

Nr 99.

Kungl. Maj:ts proposition till riksdagen med förslag till lag om kommunalstyrelse på landet m. m.; given Stockholms slott den 31 januari 1930.

Under åberopande av bilagda utdrag av statsrådsprotokollet över social-ärenden för denna dag vill Kungl. Maj:t härmed föreslå riksdagen att antaga härvid fogade förslag till

- 1) lag om kommunalstyrelse på landet;
- 2) lag om kommunalstyrelse i stad;
- 3) lag om kommunala och kyrkliga val;
- 4) lag om proportionellt valsätt vid val inom landsting, å kommunalstämma m. m.;
- 5) lag om ändring i vissa delar av förordningen den 23 maj 1862 (nr 33) om kommunalstyrelse i Stockholm;
- 6) lag om ändrad lydelse av 5, 7—15, 32 samt 58 §§ i lagen den 20 juni 1924 (nr 349) om landsting;
- 7) lag om ändrad lydelse av vissa paragrafer i lagen den 13 juni 1919 (nr 293) om ordning och villkor för ändring i kommunal och ecklesiastikindelning; samt
- 8) lag om införande av lagen om kommunalstyrelse på landet m. m.

Under Hans Maj:ts

Min allernådigste Konungs och Herres frånvaro:

GUSTAF ADOLF.

Sven Lööbeck.

Förslag
till
Lag om kommunalstyrelse på landet.

Härigenom förordnas som följer:

Kap. 1. Allmänna bestämmelser.

§ 1.

Varje socken utgör en kommun. Äro två eller flera socknar redan förenade till en kommun, skall därvid förbliva, till dess Konungen efter gjord framställning annorlunda förordnar. Om kommunalförbund och om kommuners förening till fattigvårdssamhälle är särskilt stadgat.

Råder osäkerhet beträffande gränsen för kommuns område, förordnar Konungen angående gränsens rätta sträckning. Om ändring i kommunal indelning är särskilt stadgat.

§ 2.

Medlem av kommun är envar, som är där mantalsskriven, ävensom var och en, vilken, utan att vara mantalsskriven i kommunen, därstädes äger eller brukar fast egendom eller är taxerad till allmän kommunalskatt.

§ 3.

Kommun äger att själv, efter vad i denna lag närmare bestämmes, vårda sina medlemmars gemensamma ordnings- och hushållningsangelägenheter, såvitt icke handhavandet därav enligt gällande författningar tillkommer annan.

Angående vården om kyrkliga angelägenheter samt folk- och fortsättningssskoleväsendet är särskilt stadgat.

§ 4.

Vad kommun samfällt tillhör i fastighet, rörligt kapital eller inkomstgivande rättighet skall, där ej annorlunda är stadgat, användas för kommunens gemensamma behov och förvaltas på sätt i denna lag sägs. Det som här flyter av sådan egendom ävensom medel, vilka tillkomma kommunen från staten eller landsting eller eljest, skall anses såsom inkomst till täckande av kommunens gemensamma utgifter.

§ 5.

För anskaffande av medel, som utöver de i § 4 omförmälda inkomsterna erfordras för bestridande av kommunens utgifter, äger kommunen beskattningsrätt enligt vad i denna lag stadgas.

§ 6.

Kommun äger att för överträdelse av de kommunalstadgar, som kommunen kan finna skäl att uppgöra till främjande av sedlighet samt ordning

och säkerhet inom kommunen, i samma stadgar bestämma böter från och med fem till och med etthundra kronor.

Om utfärdande för område på landet i vissa fall av ordningsstadganden, byggnadsordning, hälsovårdsstadganden och brandordning samt om deras upprätthållande är särskilt stadgat.

§ 7.

Kommuns beslutanderätt utövas å kommunalstämma eller av kommunalfullmäktige.

Förvaltning och verkställighet tillkomma kommunalnämnd eller de styrelser, nämnder eller personer, som äro utsedda för särskilda förvaltnings- eller verkställighetsbestyr.

§ 8.

I kommun med mera än 1,500 invånare skall den kommunen tillkommande beslutanderätten, med de undantag varom förmäles i § 9, uppdragas åt kommunalfullmäktige.

Har kommunens invånarantal nedgått till 1,500 eller därunder, skall beslutanderätten fortfarande utövas av kommunalfullmäktige, därest icke kommunalstämman annorlunda besluter.

Kommun med 1,500 invånare eller därunder äger åt kommunalfullmäktige uppdraga beslutanderätt, som avses i första stycket. Förslag om upphävande av sådant beslut må icke väckas förrän fyra kalenderår förflutit sedan kommunalfullmäktige trädde i verksamhet och skall, om det godkännes, tillämpas från utgången av det kalenderår, varunder godkännandet vunnit laga kraft.

Beslut om införande eller avskaffande av kommunalfullmäktige skall ofördröjligen anmälas hos länsstyrelsen.

§ 9.

Finnas kommunalfullmäktige, inskränkes kommunalstämmans befattning till följande ärenden, nämligen:

- a) ärenden, för vilkas avgörande gälla särskilda bestämmelser om rösträtt;
- b) val av ordförande och vice ordförande i kommunalstämman;
- c) frågor om införande och avskaffande av kommunalfullmäktige samt om kommunalfullmäktiges antal;
- d) frågor om ställe för kommunalstämma, om sättet för stämmas kungörande samt om sätt och ställe för förvaring av stämmans protokoll; även som

e) val av nämndemän; av valmän för utseende av vattenrättsnämndemän; av skiftesgodemän; samt av valmän för utseende av ägodelningsnämndemän.

I kommun, där kommunalfullmäktige icke finnas, äger kommunalstämman utöva kommunens beslutanderätt i alla dess angelägenheter.

§ 10.

Vad i lag eller författning är stadgat om befogenhet eller skyldighet för kommunalstämmas ordförande att taga befattning med ärende skall i

kommun, där kommunalfullmäktige finnas, i stället gälla fullmäktiges ordförande, där ej beslutanderätten i sådant ärende tillkommer kommunalstämman.

Kap. 2. Om kommunalstämma.

§ 1.

Rättighet att deltaga i kommunalstämmas överläggningar och beslut tillkommer, utom i fall, varom sägs i § 3, envar inom kommunen mantalskriven man eller kvinna, som är svensk undersåte samt senast under näst föregående kalenderår uppnått tjugutre års ålder. Varje röstberättigad äger en röst.

Sådan rättighet tillkommer dock ej den, som:

- a) är omyndig;
- b) är i konkurstillstånd;
- c) är av allmänna fattigvården omhändertagen för varaktig försörjning;
- d) i avseende å honom påförda utskylder till kommunen, vilka förfallit till betalning under de tre sistförflutna kalenderåren; häftar för utskylder för flera än två av dessa år; eller
- e) är på grund av ådömd straffpåföljd utesluten från ovannämnda rättighet.

Den omständigheten, att endera av äkta makar saknar rösträtt, inverkar ej på den rösträtt, som tillkommer den andra maken.

Att den som är redovisningsskyldig till kommunen ej må deltaga i vissa ärenden, stadgas i kap. 5 § 3 andra stycket.

§ 2.

Om upprättande av röstlängd och om röstlängdens bindande verkan stadgas i lagen om kommunala och kyrkliga val.

§ 3.

Angår ärende endast i mantal satt jord, må ej andra deltaga däri än de som innehava sådan jord.

I ärende, varom nu är sagt, tillkommer rösträtt jordinnehavaren, ändå att han ej är mantalsskriven i kommunen eller är omyndig eller i konkurstillstånd eller ej uppnått sådan ålder, som sägs i § 1; och må sådan rätt utövas jämväl för oskiftat dödsbo, bolag eller annan samfällighet. För omyndig röstar förmyndare, som har jorden under sin förvaltning, eller, där dessa äro flera, den, som de bland sig utse; för oskiftat dödsbo, bolag eller annan samfällighet må ej mera än en person föra talan.

Vid behandling av ärende, som sägs i första stycket, skall genom kommunalnämndens föranstaltande finnas tillgänglig längd över de i sådant ärende röstberättigade, vilka icke finnas upptagna såsom röstberättigade i den allmänna röstlängden.

§ 4.

Röstberättigad må genom fullmakt till annan röstberättigad överlåta sin talan och rösträtt å kommunalstämma.

Fullmakt skall vara ställd till viss person samt av utställaren underskriven med angivande av den dag underskrivandet skett. Å fullmakten skall tillika vara av två vittnen tecknat bevis, att densamma egenhändigt underskrivits av utställaren å den dag fullmakten utvisar samt att namnet på den person, till vilken fullmakten är ställd, då fanns utsatt å fullmakten. Är fullmakt ej så underskriven och bevitnad, som nu är sagt, är den ogill. Fullmakt äger icke giltighet under längre tid än trettio dagar efter dagen för utfärdandet.

Ej må någon på grund av fullmakt föra talan eller utöva rösträtt för mera än en röstberättigad.

§ 5.

Kommunalstämma utser bland de röstberättigade, som äro boende inom kommunen och uppnått tjugufem års ålder, en ordförande och en vice ordförande för fyra kalenderår. Avgår den valde under uppdragstiden, utses i hans ställe annan för den återstående delen av samma tid. Underrättelse om dessa val, med angivande av de valdas namn och postadress, skall ofördröjligen insändas till länsstyrelsen för intagande i länskungörelserna.

Ordförande eller vice ordförande kan ej den vara, som:

- a) är omyndig;
- b) är i konkurstillstånd;
- c) är av allmänna fattigvården omhändertagen för varaktig försörjning;
- d) på grund av honom ådömd straffpåföljd icke må utöva allmän befattning eller genom utslag, som ännu icke vunnit laga kraft, är dömd till påföljd, som nu är sagd, eller är ställd under framtiden för brott, vilket kan medföra sådan påföljd; eller
- e) är förklarad ovärdig att inför rätta föra andras talan.

Ej må annan avsäga sig uppdrag att vara ordförande eller vice ordförande än:

- a) kvinna;
- b) ämbets- eller tjänsteman, som av sin befattning är hindrad att fullgöra uppdraget;
- c) den som uppnått sextio års ålder;
- d) den som eljest uppgiver hinder, vilket godkännes av kommunalstämman; eller
- e) vid valet den som efter de fyra senaste årens tjänstgöring såsom ordförande eller vice ordförande är i ordning att avgå därifrån.

§ 6.

Kommunalstämma skall hållas i sockenstuga eller å annat ställe, som för sådant ändamål blivit av stämman särskilt bestämt.

§ 7.

Mom. 1. I kommun, där kommunalfullmäktige icke finnas, skola årligen tre ordinarie kommunalstämmor hållas:

en under senare hälften av mars månad eller under april månad för besluts fattande i anledning av berättelsen om föregående årets räkenskaper och förvaltning;

en i oktober månad för fastställande av kommunens utgifts- och inkomststat; samt

en i december månad för anställande av val till de befattningar inom kommunen, vilka vid årets slut bliva lediga, ävensom av revisorer och revisors-suppleanter.

I kommun inom Västernorrlands, Jämtlands, Västerbottens och Norrbottens län må de två först nämnda stämmorna, därest skäl därtill föreligger, hållas högst fjorton dagar före eller högst fjorton dagar efter den ovan stadgade tiden.

Ordinarie kommunalstämma i december må beträffande ordinarie kommunalstämma eller kommunalstämmor under nästföljande år besluta, å vilken dag sådan stämma skall hållas eller huruvida stämma skall hållas å sönd eller helgdag.

Mom. 2. Extra kommunalstämma hålles, när länsstyrelsen därom förordnar eller kommunalnämnden sådant äskar eller ordföranden finner det nödigt.

Envar, som är röstberättigad å kommunalstämma, äger för uppgivet ärende begära sådan stämmas hållande. Lämnas dylik framställning av ordföranden utan avseende, skall han, om det begäres, meddela sitt beslut skriftligen med skälen därtill; och äger sökanden att däröver anföra besvär hos länsstyrelsen. Mot länsstyrelsens beslut må talan ej föras.

§ 8.

I kommun, där kommunalfullmäktige finnas, skall kommunalstämma hållas, när det finnes erforderligt för behandling av ärende, i vilket beslutanderätten är förbehållen stämman. Beträffande sådan stämma skola föreskrifterna i § 7 mom. 2 äga motsvarande tillämpning.

§ 9.

Kungörelse om kommunalstämma utfärdas av ordföranden eller, vid hinder för honom, av vice ordföranden och skall innehålla bestämd uppgift om tid, ställe och överläggningsämne för stämman.

Kungörelsen uppläses från predikstolen i församlingens kyrka minst fjorton dagar före stämman. Innefattar kommun jämte moderförsamling även annex- eller kapellförsamling, och hålles i dennas kyrka gudstjänst inom nämnda tid, skall kungörelsen uppläsas jämväl därstädes. Är kommunalstämma utsatt till dag, då gudstjänst tidigare hålles, skall kungörelsen den dagen ånyo uppläsas. För ärende, som fordrar så skyndsam handläggning, att kungörande i nu föreskriven ordning icke medhinnas, må kommunalstämma hållas efter kortare kungörelsetid och även samma dag den blivit pålyst; dock må ej å sådan stämma beslut fattas om utgift eller anskaffande

av medel därtill eller avhändande av kommunen tillhörig egendom eller efterskänkande av någon kommunens rättighet.

Kungörelsen skall på ordförandens föranstaltande jämväl anslås å plats eller platser inom kommunen, som kommunalstämman för ändamålet bestämt.

Tillkännagivande om tid och ställe för kommunalstämma bör ock, där kommunalstämman icke med minst två tredjedelar av de i omröstningen deltagandes röster annorlunda beslutit, införas i en eller flera ortstidningar, såvida ej beträffande stämma för ärende, som fordrar skyndsam handläggning, hinder däremot möter. Kommunalstämman besluter, i vilken eller vilka tidningar sådant tillkännagivande skall införas, därvid sådana tidningar böra väljas, som genom spridning inom olika grupper av kommunens medlemmar bringa tillkännagivandet till de flestas kännedom. Har vid fattandet av sistnämnda beslut förslag om tillkännagivandets införande i annan ortstidning än de sålunda beslutade varit under omröstning och därvid erhållit minst en tredjedel av de i omröstningen deltagandes röster, skall tillkännagivandet införas jämväl i denna tidning. Tillkännagivandet skall, såvida ej kommunalstämman annorledes beslutit, innehålla underrättelse allenast om de viktigare ärenden, vilka icke enligt lag skola förekomma å kommunalstämman. Ordföranden skall i god tid avsända tillkännagivandet för intagande i tidning, om möjligt minst en vecka före stämman.

På kommunalstämma ankommande beslut, som här omförmälas, skola fattas å ordinarie kommunalstämma i december och avse nästföljande kalenderår.

Den omständigheten, att kungörelse om stämma ej blivit anslagen eller att tillkännagivande ej blivit infört i tidning eller att kungörelse om stämma, som blivit utsatt till dag, då gudstjänst tidigare hålles i annex- eller kapellförsamlings kyrka, icke blivit berörda dag därstädes uppläst, utgör ej hinder för stämmans hållande.

§ 10.

De ärenden, som företagas till avgörande å kommunalstämma, skola förut vara vederbörligen beredda av kommunalnämnden eller annan kommunal styrelse, nämnd eller beredning, dit ärendet efter sin beskaffenhet hör, eller av en eller flera särskilt för sådan beredning utsedda personer. Innan ärende, som beretts annorledes än av kommunalnämnden, företages till avgörande å kommunalstämma, skall tillfälle lämnas nämnden att avgiva yttrande däröver.

Val må dock av kommunalstämma förrättas utan föregående beredning. Detsamma gäller om avgörande av ärende, som fordrar skyndsam handläggning och icke avser utgift eller anskaffande av medel därtill eller avhändande av kommunen tillhörig egendom eller efterskänkande av någon kommunens rättighet.

§ 11.

Kan ärende, som handlägges å kommunalstämma, icke å den utsatta dagen bringas till slut, skall stämman fortsättas å annan dag, varom, därest

stämman så besluter, kungörelse i vanlig ordning utfärdas. Beslutes icke sådan kungörelse, har ordföranden att, innan stämman upplöses, bestämma och för de närvarande tillkännagiva tid för den fortsatta stämman.

Om fortsättande och avslutande av valförrättning, när val är proportionellt, gäller vad därom är särskilt stadgat.

Begäres vid ärendes behandling å kommunalstämma bordläggning av ärendet och förenar sig minst en tredjedel av de närvarande därom, skall ärendet uppskjutas till annan dag, som ordföranden har att bestämma och i vanlig ordning kungöra.

Bordläggning må ej, såvida icke beslut därom fattas med vanlig röstövertikt, ske i fråga om val eller mera än en gång i samma ärende.

§ 12.

Ordföranden åligger att å kommunalstämma framställa ärendena till överläggning samt att tillse, att ej andra frågor företagas till avgörande än de som finnas angivna i kungörelsen om stämman.

Ny fråga kan vid kommunalstämma väckas av envar röstberättigad men må icke avgöras förrän vid annan stämma samt efter vederbörlig beredning och kungörelse.

§ 13.

Mom. 1. Sedan överläggningen i ett ärende förklarats avslutad, framställer ordföranden proposition så avfattad, att den kan besvaras med ja eller nej.

Ordföranden tillkännagiver därefter, huru enligt hans uppfattning beslutet utfallit, och beförklarar detsamma, där ej omröstning begäres, med klubbslag.

Begäres omröstning, skall den vid val, så ock i annat ärende, där sådant begäres, ske med slutna sedlar. Annan omröstning sker öppet. Vid omröstning skola de röstande avgiva sina röster efter upprop eller, där ordföranden så bestämmer, i den tur de anmäla sig hos honom. Där ej för särskilda fall annorlunda stadgas, bestämmes utgången genom enkel pluralitet av de avgivna rösterna. Falla rösterna lika för olika meningar, skiljer vid val lotten mellan lika rösttal, men blir i övriga fall den mening beslut, som ordföranden biträder.

Val av kommunalnämnd samt av revisorer och revisorssuppleanter, som avses i kap. 5 § 3, så ock av två eller flera personer för särskild beredning av ärenden, som skola företagas till avgörande å kommunalstämma, skall vara proportionellt, därest det begäres av minst så många väljande, som motsvara det tal, vilket erhålles, om samtliga väljandes antal delas med siffran för det antal personer valet avser, ökad med 1. Om förfarandet vid sådant proportionellt val är särskilt stadgat.

Mom. 2. För beslut erfordras två tredjedelar av de i omröstningen deltagandes röster, då beslutet avser:

a) avhändande av fastighet eller därifrån härflytande rättighet eller inköp av fastighet, där ej avhändandet eller inköpet avser genomförande av fastställd stadsplan eller tomtindelning;

b) beviljande av anslag till nytt ändamål eller behov;

c) beviljande av anslag till ändamål eller behov, som icke är nytt men för vilket under året näst före det, som anslaget avser, anslag ej utgått, i kommun, där högsta uttaxeringen av allmän kommunalskatt överstiger nio kronor för skattekrona;

d) höjande av visst under året näst före det, som höjningen avser, utgående anslag, då höjningen skulle utgöra:

1) mera än tjugufem procent av förutvarande anslaget i kommun, där högsta uttaxeringen av allmän kommunalskatt överstiger nio kronor för skattekrona;

2) mera än femton procent av förutvarande anslaget i kommun, där högsta uttaxeringen av allmän kommunalskatt överstiger tolv kronor för skattekrona;

3) mera än tio procent av förutvarande anslaget i kommun, där högsta uttaxeringen av allmän kommunalskatt överstiger femton kronor för skattekrona;

e) beviljande av anslag, vartill medel skola anskaffas genom upplåning;

f) upptagande eller förnyande av lån, därunder inbegripet ingående av borgen, eller förlängning av tiden för erhållet låns återbetalande; eller

g) efterskänkande av oguldna kommunalutskylder.

Med allmän kommunalskatt förstås i c) och d) sådan skatt, evad den beslutits av kommunalstämma, kommunalfullmäktige, kyrkostämma eller kyrkofullmäktige.

Mom. 3. Beslut om beviljande av anslag skall tillika innefatta, huruvida anslaget skall utgå av tillgängliga medel eller erforderligt belopp skall uttaxeras eller upplånas.

§ 14.

Efterskänkande av oguldna kommunalutskylder må av kommunalstämma beslutas allenast där, efter prövning av varje särskilt fall, verkligt ömmande omständigheter befunnits föreligga.

Arvode eller ersättning för kommunalt uppdrag må ej av kommunalstämma beslutas i andra fall än i § 15 och kap. 3 § 13 sägs.

§ 15.

Mom. 1. Kommunalstämmas ordförande är icke i denna sin egenskap berättigad att uppbära arvode eller ersättning för andra med uppdraget förenade kostnader än för skrivmaterialier, postporton och dylika utgifter, som för kommunens räkning påkallas vid uppdragets fullgörande. Kommunalstämman må för ett år i sänder besluta, att sådan ersättning skall utgå

med visst belopp, vilket icke må överstiga vad skäligt är med hänsyn till beräkneliga utgifter av nämnda art.

Mom. 2. Där det finnes av behovet påkallat, äger kommunalstämman besluta, att ledamot av kommunalnämnden och vald ledamot av annan kommunal styrelse, nämnd eller beredning ävensom revisor skola för deltagande i sammanträde eller förrättning inom kommunen i kommunens angelägenhet åtnjuta gottgörelse av kommunens medel i form av dagtraktamente med högst fem kronor för sammanträdes- eller förrättningsdag. Kommunalstämman må ock besluta, där kommunikationsförhållandena anses sådant kräva och väglängden mellan ledamotens eller revisorns hemvist och sammanträdes- eller förrättningsstället är större än fem kilometer, att reseersättning skall utgå till ledamoten eller revisorn. Denna ersättning må icke överstiga hälften av belopp, beräknat efter lägsta avgift för automobil eller hästskjuts, där icke järnväg är att tillgå eller fartygslägenhet begagnas, ej heller överstiga avgiften för tredje klass plats på järnväg, där sådan finnes, och för salongsplats på fartyg, där resan såmedelst sker.

Ersättning för resa, som enligt uppdrag i kommunens angelägenhet företages utom kommunen av person, som sägs i första stycket, må, om kommunalstämman så besluter, utgå efter annan grund än nu är sagt.

Mom. 3. Jämte gottgörelse, som beslutes enligt mom. 2, samt ersättning för kostnader för skrivmaterialier, postporton och dylika utgifter, som för kommunens räkning påkallas vid uppdragets fullgörande, må efter kommunalstämmans bestämmande för med uppdraget förenat besvär utgå arvode till sådan ledamot av kommunal styrelse, nämnd eller beredning, som utsetts till ordförande, sekreterare, räkenskapsförare, kassaförvaltare, föredragande eller verkställande ledamot eller till innehavare av annan motsvarande befattning inom styrelsen, nämnden eller beredningen, så ock till revisor. Arvodet skall till beloppet bestämmas för högst ett år i sänder och må icke överstiga vad på grund av göromålsens omfattning och art kan anses skäligt, ej heller bestämmas med hänsyn till den inkomst av tjänst, yrke eller näring, som uppdragets innehavare genom dess fullgörande går förlustig. Ersättningen för kostnader för skrivmaterialier, postporton och dylika utgifter må, med iakttagande av vad i mom. 1 är stadgat för där avsett fall, bestämmas att utgå med visst belopp.

Mom. 4. Sammanlagda beloppet av beslutade ersättningar, som omförmälas i denna paragraf och som ej avse kostnader för skrivmaterialier, postporton och dylika utgifter, må icke överstiga vad kommunens ekonomiska bärkraft utan större olägenhet medgiver.

Mom. 5. Där eljest i lag eller författning föreskrift meddelas om arvode eller annan ersättning åt innehavare av kommunalt uppdrag, skall vad sålunda finnes särskilt stadgat lända till efter rättelse.

§ 16.

Ordföranden skall vid kommunalstämma föra eller på sitt ansvar låta föra protokoll.

Protokollet skall för varje ärende upptaga överläggningsämnet och beslutet, med angivande huruvida och i vilken ordning omröstning företagits.

Justering av protokollet verkställas senast fjorton dagar efter stämman å tid, som ordföranden bestämmer och vid stämman tillkännagiver, av ordföranden jämte minst två därtill för varje gång av stämman utsedda närvarande röstberättigade. Justering må ock verkställas av stämman antingen genast eller vid stämman senast fjorton dagar därefter, varom vid tillfället underrättelse meddelas. Protokollet underskrives, med anteckning om justeringen, av ordföranden och de utsedda justeringsmännen eller, där justeringen verkställts av stämman, minst två vid stämman närvarande röstberättigade.

Sedan protokollet justerats, skall tillkännagivande därom ske från predikstolen i församlingens kyrka nästa sön- eller helgdag, då gudstjänst där hålles, och bevis därom åtecknas protokollet eller särskilt utfärdas. Innefattar kommun jämte moderförsamling även annex- eller kapellförsamling, erfordras sådant tillkännagivande allenast i moderförsamlingens kyrka.

Protokollen med tillhörande handlingar och bilagor skola förvaras av ordföranden på sätt och å ställe, som kommunalstämman bestämt.

§ 17.

Den som å kommunalstämma deltagit i avgörandet av ärende kan genast eller sist vid justeringen av protokollet avgiva reservation mot det fattade beslutet.

§ 18.

Ordföranden skall tillse, att utdrag av kommunalstämmans justerade protokoll tillställas kommunalnämnden eller de andra styrelser, nämnder eller personer, åt vilka verkställighet av stämmans beslut uppdragits. För övrigt äger envar att taga avskrift av protokollet och att utan avgift få avskriftens riktighet bestyrkt.

§ 19.

Kommunalstämmas förhandlingar skola vara offentliga.

Ordföranden vakar över ordningen å kommunalstämman samt kan varna och, efter förutgången varning, låta utvisa envar, som förhåller sig oskickligt. Uppstår oordning, som ordföranden icke kan avstyra, äger han upplösa stämman.

Kap. 3. Om kommunalfullmäktige.

§ 1.

Kommunalfullmäktiges antal bestämmes i förhållande till folkmängden sålunda, att

kommun med 2,000 invånare eller därunder utser 15—20,

kommun med över 2,000 till och med 5,000 invånare utser 15—25,

kommun med över 5,000 till och med 10,000 invånare utser 20—30, samt

kommun med över 10,000 invånare utser 25—40.

Kommunalstämman besluter, med iakttagande av vad nu är sagt, huru många kommunalfullmäktige skola utses för kommunen. Om beslutet skall länsstyrelsen ofördröjligen underrättas.

§ 2.

Rösträtt vid val av kommunalfullmäktige tillkommer envar, som äger röst-rätt å kommunalstämma. Varje röstberättigad äger en röst.

§ 3.

I avseende å valbarhet till kommunalfullmäktig, obehörighet och rätt till avsägelse skall vad i kap. 2 § 5 är stadgat om ordförande i kommunal-stämma äga motsvarande tillämpning.

§ 4.

Kommunalfullmäktige väljas för fyra år, räknade från och med den 1 januari året näst efter det, då valet skedde. I kommun, där val sker första gången och icke äger rum under år, då allmänna val av kommunalfullmäktige förrättas, skall valet dock ej avse längre tid än till utgången av det år, då sådana allmänna val nästa gång skola äga rum.

Har beslut fattats om ändring av fullmäktiges antal, skall kommunen ändock intill utgången av det år, då allmänna fullmäktigval nästa gång skola förrättas, företrädas av fullmäktige till det antal, som tidigare blivit bestämt, och må förty icke i anledning av ändringen särskilt fullmäktigval företagas. Vad nu är sagt gäller, ändå att ändring av fullmäktiges antal påkallas av folkmängdens ökning eller minskning.

Om val av kommunalfullmäktige i anledning av ändring i kommunal in-delning är särskilt stadgat.

§ 5.

För val av kommunalfullmäktige skall kommun med mera än 10,000 in-vånare indelas i valkretsar. Valbarhet är ej inskränkt inom valkrets.

Vid valkretsindelning iakttages, att varje krets kommer att utse minst tio, högst tjugu kommunalfullmäktige efter den beräkningsgrund, att i all-mänhet inom varje krets en kommunalfullmäktig utses för varje befolknings-tal motsvarande det som erhålles, då kommunens folkmängd delas med an-talet fullmäktige för hela kommunen; att delar av samma by eller hemman ej utan synnerliga skäl förläggas till olika valkretsar; att varje valkrets skall kunna omslutas med en sammanhängande gränslinje; samt att antalet full-mäktige för hela kommunen, i den mån det utan olägenhet kan ske, för-delas lika på de särskilda valkretsarna.

Om indelning i valkretsar jämte antalet fullmäktige för varje valkrets äga, efter därom av kommunalnämnden uppgjort förslag, kommunalfullmäk-tige göra framställning hos länsstyrelsen. Utan föregående framställning må länsstyrelsen förordna om sådan indelning, sedan tillfälle beretts kommunal-fullmäktige att avgiva yttrande i ärendet. Beslut om indelning i valkretsar skall meddelas senast två månader före ingången av det kalenderår, under vilket beslutet skall träda i tillämpning.

§ 6.

Om valdistrikt och valdag samt vals kungörande, förrättande och avslutande, så ock om förfarandet, när kommunalfullmäktig avgår före den bestämda tjänstgöringstidens utgång, stadgas i lagen om kommunala och kyrkliga val.

§ 7.

Kommunalfullmäktige välja varje år för nästkommande kalenderår bland sig en ordförande och en vice ordförande. Underrättelse om dessa val, med angivande av de valdas namn och postadress, skall ofördröjligen insändas till länsstyrelsen för intagande i länskungörelserna.

För året näst efter det, då val av kommunalfullmäktige ägt rum, skall ordförandevallet hållas i januari månad och ordförandeskapet intill dess utövas av den som fullmäktige därtill särskilt utsett.

§ 8.

Angående ordinarie sammanträden av kommunalfullmäktige gäller vad i kap. 2 § 7 mom. 1 är stadgat om kommunalstämmor i kommun, där kommunalfullmäktige icke finnas.

I övrigt sammanträda kommunalfullmäktige, när länsstyrelsen därom förordnar eller kommunalnämnden eller de flesta av fullmäktige sådant åska eller ordföranden finner det nödigt.

§ 9.

Kungörelse om kommunalfullmäktigsammanträde utfärdas första gången, sedan beslutanderätten uppdragits åt fullmäktige, av kommunalstämmans ordförande och därefter av fullmäktiges ordförande eller, vid hinder för endera av dem, av vice ordföranden och skall innehålla bestämd uppgift om tid, ställe och överlägningsämne för sammanträdet.

Kungörelsen uppläses från predikstolen i församlingens kyrka minst en vecka före sammanträdet. Innefattar kommun jämte moderförsamling även annex- eller kapellförsamling och hålles i dess kyrka gudstjänst inom nämnda tid, skall kungörelsen uppläsas jämväl därstädes. Är sammanträde utsatt till dag, då gudstjänst tidigare hålles, skall kungörelsen den dagen ånyo uppläsas. För ärende, som fordrar så skyndsam handläggning, att kungörande i nu föreskriven ordning icke medhinnes, må sammanträde hållas efter kortare kungörelsetid och även samma dag det blivit pålyst; dock må ej å sådant sammanträde beslut fattas om utgift eller anskaffande av medel därtill eller avhändande av kommunen tillhörig egendom eller efterskänkande av någon kommunens rättighet.

Besluta fullmäktige, att kungörelsen jämväl skall anslås å plats eller platser inom kommunen eller att tillkännagivande om tid och ställe för sammanträde skall införas i en eller flera ortstidningar, skall ordföranden, där så ske kan, föranstalta därom.

Den omständigheten, att kungörelse om sammanträde ej blivit anslagen eller att tillkännagivande ej blivit infört i tidning eller att kungörelse om

sammanträde, som blivit utsatt till dag, då gudstjänst tidigare hålles i kapell- eller annexförsamlings kyrka, icke blivit berörda dag därstädes uppläst, utgör ej hinder för sammanträdets hållande.

Skriftlig kallelse till sammanträdet, innehållande sådan uppgift, som ovan sägs, bör, såvitt möjligt är, genom ordförandens försorg senast fyra dagar förut delgivas envar fullmäktig eller med posten översändas till honom.

§ 10.

Kommunalfullmäktige må ej företaga ärende eller besluta däri, såvida icke flera än hälften av dem äro tillstädes. Är tillstädesvarande fullmäktig enligt stadgandet i kap. 5 § 3 andra stycket hindrad att deltaga i visst ärende, utgör ej den omständigheten, att till följd därav antalet av de deltagande icke överstiger hälften av fullmäktiges hela antal, hinder för ärendets företagande.

Ordförande eller ledamot, som utan anmält, av kommunalfullmäktige godkänt hinder avhåller sig från sammanträde, skall böta till kommunens kassa fem kronor och dubbelt så mycket, om sammanträdet måste i anseende till de närvarandes fåtalighet inställas eller upplösas.

§ 11.

Varje kommunalfullmäktig äger en röst.

Vid kommunalfullmäktiges sammanträden äga ordföranden och vice ordföranden i kommunalstämman samt ordföranden och vice ordföranden i kommunalnämnden, ändå att de icke äro kommunalfullmäktige, att vara tillstädes och deltaga i överläggningarna, men ej i besluten. Sådan rätt tillkommer jämväl ordförande och vice ordförande i annan kommunal styrelse, nämnd eller beredning vid behandling av ärende, som beretts av styrelsen, nämnden eller beredningen, så ock revisor vid granskning av den av honom avgivna revisionsberättelsen.

§ 12.

Med avseende å kommunalfullmäktige och deras ordförande skall vad i kap. 2 §§ 6 och 10—19 är stadgat för kommunalstämma och dess ordförande äga motsvarande tillämpning; dock skall, där omröstning begäres, den utom vid val alltid ske öppet. Kommunalfullmäktige må för visst ärende besluta, att överläggningen skall hållas inom stängda dörrar. Av protokollet vid kommunalfullmäktiges sammanträde skall framgå, vilka fullmäktige varit närvarande.

§ 13.

Kommunen må besluta, att, där väglängden mellan kommunalfullmäktigs hemvist och fullmäktiges sammanträdeslokal överstiger tio kilometer, reseersättning vid deltagande i fullmäktiges sammanträde skall utgå till honom, dock allenast enligt de grunder, som i kap. 2 § 15 mom. 2 första stycket äro stadgade för där avsedda fall, och med motsvarande tillämpning av föreskriften i samma paragraf mom. 4.

Kap. 4. Om kommunalnämnd.

§ 1.

I varje kommun skall finnas en kommunalnämnd.

§ 2.

Kommunalnämnden tillhör att:

- a) förvalta kommunens egendom, uppbära dess inkomster och i övrigt handhava dess drätsel;
- b) ombesörja verkställigheten av kommunalstämmans eller kommunalfullmäktiges beslut, i den mån ej sådan verkställighet uppdragits åt särskilt därtill utsedda styrelser, nämnder eller personer;
- c) hava överinseende över för särskilda förvaltnings- eller verkställighetsbestyr utsedda styrelsers, nämnders eller personers förvaltning;
- d) verkställa beredning av ärenden, som skola förekomma till behandling å kommunalstämma eller hos kommunalfullmäktige;
- e) avgiva infordrade betänkanden i kommunens angelägenheter; samt
- f) handhava och tillämpa av kommunen beslutade, vederbörligen fastställda kommunala stadgar rörande sedlighet samt ordning och säkerhet inom kommunen.

Kommunalnämnden har ock att, i enlighet med vad särskilda författningar föreskriva, taga befattning med andra ärenden, såsom beträffande hälsovård, brandväsande, försäljning av rusdrycker och arbetarskydd.

§ 3.

Kommunalnämnden äger att för erkända överträdelser av de kommunalstadgar, vilka det tillkommer nämnden att handhava, ålägga i samma stadgar utsatta böter. Om den tilltalade nekar till gärningen, må förhållandet anmälas hos vederbörande åklagare till beivran inför domstol.

Kallas någon, som är boende eller uppehåller sig inom kommunen, till inställelse inför kommunalnämnden för att höras i ordningsmål eller i ärende, för vilket han inför nämnden är redovisningsskyldig, är han pliktig att hörsamma kallelsen, såvida han minst fyra dagar förut erhållit del därav. Utebliver han utan laga förfall, äger nämnden fälla honom att böta fem kronor till kommunens kassa och genom vite tillhålla honom att inställa sig. I fall av tredska äger nämnden att fälla honom till vitet samt förelägga högre vite. Vitena må dock tillsammans ej överstiga trettio kronor. Kan den tredskande ändå ej förmås till inställelse, äger nämnden erhålla handräkning hos polismyndigheten.

§ 4.

Ledamöter av kommunalnämnden väljas av kommunalstämman eller, där kommunalfullmäktige finnas, av dem till det antal, som stämman eller fullmäktige finna lämpligt med hänsyn till kommunens vidd och folkmängd. Antalet ledamöter må dock icke vara under fem eller över elva. Jämte leda-

möterna skola utses lika många suppleanter. Sker ej valet proportionellt, skall tillika bestämmas den ordning, i vilken suppleanterna skola inkallas till tjänstgöring.

§ 5.

I avseende å valbarhet till ledamot eller suppleant i kommunalnämnden, obehörighet och rätt till avsägelse skall vad i kap. 2 § 5 är stadgat om ordförande i kommunalstämma äga motsvarande tillämpning.

Följande personer må icke vara ledamöter eller suppleanter i kommunalnämnden: landshövding, landssekreterare, landskamrerare, länsassessor, domhavande eller allmän åklagare i orten, ej heller tjänsteman eller betjänt, som är anställd vid kommunens drätsel eller annat dess förvaltande verk och är för sin befattning redovisningsskyldig inför nämnden.

§ 6.

Ledamöter och suppleanter i kommunalnämnden väljas för fyra år, räknade från och med den 1 januari året näst efter det, då valet skedde. Valet skall förrättas i december månad året näst efter det, då allmänna val av kommunalfullmäktige ägde rum.

Avgår ledamot, som utsetts vid proportionellt val, under den för honom bestämda tjänstgöringstiden, inkallas till ledamot den suppleant, som enligt den mellan suppleanterna bestämda ordningen bör inträda; den sålunda inkallade tjänstgör under den tid, som återstått för den avgångne. Avgår annan ledamot, anställes fyllnadsval för den återstående delen av tjänstgöringstiden. Sådant val bör, där ej särskilda omständigheter annat föranleda, äga rum å ordinarie kommunalstämma eller kommunalfullmäktigsammanträde i december månad.

§ 7.

Kyrkoherden eller den hans ämbete förvaltar är berättigad att i ärenden, som angå åtgärder till främjande av sedlighet, deltaga i kommunalnämndens överläggningar och beslut.

§ 8.

Av kommunalstämman eller kommunalfullmäktige utses bland nämndens ledamöter en ordförande och en vice ordförande att tjänstgöra den tid, för vilken de blivit invalda såsom ledamöter. Till dessa befattningar kunna ordförande och vice ordförande i kommunalstämman eller kommunalfullmäktige väljas, såvida de äro ledamöter i nämnden.

Underrättelse om dessa val, med angivande av de valdas namn och postadress, skall ofördröjligen insändas till länsstyrelsen för intagande i länskungörelserna.

Äro både ordföranden och vice ordföranden hindrade att inställa sig vid nämndens sammanträde, äger nämnden utse annan ledamot att för tillfället föra ordet.

§ 9.

Kommunalnämnden sammanträder å det ställe och å de tider nämnden bestämmer och däremellan så ofta ordföranden finner det nödigt, ävensom då länsstyrelsen därom förordnar eller minst halva antalet av nämndens ledamöter gör framställning därom.

§ 10.

Suppleanterna böra i den vid valet bestämda ordningen kallas till tjänstgöring, i den mån det erfordras till följd av hinder för ledamot eller vid uppkommen ledighet, som ej ännu kunnat fyllas, efter ledamot, som icke utsetts vid proportionellt val.

§ 11.

Kommunalnämnden må ej handlägga ärende, såvida icke flera än hälften av ledamöterna äro tillstädes.

Ledamot eller till tjänstgöring kallad suppleant, som utan anmält, av nämnden godkänt hinder avhåller sig från sammanträde, skall böta till kommunens kassa fem kronor och dubbelt så mycket, om sammanträdet måste i anseende till de närvarandes fåtalighet inställas eller upplösas.

§ 12.

Med avseende å kommunalnämnden skall vad i kap. 2 § 13 mom. 1 är stadgat för kommunalstämma äga motsvarande tillämpning; dock skall, där omröstning begäres, den utom vid val alltid ske öppet.

§ 13.

Vid kommunalnämndens sammanträde skall ordföranden föra eller på sitt ansvar låta föra protokoll.

Justering av protokollet verkställes av ordföranden jämte minst två där- till för varje gång av nämnden utsedda närvarande ledamöter. Justering må ock verkställas av nämnden antingen genast eller vid nästa sammanträde.

Tillkännagivande om verkställd justering skall ske i den i kap. 2 § 16 föreskrivna ordningen.

Envar äger att taga avskrift av kommunalnämndens protokoll och att utan avgift få avskriftens riktighet bestyrkt.

§ 14.

Ordföranden åligger att ombesörja kommunalnämndens skriftväxling, mot- taga alla till nämnden ställda framställningar, ansvara för att räkenskaper föras i enlighet med givna föreskrifter, vårda nämndens handlingar och hålla register över dem.

De biträden, som jämte av kommunen anställda tjänstemän befinnas nödiga vid utförande av dessa göromål samt i § 13 avsedd protokollföring, må ordföranden antaga och entlediga.

§ 15.

Kommunalnämnden utser för varje kalenderår inom eller utom sig en kassaförvaltare.

Nämnden äger att, där den finner nödigt, för olika delar av kommunens område sig till biträde antaga särskilda personer, vilka handla på nämndens ansvar och efter de föreskrifter nämnden meddelar.

§ 16.

Om kommunalnämndens befattning med kommunens drätsel samt om revision och meddelande av ansvarsfrihet sägs i kap. 5; om debitering och uppbörd av kommunalskatt stadgas i kap. 6.

Kap. 5. Om kommunens drätsel.

§ 1.

Kommun skall årligen upprätta en utgifts- och inkomststat för det nästföljande kalenderåret.

Å statens utgiftssida skola upptagas:

- a) det löpande årets beräknade brist;
- b) de belopp i kapital eller ränta, varmed kommunens skulder under det nästföljande året förfalla till betalning;
- c) de anslag, som tidigare beslutats för nästföljande år, så ock de anslag, som beslutas i samband med statens fastställande, däribland även ett anslag för oförutsedda behov.

Statens inkomstsida skall upptaga:

- a) det löpande årets beräknade behållning;
- b) de inkomster, som i anledning av tidigare fattade beslut eller på annan grund kunna påräknas under det nästföljande året, så ock det belopp, som ytterligare skall anskaffas, ävensom sättet för dess anskaffande.

Kommun må i stället för det löpande årets beräknade brist eller behållning upptaga det belopp, vartill nästföregående års brist eller behållning enligt avslutade räkenskaper uppgått.

§ 2.

Förslag till utgifts- och inkomststat skall före september månads utgång uppgöras av kommunalnämnden. För detta ändamål skola de styrelser, nämnder eller personer, vilka kommunen för särskilda förvaltningsbestyr tillsatt, före den 1 september till kommunalnämnden ingiva sina specialförslag över utgifter och inkomster för det nästföljande året.

Kommunalnämndens statförslag skall från och med dagen för kungörandet av den ordinarie kommunalstämma eller av det kommunalfullmäktigssammanträde, som skall hållas i oktober månad, vara offentligen tillgängligt på lämpligt ställe, som tillkännagives i kungörelsen.

På nämnda stämma eller sammanträde upptages statförslaget till granskning och fastställelse. Därvid skola de anslag, som först då föreslås till beviljande, samt därmed sammanhängande frågor särskilt bliva föremål för överläggning och avgörande.

Den fastställda utgifts- och inkomststaten återställes därefter till kommunalnämnden.

§ 3.

Av kommunalstämman eller kommunalfullmäktige skola årligen utses två eller flera revisorer samt lika många suppleanter för granskning av det nästföljande årets förvaltning.

Den, vilken såsom ledamot av kommunalnämnden eller eljest är redovisningsskyldig till kommunen, må icke väljas till revisor eller revisorssuppleant för granskning av förvaltning, för vilken han har att redovisa, ej heller deltaga i val av revisor eller revisorssuppleant för granskning av sådan förvaltning eller i beslut med anledning av granskningen.

§ 4.

Det åligger kommunalnämnden att i enlighet med givna föreskrifter föra kommunens räkenskaper och avsluta dem för kalenderår. Räkenskaperna skola årligen före den 1 februari tillhandahållas kommunalstämmans eller, där kommunalfullmäktige finnas, dessas ordförande, vilken oförtövat, med föreläggande av viss tid för revisionsberättelsens avgivande, tillhandahåller dem åt revisorerna.

Av kommunen för särskilda förvaltningsbestyr tillsatta styrelser, nämnder eller personer skola före den 15 januari varje år till kommunalnämnden avlämna redovisning för de medel de under nästföregående kalenderår omhänderhaft för att upptagas i kommunens allmänna räkenskaper och granskas tillika med dem.

§ 5.

Revisionsberättelsen avlämnas till kommunalstämmans eller, där kommunalfullmäktige finnas, dessas ordförande, som över framställda anmärkningar infordrar vederbörandes förklaringar så tidigt, att de jämte revisionsberättelsen kunna framläggas till granskning å ordinarie kommunalstämman eller kommunalfullmäktigsammanträde, som hålles i mars eller april månad.

§ 6.

På beslut av kommunalstämman eller kommunalfullmäktige ankommer, huruvida framställd anmärkning skall förfalla och ansvarsfrihet för förvaltningen meddelas eller laga åtgärd för bevarande av kommunens rätt skall vidtagas. Anställes ej talan å den förvaltning revisionsberättelsen avser inom ett år från det berättelsen framlades å kommunalstämman eller kommunalfullmäktigsammanträde, skall så anses, som om ansvarsfrihet blivit beviljad. Utan hinder av att ansvarsfrihet beviljats må talan föras på grund av brottslig handling, där ej ansvarsfriheten uppenbarligen avsett även den handlingen.

Kap. 6. Om uttaxering och uppbörd.

§ 1.

För täckande av kommuns medelsbehov, i den mån det ej fylles genom andra inkomster, skola i första hand anlitas progressivskattemedel och skogs-

accismedel enligt bestämmelserna i förordningen om kommunal progressivskatt och lagen om skogsaccis. Vad därutöver erfordras skall fyllas genom uttaxering av allmän kommunalskatt i förhållande till de skattekronor och skatteören, som enligt bestämmelserna i kommunalskattelagen i senast fastställda taxeringslängd påförts de till kommunen skattskyldiga.

§ 2.

Är i lag eller författning stadgat, att skatt till kommun skall utgå efter andra grunder än i § 1 angivas eller att vissa från skattskyldighet till kommunen eljest befriade medlemmar skola bidra till fyllande av särskilda behov, gäller till efterrättelse vad sålunda är förordnat.

Kommun äger ej besluta avvikelse från de i lag eller författning föreskrivna grunderna för kommunalskatts utgörande.

§ 3.

De utskylder, som enligt kommunens beslut i anledning av förslaget till utgifts- och inkomststat skola under det nästföljande kalenderåret utgöras av dem, vilka under det löpande året äro skattskyldiga till kommunen, anses för det löpande årets utskylder.

§ 4.

Kommunalnämnden åligger att på grund av den fastställda utgifts- och inkomststaten ävensom de beslut om uttaxering till församling eller skoldistrikt, som genom kyrkorådet, skolrådet eller särskild styrelse delgivas nämnden, oförtövat upprätta debiterings- och uppbördslängd.

Debiterings- och uppbördslängden upprättas enligt formulär, som fastställas av Konungen. Upplägges längden i särskilda delar, skall sammandrag upprättas över de särskilda delarnas slutsummor.

§ 5.

Sedan debiterings- och uppbördslängden upprättats, skall kommunalnämnden under fjorton dagar i december månad på lämpligt ställe hava längden offentligen utlagd för granskning. Kungörelse om den tid, då längden kommer att sålunda vara utlagd, samt om plats för utläggandet skall uppläsas från predikstolen i församlingens kyrka och införas i den eller de tidningar, där tillkännagivande om kommunalstämma skall ske.

Vill någon göra anmärkning mot debiterings- och uppbördslängden, äger han, därest han är medlem av kommunen eller hans rätt eljest är beroende av debiteringen, att före årets utgång ingiva skriftlig anmälan därom till kommunalnämnden.

Kommunalnämnden skall skyndsamt meddela beslut över de framställda anmärkningarna och i längden införa de ändringar, som härav föranledas. Längden anses härefter fastställd.

§ 6.

Det åligger nämnden att härefter utfärda debetsedlar och inom utgången av januari månad låta tillställa de skattskyldiga desamma.

§ 7.

Uppbördsstämman för erläggande av sålunda debiterade kommunalutskylder skall före februari månads utgång på lämpligt ställe inom kommunen förrättas av kommunalnämnden eller, på dess ansvar, av vissa dess medlemmar eller kommunens tjänstemän, såvida icke kommunalstämman eller, där kommunalfullmäktige finnas, dessa annorledes bestämt om tiden eller sättet för uppbörden.

Kungörelse om uppbördsstämman uppläses minst fjorton dagar före stämman från predikstolen i församlingens kyrka, varjämte, där det lämpligen kan ske, tid och ställe för stämman skola angivas å debetsedlarna. Tillkännagivande om stämman må ock, när skäl därtill äro, införas i den eller de tidningar, där tillkännagivande om kommunalstämman skall ske.

§ 8.

Har någon inom den i § 5 andra stycket bestämda tiden framställt anmärkning mot debiterings- och uppbördslängden men anmärkningen ej godkänts, må besvär däröver anföras i den ordning, som stadgas i kap. 7. Ej må utom i nedan angivna fall klagan över debiteringen föras annorledes än nu sagts.

Förmenar någon, att utskyld, som i debiterings- och uppbördslängden finnes upptagen, blivit genom fel vid debiteringen obehörigen eller med oriktigt belopp honom påförd, äger han att däri söka rättelse genom besvär hos länsstyrelsen i det län, inom vilket debiteringen skett. Besvären skola ingivas till nämnda myndighet inom natt och år efter det utskylden blivit klaganden avfordrad; dock må klaganden på eget äventyr med posten till länsstyrelsen insända besvären så tidigt, att de inom sagda tid dit inkomma.

Kommunalnämnden äger att hos länsstyrelsen göra framställning om rättelse av debiterings- och uppbördslängden på den grund, att debitering underlåtitts eller skett till för lågt belopp. Dylik framställning skall ingivas till länsstyrelsen under kalenderåret näst efter det, då debiteringen ägt rum.

Den som hos länsstyrelsen klagat över sin debitering är icke dess mindre pliktig att vid uppbördsstämman gälda det honom påförda utskyldsbeloppet, med honom förbehållen rätt att, därest hans besvär godkännas, få det för mycket erlagda åter med ränta enligt vad särskilt är stadgat.

§ 9.

Har efter debiterings- och uppbördslängdens slutliga granskning sådan taxering, som enligt lag bör ligga till grund för skattskyldighet till kommunen, blivit verkställd, ändrad eller undanröjd, skall kommunalnämnden göra därav föranledd ändring i debiteringen, utan hinder av att denna enligt vad ovan sägs vunnit laga kraft, och njuter skattskyldig ränta, enligt vad särskilt är stadgat, å vad han äger återbekomma såsom för mycket erlagt.

Förmenar någon, att vid åtgärd av kommunalnämnd, som nu sagts, felaktighet förelupit, och varder ej rättelse efter anmälan därom vidtagen av nämnden, äger han att däröver anföras besvär hos länsstyrelsen i den ordning, som sägs i § 8 andra stycket, skolandet tiden för besvärs anförande

räknas från det han erhållit vetskap om kommunalnämndens beslut i anledning av anmälan.

§ 10.

Efter uppbördsstämman upprättar kommunalnämnden dels avkortnings- och avskrivningslängd, upptagande ej mindre dem, för vilka kommunen eller församlingen beslutat efterskänka påförda utskylder eller för vilka eljest avkortning ägt rum, än även dem, för vilka kommunalnämnden verkställt avskrivning, med angivande tillika av avkortnings- eller avskrivningsorsaken, dels ock restlängd å övriga skattskyldiga, som ej vid uppbördsstämman behörigen guldit sin skatt. Restlängden skall, åtföljd av en uppgift rörande det belopp, som influtit vid stämman, samt om verkställd avkortning och avskrivning, inom två månader efter uppbördsstämmans slut i två summerade exemplar insändas till länsstyrelsen, som om mottagandet utan avgift meddelar kommunalnämnden bevis och efter verkställande av vederbörliga anteckningar översänder båda exemplaren till utmätningsmannen i orten; och åligger det denne att i vederbörlig ordning indriva och till nämnden redovisa de resterande utskylderna.

Restlängd upprättas enligt formulär, som fastställas av Konungen, i kommun där två eller flera exekutionsbiträden med skilda tjänstgöringsområden finnas anställda, särskilt för varje dylikt område.

Vid indrivandet av resterande utskylder uttages därutöver en avgift, beräknad efter tre öre å varje full krona av slutsumman å de utskylder, som skolat erläggas vid uppbördsstämman, då nämnda slutsumma ej överstiger tjugufem kronor, dock ej mindre än tjugufem öre, och efter sex öre å berörda slutsumma, när denna överstiger tjugufem kronor. Om användningen av dessa medel stadgas särskilt.

Kap. 7. Om underställning och besvär.

§ 1.

För att vinna bindande kraft skola kommunalstämmas och kommunalfullmäktiges beslut underställas Konungens prövning och fastställelse, då de angå:

a) avhändande eller pantförskrivning av sådan kommunen tillhörig fastighet, som för något dess gemensamma nytta avseende ändamål tillfallit kommunen genom gåva eller testamente, ävensom överenskommelse, som medför ändring i någon kommunens rättighet till sådan fastighet; eller

b) upptagande av lån, därunder inbegripet ingående av borgen; dock att underställning icke erfordras, där ej i följd av beslutet sammanlagda beloppet av kommunens utan underställning skedda upplåning överstiger skillnaden mellan, å ena sidan, ett belopp motsvarande tio gånger antalet av de skattekronor och skatteören, varefter kommunalutskylder skolat utgöras för sistförflutna året, och, å andra sidan, den summa, som för nämnda år beslutits skola i kommunen anskaffas genom uttaxering.

Konungens prövning och fastställelse skola ock underställas av kommunalstämman eller kommunalfullmäktige antagna förslag till nya eller förhöjda avgifter å den allmänna rörelsen.

Beslut eller förslag, som skall underställas Konungens prövning, skall insändas till länsstyrelsen, vilken det åligger att överlämna handlingarna, jämte eget yttrande, till Konungen.

§ 2.

Länsstyrelsens godkännande erfordras för att giva gällande kraft åt beslut, vilka:

a) äro ämnade att tillämpas såsom kommunalstadgar till främjande av sedlighet samt ordning och säkerhet inom kommunen;

b) avse arvode enligt kap. 2 § 15 mom. 3; eller

c) avse utgifter, som erfordra uttaxering under längre tid än fem år.

Samtliga av kommunen för ett och samma kalenderår fattade, under b) omförmälda beslut skola samtidigt och senast under det år besluten avse underställas länsstyrelsens prövning, vid äventyr att beslut, såvida ej särskilda omständigheter anses böra föranleda undantag, icke vinner godkännande. Till ledning vid prövningen av dessa beslut skall tillgång beredas länsstyrelsen till tablå över kommunens ekonomiska ställning det år besluten avse.

Underställt beslut skall antingen oförändrat fastställas eller ogillas. Vägras fastställelse, skall skäl därför uppgivas.

Över vägrad fastställelse må kommunen föra klagan hos Konungen.

§ 3.

Medlem av kommun, som ej nöjes åt kommunalstämmans eller kommunalfullmäktiges beslut, äger, där ej annat är särskilt föreskrivet, att söka rättelse däri genom besvär, om beslutet

icke tillkommit i laga ordning,

står i strid mot allmän lag eller författning eller annorledes överskrider deras befogenhet, som fattat beslutet, eller

kränker hans enskilda rätt eller eljest vilar på orättvis grund.

Besvären skola, jämte det överklagade beslutet, ingivas till länsstyrelsen inom trettio dagar efter den dag, då tillkännagivande om verkställd justering av det över beslutet förda protokollet enligt kap. 2 § 16 ägde rum, dagen då det skedde likväl oräknad. Det åligger klaganden därjämte såväl att vid besvären foga bevis om dagen, då sådant tillkännagivande ägde rum, som ock att inom fjorton dagar efter det tiden för besvärens inlämnande utgått till kommunalstämmans eller, där beslutet fattats av kommunalfullmäktige, till dessas ordförande ingiva diariibevis över att han besvärat sig.

Försummar klaganden något av vad sålunda föreskrivits, må beslutet gå i verkställighet.

§ 4.

Gå besvären ut därpå, att beslutet icke tillkommit i laga ordning, eller att det står i strid mot allmän lag eller författning eller annorledes över-

skrider deras befogenhet, som fattat beslutet, äger länsstyrelsen, där besvärerna finnas böra godkännas, att förbjuda beslutets verkställighet.

Grundas besvärerna därpå, att klagandens enskilda rätt blivit genom beslutet kränkt, och bliva besvärerna godkända, gäller rättelsen till förmån för den som klagat, men står beslutet i övrigt fast, utan så är, att det finnes strida mot allmän lag eller författning eller eljest vila på orättvis grund, då länsstyrelsen må förordna om upphälvande av beslutet i dess helhet.

§ 5.

I länsstyrelsens utslag må, där icke för vissa frågor annorlunda är särskilt stadgat, ändring sökas hos Konungen senast före klockan tolv å trettionde dagen efter det klaganden erhöll del av beslutet, dagen då det skedde likväl oräknad; dock äger menighet, som klagat, tillgodonjuta femton dagar längre besvärstid än nu sagts.

§ 6.

För besvärers anförande mot kommunalnämnds beslut i sådana mål och ärenden, vilka nämnden på grund av föreskrifter i särskilda författningar har att handlägga, gäller vad i dessa författningar för varje fall finnes stadgat.

I övrigt skall, där medlem av kommun ej nöjes åt kommunalnämndens beslut, som icke är av rent förberedande eller verkställande art, vad i §§ 3—5 är stadgat äga motsvarande tillämpning. Där beslutet rör uteslutande enskild persons förhållande, skall dock tiden för talans fullföljande räknas från den dag, då beslutet genom utdrag av protokollet delgavs klaganden.

Utan hinder av förordning må beslutet gå i verkställighet, där icke den prövande myndigheten annorledes förordnar.

§ 7.

Finnes länsstyrelsen vid prövning av besvär eller framställning av kommunalnämnd rörande debitering av kommunalskatt, att debitering obehörigen verkstälts eller underlåtit eller ej skett till riktigt belopp, äger länsstyrelsen, efter vederbörandes hörande, föreskriva erforderlig rättelse i debiteringen. Jämväl må, om någon av länsstyrelsen befrias från honom i debiterings- och uppbördslängden påfordrad kommunalskatt på den grund, att annan person bort uppföras till utgörande av densamma, länsstyrelsen, efter vederbörandes hörande, överflytta debiteringen på denne.

Kap. 8. Om köpingar och municipalsamhällen.

§ 1.

Köping skall utgöra särskild kommun; dock att, där köping, då denna lag träder i kraft, utgör kommun gemensamt med den socken, inom vars område köpingen är belägen, därvid skall förbli, intill dess annorlunda förordnas i enlighet med vad om ändring i kommunal indelning är särskilt föreskrivet.

I fråga om köping, som utgör särskild kommun, gäller, med iakttagande av för köpingen meddelade föreskrifter, vad i denna lag är stadgat. Annan köping utgör municipalsamhälle, efter ty i § 2 sägs.

§ 2.

Har Konungen förordnat, att för område på landet, som ej utgör egen kommun, skall lända till efterrättelse:

- a) ordningsstadgan för rikets städer,
- b) byggnadsstadgan för rikets städer eller de i lag meddelade föreskrifterna om stadsplan och tomtindelning i stad,
- c) vad i brandstadgan är föreskrivet om stad eller
- d) vad i hälsovårdsstadgan är föreskrivet om stad,

skall området utgöra ett municipalsamhälle, som äger att oberoende av kommunen i övrigt själv vårda alla gemensamma ordnings- och hushållningsangelägenheter, som föranledas av de i sådant förordnande avsedda föreskrifternas tillämpning inom samhället. Vad nu är sagt skall, oberoende av sådant förordnande, gälla om köping, som ej utgör egen kommun, i avseende å tillämpningen av därstädes gällande särskilda föreskrifter.

Ej må den omständigheten, att del av municipalsamhälle är undantagen från tillämpningen av vissa bland de föreskrifter, som gälla den övriga delen, föranleda därtill, att sistnämnda del anses såsom särskilt municipalsamhälle.

§ 3.

För municipalsamhälle skall i avseende å dess särskilda ordnings- och hushållningsangelägenheter vad i denna lag är stadgat äga motsvarande tillämpning, med iakttagande därav att i stället för kommunalstämma, kommunalfullmäktige och kommunalnämnd träda inom municipalsamhälle municipalstämma, municipalfullmäktige och municipalnämnd. Indelning i valkretsar för val av municipalfullmäktige skall dock icke i något fall företagas.

§ 4.

Genom stadgandena i §§ 2 och 3 sker ej inskränkning vare sig i den medlem av municipalsamhälle tillkommande rätt att såsom medlem av kommun, vilken samhället tillhör, delta i överläggningar och beslut rörande angelägenheter av enahanda art som dem, vilka avses i sagda paragrafer, eller i hans skyldighet att lämna bidrag till utgifter, som föranledas av sådana beslut.

§ 5.

Finns i visst fall särskilda omständigheter påkalla undantag från de i §§ 2—4 givna stadgandena eller nödvändiggöra annan ordning för municipalsamhälles beslutande- och beskattningsrätt, äger Konungen, efter framställning av länsstyrelsen eller kommunen eller av samhället eller medlem därav, att i ärendet förordna efter ty skäligt prövas.

Förslag
till
Lag om kommunalstyrelse i stad.

Härigenom förordnas som följer:

Kap. 1. Allmänna bestämmelser.

§ 1.

Varje stad utgör en kommun. Om kommunalförbund är särskilt stadgat.

Råder osäkerhet beträffande gränsen för stadskommuns område, förordnar Konungen angående gränsens rätta sträckning. Om ändring i kommunal indelning är särskilt stadgat.

Om Stockholms stad stadgas särskilt.

§ 2.

Medlem av stadskommun är envar, som är där mantalsskriven, ävensom var och en, vilken, utan att vara mantalsskriven i kommunen, därstädes äger eller brukar fast egendom eller är taxerad till allmän kommunalskatt.

§ 3.

Stadskommun äger att själv, efter vad i denna lag närmare bestämmes, vårda sina medlemmars gemensamma ordnings- och hushållningsangelägenheter, såvitt icke handhavandet därav enligt gällande författningar tillkommer annan.

Angående vården om kyrkliga angelägenheter samt folk- och fortsättnings-skoleväsendet är särskilt stadgat.

§ 4.

Vad stad samfällt tillhör i fastighet, rörligt kapital eller inkomstgivande rättighet skall, där ej annorlunda är stadgat, användas för stadens gemensamma behov och förvaltas på sätt i denna lag sägs. Det som härflyter av sådan egendom ävensom medel, vilka tillkomma staden från staten eller landsting eller eljest, skall anses såsom inkomst till täckande av stadens gemensamma utgifter.

§ 5.

För anskaffande av medel, som utöver de i § 4 omförmälda inkomsterna erfordras för bestridande av stadens utgifter, äger stadskommunen beskattningsrätt enligt vad i denna lag stadgas.

§ 6.

Om utfärdande för stad av ordningsstadganden, byggnadsordning, hälsovårdsstadganden och brandordning samt om deras upprätthållande är särskilt stadgat.

§ 7.

Stadskommuns beslutanderätt utövas av stadsfullmäktige eller å allmän rådstuga.

Förvaltning och verkställighet tillkomma, under inseende av magistrat eller stadsstyrelse, drätselkammare eller de styrelser, nämnder eller personer, som äro utsedda för särskilda förvaltnings- eller verkställighetsbestyr.

§ 8.

I stad med mera än 1,500 invånare skall den stadskommunen tillkommande beslutanderätten, med de undantag varom förmäles i § 9, uppdragas åt stadsfullmäktige.

Har stadens invånarantal nedgått till 1,500 eller därunder, skall beslutanderätten fortfarande utövas av stadsfullmäktige, därest icke allmänna rådstugan annorlunda besluter.

Stad med 1,500 invånare eller därunder äger åt stadsfullmäktige uppdraga beslutanderätt, som avses i första stycket. Förslag om upphävande av sådant beslut må icke väckas förrän fyra kalenderår förflutit sedan stadsfullmäktige trädde i verksamhet och skall, om det godkännes, tillämpas från utgången av det kalenderår, varunder godkännandet vunnit laga kraft.

Beslut om införande eller avskaffande av stadsfullmäktige skall ofördröjligen anmälas hos länsstyrelsen.

§ 9.

Finnas stadsfullmäktige, inskränkes allmänna rådstugans befattning till följande ärenden, nämligen:

a) överläggningar och beslut i sådana angelägenheter, som enligt särskilda författningar äro förbehållna vissa klasser av stadens medlemmar;

b) frågor om införande och avskaffande av stadsfullmäktige samt om stadsfullmäktiges antal; samt

c) val av nämndemän.

I stad, där stadsfullmäktige icke finnas, äger allmänna rådstugan utöva stadskommunens beslutanderätt i alla dess angelägenheter.

Kap. 2. Om stadsfullmäktige.

§ 1.

Stadsfullmäktiges antal bestämmes i förhållande till folkmängden sålunda, att

stad med 2,000 invånare eller därunder utser 15—20,

stad med över 2,000 till och med 5,000 invånare utser 15—25,

stad med över 5,000 till och med 10,000 invånare utser 20—30,
stad med över 10,000 till och med 20,000 invånare utser 25—40,
stad med över 20,000 till och med 40,000 invånare utser 35—50, samt
stad med över 40,000 invånare utser 45—60.

Allmänna rådstugan besluter, med iakttagande av vad nu är sagt, huru många stadsfullmäktige skola utses för staden. Om beslutet skall länsstyrelsen ofördröjligen underrättas.

§ 2.

Rösträtt vid val av stadsfullmäktige tillkommer envar inom staden mantalsskriven man eller kvinna, som är svensk undersåte samt senast under nästföregående kalenderår uppnått tjugutre års ålder. Varje röstberättigad äger en röst.

Sådan rösträtt tillkommer dock ej den, som:

a) är omyndig;
b) är i konkurstillstånd;
c) är av allmänna fattigvården omhändertagen för varaktig försörjning;
d) i avseende å honom påförda utskylder till staden, vilka förfallit till betalning under de tre sistförflutna kalenderåren, häftar för utskylder för flera än två av dessa år; eller

e) är på grund av ådömd straffpåföljd utesluten från ovannämnda rättighet.

Den omständigheten, att endera av äkta makar saknar rösträtt, inverkar ej på den rösträtt, som tillkommer den andra maken.

§ 3.

Om upprättande av röstlängd och om röstlängdens bindande verkan stadgas i lagen om kommunala och kyrkliga val.

§ 4.

Stadsfullmäktige väljas bland de röstberättigade, som äro boende inom staden och uppnått tjugufem års ålder.

Stadsfullmäktig kan ej den vara, som:

a) är omyndig;
b) är i konkurstillstånd;
c) är av allmänna fattigvården omhändertagen för varaktig försörjning;
d) på grund av honom ådömd straffpåföljd icke må utöva allmän befattning eller genom utslag, som ännu icke vunnit laga kraft, är dömd till påföljd, som nu är sagd, eller är ställd under framtiden för brott, vilket kan medföra sådan påföljd; eller

e) är förklarad ovärdig att inför rätta föra andras talan.

Följande personer må icke vara stadsfullmäktige: landshövding, landssekreterare, landskamrerare, länsassessor, ledamot av magistraten eller stadsstyrelsen, tjänsteman eller betjänt vid magistraten eller stadsstyrelsen eller allmän åklagare i orten, ej heller tjänsteman eller betjänt, som är anställd vid stadens drätsel eller annat dess förvaltande verk och är för sin befattning redovisningsskyldig.

Ej må annan avsäga sig uppdrag att vara stadsfullmäktig än:

- a) kvinna;
- b) ämbets- eller tjänsteman, som av sin befattning är hindrad att fullgöra uppdraget;
- c) den som uppnått sextio års ålder;
- d) den som eljest uppgiver hinder, vilket godkännes av flertalet bland övriga fullmäktige; eller
- e) vid valet den som efter de fyra sistförflutna årens tjänstgöring såsom stadsfullmäktig är i ordning att avgå därifrån.

§ 5.

Stadsfullmäktige väljas för fyra år, räknade från och med den 1 januari året näst efter det, då valet skedde. I stad, där val sker första gången och icke äger rum under år, då allmänna val av stadsfullmäktige förrättas, skall valet dock ej avse längre tid än till utgången av det år, då sådana allmänna val nästa gång skola äga rum.

Har beslut fattats om ändring av fullmäktiges antal, skall staden ändock intill utgången av det år, då allmänna fullmäktigval nästa gång skola förrättas, företrädas av fullmäktige till det antal, som tidigare blivit bestämt, och må förty icke i anledning av ändringen särskilt fullmäktigval företagas. Vad nu är sagt gäller, ändå att ändring av fullmäktiges antal påkallas av folkmängdens ökning eller minskning.

Om val av stadsfullmäktige i anledning av ändring i kommunal indelning är särskilt stadgat.

§ 6.

För val av stadsfullmäktige skall stad med mera än 10,000 invånare indelas i valkretsar. Valbarhet är ej inskränkt inom valkrets.

Vid valkretsindelning iakttages, att varje krets kommer att utse minst tio, högst trettio stadsfullmäktige efter den beräkningsgrund, att i allmänhet inom varje krets en stadsfullmäktig utses för varje befolkningstal motsvarande det som erhålles, då stadens folkmängd delas med antalet fullmäktige för hela staden; att varje valkrets skall kunna omslutas med en sammanhängande gränslinje; samt att antalet fullmäktige för hela staden, i den mån det utan olägenhet kan ske, fördelas lika på de särskilda valkretsarna.

Om indelning i valkretsar jämte antalet fullmäktige för varje valkrets äga, efter därom av magistraten eller stadsstyrelsen uppgjort förslag, stadsfullmäktige göra framställning hos länsstyrelsen. Utan föregående framställning må länsstyrelsen förordna om sådan indelning, sedan tillfälle beretts stadsfullmäktige att avgiva yttrande i ärendet. Beslut om indelning i valkretsar skall meddelas senast två månader före ingången av det kalenderår, under vilket beslutet skall träda i tillämpning.

§ 7.

Om valdistrikt och valdag samt vals kungörande, förrättande och avslutande, så ock om förfarandet, när stadsfullmäktig avgår före den bestämda tjänstgöringstidens utgång, stadgas i lagen om kommunala och kyrkliga val.

§ 8.

Stadsfullmäktige välja varje år för nästkommande kalenderår bland sig en ordförande och en vice ordförande samt, då stadsfullmäktige så besluta, jämväl en andre vice ordförande. Underrättelse om dessa val, med angivande av de valdas namn och postadress, skall genom magistraten eller stadsstyrelsen ofördröjligen insändas till länsstyrelsen för intagande i länskungörelserna.

För året näst efter det, då val av stadsfullmäktige ägt rum, skall ordförandevalet hållas i januari månad och ordförandeskapet intill dess utövas av den som fullmäktige därtill särskilt utsett.

§ 9.

Stadsfullmäktigsammanträde skall hållas å ställe, som för sådant ändamål blivit av stadsfullmäktige bestämt.

§ 10.

Ordinarie sammanträden skola av stadsfullmäktige hållas enligt ordning, som bestämmes av fullmäktige. Varje år skola minst två sådana sammanträden hållas, ett före utgången av juni månad för besluts fattande i anledning av berättelsen om föregående årets räkenskaper och förvaltning samt ett före utgången av december månad för fastställande av stadens utgifts- och inkomststat och för anställande av val till de befattningar inom kommunen, vilka vid årets slut bliva lediga, ävensom av revisorer och revisorssuppleanter.

I övrigt sammanträda stadsfullmäktige, när länsstyrelsen därom förordnar eller magistraten eller stadsstyrelsen eller de flesta av fullmäktige sådant åska eller ordföranden finner det nödigt.

§ 11.

Kallelse till stadsfullmäktigsammanträde utfärdas första gången, sedan beslutanderätten uppdragits åt fullmäktige, av magistraten eller stadsstyrelsen och därefter av ordföranden eller, vid hinder för honom, av vice ordföranden. Kallelsen, vilken skall utfärdas skriftligen och innehålla bestämd uppgift om tid och ställe samt, såvitt möjligt är, även om överläggningsämne för sammanträdet, skall senast dagen före sammanträdet delgivas envar stadsfullmäktig.

En vecka före sammanträdet eller, om saken ej tål sådant uppskov, senast dagen förut bör tillkännagivande om sammanträdet, med uppgift å de ärenden, som därvid skola förekomma, införas i en eller flera ortstidningar, därvid sådana tidningar böra väljas, som genom spridning inom olika grupper av stadens invånare bringa tillkännagivandet till de flestas kännedom.

I december månad avgöres för nästföljande kalenderår av stadsfullmäktige eller, där fullmäktige ej finnas, av allmänna rådstugan, i vilken eller vilka tidningar sådant tillkännagivande skall införas. Har vid fattandet av beslutet

förslag om tillkännagivandets införande i annan ortstidning än de sålunda beslutade varit under omröstning och därvid erhållit minst en tredjedel av de i omröstningen deltagandes röster, skall tillkännagivandet införas jämväl i denna tidning.

Den omständigheten, att tillkännagivande ej blivit infört i tidning, utgör ej hinder för sammanträdets hållande.

Magistraten eller stadsstyrelsen skall särskilt skriftligen underrättas om sammanträde.

§ 12.

Stadsfullmäktige må ej företaga ärende eller besluta däri, såvida icke flera än hälften av dem äro tillstädes. Är tillstädesvarande fullmäktig enligt stadgandet i kap. 5 § 3 andra stycket hindrad att deltaga i visst ärende, utgör ej den omständigheten, att till följd därav antalet av de deltagande icke överstiger hälften av fullmäktiges hela antal, hinder för ärendets företagande.

Ordförande eller ledamot, som utan anmält, av stadsfullmäktige godkänt hinder avhåller sig från sammanträde, skall böta till stadens kassa fem kronor och dubbelt så mycket, om sammanträdet måste i anseende till de närvarandes fåtalighet inställas eller upplösas.

§ 13.

Varje stadsfullmäktig äger en röst.

Vid stadsfullmäktigsammanträde äger borgmästaren eller stadsstyrelsens ordförande eller, vid hinder för honom, den, vilken magistraten eller stadsstyrelsen bland sina ledamöter utser, att vara tillstädes och deltaga i överläggningarna, men ej i besluten. Sådan rätt tillkommer jämväl ordförande och vice ordförande i kommunal styrelse, nämnd eller beredning vid behandling av ärende, som beretts av styrelsen, nämnden eller beredningen, så ock revisor vid granskning av den av honom avgivna revisionsberättelsen.

§ 14.

Stadsfullmäktige äro skyldiga att, efter sakens beskaffenhet, antingen meddela yttrande eller fatta beslut över alla de frågor, vilka blivit av högre myndighet eller av magistraten eller stadsstyrelsen hänskjutna till dem.

§ 15.

De ärenden, som företagas till avgörande av stadsfullmäktige, skola förut vara vederbörligen beredda av drätselkammaren eller annan kommunal styrelse, nämnd eller beredning, dit ärendet efter sin beskaffenhet hör, eller av en eller flera särskilt för sådan beredning utsedda personer. Innan ärende, som beretts annorledes än av drätselkammaren eller allmänt beredningsutskott, företages till avgörande av stadsfullmäktige, skall tillfälle lämnas kammaren eller utskottet att avgiva yttrande däröver.

Val må dock av stadsfullmäktige förrättas utan föregående beredning. Detsamma gäller om avgörande av ärende, som fordrar skyndsam hand-

läggning och icke avser utgift eller anskaffande av medel därtill eller avhändande av staden tillhörig egendom eller efterskänkande av någon stadens rättighet.

§ 16.

Kan ärende, som handlägges å stadsfullmäktigsammanträde, icke å den utsatta dagen bringas till slut, skall sammanträdet fortsättas å annan dag, varom, därest fullmäktige så besluta, kallelse i vanlig ordning utfärdas. Beslutes icke sådan kallelse, har ordföranden att, innan sammanträdet upplöses, bestämma och för de närvarande tillkännagiva tid för det fortsatta sammanträdet.

Om fortsättande och avslutande av valförrättning, när val är proportionellt, gäller vad därom är särskilt stadgat.

Begäres vid ärendes behandling å stadsfullmäktigsammanträde bordläggning av ärendet och förenar sig minst en tredjedel av de närvarande därom, skall ärendet uppskjutas till annan dag, som ordföranden har att bestämma och i vanlig ordning kungöra.

Bordläggning må ej, såvida icke beslut därom fattas med vanlig röstövertikt, ske i fråga om val eller mera än en gång i samma ärende.

§ 17.

Ordföranden åligger att å stadsfullmäktigsammanträde framställa ärendena till överläggning samt att tillse, att ej andra frågor företagas till avgörande än de som finnas angivna i kallelsen till sammanträdet. Fråga, som fordrar skyndsam handläggning, må dock, ändå att den ej angivits i kallelsen, företagas till avgörande å sammanträdet, där samtliga närvarande fullmäktige besluta, att den skall upptagas.

Ny fråga kan vid stadsfullmäktiges sammanträde väckas av envar bland dem men må icke avgöras förrän vid annat sammanträde samt efter vederbörlig beredning och kallelse.

§ 18.

Mom. 1. Sedan överläggningen i ett ärende förklarats avslutad, framställer ordföranden proposition så avfattad, att den kan besvaras med ja eller nej.

Ordföranden tillkännagiver därefter, huru enligt hans uppfattning beslutet utfallit, och beförklarar detsamma, där ej omröstning begäres, med klubbslag.

Begäres omröstning, skall den verkställas efter upprop och utom vid val ske öppet. Där ej för särskilda fall annorlunda stadgas, bestämmes utgången genom enkel pluralitet av de avgivna rösterna. Falla rösterna lika för olika meningar, skiljer vid val lotten mellan lika rösttal, men blir i övriga fall den mening beslut, som ordföranden biträder.

Val av drätselkammare samt av revisorer och revisorssuppleanter, som avses i kap. 5 § 3, så ock av två eller flera personer för särskild beredning av ärenden, som skola företagas till avgörande av stadsfullmäktige, skall vara proportionellt, därest det begäres av minst så många väljande, som mot-

svara det tal, vilket erhålles, om samtliga väljandes antal delas med siffran för det antal personer valet avser, ökad med 1. Om förfarandet vid sådant proportionellt val är särskilt stadgat.

Mom. 2. För beslut erfordras två tredjedelar av de i omröstningen deltagandes röster, då beslutet avser:

a) avhändande av fastighet eller därifrån härflytande rättighet eller inköp av fastighet, där ej avhändandet eller inköpet avser genomförande av fastställd stadsplan eller tomtindelning;

b) beviljande av anslag till nytt ändamål eller behov;

c) beviljande av anslag till ändamål eller behov, som icke är nytt men för vilket under året näst före det, som anslaget avser, anslag ej utgått, i stad, där högsta uttaxeringen av allmän kommunalskatt överstiger tio kronor för skattekrona;

d) höjande av visst under året näst före det, som höjningen avser, utgående anslag, då höjningen skulle utgöra:

1) mera än tjugufem procent av förutvarande anslaget i stad, där högsta uttaxeringen av allmän kommunalskatt överstiger tio kronor för skattekrona;

2) mera än femton procent av förutvarande anslaget i stad, där högsta uttaxeringen av allmän kommunalskatt överstiger tretton kronor för skattekrona;

3) mera än tio procent av förutvarande anslaget i stad, där högsta uttaxeringen av allmän kommunalskatt överstiger sexton kronor för skattekrona;

e) beviljande av anslag, vartill medel skola anskaffas genom upplåning;

f) upptagande eller förnyande av lån, därunder inbegripet ingående av borgen, eller förlängning av tiden för erhållet låns återbetalande; eller

g) efterskänkande av oguldna kommunalutskylder.

Med allmän kommunalskatt förstås i c) och d) sådan skatt, evad den beslutits av stadsfullmäktige, allmän rådstuga, kyrkostämma eller kyrkfullmäktige.

Mom. 3. Beslut om beviljande av anslag skall tillika innefatta, huruvida anslaget skall utgå av tillgängliga medel eller erforderligt belopp skall uttaxeras eller upplånas.

§ 19.

Efterskänkande av oguldna kommunalutskylder må av stadsfullmäktige beslutas allenast där, efter prövning av varje särskilt fall, verkligt ömmande omständigheter befunnits föreligga.

Arvode eller ersättning för kommunalt uppdrag må ej av stadsfullmäktige beslutas i andra fall än i § 20 sägs.

§ 20.

Mom. 1. Stadsfullmäktiges ordförande är icke i denna sin egenskap berättigad att uppbära arvode eller ersättning för andra med uppdraget förenade kostnader än för skrivmaterialier, postporton och dylika utgifter, som för stadens räkning påkallas vid uppdragets fullgörande. Stadsfullmäktige

må för ett år i sänder besluta, att sådan ersättning skall utgå med visst belopp, vilket icke må överstiga vad skäligt är med hänsyn till beräkneliga utgifter av nämnda art.

Mom. 2. Där det finnes av behovet påkallat, äga stadsfullmäktige besluta, att vald ledamot av drätselkammaren och av annan kommunal styrelse, nämnd eller beredning ävensom revisor skola för deltagande i sammanträde eller förrättning inom staden i stadens angelägenhet åtnjuta gottgörelse av stadens medel i form av dagtraktamente med högst fem kronor för sammanträdes- eller förrättningsdag. Stadsfullmäktige må ock besluta, där kommunikationsförhållandena anses sådant kräva och väglängden mellan ledamotens eller revisorns hemvist och sammanträdes- eller förrättningsstället är större än fem kilometer, att reseersättning skall utgå till ledamoten eller revisorn. Denna ersättning må icke överstiga hälften av belopp, beräknat efter lägsta avgift för automobil eller hästskjuts, där icke järnväg är att tillgå eller fartygslägenhet begagnas, ej heller överstiga avgiften för tredje klass plats på järnväg, där sådan finnes, och för salongsplats på fartyg, där resan så medelst sker.

Ersättning för resa, som enligt uppdrag i stadens angelägenhet företages utom staden av person, som sägs i första stycket, må, om stadsfullmäktige så besluta, utgå efter annan grund än nu är sagt.

Mom. 3. Jämte gottgörelse, som beslutes enligt mom. 2, samt ersättning för kostnader för skrivmaterialier, postporton och dylika utgifter, som för stadens räkning påkallas vid uppdragets fullgörande, må efter stadsfullmäktiges bestämmande för med uppdraget förenat besvär utgå arvode till sådan ledamot av drätselkammaren eller annan kommunal styrelse, nämnd eller beredning, som utsetts till ordförande, sekreterare, räkenskapsförare, kassaförvaltare, föredragande eller verkställande ledamot eller till innehavare av annan motsvarande befattning inom kammaren, styrelsen, nämnden eller beredningen, så ock till revisor. Arvodelt skall till beloppet bestämmas för högst ett år i sänder och må icke överstiga vad på grund av göromålens omfattning och art kan anses skäligt, ej heller bestämmas med hänsyn till den inkomst av tjänst, yrke eller näring, som uppdragets innehavare genom dess fullgörande går förlustig. Ersättningen för kostnader för skrivmaterialier, postporton och dylika utgifter må med iakttagande av vad i mom. 1 är stadgat för där avsett fall, bestämmas att utgå med visst belopp.

Mom. 4. Sammanlagda beloppet av beslutade ersättningar, som omförmälas i denna paragraf och som ej avse kostnader för skrivmaterialier, postporton och dylika utgifter, må icke överstiga vad stadens ekonomiska bärkraft utan större olägenhet medgiver.

Mom. 5. Där eljest i lag eller författning föreskrift meddelas om arvode eller annan ersättning åt innehavare av kommunalt uppdrag, skall vad sålunda finnes särskilt stadgat lända till efterrättelse.

§ 21.

Ordföranden skall vid stadsfullmäktigsammanträde föra eller på sitt ansvar låta föra protokoll.

Protokollet, av vilket skall framgå, vilka fullmäktige varit närvarande, skall upptaga för varje ärende överläggningsämnet och beslutet, med angivande huruvida och i vilken ordning omröstning företagits.

Justering av protokollet verkställles senast fjorton dagar efter sammanträdet å tid, som ordföranden bestämmer och vid sammanträdet tillkännagiver, av ordföranden jämte minst två därtill för varje gång av fullmäktige utsedda närvarande ledamöter. Justering må ock verkställas av fullmäktige antingen genast eller vid nästa sammanträde. Protokollet underskrives, med anteckning om justeringen, av ordföranden och de utsedda justeringsmännen eller, där justeringen verkställts av fullmäktige, minst två vid sammanträdet närvarande ledamöter.

Det justerade protokollet skall därefter å förut kungjord dag offentligen uppläsas.

Protokollen med tillhörande handlingar och bilagor skola förvaras på sätt och å ställe, som fullmäktige bestämt.

§ 22.

Den som vid stadsfullmäktigsammanträde deltagit i avgörandet av ärende kan genast eller sist vid justeringen av protokollet avgiva reservation mot det fattade beslutet.

§ 23.

Stadsfullmäktiges beslut skola, så snart de blivit justerade, skriftligen delgivas magistraten eller stadsstyrelsen. För övrigt äger envar att taga avskrift av protokollet och att få avskriftens riktighet bestyrkt.

§ 24.

Stadsfullmäktiges förhandlingar skola vara offentliga; dock må fullmäktige för visst ärende besluta, att överläggningen skall hållas inom stängda dörrar.

Ordföranden vakar över ordningen vid stadsfullmäktigsammanträde samt kan varna och, efter förutgången varning, låta utvisa envar, som förhåller sig oskickligt. Uppstår oordning, som ordföranden icke kan avstyra, äger han upplösa sammanträdet.

Kap. 3. Om allmän rådstuga.

§ 1.

Rättighet att deltaga i allmän rådstugas överläggningar och beslut tillkommer, utom i fall, varom sägs i § 2, envar, som äger rösträtt vid stadsfullmäktigval. Varje röstberättigad äger en röst.

Att den som är redovisningsskyldig till staden ej må deltaga i vissa ärenden, stadgas i kap. 5 § 3 andra stycket.

§ 2.

Beträffande rättighet att deltaga i överläggningar och beslut i sådana angelägenheter, som enligt särskilda författningar äro förbehållna vissa klasser av stadens medlemmar, gäller vad sålunda är stadgat.

Vid behandling av ärende, som sägs i första stycket, skall genom magistratens eller stadsstyrelsens föranstaltande finnas tillgänglig längd över de i sådant ärende röstberättigade, vilka icke finnas upptagna såsom röstberättigade i den allmänna röstlängden.

§ 3.

Röstberättigad må genom fullmakt till annan röstberättigad överlåta sin talan och rösträtt å allmän rådstuga.

Fullmakt skall vara ställd till viss person samt av utställaren underskriven med angivande av den dag underskrivandet skett. Å fullmakten skall tillika vara av två vittnen tecknat bevis, att densamma egenhändigt underskrivits av utställaren å den dag fullmakten utvisar, samt att namnet på den person, till vilken fullmakten är ställd, då fanns utsatt å fullmakten. Är fullmakt ej så underskriven och bevittnad, som nu är sagt, är den ogill. Fullmakt äger icke giltighet under längre tid än trettio dagar efter dagen för utfärdandet.

Ej må någon på grund av fullmakt föra talan eller utöva rösträtt för mera än en röstberättigad.

§ 4.

Allmän rådstuga hålles inför magistraten eller stadsstyrelsen.

§ 5.

Allmän rådstuga skall hållas å rådhuset eller å ställe, som för sådant ändamål blivit av rådstugan eller, i brist på dess föreskrift, av magistraten eller stadsstyrelsen bestämt.

§ 6.

I stad, där stadsfullmäktige icke finnas, skola årligen två ordinarie allmänna rådstugor hållas: en före utgången av juni månad för beslutsfattande i anledning av berättelsen om föregående årets räkenskaper och förvaltning samt en före utgången av december månad för fastställande av kommunens utgifts- och inkomststat och för anställande av val till de befattningar inom kommunen, vilka vid årets slut bliva lediga, ävensom av revisorer och revisorssuppleanter.

Den andra ordinarie allmänna rådstugan under året må beträffande ordinarie rådstuga eller rådstugor under nästföljande år besluta, å vilken dag sådan allmän rådstuga skall hållas eller huruvida allmän rådstuga skall hållas å sön- eller helgdag.

§ 7.

Extra allmän rådstuga hålles, när länsstyrelsen därom förordnar eller magistraten eller stadsstyrelsen finner det nödigt.

Envar, som är röstberättigad å allmän rådstuga, äger för uppgivet ärende begära rådstugas hållande. Lämnas dylik framställning av magistraten eller stadsstyrelsen utan avseende, skall magistraten eller stadsstyrelsen, om det begäres, meddela sitt beslut skriftligen, med skälen därtill; och äger sökanden

att däröver anföras besvär hos länsstyrelsen. Mot länsstyrelsens beslut må talan ej föras.

§ 8.

Kungörelse om allmän rådstuga utfärdas av magistraten eller stadsstyrelsen och skall innehålla bestämd uppgift om tid, ställe och överläggningsämne för sammanträdet.

Kungörelsen uppläses från predikstolen i stadens kyrka eller kyrkor minst fjorton dagar före sammanträdet. Är allmän rådstuga utsatt till dag, då gudstjänst tidigare hålles, skall kungörelsen den dagen ånyo uppläsas. För ärende, som fordrar så skyndsam handläggning, att kungörande i nu föreskriven ordning icke medhinnas, må allmän rådstuga hållas efter kortare kungörelsetid och även samma dag den blivit pålyst; dock må ej å sådan rådstuga beslut fattas om utgift eller anskaffande av medel därtill eller avhändande av någon stadens egendom eller efterskänkande av någon stadens rättighet.

Jämväl skall kungörelsen anslås å plats eller platser inom staden och tillkännagivande om tid och ställe för allmänna rådstugan, om möjligt minst en vecka förut, införas i en eller flera ortstidningar, om sådant bestämts av allmänna rådstugan eller, där stadsfullmäktige finnas, av dessa i den ordning, som för tillkännagivande om stadsfullmäktigsammanträde är föreskriven i kap. 2 § 11.

Den omständigheten, att kungörelse om allmän rådstuga ej blivit anslagen eller att tillkännagivande ej blivit infört i tidning, utgör ej hinder för allmänna rådstugans hållande.

§ 9.

Magistraten eller stadsstyrelsen skall vid allmän rådstuga låta föra protokoll.

Protokollet skall för varje ärende upptaga överläggningsämnet och beslutet, med angivande huruvida och i vilken ordning omröstning företagits.

Protokollet justeras genast, där så ske kan, men i annat fall offentligen inför magistraten eller stadsstyrelsen å tid, som tillkännagives innan allmänna rådstugan upplöses.

Envar äger att taga avskrift av protokollet och att få avskriftens riktighet bestyrkt.

Protokollen med tillhörande handlingar och bilagor skola förvaras av magistraten eller stadsstyrelsen på sätt och å ställe, som allmänna rådstugan eller, där stadsfullmäktige finnas, dessa bestämt.

§ 10.

Vad i kap. 2 §§ 14—20, 22 och 24 är stadgat om stadsfullmäktige skall äga motsvarande tillämpning i fråga om allmän rådstuga; dock att rådstugans förhandlingar alltid skola vara offentliga samt att även i annat ärende än val omröstning skall ske med slutna sedlar, därest det begäres.

Kap. 4. Om magistrat och stadsstyrelse samt om drätselkammare.

§ 1.

Mom. 1. Om tillsättande av magistrat är särskilt stadgat. Beträffande magistraten, för såvitt den sammanfaller med rådstuvurätten, ävensom i fråga om magistratens handhavande av vad till exekutionsverket, säkerhets-, ordnings-, sundhets- och sedlighetspolisen inom staden hör, gäller vad därom i lag och författningar är stadgat.

Mom. 2. I stad utan magistrat skall för fullgörande av de eljest å magistraten ankommande bestyr och åligganden, om vilkas besörjande därstädes ej i lag eller författning meddelats särskild föreskrift, finnas en stadsstyrelse, bestående av en kommunalborgmästare såsom ordförande och minst två kommunalrådmän; dock att utan hinder härav i stad, som kommit i åtnjutande av stadsrättigheter före den 1 januari 1921, om stadsstyrelses sammansättning skall gälla vad i reglementet för stadsstyrelsen är eller blir stadgat.

Kommunalborgmästare tillsättes av Konungen bland de tre behöriga personer, som jämlikt av Konungen meddelade bestämmelser därtill föreslagits av stadens vid stadsfullmäktigval röstberättigade invånare. Kommunalrådmän utses av stadsfullmäktige eller allmänna rådstugan.

Reglemente för stadsstyrelsen utfärdas av Konungen efter därom av stadsfullmäktige eller allmänna rådstugan upprättat förslag.

§ 2.

Magistraten eller stadsstyrelsen äger att vaka över att av stadsfullmäktige eller allmänna rådstugan lagenligt fattade beslut bringas till verkställighet av drätselkammaren eller för särskilda förvaltnings- eller verkställighetsbestyr tillsätta styrelser, nämnder eller personer, som böra taga befattning därmed, ävensom att åt staden donerad fast egendom och staden förunnade inkomstgivande rättigheter bliva behörigen använda till sina bestämda ändamål.

Finner magistraten eller stadsstyrelsen, att av stadsfullmäktige eller allmänna rådstugan fattat beslut icke tillkommit i laga ordning, står i strid mot allmän lag eller författning eller annorledes överskrider deras befogenhet, som fattat beslutet, eller att underställning, där den bort äga rum, uraktlåtit, är magistraten eller stadsstyrelsen pliktig att vägra handräckning till verkställighet av samma beslut. Vägras sådan handräckning, må stadsfullmäktige eller, om beslutet fattats av allmän rådstuga, denna fullfölja saken genom besvär i den ordning, som i allmänhet är föreskriven för sökande av ändring i magistrats eller stadsstyrelses beslut.

§ 3.

Magistraten eller stadsstyrelsen tillsätter vid stadens förvaltning anställda tjänstemän och betjante, såvitt ej särskilda författningar eller reglementen annorlunda stadga.

§ 4.

Alla av staden utsedda styrelser stå i sin förvaltning under magistratens eller stadsstyrelsens överinseende.

§ 5.

Framställningar och utlåtanden, som från stadsfullmäktige, allmänna rådstugan eller av staden utsedda styrelser avgivas till högre myndighet, skola insändas genom magistraten eller stadsstyrelsen.

§ 6.

Magistraten eller stadsstyrelsen äger att hos stadsfullmäktige eller allmänna rådstugan framställa förslag i alla ämnen, som röra stadens gemensamma angelägenheter.

§ 7.

Stadsfullmäktige eller allmänna rådstugan äga rätt att från magistraten eller stadsstyrelsen erhålla sådana handlingar och upplysningar, som i förekommande fall finnas erforderliga.

§ 8.

I varje stad skall finnas en drätselkammare.

§ 9.

Drätselkammare har att förvalta stadens egendom, uppbära dess inkomster och i övrigt handhava dess drätsel samt därjämte ombesörja de allmänna uppdrag för stadens räkning, vilka enligt för drätselkammaren gällande reglemente tillhöra dess befattning.

Reglemente för drätselkammare fastställles av länsstyrelsen. Förslag därtill, upprättat av magistraten eller stadsstyrelsen, skall överlämnas till stadsfullmäktiges eller allmänna rådstugans granskning samt därefter insändas till länsstyrelsen.

§ 10.

Ledamöterna i drätselkammaren utses bland kommunens röstberättigade medlemmar av stadsfullmäktige eller allmänna rådstugan.

I stad utan magistrat må stadsfullmäktige eller allmänna rådstugan bestämma, att drätselkammaren skall utgöras, utom av de valda ledamöterna, jämväl av stadsstyrelsens ordförande.

§ 11.

Om drätselkammarens befattning med kommunens drätsel samt om revision och meddelande av ansvarsfrihet sägs i kap. 5; om debitering och uppbörd av kommunalskatt stadgas i kap. 6.

Kap. 5. Om stadens drätsel.

§ 1.

Stadskommun skall årligen upprätta en utgifts- och inkomststat för det nästföljande kalenderåret.

Å statens utgiftssida skola upptagas:

- a) det löpande årets beräknade brist;
- b) de belopp i kapital eller ränta, varmed stadens skulder under det nästföljande året förfalla till betalning;
- c) de anslag, som tidigare beslutats för nästföljande år, så ock de anslag, som beslutas i samband med statens fastställande, däribland även ett anslag för oförutsedda behov.

Statens inkomstsida skall upptaga:

- a) det löpande årets beräknade behållning;
- b) de inkomster, som i anledning av tidigare fattade beslut eller på annan grund kunna påräknas under det nästföljande året, så ock det belopp, som ytterligare skall anskaffas, ävensom sättet för dess anskaffande.

Stadskommun må i stället för det löpande årets beräknade brist eller behållning upptaga det belopp, vartill nästföregående års brist eller behållning enligt avslutade räkenskaper uppgått.

§ 2.

Förslag till utgifts- och inkomststat skall före november månads utgång uppgöras av magistraten eller stadsstyrelsen efter hörande av drätselkammaren eller särskild av stadsfullmäktige eller allmän rådstuga därför tillsatt beredning. För detta ändamål skola de styrelser, nämnder eller personer, vilka staden för särskilda förvaltningsbestyr tillsatt, å tid, som utsättes av magistraten eller stadsstyrelsen, till drätselkammaren ingiva sina specialförslag över utgifter och inkomster för det nästföljande året.

Magistratens eller stadsstyrelsens statförslag skall från och med dagen för tillkännagivandet om det ordinarie stadsfullmäktigsammanträde eller kungörandet av den allmänna rådstuga, som skall hållas före utgången av december månad, vara offentligen tillgängligt på lämpligt ställe, som utsättes i tillkännagivandet eller kungörelsen.

På nämnda sammanträde eller rådstuga upptages statförslaget till granskning och fastställelse. Därvid skola de anslag, som först då föreslås till beviljande, samt därmed sammanhängande frågor särskilt bliva föremål för överläggning och avgörande.

Den fastställda utgifts- och inkomststaten återställes därefter till magistraten eller stadsstyrelsen.

§ 3.

Av stadsfullmäktige eller allmänna rådstugan skola årligen utses två eller flera revisorer samt lika många suppleanter för granskning av det nästföljande årets förvaltning.

Den, vilken såsom ledamot av drätselkammaren eller eljest är redovisningsskyldig till staden, må icke väljas till revisor eller revisorssuppleant för granskning av förvaltning, för vilken han har att redovisa, ej heller deltaga i val av revisor eller revisorssuppleant för granskning av sådan förvaltning eller i beslut med anledning av granskningen.

§ 4.

Det åligger drätselkammaren att i enlighet med givna föreskrifter för stadens räkenskaper och avsluta dem för kalenderår. Räkenskaperna skola årligen före den 1 april tillhandahållas magistraten eller stadsstyrelsen, vilken oförtövat, med föreläggande av viss tid för revisionsberättelsens avgivande, inför protokollet tillhandahåller dem åt revisorerna.

Av staden för särskilda förvaltningsbestyr tillsätta styrelser, nämnder eller personer skola före den 1 mars varje år till drätselkammaren avlämna redovisning för de medel de under nästföregående kalenderår omhänderhaft för att upptagas i stadens allmänna räkenskaper och granskas tillika med dem.

§ 5.

Revisionsberättelsen avlämnas till magistraten eller stadsstyrelsen, som över framställda anmärkningar inforrdar vederbörandes förklaringar så tidigt, att de jämte revisionsberättelsen kunna framläggas till granskning hos stadsfullmäktige eller å allmän rådstuga vid det ordinarie sammanträde, som hålles i maj månad.

§ 6.

På beslut av stadsfullmäktige eller allmänna rådstugan ankommer, huruvida framställd anmärkning skall förfalla och ansvarsfrihet för förvaltningen meddelas eller laga åtgärd för bevarande av stadens rätt skall vidtagas. Anställes ej talan å den förvaltning revisionsberättelsen avser inom ett år från det berättelsen framlades å stadsfullmäktigsammanträde eller allmän rådstuga, skall så anses, som om ansvarsfrihet blivit beviljad. Utan hinder av att ansvarsfrihet beviljats må talan föras på grund av brottslig handling, där ej ansvarsfriheten uppenbarligen avsett även den handlingen.

Kap. 6. Om uttaxering och uppbörd.

§ 1.

För täckande av stads medelsbehov, i den mån det ej fylls genom andra inkomster, skola i första hand anlitas progressivskattemedel och skogsaccismedel enligt bestämmelserna i förordningen om kommunal progressivskatt och lagen om skogsaccis. Vad därutöver erfordras skall fyllas genom uttaxering av allmän kommunalskatt i förhållande till de skattekronor och skatteören, som enligt bestämmelserna i kommunalskattelagen i senast fastställda taxeringslängd påförts de till kommunen skattskyldiga.

§ 2.

Mom. 1. Personliga tjänstbarheter, vilka inom stad utgjorts efter förut antagna grunder, må fortfarande, till dess annorlunda förordnas, utgöras efter samma grunder.

Mom. 2. Är i lag eller författning stadgat, att skatt till stad skall utgå efter andra grunder än i § 1 angivas eller att vissa från skattskyldighet till staden eljest befriade medlemmar skola bidraga till fyllande av särskilda behov, gäller till efterrättelse vad sålunda är förordnat.

Stadskommun äger ej besluta avvikelse från de i lag eller författning föreskrivna grunderna för kommunalskatts utgörande.

§ 3.

De utskylder, som enligt stadens beslut i anledning av förslaget till utgifts- och inkomststat skola under det nästföljande kalenderåret utgöras av dem, vilka under det löpande året äro skattskyldiga till staden, anses för det löpande årets utskylder.

§ 4.

Magistraten eller stadsstyrelsen åligger att på grund av den fastställda utgifts- och inkomststaten ävensom de beslut om uttaxering till församling eller skoldistrikt, som genom kyrkorådet, skolrådet eller särskild styrelse delgivas drätselkammaren, oförtövat låta upprätta debiterings- och uppbördslängd.

Debiterings- och uppbördslängden upprättas i enlighet med de föreskrifter, som meddelas av magistraten eller stadsstyrelsen.

§ 5.

Sedan debiterings- och uppbördslängden upprättats, skall denna under fjorton dagar på rådhuset eller annat lämpligt ställe vara offentligen utlagd för granskning. Kungörelse om den tid, då längden kommer att sålunda vara utlagd, samt om plats för utläggandet skall offentligen anslås och införas i den eller de tidningar, där tillkännagivande om stadsfullmäktigsammanträde eller allmän rådstuga skall ske.

Vill någon göra anmärkning mot debiterings- och uppbördslängden, äger han, därest han är medlem av stadskommunen eller hans rätt eljest är beroende av debiteringen, att före utgången av nyss sagda tid ingiva skriftlig anmälan därom till magistraten eller stadsstyrelsen.

Magistraten eller stadsstyrelsen skall skyndsamt meddela beslut över de framställda anmärkningarna, och skola ändringar, som härav föranledas, införas i längden. Denna anses härefter fastställd.

§ 6.

Sedan debiterings- och uppbördslängden fastställts, överlämnas den till drätselkammaren.

Det åligger härefter drätselkammaren att utfärda debetsedlar och låta tillställa de skattskyldiga desamma.

§ 7.

Uppbörd verkställes, med iakttagande av därom i drätselkammarens reglemente givna föreskrifter, av drätselkammaren å tid och i ordning, som bestämmas av stadsfullmäktige eller allmänna rådstugan.

§ 8.

Har någon inom den i § 5 bestämda tiden framställt anmärkning mot debiterings- och uppbördslängden men anmärkningen ej godkänts, må besvär däröver anföras i den ordning, som stadgas i kap. 7 § 3, och skall tiden för talans fullföljande räknas från den dag, då klaganden erhöll del av be-

slutet. Ej må utom i nedan angivna fall klagan över debiteringen föras annorledes än nu sagts.

Förmenar någon, att utskyld, som i debiterings- och uppbördslängden finnes upptagen, blivit genom fel vid debiteringen obehörigen eller med oriktigt belopp honom påförd, äger han att däri söka rättelse genom besvär hos länsstyrelsen i det län, inom vilket debiteringen skett. Besvären skola ingivas till nämnda myndighet inom natt och år efter det utskylden blivit klaganden avfordrad; dock må klaganden på eget äventyr med posten till länsstyrelsen insända besvären så tidigt, att de inom sagda tid dit inkomma.

Drätselkammaren samt magistraten eller stadsstyrelsen äga att hos länsstyrelsen göra framställning om rättelse av debiterings- och uppbördslängden på den grund, att debitering underlåtits eller skett till för lågt belopp. Dylik framställning skall ingivas till länsstyrelsen under kalenderåret näst efter det, vars utskylder debiteringen avser.

Den som hos länsstyrelsen klagat över sin debitering är icke dess mindre pliktig att vid uppbördsstämman gälda det honom påförda utskyldsbeloppet, med honom förbehållen rätt att, därest hans besvär godkännas, få det för mycket erlagda åter med ränta enligt vad särskilt är stadgat.

§ 9.

Har efter debiterings- och uppbördslängdens slutliga granskning sådan taxering, som enligt lag bör ligga till grund för skattskyldighet till staden, blivit verkställd, ändrad eller undanröjd, skall magistraten eller stadsstyrelsen göra därav föranledd ändring i debiteringen, utan hinder av att denna enligt vad ovan sägs vunnit laga kraft, och njuter skattskyldig ränta, enligt vad särskilt är stadgat, å vad han äger återbekomma såsom för mycket erlagt.

Förmenar någon, att vid åtgärd av magistraten eller stadsstyrelsen, som nu sagts, felaktighet förelupit, och varder ej rättelse efter anmälan därom vidtagen av magistraten eller stadsstyrelsen, äger han att däröver anföra besvär hos länsstyrelsen i den ordning, som sägs i § 8 andra stycket, skolande tiden för besvärns anförande räknas från det han erhållit vetskap om magistratens eller stadsstyrelsens beslut i anledning av anmälan.

§ 10.

Efter uppbördsstämman upprättar drätselkammaren dels avkortnings- och avskrivningslängd, upptagande ej mindre dem, för vilka staden eller församlingen beslutat efterskänka påförda utskylder eller för vilka eljest avkortning ägt rum, än även dem, för vilka drätselkammaren verkställt avskrivning, med angivande tillika av avkortnings- eller avskrivningsorsaken, dels ock restlängd å övriga skattskyldiga, som ej vid uppbördsstämman behörigen guldit sin skatt. Restlängden skall summerad jämte berättelse, huru uppbörden utfallit, efter uppbördsstämmans slut överlämnas till magistraten eller stadsstyrelsen.

I stad, där magistraten eller ledamot av magistraten är överexekutor, låter magistraten i vederbörlig ordning indriva och till drätselkammaren redovisa de resterande utskylderna.

I annan stad skall restlängden, åtföljd av en uppgift rörande det belopp, som influtit vid stämman, samt om verkställd avkortning och avskrivning, inom två månader efter uppbördsstämman slut av stadsstyrelsen eller magistraten insändas till länsstyrelsen, som om mottagandet utan avgift meddelar drätselkammaren bevis och efter verkställande av vederbörliga anteckningar översänder restlängden till utmätningsmannen i orten; och åligger det denne att i vederbörlig ordning indriva och till drätselkammaren redovisa de resterande utskylderna.

Restlängd upprättas enligt formulär, som fastställs av Konungen, och i övrigt i enlighet med de närmare föreskrifter, som meddelas av magistraten eller stadsstyrelsen.

Vid indrivandet av resterande utskylder uttages därutöver en avgift, beräknad efter tre öre å varje full krona av slutsumman å de utskylder, som skolat erläggas vid uppbördsstämman, då nämnda slutsumma ej överstiger tjugufem kronor, dock ej mindre än tjugufem öre, och efter sex öre å berörda slutsumma, när denna överstiger tjugufem kronor. Om användningen av dessa medel stadgas särskilt.

Kap. 7. Om underställning och besvär.

§ 1.

För att vinna bindande kraft skola stadsfullmäktiges och allmän rådstugas beslut underställas Konungens prövning och fastställelse, då de angå:

a) avhändande eller pantförskrivning av sådan staden tillhörig fastighet, som för något dess gemensamma nytta avseende ändamål tillfallit staden genom gåva eller testamente, ävensom överenskommelse, som medför ändring i någon stadens rättighet till sådan fastighet; eller

b) upptagande av lån, därunder inbegripet ingående av borgen; dock att underställning icke erfordras, där ej i följd av beslutet sammanlagda beloppet av stadens utan underställning skedda upplåning överstiger skillnaden mellan, å ena sidan, ett belopp motsvarande tio gånger antalet av de skattekrönor och skatteören, varefter kommunalutskylder skolat utgöras för sistförflutna året och, å andra sidan, den summa, som för nämnda år beslutits skola i staden anskaffas genom uttaxering; skolande i sistnämnda summa icke inräknas de belopp, som avse folkskoleväsendet.

Konungens prövning och fastställelse skola ock underställas av stadsfullmäktige eller allmänna rådstugan antagna förslag till nya eller förhöjda avgifter å den allmänna rörelsen.

Beslut eller förslag, som skall underställas Konungens prövning, skall av magistraten eller stadsstyrelsen, åtföljt av dess utlåtande, insändas till länsstyrelsen, vilken det åligger att överlämna handlingarna, jämte eget yttrande, till Konungen.

§ 2.

Länsstyrelsens godkännande erfordras för att giva gällande kraft åt beslut, vilka:

a) innefatta av staden upprättade allmänna planer för hushållningen med stadens donationsjord;

b) avse arvode enligt kap. 2 § 20 mom. 3; eller

c) avse utgifter, som erfordra uttaxering under längre tid än fem år.

Beslut, som skall underställas länsstyrelsens prövning, bör genom magistraten eller stadsstyrelsen och åtföljt av dess utlåtande insändas.

Samtliga av staden för ett och samma kalenderår fattade, under b) omnämnda beslut skola samtidigt och senast under det år besluten avse underställas länsstyrelsens prövning, vid äventyr att beslut, såvida ej särskilda omständigheter anses böra föranleda undantag, icke vinner godkännande. Till ledning vid prövningen av dessa beslut skall tillgång beredas länsstyrelsen till tablå över stadens ekonomiska ställning det år besluten avse.

Underställt beslut skall antingen oförändrat fastställas eller ogillas. Vägras fastställelse, skall skäl därför uppgivas.

Över vägrad fastställelse må stadskommunen föra klagan hos Konungen.

§ 3.

Medlem av stadskommun, som ej nöjes åt stadsfullmäktiges eller allmänna rådstugans beslut, äger, där ej annat är särskilt föreskrivet, att söka rättelse däri genom besvär, om beslutet

icke tillkommit i laga ordning,

står i strid mot allmän lag eller författning eller annorledes överskrider deras befogenhet, som fattat beslutet, eller

kränker hans enskilda rätt eller eljest vilar på orättvis grund.

Besvären skola, jämte det överklagade beslutet, ingivas till länsstyrelsen inom tjugu dagar efter den dag, då stadsfullmäktiges protokoll offentligen upplästes eller allmän rådstugas protokoll justerades, dagen då det skedde likväl oräknad. Det åligger klaganden därjämte såväl att vid besvären föga bevis om dagen, då sådan uppläsning eller justering ägde rum, som ock att inom fjorton dagar efter det tiden för besvarens inlämnande utgått till magistraten eller stadsstyrelsen ingiva diariiu drag över att han besvärat sig.

Försummar klaganden något av vad sålunda föreskrivits, må beslutet gå i verkställighet.

§ 4.

Gå besvären ut därpå, att beslutet icke tillkommit i laga ordning eller att det står i strid mot allmän lag eller författning eller annorledes överskrider deras befogenhet, som fattat beslutet, äger länsstyrelsen, där besvären finnas böra godkännas, att förbjuda beslutets verkställighet.

Grundas besvären därpå, att klagandens enskilda rätt blivit genom beslutet kränkt, och bliva besvären godkända, gäller rättelsen till förmån för den som klagat, men står beslutet i övrigt fast, utan så är, att det finnes strida mot allmän lag eller författning eller eljest vila på orättvis grund, då länsstyrelsen må förordna om upphävande av beslutet i dess helhet.

§ 5.

I länsstyrelsens utslag må, där icke för vissa frågor annorlunda är särskilt stadgat, ändring sökas hos Konungen senast före klockan tolv å trettionde dagen efter det klaganden erhöll del av beslutet, dagen då det skedde likväl oräknad; dock äger menighet, som klagar, tillgodonjuta femton dagar längre besvärstid än nu sagts.

§ 6.

För besvärns anförande mot drätselkammares beslut i sådana mål och ärenden, vilka drätselkammaren på grund av föreskrifter i särskilda författningar har att handlägga, gäller vad i dessa författningar för varje fall finnes stadgat. I övrigt gäller vad i drätselkammarens reglemente är bestämt.

Om magistratens eller stadsstyrelsens överinseende över drätselkammaren sägs i kap. 4 § 4.

§ 7.

Finner länsstyrelsen vid prövning av besvär eller framställning av drätselkammaren eller magistraten eller stadsstyrelsen rörande debitering av kommunalskatt, att debitering obehörigen verkställts eller underlåtits eller ej skett till riktigt belopp, äger länsstyrelsen, efter vederbörandes hörande, föreskriva erforderlig rättelse i debiteringen. Jämväl må, om någon av länsstyrelsen befrias från honom i debiterings- och uppbördslängden påförd kommunalskatt på den grund, att annan person bort uppföras till utgörande av densamma, länsstyrelsen, efter vederbörandes hörande, överflytta debiteringen på denne.

Förslag
till
Lag om kommunala och kyrkliga val.

Härigenom förordnas som följer:

Kap. 1. Allmänna bestämmelser.

§ 1.

Kommunala val, som avses i denna lag, äro val av landstingsmän, kommunalfullmäktige, municipalfullmäktige och stadsfullmäktige.

Med kyrkliga val avses i denna lag val av kyrkofullmäktige.

§ 2.

Om valkretsar vid val av landstingsmän, kommunalfullmäktige, stadsfullmäktige och kyrkofullmäktige är särskilt stadgat.

Kap. 2. Om valdistrikt och valförrättare.

§ 3.

Mom. 1. Vid val av *landstingsmän* eller av *kommunalfullmäktige* eller *stadsfullmäktige* skall varje kommun eller del av kommun, som enligt lagen om val till riksdagen utgör valdistrikt vid val till riksdagens andra kammare, bilda ett valdistrikt.

Mom. 2. Vid val av *municipalfullmäktige* skall varje municipalsamhälle bilda ett valdistrikt. Dock skall, där municipalsamhälle helt sammanfaller med två eller flera valdistrikt vid val till riksdagens andra kammare, varje sådant distrikt utgöra ett valdistrikt jämväl vid val av municipalfullmäktige.

Mom. 3. Vid val av *kyrkofullmäktige* skall varje församling eller, där församling är för dylikt val delad i valkretsar, varje sådan valkrets bilda ett valdistrikt. Där på grund av bestämmelserna i lagen om val till riksdagen delar av församlingen eller av valkretsen ingå i olika valdistrikt vid val till riksdagens andra kammare, skall dock varje sådan del bilda eget valdistrikt vid val av kyrkofullmäktige. När skäl därtill äro, må länsstyrelsen förordna, att delar av församling eller valkrets, vilka enligt dessa bestämmelser skulle var för sig bilda eget valdistrikt vid val av kyrkofullmäktige, dock skola vid sådant val tillsammans utgöra ett valdistrikt.

Mom. 4. Beslut om distriktsindelning enligt lagen om val till riksdagen skall, där det icke på anförda besvär undanröjts, träda i tillämpning på landet beträffande kommunala och kyrkliga val, som förrättas enligt den under nästföljande år upprättade röstlängden, och i stad å tid, som angives i beslutet.

§ 4.

Röstberättigad äger utöva rösträtt allenast vid valförrättning för det val-distrikt, där han är mantalsskriven.

§ 5.

Mom. 1. Kommunala val förrättas för varje valdistrikt på landet inför den valnämnd, som enligt lagen om val till riksdagen har att förrätta val till riksdagens andra kammare för distriktet, samt i stad inför magistraten eller sådana dess deputerade, som avses i nämnda lag.

I municipalsamhälle, som ej helt sammanfaller med ett eller flera valdistrikt vid val till riksdagens andra kammare, skola dock vid val av municipalfullmäktige municipalstämman ordförande och två av stämman utsedda personer vara valförrättare. Ordet föres av municipalstämman ordförande.

Mom. 2. Kyrkliga val förrättas för varje valdistrikt på landet inför den valnämnd, som i mom. 1 första stycket sägs. Där valdistrikt ej helt sammanfaller med valdistrikt vid val till riksdagens andra kammare, skall kyrkligt val förrättas inför valnämnden i det distrikt vid val till andra kammaren, varav det kyrkliga valdistriktet utgör del. Meddelar länsstyrelse beträffande valdistrikt på landet förordnande, som avses i § 3 mom. 3, skall länsstyrelsen tillika förordna, inför vilken valnämnd val av kyrkofullmäktige i det sålunda bildade distriktet skall förrättas. I stad förrättas kyrkligt val inför magistraten eller sådana dess deputerade, som avses i lagen om val till riksdagen.

Där församling finner lämpligt, äger den för varje valdistrikt vid val av kyrkofullmäktige utse en inom församlingen röstberättigad person att såsom ledamot i valnämnden eller i magistraten eller såsom särskild deputerad jämte magistratens deputerade tjänstgöra vid kyrkliga val. Sådan ledamot eller deputerad jämte en suppleant utses varje år å ordinarie kyrkostämma eller i församling, där kyrkofullmäktige finnas, å ordinarie fullmäktigsammanträde före utgången av maj månad. Det åligger i förra fallet kyrkostämman och i senare fallet kyrkofullmäktiges ordförande att ofördröjligen utan avgift låta tillställa envar av de valda utdrag av protokollet, i vad det rör honom.

Ej må annan avsäga sig uppdrag, som här avses, än

- a) kvinna;
- b) ämbets- eller tjänsteman, som av sin befattning är hindrad att fullgöra uppdraget;
- c) den som uppnått sextio års ålder; eller
- d) den som eljest uppgiver hinder, vilket godkännes av stämman eller fullmäktige.

Menar någon, att val av sådan ledamot eller deputerad, som ovan sägs, eller av suppleant icke skett i laga ordning, eller vill någon klaga däröver, att av honom gjord avsägelse av sådant uppdrag icke godkänts, äger han att hos domkapitlet anföra besvär före klockan tolv å femtonde dagen, i förra fallet från den dag valet hölls och i senare fallet från den dag, då det beslut meddelades, däri rättelse sökes. Över domkapitlets utslag i sådant mål må klagan ej föras.

Kap. 3. Om röstlängd.**§ 6.**

Varje år skall röstlängd för kommunala och kyrkliga beslut och val upprättas, på landet och i stad, där magistrat ej finnes, av den tjänsteman, som verkställer debitering av utskylder till kronan, samt i annan stad av magistraten eller, där särskilda tjänstemän äro förordnade för nämnda debitering, av dessa under magistratens inseeende.

§ 7.

Röstlängd upprättas för varje kommun. Äro i kommun flera valdistrikt för kommunala val, skall längden uppläggas i särskilda delar, en för varje valdistrikt; dock skall, där sådant valdistrikt omfattar två eller flera distrikt för kyrkliga val eller delar av sådana distrikt, särskild del uppläggas för varje kyrkligt valdistrikt eller del därav. Finnes inom kommun eller valdistrikt municipalsamhälle, skall för detta särskild underavdelning uppläggas.

Om röstlängd vid ändring i kommunal indelning gäller vad särskilt är stadgat.

§ 8.

I röstlängden skola enligt mantalslängden för året upptagas alla inom valdistriktet mantalsskrivna personer, vilka uppnått eller under kalenderåret uppnå en ålder av tjugutre år, med angivande för var och en, huruvida han äger eller saknar rösträtt i avseende å beslut å kommunalstämma eller allmän rådstuga ävensom val av kommunal- eller stadsfullmäktige och landstingsmän.

Envar sådan person, om vilken upplysning ej vinnes, att han den 10 juni brister i något av vad lag stadgar såsom villkor för rösträtt i ena eller andra avseendet, antecknas i längden såsom röstberättigad; dock skall i fråga om den, som först under kalenderåret uppnått eller uppnår den för rösträtt i visst avseende särskilt föreskrivna åldern, anmärkas, att han icke är i sådant avseende röstberättigad förr än efter utgången av löpande kalenderår.

Där en vid kommunala beslut och val, som i första stycket sägs, röstberättigad person antingen saknar rösträtt å kyrkostämma och vid val av kyrkofullmäktige på den grund, att han är främmande religionsbekännare eller anmält sig till utträde ur svenska kyrkan eller tillhör icke territoriell församling, eller ock saknar rösträtt å municipalstämma och vid val av municipalfullmäktige av det skäl, att han häftar för honom påförda utskylder till municipalsamhället, skall om förhållandet göras anteckning i längden.

Närmare föreskrifter i avseende å röstlängdens upprättande, så ock om skyldighet för myndigheter att lämna erforderliga uppgifter till införande i längden meddelas av Konungen.

§ 9.

Senast den 30 juni skall röstlängden vara upprättad och avsänd eller avlämnad på landet till valnämndens ordförande och i stad till magistraten, där ej denna själv verkställt upprättandet.

Envar äger att under behörig tillsyn taga del av röstlängden ävensom göra avskrift därav.

Vad i lagen om val till riksdagen stadgas om röstlängds framläggande till granskning och om kungörelse därom, om underrättelse till person, som i längden upptagits såsom icke röstberättigad, om framställande av anmärkning mot längden och om underrättelse till den, mot vilkens rösträtt anmärkning framställts, om prövning av sådan anmärkning samt om längdens justering ävensom om klagan över valnämndens eller magistratens beslut skall äga motsvarande tillämpning beträffande röstlängd, som avses i detta kapitel.

§ 10.

Mom. 1. Har mot röstlängd, som blivit i föreskriven ordning framlagd, anmärkning ej förekommit, eller har med anledning av framställd anmärkning beslut givits och rättelse, där sådan ifrågakommer, gjorts i röstlängden, länder längden, i den mån ej enligt mom. 2 rättelse skall verkställas, till ovillkorlig efterrättelse, intill dess ny röstlängd på föreskrivet sätt kommit till stand.

Mom. 2. Har på klagan, som förts i samband med besvär över valförrättning eller annan omröstning, röstlängden i någon del förklarats felaktig, skall, sedan beslutet vunnit laga kraft, länsstyrelsen, ändå att felaktigheten ej föranlett omröstningens upphävande, låta i längden införa av förklaringen föranledd rättelse.

Kap. 4. Om valdag.

§ 11.

Mom. 1. Val av *landstingsmän* skall förrättas tredje söndagen i september månad eller i stad, där magistraten så besluter, närmast därförut infallande lördag.

Valet må dock utsättas till annan dag under tiden från och med den 13 till och med den 30 september, därest samma år, då valet skall äga rum, på landet av kommunalstämman eller, där kommunalfullmäktige finnas, av dem å ordinarie sammankomst i mars månad och i stad av stadsfullmäktige eller, där sådana ej finnas, av allmänna rådstugan å ordinarie sammankomst i maj månad så beslutes med minst två tredjedelar av de i omröstningen deltagandes röster. Bestämmas annan valdag än tredje söndagen i september, skall underrättelse därom meddelas länsstyrelsen före juli månads utgång det år, då valet skall äga rum.

Mom. 2. Val av *kommunalfullmäktige* skall förrättas under tiden från och med den 13 september till och med den 20 oktober. Valdag bestämmas, med iakttagande av vad i § 12 sägs, det år, då valet skall äga rum, av kommunalfullmäktige eller, där sådana ej finnas, av kommunalstämman. Beslut, varigenom valet bestämmas till dagen för landstingsmannaval i valdistriktet, skall fattas före den 15 juli.

I fråga om val av *municipalfullmäktige* skall vad nu är sagt äga motsvarande tillämpning, dock må val av municipalfullmäktige icke förrättas å samma dag som landstingsmannaval för samhället. Där kommunalfullmäktigval i kommun, varav samhället utgör del, icke förrättas å samma dag som landstings-

mannaval, må municipalstämman eller, där municipalfullmäktige finnas, dessa besluta, att municipalfullmäktigvalet skall äga rum å samma dag som kommunalfullmäktigvalet.

Mom. 3. Val av *stadsfullmäktige* skall förrättas under tiden från och med den 13 september till november månads utgång. Magistraten utsätter för staden eller, där staden är indelad i valkretsar, för varje valkrets dag, då valet skall förrättas. Val må dock ej förrättas å samma dag som landstingsmannaval för staden, därest icke stadsfullmäktige eller, där sådana ej finnas, allmänna rådstugan före den 15 juli det år, då valet skall äga rum, sådant beslut, i vilket fall magistraten har att utsätta valet till den sålunda bestämda dagen.

Mom. 4. Val av *kyrkofullmäktige* för församling, som består av enbart landsbygd eller av landsbygd och stad, skall förrättas under tiden från och med den 13 september till och med den 20 oktober och för annan församling under tiden från och med den 13 september till november månads utgång.

Dag för val av kyrkofullmäktige för församling bestämmes, med iakttagande av vad i § 12 sägs, det år, då valet skall äga rum, av kyrkofullmäktige eller, där sådana ej finnas, av kyrkostämman. Skola kyrkofullmäktige väljas både för kyrklig samfällighet, som avses i kap. 1 § 1 i lagen om församlingsstyrelse, och för församling, vilken helt eller delvis ingår i samfälligheten, skall i församlingen eller församlingsdelen val av fullmäktige för samfälligheten äga rum å samma dag som val av fullmäktige för församlingen. I annat fall bestämmes dag för val av fullmäktige för samfälligheten av samfällighetens fullmäktige eller, där sådana ej finnas, av samfällighetens kyrkostämma. Skola kyrkofullmäktige väljas både för församling och för skoldistrikt, som utgör del av församlingen, skall för skoldistriktet val av fullmäktige äga rum å samma dag som val av fullmäktige för församlingen. Där val av kyrkofullmäktige för församlingen skall förrättas å samma dag som val av fullmäktige för kyrklig samfällighet, i vilken församlingen helt eller delvis ingår, skall dock val av kyrkofullmäktige för skoldistriktet äga rum å annan dag. Skall val av kyrkofullmäktige för skoldistriktet ej äga rum å samma dag som val av fullmäktige för församlingen, bestämmes dag för val av fullmäktige för skoldistriktet av skoldistriktets fullmäktige eller, där sådana ej finnas, av skoldistriktets kyrkostämma.

Kyrkligt val må icke förrättas å dag, då kommunalt val inom valdistriktet äger rum.

Mom. 5. Beträffande Stockholms stad gäller vad särskilt är stadgat om tid för förrättande av val av stadsfullmäktige och kyrkofullmäktige.

§ 12.

Mom. 1. I landskommun, vars invånarantal överstiger 3,000, skall val av *kommunalfullmäktige* bestämmas att äga rum å två på varandra följande dagar, av vilka den ena skall vara en söndag.

I sådan kommun skall ock val av *landstingsmän* äga rum, förutom å den i § 11 mom. 1 åsyftade dagen, jämväl å dagen närmast efter eller enligt valnämudens beprövande närmast före sagda dag.

Är kommun delad i valdistrikt, skola stadgandena i detta moment i stället äga tillämpning å varje valdistrikt, vars invånarantal överstiger 3,000.

Mom. 2. I församling på landet, vars invånarantal överstiger 3,000, skall val av *kyrkofullmäktige* bestämmas att äga rum å två på varandra följande dagar, av vilka den ena skall vara en söndag.

Är församling, som består av enbart landsbygd eller av landsbygd och stad, delad i valdistrikt, skola stadgandena i detta moment äga tillämpning å varje valdistrikt på landet, vars invånarantal överstiger 3,000.

Mom. 3. I denna paragraf omförmäld utsträckning av tiden för val skall icke, i annat fall än i § 17 sägs, äga rum vid val i köping, som bildar särskild kommun eller särskild församling.

§ 13.

I fall, som avses i § 12, må valet endera förrättningsdagen äga rum å annan lokal än den sedvanliga, därest valnämnden med hänsyn till samfärdsförhållandena eller andra förhållanden inom kommun, församling eller valdistrikt prövar det erforderligt.

Utsättes val att endera förrättningsdagen äga rum å annan lokal än den sedvanliga, äger valnämnden jämväl, där förhållandena det påkalla, bestämma, att valförrättningen den senare dagen icke skall företagas förrän å andra dagen efter föregående förrättningsdag, dock att endera förrättningsdagen alltid skall vara en söndag.

§ 14.

Där synnerliga skäl därtill äro, må beträffande kommun, församling eller valdistrikt, som avses i § 12, val enligt valnämndens bestämmande utsättas att äga rum jämväl en påföljande tredje förrättningsdag å annan tillgänglig lokal än den, där förrättning under första eller andra dagen skall hållas. Utsättes valet sålunda jämväl till en tredje förrättningsdag, äga föreskrifterna i § 13 andra stycket motsvarande tillämpning.

§ 15.

Har val bestämts till samma dag som annat val inom valdistriktet, och utsättes endera valet till särskilda dagar, skall, där valen skola förrättas inför samma valförrättare, den sålunda utsträckta tiden tillämpas jämväl i fråga om det andra valet.

§ 16.

Väljare är oförhindrad att avgiva sin röst vilken av de för valet utsatta förrättningsdagarna han önskar å den för denna dag bestämda lokalen.

§ 17.

Mom. 1. På valnämnden ankommer, huruvida sådan utsträckning av tiden för val, som omförmäles i § 12 mom. 1, skall äga rum vid val av *kommunalfullmäktige* eller *landstingsmän* i köping, som bildar särskild kommun, samt i annan kommun på landet eller valdistrikt därinom, som icke uppnått ett invånarantal överstigande 3,000.

Finnes sådan utsträckning böra äga rum, skall gälla vad i §§ 15 och 16 föreskrives samt för annan kommun på landet än köping och för valdistrikt inom sådan kommun jämväl vad i §§ 13 och 14 stadgas.

Vid val av *municipalfullmäktige* äger, där municipalsamhället helt sammanfaller med ett eller flera valdistrikt vid val till riksdagens andra kammare, valnämnden i varje valdistrikt och i annat fall municipalstämman ordförande bestämma, att den i § 12 mom. 1 omförmälda utsträckningen av tiden för val skall äga rum, och gäller i sådant fall vad i §§ 15 och 16 föreskrives.

Mom. 2. På valnämnden ankommer, huruvida sådan utsträckning av tiden för val, som omförmäles i § 12 mom. 1, skall äga rum vid val av *kyrkofullmäktige* i köping, som bildar särskild församling, samt i annan församling eller valdistrikt på landet, som icke uppnått ett invånarantal överstigande 3,000.

Finnes sådan utsträckning böra äga rum, skall gälla vad i §§ 13—16 är stadgat, dock skola i fråga om köping, som bildar särskild församling, och valdistrikt därinom §§ 13 och 14 icke äga tillämpning.

§ 18.

Val av *stadsfullmäktige* eller av *landstingsmän* för stad eller av *kyrkofullmäktige* för församling eller valdistrikt i stad må efter magistratens bestämmande utsträckas att hållas två på varandra följande dagar. Förordnas om sådan utsträckning, skall gälla vad i §§ 15 och 16 stadgas.

§ 19.

Utsättes val av *landstingsmän* till särskilda dagar, skall underrättelse angående vilka dagar valet skall hållas samt å vilken lokal förrättningen skall för varje särskild förrättningsdag äga rum av valnämnden eller magistraten meddelas länsstyrelsen före juli månads utgång det år, då valet skall ske.

Kap. 5. Om vals kungörande och förrättande.

§ 20.

Mom. 1. När val av *landstingsmän* skall äga rum, låter länsstyrelsen därom i god tid förut utgå kungörelse, som uppläses i kyrkorna och införes i ortstidningar. I kungörelsen skall antalet av dem som skola väljas inom varje valkrets angivas samt, särskilt för varje valdistrikt, dagen och tiderna för valet ävensom valstället noggrant utsättas.

Mom. 2. Om val av *kommunalfullmäktige*, *municipalfullmäktige* eller *stadsfullmäktige* skall i den beträffande kommunalstämma eller allmän rådstuga föreskrivna ordningen kungörelse utfärdas: i stad av magistraten, beträffande val av *municipalfullmäktige* i municipalsamhälle, som ej helt sammanfaller med ett eller flera valdistrikt vid val till riksdagens andra kammare, av municipalstämman ordförande samt i övriga fall av valnämndens ordförande. I kungörelsen skall antalet av dem som skola väljas angivas samt, särskilt för varje valdistrikt, dagen och tiderna för valet ävensom valstället noggrant utsättas.

Mom. 3. Om val av *kyrkofullmäktige* skall i den för kyrkostämma föreskrivna ordningen kungörelse utfärdas: i stad av magistraten samt på landet av valnämndens ordförande. I kungörelsen skall antalet av dem som skola väljas angivas samt, särskilt för varje valdistrikt, dagen och tiderna för valet ävensom valstället noggrant utsättas.

Mom. 4. Har val utsatts till särskilda dagar, skall i kungörelsen angående valet tydligt angivas, vilka dagar valet skall hållas samt å vilken lokal förrättningen skall för varje särskild förrättningsdag äga rum. I kungörelsen skall ock meddelas vad i § 16 är sagt.

Mom. 5. I fråga om Stockholms stad gäller vad särskilt är stadgat om kallelse till val av stadsfullmäktige och kyrkofullmäktige.

§ 21.

Val äger rum inför öppna dörrar. Ej må därvid tal hållas eller tryckta eller skrivna upprop till de väljande tillåtas inom vallokalen.

Det åligger de närvarande att ställa sig till efterrättelse de föreskrifter, som valförrättaren för ordningens upprätthållande och valförrättningens behöriga fortgång finner skäl meddela. Uppstår oordning, som valförrättaren ej kan avstyra, äger han att avbryta förrättningen.

I vallokal skall exemplar av denna lag finnas anslaget.

§ 22.

Mom. 1. Val skall fortgå minst två timmar före klockan tre eftermiddagen samt å landet minst två timmar efter klockan fem eftermiddagen och i stad minst två timmar efter klockan sju eftermiddagen. Där högmässogudstjänst å valdagen hålles i den församling, till vilken valdistriktet hör, skall uppehåll göras för den tid gudstjänsten pågår. Vad nu är stadgat gäller, där val hålles å särskilda dagar, med avseende å varje förrättningsdag.

Vallokal och valtider för varje valdistrikt bestämmas i stad av magistraten och på landet av valnämnden eller i fall, som avses i § 5 mom. 1 andra stycket, av municipalstämman ordförande. Om beslut beträffande vallokal och valtider vid landstingsmannaval skall underrättelse meddelas länsstyrelsen före juli månads utgång det år, då valet skall äga rum.

Mom. 2. Där kommunalt val förrättas å samma dag och inför samma valförrättare som annat sådant val eller val av elektor för utseende av ledamöter av riksdagens första kammare så ock då två kyrkliga val samma dag förrättas, skola valen förrättas i samband, så att tillfälle beredes väljare, som äger utöva rösträtt vid båda valen, att samtidigt avgiva sina röster. Om sammanräkning av de vid de särskilda valen avgivna rösterna skall verkställas av olika myndigheter, skall särskilt exemplar av röstlängden användas vid vardera valet.

§ 23.

Val är omedelbart och sker med slutna sedlar. Därvid skola begagnas valsedlar av vitt papper utan kännetecken. Nederst å valsedels framsida må vara såsom valbeteckning anbragt en av beteckningarna »landstingsmannaval», »kommunalfullmäktigval», »municipalfullmäktigval», »stadsfullmäktigval», »kyrkofullmäktigval för församlingen», »kyrkofullmäktigval för samfälligheten» eller »kyrkofullmäktigval för skoldistriktet» eller annan beteckning i ord för ifrågavarande val. Ovanför namnen skall å valsedel utsättas partibeteckning (partinamn eller annan beteckning i ord för viss grupp av väljare eller för viss meningsriktning). Ovanför partibeteckningen må förekomma en kartellbeteckning (beteckning i ord för två eller flera vid valet samverkande partier)

och mellan partibeteckningen och namnen en fraktionsbeteckning (beteckning i ord för viss grupp av väljare eller viss meningsriktning inom partiet).

Valsedel bör innehålla tydlig uppgift å den eller de utseddass namn, titel eller yrke och hemvist, så ock den beteckning i övrigt, som kan vara nödig för att fullt otvetydigt utmärka, vem eller vilka åsyftas.

Är något namn å valsedel överstruket, eller framgår med avseende å något där förekommande namn ej fullt otvetydigt, vem därmed åsyftas, eller upptager valsedel namn å någon, som ej är valbar, anses sådant namn såsom obefintligt. Äro å valsedel eller särskild del därav upptagna flera namn, än enligt § 24 är medgivet, anses det eller de sista, övertaliga namnen såsom obefintliga.

§ 24.

Valsedel skall upptaga namnen antingen i en följd, det ena under det andra, eller ock på sätt formulär 1 vid denna lag utvisar.

I förra fallet må namnen å valsedeln vara högst dubbelt så många som det antal landstingsmän eller fullmäktige valet avser, dock må, där endast en landstingsman skall utses, valsedel innehålla tre namn. Namnen gälla själva landstingsmannan- eller fullmäktigvalet, samt, i den mån de icke därvid tagas i anspråk, val av suppleanter för landstingsmän eller av efterträdare för fullmäktige.

I senare fallet må å sedelns vänstra sida upptagas högst två namn utöver det antal landstingsmän eller fullmäktige valet avser. Dessa namn skola uppföras vart för sig i de särskilda rummen och gälla själva landstingsmannan- eller fullmäktigvalet samt, i den mån namnen icke därvid tagas i anspråk, val av suppleanter eller efterträdare. För suppleantvalet eller efterträdarvalet må dessutom i motsvarande rum å sedelns högra sida uppföras högst två namn för vart och ett av de för själva landstingsmannan- eller fullmäktigvalet upptagna namnen. Upptager rum å sedelns högra sida två namn, skola de förekomma det ena under det andra. För val av suppleant eller efterträdare särskilt upptaget namn, som saknar motsvarande namn för själva landstingsmannan- eller fullmäktigvalet, anses såsom obefintligt.

§ 25.

Ogill är valsedel:

till vilken använts annat än vitt papper;

å vilken finnes något kännetecken, som kan antagas vara med avsikt där anbragt;

vilken upptager valbeteckning å annat ställe än nederst å framsidan;

vilken saknar partibeteckning;

vilken upptager parti-, kartell- eller fraktionsbeteckning å annat ställe än ovanför namnen;

vilken upptager flera än tre beteckningar ovanför namnen; eller

vilken icke upptager något giltigt namn.

Har vid val, vilket förträttats i samband med annat val, avgivits sedel, försedd med valbeteckning för det senare valet, skall detta icke föranleda att sedeln ogillas.

Finns i ett valkuvert, som avlämnats vid val förrättat i samband med annat val, två valsedlar, av vilka den ena är försedd med valbeteckning för det förra valet och den andra för det senare valet, skall endast sedeln med valbeteckning för det val, varvid valkuvertet avgivits, räknas.

Finns i ett valkuvert två likalydande valsedlar, skall allenast en sedel räknas.

Finns i annat fall än nu sagts i ett valkuvert två valsedlar, eller finnas i ett valkuvert flera än två valsedlar, äro de alla ogilla. Där i valkuvert finnes jämte valsedel annat än sådan sedel, är valsedeln ogill.

§ 26.

Vid valförrättning skola kuvert av ogenomskinligt papper, lika till storlek och beskaffenhet, tillhandahållas väljarna för det ändamål, varom förmäles i § 27. Till varje väljare utlämnas ett valkuvert. Å valkuvert skall vara tydligt anbragt valbeteckning för valet. Innan valkuvert utlämnas, skall, där förfarande, som avses i § 34 mom. 2, ej kommer att äga rum, å kuvertet intryckas en stämpel utvisande valdistriktet. Blanketter till valsedlar skola jämväl tillhandahållas i vallokalen.

Omedelbart före röstningens början skall ordföranden visa de närvarande, att valurnan är tom.

§ 27.

Väljarna äga avgiva sina röster i den tur de anmäla sig hos valförrättaren.

I vallokalen skola till lämpligt antal finnas avskilda platser, avsedda att möjliggöra för envar att med valhemlighetens bevarande inlägga sin valsedel i kuvertet. För sådant ändamål skola dessa platser vara inrättade med skärmar eller dylikt, dock så anordnat, att för såväl valförrättaren som allmänheten är synligt, när en plats är upptagen; och åligger det valförrättaren att vaka över att väljares förehavande därstädes ej kan av någon iakttagas. Efter det väljaren vid någon av omförmälda särskilda platser inlagt sin valsedel i kuvertet och tillslutit detsamma, har han att utan dröjsmål personligen överlämna det till ordföranden. Sedan denne förvissat sig, att den, som avlämnar valkuvertet, är i röstlängden upptagen såsom röstberättigad, ävensom tillsett, att kuvertet är försett med vederbörlig valbeteckning samt, där så är föreskrivet, behörigen stämplat men eljest på utsidan omärkt, nedlägger ordföranden kuvertet i valurnan, i sammanhang varmed i röstlängden vid väljarens namn göres anteckning, att rösträtten utövats. Valkuvert, som saknar vederbörlig valbeteckning eller stämpel, eller som är å utsidan märkt med annat kännetecken, skall ej mottagas.

Väljare, som på grund av kroppsligt fel är oförmögen att i föreskriven ordning avgiva sin röst, äger att till biträde vid röstningen anlita den han själv därtill utser.

§ 28.

Äro äkta makar båda röstberättigade, må den ena av dem ingiva valsedel genom andra maken. Vill väljare begagna dylik rätt, skall valsedelsförsändelse anordnas tidigast fjorton dagar före dagen för valets början. Valsedelsförsändelse skall anses vara anordnad den dag, då det i § 29 omförmälda vittnesintyget underskrives.

§ 29.

För valsedelsförsändelse, som avses i § 28, skall användas ett innerkuvert och ett ytterkuvert, vilka tillhandahållas genom kommunens eller församlingens försorg. Ej må för ändamålet annat kuvert brukas. Om beskaffenheten av kuvert och om väljarens rätt att kostnadsfritt erhålla kuvert sägs i § 60.

Väljaren skall själv frivilligt inlägga sin valsedel i innerkuvertet och tillsluta detta samt i närvaro av ett ojävigt vittne inlägga innerkuvertet i ytterkuvertet, vilket omedelbart därpå tillslutes av väljaren. En å ytterkuvertet anbragt förklaring att sålunda tillgått skall därefter av väljaren egenhändigt undertecknas. Vid namnet tecknas uppgift å det valdistrikt väljaren vid tiden för valet tillhör och hans hemvist inom valdistriktet.

Vittnet intygar å ytterkuvertet, med angivande av dag och ort för intygets meddelande, att väljaren egenhändigt undertecknat nämnda förklaring.

§ 30.

Äkta make, som vill avgiva valsedel för andra maken, avlämnar vid valförrättningen till ordföranden valsedelsförsändelse, varom sägs i §§ 28 och 29. Finnes, att båda makarna äro röstberättigade, att ytterkuvertet är sådant, som avses i § 29, samt att därå äro tecknade förklaring av väljaren och vittnesintyg i behörigt skick, och förekommer ej skäligen anledning, att ytterkuvertet blivit efter tillslutandet öppnat, bryter ordföranden ytterkuvertet; i annat fall skall det ej mottagas.

Sedan ordföranden därefter tillsett, att innerkuvertet är sådant, som avses i § 29, samt att det är tillslutet och utan annat märke än i § 60 omnämnd ändamålsbeteckning, stämplas detsamma, där så i § 26 är föreskrivet, och nedlägges i valurnan, i sammanhang varmed i röstlängden vid väljarens namn göres anteckning, att rösträtten utövats.

Är innerkuvertet ej sådant, som avses i § 29, eller ej tillslutet eller finnes å dess utsida annat märke än ändamålsbeteckningen, skall det ej mottagas.

§ 31.

Ej må någon i annan ordning än nu är sagd utöva sin rösträtt; dock skall om rätt att i visst fall ingiva valsedel till den myndighet, som har att verkställa sammanräkning av de vid valet avgivna rösterna, gälla vad i kap. 6 stadgas.

§ 32.

Mom. 1. Då uppehåll i valförrättningen sker, skall valurnan omsorgsfullt förseglas under minst två närvarandes sigill samt därefter sättas i säkert förvar; och bör, innan förseglingen vid förrättningens fortsättande borttages, valförrättaren inför öppna dörrar förvissa sig, att sigillen äro obrutna.

De väljare, som, då uppehåll för gudstjänst eller eljest göres i valförrättningen eller då valförrättningen skall sluta, äro tillstådes i vallokalen eller, om utrymme där saknas, å anvisad plats därtill men ej då hunnit deltaga i valet, äga rätt att i den tur de anmäla sig avlämna sina valsedlar.

§ 33.

Mom. 1. När alla, som vid det för valförrättnings slut fastställda klockslaget äga tillträde till valet, avlämnat sina valsedlar, förklarar ordföranden röstningen avslutad.

Mom. 2. Omedelbart därefter upptagas valkuverten ur valurnan och räknas öppnade. I det protokoll, som i överensstämmelse med särskilda av Konungen fastställda formulär och i formulären givna anvisningar skall föras vid förrättningen, antecknas antalet valkuvert. Jämväl räknas och upptages i protokollet antalet av de personer, som enligt anteckningarna i röstlängden deltagit i valet. Därefter tillkännagivas såväl antalet valkuvert som antalet av nyssnämnda personer. Där särskilda val förrättas å samma dag inför samma valförrättare, skall dessutom anteckning om detta förhållande göras i protokollet för vardera valet.

Mom. 3. Sedan dessa åtgärder vidtagits, inläggas valkuverten, där förfarande enligt § 34 icke kommer att äga rum, i ett eller flera hållfasta omslag, som omsorgsfullt förseglas under minst två närvarandes sigill och förses med påskrift angivande valet. De sålunda åsatta sigillen skola därefter avtryckas å protokollet. Därjämte skall i protokollet antecknas antalet omslag, vari valkuverten inlagts. Omslagen jämte protokollet skola därefter läggas i säkert förvar. Efter det valprotokollet upplästs och dess riktighet bekräftats av ordföranden och två av de närvarande, avslutas förrättningen.

Mom. 4. Då val förrättas å särskilda dagar, skall vad i mom. 1—3 är föreskrivet äga motsvarande tillämpning beträffande varje förrättningsdag. Å annan förrättningsdag än den sista skola, även om förfarande enligt § 34 kommer att äga rum, vidtagas de i mom. 3 omförmälda åtgärder, därvid omslagen jämväl skola förses med påskrift angivande förrättningsdagen.

§ 34.

Mom. 1. Där magistrat jämlikt § 42 har att verkställa sammanräkning av de avgivna rösterna samt fråga ej är om val av landstingsmän för valkrets omfattande två eller flera städer, må sammanräkningen verkställas omedelbart efter vidtagande av de i § 33 mom. 2 omförmälda åtgärderna. Härvid skall i tillämpliga delar gälla vad i kap. 7 stadgas.

Mom. 2. Vid val av landstingsmän, för vilket sammanräkning ej omedelbart verkställs jämlikt mom. 1, så ock vid val av kommunalfullmäktige och municipalfullmäktige ävensom av kyrkofullmäktige för församling, som består av enbart landsbygd eller av landsbygd och stad, skola följande åtgärder vidtagas.

a) Sedan i § 33 mom. 2 föreskrivna åtgärder vidtagits, öppnas valkuverten och uttages innehållet. Innan så sker, skall, där valet förrättats å särskilda dagar, ordföranden hava inför öppna dörrar förvissat sig, att de sigill, som åsatts de i § 33 mom. 3 omförmälda omslagen, överensstämma med de å protokollet avtryckta och äro obrutna, ävensom uttagit valkuverten ur omslagen, i samband varmed kuverten skola hava räknats.

b) Befinnes därvid ett valkuvert vara tomt eller dess innehåll utgöras av annat än en valsedel skall, efter det att i senare fallet innehållet återinlagts, valkuvertet inläggas i ett annat kuvert, som tillslutes. Antalet sålunda tillslutna kuvert räknas, varefter kuverten inläggas i ett eller flera omslag. Å varje omslag antecknas, att detsamma innehåller dylika kuvert ävensom dessas antal.

c) Förekommer anledning antaga, att valsedel, som utgjort ett valkuverts enda innehåll, är ogill, lägges sedeln åsido. Antalet sålunda åsidolagda valsedlar räknas, varefter sedlarna inläggas i ett eller flera omslag. Å varje omslag antecknas, att detsamma innehåller dylika valsedlar, ävensom dessas antal.

d) De valsedlar, vilka icke enligt bestämmelserna under b) och c) återinlagts i sina valkuvert eller lagts åsido, ordnas i grupper sålunda, att sedlar, vilka äro likalydande med avseende å väljarbeteckning (kartell-, parti- och fraktionsbeteckning), sammanföras i en grupp. Antalet valsedlar i varje grupp räknas, varefter sedlarna i varje grupp för sig inläggas i ett eller flera omslag. Å varje omslag antecknas de ineliggande valsedlarnas väljarbeteckning samt antal.

e) De omslag, varom i detta mom. förmäles, skola, utöver ovan föreskrivna anteckningar, förseas med anteckning, utvisande valdistriktet, där förrättningen äger rum. Omslagen skola vara av hållfast beskaffenhet samt omsorgsfullt förseglas under minst två närvarandes sigill, vilka sigill avtryckas å protokollet.

f) I protokollet skall, utöver vad i mom. 2 sagts, ytterligare antecknas:

1) antalet valkuvert, vilka enligt bestämmelserna i b) inneslutits i andra kuvert, jämte antalet omslag, vari dessa kuvert inlagts;

2) antalet valsedlar, vilka enligt bestämmelserna i c) lagts åsido, jämte antalet omslag, vari dessa sedlar inlagts;

3) antalet valsedlar i varje sådan grupp, som omförmäles i d), samt gruppens väljarbeteckning jämte antalet omslag, vari gruppens sedlar inlagts;

g) Förrättningen bör utan avbrott bringas till slut. Därest särskilda skäl föranleda avbrott, må förrättningen icke avbrytas i annan ordning än att, sedan de i § 33 mom. 2 föreskrivna åtgärderna vidtagits, verkställandet av de i a)—f) här ovan föreskrivna åtgärderna i sin helhet uppskjutes, dock icke längre än till påföljande dag. Innan förrättningen sålunda avbrytes, skall tid för densammas fortsättande tillkännagivas; och skola valkuverten inläggas i omslag, vilka förseglas under minst två närvarandes sigill. Dessa omslag jämte andra till valet hörande handlingar skola därefter läggas i säkert förvar; och förrättningen må ej ånyo företagas, innan valförrättaren inför öppna dörrar förvissat sig, att de åsatta sigillerna äro obrutna.

h) Sedan de i a)—f) här ovan föreskrivna åtgärderna vidtagits samt valprotokollet upplästs och dess riktighet bekräftats av ordföranden och två av de närvarande, avslutas valförrättningen. Skall röstsammanräkningen verkställas av annan än valförrättaren, åligger det denne att ofördröjligen till den myndighet, som har att verkställa sammanräkningen, insända dels de förseglade omslag, som avses i detta moment, dels valprotokollet eller, där

val förrättats å särskilda dagar, samtliga protokoll för valet, dels ock röstlängden. Sker insändandet med posten, skall försändelsen assureras. Då sådant insändande ej skall äga rum, skola omslagen jämte protokollet läggas i säkert förvar.

Mom. 3. Vid val av stadsfullmäktige samt av kyrkofullmäktige för stadsförsamling äger magistraten besluta, att de i mom. 2 omförmälda åtgärderna skola vidtagas.

Kap. 6. Om rätt för väljare att i vissa fall ingiva valsedel till den myndighet, som har att verkställa röstsammanräkning.

§ 35.

Väljare, som tillhör någon av nedanstående yrkes- eller tjänstegrupper, må i den ordning i detta kapitel föreskrives avgiva valsedel genom försändelse omedelbart till den myndighet, som har att verkställa sammanräkning av de vid valet avgivna rösterna. Denna rätt må dock ej utövas i annat fall än då, enligt vad vid tiden för försändelsens anordnande kan tagas för visst, hinder för väljarens personliga inställelse vid valförrättningen möter på grund därav, att yrkets eller tjänstens utövning betingar hans vistande utom valdistriktet vid den tidpunkt, då röstningen äger rum.

Hindret skall styrkas på sätt i § 39 stadgas.

Den rätt nu är sagd tillkommer:

- a) den som utövar militärtjänst;
- b) den som utövar sjömansyrket eller såsom deltagare för egen eller annans räkning i fiske i öppen sjö eller i annan egenskap tillhör besättning eller annan personal å fartyg;
- c) den som tillhör personalen vid svensk beskickning eller svenskt konsulat;
- d) den som tillhör personalen vid statens järnvägar eller vid enskilt järnvägsföretag eller vid postverket, tullverket eller lots- eller fyrväsendet.

Rätt att avgiva valsedel genom försändelse, som nu nämnts, tillkommer jämväl äkta make till den som tillhör personalen vid svensk beskickning eller svenskt konsulat, där vid tiden för försändelsens anordnande kan tagas för visst, att hinder för väljarens personliga inställelse vid valförrättningen möter på grund därav, att väljaren är bosatt å makens tjänsteort.

§ 36.

Valsedelsförsändelse må ej anordnas tidigare än trettio dagar före den dag, då valet skall börja, och ej heller senare än dagen för röstningens avslutande. Valsedelsförsändelse skall anses vara anordnad den dag, då det i § 39 omförmälda vittnesintyget underskrives.

Valsedelsförsändelse skall hava inkommit till myndighet, som har att verkställa röstsammanräkningen, före sammanräkningens början och ej senare än dagen efter den, då röstningen avslutades.

§ 37.

Mom. 1. Vid anordnande av valsedelsförsändelse skall väljaren anlita ojävigt vittne.

Vistas väljaren inom riket, skall såsom vittne anlitas på landet ordförande eller ledamot i valnämnd eller i kommunalnämnd samt i stad tjänsteman, som förordnas av magistraten.

Vistas väljaren utom riket, skall såsom vittne anlitas svensk konsul eller ock, där väljaren tillhör besättning eller annan personal å svenskt fartyg, dettas befälhavare eller, i händelse av förfall för denne, hans närmaste man.

De personer, som nämnts i detta moment, äro pliktiga att, när de därom anmodas, tillhandagå väljaren såsom nu är sagt.

I fråga om viss grupp av väljare äger Konungen förordna, vilka personer ytterligare må anlitas såsom vittne.

Mom. 2. Är väljaren ej personligen känd för vittnet, åligger det honom att styrka sin identitet antingen genom intygande av trovärdig person eller ock medelst prästbevis, debetsedel, arbets- eller sjöfartsbok eller annan tillfyllestgörande handling.

§ 38.

För valsedelsförsändelse skall användas ett innerkuvert med vidhängande blankett och ett ytterkuvert, vilka tillhandahållas utom riket genom statsverkets och inom riket genom kommunens eller församlingens försorg. Ej må för ändamålet annat kuvert brukas. Om beskaffenheten av kuvert och om väljarens rätt att kostnadsfritt erhålla kuvert sägs i § 60.

§ 39.

Väljaren skall i enrum inlägga sin valsedel i innerkuvertet och tillsluta detta.

Därefter skall i vittnets närvaro å den innerkuvertet vidhängande blanketten tecknas noggrann upplysning angående de av väljarens yrke eller tjänst förorsakade omständigheter, som hindra hans personliga närvaro vid valförrättningen, ävensom förklaring, att han frivilligt och i enrum inlagt sin valsedel i kuvertet och själv tillslutit detta. Vad sålunda tecknats å blanketten skall egenhändigt underskrivas av väljaren. Tillika skola å blanketten angivas yrke eller tjänsteställning, valdistrikt, som väljaren vid tiden för valet tillhör, och hans hemvist inom valdistriktet, så ock de omständigheter i övrigt, angående vilka Konungen föreskriver, att uppgift härvid skall meddelas.

Vittnet skall å blanketten vitsorda de omständigheter, vilka av väljaren angivits såsom förfallogrund, och intyga, att väljaren egenhändigt skrivit sitt namn å blanketten, såsom ovan sagts, samt att han omedelbart dessförrinnan befunnit sig i enrum, ävensom angiva dag och ort för intygets meddelande.

Innerkuvertet med vidhängande blankett skall av väljaren i vittnets närvaro inläggas i ytterkuvertet. Detta tillslutes och adresseras till den myndighet, som har att verkställa sammanräkning av de vid valet avgivna rösterna. En å ytterkuvertet anbragt uppgift, att det innehåller väljarens valsedel, skall dessförrinnan egenhändigt underskrivas av väljaren. Tillika angives det valdistrikt

väljaren tillhör och hans hemvist inom distriktet. Därefter skall försändelsen av väljaren personligen överlämnas till nyssnämnda myndighet eller genom posten eller annorledes tillställas samma myndighet. Överlämnas försändelsen åt posten, skall den rekommenderas. Vittne, som enligt § 37 har skyldighet att på sätt där sägs tillhandagå väljare, åligger ock att, då särskild anhållan därom framställes, ombesörja försändelsens postbefordran mot gottgörelse för postavgifter.

§ 40.

Då valsedelsförsändelse ankommit till myndighet, som har att verkställa röstsammanräkningen, skall anteckning därom, med uppgift å dagen för ankomsten, ske i bok, som upplagts för ändamålet. Försändelserna förvaras under lås.

§ 41.

Närmare föreskrifter för tillämpning av stadgandena i §§ 37 och 39 meddelas av Konungen.

Kap. 7. Om rösternas sammanräknande och valets avslutande.

§ 42.

Sammanräkning av de vid kommunala och kyrkliga val avgivna rösterna verkställles

vid val av *landstingsmän*

för valkrets, som består av enbart landsbygd eller av landsbygd och stad, av länsstyrelsen;

för stad, som bildar egen valkrets, av magistraten; och

för annan stadsvalkrets av magistraten i den folkrikaste staden;

vid val av *kommunalfullmäktige* och *municipalfullmäktige* av länsstyrelsen;

vid val av *stadsfullmäktige* av magistraten; samt

vid val av *kyrkofullmäktige*

för församling, som består av enbart landsbygd eller av landsbygd och stad, av länsstyrelsen; och

för stadsförsamling av magistraten.

§ 43.

Sammanräkning verkställles vid offentlig förrättning, som skall påbörjas vid val av stadsfullmäktige ävensom av kyrkofullmäktige för stadsförsamling inom sju dagar, vid val av landstingsmän i stadsvalkrets inom fyra dagar från valförrättningarnas avslutande och i annat fall så snart omständigheterna medgiva det.

Där sammanräkningen verkställles av länsstyrelsen, skall om förrättningen utfärdas särskild kungörelse med uppgift i förekommande fall å den ordningsföljd, vari sammanräkningen, därest hinder icke möter, kommer att företagas

för olika val; sådan särskild kungörelse skall senast sex dagar före förrättningens början införas i en eller flera av ortens mest spridda tidningar.

Där sammanräkningen verkställs av magistrat och ej äger rum omedelbart efter röstningens avslutande, skall tid och ställe för sammanräkningen sist dagen därförut kungöras i en eller flera av ortens mest spridda tidningar.

Det åligger den myndighet, som har att verkställa sammanräkningen, att i god tid före förrättningen tillse, att valprotokoll, röstlängd och omslag, som avses i § 33 mom. 3 eller § 34 mom. 2, inkommit från samtliga de valdistrikt, vilkas röster skola sammanräknas, samt att, där så ej skett, från försumlig valförrättare infordra vad som felas. Myndigheten verkställer även förberedande granskning av nämnda handlingar och inskaffar, där dessa härvid befinnas icke vara i behörigt skick, på lämpligt sätt de upplysningar rörande anledningen härtill, vilka prövas erforderliga.

§ 44.

Mom. 1. Å utsatt tid och ställe verkställs sammanräkningen inför öppna dörrar. Valprotokollen uppläsas och granskas, och sigillen å omslagen jämföras med de sigill, som äro avtryckta å protokollen. Förekommer därvid ej skälig anledning, att omslag blivit efter tillslutningen öppnat, brytes förseglingen. I annat fall lämnas omslaget orubbat, och de däri inneslutna valsedlarna inverka ej på valet.

Mom. 2. Hava valsedelsförsändelser ankommit, räknas desamma och antalet jämföres med den över sådana försändelser förda boken. Därefter brytas försändelsernas ytterkuvert. Har försändelse ankommit senare än i § 36 är sagt eller är ytterkuvertet ej sådant eller ej försett med sådan påskrift, som föreskrives i §§ 38 och 39, eller förekommer skälig anledning, att ytterkuvert efter tillslutandet blivit öppnat, lämnas kuvertet obrutet och är däri innesluten valsedel utan verkan på valet. Sedan övriga ytterkuvert brutits, granskas innerkuverten med vidfästade blanketter. Finnas därvid flera kuvert härröra från samma väljare, äro de alla ogilla och läggas orubbade åsido.

I övrigt skall tillses:

att den som avgivit valsedelsförsändelsen är i röstlängden upptagen såsom röstberättigad och icke har inför valförrättare utövat sin rösträtt,

att han jämlikt § 35 är behörig att avgiva valsedelsförsändelse,

att valsedelsförsändelsen anordnats inom tid, som stadgas i § 36, och i enlighet med föreskrifterna i §§ 37—39, samt

att innerkuvertet är utan annat märke än ändamålsbeteckningen.

Brister något i nu nämnda hänseenden, lägges innerkuvertet orubbat åsido såsom ogillt. I annat fall avskiljes blanketten, i sammanhang varmed i röstlängden vid väljarens namn antecknas, att rösträtten utövats. Därefter blandas de godkända innerkuverten med varandra.

Mom. 3. Sedan de i mom. 1 och 2 föreskrivna åtgärderna vidtagits, uttagas valsedlarna ur de godkända innerkuverten och ur de inför valförrättarna avgivna valkuverten. De sålunda uttagna valsedlarna jämte, där förfarande som avses i § 34 mom. 2 ägt rum, de från valförrättarna insända valsedlarna gran-

skas, varefter myndigheten prövar valsedlarnas giltighet och meddelar de beslut, som föranledas av valsedlarna och protokollen, med hänsyn jämväl till enligt vad ovan är sagt inhämtade upplysningar.

§ 45.

För rösternas sammanräknande ordnas valsedlarna efter väljarbeteckning (kartell-, parti- och fraktionsbeteckning) sålunda, att valsedlar med samma första beteckning sammanföras i särskilda grupper, här nedan benämnda A-grupper.

Förekomma inom A-grupp valsedlar med en andra beteckning, ordnas A-gruppens sedlar efter sådan beteckning i särskilda grupper, här nedan benämnda B-grupper. Till A-gruppen hörande sedlar med endast en beteckning bilda en särskild B-grupp.

Förekomma inom B-grupp valsedlar med en tredje beteckning, ordnas B-gruppens sedlar efter sådan beteckning i särskilda grupper, här nedan benämnda C-grupper. Till B-gruppen hörande sedlar med endast två beteckningar bilda en särskild C-grupp.

§ 46.

Mom. 1. a) För varje C-grupp bestämmes i erforderlig utsträckning genom särskilda sammanräkningar ordning mellan de namn å C-gruppens valsedlar, vilka ej avse allenast val av suppleant eller efterträdare. Vid varje sammanräkning gäller valsedel allenast för ett namn.

b) Vid första sammanräkningen gäller valsedel för det namn, som står först å sedeln. C-gruppens valsedlar ordnas i namngrupper så, att sedlar med samma första namn bilda en namngrupp.

Valsedlarna inom varje namngrupp räknas, och deras antal utgör namngruppens rösttal. Samma tal är också jämförelsetal för det namn, som står först på namngruppens valsedlar.

Det namn, vars jämförelsetal är störst, erhåller första platsen i ordningen.

c) Vid varje följande sammanräkning gäller valsedel för det namn, vilket, bortsett från namn, som redan erhållit plats i ordningen, står främst å sedeln.

Den eller de namngrupper, vilkas valsedlar vid närmast föregående sammanräkning gällde för det namn, som erhöll plats i ordningen, upplösas, och nämnda valsedlar ordnas i nya namngrupper så, att sedlar, som vid den pågående sammanräkningen gälla för ett och samma namn, bilda en namngrupp; däremot bibehållas övriga befintliga namngrupper oförändrade. Valsedlarna inom varje nybildad namngrupp räknas, och deras antal utgör namngruppens rösttal.

För de namn, för vilka finnas gällande valsedlar, beräknas rösttal och jämförelsetal.

Rösttalet för ett namn är lika med rösttalet eller sammanlagda rösttalet för den eller de namngrupper, vilkas valsedlar gälla för namnet. Jämförelsetalet för ett namn är lika med dess rösttal, där icke namngrupp av valsedlar, som gälla för namnet, deltagit i besättandet av förut utdelad plats. Har så skett,

erhålles namnets jämförelsetal genom att dela dess rösttal med namngruppens platstal, ökat med 1, eller om flera namngrupper av valsedlar, som gälla för namnet, deltagit i besättandet av förut utdelad plats, med dessa namngrupper sammanlagda platstal, ökat med 1. Platstalet för en namngrupp motsvarar den del, namngruppen tagit i besättandet av plats eller platser, som förut utdelats, och beräknas sålunda, att namngruppens rösttal delas med största jämförelsetalet vid sammanräkningen närmast före namngruppens bildande. Bråktal, som uppkommer vid delning, beräknas i decimaler, två till antalet; höjning av den sista decimalsiffran må ej äga rum.

Det namn, vars jämförelsetal är störst, erhåller plats i ordningen.

Mom. 2. För varje B-grupp bestämmes i erforderlig utsträckning genom särskilda sammanräkningar ordning mellan de namn å B-gruppens valsedlar, vilka ej avse allenast val av suppleant eller efterträdare. Därvid anses namnen å varje C-grupps valsedlar förekomma i den jämlikt mom. 1 bestämda ordningen och tillämpas i övrigt de i nämnda moment angivna grunderna.

Mom. 3. För varje A-grupp bestämmes i erforderlig utsträckning genom särskilda sammanräkningar ordning mellan de namn å A-gruppens valsedlar, vilka ej avse allenast val av suppleant eller efterträdare. Därvid anses namnen å varje B-grupps valsedlar förekomma i den jämlikt mom. 2 bestämda ordningen och tillämpas i övrigt de i mom. 1 angivna grunderna.

Mom. 4. Skola genom valet två eller flera platser besättas, fördelas de mellan de olika A-grupperna sålunda, att platserna, en efter annan, tilldelas den A-grupp, som för varje gång uppvisar det största av nedan angivna jämförelsetal. Plats, som blivit en A-grupp tilldelad, besättes genast så, att A-gruppens första plats tillerkännes den, vilkens namn är det första i ordningen inom A-gruppen, A-gruppens andra plats den, som bär andra namnet i ordningen, A-gruppens tredje plats den, som bär tredje namnet i ordningen, och så vidare efter samma grund, ändå att den, som är berättigad till platsen, redan fått sig tillerkänd plats från en eller flera andra A-grupper.

Jämförelsetalet är lika med A-gruppens rösttal, så länge A-gruppen ännu icke fått sig någon plats tilldelad. Därefter beräknas jämförelsetalet för varje gång så, att A-gruppens rösttal delas med det tal, som motsvarar antalet av A-gruppen tilldelade platser, ökat med 1. Har samma person erhållit platser från två A-grupper, skall dock, vid beräkning av det antal platser, som utdelats, vardera platsen anses blott såsom en halv plats; har någon erhållit platser från tre A-grupper, anses varje sådan plats såsom en tredjedels plats; och så vidare efter samma grund.

Har en A-grupp redan fått sig tilldelad plats så många gånger, som motsvarar de å A-gruppens valsedlar upptagna namn, vilka ej avse allenast val av suppleant eller efterträdare, skall den uteslutas från vidare jämförelse.

Mom. 5. Skall blott en plats besättas, tillfaller platsen den, vilkens namn står främst i ordningen inom den A-grupp, som, enligt vad i mom. 4 sägs, har största jämförelsetalet.

Mom. 6. Mellan lika rösttal eller jämförelsetal skall, där så erfordras, skiljas genom lottning.

§ 47.

Sedan val av *landstingsmän* avslutats, skola suppleanter utses sålunda, att för varje landstingsman inom den A-grupp, för vilken han blivit vald, företagas så många, dock minst två, nya sammanräkningar, som A-gruppen erhållit platser. Har landstingsman fått sig tillerkänd plats från flera A-grupper, anses han vald för den A-grupp, från vilken plats först tilldelades honom.

Vid varje sammanräkning toges hänsyn blott till de valsedlar, vilka upptaga landstingsmannens namn och på grund därav gällde för detta namn vid den sammanräkning, då namnet tilldelades plats i ordningen inom A-gruppen. Varje valsedel gäller såsom hel röst. Med iakttagande av att namn å någon, som blivit genom valet utsedd till landstingsman eller till suppleant för den landstingsman sammanräkningen avser, anses såsom obefintligt, skall röstvärdet tillgodoräknas det namn, som står främst av de för den ifrågavarande landstingsmannen särskilt upptagna suppleantnamnen eller, om sådant namn ej finnes, det namn för själva landstingsmannavalet, som står främst å sedeln, eller, om ej heller sådant namn finnes, det namn som står främst bland samtliga suppleantnamnen å valsedeln. Den som erhållit högsta rösttalet är vald till suppleant för den landstingsman sammanräkningen avser. Mellan lika rösttal skall skiljas genom lottnings.

De för varje särskild landstingsman valda suppleanterna intaga plats i den ordning, i vilken de blivit utsedda.

§ 48.

Hava vid valet landstingsmän eller fullmäktige icke blivit till föreskrivet antal utsedda, anställes ofördröjligen nytt val för utseende av det felande antalet och, vid val av landstingsmän, jämväl av suppleanter. Äro landstingsmän men ej suppleanter valda till erforderligt antal, skall vid valet bero.

§ 49.

Mom. 1. Vid rösternas sammanräknande användas blanketter och föres protokoll i överensstämmelse med formulär, som fastställts av Konungen, och i formulären givna anvisningar.

Mom. 2. Kan förrättningen icke på en dag bringas till slut eller finnes eljest nödigt att uppskjuta eller avbryta densamma, skola alla valsedlar inläggas i omslag, vilka förseglas under minst två närvarandes sigill. Dessa omslag jämte andra till valet hörande handlingar skola därefter läggas i säkert förvar; och förrättningen må ej ånyo företagas, innan den myndighet, som har att verkställa sammanräkningen, inför öppna dörrar förvissat sig, att de åsatta sigillen äro obrutna.

Mom. 3. Samtliga valsedlar vid varje val inläggas, de godkända och de underkända särskilt, i omslag, vilka, innan förrättningen avslutas, förses med minst två närvarandes sigill. De sålunda inlagda valsedlarna skola förvaras, vid val av landstingsmän till dess valet vunnit laga kraft eller, i händelse av besvär, dessa blivit avgjorda, samt vid annat val intill utgången av den tid, för vilken valet gäller.

§ 50.

Valets utgång kungöres omedelbart genom uppläsning av det vid förrättningen förda protokollet. Med protokollets uppläsning är valet avslutat, varefter inkomna röstlängder återställas till vederbörande.

§ 51.

Efter röstsammanräkning för val av *landstingsmän* åligger det länsstyrelsen eller magistrat, som verkställt sammanräkning, att översända avskrift av protokollet över förrättningen till landstingets expedition samt att utan avgift skyndsamt låta tillställa var och en landstingsman och suppleant ett utdrag av detsamma i vad det rör honom, gällande detta protokollsutdrag såsom fullmakt för den valde. Magistraten skall ock inom tre dagar efter röstsammanräkningen till länsstyrelsen insända utdrag av protokollet över förrättningen, upptagande de personers namn och boningsort, som blivit utsedda till landstingsmän och suppleanter, med angivande tillika av den ordning, i vilken de för varje särskild landstingsman valda suppleanterna blivit utsedda.

Länsstyrelsen låter i länskungörelserna meddela underrättelse om samtliga valens utgång.

§ 52.

Mom. 1. Avgår *landstingsman* under den för honom bestämda tjänstgöringstiden, inkallas enligt vad särskilt är stadgat till ordinarie landstingsman den suppleant, som enligt den mellan suppleanterna bestämda ordningen bör i stället inträda.

Mom. 2. Avgår *fullmäktig* före den bestämda tjänstgöringstidens utgång, skall ny sammanräkning företagas. Sammanräkningen verkställs vid offentlig förrättning, som skall påbörjas så snart omständigheterna medgiva det.

Den nya sammanräkningen äger rum inom den A-grupp, för vilken den avgångne blivit vald. Blev den avgångne vald för flera A-grupper, skall sammanräkningen ske inom den A-grupp, från vilken plats först tilldelades honom. Vid den nya sammanräkningen tages hänsyn blott till de valsedlar, vilka upptaga den avgångnes namn och på grund därav gällde för detta namn vid den sammanräkning, då namnet tilldelades plats i ordningen inom A-gruppen. Varje valsedel gäller såsom hel röst.

Röstvärdet skall, med iakttagande att namn å någon, som blivit genom valet utsedd till fullmäktig, anses såsom obefintligt, tillgodoräknas det namn, som står främst bland de för den avgångne fullmäktigen särskilt upptagna efterträdarnamnen eller, om sådant namn ej finnes, det namn för själva fullmäktigvalet, som står främst å sedeln, eller, om ej heller sådant namn finnes, det namn, som står främst bland samtliga efterträdarnamnen å sedeln. Den som erhållit högsta rösttalet inträder såsom fullmäktig i den avgångnes ställe. Mellan lika rösttal skiljer lotten.

Efter sammanräkningens avslutande skola valsedlarna åter inläggas under försegling.

§ 53.

Avgår jämväl enligt § 52 utsedd landstingsman eller fullmäktig före utgången av den tid, för vilken han blivit utsedd, förfares på enahanda sätt, som i nämnda paragraf är sagt; och skall vid ny sammanräkning för utseende av fullmäktig hänsyn såsom förut tagas blott till de valsedlar, vilka upptaga den först avgångnes namn och på grund därav gällde för detta namn vid den sammanräkning, då namnet tilldelades plats i ordningen inom A-gruppen.

§ 54.

Vid sammanräkning, som avses i § 52 mom. 2 eller § 53, föres protokoll i överensstämmelse med formulär, som fastställts av Konungen, och i formulären givna anvisningar. Protokollet skall upptaga de föreliggande omständigheterna samt vem på grund därav skall inträda i den avgångnes ställe. Valets utgång kungöres omedelbart genom uppläsning av nämnda protokoll. Med protokollets uppläsning är förrättningen avslutad.

§ 55.

Finnes icke någon, som enligt de i § 52 eller 53 givna bestämmelserna kan inträda i stället för avgången landstingsman eller fullmäktig, skall platsen stå obesatt intill utgången av den tid, för vilken den avgångne varit vald.

§ 56.

Är någon missnöjd med val, må han däröver anföra besvär hos Konungen; och skall han, vid förlust av talan, sist inom trettio dagar efter den dag, då valet avslutats, ingiva sina till Konungen ställda besvär till länsstyrelsen, som genom kungörelse, vilken införes i en eller flera av ortens mest spridda tidningar, utsätter viss kort tid, inom vilken förklaring över besvären må avlämnas till länsstyrelsen, varjämte länsstyrelsen, om sammanräkningen verkställts av magistrat, från denna infortrar de avgivna valsedlarna samt övriga handlingar rörande valet. Sedan den för förklarings avgivande bestämda tiden tilländagått, har länsstyrelsen att ofördröjligen insända besvären jämte de förklaringar, som inkommit, ävensom protokoll över valet, valsedlarna och övriga handlingar rörande valet till vederbörande statsdepartement för att i regeringsrätten skyndsamt föredragas och avgöras.

Skiljes den valde från uppdraget, skall länsstyrelsen ofördröjligen underättas därom. Länsstyrelsen, som där fråga är om val av landstingsmän låter sådan underrättelse införas i länskungörelserna, vidtager, om icke i följd av besvären över valet annan person förklarats vara vald, för inkallande till ordinarie landstingsman av närmast i ordningen varande suppleant eller för förnyad sammanräkning den åtgärd, som av beslutet över besvären må föranledas. Har hela valet upphävts, förordnar länsstyrelsen om ofördröjligt företagande av nytt val för den tid, som avsetts med det upphävda valet, eller för den återstående delen därav, samt om tid och ställe för valet.

Vid nytt val gäller i övrigt vad om allmänt val är föreskrivet.

Vad i denna paragraf är stadgat skall äga motsvarande tillämpning i fråga om förrättning för ny röstsammanräkning.

Kap. 8. Särskilda bestämmelser.

§ 57.

I ärenden rörande val är det envar tillåtet att, under iakttagande av behörig tid och ordning, på eget äventyr till myndighet insända handlingar i betalt brev med posten.

Om valsedelsförsändelse gäller vad i § 39 är stadgat.

§ 58.

Infaller å söndag eller annan allmän helgdag tid, då åtgärd för talans fullföljande eller bevarande sist bör företagas, må åtgärden vidtagas å nästa söckendag.

§ 59.

Valnämnden eller magistraten åligger ombesörja, att de anordningar, som avses i § 27, ordentligen verkställas.

Kostnaden för kungörande, som åligger valnämndens ordförande eller magistrat, samt utgifter för stämplor, valkuvert och de i §§ 33 och 34 omförmälda omslagen skola gäldas vid val av kyrkofullmäktige av församlingen och i övriga fall av kommunen, vilken jämväl har att tillhandahålla lämpliga vallokaler och bestrida kostnaden för de anordningar, som avses i § 27.

§ 60.

Mom. 1. Innerkuvert och ytterkuvert till valsedelsförsändelse skola vara av ogenomskinligt papper och försedda med ändamålsbeteckning samt, vad vart och ett val angår, lika till storlek och beskaffenhet.

Formulär till innerkuvert och ytterkuvert samt till blankett, som skall vidhänga innerkuvert, ävensom till ändamålsbeteckning, förklaring, uppgift och vittnesintyg fastställas av Konungen.

Mom. 2. Väljare äger att av person, vilken jämlikt § 37 må anlitas såsom vittne vid anordnande av valsedelsförsändelse, på begäran utan avgift erhålla kuvert till sådan försändelse.

Mom. 3. För valdistrikt på landet har ordföranden i valnämnden och för stad magistraten ej mindre att i god tid före varje val på lämpligt sätt lämna väljarna underrättelse om de personers namn och adresser, vilka inom valdistriktet eller staden må enligt § 37 anlitas såsom vittnen vid anordnande av valförsändelser och av vilka väljarna äga erhålla kuvert till sådan försändelse, än även att tillse, att erforderliga kuvert i god tid före valet finnas tillgängliga hos nämnda personer. Kommun eller församling äger att från länsstyrelsen på rekvisition mot ersättning bekomma dylika kuvert.

Kuvert till valsedelsförsändelse, som avses i kap. 6, skola i god tid före valet vara tillgängliga jämväl hos de personer, vilka vid sådan försändelses an-

ordnande må anlitas såsom vittne av väljare utom riket. Dessa kuvert tillhandahållas på statsverkets bekostnad.

§ 61.

I fråga om val av municipalfullmäktige skall vad i §§ 59 och 60 är stadgat om kommun äga motsvarande tillämpning å municipalsamhället, och skola de i dessa paragrafer givna bestämmelserna om ordförande i valnämnd, såvitt angår municipalsamhälle, som ej helt sammanfaller med ett eller flera valdistrikt vid val till riksdagens andra kammare, äga motsvarande tillämpning å municipalstämmans ordförande.

§ 62.

De i denna lag givna bestämmelserna om församling skola, i den mån ej annat är föreskrivet, i tillämpliga delar gälla jämväl beträffande kyrklig samfällighet eller skoldistrikt, som avses i kap. 1 § 1 i lagen om församlingsstyrelse.

Erfordras särskilda föreskrifter om tillämpning av denna lag med avseende å kyrklig samfällighet eller skoldistrikt, som i första stycket sägs, meddelas sådana föreskrifter av Konungen.

§ 63.

Vad i denna lag stadgas i avseende å magistrat skall i stad, där magistrat ej finnes, gälla om den för staden tillsatta styrelsen.

Formulär 1.

Formulär till valsedel, som avses i § 24 sista stycket i lagen om kommunala och kyrkliga val.

Plats för kartellbeteckning.	
Plats för partibeteckning.	
Plats för fraktionsbeteckning.	
Plats för valbeteckning.	

Valsedelns storlek och antal rum å sedeln må lämpas efter behovet.

Vänstra sidan är avsedd för landstingsmänna- eller fullmäktignamn och suppleant- eller efterträdarnamn; högra sidan är avsedd för *särskilda* suppleant- eller efterträdarnamn.

Såsom valbeteckning må nederst å valsedelns framsida vara anbragt en av beteckningarna »Landstingsmannaval», »Kommunalfullmäktigval», »Municipalfullmäktigval», »Stadsfullmäktigval», »Kyrkofullmäktigval för församlingen», »Kyrkofullmäktigval för samfälligheten» eller »Kyrkofullmäktigval för skoldistriktet» eller annan beteckning i ord för ifrågavarande val.

Förslag

till

Lag om proportionellt valsätt vid val inom landsting, å kommunalstämma m. m.

§ 1.

Skall enligt gällande föreskrifter annat val inom landsting än riksdagsmannaval eller ock val å kommunalstämma, municipalstämma, allmän rådstuga eller kyrkostämma eller inom kommunalfullmäktige, municipalfullmäktige, stadsfullmäktige eller kyrkofullmäktige vara proportionellt, skola därvid de i denna lag givna bestämmelserna lända till efterrättelse.

§ 2.

Vid valet utses av och bland de i valet deltagande erforderligt antal personer att vid valförrättningen biträda ordföranden.

Där ordföranden med avseende å befarad tidsutdräkt eller av annan anledning finner det nödigt, äger han att, sedan valsedlarna avlämnats och innan sammankomsten upplöses, utsätta annan dag för valförrättningens fortsättande och avslutande. Då så sker, skola av och bland de i valet deltagande utses minst två personer att såsom vittnen närvara vid den fortsatta valförrättningen, och skall valurnan, i vilken de avlämnade valsedlarna förvaras, omsorgsfullt förseglas under minst två närvarandes sigill samt därefter sättas i säkert förvar. Innan förseglingen vid förrättningens fortsättande borttages, skall ordföranden i vittnenas närvaro förvissa sig, att sigillen äro obrutna. Särskild kungörelse om dag för valförrättningens fortsättande erfordras ej.

§ 3.

Val skall förrättas med valsedlar, å vilka före namnen utsatts partibeteckning (partinamn eller annan beteckning i ord för viss grupp av de väljande eller för viss meningsriktning), men vilka i övrigt äro omärkta.

Namnen skola å valsedeln uppföras i en följd, det ena under det andra.

Valsedlarna skola för att bliva gällande vara enkla, slutna och fria från överstrykningar. Sedel må ej upptaga flera, men väl färre namn än det antal personer valet avser. Där något namn å sedeln är tvetydigt, gäller den dock för övriga namn.

§ 4.

De avgivna valsedlarna skola ordnas i grupper, så att sedlar med samma partibeteckning bilda en grupp.

Inom varje grupp skall, till den utsträckning, som erfordras för utseende av det antal personer valet avser, bestämmas ordning mellan namnen å gruppens valsedlar. Härvid iakttages:

a) Upptaga valsedlar till antal av mera än hälften av hela antalet valsedlar inom gruppen (gruppens rösttal) samma första namn, blir detta namn det första i ordningen; upptaga valsedlar, som hava samma första namn och utgöra mera än två tredjedelar av gruppens rösttal, jämväl samma andra namn, blir detta namn det andra i ordningen; upptaga valsedlar, som hava samma första och samma andra namn samt utgöra mera än tre fjärdedelar av gruppens rösttal, jämväl samma tredje namn, blir detta namn det tredje i ordningen; och så vidare efter samma grunder.

b) I den mån ordningen inom gruppen icke kan enligt nyss angivna grunder bestämmas, skola särskilda sammanräkningar av namnens rösttal verkställas. Vid varje sådan sammanräkning gäller valsedel såsom hel röst, där icke något av sedelns namn erhållit rum i ordningen. Annan valsedel gäller såsom halv röst, där ett av sedelns namn erhållit rum i ordningen; såsom tredjedels röst, där två av namnen uppförts i ordningen; såsom fjärdedels röst, där tre av namnen uppförts i ordningen; och så vidare efter samma grund. För varje gång kommer det namn närmast i ordningen, som erhållit högsta rösttalet.

Till protokollet antecknas för varje grupp dess rösttal samt, där de under a) angivna grunderna tillämpats, antalet av de valsedlar, som upptaga samma första namn eller samma första och andra namn, och så vidare, men eljest, för varje särskild sammanräkning, röstvärdet för de olika valsedlarna och det rösttal, som uträknats för varje namn.

§ 5.

Mom. 1. Skola två eller flera platser besättas, fördelas de mellan de olika valsedelsgrupperna sålunda, att platserna, en efter annan, tilldelas den grupp, vilken för varje gång uppvisar det största av nedan angivna jämförelsetal. Plats, som blivit en grupp tilldelad, besättes genast så, att gruppens första plats tillerkännes den, vars namn är det första i ordningen inom gruppen, gruppens andra plats den, som bär andra namnet i ordningen, gruppens tredje plats den, som bär tredje namnet i ordningen, och så vidare efter samma grund, ändå att den, som är berättigad till platsen, redan fått sig tillerkänd plats från en eller flera andra grupper.

Jämförelsetalet är lika med gruppens rösttal, så länge gruppen ännu icke fått sig någon plats tilldelad. Därefter beräknas jämförelsetalet för varje gång så, att gruppens rösttal delas med det tal, som motsvarar antalet av gruppen tilldelade platser, ökat med 1. Har samma person erhållit platser från två grupper, skall dock vid beräkning av det antal platser, som utdelats, vardera platsen anses blott såsom en halv plats; har någon erhållit platser från tre grupper, anses varje sådan plats såsom en tredjedels plats; och så vidare efter samma grund.

Har en grupp redan fått sig tilldelad plats så många gånger, som motsvarar antalet namn å gruppens valsedlar, är den utesluten från vidare jämförelse.

Mom. 2. Skall blott en plats besättas, tillfaller platsen den, vars namn står främst i ordningen inom den grupp, som har största rösttalet.

§ 6.

Mellan lika rösttal eller jämförelsetal skall, där så erfordras, skiljas genom lottning.

§ 7.

Vid val av suppleanter skall vad här ovan är stadgat i fråga om val av ledamöter äga motsvarande tillämpning.

§ 8.

Den ordning, vari suppleanter böra inkallas till tjänstgöring i stället för ledamot, skall bestämmas enligt följande regler:

a) Suppleant, utsedd från grupp med samma partibeteckning som den grupp, från vilken ledamoten blivit vald, har företräde framför övriga suppleanter, och av dessa har den företräde, som utsetts från grupp med högre rösttal.

b) Av suppleanter från samma grupp har den företräde, vars namn blivit tidigare uppfört i den jämlikt § 4 bestämda ordningen inom gruppen.

Den ledamot eller suppleant, som fått sig tillerkänd plats från två eller flera grupper, anses vald för den grupp, från vilken plats först tilldelats honom.

Förslag

till

**Lag om ändring i vissa delar av förordningen den 23 maj 1862 (nr 33)
om kommunalstyrelse i Stockholm.**

Härigenom förordnas, att § 5 mom. 3—5, § 6 mom. 2 andra och fjärde styckena, § 8 mom. 3 samt §§ 10—14 i förordningen den 23 maj 1862 om kommunalstyrelse i Stockholm skola upphöra att gälla ävensom att § 5 mom. 2, § 8 mom. 2 och § 45 i samma förordning skola, § 45 i nedan angivna del, erhålla följande ändrade lydelse:

§ 5.

Mom. 2. Om upprättande av röstlängd och om röstlängdens bindande verkan stadgas i lagen om kommunala och kyrkliga val.

§ 8.

Mom. 2. Om valdistrikt samt om vals förrättande och avslutande så ock om förfarandet, när stadsfullmäktig avgår före den bestämda tjänstgöringstidens utgång, stadgas i lagen om kommunala och kyrkliga val.

§ 45.

Sedan i — — — kronan verkställa.

Vid indrivandet av utskylder, vilka icke blivit inom föreskriven tid erlagda, uttages därutöver en avgift, beräknad efter tre öre å varje full krona av slutsumman å de utskylder, som skolat erläggas vid uppbördsstämman, då nämnda slutsumma ej överstiger tjugufem kronor, dock ej mindre än tjugufem öre, och efter sex öre å berörda slutsumma, när denna överstiger tjugufem kronor. Verkställas indrivningen gemensamt beträffande utskylder, som här avses, och utskylder till församling, skall vad nu stadgats äga tillämpning å de sammanlagda utskylderna. Denna ersättning skall, då indrivningen sker i Stockholm, ingå till stadskassan men eljest tillfalla den, som verkställer indrivningen.

Förslag

till

Lag om ändrad lydelse av 5, 7—15, 32 samt 58 §§ i lagen den 20 juni 1924 (nr 349) om landsting.

Härigenom förordnas, att 5, 7—15, 32 samt 58 §§ i lagen den 20 juni 1924 om landsting skola, 5 och 58 §§ i nedan angivna delar, erhålla följande ändrade lydelse:

5 §.

Rätt att — — — års ålder.

Om upprättande av röstlängd och om röstlängdens bindande verkan stad gas i lagen om kommunala och kyrkliga val.

7 §.

Landstingsmän jämte suppleanter väljas med de undantag, som i 13 § andra stycket och 14 § tredje stycket omförmälas, för fyra år, räknat från och med den 1 januari året efter det, då valet skett.

Landstingsman och suppleant, som utsetts vid val jämlikt nyss åberopade bestämmelser i 13 och 14 §§, skola tjänstgöra från och med den 1 januari året efter det, då valet skett, och till utgången av tjänstgöringstiden för övriga landstingsmän och suppleanter.

Rörande upphörande i vissa fall tidigare än ovan sägs av uppdrag att vara landstingsman eller suppleant stadgas i 13 § tredje stycket och 14 § fjärde stycket.

8 §.

1 mom. För val av landstingsmän indelas landstingsområdet i valkretsar. För varje valkrets utses, oavsett dess folkmängd, en landstingsman och därutöver efter folkmängden en landstingsman för varje fullt tal av 5,000.

2 mom. Vid landstingsområdes indelning i valkretsar skall med undantag, varom nedan i denna paragraf och i 9 § förmäles, iakttagas, att för varje valkrets komma att utses minst 5, högst 9 landstingsmän.

Stad, vars folkmängd utgör minst 15,000, bildar en valkrets.

Stad med mindre folkmängd än 15,000 förenas med annan stad eller andra städer eller med angränsande landsbygd till en valkrets. I valkrets, som utgöres endast av städer, skall folkmängden uppgå till minst 15,000. Delar av samma stad må icke ingå i olika valkretsar.

Valkrets bestående av stad och landsbygd bör icke utan synnerliga skäl bildas.

Vid valkretsindelningen iakttages i övrigt, att området för annan valkrets än den, i vilken två eller flera städer ingå, skall kunna omslutas med en sammanhängande gränslinje, samt att delningen i vad angår landsbygden verkställles, där så lämpligen kan ske, efter domsaga, tingslag eller härad,

men eljest efter kommuner. Med tingslag förstås sådan del av domsaga, som utgör egen domkrets.

9 §.

Där med iakttagande av de i 8 § 2 mom. givna bestämmelser bildande av valkrets på sätt i nämnda moment stadgas medför synnerlig olägenhet, må område med mindre invånarantal, än i samma moment sägs, utgöra valkrets. Sådan valkrets skall dock, om landsbygd däri ingår, hava en folkmängd av minst 10,000 samt i vad angår landsbygden utgöras av domsaga eller av ett eller flera tingslag eller härad.

10 §.

Därest det antal landstingsmän, som med tillämpning av de i 8 och 9 §§ meddelade föreskrifter bör utses inom ett landstingsområde, icke uppgår till tjugu, skall såsom grund för rättigheten att efter folkmängden välja landstingsmän bestämmas lägre tal än det uti 8 § 1 mom. angivna, på det att landstingsmännens antal för hela landstingsområdet må uppgå till minst tjugu; och skall, med tillämpning av häremot svarande reduktion av folkmängdssiffrorna, i övrigt gälla vad i 8 § 2 mom. och 9 § är stadgat.

11 §.

Indelningen i valkretsar jämte det antal landstingsmän, som skall för varje valkrets utses, fastställas efter de i 8—10 §§ angivna grunder av landstinget. Förslag till omförmälda indelning skall till landstinget avgivas av länsstyrelsen, sedan landstingsområdets kommuner beretts tillfälle att yttra sig.

För landsting, som enligt 2 § första stycket nybildats, skall efter förslag av länsstyrelsen indelning, varom i denna paragraf förmäles, fastställas av det äldre landstinget vid dess sista lagtima möte.

12 §.

Varda de förhållanden, vilka legat till grund för den fastställda indelningen, så ändrade, att jämkning däri till följd av stadgandena i 8—10 §§ påkallas, eller finnes eljest sådan jämkning nödig, äger landstinget, på länsstyrelsens förslag eller efter inhämtande av dess yttrande, verkställa jämkningen; och skall, där ej sådant fall är för handen, som i 13 § första stycket och 14 § andra stycket avses, jämkningen ske året innan val av landstingsmän nästa gång äger rum.

13 §.

Om genom stads inträde i landsting eller genom ändring i den territoriella indelningen landstingsområde utvidgas, äger nästa lagtima landsting, på länsstyrelsens förslag eller efter inhämtande av dess yttrande, verkställa den jämkning i valkretsindelningen, som därav må föranledas.

Om folkmängden i det område, varmed landstingsområdet utvidgats, uppgår minst till tal, som enligt 8 eller 10 § berättigar till att utse en landstingsman, eller om det antal landstingsmän, som efter sådan jämkning, som i nästföregående stycke sägs, skall utses för den eller de av jämkningen

berörda valkretsar, är högre än det antal landstingsmän, som före jämkningen utsetts för den eller de äldre valkretsar, jämkningen omfattat, skall å den för landstingsmannaval stadgade tid året efter det jämkningen verkstälts val företagas inom den eller de valkretsar, som må hava vid jämkningen nybildats av det överförda området eller del därav eller ock eljest berörts av jämkningen, ändå att val av landstingsmän därstädes eljest icke det året skulle äga rum.

Därest val på grund av bestämmelserna i nästföregående stycke företages, äga de landstingsmän och suppleanter, som före jämkningen utsetts för den eller de äldre valkretsar, jämkningen omfattat, icke med sina befattningar fortfara längre än till början av tjänstgöringstiden för de vid berörda val utsedda landstingsmän och suppleanter.

I fall, som i första stycket avses, skall det förslag till jämkning i valkretsindelning, som av länsstyrelsen avgives, tillika innehålla uppgift å de val, som med anledning av jämkningen skola enligt andra stycket företagas, ävensom å de landstingsmän och suppleanter, för vilka enligt tredje stycket tjänstgöringstiden inskränkes.

14 §.

Utträder stad ur landsting eller upphör på grund av ändring i den territoriella indelningen område, som bildar egen valkrets, att deltaga i visst landsting, äga de för staden eller valkretsen utsedda landstingsmän och suppleanter icke fortfara med sina befattningar.

Om genom ändring i den territoriella indelningen område, som utgör del av en eller flera valkretsar, upphör att deltaga i visst landsting, äger nästa lagtima landsting, på länsstyrelsens förslag eller efter inhämtande av dess yttrande, verkställa den jämkning i valkretsindelningen, som därav må förordas.

Om folkmängden i område, som upphört att deltaga i visst landsting, uppgår minst till tal, som enligt 8 eller 10 § berättigar till att utse en landstingsman, eller om det antal landstingsmän, som efter sådan jämkning, som i nästföregående stycke sägs, skall utses för den eller de av jämkningen berörda valkretsar, är lägre än det antal landstingsmän, som före jämkningen utsetts för den eller de äldre valkretsar, jämkningen omfattat, skall å den för landstingsmannaval stadgade tid året efter det jämkningen verkställts val företagas inom den eller de valkretsar, som berörts av jämkningen, ändå att val av landstingsmän därstädes eljest icke det året skulle äga rum.

Därest val på grund av bestämmelserna i nästföregående stycke företages, äga de landstingsmän och suppleanter, som före jämkningen utsetts för den eller de äldre valkretsar, jämkningen omfattat, icke med sina befattningar fortfara längre än till början av tjänstgöringstiden för de vid berörda val utsedda landstingsmän och suppleanter.

I fall, som i andra stycket avses, skall det förslag till jämkning i valkretsindelning, som av länsstyrelsen avgives, tillika innehålla uppgift å de val, som med anledning av jämkningen skola enligt tredje stycket företagas,

ävensom å de landstingsmän och suppleanter, för vilka enligt fjärde stycket tjänstgöringstiden inskränkes.

15 §.

Om valdistrikt och valdag samt vals kungörande, förrättande och avslutande stadgas i lagen om kommunala och kyrkliga val.

32 §.

Val av ledamöter och suppleanter i landstingets förvaltningsutskott samt av personer för beredning, varom förmäles i 31 och 42 §§, så ock av revisorer och revisorssuppleanter, som avses i 53 §, skall, där två eller flera personer skola utses, vara proportionellt, därest det begäres av minst så många väljande, som motsvara det tal, vilket erhålles, om samtliga väljandes antal delas med siffran för det antal personer valet avser, ökad med 1. Om förfarandet vid sådant proportionellt val är särskilt stadgat.

58 §.

Medlem av — — — hållas tillgängliga.

Över landstingets beslut, som i 11—14 §§ avses, må ej klagas.

Förslag

till

Lag om ändrad lydelse av vissa paragrafer i lagen den 13 juni 1919 (nr 293) om ordning och villkor för ändring i kommunal och ecklesiastik indelning.

Häri genom förordnas, att 18, 19, 22, 38, 40, 42, 43 och 45 §§ i lagen den 13 juni 1919 om ordning och villkor för ändring i kommunal och ecklesiastik indelning skola, 18 § i nedan angivna del, erhålla följande ändrade lydelse:

18 §.

Är nybildad — — — ävensom kommunalnämnd.

Är nybildad kommun stad, som i kap. 4 § 1 mom. 2 lagen om kommunalstyrelse i stad avses, skall Konungens befallningshavande inom samma tid förordna kommunalborgmästare, vilken har att ofördröjligen hålla allmän rådstuga för val av kommunalrådmän.

Skall i — — — av indelningsändringen.

19 §.

I landskommun eller köping, som ändras eller nybildas, må med uppgörande av utgifts- och inkomstförslag för första året efter indelningsändringens ikraftträdande anstå utöver den i kap. 5 § 2 lagen om kommunalstyrelse på landet stadgade tid, dock att utgifts- och inkomststatens bestämmande skall ske inom november månads utgång.

22 §.

Konungen må efter därom gjord framställning bestämma beloppet av den upplåning, som av nybildad kommun må beslutas utan underställning, intill dess de i kap. 7 § 1 lagen om kommunalstyrelse på landet och kap. 7 § 1 lagen om kommunalstyrelse i stad i sådant hänseende meddelade bestämmelser kunna tillämpas.

38 §.

Vid ändring i församlingsindelning äge stadgandena i 13 och 14 §§ motsvarande tillämpning i fråga om utövandet av församlings beslutanderätt.

40 §.

Skall ny församling bildas, åligge det domkapitlet att så fort ske kan under året innan indelningsändringen träder i kraft och sist före den 1 oktober förordna präst att föra ordet i församlingens kyrkostämma och hos dess kyrkofullmäktige samt i dess kyrko- och skolråd.

I nybildad församling må under året innan indelningsändringen träder i

kraft fullmäktige och befattningshavare i församlingen utses oberoende av eljest gällande bestämmelser om tid för dylikt val; och skall i fråga om beräkandet av deras tjänstgöringstid så anses, som om denna börjat först med ingången av nästföljande året.

Fullmäktige skola omedelbart efter valet övertaga handhavandet av dem tillkommande uppgifter; och skola jämväl befattningshavare, som utses före den nya församlingsindelningens ikraftträdande, genast träda i utövning av sina befattningar med befogenhet att vidtaga sådana åtgärder, som erfordras i anledning av indelningsändringen.

42 §.

Stadgandet i 22 § skall hava motsvarande tillämpning i fråga om församling, intill dess den i kap. 6 § 1 lagen om församlingsstyrelse meddelade bestämmelsen om lån, som må beslutas utan underställning, kan tillämpas.

43 §.

Stadgandet i 23 § äge motsvarande tillämpning angående beslut i församling.

45 §.

Vad i denna lag är stadgat angående församling gälle i tillämpliga delar skoldistrikt, vars angelägenheter handläggas å kyrkostämma eller av kyrkofullmäktige, ändå att dess område icke sammanfaller med församlingens område.

Förslag

till

Lag om införande av lagen om kommunalstyrelse på landet m. m.

Härigenom förordnas som följer:

§ 1.

Från och med den 1 januari 1931 skola, med iakttagande av vad i denna lag stadgas, följande nu antagna lagar lända till efterrättelse:

lagen om kommunalstyrelse på landet;

lagen om kommunalstyrelse i stad;

lagen om kommunala och kyrkliga val i vad den avser andra val än val av kyrkofullmäktige;

lagen om proportionellt valsätt vid val inom landsting, å kommunalstämma m. m. i vad den avser andra val än val å kyrkostämma och inom kyrkofullmäktige;

lagen om ändring i vissa delar av förordningen den 23 maj 1862 (nr 33) om kommunalstyrelse i Stockholm;

lagen om ändrad lydelse av 5, 7—15, 32 samt 58 §§ i lagen den 20 juni 1924 (nr 349) om landsting;

lagen om ändrad lydelse av vissa paragrafer i lagen den 13 juni 1919 (nr 293) om ordning och villkor för ändring i kommunal och ecklesiastik indelning, i vad den avser ändring i 18, 19 och 22 §§ i sistnämnda lag.

§ 2.

Genom de nya lagarna upphävas följande förordningar, stadga och lagar:

förordningen den 21 mars 1862 (nr 13) om kommunalstyrelse på landet;

förordningen den 21 mars 1862 (nr 14) om kommunalstyrelse i stad;

stadgan den 13 juni 1913 (nr 79) om proportionellt valsätt vid vissa val inom landsting och stadsfullmäktige m. m. i vad den avser andra val än val å kyrkostämma;

lagen den 30 juni 1920 (nr 392) om rätt för vissa väljare att utan inställelse inför valförrättare avgiva valsedel vid vissa kommunala val samt om behandling av valsedelsförsändelse;

lagen den 20 maj 1921 (nr 252) med vissa föreskrifter i fråga om val av kommunal-, municipal- och stadsfullmäktige samt av landstingsmän;

tillika med alla de särskilda stadganden, vilka innefatta ändring av vad sålunda upphävida författningar innehålla eller tillägg därtill;

så ock vad i övrigt finnes i lag eller särskild författning stridande mot de nya lagarnas bestämmelser.

§ 3.

Beträffande de allmänna val av landstingsmän, kommunalfullmäktige, municipalfullmäktige och stadsfullmäktige, som skola förrättas under år 1930, skola de nya bestämmelserna äga tillämpning.

Revisorer för granskning av kommuns förvaltning under år 1931 samt suppleanter för dem skola med tillämpning av de nya bestämmelserna utses under år 1930.

§ 4.

I fråga om offentliggörande, underställning och godkännande av beslut, som fattats före den 1 januari 1931, samt angående sökande av ändring i sådant beslut så ock i fråga om debitering, uppbörd och indrivning av kommunalskatt för tidigare år än 1931 samt besvär i anledning därav skola, där ej annat följer av vad i § 3 stadgas, förut gällande föreskrifter tillämpas.

De nya bestämmelserna äga tillämpning i avseende å val å kommunalstämma, municipalstämma eller allmän rådstuga eller inom kommunalfullmäktige, municipalfullmäktige eller stadsfullmäktige för tid, som helt och hållet infaller efter den 31 december 1930, men föranleda ej rubbning i beståndet av sådana val, som företagits före samma dag.

§ 5.

Där i lag eller särskild författning förekommer hänvisning till föreskrift, som ersatts genom bestämmelse i de nya lagarna, skall denna i stället tillämpas.

*Utdrag av protokollet över socialärenden, hållet inför
Hans Kungl. Höghet Kronprinsen-Regenten i stats-
rådet å Stockholms slott den 31 januari 1930.*

Närvarande:

Statsministern LINDMAN, ministern för utrikes ärendena TRYGGER, statsråden LÜBECK, BESKOW, LUNDAVIK, BORELL, VON STEYERN, MALMBERG, LINDSKOG, BISSMARK, JOHANSSON, DAHL.

Efter gemensam beredning med cheferna för justitie-, finans- och ecklesiastikdepartementen anmäler chefen för socialdepartementet, statsrådet Lubeck, frågan om revision av gällande förordningar om kommunalstyrelse på landet och i stad.

Härvid anför föredraganden:

Historik.

Spörsmålet om en allmän, i huvudsak formell revision av förordningarna den 21 mars 1862 om kommunalstyrelse på landet och i stad har vid flera tillfällen varit föremål för överbägande. Med denna fråga hava understundom sammanförts vissa förslag om verkställande i nämnda förordningar av materiella ändringar.

Chefen för
civildeparte-
mentet 1919.

Vid anmälan i statsråd den 30 maj 1919 av frågan om tillkallande av sakkunniga för biträde med utredning och förslag rörande vissa spörsmål å kommunalförvaltningens område anmärkte chefen för civildepartementet, statsrådet Schotte, bland annat, att den form, vari kommunallagarna framträdde, efter de många förändringar, som desamma tid efter annan och särskilt under de sista åren undergått, icke kunde anses fullt tillfredsställande. En och annan av de nya bestämmelserna stode ej heller i full överensstämmelse med motsvarande bestämmelser i de andra lagarna. Det vore därför angeläget, att en formell revision av kommunallagarna snarast möjligt komme till stånd. Departementschefen hade emellertid icke ansett sig böra för det dåvarande göra framställning om åtgärder för en dylik revision, dels emedan vissa spörsmål om ändringar i kommunallagarna därförinnan syntes böra vara utredda och riksdagen underställda, dels ock enär det syntes vara skäl att avvakta resultatet av den utredning angående frågan om representativt system jämväl i den kyrkliga kommunen, som uppdragits åt särskilda inom ecklesiastikdepartementet tillkallade sakkunniga — de så kallade kyrkofullmäktigsakkunniga — helst som de sakkunnigas utredning syntes resultera i förslag rörande omfattande ändringar i vissa kommunalförfattningar.

Kommunal-
författnings-
sakkunniga
1921.

De för först angivna ändamål tillkallade sakkunniga — de så kallade kommunalförfattningssakkunniga — underströko i sitt den 12 februari 1921 avgivna betänkande II rörande vissa till de sakkunniga hänskjutna frågor behovet av en fullständig omarbetning av kommunalförfattningarna, vilket behov

under de sakkunnigas arbete framträtt i en mångfald av författningarnas detaljer. De sakkunniga framhöllo vidare, att ett fortsatt partiellt avhjälpande av bristerna i nämnda författningar och en därefter följande allmän revision måste medföra ett avsevärt dubbelarbete, som knappast vore påkallat, sedan de mest trängande kraven genom lagändringar blivit tillgodosedda. Dessutom riskerades ytterligare genom ett dylikt arbetssätt samstämmigheten mellan såväl de olika författningarna som vardera författningens olika delar. Ett ytterligare vägande skäl för den allmänna revisionens omedelbara företagande vore, att i annat fall såväl förordningen om kyrkostämma samt kyrkoråd och skolråd som förordningen om landsting komme att erhålla ny form och delvis nytt innehåll, innan åtgärder i liknande syfte blivit vidtagna beträffande förordningarna om kommunalstyrelse på landet och i stad. Kyrkofullmäktigsakkunnigas utredning, vilken syntes komma att leda till en fullständig revision av kyrkostämmoförordningen, väntades nämligen vara avslutad under år 1921. Och åt kommunalförfattningssakkunniga hade uppdragits att verkställa utredning och avgiva förslag angående revision av landstingsförordningen, vilken utredning förutsattes bli färdig så tidigt, att proposition i ämnet kunde föreläggas 1922 års riksdag. Det syntes knappast vara med nödig planmässighet i lagstiftningsarbetet förenligt, att de för den borgerliga primärkommunen gällande förordningarna, till vilka förordningarna för den kyrkliga kommunen och länskommunen dittills anslutit sig, under någon längre tid bibehölles oförändrade i en del hänseenden, som genom revisionen av de senare underkastats mer eller mindre genomgripande förändringar.

Då kommunalförfattningssakkunnigas omförmälda betänkande den 18 mars 1921 anmälades i statsråd, anförde chefen för socialdepartementet, *statsrådet Elmquist*, bland annat, att även han vore av den uppfattningen, att en allmän revision av kommunalförordningarna borde inom den närmaste tiden företagas. Med anledning därav ansåg han sig böra för det dåvarande upptaga endast sådana i betänkandet föreslagna lagändringar, som vore nödvändiga för undanröjande av vissa påtalade svårigheter.

Chefen för
socialdeparte-
mentet 1921.

Vid 1921 års riksdag hemställdes i en av *herr Lyberg* inom första kammaren väckt motion, nr 27, att riksdagen ville i skrivelse till Kungl. Maj:t anhålla, det Kungl. Maj:t tacktes snarast möjligt föranstalta om en allmän revision av gällande förordningar angående kommunalstyrelse på landet och i stad samt för riksdagen framlägga de lagförslag, vartill revisionsarbetet gäve anledning.

Motion 1921.

I sitt med anledning av motionen avgivna utlåtande, nr 41, framhöll *konstitutionsutskottet* till en början, att behovet av en formell revision av de nuvarande kommunalförfattningarna under de senaste åren vunnit erkännande från olika håll. Efter att hava omnämnt vissa av mig redan berörda uttalanden i denna riktning och det då pågående arbetet på en fullständig omarbetning av författningarna om landsting och om den kyrkliga kommunen anförde utskottet i huvudsak följande:

Konstitutions-
utskottet 1921.

Det vore givetvis av största vikt, att författningar, sådana som förordningarna om kommunalstyrelse på landet och i stad, vilka framför allt skulle

tillämpas av personer, som ej finge förutsättas äga större vana vid tolkning av lagtext, vore överskådligt uppställda. Det vore en allmän erfarenhet, att berörda förordningar ej tillfredsställde nämnda krav. I vissa hänseenden berodde den bristande överskådligheten därpå, att de utgångspunkter för lagstiftandet, som förelegat vid tiden för förordningarnas tillkomst, sedermera undanryckts eller förskjutits till följd av därefter inträffade genomgripande förändringar inom det kommunala livet. I andra hänseenden hade överskådligheten blivit lidande därigenom, att tid efter annan påkallade nya bestämmelser blivit, särskilt för undvikande av omparagrafering, tillagda här och var utan att äga direkt sammanhang med de äldre lagbud, med vilka de formellt förbundits. Givet vore även, att den omfattning, som vissa på detta sätt till små lagkomplex för sig förvandlade paragrafer erhållit, i betänklig grad minskade möjligheten att lätt överblicka de ifrågavarande förordningarna.

Likformighet mellan förordningarna för stads- och landskommuner, så långt överensstämmelse i sakligt hänseende dem emellan förefunnes, vore enligt utskottets mening en naturlig norm för dessa förordningars redigering. Vid deras tillkomst hade denna synpunkt i allmänhet vunnit beaktande. Särskilt genom den ökade användningen av det representativa systemet i landskommunerna hade emellertid för dessas vidkommande numera i flera hänseenden större reell överensstämmelse uppnåtts med förhållandena i städerna än som från början varit fallet. Dock hade icke någon formell motsvarighet till denna ökade reella överensstämmelse skapats i de båda kommunalförordningarna. På grund därav lämnade dessa även i berörda avseende åtskilligt övrigt att önska, oavsett de brister av samma slag, vilka kunde hava förefunnits allt sedan deras tillkomst.

Även beträffande detaljerna hade emot de ifrågavarande författningarna riktats den enligt utskottets mening befogade anmärkningen, att en hel del otydligheter och oegentligheter förefunnes. Såsom belysande för förhållandena i nämnda hänseende kunde utskottet hänvisa till vissa erinringar, som kommunalförfattningssakkunniga i sitt betänkande II gjort i fråga om tillämpligheten av de i förordningen om kommunalstyrelse på landet givna bestämmelserna angående kungörande och hållande av stämma, stämmans arbetsformer, verkställighet av stämmans beslut och stämmoordförandens befogenhet. Slutligen ville utskottet påminna därom, att förordningarna i sitt nuvarande skick betungades av en eller annan bestämmelse, som numera blivit överflödigt därigenom, att förutsättningarna för dess tillämpning ej längre föreläge, såsom fallet exempelvis vore med § 11 mom. 2 i förordningen om kommunalstyrelse på landet.

Betydelsen av att sådana missförhållanden som de påpekade undanröjdes borde enligt utskottets mening väl motivera ett bifall till motionens hemställan om skrivelse till Kungl. Maj:t i vad den avsåge en formell revision *snarast möjligt* av de ifrågavarande förordningarna. Därtill komme emellertid också, att såsom framhållits omarbetningar av förordningarna för den kyrkliga kommunen och för länskommunen redan vore påbörjade. Utskottet delade motionärens uppfattning, att detta förhållande måste anses såsom ett särskilt, mycket betydande skäl för ett omedelbart igångsättande av den i motionen föreslagna revisionen. Det kunde därvidlag ifrågasättas, om över huvud taget ett lyckligt resultat i formellt hänseende kunde vinnas av revisionsarbetet beträffande förordningarna för den kyrkliga kommunen och länskommunen, därest icke detta arbete företogs i kontakt med en formell revidering av de för de borgerliga primärkommunerna gällande förordningarna. Beträffande spörsmålet om den ifrågasatta revisionens återverkan på lösningen av tidigare till utredning hänskjutna partiella reformfrågor på det kommunala området — om åtgärder för underlättande av valdeltagandet, om utsträckt tillämpning av proportionell valmetod och om ändrade regler för röstsammanräkning — vilka då ännu befunno sig under förberedande behandling, ville utskottet framhålla, att nämnda frågor

i regel finge anses vara av jämförelsevis underordnad betydelse, eller ock vore i allt fall deras lösning icke av särskilt brådskande natur. Några större olägenheter syntes därför icke uppstå, om de flesta av dem löstes först i samband med genomförandet av den allmänna revisionen.

Motionären hade ifrågasatt, att i sammanhang med den formella revisionen skulle till besvarande upptagas även andra aktuella spörsmål av reell innebörd än nyss omförmälda. Utskottet ansåge dock icke lämpligt att på sådant sätt upptaga dylika frågor, till vilka riksdagen icke tagit ställning, eller rörande vilka framställning om utredning och förslag icke gjorts av riksdagen. Endast för den händelse, att önskvärd likformighet mellan de båda förordningarnas bestämmelser i ett eller annat hänseende påkallade jämkning av endera förordningens innehåll, borde sakliga ändringar i detta sammanhang ifrågasättas.

Utskottet hemställde, att riksdagen i anledning av motionen ville i skrivelse till Kungl. Maj:t anhålla, det tacktes Kungl. Maj:t snarast möjligt föranstalta om en allmän, i huvudsak formell revision av gällande förordningar om kommunalstyrelse på landet och i stad samt för riksdagen framlägga de lagförslag, vartill revisionsarbetet gäve anledning.

Vid utskottets utlåtande var fogad en reservation av *herr von Geijer m. fl.* vilka ansett, att utskottet bort avstyrka motionen, och såsom stöd härför anförde i huvudsak följande:

Den lovande utveckling av vår svenska kommunalrätt, som i och genom fri praxis ägde rum, ej minst på landet, där det nya fullmäktiginstitutets genomförande framkallat nödvändigheten av en viss nyorientering av både formell och reell natur, borde efter reservanternas tanke få fortgå utan att av en formell lagrevision, som ej samtidigt upptog till prövning sakliga reformfrågor, i förväg klavbindas. De svårigheter, varöver från landskommunernas sida allmänt klagats vid övergången till fullmäktigsystemet, komme efter reservanternas tanke att mycket snart genom en sådan av formella lagändringar ostörd praxis på ett säkerligen bättre sätt övervinnas än genom en förtidig lagstiftning, vilken såsom blott formell måste inrikta sig på allenast en omformulering av *gällande* rättsregler.

Ett särskiljande av den formella och den reella revisionen läte sig dock icke vid närmare granskning praktiskt genomföra, såsom för övrigt tämligen allmänt erkänts och även motionären i viss mån syntes medgiva. Skulle åter revisionen förty bliva även saklig, vare sig beträffande frågor, i vilka riksdagen redan uttalat sig eller, såsom med nödvändighet bleve fallet, beträffande alla under arbetet uppdykande frågor, vilka, om så erfordrades, säkerligen också bragtes inför riksdagen för erhållande av direktiv, så komme därigenom den formella revision, som önskats snabbt genomförd, att väsentligt både försvåras och fördröjas.

Av den kommitté, som erhöle uppdraget, vare sig den bleve enmans- eller flermanskommitté, vare sig den sammanföle med kommunalförfattningssakkunniga eller ej, och vare sig den bildades genom sammanslagning av redan sittande olika kommittéer eller bleve fristående, skulle med all sannolikhet mycket snart framväxa en kommunal lagberedning av liknande permanent karaktär som lagberedningen, processkommissionen, strafflagskommissionen m. fl. Reservanterna funne därför att, då frågan redan vore föremål för Kungl. Maj:ts uppmärksamhet, riksdagen icke hade anledning uttala sig i densamma.

Utskottets hemställan bifölls av kamrarna, varefter riksdagens beslut anmäldes i skrivelse den 7 maj 1921, nr 186.

Riksdagens nyssnämnda skrivelse anmäldes i statsråd den 20 juni 1924. Därvid anförde chefen för socialdepartementet, *statsrådet Malm*, bland annat:

Riksdagen
1921.

Chefen för
socialdeparte-
mentet 1924.

De mångfaldiga partiella ändringar, som förordningarna om kommunalstyrelse på landet och i stad under tidernas lopp undergått, hade framkallat en brist på överskådlighet och likformighet i författningarnas uppställning och avfattning, som åstadkommit åtskillig tvekan och osäkerhet angående en del bestämmelsers innebörd samt utgjort en betydande olägenhet vid ifrågavarande författningars tillämpning. Denna olägenhet, som på senare tid blivit allt mera kännbar, vore särskilt allvarlig när det gällde författningar sådana som de oförmälda, vilka i stor utsträckning skulle tillämpas av personer, som icke finge förutsättas äga större vana vid tolkning av lagtext. Med hänsyn därtill syntes den av riksdagen begärda revisionen av författningarna i fråga icke längre böra uppskjutas. Departementschefen funne sig därför böra föreslå, att Kungl. Maj:t måtte uppdraga åt en sakkunnig person att inom socialdepartementet biträda med ifrågavarande revisionsarbete.

Det sålunda ifrågasatta uppdraget borde avse verkställande av en allmän, i huvudsak formell revision av gällande förordningar om kommunalstyrelse på landet och i stad samt utarbetande av de förslag till ändringar i sagda förordningar, vartill revisionsarbetet kunde giva anledning. Därjämte borde den sakkunnige äga befogenhet att, där så under arbetets fortgång visade sig erforderligt, utarbета förslag till ändringar jämväl i andra författningar, som sammanhänge med de nämnda.

I enlighet med hemställan av departementschefen uppdrog Kungl. Maj:t därefter åt landshövdingen Hj. L. Hammarskjöld att verkställa det ifrågasatta revisionsarbetet.

Den sakkunnige 1928. Till fullgörande av sitt uppdrag avgav den sakkunnige den 10 februari 1928 yttrande och förslag till:

- lag om kommunalstyrelse (kommunallag);
- lag innefattande vissa bestämmelser om allmänna val (vallag);
- lag om proportionellt valsätt vid vissa val inom landsting, å kommunalstämma m. m.;
- lag om valsedelsförsändelser;
- lag om ändrad lydelse av 6 § i förordningen om kyrkostämma, samt kyrkoråd och skolråd den 21 mars 1862;
- lag om ändring i förordningen angående kommunalstyrelse i Stockholm den 23 maj 1862;
- lag om ändrad lydelse av 2 kap. i lagen om landsting den 20 juni 1924 och av 58 § i samma lag;
- lag om införande av kommunallagen och vallagen m. m.; samt
- lag om kommunalfullmäktiges, municipalfullmäktiges och stadsfullmäktiges befogenhet m. m.

Beträffande den huvudsakliga innebörden av den verkställda revisionen har den sakkunnige anført, att med en allmän, i huvudsak formell revision av förordningarna om kommunalstyrelse på landet och i stad måste i främsta rummet avses att, under avlägsnande av omotiverade skiljaktigheter mellan de båda förordningarna, åt kommunallagstiftningen giva en förbättrad och mera överskådlig uppställning. Ett viktigt led i revisionsarbetet bestode uppenbarligen däri, att de vidlyftiga och tyngande bestämmelserna om val med största möjliga fullständighet utbrötes och upptoges i en för stad och land gemensam lagstift-

ning. Vad anginge själva kommunalförfattningarna, finge erinras, att den sakkunniges uppdrag egentligen avsåge allenast förordningarna om kommunalstyrelse på landet och i stad. Visserligen hade, enligt statsrådsprotokollet, befogenhet tillerkänts den sakkunnige att, om så under arbetets fortgång visade sig erforderligt, utarbeta förslag till ändringar jämväl i andra författningar, vilka sammanhängde med de nämnda. Men av denna befogenhet hade den sakkunnige ansett sig böra göra bruk endast i trängande fall och icke redan på den grund, att likhet i uppställning, avfattning och innehåll kunde anses önskvärd.

Över den sakkunniges förslag hava utlåtanden avgivits av överståthållarämbetet och länsstyrelserna i samtliga län, vilka i sin tur dels inhämtat yttranden från landstingen, stadsfullmäktige i de städer, som ej deltaga i landsting, och stadsfullmäktige eller kommunalfullmäktige i de kommuner, som ansetts böra höras, dels ock berett övriga kommuner tillfälle att avgiva yttrande i ärendet. Utlåtanden hava avgivits även av domkapitlen och Stockholms stads konsistorium samt styrelserna för svenska landstingsförbundet, svenska stadsförbundet och svenska landskommunernas förbund, varjämte styrelsen för föreningen Sveriges landsfiskaler inkommit med en framställning i ämnet.

Såväl före tillkallandet av nämnde sakkunnige som därefter har riksdagen vid flera tillfällen erinrat om det önskade revisionsarbetet. I en del av dessa fall har riksdagen angivit särskilda frågor, som borde upptagas i samband med en allmän revision. Till vissa av dessa frågor torde jag få återkomma senare. Här må endast erinras om följande.

Med anledning av en vid 1928 års riksdag väckt motion om införande av en kyrkofullmäktiginstitution anhöll riksdagen i skrivelse den 23 mars 1928, nr 86, att Kungl. Maj:t ville till prövning upptaga frågan om införande av en kyrkofullmäktiginstitution i samband med den allmänna revisionen av kommunallagarna och den därmed enligt erhållen upplysning sammanförda frågan om skolärendenas möjliga överflyttning till den borgerliga kommunen.

Riksdagen
1928.

Vid behandling av en vid 1929 års riksdag väckt motion angående utsträckning av tillämpningsområdet för lagen angående folkskoleväsendet i vissa städer uttalade konstitutionsutskottet i sitt med anledning av motionen avgivna utlåtande, nr 6, att då det enligt vad utskottet erfarit med bestämdhet kunde antagas, att förslag i frågan om skolärendenas överflyttning till den borgerliga kommunen vid 1930 års riksdag komme att framläggas i samband med förslag till en allmän revision av kommunalförfattningarna och om kyrkofullmäktiginstitutionens införande, utskottet finge, i förväntan att så komme att ske, hemställa, att motionen icke måtte föranleda till någon riksdagens åtgärd. Utskottets hemställan godkändes av riksdagen.

Riksdagen
1929.

Med anledning av riksdagens sålunda uttalade mening verkställdes under våren 1929 inom ecklesiastikdepartementet efter samråd med socialdepartementet en omarbetning av gällande bestämmelser rörande den kyrkliga kommunen. Till grund för detta arbete lades vissa äldre förslag och framställningar, däribland kyrkofullmäktigsakkunnigas den 30 december 1922 avgivna betänkande med förslag till lag om församlingsstyrelse m. m., ävensom de yttranden, som

Utkast inom
ecklesiastik-
departementet
1929.

avgivits däröver av myndigheter och sammanslutningar. Vid arbetet åsyftades *dels* en formell revision av förordningarna den 21 mars 1862 om kyrkostämma, samt kyrkoråd och skolråd och den 20 november 1863 om kyrkostämma, samt kyrkoråd och skolråd i Stockholm, varigenom dessa författningar till uppställning och form bringades i nära överensstämmelse med det av den sakkunnige framlagda förslaget till kommunallag, *dels* införande av bestämmelser om ett representativt system i församlingarna, *dels* ock meddelande av vissa föreskrifter rörande kyrkliga samfälligheter. De stadganden om val av fullmäktige inom församlingarna, som med anledning därav blevo erforderliga, sammanfördes med bestämmelserna om kommunala val i det av den sakkunnige avgivna förslaget till vallag. Av skäl, till vilka jag i det följande torde få återkomma, ansågs det emellertid olämpligt att i vallagen upptaga föreskrifter om riksdagsmannaval. I förslaget intogos därför endast regler om kommunala och kyrkliga val. Emellertid inarbetades däri bestämmelserna om valsedelsförsändelser, såvitt angår dylika val. Det av den sakkunnige framlagda förslaget till lag om proportionellt valsätt vid vissa val inom landsting, å kommunalstämma m. m. utsträcktes att gälla även val inom kyrkofullmäktige. I lagen den 13 juni 1919 om ordning och villkor för ändring i kommunal och ecklesiastik indelning föreslogos vissa ändringar, betingade av de ifrågasatta ändringarna i kommunalförfattningarna. En omarbetning verkställdes jämväl av lagen den 25 juni 1909 angående folkskoleväsendet i vissa städer, varigenom lagens bestämmelser gjordes tillämpliga även å landskommuner. Tillika vidtogos i lagen vissa, huvudsakligen formella jämkningar i syfte att bringa densamma i överensstämmelse med de ändrade bestämmelserna om församlingarnas styrelse.

Det sålunda verkställda arbetet ledde till uppgörande av utkast till:

lag om församlingsstyrelse;

lag om församlingsstyrelse i Stockholm;

lag om kommunala val;

lag om proportionellt valsätt vid vissa val inom landsting, å kommunalstämma m. m.;

lag om ändrad lydelse av vissa paragrafer i lagen den 13 juni 1919 (nr 293) om ordning och villkor för ändring i kommunal och ecklesiastik indelning;

lag om införande av lagen om församlingsstyrelse m. m.; samt

lag om skolstyrelse i vissa kommuner.

Över utkasten jämte en därvid fogad promemoria avgåvos yttranden av kammarkollegium, skolöverstyrelsen, överståthållarämbetet och länsstyrelserna i samtliga län, domkapitlen samt Stockholms stads konsistorium och hovkonsistorium, magistraten i Stockholm, statens folkskolinspektörer, flertalet församlingar i Stockholm och Göteborg ävensom styrelserna för svenska stadsförbundet och svenska landskommunernas förbund samt centralstyrelsen för allmänna svenska prästföreningen. Utkasten hava även varit föremål för yttrande av 1929 års kyrkomöte. Med anledning av väckt motion anhöll nämligen kyrkomötet, som icke på ärendets dåvarande stadium kunde taga ställning till lagutkastens detaljer men ansåge angeläget att framhålla de principiella kyrkliga

synpunkterna, i skrivelse den 2 november 1929, nr 22, att Kungl. Maj:t vid det slutliga utarbetandet av förslag till lag om församlingsstyrelse m. m. ville tillse, att inga åtgärder måtte vidtagas, som kunde vara ägnade att försvaga den kyrkliga församlingens hittillsvarande självständighet eller försvåra strävandena att göra henne allt mera skickad att lösa de henne påvilande uppgifterna, särskilt i fråga om det inre församlingsarbetet.

Enligt vad jag inhämtat kommer chefen för ecklesiastikdepartementet att senare i dag föreslå avlåtande till riksdagen av proposition med förslag till lag om församlingsstyrelse, lag om församlingsstyrelse i Stockholm, lag om införande av lagen om församlingsstyrelse m. m. samt lag om skolstyrelse i vissa kommuner, vilka förslag i huvudsak ansluta sig till de inom nämnda departement uppgjorda utkasterna med samma rubriker. Övriga utkast, vilka för fortsatt behandling överlämnats till socialdepartementet, komma att av mig behandlas i det följande. Dessa utkast äro såsom bilagor fogade vid detta protokoll (se bilagor A—C).

De nu gällande förordningarna om kommunalstyrelse på landet och i stad lida i formellt hänseende av betydande brister. Författningarnas i vissa delar ålderdomliga form motsvarar icke nutida anspråk på klarhet och fullständighet. En del bestämmelser hava visat sig svåra att tolka och hava givit anledning till olika tillämpning. Vid de talrika ändringar, som å skilda tider verkställts i författningarna, hava nya bestämmelser infogats i paragrafer, med vilkas övriga innehåll de hava föga sammanhang. Till följd härav hava författningarna i hög grad förlorat i reda och överskådlighet. Härtill bidraga även de omständliga föreskrifterna rörande fullmäktigval. På grund av utvecklingen å det kommunala området har åt vissa stadganden givits en tillämpning, som står i mindre god överensstämmelse med författningarnas lydelse. I en del fall kvarstå stadganden, vilka numera sakna betydelse. Mellan förordningarna för land och stad föreligga icke sakligt betingade olikheter, vilka blivit än mera framträdande, sedan genom ökad användning av representativt system på landsbygden större reell överensstämmelse vunnits. Nu omförmälda brister måste anses särskilt betänkliga, då det här är fråga om författningar, vilka i stor utsträckning skola tillämpas av personer, som sakna juridisk utbildning och ofta även vana att tolka författningstext. Vid flera tillfällen hava också statsmakterna framhållit, att en allmän revision av ifrågavarande författningar bör verkställas. Samma mening har kommit till uttryck i det övervägande flertalet av de nu avgivna yttrandena.

Ehuru sålunda starka skäl kunna anföras för verkställande av en formell revision av kommunalförfattningarna, får å andra sidan icke förbises, att mot en dylik revision kunna resas vissa invändningar. Det är naturligen förenat med olägenhet att vidtaga formella ändringar i viktiga författningar, vid vilkas avfattning och uppställning allmänheten på grund av långvarig tillämpning hunnit vänja sig. Varje omläggning medför ökat arbete och risk för misstag. Härtill kommer, att på förevarande område flera betydelsefulla frågor av saklig natur ännu äro olösta. Det är därför att vänta, att, sedan en formell revision företagits, viktiga ändringar bliva erforderliga av sakliga skäl. Mot denna

Allmänna
synpunkter.

Revision av
kommunal-
lagarna.

Departements-
chefen.

erinran kan emellertid framhållas, att det för det fortsatta reformarbetet är av värde, att ifrågavarande författningar erhålla en systematisk och överskådlig uppställning. Härigenom underlättas införandet av de materiella ändringar, som efter hand kunna ifrågakomma. De omarbetade författningarna kunna sålunda utgöra en ram, i vilken blivande nya bestämmelser med fördel kunna infogas.

Vid prövning av nu anförda omständigheter har jag — utan att överskatta värdet av en formell revision — dock ansett en dylik böra komma till stånd. I huvudsak synas de av den sakkunnige avgivna förslagen väl ägnade att läggas till grund för revisionsarbetet.

Vad angår omfattningen av den ifrågasatta revisionen må till en början erinras, att det naturligen i vissa fall icke är möjligt att vidtaga formella ändringar utan att samtidigt taga ställning till därmed sammanhängande sakliga frågor. Även av andra skäl torde ändringar av reell innebörd vara erforderliga. Sålunda har riksdagen utgått från, att dylika jämkningar kunna finnas påkallade för vinnande av likformighet mellan de båda författningarna för land och stad. Tillika har riksdagen förutsatt, att i samband med den formella revisionen skulle upptagas sakliga frågor, till vilka riksdagen tagit ställning eller rörande vilka framställning om utredning och förslag gjorts av riksdagen. Samtidigt har riksdagen emellertid avvisat tanken, att vid revisionen andra reella spörsmål än de sålunda avsedda skulle upptagas till bedömande. Denna begränsning synes böra iakttagas. Jag har därför ansett mig böra utan närmare prövning avvisa ett flertal förslag till sakliga ändringar, vilka icke berörts i eller icke stå i samband med av riksdagen gjorda framställningar. Vad angår vissa av de frågor, som enligt riksdagens uttalade mening böra upptagas till prövning i samband med en allmän revision, vill jag yttra mig vid behandlingen av de särskilda bestämmelser, där dessa frågor beröras. Beträffande en del av de spörsmål, som vid olika tillfällen sammanförts med frågan om en dylik revision, må dock redan här följande anföras.

På sätt tidigare berörts har riksdagen uttalat, att i samband med revisionen av kommunallagarna frågorna om *införande av kyrkofullmäktiginstitutionen* och om *skolärendenas överflyttande till den borgerliga kommunen* borde upptagas till prövning. Såsom jag redan framhållit ämnar chefen för ecklesiastikdepartementet senare i dag föreslå avlåtande till riksdagen av förslag till lagar behandlande dessa ämnen. Det av riksdagen uttalade önskemålet, att omförmälda frågor skola upptagas i sammanhang med revisionen av bestämmelserna rörande den borgerliga kommunen, kommer sålunda att bliva tillgodosett.

Den sakkunnige har i sitt yttrande anmält, att han den 8 december 1925 fått från Stockholms stadskollegium mottaga en utförlig promemoria med stadskollegiets önskemål vid en *revision av förordningen om kommunalstyrelse i Stockholm*. Rörande dessa önskemål har den sakkunnige framhållit, att deras bedömande och bearbetande förutsatte särskild sakkunskap och erfarenhet. Med hänsyn härtill har den sakkunnige i nämnda författning föreslagit endast sådana ändringar, som påkallades av valbestämmelsernas sammanförande till en

särskild lag eller i anledning av de nya stadgandena befunnits nödvändiga till förebyggande av motsägelser eller upprepningar.

I sitt yttrande över den sakkunniges förslag hava Stockholms stadsfullmäktige hemställt, att den pågående revisionen av gällande kommunallagstiftning måtte utsträckas jämväl till kommunalförordningen för Stockholm, med beaktande av de särskilda önskemål stadsfullmäktige anfört beträffande vissa bestämmelser i sakkunnigförslaget. Därvid hava stadsfullmäktige framhållit, att i den reviderade förordningen borde inarbetas, förutom de ändringar, som föranledes av sakkunnigförslaget, de ändringar i övrigt, som kunde följa av två inom stadsfullmäktige väckta motioner om ändringar i överståthållarämbetets ställning till kommunalförvaltningen eller som eljest kunde finnas önskvärda. Detta uttalande har biträttts av överståthållarämbetet.

För egen del anser jag mig icke beredd att nu upptaga frågan om revision av kommunalförordningen för Stockholm. En dylik revision torde icke kunna ske utan en mera omfattande utredning än den som nu föreligger. Ett uppskov med lösningen av denna fråga synes påkallat även med hänsyn därtill, att stadskollegiet den 22 november 1928 tillkallat särskilda kommitterade för att verkställa utredning rörande överståthållarämbetets och stadens inbördes förhållande. Det synes vara lämpligt att före reformarbetets upptagande avvakta resultatet av denna utredning.

Några av de hörda myndigheterna hava gjort gällande, att frågan om revision av kommunalförfattningarna sammanhängde med *processreformen* och den i samband därmed nödvändiga *omläggningen av kommunalförvaltningen i de nuvarande magistratsstäderna*. I detta hänseende må erinras, att jag den 1 november 1928 efter därtill erhållet bemyndigande tillkallade tre sakkunniga att inom socialdepartementet biträda med utredning rörande kommunalförvaltningens ordnande i de nuvarande magistratsstäderna efter genomförande av en processreform i huvudsaklig anslutning till processkommissionens förslag angående rättegångsväsendets ombildning med däri av lagrådet förordade jämkningar. Till fullgörande av sitt uppdrag hava nämnda sakkunniga — 1928 års kommunalförvaltningssakkunniga — den 30 september 1929 avlämnat utredning i ämnet. De sakkunniga hava föreslagit inrättande av ett nytt centralt förvaltningsorgan, kallat stadsstyrelse, som skulle fullgöra drätselkammarens och magistratens kommunala funktioner, och hava i ett förslag till lag om stadsstyrelse sammanfört de grundläggande bestämmelserna angående detta organs uppgifter, organisation och arbetsformer. Samtidigt hava de sakkunniga framhållit, att förslaget ej vore avsett att bringas till genomförande som en självständig författning utan borde ingå som ett kapitel i den nya för städerna gällande kommunallag, som kunde förväntas bliva antagen, innan processreformen komme att förverkligas.

Det torde vara uppenbart, att frågan om stadsförvaltningens ordnande efter processreformens genomförande icke nu kan bringas till lösning. Härför kräves ett omfattande arbete i samband med det pågående processreformarbetet. Att i avvidan på slutförandet av sistnämnda arbete uppskjuta den nu föreliggande

revisionen synes icke lämpligt. Märkas bör även, att såsom redan berörts det av 1928 års kommunalförvaltningssakkunniga avgivna förslaget till lag om stadsstyrelse uppställts på sådant sätt, att det kan infogas i en reviderad lag om kommunalstyrelse i stad.

Den sakkunnige har i sitt förslag även berört frågan om lagstiftning rörande *kommunal fondbildning*. Härom har den sakkunnige anført, att nämnda lagstiftningsfrågas lösning, som syntes icke längre kunna undanskjutas, låge utanför gränserna för den sakkunniges uppdrag och i alla händelser, att döma efter föreliggande förslag i ämnet, krävde så invecklade och speciella föreskrifter, att en särskild lag vore påkallad. I sitt förslag till lagtext har den sakkunnige alltså begränsat sig till att intaga hänvisning till blivande lagstiftning i ämnet.

I en del av de inkomna yttrandena har gjorts gällande, att nyssnämnda spörsmål borde upptagas till lösning i samband med den allmänna revisionen av kommunalförfattningarna. Härvid har på en del håll uttalats, att bestämmelser om fondbildning borde infogas i kommunallagen och icke givas i en särskild författning.

Vad angår frågan om lagstiftning rörande kommunal fondbildning vill jag erinra, att riksdagen i skrivelse den 28 april 1911, nr 74, anhållit om utredning angående lämpligheten av att, utöver vad nu kunde anses medgivet, stadga rätt för kommun att för vissa ändamål upplägga fonder samt, därest utredningen därtill gäve anledning, om framläggande av de förslag till ändring av bestämmelserna i gällande kommunalförordningar, som kunde påkallas. Med anledning av skrivelsen tillkallade chefen för finansdepartementet efter därtill erhållet bemyndigande den 9 december 1917 borgmästaren Gunnar Fant att verkställa den begärda utredningen. Till fullgörande av sitt uppdrag avlämnade denne med skrivelse den 29 september 1919 förslag till lag om kommunal fondbildning och vissa i samband därmed stående författningar. Över förslagen inhämtades yttranden från ett stort antal statliga och kommunala myndigheter samt enskilda sammanslutningar.

Naturligen vore det ur flera synpunkter önskvärt, att frågan om lagstiftning rörande kommunal fondbildning nu kunde upptagas till lösning. Emellertid torde detta icke vara möjligt. Mot det föreliggande förslaget hava framställts betydelsefulla anmärkningar, och ett avgörande synes icke kunna träffas utan en förnyad grundlig utredning. Härtill kommer, att frågan om fondbildning nära sammanhänger med spörsmålen rörande omläggning av det kommunala budgetväsendet och angående skattutjämning mellan olika kommuner. För utredning rörande sistnämnda viktiga spörsmål hava som bekant tillkallats särskilda sakkunniga.

Då jag sålunda anser mig nu böra lämna åsido såväl sist omförmälda frågor som åtskilliga i de inkomna yttrandena berörda spörsmål av reell natur, vill jag ånyo framhålla, att jag naturligen icke på något sätt tagit ställning till där avsedda sakliga problem. Slutligt avgörande rörande desamma torde böra träffas i annat sammanhang och synes i en del fall icke kunna ske utan ytterligare utredning.

Innan jag ingår på närmare granskning av den sakkunniges förslag, vill jag något beröra frågan om ämnets uppdelning på olika författningar.

Den sakkunnige har, såsom redan berörts, sammanfört reglerna för land och stad i en gemensam lag om kommunalstyrelse (kommunallag). Bestämmelserna om val av fullmäktige hava överflyttats till en lag om allmänna val och i en särskild lag hava upptagits föreskrifter om förfarandet vid proportionella val inom de beslutande kommunala organen.

Särskilda lagar för land och stad.

Den sakkunnige.

I motiveringen har den sakkunnige anfört bland annat följande:

Det hade utan tvivel varit möjligt att i de mycket talrika fall, då samma eller nära motsvarande regler kunde och borde gälla på landet och i stad, föreslå gemensamma bestämmelser, särskilt i form av en s. k. allmän del eller genom hänvisningar. Den sakkunnige hade emellertid icke ansett den ena eller andra av dessa anordningar vara, med hänsyn till kommunallagstiftningens natur och uppgift, tillräddig. De i primärkommunerna och särskilt i det stora flertalet landskommuner verksamma personer, som på ett eller annat sätt deltog i handhavandet av kommunens angelägenheter, torde hava ett berättigat anspråk därpå, att deras uppgift icke utan starka skäl försvårades genom nödvändigheten att i stor utsträckning med varandra kombinera vare sig allmänna och speciella föreskrifter, eller direkta bestämmelser och sådana, till vilka hänvisats. Den sakkunnige hade därför ansett riktigast att fortfarande hålla bestämmelserna om kommunalstyrelse på landet och om kommunalstyrelse i stad åtskilda och göra vardera serien i huvudsak lika fullständig och självbestående, som för närvarande vore händelsen. Däremot hade det icke bort ifrågakomma att föreslå självständiga stadganden om köpingar och municipalsamhällen, med avseende å vilka bestämmelserna om landskommuner kunde, liksom hittills, gälla med några få och lätt angivna modifikationier. De utbrutna bestämmelserna om representantval, vilka sammanförts i vallagen, komme att gemensamt gälla bland annat för primärkommunerna på landet och i stad. Det hade av skäl motsvarande dem, som motiverade vallagen, syntes lämpligt att fortfarande i en särskild lag upptaga reglerna om förfarandet, när val inom en beslutande kommunal korporation skulle ske proportionellt. Huruvida vid tillämpning av antydda grunder bestämmelserna om kommunalstyrelse på landet och i stad meddelades i särskilda författningar eller i särskilda avdelningar av samma författning, syntes vara av relativt ringa betydelse. Den sakkunnige hade föredragit det senare alternativet, vilket starkare betonade samhörigheten och framhölle såväl överensstämmelserna som skiljaktigheterna. Om förkortningsvis lagen betecknades som »kommunallagen» och de särskilda avdelningarna blott med siffror, komme citerandet att vara enklare, än eljest vore möjligt. För ändring av lika eller motsvarande bestämmelser behövdes blott en lagstifningsakt.

Av de hörda myndigheterna hava flera, däribland *länsstyrelserna i Kalmar, Gotlands, Blekinge, Hallands, Göteborgs och Bohus, Västmanlands, Gävleborgs, Västernorrlands och jämtlands län*, tillstyrkt eller förklarat sig icke hava något att erinra mot förslaget att sammanföra bestämmelserna för land och stad i en gemensam lag.

Yttranden.

Däremot hava bland andra *länsstyrelserna i Kronobergs och Örebro län samt styrelserna för svenska landstingsförbundet, svenska stadsförbundet och svenska landskommunernas förbund* uttalat sig för särskilda författningar för land och stad. Styrelsen för sistnämnda förbund har härom anfört bland annat följande:

Lagens formella uppställning under en huvudrubrik, »Kommunallag», och tre olika avdelningar, innehållande bestämmelser om kommunalstyrelse på landet, i stad samt om köpingar och municipalsamhällen, kunde vid första överblicken synas nog så tilltalande, men vid närmare granskning framträdde vissa olägenheter med en dylik uppställning. Motsvarighet till kommunallagens uppställning erbjöde visserligen t. ex. hälsovårdsstadgan och brandstadgan; men mellan dessa författningar och den nu framlagda kommunallagen förekomme dock väsentliga artskillnader. Såväl hälsovårdsstadgan som brandstadgan innehölle nämligen, utom de kapitel, som innefattade bestämmelser uteslutande för stad och uteslutande för landet, stadganden, som vore för stad och landet gemensamma. Någon sådan gemensam del för landet och stad förekomme icke i förslaget till kommunallag, då utredningsmannen, för att undgå besvärande hänvisningar, med avsikt undvikit gemensamma bestämmelser. Därmed bortfölle också behovet av en gemensam lag. I sak skulle anordningen med en gemensam lag icke spela någon egentlig roll, då ju avdelningarna var för sig ändock vore självständiga, men vid lagens publicering kunde berörda omständighet spela en viss roll. Sammanfattades icke avdelningarna i en gemensam lag, kunde de var för sig tillhandahållas allmänheten, vilket ju bleve billigare än om de nödvändigtvis måste publiceras tillsammans. Vidare borde uppmärksammas de svårigheter, som med en gemensam lag följde vid åberopande av lagen med därav föranledda hänvisningar och citat.

Styrelsen för svenska stadsförbundet har framhållit i huvudsak:

Det väsentliga skälet för en enda lag syntes vara, att de gemensamma reglerna för land och stad med ett sådant förfaringsätt kunde sammanföras i en allmän del, dit hänvisningar på andra punkter kunnat lämnas. Den sakkunnige hade emellertid ansett, att användningen av författningarna försvårades genom en dylik metod. Denna uppfattning delade styrelsen. Det vore otvivelaktigt en väsentlig fördel, att kommunalmännen icke tvingades använda författningar, som genom hänvisningar och specialbestämmelser måste med nödvändighet bliva svårhanterliga, i synnerhet för lekmannen. Men då syntes också det verkligt bärande skälet för sammanslagningen bortfalla. Att denna »betonar samhörigheten och framhåller så väl överensstämmelserna som skiljaktigheterna» kunde ju vara ägnat att väcka tillfredsställelse hos lagstiftaren men torde knappast vara av någon större betydelse för kommunalmannen, som oftast hade att tilllämpa och orientera sig endast i en av författningarna, den för landsbygden eller den för stad gällande.

Liknande synpunkter hava anförts av *styrelsen för svenska landstingsförbundet*, som yttrat bland annat:

Det föreslagna systemet skulle medföra, att i den nya lagen om kommunalstyrelse vart och ett av de olika paragrafnumren skulle förekomma ända upp till 15 gånger. För angivande av ett lagrum skulle genomgående krävas tre bestämmingar: avdelning, kapitel och paragraf. För gemene man, som vänjt sig vid det nuvarande systemet, skulle den nya ordningen givetvis bliva en källa till misstag och felhänvisningar. Ihågkommas borde också, att gemene man vanligen hade att tillämpa allenast bestämmelserna för landsbygd eller för stad och att det följaktligen för honom icke kunde anses såsom en vinst, att samtliga bestämmelser återfunnes i en enda lag, samt att det nya systemet under alla förhållanden måste betecknas såsom en halvmesyr, eftersom bestämmelserna om den kyrkliga primärkommunen och landstinget alltjämt skulle inrymmas i särskilda lagar. Styrelsen kunde icke finna annat än att förordningarna rörande den borgerliga primärkommunen alltjämt borde utgöra tvenne skilda lagar, den ena avseende de egentliga landskommunerna samt köpingar och municipalsamhällen, den andra städerna.

I likhet med den sakkunnige finner jag lämpligt, att bestämmelserna rörande land och stad göras var för sig fullständiga. Ett sammanförande av vissa bestämmelser i en gemensam allmän del eller ett system med hänvisningar skulle visserligen ur legislativ synpunkt erbjuda vissa fördelar men måste av praktiska skäl utmönstras. Mot båda dessa utvägar kan nämligen anmärkas, att de skulle i avsevärd grad öka svårigheterna vid lagens tillämpning. Då sålunda avdelningarna för land och stad måste göras fullständiga, uppnås icke den viktigaste av de fördelar, som skulle stå att vinna genom bestämmelsernas sammanförande till en enda lag. De skäl, som av den sakkunnige anförts till förmån för ett dylikt sammanförande, synas mig icke heller övertygande. De påpekade fördelarna, att detta alternativ starkare betonar samhörigheten och framhåller såväl överensstämmelserna som skiljaktigheterna, samt att för ändring av lika eller motsvarande bestämmelser kräves blott *en* lagstiftningsakt, synas vara av jämförelsevis ringa betydelse. Det är visserligen riktigt, att därest lagen betecknas som »kommunallagen», viss fördel vinnes vid citering, men å andra sidan bör märkas, att denna även försvåras, därigenom att man nödgas angiva ej blott kapitel och paragraf utan även avdelning. Mot ett sammanförande talar vidare — och detta synes mig vara av stor betydelse — att de personer, som hava att tillämpa de nu ifrågavarande bestämmelserna, i regel hava intresse endast av endera avdelningen. För dem skulle ett sammanförande — utan att medföra några praktiska fördelar — minska överskådligheten och öka risken för misstag. Viss betydelse bör även tillmätas den omständigheten, att allmänheten är van att finna reglerna för landsbygd och stad i skilda författningar. På grund av det anförda har jag ansett mig böra föreslå, att den sakkunniges förslag till kommunallag uppdelas i två särskilda lagar, avseende den ena landsbygden samt köpingar och municipalsamhällen och den andra städerna. Däremot finner jag lämpligt, att reglerna om förfarandet vid proportionella val inom de beslutande församlingarna upptagas i en gemensam lag.

Vad angår frågan om en särskild vallag vill jag erinra, att kommunalförfattningssakkunniga i sitt den 20 januari 1920 avgivna betänkande I, vilket behandlade bland annat frågan om röstning utan personlig inställelse vid de kommunala representantvalen, uttalade, att det möjligen kunde hava ifrågasatts, att bestämmelserna i ämnet skulle hava sammanförts till en särskild lag. Av vissa skäl hade de sakkunniga ej velat slå in på nämnda väg. De sakkunniga ville emellertid framhålla önskvärdheten av att samtliga bestämmelser angående de kommunala representantvalen, vilka vore i stort sett analoga, utbrötes ur respektive kommunallagar och sammanfördes till en gemensam kommunal vallag. Måhända kunde det enligt de sakkunnigas mening vid en dylik lagskrivning visa sig möjligt att åstadkomma en enda vallag gemensam för politiska och kommunala val.

*Särskild
vallag.*
Kommunal-
författnings-
sakkunniga
1920.

Då nämnda förslag anmäldes i statsråd den 12 mars 1920, förklarade chefen

Chefen för
civildeparte-
mentet 1920.

för civildepartementet, *statsrådet Svensson*, att han anslöte sig till de sakkunnigas yttrande om önskvärdheten att framdeles samtliga bestämmelser angående de kommunala representantvalen utbrötes ur kommunallagarna och sammanfördes till en gemensam kommunal vallag, i vilken skulle ingå jämväl den då föreslagna lagen om rätt för vissa väljare att utan inställelse inför valförrättare avgiva valsedel vid vissa kommunala val samt om behandling av valsedelsförsändelse.

Kommunal-
författnings-
sakkunniga
1923.

I kommunalförfattningssakkunnigas den 31 januari 1923 avgivna betänkande IV med förslag till lag om landsting m. m. framhölls bland annat, att vid lagförslaget uppställning och vid avfattningen av bestämmelserna om val av landstingsmän beaktats, att en kommunal vallag gång efter annan bebådats, och att i en sådan vallag, som alltså syntes vara att motse, skulle sammanföras samtliga kommunallagars med varandra likartade stadganden om sättet för de kommunala representantvalens förrättande och därmed sammanhängande frågor.

Chefen för
socialdeparte-
mentet 1924.

Vid anmälan i statsråd den 19 mars 1924 av de sakkunnigas förslag framhöll chefen för socialdepartementet, *statsrådet Malm*, att han godkände de sakkunnigas förslag, såvitt anginge ärendets formella behandling, bland annat därför, att genom den förändrade uppställningen ett överförande framdeles av valbestämmelserna till en tilltänkt för kommunala val gemensam vallag i hög grad underlättades.

Den
sakkunnige.

Den sakkunnige har, såsom jag redan berört, framhållit, att ett viktigt led i revisionsarbetet uppenbarligen vore, att de vidlyftiga och tyngande bestämmelserna om val utbrötes och upptoges i en för land och stad gemensam lagstiftning. Härom har den sakkunnige anfört bland annat följande:

Vad detta moment anginge, vore det antagligt, att man i de framställda yrkandena närmast tänkt på införandet av en kommunal vallag, ersättande valbestämmelserna i nuvarande landstingslag samt förordningar om kommunalstyrelse på landet och i stad ävensom i en blivande på principen om kyrkofullmäktige byggd lag om församlingsstyrelse. En sådan kommunal vallag skulle emellertid nödvändigtvis komma att huvudsakligen innehålla bestämmelser parallella, eller t. o. m. liklydande, med de i lagen om val till riksdagen upptagna föreskrifterna om val till andra kammaren och om elektorsval. Fördelarna av en särskild vallag skulle sålunda långt ifrån fullständigt vinnas. Åtminstone borde man till den nya vallagen överflytta bestämmelserna om val till andra kammaren, med bibehållande av lagen om val till riksdagen såsom en lag om val till riksdagens första kammare. Det hade emellertid syntts den sakkunnige mera praktiskt att till vallagen överflytta samtliga bestämmelser om representantval, så att endast *en* »vallag» behövde anföras och bestämmelserna om elektorsval fullständigt återfinnas i samma lag.

Bestämmelser om rätt för väljare att i vissa fall avgiva valsedel utan personlig inställelse inför valförrättaren återfunnes nu dels, på två skilda ställen, i lagen om val till riksdagen, dels, beträffande kommunala val, i en särskild lag, som, på grund av hänvisning i lagen om val till riksdagen, även ägde tillämpning å elektorsval. Med anledning av dessa bestämmelsers speciella beskaffenhet och jämförelsevis stora omfång hade den sakkunnige ansett lämpligt att upptaga dem i en till vallagen sig anslutande lag om valsedelsförsändelser.

Däremot hade innehållet i 1921 års lag med vissa föreskrifter i fråga om

val av kommunal-, municipal- och stadsfullmäktige samt av landstingsmän bort och, om också icke utan vissa svårigheter, kunnat infogas i vallagen.

Den sakkunniges förslag att sammanföra bestämmelserna om val till en särskild lag har tillstyrkts eller lämnats utan erinran av samtliga de myndigheter och sammanslutningar, som yttrat sig i denna fråga. Bland dessa äro *överståthållarämbetet, länsstyrelserna i Kronobergs, Kalmar, Gotlands, Blekinge, Kristianstads, Göteborgs och Bohus, Hallands, Örebro, Västmanlands, Gävleborgs, Västernorrlands, Jämtlands och Norrbottens län, Östergötlands, Kronobergs, Hallands och Kopparbergs läns landsting samt stadsfullmäktige i Stockholm och Malmö* ävensom *styrelserna för svenska landstingsförbundet och svenska stadsförbundet*.

Yttranden.

Såsom av den lämnade redogörelsen framgår, har under frågans tidigare behandling framhållits som ett viktigt önskemål vid den ifrågasatta revisionen, att de tyngande föreskrifterna om val, vilka nu hava sin plats i kommunalförordningarna och landstingslagen, utbrytas och sammanföras till en särskild vallag. Valbestämmelserna i landstingslagen hava uppställts med hänsyn till ett sådant utbrytande. Det synes lämpligt, att ett överflyttande nu sker och att reglerna om samtliga kommunala val upptagas i en fristående lag.

Departements-
chefen.

Däremot synes det mycket tveksamt, huruvida i denna lag ingå även bestämmelser om politiska val. De fördelar, som därigenom skulle vinnas, synas mig ganska obetydliga. Visserligen kan det vara lämpligt, att bestämmelserna om val av elektor för utseende av ledamöter av första kammaren sammanföras med reglerna om stadsfullmäktigval, då ju dessa val skola förrättas i samband med varandra och enligt enhetliga regler. Emellertid synes betydelsen av ett sammanförande i detta hänseende vara ringa, enär elektorsval för närvarande förekommer i endast sex städer. Å andra sidan måste det anses vara en olägenhet att i lagen upptaga stadganden om val till första kammaren, vilka stadganden — bortsett från magistraterna i Stockholm och Göteborg — sakna betydelse för valnämnder och magistrater. Mot ett sammanförande av reglerna om de kommunala och de politiska valen talar även en annan omständighet. I skrivelse den 19 april 1929, nr 106, har riksdagen anhållit om skyndsamt utredning och därpå grundat förslag om sådana bestämmelser vid val till andra kammaren, att därigenom illojalt användande av ett partis beteckning å valsedlar må förekommas, samt i samband därmed om officiella valförberedelser. Efter därtill erhållet bemyndigande har chefen för justitiedepartementet den 17 september 1929 uppdragit åt två personer att inom departementet biträda vid den av riksdagen begärda utredningen. Det är anledning antaga, att de sakkunnigas förslag i ämnet kommer att leda till sådana olikheter mellan bestämmelserna om andrakammarval och om kommunala val, att deras sammanförande i en lag ej är ändamålsenligt. Med hänsyn till det anförda synes det lämpligast att ur denna vallag utesluta regler om de politiska valen. Däremot hava i förevarande lag upptagits bestämmelser rörande val av kyrkofullmäktige. Motiven härför komma nu att framläggas av chefen för ecklesiastikdepartementet.

Chefen för
ecklesiastik-
departe-
mentet.

Härefter anför chefen för ecklesiastikdepartementet, statsrådet Lindskog, följande.

Såsom chefen för socialdepartementet redan framhållit, har jag för avsikt att senare i dag föreslå avlåtande till riksdagen av proposition med förslag till, jämte annat, lag om församlingsstyrelse, lag om församlingsstyrelse i Stockholm och lag om införande av lagen om församlingsstyrelse m. m. Enligt förslagen skall i församling med mera än 3,000 invånare församlingens beslutanderätt med undantag för vissa grupper av ärenden utövas av kyrkofullmäktige. Församling med 3,000 invånare eller därunder äger att åt kyrkofullmäktige uppdraga beslutanderätt, som nu nämnts. Samma regler skola gälla beträffande så kallad kyrklig samfällighet. I Stockholms stads territoriella församlingar skola kyrkofullmäktige alltid finnas. Kyrkofullmäktige skola väljas av dem som äga rösträtt å kyrkostämma. Varje röstberättigad äger en röst. Mandattiden för fullmäktige är fyra år, räknade från och med den 1 januari året näst efter det, då valet skedde.

Kyrko-
fullmäktig-
sakkunniga.

Det synes lämpligt att i detta sammanhang upptaga frågan om sättet för val av kyrkofullmäktige. Härvid vill jag till en början erinra, att enligt de av kyrkofullmäktigsakkunniga framlagda förslagen, vilka inneburo ett fakultativt införande av kyrkofullmäktige, reglerna om val av dylika fullmäktige utformats i huvudsaklig överensstämmelse med vad som stadgats rörande val av fullmäktige inom den borgerliga kommunen. Val av fullmäktige skulle sålunda förrättas på landet inför den valnämnd, som enligt lagen om val till riksdagen utses för val till andra kammaren, samt i stad inför magistraten. Val skulle verkställas under tiden mellan den 16 september och den 30 november men skulle icke få utsättas å dag, då landstingsmannaval för distriktet förrättades. Däremot ansågo de sakkunniga särdeles lämpligt, att kyrkofullmäktigvalen, där det låte sig göra, ägde rum samtidigt med val av kommunal- eller stadsfullmäktige, med vilka val de enligt de sakkunnigas mening vore av mera likartad karaktär. Med avseende å valen, deras kungörande och förrättande, röstning utan personlig inställelse, utseende av efterträdare åt fullmäktig, som avgår före den bestämda tjänstgöringstidens utgång, samt besvär över val skulle lända till efterrättelse på landet vad för val av kommunalfullmäktige och i stad vad för val av stadsfullmäktige vore eller bleve stadgat.

Utkasten.

I de inom ecklesiastikdepartementet uppgjorda utkasten hade föreskrifterna om val av kyrkofullmäktige sammanförts med bestämmelserna om val av landstingsmän samt kommunal-, municipal- och stadsfullmäktige till en särskild lag med rubriken: lag om kommunala val. Föreskrifterna om val av kyrkofullmäktige voro i huvudsak lika med de gällande reglerna om kommunalfullmäktig- och stadsfullmäktigval. Val skulle således förrättas på landet inför valnämnden och i stad inför magistraten eller dess deputerade. I vissa fall kunde val utsättas att äga rum å särskilda dagar. Valsedelsförsändelse finge användas av såväl äkta make som person tillhörande viss yrkes- eller tjänstegrupp. Valen skulle vara proportionella och preliminär röstsammanräkning äga rum. I fråga om tid för kyrkofullmäktigval innehöll

utkastet samma regler, som nu gälla för stadsfullmäktigval. Valen skulle sålunda förrättas under tiden från och med den 13 september till och med november månads utgång. Kungörelse om kyrkofullmäktigval skulle ske i den för kungörelse om kyrkostämman stadgade ordningen. I den utkasten åtföljande promemorian framhölls, att därest kyrkofullmäktigval skulle förrättas i såväl församling som kyrklig samfällighet, i vilken församlingen eller del därav ingår, valen lämpligen kunde äga rum samtidigt. Allmänna val av kyrkofullmäktige skulle äga rum året efter det, då allmänna kommunala val förrättas. Kyrkofullmäktigval skulle således ske första gången under år 1931 och i Stockholm under år 1932.

I de yttranden, som avgivits över de inom ecklesiastikdepartementet uppgjorda utkasten, hava delade meningar kommit till synes rörande bestämmelserna om val av kyrkofullmäktige. Flertalet av de myndigheter och samman slutningar, som uttalat sig rörande dessa bestämmelser, hava lämnat utkasten i denna del utan erinran. Från en del håll hava däremot anmärkningar framställts.

Yttranden över
utkastet.

Rörande själva valsättet hava *domkapitlen i Uppsala, Växjö och Lund* ansett, att obligatoriskt användande av proportionell valmetod vid val av kyrkofullmäktige icke vore lämpligt. Härom har domkapitlet i Växjö yttrat bland annat:

Helt visst önskade många församlingar att icke bliva betungade med proportionella val, alldeles särskilt icke i dessas mera komplicerade former, med kartell-, parti- och fraktionsbeteckningar o. s. v. Minoritetens rätt torde bliva nog tillgodosedd genom ett stadgande, att val skulle ske proportionellt, därest så begärdes av en minoritet, bestämd enligt föreskrifterna i § 23 i förordningen om kyrkostämman.

Domkapitlet i Lund har i denna fråga anført:

Då för valen till kyrkofullmäktige valsedlar av samma slag som vid övriga kommunala val skulle komma till användning med kartell-, parti- och fraktionsbeteckningar, syntes detta innebära, att lagstiftningen fastslog de kyrkliga valens fullständiga politisering, och därigenom för överskådlig framtid omöjliggjorde kyrklivets emanciperingsfråga ett för dess egenart fullkomligt främmande, och för dess sunda utveckling ödesdigert partivalde.

Jämväl inom kyrkomötet uttalades vid behandlingen av förut omförmälda motion viss tvekan rörande lämplighet av att val av kyrkofullmäktige skulle ske proportionellt.

Beträffande ordningen för val av kyrkofullmäktige hava *länsstyrelsen i Göteborgs och Bohus län, domkapitlen i Uppsala, Linköping, Västerås och Göteborg samt Stockholms stads konsistorium och hovkonsistorium* ävensom *centralstyrelsen för allmänna svenska prästföreningen* uttalat sig för att kyrkostämman borde bibehållas såsom valkorporation och kyrkofullmäktige sålunda väljas å kyrkostämman inför dess ordförande.

Domkapitlet i Linköping har framhållit, att enligt utkastet val av kyrkofullmäktige skulle ske icke å kyrkostämman utan inför valnämnd eller magistrat, och att val av kyrkofullmäktige utan vidare hänförts till de rent kommunala valen. Härefter har domkapitlet anført:

Domkapitlet ville på det bestämdaste motsätta sig vad som i berörda avseende föreslagits, ty ehuru det kunde synas gälla en obetydlig formsak, rörde det sig här i själva verket om en livsfråga för den svenska kyrkan. Likställandet av kyrkofullmäktigeval med rent kommunala val och kyrkostämmans borteliminering såsom valkorporation betydde det principiella utplånandet av det kyrkliga församlingsbegreppet, vars uttryck kyrkostämman vore, det innebure faktiskt ett hot mot den svenska folkkyrkans självständiga tillvaro, ett utplånande av dess egenart såsom en andlig institution. Det vore en *contradictio in adjecto* att tala om »utkast till lag om församlingsstyrelse», när den kyrkliga kommunen uppslukats av den borgerliga, när den kyrkliga representationen bleve en rent borgerlig angelägenhet och utgifterna för kyrkliga ändamål bleve intet annat än blott kommunalt-ekonomiska frågor. Kyrkofullmäktigevalen skulle dessutom nästan tvingas in under politiska synpunkter därigenom, att valkretsarna så vitt möjligt skulle sammanfalla med valkretsarna vid kommunal- eller stadsfullmäktigeval, och det proportionella valsättet skulle draga in kyrkan i de politiska partistriderna och direkt motverka det idealet, att kyrkan måtte stå över de politiska partierna. Det karolinska enväldets identifierande av det andliga och världsliga samfundet hade i modern tid återuppstått i en socialistiskt färgad statsabsolutism, som kvävde kyrkans självständiga liv och hävdade den absoluta statskyrkotanken. Men det ginge ej i nutiden att vidhålla Kristofer Jakob Boströms princip om kyrkan såsom den för religiösa ändamål organiserade staten; sekulariseringen hade på hart när alla områden av kultur- och samhällslivet fortskridit därhän, att förutsättningarna för en sådan statskyrkoteori helt saknades. När sekulariseringen i så ytterlig grad gjort sig gällande, vore det då rimligt att genom lagstiftning söka lägga kyrkan helt under kommunen eller staten, då dessutom den samtida kyrkohistorien visade en helt motsatt tendens, såsom framgått till exempel av den evangeliska kyrkans ställning i det nutida Finland och Tyskland. En lagstiftning, som berörde det kyrkliga området, måste klart fatta i sikte, att statens (respektive kommunens) och kyrkans subjekt numera icke sammanfölla samt draga slutsatserna därav. En statens och kommunens absolutism över den svenska kyrkan kunde ej principiellt hävdas rent kyrkorättsligt sett och borde därför ej få sätta sin prägel på en lagstiftning, som principiellt kunde få de mest vittgående följder för denna kyrka. Vid all kyrklig lagstiftning borde det målet stå klart såsom den förutsättning, från vilken man utginge, och såsom det ideal, mot vilket man strävade: en andligt fri folkkyrka i förtroendefull samverkan med den svenska staten. Val av kyrkofullmäktige vore icke ett rent kommunalt utan ett kyrkligt val och borde därför enligt domkapitlets bestämda mening för rättas med kyrkostämman såsom valkorporation och kyrkorådet såsom valnämnd.

Domkapitlet i Västerås har motiverat sin ståndpunkt sålunda:

Det förefölle väl ändamålsenligast liksom med sakens natur närmast överensstämmande, att val av kyrkofullmäktige skedde genom kyrkostämman såsom den primära korporationen för kyrkans angelägenheter. Men nu hade bestämmelserna därom blivit vid sidan av sådana för åtskilliga valförrättningar inom den världsliga kommunen inryckta i en gemensam s. k. lag för kommunala val. Det kunde icke undgå domkapitlet att specifikt kyrkliga intressen därigenom blivit mindre väl tillgodosedda. Det hade av de föreliggande förslagens upphovsmän ansetts, att valen till ett kyrkligt institut skulle i allo likställas med valen till t. ex. stads- eller kommunalfullmäktige. Även den myndighet, som skulle handhava valen, borde enligt förslaget vara densamma, den s. k. valnämnden, och om valtiderna lämnades ungefär liknande bestämmelser i fråga om de olika valen. Att det emellertid icke borde anses lämpligt, att valmännen

alldeles samtidigt utövade sin rösträtt såsom medlemmar av den kyrkliga och den världsliga kommunen, låge väl i öppen dag åtminstone för den, som besinnade den särskilda vikten och ofta grannliga karaktären av kyrkliga angelägenheter, och något sådant som ett så gott som gemensamt val kanske icke heller vore att tills vidare befara, då det i anmärkningarna till lagförslaget förklarades, att det vore meningen, att allmänna val av kyrkofullmäktige skulle äga rum året efter det, då allmänna kommunala val förrättades. Men slog man in på en väg, där val av kyrkliga representanter bleve uteslutande förlagt till världsliga myndigheters sfär och därigenom ställdes i fullkomlig paritet med eller mer eller mindre betraktades såsom ett bihang till andra medborgerliga val, kanske den tid icke vore avlägsen, då man av bekvämlighets- och andra lätt insedda skäl, såsom av partitaktisk hänsyn, låte valen försiggå alldeles samtidigt, såsom förslaget redan från början medgäve till exempel för val av elektor till riksdagens första kammare och till kommunala institutioner. Domkapitlet måste hävda, att för val av en kyrklig korporation såsom kyrkofullmäktige vore kyrkostämman under kyrkoherdens presidium det rätta forum, och att besvär över ett sådant val borde falla icke under länsstyrelsens, utan under domkapitlets domvärjo.

Rörande denna fråga har *Stockholms stads konsistorium*, i vars yttrande *hovkonsistorium* instämt, anfört:

Den föreslagna anordningen innebure, att kyrkliga angelägenheter skulle ombesörjas av borgerlig myndighet, vilket syntes principiellt oriktigt. Kyrkostämman borde alltjämt såsom hitintills bibehållas som valkorporation och kyrkofullmäktige sålunda väljas å kyrkostämman inför pastor i församlingen. Intet syntes hindra, att för dessa val i övrigt meddelades bestämmelser av likartat innehåll med vad som gällde för prästval, exempelvis att val av kyrkofullmäktige skulle hållas vissa bestämda tider på dagen och att val kunde förrättas på skilda lokaler inför av konsistoriet förordnade biträdande valförrättare.

Andra synpunkter hava anförts av *länsstyrelsen i Göteborgs och Bohus län*, som yttrat:

Länsstyrelsen ifrågasatte lämpligheten av att, på sätt föreslagits, låta kyrkofullmäktigvalen i likhet med övriga kommunala val förrättas valdistriktsvis inför valnämnd, respektive magistrat eller dess deputerade. Det vore därvidlag mindre valens egenskap av kyrkliga i och för sig, som gjorde länsstyrelsen tveksam. Men svårigheten att exempelvis i en större stad följa församlingsgränser vid valkrets- och valdistriktsindelning för riksdagsmannaval och borgerliga val måste beaktas. Länsstyrelsen framställde vissa erinringar mot utkastet i denna del samt anförde vidare, att frågan bleve än mera invecklad, när det gällde kyrkofullmäktigval för samfälligheter, där församlingsdel understundom erhöle samma ställning, som eljest tillerkändes församling.

Domkapitlet i Lund har uttalat den meningen, att val av kyrkofullmäktige borde ske inför vederbörande kyrko- och skolråd, men inför kyrkorådet allenast, då skolärendena utgjorde en kommunal angelägenhet. Domkapitlets yttrande är i huvudsak av följande lydelse:

Det syntes domkapitlet betänkligt, att, så som här skett, helt inordna valen av kyrkofullmäktige under de kommunala valen, utan att ens lagens rubrik angäve, att den hade avseende såväl på den kyrkliga som på den borgerliga kommunen. Här framträdde en tendens att helt utsudda gränsen mellan dessa båda områden av samhällslivet samtidigt som utvecklingen gått och sannolikt

komme att gå i riktning mot deras allt bestämdare åtskiljande. En konsekvens av att valen till kyrkofullmäktige helt inordnades bland de kommunala valen, bleve med all säkerhet att även på dessa val enbart eller alldeles övervägande politiska synpunkter komme att läggas, utan hänsyn till det kyrkliga livets särskilda villkor och behov. Detta framhövdes ytterligare genom den proportionella valmetoden.

Gemensam valdag med övriga val, de detaljerade och för politiska förhållanden skrivna bestämmelserna om proportionellt valsätt, de yttre formerna för valet, allt talade sålunda för att valet av kyrkofullmäktige icke komme att skiljas från övriga val. Det syntes därför domkapitlet lämpligast, att bestämmelserna om utseende av kyrkofullmäktige borde utgå ur den föreslagna lagen om kommunala val. I stället borde intagas erforderliga bestämmelser i kap. 3 av lagen om församlingsstyrelse.

Valet av kyrkofullmäktige borde sålunda ske inför vederbörande kyrko- och skolråd, men inför kyrkorådet allenast, då skolärendena utgöra en kommunal angelägenhet. På dessa råd finge sedan ankomma att ordna själva valförrättningen med röstuppsamlandet och röstsammanräkningen. Råden eller rådet skulle vidare förklara, vilka som genom omröstningen blivit valda.

Chefen för
ecklesiastik-
departementet.

Vad först angår frågan om valsättet vid val av kyrkofullmäktige anser jag uppenbart, att möjlighet bör finnas att förrätta dessa val med tillämpning av den proportionella valmetoden. Denna metod torde i en del fall vara nödvändig för att bereda olika meningsriktningar en rättvis representation bland fullmäktige. Att göra tillämpningen av det proportionella valsystemet beroende på beslut av församlingen i varje särskilt fall synes emellertid mindre lämpligt. Betydande svårigheter av praktisk art möta, då det gäller att bestämma, i vilken ordning ett dylikt beslut skulle kunna fattas. Tillräckliga skäl torde för övrigt icke föreligga att i detta hänseende i fråga om val av kyrkofullmäktige uppställa andra regler än de som gälla för fullmäktigval i övrigt. Vid kyrkofullmäktigval synes således böra i huvudsak tillämpas samma valsätt som vid val av kommunal- eller stadsfullmäktige.

Vidkommande härefter frågan om valförrättare vid val av kyrkofullmäktige kunna naturligen vissa skäl anföras för den uppfattningen, att dessa val böra äga rum inför annan myndighet än de kommunala valen. För vinnande av detta önskemål skulle kunna föreskrivas, att de kyrkliga valen skola förrättas antingen på kyrkostämman inför dess ordförande eller ock vid en fristående förrättning inför en särskild valförrättare, utsedd allenast för dessa val. Båda nu anförda utvägar synas emellertid vara förenade med betydande praktiska olägenheter.

Tydligt torde sålunda vara, att vid val av kyrkofullmäktige måste finnas möjlighet att i folkrika eller vidsträckta församlingar fördela valet på olika vallokaler. Vid 1928 års riksdagsmannaval voro 14 församlingar i Stockholm delade i 6 eller flera valdistrikt och av rikets landskommuner, vilka i regel sammanfalla med församling, voro 466 delade i valdistrikt, därav 34 i 6 eller flera distrikt. Då förrättningen sålunda i många fall måste äga rum i skilda lokaler, synes det mindre lämpligt att låta densamma äga karaktär av kyrkostämman. Härtill kommer, att de vanliga reglerna beträffande dylik stämman icke kunna oförändrade tillämpas å valförrättning. För dylik förrättning synes nämligen

böra gälla, att överläggning icke må förekomma och att fullmaktsröstning ej må äga rum. I gällande förordning om kommunalstyrelse i stad föreskrives visserligen, att stadsfullmäktige, där val sker samfällt, skola väljas vid allmän rådstuga, men denna fiktion har borttagits i det av den sakkunnige framlagda förslaget till vallag.

Nu anförda skäl kunna icke återopas mot förslaget, att val av kyrkofullmäktige skall ske inför en särskild valförrättare. Detta förslag är emellertid ägnat att väcka betänkligheter av annan art. Ofta torde det bliva svårt att finna tillräckligt många personer, som äro skickade och villiga att tjänstgöra såsom valförrättare vid kyrkofullmäktigval. Antalet personer, vilka skola fungera som valförrättare, måste, då antalet valdistrikt är stort, bliva ganska avsevärt. Vidare kan det starkt ifrågasättas, huruvida de kyrkliga myndigheterna äro i stånd att på ett tillfredsställande sätt verkställa sammanräkning av de avgivna rösterna. Sådan sammanräkning, vilken skall ske med tillämpning av proportionell metod, erbjuder ofta betydande vanskligheter. Därjämte bör den sammanräknande myndigheten förvara de avgivna röstsedlarna och verkställa ny sammanräkning, då fullmäktig under mandattiden avgår. Tydligt torde vara, att den slutliga sammanräkningen icke kan utföras av valförrättaren. Denna uppgift torde därför — om man önskar att förrättningen skall omhänderhavas av kyrklig myndighet — böra överlämnas åt domkapitlen. För dem skulle emellertid detta arbete, även om sakkunniga biträden i viss utsträckning kunna anlitas, vara förenat med stora svårigheter.

De olägenheter, som nu berörts, torde kunna i huvudsak undvikas, därest handhavandet av kyrkofullmäktigvalen uppdrages åt de organ, som hava att eljest verkställa allmänna val, nämligen på landet valnämnden och i stad magistraten. Dessa organ, av vilka valnämnden utsetts endast för denna uppgift, hava vunnit förtrogenhet med valarbetet, och hos såväl magistrater som länsstyrelser finnes numera en rik erfarenhet rörande röstsammanräkning. Med hänsyn härtill synes det föga lämpligt att skapa särskilda organ för de relativt fåtaliga kyrkofullmäktigvalen. De invändningar, som framställts mot förslaget att förlägga de kyrkliga valen till nämnda valförrättare, äro icke heller övertygande. Även om man ej helt får bortse från att den föreslagna ordningen kan i någon mån öka faran för att berörda val komma att ske efter partipolitiska synpunkter, torde denna omständighet icke böra tillerkännas avgörande vikt. För frågan om församlingsmedlemmarnas uppdelning efter partilinjor lär det nämligen vara av ringa betydelse, om valet äger rum inför borgerligt eller kyrkligt organ. Ej heller torde fog finnas för det gjorda påståendet, att valens förrättande inför borgerligt organ skulle leda till ett utplånande av det kyrkliga församlingsbegreppet och innebära ett hot mot kyrkans självständiga tillvaro. Vissa kyrkliga uppgifter handhavas redan nu av borgerliga myndigheter, utan att därav försports några ödesdigra verkningar, och sådana torde ej heller inträda genom att det tekniska valarbetet uppdrages

åt borgerliga organ. Vad slutligen angår de svårigheter, som kunna uppstå därigenom att gränserna för valkretsar och valdistrikt vid borgerliga val icke följa församlingsgränserna, torde dessa svårigheter kunna undanröjas genom vissa ändringar i de i utkastet till vallag föreslagna bestämmelserna.

Ehuru det sålunda torde vara lämpligt, att val av kyrkofullmäktige äger rum inför borgerliga organ, synes det riktigt, att församling erhåller rätt att i någon mån vara representerad vid valförrättningen. Detta torde kunna ske på det sätt, att möjlighet beredes församling att utse en särskild representant att såsom ledamot i valnämnden eller magistraten eller såsom särskild deputerad jämte magistratens deputerade tjänstgöra vid kyrkliga val.

Beträffande slutligen frågan om tiden för val av kyrkofullmäktige torde det vara nödvändigt, att valen utsättas till annat år än det, då val av kommunal- och stadsfullmäktige äga rum. Utsättande av flera val till ett och samma år torde nämligen böra ske allenast då valen kunna sammanföras till en förrättning. Att sammanföra kyrkliga val med nyss nämnda borgerliga val torde emellertid icke vara tillrädligt. De sistnämnda hava nämligen i stor utsträckning — vid 1926 års val i omkring hälften av alla valkretsar — sammanförts med landstingsmannaval, och att samtidigt förrätta tre olika val torde knappast vara möjligt. Ett sammanförande av kyrkofullmäktigval med val till riksdagens andra kammare är med hänsyn till valens olika karaktär mindre lämpligt. Med hänsyn till det anförda torde allmänna val av kyrkofullmäktige böra förrättas året efter det, då allmänna kommunala val äga rum. Kyrkofullmäktigval böra således hållas första gången under år 1931.

Då sålunda i allt väsentligt samma regler böra gälla för val av kyrkofullmäktige och val av kommunal- och stadsfullmäktige, synes det lämpligt, att erforderliga föreskrifter rörande samtliga dessa val sammanföras i en lag. Emellertid torde i lagens rubrik böra utmärkas, att lagen avser även kyrkliga val. Härigenom framhäves ock tydligare den olikhet, som består mellan kyrkliga och borgerliga val.

Härefter fortsätter chefen för socialdepartementet, statsrådet Lübeck:

Jag ansluter mig till den uppfattning, som sålunda uttalats av chefen för ecklesiastikdepartementet. I vallagen, som alltså bör innehålla regler rörande kommunala och kyrkliga val, torde för vinnande av överensstämmelse med lagen om val till riksdagen böra inarbetas föreskrifter om valsedelsförsändelser vid förstnämnda båda grupper av val.

*Paragraff-
följden.*

Med frågan om uppställningen av lagarna om kommunalstyrelse på landet och i stad samt om kommunala och kyrkliga val sammanhänger spörsmålet om paragraffföljden inom desamma.

*Den sak-
kunnige.*

Den sakkunnige har för att eventuella ändringar skulle kunna lättare företagas utan genomgående rubbning av paragrafernas nummer och i syfte att så mycket som möjligt genom paragrafnumreringen framhålla motsvarigheten mellan bestämmelserna för landsbygd och stad indelat de olika avdelningarna i kapitel med särskild paragraffföljd.

I flera av de inkomna yttrandena har ifrågasatts, huruvida det icke vore lämpligare, att den föreslagna kommunallagen eller i allt fall dess särskilda avdelningar erhöles genomgående paragrafering. Uttalanden härom hava gjorts av bland andra *länsstyrelserna* i *Stockholms, Gotlands, Hallands, Skaraborgs* och *Örebro län* samt *stadsfullmäktige* i *Uppsala, Södertälje, Lidingö, Linköping, Växjö, Kalmar, Halmstad* och *Vänersborg* ävensom styrelserna för *svenska stadsförbundet, svenska landstingsförbundet* och *svenska landskommunernas förbund*. Styrelsen för stadsförbundet har till stöd för sin uppfattning anfört:

Hade frågan: en eller två författningar, en relativt underordnad betydelse, syntes däremot den i betänkandet tillämpade *uppställningen* inom författningarna, respektive avdelningarna i förslaget, vara ägnad att i väsentlig grad försvåra det dagliga användandet. Inom varje avdelning hade en uppdelning skett på kapitel och självständig paragrafering införts för varje kapitel. Som motiv för en sådan anordning anfördes, att eventuella ändringar med detta förfarings-sätt lättare kunde företagas utan genomgående rubbning av paragrafernas nummer och att motsvarigheterna i bestämmelserna för land och för stad skarpere framhöles. Dessa i och för sig naturligen ostridiga fördelar syntes emellertid vara skäligen betydelselösa jämfört med de verkligt betydande olägenheter, den föreslagna uppställningen medförde. För dem, som skulle vid sammanträden och annars tillämpa lagen, särskilt då för ordförande i de beslutande församlingarna eller dessas sekreterare, vore det av vikt att vara väl orienterade i författningstexten och kunna snabbt återfinna en bestämmelse. En van ordförande hade så småningom lärt sig paragrafnummer för de föreskrifter, han oftast behövde återfinna under sammanträdena, t. ex. att bestämmelserna om kvalificerad majoritet återfunnes i § 18 av stadsförordningen. Det bleve betydligt besvärligare att lära in, att de för framtiden för städernas del återfunnes i kommunallagens andra avdelning, kapitel 2 § 17. Ännu besvärligare bleve det självfallet för den, som hade att i dagligt bruk använda föreskrifterna för både landsbygd och stad. Särskilda typografiska anordningar syntes bliva nödvändiga i varje edition av lagen för att man skulle kunna orientera sig vid en blick på viss paragraf och icke behöva bläddra för att se, vilken avdelning och kapitel av avdelning en viss paragraf tillhörde. Vid återopande av en paragraf torde många möjligheter till felskrivning yppa sig, då densamma kunde avse avdelning, kapitel eller paragraf. Om bestämmelserna sammanfördes i *en* lag, syntes det för det praktiska användandet oundgängligen nödvändigt, att paragraferingen gjordes genomgående för hela lagen. Kapitelrubrikerna kunde lämpligen bibehållas, eftersom den systematiska uppställningen därigenom framstode tydligare och hänvisningar beträffande viss grupp av ärenden då kunde ske genom angivande av kapitel i stället för ett antal paragrafer.

Å andra sidan har den föreslagna självständiga paragrafföljden i varje kapitel förordats av bland andra *länsstyrelsen i Kalmar län* samt *stadsfullmäktige i Trälleborg*.

Den i sakkunnigförslaget förordade anordningen med särskilda kapitel, ett-vart med självständig paragrafföljd, finner jag förenad med betydande fördelar. Såsom jag redan berört innebär den nu föreslagna revisionen icke ett ställningstagande till alla de olika materiella frågor, som föreligga på kommunallagstiftningens område. En del av dessa frågor torde böra inom en nära framtid upptagas

till slutlig behandling och komma förmodligen att föranleda ändringar i de nu föreslagna lagarna. Nämnda lagar böra därför såsom redan nämnts bilda en ram, i vilken nya eller ändrade bestämmelser lätt kunna infogas. Detta underlättas i hög grad, om varje kapitel erhåller särskild paragrafföljd. Därest paragraferingen göres genomgående för varje lag, kunna ändringar i regel icke vidtagas utan att antingen omnumrering verkställas av ett stort antal paragrafer, med därav följande ändringar i fråga om hänvisningar, eller ock — såsom skett beträffande de nu gällande kommunalförordningarna — nya bestämmelser infogas i paragrafer, med vilka de icke äga något egentligt sakligt sammanhang. Väljes sistnämnda utväg, torde lagarna snart komma att förlora den systematiska uppställning man nu velat vinna och syftet med den verkställda revisionen förfelas. Naturligen är det även en viss fördel, att likartade bestämmelser för lands- och stadskommuner återfinnas under samma paragrafnummer. Ej heller torde den särskilda paragrafföljden medföra några egentliga svårigheter vid citering. Då jag, som redan berörts, föreslår särskilda lagar för land och stad, blir citeringen avsevärt enklare än beträffande sakkunnigförslaget, och att beteckna ett lagrum i de föreslagna kommunallagarna genom angivande av kapitel och paragrafnummer torde ej erbjuda större svårigheter än att såsom nu sker på samma sätt angiva en bestämmelse i t. ex. de civilrättsliga balkarna eller strafflagen. Antagligen komma även, därest de föreliggande förslagen antagas, lagarna att utgivras med sådan typografisk uppställning, att deras begagnande därigenom underlättas. I fråga om vallagen föreligger icke samma behov av ändringar, som nu berörts, och i denna lag synes därför en fortlöpande paragrafering vara att föredraga.

Övriga
lagförslag.

De av den sakkunnige framlagda förslagen till lagar om ändring i förordningen om kommunalstyrelse i Stockholm, om ändrad lydelse i viss del av lagen om landsting ävensom om införande av de nya bestämmelserna anser jag mig böra i huvudsak biträda. Den sakkunniges förslag till lag om proportionellt valsätt vid vissa val inom landsting, å kommunalstämma m. m. har inom ecklesiastikdepartementet omarbetats och därvid utsträckts att gälla även val inom kyrkofullmäktige. Tillika har såsom redan berörts inom nämnda departement uppgjorts utkast till lag om ändrad lydelse av vissa paragrafer i 1919 års lag om ordning och villkor för ändring i kommunal och ecklesiastik indelning. Jämväl omförmälda båda förslag synas ägnade att läggas till grund för lagstiftning. Förslaget till lag om ändring i viss paragraf i kyrkostämmoförordningen har blivit onödigt till följd av utkastet till lag om församlingsstyrelse.

I de förslag till lagar, som sålunda föreligga, har jag — huvudsakligen med anledning av de inkomna yttrandena — vidtagit vissa ändringar. För dessa vill jag redogöra i det följande. Därjämte hava vidtagits en del jämkningar av väsentligen formell art, för vilka någon motivering icke torde erfordras. I det följande betecknas förordningen om kommunalstyrelse på landet med L och förordningen om kommunalstyrelse i stad med S.

Förslaget till lag om kommunalstyrelse på landet.**Kap. 1. Allmänna bestämmelser.****§ 1.**

I denna paragraf har *den sakkunnige* sammanfört bestämmelser hämtade från L. §§ 1—3. Nya äro allenast hänvisningarna.

Den sakkunnige.

Svenska stadsförbundets styrelse har påpekat, att enligt 1 § i lagen den 6 juni 1924 om samhällets barnavård kommuner kunde hava barnavården gemensam, samt framhållit, att om än obligatoriskt gemensam fattigvård och gemensam barnavård sammanföle, den i förevarande paragraf intagna hänvisningen till särskilda bestämmelser om kommuners förening till fattigvårdssamhälle dock borde avse även barnavården.

Yttrande.

Enligt nyssnämnda paragraf i barnavårdslagen gäller, att om två eller flera kommuner jämlikt fattigvårdslagen förenat sig att tillsammans utgöra ett fattigvårdssamhälle, de även skola gemensamt handhava sin barnavård. Någon självständig förening av kommuner till särskilt samhälle för barnavård förekommer däremot icke. Med hänsyn härtill synes det ej erforderligt att i förevarande paragraf upptaga någon erinran om att kommuner kunna vara förenade även för sistnämnda uppgift.

Departementschefen.

I förhållande till sakkunnigförslaget innebär det föreliggande förslaget i denna paragraf allenast den avvikelser, att den i förstnämnda förslag intagna hänvisningen till de särskilda bestämmelserna om köpingar och municipalsamhällen med hänsyn till förslagets förändrade uppställning utesluts.

§ 2.

Förevarande paragraf motsvarar L. § 4 och sakkunnigförslaget § 6. Med hänsyn därtill, att vid tiden för framläggande av sistnämnda förslag frågan om den kommunala beskattningen ej ännu funnit sin lösning, har *den sakkunnige* i sitt förslag — i såväl nyssberörda som vissa andra paragrafer — upptagit alternativa bestämmelser, byggande den ena på dåvarande lagstiftning och den andra på den väntade nya. Då numera frågan om den kommunala beskattningen ordnats genom kommunalskattelagen den 28 september 1928 och därmed sammanhängande författningar, har den sakkunniges förstberörda alternativ kunnat uteslutas. Samma ändring har vidtagits i vissa andra paragrafer.

§ 3.

Till denna paragraf, vilken motsvarar § 2 i sakkunnigförslaget, har överflyttats den del av innehållet i L. § 1, som ej återfinnes i § 1 av förevarande förslag.

Enligt L. § 1 äga kommuns medlemmar att vårda sina gemensamma ordnings- och hushållningsangelägenheter, såvitt det icke enligt gällande författningar tillkommer offentlig ämbetsmyndighet att handhava dem.

Den sakkunnige.

Den sakkunnige har med hänsyn till numera rådande förhållanden utbytt uttrycket »offentlig ämbetsmyndighet» mot »staten eller landsting».

Yttrande.

Styrelsen för svenska stadsförbundet har ansett det tidigare använda uttrycket »offentlig ämbetsmyndighet» lämpligare och har härom anfört bland annat:

Kommun kunde t. ex. icke befatta sig med ärende vars prövning ankomme på domstol (t. ex. fråga om tolkning av viss löneutfästelse). I andra fall kunde t. ex. stadsfullmäktige icke besluta i ärenden, som ankomme på taxeringsnämnd eller byggnadsnämnd. Uttrycket staten som beteckning för nämnda myndigheter syntes inadekvat. I vissa fall kunde det ankomma på både stat och kommun att »handhava» en och samma angelägenhet. Men kommunen finge då icke befatta sig med de delar av denna angelägenhet, som respektive statsmyndighet handlade enligt lag. Det syntes vara gränsen mellan kommunen och offentlig myndighets kompetensområde, icke mellan stat och kommun det här gällde.

Departements-
chefen.

I likhet med stadsförbundets styrelse finner jag det kunna ifrågasättas, huruvida beteckningen staten i detta fall är lämplig. Naturligen äger kommunen icke upptaga sådana ärenden, vilka enligt gällande författningar skola handläggas till exempel av magistraten eller hälsovårdsnämnden, men att beteckna dessa myndigheter såsom staten synes ej överensstämma med allmänt språkbruk. Därest undantag göres för de uppgifter, som åvila landsting, borde liknande förbehåll upptagas för de frågor, som skola handhavas av våghållningsdistrikt. Det synes mig lämpligare att i denna paragraf endast föreskriva, att kommunen äger vårda sina medlemmars gemensamma ordnings- och hushållningsangelägenheter, såvitt icke handhavandet därav enligt gällande bestämmelser tillkommer *annan*.

Den sakkunnige.

Uti andra punkten av § 2 i den sakkunniges förslag har intagits en erinran, att om avsättande av medel till fond och om förvaltande och användande av sålunda bildad fond gäller vad särskilt må stadgas.

Yttrande.

Härom har *styrelsen för svenska stadsförbundet* anfört, att, då berörda fråga sedan 1919 icke varit föremål för något livligare intresse från statsmakternas sida, det vore omotiverat att i lagen liksom giva ett förhandslöfte om en lagstiftning på området. En eventuell hänvisning hade naturligare sin plats i stadgandena om statförslagets uppgörande, då det ju vore ur nämnda bestämmelser förbudet mot fondering finge utläsas.

Departements-
chefen.

Såsom jag redan framhållit torde frågan om bestämmelser rörande kommunal fondbildning icke för närvarande kunna lösas. Att vid sådant förhållande i det nu föreliggande förslaget intaga hänvisning till föreskrifter i nämnda ämne synes icke påkallat. Märkas bör även, att det icke nu kan bedömas, huruvida dylika föreskrifter skola infogas i kommunallagarna eller meddelas i särskild författning. Det är antagligt, att även om sistnämnda form väljes för utfärdande av erforderliga stadganden, därav föranledas vissa ändringar i kommunallagarna, till exempel i fråga om kvalificerad majoritet.

§§ 4 och 5.

Dessa paragrafer motsvara L. § 5 och sakkunnigförslaget §§ 3 och 4.

Den sakkunnige.

Den sakkunnige har dels ansett lämpligt att i § 3 uttryckligen nämna de

medel, som tillkomma kommunen från landstinget, dels ock i syfte att förenkla redaktionen av kap. 6 § 1 i § 4 infogat ett förtydligande tillägg om bolag och andra samfälligheter.

Kommunalfullmäktige i en kommun hava ifrågasatt om ej formuleringen av § 3 i sakkunnigförslaget borde vara sådan, att kommun icke för normala löpande utgifter hade rätt — åtminstone i allmänhet — att använda fonderade medel och framför allt ej fastigheter.

Yttrande.

Det har mot lydelsen av L. § 5 anmärkts, att i denna paragraf en sammanblandning skett mellan, å ena sidan, kommunens inkomster, vilka skola upp- tagas i utgifts- och inkomststaten och användas för täckande av löpande ut- gifter, och, å andra sidan, kommunens kapitaltillgångar, vilka skola redovisas å kapitalkonto och balanseras av skulderna. Bestämmelserna syntes innebära, att kommunens kapitaltillgångar kunde förbrukas för bestridande av löpande utgifter. Till förebyggande av en sådan tolkning har jag ansett mig böra föreslå en ändrad lydelse av förevarande paragrafer. De där intagna bestäm- melserna — vilka endast angiva omfattningen av kommunens beskattningsrätt — hindra naturligen icke, att i vissa fall kapitaltillgångar tagas i anspråk för gäldande av löpande utgifter.

Departements-
chefen.

§ 6.

Paragrafen har sin motsvarighet i § 5 i sakkunnigförslaget.

Rörande sistnämnda paragraf har *den sakkunnige* anfört, att den komplet- terade L. § 7, andra stycket, med ledning av L. § 74. De numera uppenbarligen ineffektiva vitesbeloppen — från och med en till och med tjugo riksdaler — hade, liksom på andra ställen, förslagsvis höjts. Då vitesbestämmelserna inginge i stadgarna, vilka skulle underställas, vore en särskild erinran om länsstyrelsens prövning och godkännande av de förra överflödiga. I andra stycket hade hän- visats till de stadgar, som kunde komma att gälla i följd av särskilda förord- nanden.

Den sak-
kunnige.

I vissa yttranden har hemställts, att maximum för vite, som kan bestämmas av kommunen, måtte höjas. Sålunda har *länsstyrelsen i Hallands län* föreslagit en höjning till åtminstone femtio kronor och kommunalfullmäktige i en kommun förordnat, att maximum måtte bestämmas till etthundra kronor.

Yttranden.

Det torde överensstämma med numera använd terminologi att beteckna an- svars påföljder, som enligt denna paragraf kunna föreskrivas i kommunalstadgar, såsom böter. Den i sakkunnigförslaget vidtagna höjningen av maximum för så- dan påföljd synes mig knappast tillräcklig. Även ett bötesbelopp av fyrtio kro- nor torde i många fall visa sig överksamt. De stadganden, varom här är fråga, avse ofta kontroll över förevisningar samt dans- och andra nöjestillställningar, där det ekonomiska utbytet för anordnarna kan vara betydande. I föreliggande förslag har maximum därför höjts till etthundra kronor, varigenom överens- stämmelse i denna punkt vunnits med reglerna om påföljd för överträdelse av sådana stadganden, som utfärdas enligt ordningsstadgan för rikets städer.

Departements-
chefen.

I hälsovårdsstadgan den 19 juni 1919 och brandstadgan den 15 juni 1923

hava givits bestämmelser om rätt att föreskriva böter för överträdelse av hälsovårdsstadganden och brandordning. Enligt lagen den 14 oktober 1914 om förekommande och släckning av skogseld kan stadgas vite för överträdelse av ordningsföreskrift, som antages med stöd av nämnda lag. Med hänsyn härtill synes det icke erforderligt att i förevarande paragraf beröra stadgar till främjande av hälsovård eller vård om brandväsendet.

Då enligt hälsovårdsstadgan och brandstadgan hälsovårdsordning och brandordning under vissa förhållanden kunna antagas för område på landet utan iakttagande av de för stad gällande föreskrifterna, har andra stycket erhållit en något ändrad lydelse.

§ 7.

Denna paragraf motsvarar L. § 6.

Den sakkunnige.

Den sakkunnige har tillagt en erinran om underställningsplikten, varemot sista stycket såsom bredvid § 2 överflödigt uteslutits. Med anledning av kommunalnämndens överinseende över särskilda verkställighetsorgan har i sakkunnigförslaget »eller» utbytts mot »jämte». För berörda organs uppgift har använts ett något fylligare uttryck, som syntes bättre svara mot de nutida förhållandena.

Yttranden.

Kommunalfullmäktige i en kommun hava anfört, att erfarenheterna från den tid kommunalfullmäktiginstitutionen nu varit införd i flertalet av landets större kommuner syntes giva stöd för den meningen, att någon olägenhet av denna institutions obligatoriska införande i landets alla kommuner av den art, att den uppvägte fördelen, näppeligen kunde befaras. Undersökning i nämnda avseende borde därför verkställas innan ny kommunallag utfärdades, och, i den händelse sådan undersökning bekräftade nyssberörda antagande, lagförslaget omarbetas med hänsyn därtill.

Styrelsen för svenska stadsförbundet har ansett hänvisningen till stadgandena om underställning onödig i samband med bestämmelserna om beslutanderätt. *Länsstyrelsen i Malmöhus län* har icke kunnat förorda utbytet av ordet »eller» mot »jämte». Enligt länsstyrelsens mening bleve bestämmelsen otydlig, i det att med visst stöd av ordalagen skulle kunna göras gällande, att kommunalnämnden kunde i en fråga, däri beslut fattats av särskilt utsedd styrelse, besluta annorlunda och därigenom upphäva styrelsens beslut.

Departementets-
chefen.

Någon anledning att nu verkställa utredning rörande obligatoriskt införande av fullmäktiginstitution även i landets mindre kommuner torde icke föreligga. De nuvarande bestämmelserna i detta hänseende böra bibehållas i sak oförändrade.

I likhet med stadsförbundets styrelse finner jag tillräcklig anledning ej föreligga att här upptaga en hänvisning till bestämmelserna om underställning. Det kan även göras gällande, att en erinran om underställning, vilken berör endast frågan om ett fattat beslut skall vinna bindande kraft, knappast har sin plats i denna paragraf, som såvitt nu är i fråga blott angiver, av vem beslutanderätten i kommunens angelägenheter skall utövas.

Det föreslagna utbytet av ordet »eller» mot »jämte» torde såsom länssty-

relsen i Malmöhus län påpekat kunna föranleda tvekan, och en återgång har därför skett till nu gällande formulering.

Med hänsyn till den av mig föreslagna lydelsen av § 3 kunde det ifrågasättas, huruvida icke i förslaget borde upptagas någon motsvarighet till föreskriften i L. § 6 sista stycket, att kommunalmyndighet icke må befatta sig med verkställighetsåtgärd, som hör till offentlig myndighet. En dylik bestämmelse torde emellertid icke vara erforderlig. Ej heller synes det nödigt att intaga någon bestämmelse liknande den i kommunalförordningen för Stockholm givna regeln, att den beslutande församlingen ej må samfällt och omedelbart befatta sig med verkställighetsåtgärder av något slag eller med förvaltning av penningar eller andra tillgångar. De ifrågasatta bestämmelserna skulle endast innebära ett upprepande av vad som följer av innehållet i §§ 3 och 7.

L. § 7, första stycket, som snarast har karaktären av en övergångsbestämmelse, har uteslutits i såväl den sakkunniges som nu föreliggande förslag.

§ 8.

Paragrafen återger L. § 27. *Den sakkunnige* har tillagt en bestämmelse om tiden, då beslut om avskaffande av kommunalfullmäktiginstitutionen skall träda i tillämpning. Vidare har den sakkunnige ansett, att spärrtiden, under vilken förslag om upphävande av beslut om fullmäktiginstitutionens införande ej får väckas, icke lämpligen borde räknas från dagen för nämnda besluts fattande; ändringen har föranlett en siffermässig förkortning av spärrtiden. Samma bestämmelser hava upptagits i föreliggande förslag.

§ 9.

Denna paragraf motsvarar L. § 35.

I motiveringen har *den sakkunnige* anfört bland annat, att då val av kommunalfullmäktige lika litet inginge i kommunalstämmas som i kommunalfullmäktiges verkningskrets, undantag därför icke borde göras. Den i kap. 3 upptagna hänvisningen till vallagen vore tillräcklig. Under ärenden, för vilkas avgörande gälla särskilda bestämmelser om rösträtt, fölle enligt lagen om delning av jord på landet val av gode män och, utom i köping, av valmän för utseende av ägodelningsnämndemän; berörda val hade emellertid ansetts böra för fullständighetens skull här nämnas. Av paragrafens ingress och den föreslagna lagen om kommunalfullmäktiges, municipalfullmäktiges och stadsfullmäktiges befogenhet framginge, att, när kommunalfullmäktige funnes tillsatta, dessa ägde utöva kommunens beslutanderätt utan andra undantag än de uttryckligen angivna. Ett ytterligare förtydligande hade den sakkunnige icke funnit erforderligt eller möjligt. När i en bestämmelse av offentligrättslig karaktär en befogenhet tillades kommunalstämman, kunde det icke lida något tvivel, att det åsyftades kommunalstämman såsom organ för kommunen och att det alltså avsåges kommunens beslutanderätt. Däremot kunde onekligen vid enskilda dispositioner stundom uppstå frågor om den disponerandes avsikt, till exempel om i

Den sakkunnige.

testamente föreskrivits, att avkastningen av en donation skulle disponeras enligt beslut av socknemännen.

Nämnda av den sakkunnige framlagda förslag till lag om kommunalfullmäktiges, municipalfullmäktiges och stadsfullmäktiges befogenhet m. m. innefattar föreskrift, att utan hinder av vad eljest må vara i lag eller författning stadgat kommunal-, municipal- och stadsfullmäktige samt deras ordförande skola äga den befogenhet, som för varje fall i kommunallagen sägs. Lagen skulle enligt den sakkunniges mening erhålla civillags natur. Anledningen härtill vore, att efter föregående försök att bestämma omfattningen av fullmäktiges befogenhet uppstått tvivelsmål, huruvida en i civillag meddelad bestämmelse kunde anses på giltigt sätt modifierad genom kommunallagstiftning.

Yttranden.

Styrelsen för svenska landskommunernas förbund har anfört, att en överflyttning till kommunalfullmäktige av justeringen av debiterings- och uppbördslängden skulle bidra att göra gränsen mellan kommunalstämmans och kommunalfullmäktiges beslutanderätt klarare, då däremot nuvarande bestämmelser ofta utgjorde utgångspunkten för ren missuppfattning om såväl justeringen av längden som ock om kommunalfullmäktigeinstitutionens ställning som kommunens beslutande organ. Jämväl kommunalfullmäktige i 2 kommuner hava ansett, att justeringen av nämnda längd borde överflyttas till fullmäktige. Kommunalfullmäktige i en av dessa kommuner hava hemställt, att kommunalstämman måtte helt avskaffas i de kommuner, där fullmäktige finnas. I detta sammanhang må nämnas att kommunalfullmäktige i några kommuner uttalat, att förfarandet vid justering av längden borde omläggas och denna justering uppdragas åt kommunalnämnden.

Länsstyrelsen i Östergötlands län har ansett, att bland de ärenden, som i kommuner med kommunalfullmäktige skola handläggas av kommunalstämman, borde upptagas även bestämmande av plats för kommunalstämmans sammanträden och för förvarande av stämmans protokoll.

Departements-
chefen.

Den viktigaste av de frågor, som i kommun, där kommunalfullmäktige finnas, nu handläggas av kommunalstämman, är — vid sidan av frågor om avskaffande av fullmäktige och om fullmäktiges antal — justering av debiterings- och uppbördslängden. I det följande kommer jag att föreslå sådan ändring härutinnan, att granskning av debiterings- och uppbördslängden ålägges kommunalnämnden. Jag anser emellertid icke detta utgöra tillräcklig motivering att i kommuner, där kommunalfullmäktige finnas, helt avskaffa kommunalstämman, även om dennas uppgift blir mera inskränkt och den obligatoriska decemberstämman ej blir behöfvig. Till sistberörda fråga återkommer jag vid behandlingen av kap. 2 § 8.

Den av länsstyrelsen i Östergötlands län framställda anmärkningen har beaktats vid förslagets överarbetande.

Den sakkunniges förslag till lag om kommunalfullmäktiges, municipalfullmäktiges och stadsfullmäktiges befogenhet m. m. är huvudsakligen föranlett av de i några äldre författningar givna mindre fullständiga bestämmelserna angående vem kommunens beslutanderätt i vissa fall tillkommer. Vid revision

av dessa författningar torde nämnda brist komma att beaktas och fullständigare regler givas i oförmälda hänseende. Fullmäktiges befogenhet har hittills bestämts genom kommunalförordningarna, utan att detta synes hava medfört några egentliga svårigheter. Med hänsyn till vad sålunda anförts lära några bestämmelser angående fullmäktiges befogenhet utöver dem som intagits i föreliggande förslag till kommunallagar icke vara erforderliga.

§ 10.

Denna paragraf motsvarar L. § 36 mom. 5.

Mot den av den sakkunnige föreslagna lydelsen, att vad i lag eller författning är stadgat om befogenhet eller skyldighet för kommunalstämmas ordförande att taga befattning med ärende skall i kommun, där kommunalfullmäktige finnas tillsatta, anses i stället gälla fullmäktiges ordförande, såvida beslutanderätten i sådant ärende tillkommer kommunalfullmäktige, har *styrelsen för svenska landskommunernas förbund* anfört, att skulle den sakkunniges förslag därutinnan bliva lag, komme en ändring till stånd i nuvarande förhållanden — ett sakförhållande, som att döma av motiveringen till paragrafen icke varit avsett. Ändringen komme jämväl att giva anledning till villrådighet i en del fall, huruvida stämmans eller fullmäktiges ordförande vore behörig att taga viss befattning med ärendet. Det förekomme nämligen, att ärenden icke skulle eller alltid behövde behandlas av kommunens beslutande organ, då ärendets handläggning vore av rent expeditionell art. Exempel därpå lämnade bland annat föreskriften i taxeringsförordningen om skyldighet för kommunalstämmans ordförande att hålla avskrifter av taxeringslängden under viss tid tillgängliga för de skattskyldiga samt föreskriften i förordningen om uppbörd av avgifter för försäkringar i riksförsäkringsanstalten, att stämmans ordförande vore skyldig att under viss tid hålla förteckningen över arbetsgivarna de avgiftspliktiga tillhanda. I båda fallen vore ärendenas handläggning en ren expedition. Kommunens beslutande organ toge nämligen befattning med avskriften av taxeringslängderna endast i det fall att fråga uppstode om taxerings överklagande från kommunens sida. Enligt nu gällande föreskrifter borde otvivelaktigt den uppgift, som i sagda och liknande fall ålåg stämmans ordförande, tillkomma fullmäktiges ordförande i kommun, där fullmäktige funnes. Ifrågavarande bestämmelses avfattning i förslaget borde därför ändras i den riktning, att villrådighet icke i något fall kunde uppstå huruvida stämmans eller fullmäktiges ordförande borde träda i funktion vid handläggning av ett ärende.

Den av förbundsstyrelsen gjorda anmärkningen finner jag beaktansvärd. Jag har därför givit ifrågavarande stadgande en något annan avfattning. Densamma ansluter sig till lydelsen av nu gällande bestämmelse.

Yttrande.

Departement-
chefen.

Kap. 2. Om kommunalstämma.

§ 1.

Paragrafen motsvarar L. §§ 8 och 9, § 10 mom. 1 samt § 11 mom. 1, med tillägg av hänvisningar till två undantagsbestämmelser.

Den sakkunnige.

Den sakkunnige har sökt att för det så kallade utskyldsstrecket finna ett mindre konstlat uttryck än det nuvarande.

Yttranden.

Beträffande innehållet i denna paragraf hava kommunalfullmäktige i en kommun hemställt, att stadgandet, att person, som är i konkurstillstånd, ej må utöva rösträtt, måtte uteslutas, att utskyldsstrecket måtte återinföras i förut gällande omfattning samt att bestämmelsen om det så kallade fattigvårdsstrecket måtte ändras sålunda, att alla, vilka åtnjöte åtminstone stadigvarande större eller mindre bidrag av det allmänna för sig, hustru eller barn, uteslötes från rösträtt, oavsett om omhändertagande ägt rum. Även vissa andra kommunalfullmäktige hava föreslagit sakliga ändringar beträffande utskyldsstrecket.

Rörande paragrafens formulering har *styrelsen för svenska landskommunernas förbund* anfört bland annat:

Av ordalydelsen att döma skulle en var inom kommunen mantalsskriven svensk undersåte, som uppnått 23 års ålder, bliva upptagen i den kommunala röstlängden såsom röstberättigad i kommunen, ehuru sådan rättighet dock ej finge *utövas* av den, som vore omyndig förklarad, vore i konkurstillstånd o. s. v. Därav skulle följa, att *utövning* av rösträtten vid kommunalstämma skulle kunna prövas i varje särskilt fall vid stämma. Nu kunde ju en sådan eventualitet icke gärna förekomma, då vallagen innehölle tydliga bestämmelser om dels vilka, som skulle upptagas i den kommunala röstlängden och antecknas såsom röstberättigade, och dels att röstlängd, som blivit i vederbörlig ordning justerad, skulle lända till ovillkorlig efterrättelse, intill dess ny röstlängd på föreskrivet sätt kommit till stånd. Men för den, som läste kommunallagen utan att hava tillgång till vallagens kompletterande stadgande, kunde saken te sig oviss.

Nämnda oklarhet i fundamentalstadgandet för den kommunala rösträtten kunde lätt giva anledning till andra misstag, varpå exempel icke saknats. Enligt L. § 13 kunde icke den vara kommunalstämmans ordförande eller vice ordförande, som icke rådde över sig och sitt gods, som vore förklarad ovärdig att i rikets tjänst vidare nyttjas etc. Berörda stadgande verkade omedelbart, d. v. s. den, som komme i sådant tillstånd, som lagen förutsatte för att icke kunna vara ordförande, bleve underkastad verkningarna av stadgandet, oavsett om tillståndet inträdde under den tid, för vilken röstlängden gällde, eller under period, för vilken han vore vald. I motsats därtill förlorade icke den sin rösträtt, som under röstlängdsperioden inträdde i sådant tillstånd, som eljest skulle diskvalificera honom. Uttrycket i L. § 8 — kap. 2 § 1 i sakkunnigförslaget — att »sådan rätt må dock ej *utövas* av den, som etc.», kunde lätt ge anledning till missförstånd å ena sidan så, att i röstlängden upptagen person, som under längdens giltighetsperiod t. ex. inträdde i konkurstillstånd, nekades att *utöva* sin rösträtt i trots av vallagens stadgande, att längden skulle lända till ovillkorlig efterrättelse, intill dess ny längd kommit till stånd, och å andra sidan så, att även stadgandet i L. § 13 — kap. 2 § 5 i sakkunnigförslaget — ansåges falla under vallagens kvalifikationsperiod. Samstämmighet mellan kommunallagen och vallagen borde åstadkommas.

I en del yttranden har gjorts gällande, att det av den sakkunnige föreslagna uttrycket för utskyldsstrecket icke vore lämpligt och att bestämmelsens nuvarande lydelse vore att föredraga. Anmärkningar av i huvudsak detta innehåll hava framställts av bland andra *länsstyrelserna i Östergötlands, Göteborgs och Bohus, Älvsborgs, Västmanlands och Jämtlands län, magistraten i Göteborg* ävensom *styrelsen för svenska landskommunernas förbund*. Sistnämnda sty-

relse har ansett den nya lydelsen kunna tolkas så, att samtliga omförmälda utskylder skulle vara erlagda för att personen ej skulle bliva diskvalificerad samt att, då den sakkunnige icke avsett någon reell ändring av gällande bestämmelse, den nya formuleringen icke vore tillfredsställande.

Slutligen har *länsstyrelsen i Värmlands län* anfört, att, då enligt vad i ett av de till länsstyrelsen inkomna yttrandena framhållits det för utövande av rösträtt uppställda hindret, att medlem av kommun av allmänna fattigvården omhändertagits för varaktig försörjning, i allmänhet tolkats restriktivt att gälla allenast å alderdomshem intagna personer men ej sådana, som eljest omhändertagits för dylik försörjning, ett närmare bestämmande av innebörden av nämnda föreskrift vore av nöden.

Att för närvarande föreslå några sakliga ändringar i fråga om villkoren för utövande av rösträtt å kommunalstämma synes icke lämpligt. Spörsmålet rörande omfattningen av utskyldsstrecket torde sålunda böra lämnas utanför det nu ifrågavarande revisionsarbetet. Departementss-
chefen.

Såsom styrelsen för svenska landskommunernas förbund framhållit, kan lydelsen av denna paragraf i sakkunnigförslaget giva anledning till visst missförstånd. Med hänsyn härtill har i det föreliggande förslaget andra styckets första del erhållit en något ändrad formulering. Härigenom bortfaller visserligen den olikhet i uttryckssätt, som nu förekommer beträffande de i första stycket angivna villkoren för rösträtt och de villkor, som upptagits i andra stycket, men upprätthållandet av denna olikhet torde icke äga någon praktisk betydelse.

I likhet med den sakkunnige finner jag den nuvarande lydelsen av föreskriften om utskyldsstrecket något konstlad. Emellertid torde icke heller den av den sakkunnige förordade formuleringen vara oangriplig. Då någon enkel lydelse, som riktigt och otvetydigt angiver bestämmelsens innehåll, icke torde stå att finna, nödgas jag föreslå bibehållande av det i gällande förordning använda uttrycket.

Tillräckliga skäl torde icke föreligga att verkställa något förtydligande av stadgandet rörande fattigvårdsstrecket. Den nu gällande bestämmelsen lär i regel tolkas sålunda, att från rösträtt uteslutas alla som på sätt i 62 § i lagen den 14 juni 1918 om fattigvården avses av fattigvårdsstyrelsen mottagits till stadigvarande försörjning.

§ 2.

Denna paragraf, som ersätter L. § 14 mom. 1—4, har kunnat inskränkas till en hänvisning till lagen om kommunala och kyrkliga val.

§ 3.

Paragrafen motsvarar L. § 10 mom. 2 och § 14 mom. 5, vilka av den sakkunnige i huvudsakligen förtydligande syfte något ändrats. L. § 11 mom. 2 har, såsom uppenbarligen numera saknande praktisk betydelse, av den sakkunnige uteslutits. I paragrafen hava — delvis i anslutning till framställda anmärkningar — vidtagits vissa redaktionella jämkningar.

§ 4.

Förevarande paragraf ansluter sig nära till L. § 12, med uteslutande av dennas sista stycke om kommunalfullmäktigval.

Den sakkunnige.

För att försvåra överklagade missbruk genom uppsamlande av fullmakter, i vilka fullmäktigens namn icke finnes utsatt, har *den sakkunnige* föreslagit den skärpningen beträffande vittnesmeningen, att denna skall vara egenhändigt skriven av ettdera vittnet med angivande av dagen för utfärdandet och av fullmäktigens namn. Samma ändring har föreslagits beträffande fullmakt för utövande av rösträtt å allmän rådstuga.

Yttranden.

Mot den föreslagna skärpningen i fråga om vittnesmeningen hava anmärkningar framställts av ett mycket stort antal myndigheter. Densamma har sålunda avstyrkts av *länsstyrelserna i Stockholms, Uppsala, Södermanlands, Östergötlands, Kronobergs, Kalmar, Blekinge, Malmöhus, Göteborgs och Bohus, Älvsborgs, Kopparbergs, Gävleborgs, Västernorrlands, Jämtlands, Västerbottens och Norrbottens län*; kommunal- och stadsfullmäktige i omkring 70 kommuner ävensom *styrelserna för svenska stadsförbundet och svenska landskommunernas förbund*. De skäl, som anförts mot den ifrågasatta skärpningen, hava varit främst, att densamma skulle i hög grad försvåra ett legitimt användande av fullmakter. Då den stora allmänheten i regel icke hade kunskap om lämplig formulering å vittnesmeningen och i många fall vore mindre skrivkunnig, skulle en dylik skärpning antagligen leda till ett i hög grad minskat bruk av fullmakter. Svårigheten att följa den ifrågasatta bestämmelsen skulle även medföra, att ett stort antal fullmakter måste förklaras ogiltiga. Det skulle jämväl bereda ordförandena å stämmorna stora svårigheter att övertyga sig om, huruvida omförmälda formföreskrift iakttagits. Därtill komme, att bestämmelsen i endast ringa grad skulle förhindra missbruk. Uppsamling av fullmakter skulle lätt kunna ske genom anlitande av formuleringsskunniga biträden.

Departementschefen.

De från olika håll framställda anmärkningarna torde ej sakna berättigande. Den föreslagna skärpningen skulle antagligen icke förhindra missbruk men däremot medföra svårigheter vid tillämpningen. Jag föreslår därför, att bestämmelsen uteslutes.

§ 5.

Paragrafen motsvarar L. § 13.

Den sakkunnige.

Den sakkunnige har till motivering av sitt förslag anført bland annat följande:

Den sakkunnige hade med stöd även av S. § 30, jämförd med S. § 23 mom. 1, anslutit sig till den tolkningen, att faktiskt boende inom kommunen förutsattes för valbarhet. Utflyttning med mantalsskrivning eller faktisk bosättning utom kommunen hade efter förebild av S. § 30 upptagits såsom särskild avsägelsegrund; avsägelse med sådant skäl torde faktiskt utan vidare godkännas. I överensstämmelse med kommunallagstiftningens allmänna grunder föresloges intagandet av en uttrycklig bestämmelse, att suppleringsval avsåge allenast återstående delen av den avgångnes uppdragstid. Av uppdragstidens utsättande i kalenderår framginge, att val borde ske före uppdragstidens början, vilket ytterligare bekräftades av kap. 2 § 7. Tillagts hade en föreskrift om valens anmä-

lande för länsstyrelsen och kungörande. Såsom ett förtydligande borde anses, att avsägelse på grund av de fyra sistförflutna årens tjänstgöring skulle ske vid valtillfället.

De i denna paragraf givna bestämmelserna om valbarhet, obehörighet och avsägelse äro i såväl sakkunnigförslaget som förevarande förslag på grund av hänvisning tillämpliga även beträffande kommunalfullmäktige samt ledamöter och suppleanter i kommunalnämnd.

Samma föreskrifter återfinnas i fråga om stadsfullmäktige.

Beträffande det i första stycket i den sakkunniges förslag intagna stadgandet, att ordföranden skall väljas bland de röstberättigade, som äro boende inom kommunen, har *styrelsen för svenska landskommunernas förbund* anfört, att då genom regeringsrättsutslag blivit fastslaget, att den valde icke blott vid valtillfället skall vara röstberättigad, utan detta villkor skall fyllas under hela valperioden, villkoret ifråga syntes böra inflyta i tredje stycket. Detsamma ansåge styrelsen kunna sägas om villkoret »inom kommunen boende», som syntes vara analogt med villkoret »röstberättigad». Stadsfullmäktige i 2 städer hava påyrkat ett tillägg, att den som ej längre uppfyllde villkoren för rösträtt icke vidare kunde vara stadsfullmäktig.

Yttranden.

Vad angår föreskriften rörande suppleringsval har *länsstyrelsen i Malmöhus län* ifrågasatt, huruvida det icke till förekommande av all tvekan vore lämpligt att införa en bestämmelse att, icke blott då ordförande i kommunalstämma avginge före uppdragstidens slut utan också då han upphörde att vara valbar, annan skulle utses i hans ställe.

Länsstyrelsen i Östergötlands län har ansett bestämmelsen, att underrättelse om valen skall insändas till länsstyrelsen för kungörande i länsstrycket, icke medföra något egentligt praktiskt gagn, särskilt som länskungörelserna i ganska liten utsträckning nådde den stora allmänheten. Däremot funne länsstyrelsen lämpligt, att postverket erhöle underrättelse om dessa befattningshavares namn och adresser.

I fråga om stadgandet, att rätt till avsägelse tillkommer den, som icke vidare är inom kommunen mantalsskriven och boende, har *styrelsen för svenska landskommunernas förbund* anfört följande:

Det kunde ifrågasättas, om icke nämnda stadgande komme i strid med paragrafens första stycke. Då regeringsrätten som redan nämnts förklarar, att det icke vore nog att vara röstberättigad i kommunen vid tidpunkten för valet utan förklarar kommunalfullmäktige, som sedermera blivit från rösträtt uteslagna, icke berättigade att bibehålla sina mandat, borde som naturlig konsekvens därav följa, att även villkoret »inom kommunen boende» skulle fyllas för uppdragets bibehållande. Följaktligen skulle avsägelse på grund av avflyttning från kommunen icke behöva ifrågakomma, då sådan avflyttning automatiskt skulle medföra diskvalifikation.

Stadgandet att avsägelse på grund av föregående tjänstgöring måste ske vid valtillfället har avstyrkts av *länsstyrelsen i Blekinge län* samt kommunalfullmäktige i 3 kommuner. Länsstyrelsen har anfört, att om med valtillfället menades själva valförrättningen och icke sammanräkningsförrättningen, syntes stadgandet vara orimligt, då vederbörande icke med säkerhet då kunde veta om han

komme att bliva vald. Men även om man avsett, att avsägelsen skulle ske då sammanräkningsresultatet tillkännagåves, måste stadgandet anses olämpligt, då det förutsatte, att vederbörande skulle vara närvarande vid berörda tillfälle. *Länsstyrelsen i Älvsborgs län* har ansett den föreslagna formuleringen »vid valtillfället» tvivelaktig, i synnerhet då samma bestämmelse skulle gälla även i avseende å valbarhet till kommunalfullmäktig. I dylikt fall kunde enligt länsstyrelsens förmenande tveksamhet uppstå, om vad som skulle menas med orden »vid valtillfället». *Länsstyrelserna i Göteborgs och Bohus* samt *Älvsborgs län* hava erinrat, att då valet skulle ske före uppdragstidens början, uppdragstiden för närmast föregående val icke fullt logiskt kunde vid valtillfället betecknas såsom de fyra sistförflutna åren.

Departements-
chefen.

Såsom i vissa av de inkomna yttrandena framhållits, torde numera få anses fastslaget, att det föreskrivna villkoret för valbarhet: att vara röstberättigad inom kommunen, måste föreligga under hela uppdragstiden, det vill säga att förlust av rösträtt medför obehörighet att kvarstå såsom ordförande. Detsamma synes böra gälla beträffande det andra i första stycket upptagna villkoret: att vara boende inom kommunen. Då sålunda i detta avseende någon olikhet icke består mellan de behörighetsvillkor, som angivas i första stycket, och de som upptagits i andra stycket — tredje stycket i sakkunnigförslaget — torde någon omflyttning av dessa bestämmelser icke vara erforderlig.

Med hänsyn till denna uppfattning om tolkningen av första stycket har bestämmelsen om rätt till avsägelse för den som icke vidare är i kommunen mantalsskriven och boende uteslutits.

Det synes ligga i sakens natur, att regeln om suppleringsval vid ordförandens avgång under uppdragstiden skall gälla även då ordföranden under angivna tid förlorar valbarheten och på den grund ej längre kan kvarstå i sin befattning.

Redan nu lärers på en del håll, sedan val av ordförande och vice ordförande i kommunalstämmorna ägt rum, uppgift å de valdas namn och adress intagas i länskungörelserna. Då ett dylikt kungörande synes äga ett visst värde, torde det vara lämpligt att upptaga föreskrift härom.

Enligt utslag av regeringsrätten kan avsägelse på grund av föregående tjänstgöring icke ske under valperioden. Med hänsyn härtill synes det lämpligt att föreskriva, att avsägelse på angivna grund skall ske vid valet. Den av länsstyrelserna i Göteborgs och Bohus samt Älvsborgs län gjorda anmärkningen rörande formuleringen av sistberörda avsägelsegrund har beaktats.

§ 6.

Stadgandet överensstämmer med L. § 15.

§ 7.

Denna paragraf motsvarar L. § 17 mom. 1 första stycket och mom. 2 ävensom sakkunnigförslaget §§ 7 och 8 med undantag av § 7 första stycket sista punkten.

Den sakkunnige har framhållit, att den i L. § 17 mom. 1 upptagna hänvisningen till bestämmelserna om nämndemansval i detta sammanhang vore intetsägande. Vidare har den sakkunnige i § 8 i sitt förslag infört beteckningen extra ordinarie kommunalstämma. Den sakkunnige har anført, att det ej ansetts lämpligt, att »vederbörande kronobetjänt» likställdes med enskild röstberättigad och hänvisades att klaga över formligt avslag från kommunalstämmoordförandens sida. Om ordföranden ej funne extra stämma nödig, borde tjänsteman hellre hemställa om länsstyrelsens förordnande, att stämma skulle hållas. Det hade syntas vara antingen olämpligt eller ändamålslost att i en fråga av sådan beskaffenhet medgiva överklagande av länsstyrelsens beslut. Bestämmelsen i L. § 17 mom. 2 om fatalietid för klagan vore överflödig och kunde för övrigt icke i sin nuvarande lydelse tillämpas, eftersom den i L. § 75 stadgade utgångspunkten för fatalietidens beräkning saknades.

Den sakkunnige.

Länsstyrelsen i Malmöhus län samt kommunalfullmäktige i 16 kommuner hava framhållit, att den föreslagna tidpunkten för det sammanträde, å vilket revisionsberättelsen skall behandlas, medförde, att tiden för avslutande av räkenskaperna och revisionen av desamma — särskilt i större kommuner — bleve för knapp. Omförmälda sammanträde borde därför utsättas senare på året. I fråga om tiden för utsättande av nämnda sammanträde hava kommunalfullmäktige i 7 kommuner föreslagit april eller senare hälften av nämnda månad samt länsstyrelsen och kommunalfullmäktige i 9 kommuner föreslagit maj månad. Länsstyrelsen i Stockholms län har ansett hinder icke möta att tillmötesgå det framställda önskemålet, att det sammanträde, å vilket revisionsberättelsen skall behandlas, måtte utsättas senare på året i överensstämmelse med vad som gällde för kyrkliga församlingar och stad. Länsstyrelsen i Älvsborgs län har ansett det förtjäna beaktande, att i större kommuner gjort sig gällande ett visst behov att få den i förslaget för beslut om ansvarsfrihet angivna tiden framskjuten.

Yttranden.

Styrelsen för svenska landskommunernas förbund har ansett, att införandet av benämningen extra ordinarie stämma förefölle att vara en nyhet, varav icke föreläge något behov. Kommunalfullmäktige i 3 kommuner hava anført att den nu använda beteckningen extra stämma borde bibehållas.

Kommunalfullmäktige i en kommun hava uttalat, att ett tillägg eller förtydligande vore för kommunmedlemmarna önskligt med uttryckligt stadgande för stämmans ordförande, att, för det fall han avslöge begäran om stämma, om så begärdes lämna skriftligt besked därom jämte besvärshänvisning, varvid den eljest vanliga fatalietiden borde räknas från den dag klaganden undfått del av beslutet, varom sålunda erkännande skulle tagas.

Föreningen Sveriges landsfiskaler har hemställt, att nu gällande bestämmelse om rätt för landsfiskal att påyrka sammankallande av kommunalstämma måtte kvarstå. Föreningen har härom anført i huvudsak följande:

Praktiskt taget syntes uteslutandet av rätten för kronobetjänt, d. v. s. numera landsfiskal, att begära kommunalstämma i flera fall leda till dröjsmål och onödigt skriveri. Det förekomme i landsfiskalens så mångskiftande tjänst

ofta frågor av olika slag, vilka tarvade framställning till kommunalstämma för dess beslut. Även om det kunde antagas, att stämmans ordförande i de allra flesta fall funne nödigt att höra stämman över dylik framställning, måste det dock vara obehagligt för landsfiskalen att i ett rent tjänsteärende sakna formell rätt till framställningen. Han måste ovillkorligen känna sig på visst sätt beroende av stämмоordföranden och överlämnad åt dennes goda vilja. Lika motbjudande kunde det kännas att begära länsstyrelsens förordnande om stämma för ett låta vara nödvändigt men likväl synnerligen enkelt ärende, där stämmans hörande vore självklart ehuru icke i lag fordrat. Länsstyrelsen torde hava tillräckligt att göra förut utan att den skulle bliva en onödig mellanhand i dylika fall. Av motiveringen syntes orsaken till bestämmelsens utslutning endast vara det olämpliga i kronobetjants rätt till överklagande av stämмоordförandes avslag å framställd begäran om stämma. Men därvid syntes hava förbisetts, att dylikt besvär, som väl hittills förekommit i ytterst få undantagsfall, praktiskt sett hädanefter skulle bliva regel, då ju landsfiskalen i varje fall, där stämma fordrades, nödgades besvara länsstyrelsen. Vore det icke enklare att bibehålla den nuvarande bestämmelsen, att landsfiskal (mot vilket ord »kronobetjänt» borde utbytas) ägde för uppgivet ärende begära stämmas hållande, med tillägg att, om sådan begäran avslöges av ordföranden, landsfiskalen ägde anmäla förhållandet till länsstyrelsen för dess vidare åtgärd. Därigenom bortföle den farliga besvärsrätten och länsstyrelsen behövde icke så ofta besvaras.

Departements-
chefen.

Såsom i yttrandena framhållits torde den tid, som enligt gällande författning liksom enligt sakkunnigförslaget står till förfogande för verkställande av revision och infordrande av förklaringar över revisionsberättelsen, vara väl kort. En förlängning av tiden synes därför önskvärd. Jag anser mig böra föreslå, att tiden förlänges med en månad och att sålunda tidpunkten för hållande av sammanträde, då beslut skall fattas i anledning av revisionsberättelsen, bestämmas till senare hälften av mars eller under april månad.

Det torde vara ändamålsenligt att införa en särskild beteckning å sådan stämma, som avses i andra momentet av förevarande paragraf. Den i vissa yttrandena föreslagna benämningen »extra stämma» synes lämplig.

I likhet med den sakkunnige finner jag onödigt att upptaga bestämmelser om meddelande av besvärshänvisning rörande avslag å begäran om utsättande av stämma och om fatalitetid för klagan över sådant avslag.

Jämväl i fråga om borttagande av bestämmelsen om särskild rätt för kronobetjänt att påkalla stämmas hållande och att överklaga beslut om avslag å sådan framställning kan jag ansluta mig till sakkunnigförslaget. I de flesta fall torde, därest landsfiskal under åberopande av giltigt skäl hos stämmans ordförande begär utsättande av stämma, denne finna nödigt att föranstalta därom. Skulle han emellertid lämna en dylik begäran utan avseende, synes det lämpligt, att landsfiskalen utan iakttagande av formerna för överklagande hos länsstyrelsen påkallar förordnande om stämma. En dylik anordning torde i mindre grad medföra, att landsfiskalen framstår såsom beroende av ordföranden än den nu gällande ordningen, enligt vilken hans framställning kan föranleda ett formligt avslag från ordförandens sida.

§ 8.

Denna paragraf motsvarar L. § 17 mom. 1 andra stycket samt sakkunnigförslaget § 7 första stycket sista punkten.

I det föregående har jag anfört, att överflyttandet av granskningen och prövningen av debiterings- och uppbördslängden till kommunalnämnden gör den obligatoriska decemberstämman onödig i kommuner, där kommunalfullmäktige finnas. Kommunalstämma i dylika kommuner synes böra hållas allenast, när behov därav yppar sig. Härvid synas de beträffande extra kommunalstämma i § 7 mom. 2 meddelade bestämmelserna böra få motsvarande tillämpning.

§ 9.

Paragrafen motsvarar L. § 16.

Den sakkunnige har erinrat, att kungörelsens uppläsande jämväl gudstjänstdag, till vilken en stämma vore utlyst, saknade betydelse, om icke gudstjänsten föreginge stämman. Med beslut om utgift hade enligt lagens grund och i överensstämmelse med L. § 18 andra stycket likställts beslut om avhändande av egendom eller om efterskänkande av rättighet. Uttrycket »tidningar inom orten» hade utbytt mot ordet »ortstidningar», som mindre ledde tanken på utgivningsorten.

Den sakkunnige.

I vissa av de inkomna yttrandena har hemställts, att uppläsandet av kommunala kungörelser i kyrkan måtte avskaffas. I andra har uttalats, att föreskriften, att uppläsandet skall ske från predikstolen, måtte utgå, enär på vissa håll kungörelser plägade uppläsas från annan plats i kyrkan.

Yttranden.

Länsstyrelsen i Uppsala län har ifrågasatt, om icke stadgandet om uppläsning av kungörelsen i »församlingens kyrka» kunde ytterligare förtydligas så tillvida, att uttryckligen angäves, att därmed avsåges den kyrka, till vilken församlingen för högmässogudstjänst vore hänvisad på den för kungörelsens uppläsande avsedda dagen.

Länsstyrelsen i Västernorrlands län och kommunalfullmäktige i 3 kommuner hava påyrkat, att den föreslagna kungörelsetiden, fjorton dagar, måtte förkortas. Härvid har föreslagits tio dagar och en vecka.

Vad angår det av den sakkunnige föreslagna utbytet av orden tidningar inom orten mot ortstidningar har *styrelsen för svenska stadsförbundet* anmärkt, att uttrycket »ortstidning» visserligen vore bättre än »tidning i orten» men dock vore svävande. Intet syntes hindra, att annonserna infördes uti i kommunen allmänt lästa tidningar, som alla utkomme utom kommunen, även om en tidning utgäves där, vilket syntes något oegentligt. Jämväl i andra yttranden har gjorts gällande att uttrycket ortstidningar borde förtydligas.

Styrelsen för svenska landskommunernas förbund har beträffande föreskriften, att sådana tidningar böra väljas, som genom spridning inom olika grupper av kommunens medlemmar bringade tillkännagivandet till de flestas kännedom, anfört bland annat:

Stadgandet vore otvivelaktigt tillkommet i den bästa avsikt, men då det som resultat medförde, att en tidning, på grund av sin spridning, mot kommunens

vilja genom besvär kunde tilltvinga sig annonser, förefölle det, som hade bestämmelsen kommit att få en vidsträcktare innebörd än lagstiftarna avsett. Den garanti, som kunde behövas, syntes vara tillgodosedd genom stadgandet, att om en tredjedel röstade för annonsering i viss tidning, skulle tillkännagivandet även införas i den tidningen. En tidning, som icke kunde samla en tredjedel av de beslutande för att kommunens kungörelser skulle införas i densamma, syntes icke böra genom administrativ hjälp kunna tilltvinga sig denna fördel. Stadgandet borde därför utgå.

Vidkommande slutligen bestämmelsen, att å kommunalstämma, som hålles efter kortare kungörelsetid än fjorton dagar, beslut ej må fattas om utgift eller erläggande av bidrag därtill, har *styrelsen för svenska landskommunernas förbund* anfört, att uttrycket »eller erläggande av bidrag därtill» borde förtydligas till exempelvis »eller anskaffande av medel för utgift». Styrelsen har vidare anfört:

Det kunde för övrigt ifrågasättas, om stadgandet numera vore behöfligt, då enligt kap. 2 § 13 mom. 3 i sakkunnigförslaget beslut om beviljande av anslag skulle för att vara giltigt tillika innefatta, huruvida erforderligt belopp skulle anskaffas genom uttaxering av allmän kommunalskatt eller utgå av tillgängliga medel eller upplånas. Under sådana förhållanden kunde separat fråga »om erläggande av bidrag» icke komma ifråga.

Riksdagen
1923.

I detta sammanhang må erinras, att riksdagen år 1923 i viss mån tagit ståndpunkt till stadgandet, att när kommunalstämma utsatts till dag, då gudstjänst hålles, kungörelsen den dagen skall ånyo uppläsas. I en vid nämnda års riksdag inom andra kammaren väckt motion, nr 28, hemställde *herrar Olsson i Broberg och Gustafson i Kasenberg*, att riksdagen måtte vidtaga sådan ändring i L., att nämnda stadgande uteslötes. I utlåtande över motionen, nr 8, anförde *konstitutionsutskottet* bland annat:

Vad anginge frågan om sättet för kommunalstämmas kungörande funnes enligt utskottets mening skäl, som talade för att i berörda hänseende bibehålla den gällande ordningen. I varje fall kunde utskottet icke för det dåvarande tillstyrka en ändring därutinnan. De stadganden, som i olika kommunalförfattningar förekomme angående sammanträdens och valförrättningars kungörande, kunde visserligen förtjäna att underkastas en jämförande granskning, i syfte att utröna huruvida och i vad mån jämkningar kunde vara av behovet påkallade. Men utskottet hölle före, att berörda spörsmål borde komma under överbäggande vid den allmänna revisionen av kommunalförfattningarna, vadan utskottet icke kunde tillstyrka riksdagen att särskilt upptaga frågan om sättet för kommunalstämmas kungörande.

Denna utskottets uppfattning biträdades av riksdagen.

Departements-
chefen.

Vad angår förslaget att borttaga föreskrifterna om kungörelsens uppläsande i kyrkan må erinras, att riksdagen i skrivelse den 31 mars 1905, nr 50, anhållit om åtgärders vidtagande för ytterligare inskränkning i det föreskrivna kungörelseuppläsandet från predikstolen. I skrivelse den 24 november 1909, nr 16, har vidare kyrkomötet anhållit, att Kungl. Maj:t täcktes så snart ske kunde vidtaga åtgärder för fullständigt upphävande av eller väsentlig inskränkning uti gällande föreskrifter om världsliga kungörelsens uppläsande i kyrka. Sedermera hava inom socialdepartementet vissa utredningar verkställt och förslag

till författningsbestämmelser utarbetats, varefter ärendet för vidare behandling överlämnats till justitiedepartementet. Enligt de föreslagna bestämmelserna skall uppläsandet av kungörelser i kyrkorna i viss omfattning ersättas av ett anslagsförfarande. Slutligen har kyrkomötet i skrivelse den 31 oktober 1929, nr 18, anhållit, att Kungl. Maj:t ville låta verkställa utredning snarast möjligt av frågan om ytterligare inskränkning i kungörelseläsandet vid allmänna gudstjänsterna i kyrkan samt därefter för kyrkomötet framlägga det förslag, vartill utredningen kunde föranleda. Frågan är för närvarande föremål för Kungl. Maj:ts prövning. Med hänsyn härtill synes det mindre lämpligt att nu vidtaga några ändringar i reglerna om kungörelseförfarandet. Ej heller synes det påkallat att vidtaga ändringar i det av länsstyrelsen i Uppsala län anmärkta hänseendet eller att förkorta kungörelsetiden.

Rörande utbytet av uttrycket tidning i orten mot ortstidning ansluter jag mig till den sakkunniges förslag. Något oegentligt synes ej ligga däri, att kungörelserna införas i tidningar, som utkomma utom kommunen, ehuru tidning utgives därstädes, naturligen under förutsättning att de tidningar, som anlitas, kunna betecknas såsom ortstidningar och även i övrigt fylla de i paragrafen angivna villkoren.

De av styrelsen för svenska landskommunernas förbund anmärkta omständigheterna synas mig icke böra föranleda ändring i förslaget. Vad angår påståendet, att separat fråga om erläggande av bidrag icke kan komma i fråga, må erinras, att sådan fråga dock kan uppkomma, till exempel då beslut fattats om utgift, vartill medel skola anskaffas genom upplåning, och beslutet om upplåning vid underställning ogillas. Någon jämkning av lydelsen synes dock lämplig.

§ 10.

Denna paragraf motsvarar L. § 18. Sista stycket i sistnämnda paragraf har flyttats till en gemensam föreskrift i kap. 2 § 13 om förutsättningarna för proportionellt val.

Styrelsen för svenska landskommunernas förbund har gjort gällande, att senare delen av andra stycket innehåller ett onödigt upprepande av vad som tidigare stadgats i § 9.

Yttrande.

Förbundsstyrelsens anmärkning synes bero på ett missförstånd. Den åsyftade bestämmelsen i § 9 innehåller endast undantag från de vanliga reglerna om kungörelse, under det att i förevarande stycke medges, att ärende upptages till handläggning utan föregående beredning.

Departements-
chefen.

§ 11.

Paragrafen motsvarar L. § 20 mom. 1 och 3. Innehållet i mom. 2 av sistnämnda paragraf har flyttats till den särskilda lagen om proportionellt valsätt.

I förtydligande syfte har *den sakkunnige* tillagt, att ordföranden även i tredje styckets fall bestämmer dagen för ärendets fortsatta behandling.

Den sak-
kunnige.

I fråga om andra momentet första stycket i sakkunnigförslaget har *styrelsen för svenska stadsförbundet* anfört, att »uppskov» avsåge vad i dagligt tal van-

Yttranden.

ligen kallades bordläggning och således ej innefattade återremiss för vidare utredning. Om yrkande framkomme, att ärendet måtte förklaras vilande (»bordläggas»), skulle således en minoritet kunna genomdriva sådant beslut. Men avsåge yrkandet återremiss, fordrades vanlig majoritet. Det uppkomme ofta nog delade meningar på nämnda punkt och det vore därför önskligt, om genom någon tydligare formulering tveksamhet i berörda avseende kunde undvikas. *Växjö domkapitel* har ansett, att bestämmelsen om möjligt borde formuleras så, att det otvetydigt framginge, att ett beslut om uppskov på exempelvis fem år med en frågas lösning icke kunde framtvingas av en tredjedel av de närvarande.

Beträffande sista stycket har *styrelsen för svenska stadsförbundet* anmärkt, att den missuppfattningen förekomme, att bisatsen: såvida icke uppskovet beslutes i vanlig ordning, ansåges hänförlig endast till sista ledet av huvudsatsen, och man därför ansåge, att val över huvud ej kunde bordläggas, således ej heller med vanlig majoritet. Liknande anmärkning har framställts av *domkapitlet i Växjö* och kommunalfullmäktige i en kommun.

Departements-
chefen.

Till förtydligande av andra momentet första stycket i sakkunnigförslaget har för uppskov, varom där är fråga, införts beteckningen bordläggning. Härigenom torde även det av domkapitlet i Växjö beträffande samma punkt framställda önskemålet bliva tillgodosett, då i uttrycket bordläggning lär ligga, att uppskovet endast kan avse en kortare tid.

För undvikande av det missförstånd, vartill andra punkten visat sig kunna giva anledning, har densamma erhållit en något ändrad lydelse.

§ 12.

Paragrafen motsvarar L. § 21 mom. 1, första och andra styckena.

§ 13.

Mom. 1 i denna paragraf motsvarar L. § 21 mom. 1, tredje och fjärde styckena, ävensom § 22.

Den sakkunnige.

Den sakkunnige har i förenklande och förtydligande syfte föreslagit uttryckliga bestämmelser, att där vid val omröstning begäres, den skall ske med slutna sedlar, och att till val icke hänföres tjänstemans tillsättande.

Enahanda bestämmelser hava upptagits för städerna.

Yttranden.

Mot stadgandet, att omröstning skall verkställas efter upprop, hava erinringar framställts av *domkapitlet i Västerås* och *Växjö*, som föreslagit sådana bestämmelser, att icke samtliga röstberättigade måste uppropas.

Länsstyrelsen i Uppsala län har anfört, att föreskriften, att till val icke skall hänföras tjänstemans tillsättande, strede mot hittills vanlig praxis, vari ändring icke syntes önskvärd. Jämväl *styrelsen för svenska stadsförbundet* har ansett det omotiverat att skilja mellan val av tjänsteman och annat val. Samma uppfattning har uttalats av stadsfullmäktige i 5 städer och kommunalfullmäktige i 3 kommuner. *Länsstyrelsen i Jämtlands län* har gjort gällande, att även vid tjänstetillsättning lotten bör falla utslag mellan dem som erhållit lika rösttal.

Vad angår sättet för verkställande av omröstning vid stämma må erinras, att *herr Gelotte* i tre vid 1914 års riksdag inom första kammaren väckt motioner, nr 8—10, hemställde om sådana ändringar i förordningarna om kommunalstyrelse på landet och i stad samt om kyrkostämma, att det skulle ankomma på stämman eller allmänna rådstugan att besluta, huruvida omröstning skulle ske efter upprop. I sitt över motionerna avgivna utlåtande, nr 4, anförde *konstitutionsutskottet* bland annat följande:

Enligt gällande stadganden i kommunalförfattningarna skulle, där å kommunalstämma, allmän rådstuga eller kyrkostämma omröstning äskades, densamma verkställas efter upprop. Vid val av landstingsmän, stadsfullmäktige och kommunalfullmäktige däremot gällde såsom regel, att valmännen ägde avgiva sina röster i den tur, de anmälde sig hos ordföranden. Grunden för berörda olikhet för rösternas avlämnande vore uppenbar. Röstning efter upprop hade i allmänhet ansetts bidra till upprätthållande av ordning och reda, och något skäl att frångå berörda princip hade därför icke förefunnits vid vanliga stämmoförrättningar, där regelmässigt ett flertal frågor föreläge till avgörande och stämmodeltagarna sålunda efter en viss omröstnings företagande kvarstannade i stämmolokalen i avvaktan på förhandlingarnas fortsättande. Vid nyssberörda kommunala val däremot komme valmännen tillstådes för förrättande av en enda omröstning. Deras intresse vore då givetvis att få snarast möjligt avlämna sina röster för att kunna därefter avlägsna sig, och berörda intresse tillgodosåges i de flesta fall bäst därigenom, att de erhöles tillfälle att rösta, allteftersom de anmälde sig vid valbordet. Emellertid kunde ock förekomma en mellanform mellan nämnda båda omröstningssätt, vilken bestode däri, att vissa större grupper av röstägande, genom angivande av by, rote, kvarter eller dylikt, på en gång uppropades, varefter röstningen inom varje sådan grupp verkställdes, antingen i mån av anmälan hos ordföranden eller efter upprop i enlighet med röstlängden av de tillstädeskomna. I själva verket torde, efter vad utskottet förspott, sagda form för omröstnings förrättande i det praktiska livet synnerligen ofta komma till tillämpning. Detta vore ock helt naturligt. Å ena sidan bibehölles nämligen därigenom plan och ordning vid förrättningens företagande, å andra sidan förebyggdes den omgång, som vore förenad med uppropandet av samtliga namn i röstlängden. Metoden medförde alltså påtagliga praktiska fördelar.

Efter att hava framhållit, att i vissa fall omröstning efter nämnda metod ansetts lagligen verkställd, fortsatte utskottet. Även om i anförda fall röstning efter anmälan ej medfört stämmobesluts upphävande, måste man dock giva motionären rätt uti, att ett dylikt omröstningssätt *konsekvent genomfört* ej låte sig väl förena med ifrågavarande lagstadgandens avfattning. Vid kommunala avgöranden i allmänhet syntes emellertid behov av en dylikt konsekvent genomförd röstning efter anmälan endast mera sällan förefinnas. Det skulle dock icke förnekas, att i vissa fall dess användande kunde visa sig förmånligt, såsom då allenast en fråga av mer betydande intresse föreläge till avgörande — exempelvis folkskolläraryval å kyrkostämma — eller därest stämman vore mycket fåtaligt besökt.

Utskottet hade ock övervägt, huruvida ej — med hänsyn till fall av sistnämnda slag, ävensom för åstadkommande av full otvetydighet rörande tillåtligheten av omröstningar av nyssberörda kombinerade art — en lagändring i av motionären föreslagen riktning borde vidtagas. Emellertid skulle efter dess genomförande en del svårigheter möta i den praktiska tillämpningen. Vid val av landstingsmän ginge det väl för sig att på förhand bestämma, vilket omröstningssätt, som skulle komma till användning. Så vore däremot ej förhållandet beträffande kommunala avgöranden i allmänhet. Frågan, huruvida den ena eller den andra formen borde väljas, måste där enligt sakens egen natur avgöras

från fall till fall allt efter olika medverkande faktorer, såsom stämmodeltagarnas antal m. m. Därvid kunde en omröstning om omröstningssättet lätteligen bliva följden, i det att exempelvis vissa personer, som i händelse av röstning efter anmälan stode nära i tur att rösta, sökte framtvunga en sådan ordning för röstningen, medan för andra en röstning efter upprop vore att föredraga. Uppenbarligen vore dylika dubbla röstningar icke ägnade att verka i det av motionären avsedda syftet till stämmoförrättningarnas förenkling och påskyndande.

Utskottet hemställde, att motionerna icke måtte föranleda till någon riksdagens åtgärd. — Denna hemställan bifölls av riksdagen.

Departements-
chefen.

Den nu gällande bestämmelsen, att omröstning skall verkställas efter upprop, kan icke efter ordalagen tillämpas i större kommuner. Ett uppropande av samtliga röstberättigade är naturligen uteslutet. På många håll lär man därför använda det av konstitutionsutskottet berörda sättet för omröstningsutförande, det vill säga samtidigt ropa upp en större grupp röstberättigade genom angivande av till exempel by eller kvarter. Emellertid är även ett dylikt förfarande förenat med vissa olägenheter, och det kan ifrågasättas, huruvida ej möjlighet bör finnas att låta de röstberättigade avgiva sina röster i den tur de anmäla sig hos ordföranden. Konstitutionsutskottet har medgivit, att i vissa fall en dylik ordning för omröstningen kan vara lämplig, och de skäl utskottet anfört mot införande av sådan ordning synas icke bärande. Den av utskottet påpekade olägenheten av votering rörande omröstningssättet kan undvikas, därest det lägges i ordförandens hand att avgöra, huruvida upprop skall ske. I förslaget har därför upptagits stadgande, att vid omröstning de röstande skola avgiva sina röster efter upprop eller, där ordföranden så bestämmer, i den ordning de anmäla sig hos honom.

Tillräcklig anledning torde ej föreligga att i fråga om sättet för omröstningsverkställande och erhållande av beslut vid lika rösttal göra skillnad mellan val och tillsättande av tjänstemän. Även vid sådant tillsättande torde omröstningen böra förrättas med slutna sedlar och avgörandet vid lika rösttal ske genom lottdragning.

Proportionella val inom kommunens beslutande organ.

I detta moment har även infogats en allmän föreskrift, i vilka fall val skall vara proportionellt. Beträffande denna fråga må erinras, att, sedan år 1909 proportionellt valsätt införts vid val *till* landsting och stadsfullmäktige, vid flera tillfällen framförts krav på utsträckning av detta valsätts användning även vid val *inom* dessa korporationer.

Riksdagen
1911.

Med anledning av fyra inom andra kammaren väckta motioner anhöll riksdagen i skrivelse den 20 maj 1911, nr 137, det täcktes Kungl. Maj:t efter verkställd utredning framlägga förslag till införande av proportionellt valsätt vid val av sådana hos stadsfullmäktige och landsting förekommande utskott och nämnder, vilkas egentliga uppgift vore att förbereda de hos nämnda korporationer förekommande ärenden. I skrivelsen framhöll riksdagen, att då i fråga om sådana styrelser, nämnder eller kommittéer, som helt och hållet eller i allt väsentligt hade till uppgift att verkställa de kommunala myndigheternas beslut, det ej syntes vara nödvändigt att bereda olika åsikter den möjlighet att komma till uttryck, som det proportionella valsättet avsåge, hade riksdagen ansett, att nämnda valsätts tillämpning borde begränsas till sådana val inom

stadsfullmäktige och landsting av nämnder och utskott, som huvudsakligen hade till uppgift att förbereda ärendenas behandling inom de kommunala representationerna.

Vid behandling i statsråd den 4 april 1913 av vissa förslag om ändringar i gällande kommunalförfattningar berörde chefen för civildepartementet, *statsrådet Schotte*, även frågan om den proportionella valmetoden samt anförde därvid:

Chefen för
civildeparte-
mentet 1913.

I skrivelse den 19 maj 1905 i anledning av väckta motioner i fråga om proportionellt valsätt vid val av riksdagens utskott m. m. hade riksdagen framhållit, hurusom det vore synnerligen önskvärt, att redan vid ärendenas förberedande behandling minoritetens män lämnades tillfälle att, med den sakkunskap och erfarenhet de måste antagas äga i ej mindre mån än majoritetens, framföra de skäl och grunder, som från deras standpunkt borde bliva de bestämmande vid ärendenas slutliga behandling, samt hurusom det vore givet, att utredningen av de olika frågorna därigenom måste vinna i allsidighet och grundlighet, på samma gång som större möjlighet skulle förefinnas för en sammanjämkning av de olika åsikter, som vore inom riksdagen representerade. Vad riksdagen sålunda anförde i fråga om de hos densamma förekommande ärendena måste anses äga giltighet även i fråga om de ärenden, som ankomme på stadsfullmäktige och landstingen. Enligt departementschefens mening kunde det därför vara ej endast överensstämmande med rättvisans krav utan även ändamålsenligt, att genom proportionell valmetod de olika meningsgrupper, som funnes inom stadsfullmäktige och landsting, bereddes tillfälle att göra sig hörda redan vid ärendenas förberedande behandling.

Efter att hava berört riksdagens uttalande, att den proportionella valmetoden borde begränsas till sådana val av nämnder och utskott, som huvudsakligen hade till uppgift att förbereda ärendenas behandling inom de kommunala representationerna, men att det icke vore nödvändigt, att i styrelser, nämnder och kommittéer, som helt och hållet eller i allt väsentligt hade till uppgift att verkställa de kommunala myndigheternas beslut, bereda olika åsikter den möjlighet att komma till uttryck, som det proportionella valsättet avsåge, anförde departementschefen, att även om han skulle kunna vara benägen att ansluta sig till nämnda uppfattning i dess allmänhet, mötte dock flera svårigheter för en dylik särdelning av de kommunala utskotten och styrelserna, närmast vidkommande sådana delegationer, som vore både utredande och verkställande. Det mest typiska exemplet på sådana finge anses vara drätselkammare i städerna, framför allt i de städer, som ej tillika begagnade sig av ett särskilt beredningsutskott. Enligt departementschefens mening kunde man därför knappast strängt vidhålla den uppdelning riksdagen förordnat, utan finge man med avseende å de särskilda delegationerna undersöka, huruvida deras karaktär vore sådan, att proportionellt valsätt kunde vara önskligt eller icke.

Vidkommande till en början stadsfullmäktige i andra städer än Stockholm syntes det vara klart, att proportionell valmetod borde komma till användning vid val av de personer, som enligt § 36 i förordningen om kommunalstyrelse i stad utsåges för beredning av förekommande ärenden. De organ för vissa särskilda kommunala uppgifter, som det ålåg stadsfullmäktige att utse, såsom fattigvårdsstyrelse, byggnadsnämnd, hälsovårdsnämnd, fosterbarnsnämnd o. s. v., syntes till sin verksamhet vara så i övervägande grad verkställande, att majoritetsval med avseende å dem fortfarande kunde bibehållas. Annorlunda förhölle det sig med drätselkammare, vilken delegation, på sätt nyss erinrats, i flertalet städer hade stora och omfattande uppgifter av utredande natur. Departementschefen ansåge därför övervägande skäl tala för att föreslå proportionellt valsätt vid val av drätselkammare.

Departementschefen berörde därefter förhållandena i Stockholm samt fortsatte. Vad slutligen anginge landstingen syntes det vara tydligt att proportionellt valsätt borde komma till tillämpning vid val av de ledamöter, till vilka landstinget enligt § 38 i förordningen om landsting överlämnade vissa ärendens beredning. Däremot kunde tilläventyrs olika meningar råda om vilket valsätt borde tillämpas vid val av de förvaltningsutskott eller motsvarande delegationer, som i regel plägade utses av landstingen, vanligen på grund av bestämmelser i av landstinget antagna arbetsordningar. Förvaltningsutskottets uppgift vore visserligen till stor del verkställande och förvaltande, men såsom en ständig delegation av det i regel endast en gång om året sammanträdande landstinget komme det att mellan sammanträdena i viss mån representera tinget. Ofta överlämnade landstinget också till sitt förvaltningsutskott att med landstingets myndighet avgöra en del ärenden, huvudsakligen ekonomiska, såsom lånekontrakts uppgörande. Med hänsyn till arten och omfattningen av det verksamhetsområde, som i allmänhet tillkomme förvaltningsutskotten, ansåge departementschefen sig böra föreslå proportionellt valsätt jämväl vid val av nämnda utskott. Vidkommande de val av styrelser och direktioner eller särskilda ledamöter av sådana eller revisorer, som ankomme på landstingen, syntes övervägande skäl tala för att bibehålla majoritetsvals systemet.

I enlighet med hemställan av departementschefen framlade därefter Kungl. Maj:t genom proposition, nr 185, för 1913 års riksdag förslag om sådan utvidgning av det proportionella valsättets tillämpning, att dylikt valsätt skulle kunna användas vid utseende av personer, som jämlikt S. § 36 kunna utses för beredning av förekommande ärenden, samt vid val av drätselkammare ävensom, vad angår landstingen, vid utseende av de ledamöter, till vilka landstinget enligt § 38 i då gällande förordning ägde överlämna vissa ärendens beredning, samt av landstingets förvaltningsutskott.

Konstitutions-
utskottet 1913.

Konstitutionsutskottet framhöll i sitt utlåtande, nr 25, vid behandling av propositionen och vissa i ämnet väckta motioner, vilka avsågo genomförande av proportionellt valsätt vid val till alla inom stadsfullmäktige och landsting förekommande styrelser och delegationer, att gränsen mellan förberedande delegationer och andra understundom kunde bli så svår att uppdraga och att skäl kunde anföras för en vidsträckt användning av den proportionella valmetoden. Utskottet hade dock, med hänvisning till riksdagens ståndpunkt år 1911, stannat vid att tillstyrka den proportionella metodens införande endast för de av Kungl. Maj:t föreslagna fallen. Utskottet föreslog emellertid vissa smärre jämkningar i Kungl. Maj:ts förslag. I vissa vid utlåtandet fogade reservationer av *herrar Wavrinsky, Larsson* i Västerås *m. fl.* påkallades utvidgning av den proportionella valmetodens användning i enlighet med motionerna. Riksdagen biträdde utskottets uppfattning. — Vid samma riksdag infördes även proportionellt valsätt vid val till kommunalfullmäktige.

Sakkunniga
1918.

I det betänkande med förslag till kommunal rösträttsreform, som den 10 april 1918 framlades av särskilda sakkunniga, föreslog de sakkunniga bland annat sådana ändringar i kommunallagarna, att kommunalnämnd, kyrkoråd och skolråd, gemensamt kyrko- och skolråd ävensom två eller flera av primärstämorna eller kommunalfullmäktige för särskild beredning utsedda personer skulle tillsättas proportionellt, därest det äskades av minst ett visst antal väljande.

Vid anmälan i statsråd den 16 april 1918 av detta förslag anförde chefen för civildepartementet, *statsrådet Schotte*, bland annat följande:

Chefen för
civildeparte-
mentet 1918.

I likhet med de sakkunniga ansåge departementschefen den proportionella valmetodens tillämpande i föreslagen omfattning vara att förordna såsom en lämplig garanti mot majoritetsförtryck vid delegationsval inom fullmäktige och å stämmorna, en garanti, som kunde vara av behovet påkallad just i samband med den lika rösträttens införande. Genom en dylik reform syntes kunna förebyggas, att de viktigare nämnderna besattes uteslutande med medlemmar ur en nybliven majoritet, som sökte undantränga alla till minoriteten hörande kommunala förmågor.

Efter att hava berört vissa invändningar, som tidigare anförts mot den proportionella metodens tillämpning vid val å primärstämmor, anförde departementschefen vidare. Emellertid uppstode genom den proportionella metodens införande givetvis ett ökat arbete för de kommunala myndigheterna, och det syntes därför vara bäst att, såsom de sakkunniga förordat, och med beaktande av de betänkligheter, som vid detta spörsmåls tidigare behandling inom riksdagen uttalats mot en alltför vidsträckt tillämpning av berörda metod, för det dåvarande icke gå längre än som påkallades såsom en garanti vid den lika rösträttens införande och såsom en konsekvens av den föreslagna bestämmelsen om de kommunala ärendenas obligatoriska beredande inom den borgerliga kommunen. Det syntes därför vara riktigt att, i överensstämmelse med vad då gällde beträffande stad, icke utsträcka metodens användande till andra än till de beredande styrelserna och för särskild beredning tillsatta personer. Den skulle därför tillämpas med avseende å kommunalnämnd samt kyrko- och skolråd ävensom å av primärstämmorna eller kommunalfullmäktige för särskild beredning tillsatta personer. Enligt förslaget skulle för övrigt kommunalnämnden lämnas tillfälle att, då visst ärendes behandling anförtröts åt annan delegation, i ärendet avgiva yttrande, vilken bestämmelse syntes göra det ur garantisynpunkt överflödigt att utsträcka den proportionella metoden till andra styrelser och nämnder av permanent natur. Vidare borde det icke ifrågakomma att låta nämnda metod tillämpas i vidare mån än som för det dåvarande gällde beträffande stadsfullmäktige och landsting, d. v. s. då så påfordrades av ett så stort antal väljande, som kunde efter den proportionella valmetoden inverka på valets utgång. Där inga starkare partimötsättningar gjorde sig gällande bland de väljande, kunde det givetvis vara förmånligt att slippa det ökade besvär, som metodens begagnande onekligen medförde. Redan den omständigheten, att möjlighet till proportionellt val föreläge, komme att verka hämmande på strävanden till maktmissbruk, så att dylikt val ej behövde tillgripas.

Det förslag till bestämmelser i ämnet, som enligt departementschefens hemställan genom proposition, nr 290, framlades för 1918 års lagtima riksdag, tillstyrktes i denna del av konstitutionsutskottet i dess utlåtande, nr 18, men frågan förföll på grund av kamrarnas skiljaktiga beslut.

Vid samma riksdag hemställde *herr Leander* i en inom andra kammaren väckt motion, nr 44, att riksdagen måtte hos Kungl. Maj:t anhålla om utredning och förslag i syfte att i »förordningarna om kommunalstyrelse i stad, om landsting och om kommunalfullmäktige» bestämmelser måtte införas därom, att alla val, där två eller flera personer skola utses, måtte ske proportionellt.

Motion
1918. 1.

I sitt med anledning av motionen avgivna utlåtande, nr 19, anförde *konstitutionsutskottet* bland annat följande:

Konstitutions-
utskottet
1918. 1.

Utskottet funne starka skäl tala för en mera vidsträckt tillämpning av den proportionella valmetoden. Även om åtskillnaden mellan förberedande delega-

tioner och sådana, vilkas uppgift huvudsakligen vore verkställande, finge tillmätas en viss betydelse för frågan, i vad mån proportionellt valsätt borde tillämpas, kunde det dock icke förnekas, att sagda gräns i praktiken vore synnerligen svår att uppdraga. Det kunde för övrigt enligt utskottets mening icke bestridas, att det för den kommunala verksamheten överhuvudtaget vore till fördel, att olika meningsriktningar inom de kommunala representationerna bleve företrädade även i andra styrelser och delegationer än dem, vars uppgifter huvudsakligast bestode uti att förberedande behandla inkomna ärenden. Vid sådant förhållande hade det syntes utskottet riktigt, att det proportionella valsättet bleve tillämpligt vid alla inom kommunala representationer förekommande val av styrelser, revisorer och nämnder. De betänkligheter, som möjligen skulle kunna göras gällande mot en dylik utsträckning ur synpunkten av det ökade besvär, som därav skulle föranledas, kunde icke tillmätas nämnvärd betydelse. De ifrågasatta stadgandena, som givetvis borde erhålla den formen, att den proportionella metodens tillämpning bleve fakultativ enligt de principer, som gällde för de val inom kommunala representationer, för vilka den redan vore föreskriven, komme nämligen, enligt vad redan vunnen erfarenhet bestyrkte, att bliva av betydelse, även om de ej direkt tillämpades utan allenast framtvingade frivilliga överenskommelser i den riktning, som med dem avsåges.

Huru långt man i det av motionären berörda hänseendet kunde gå och vilken avfattning de ifrågasatta nya bestämmelserna sålunda borde erhålla, kunde emellertid ej utan utredning avgöras. Utskottet vore för sin del ej övertygat om lämpligheten av att, på sätt i motionen föreslagits, utan varje inskränkning alla på kommunala representationer ankommande val inbegreps i nämnda bestämmelser. Det måste nämligen ifrågasättas, huruvida icke vissa sådana val, såsom fallande helt och hållet utanför den i egentlig mening kommunala verksamhetens ram, borde undantagas. Dessutom borde särskild uppmärksamhet ägnas åt frågan om sådana val, beträffande vilka i andra författningar funnes speciella bestämmelser, som ej utan vidare låte förena sig med ett generellt stadgande i kommunalförfattningarna om tillämpning av den för val av drätselkammare m. fl. delegationer gällande metoden. Så t. ex. vore i fråga om hyresnämnder och pensionsnämnder föreskrivet, att för varje ledamot en särskild suppleant skulle utses, och i fråga om hyresnämnder och styrelser för arbetsförmedlingsanstalter, att vissa av de personer, som skulle väljas, borde besitta särskilda kvalifikationer. På utredningen syntes sålunda böra bero, vilken utsträckning stadgandet med hänsyn till anförda omständigheter borde erhålla, och vilka ändrade bestämmelser i andra författningar än kommunallagarna, som därav kunde föranledas.

Utskottet hemställde, att riksdagen måtte anhålla, det täcktes Kungl. Maj:t låta utreda, i vilken utsträckning det kunde föreskrivas, att på landsting, stads- och kommunalfullmäktige ankommande val, utöver vad därom redan vore stadgat, skulle ske proportionellt, därest sådant av visst antal väljande äskades, ävensom för riksdagen framlägga de förslag, som av utredningen kunde föranledas. Skrivelseförslaget förföll emellertid på grund av kamrarnas skiljaktiga beslut.

Proposition
1918. U.

De för 1918 års lagtima riksdag framlagda förslagen blevo — så vitt nu är i fråga oförändrade — genom proposition, nr 34, framlagda för samma års urtima riksdag. I två med anledning av propositionen väckta motioner påyrkades utsträckt tillämpning av den proportionella valmetoden, i den ena, nr 27, i första kammaren av *herr K. J. Ekman*, såvitt anginge alla borgerligt- och kyrkligt-kommunala val, där två eller flera personer skulle utses, och i den andra,

nr 59, i andra kammaren av *herr Nilsson* i Landeryd, beträffande alla inom kommunala representationer förekommande val.

I sitt med anledning av propositionen avgivna utlåtande, nr 1, anförde *tredje särskilda utskottet*, att utskottet med hänsyn till de stora praktiska svårigheter, som tvivelsutan skulle yppa sig, icke i vidare mån än av Kungl. Maj:t föreslagits kunde tillstyrka införande av den proportionella valmetoden vid sådana val, som förekomme å kommunalstämma. Däremot ville utskottet på de skäl, som anförts av konstitutionsutskottet i dess nyssnämnda utlåtande, nr 18, hemställa om utredning, i vilken utsträckning det kunde föreskrivas, att på landsting, stads- och kommunalfullmäktige ankommande val, utöver vad därom redan vore stadgat, skulle ske proportionellt, där det äskades av visst antal väljande.

Särskilda
utskottet
1918. U.

Riksdagen godkände utskottets hemställan, varefter riksdagens beslut anmälades i skrivelse den 19 december 1918, nr 40.

Vid 1920 års riksdag väcktes inom första kammaren en motion, nr 41, av *herr Stendahl*, vilken hemställde, att riksdagen ville för sin del besluta sådan utsträckning av användandet av den proportionella valmetoden inom landsting, stads- och kommunalfullmäktige, att val måtte förrättas proportionellt, därest sådant äskades av minst så många väljande, som motsvarade det tal, vilket erhöles om samtliga väljandes antal delades med det antal personer valet avsåge, ökat med 1. I avgivet utlåtande, nr 9, hemställde konstitutionsutskottet under hänvisning till pågående utredning, att motionen icke måtte föranleda någon riksdagens åtgärd. Denna hemställan bifölls av riksdagen.

Motion 1920.

Den åsyftade utredningen var anförtrodd åt *kommunalförfattnings-sakkunniga*. I sitt den 31 januari 1923 framlagda betänkande IV med förslag till lag om landsting med mera meddelade emellertid de sakkunniga, att de — vilkas uppdrag förklarats skola upphöra nämnda dag — ej behandlat omförmälda spörsmål, som enligt de sakkunnigas mening borde företagas till behandling i samband med utarbetandet av en ifrågasatt kommunal vallag.

Kommunal-
författnings-
sakkunniga
1923.

Landshövdingen Hammar skjöld har i sitt förslag vidtagit allenast den utvidgningen av det proportionella valsättets tillämpning, att detsamma skall komma till användning jämväl vid val å kommunalstämma, samt i kommunalfullmäktige och stadsfullmäktige av revisorer och revisorssuppleanter, i fråga om vilka befattningar enligt den sakkunniges mening kravet på minoritetens representerande syntts vara särskilt välgrundat.

Den sak-
kunnige.

Vid 1928 års riksdag upptog *herr Stendahl* i en inom första kammaren väckt motion, nr 55, sitt vid 1920 års riksdag framförda yrkande med tillägg, att riksdagen ville besluta, att den successiva förnyelsen av nämnder, styrelser och delegationer skulle upphöra.

Motion 1928.

I utlåtande, nr 8, med anledning av motionen erinrade *konstitutionsutskottet* om tidigare framställningar i ämnet samt om den sakkunniges förslag, varefter utskottet fortsatte i huvudsak:

Konstitutions-
utskottet 1928.

Den i riksdagens skrivelse år 1918 begärda utredningen hade sålunda icke blivit verkställd i hela den omfattning, som med skrivelsen avsetts. Utskottet vidhölle sin vid 1918 års lagtima riksdag uttalade och av urtima riksdagen samma år omfattade åsikt om lämpligheten av att proportionellt valsätt tilläm-

pades inom de kommunala representationerna utom vid val till förberedande delegationer jämväl vid val till nämnder m. m., som hade förvaltande och verkställande uppgift. Visserligen kunde sägas, att vid dylika val, fastän proportionellt valsätt för dem icke vore i lag föreskrivet, i regel en proportionell fördelning av mandaten ägde rum mellan olika meningsgrupper. Men det oaktat, och då exempel i motsatt riktning ej saknades, funne utskottet det vara önskvärt, att principen fastställdes i lag. Ett sådant stadgande borde givetvis liksom de motsvarande nu gällande givas fakultativ karaktär. Utskottet ville icke förneka — vilket även framhållits år 1918 — att svårigheter kunde yppa sig därigenom, att i gällande författningar i vissa fall gäves bestämmelser om särskild kvalifikation hos ledamöter i de nämnder, varom här vore fråga, men, oavsett att dessa bestämmelser i en del fall måhända saklöst skulle kunna falla bort, förmenade utskottet, att utväg för svårigheternas övervinnande borde kunna finnas. Givetvis borde jämväl frågan om den successiva förnyelsen av dylika nämnder därvid tagas under omprövning. Med hänsyn till att utredning i berörda frågor syntes erforderlig, hade utskottet emellertid icke ansett sig böra i enlighet med motionärens hemställan förelägga riksdagen förslag till lagändringar.

Utskottet ansåge, att utredningen lämpligen borde anordnas sålunda, att förslag i ämnet kunde framläggas i samband med det väntade förslaget till allmän revision av kommunalförfattningarna, som torde få förväntas inom nära liggande tid.

I anledning av vad sålunda anförts hemställde utskottet, att riksdagen i skriftelse till Kungl. Maj:t måtte anhålla, att Kungl. Maj:t täcktes låta utreda i vilken utsträckning den proportionella valmetoden kunde komma till användning, utöver vad som redan vore stadgat, vid på landsting, stads- och kommunalfullmäktige ankommande val, ävensom för riksdagen framlägga de förslag, var till utredningen kunde giva anledning. Riksdagen biträdde utskottets hemställan, varefter riksdagens beslut anmälades i skrivelse den 16 mars 1928, nr 73.

Över riksdagsskrivelsen hava yttranden inhämtats i samband med utlåtanden över sakkunnigförslaget.

Yttrauden.

En del av de hörda myndigheterna hava utan att ingå på själva sakfrågan tillstyrkt, att en utredning måtte komma till stånd i det av riksdagen angivna hänseendet. Andra hava uttalat sig rörande den föreslagna utsträckningen men samtidigt framhållit, att ytterligare utredning vore erforderlig. Utredning har sålunda tillstyrkts eller förslaget om verkställande av utredning lämnats utan erinran av bland andra *överståthållarämbetet, länsstyrelserna i Hallands, Värmlands, Örebro, Västmanlands och Norrbottens län, stadsfullmäktige i Halmstad, Karlstad och Falun*, ävensom *styrelsen för svenska stadsförbundet*. *Överståthållarämbetet* har anført, att vid bifall till den ståndpunkt ämbetet i anslutning till riksdagsskrivelsen sålunda intagit resultatet av den begärda utredningen icke borde föregripas genom ändringar av kommunalförfattningarnas nuvarande bestämmelser om proportionella val och följaktligen borde även anstå med genomförandet av sakkunnigförslaget i denna punkt.

Vad angår själva sakfrågan hava bland andra följande myndigheter tillstyrkt eller förklarat sig icke hava något att i princip erinra mot en utsträckning av den proportionella valmetoden i enlighet med den av riksdagen uttalade uppfattningen: *länsstyrelserna i Stockholms, Södermanlands, Kalmar, Kristianstads, Malmöhus, Hallands, Älvsborgs, Kopparbergs, Gävleborgs, Väster-*

lands och *Västerbottens län* ävensom *stadsfullmäktige i Uppsala, Malmö, Helsingborg, Landskrona, Göteborg, Vänersborg, Västerås, Söderhamn och Umeå*. I en del av dessa yttranden har även förordats, att den successiva förnyelsen av nämnder, styrelser med flera måtte upphöra.

En utsträckning av den proportionella valmetodens användning i överensstämmelse med sakkunnigförslaget, det vill säga till revisorer och revisorssuppleanter, har tillstyrkts av bland andra *länsstyrelserna i Uppsala, Kronobergs och Jämtlands län*. Däremot har *länsstyrelsen i Blekinge län* ansett, att då för revisorsuppdrag erfordrades särskilda kvalifikationer, som icke vore beroende eller stode i omedelbart sammanhang med vederbörandes politiska åskådning, det vore olämpligt att åt berörda val giva någon partipolitisk anstrykning.

I en del av de inkomna yttrandena har gjorts gällande, att viss utsträckning av den proportionella valmetoden utöver vad den sakkunnige föreslagit borde komma till stånd. Härvid har i allmänhet föreslagits, att utsträckning borde ske till alla val, där ej för den eller de valda föreskreves särskilda kvalifikationer. Uttalanden i denna riktning hava gjorts av bland andra *länsstyrelserna i Jönköpings, Gotlands och Västmanlands län* samt *stadsfullmäktige i Gävle*. *Länsstyrelsen i Jönköpings län* har ansett användningen av proportionell valmetod onödig vid val av nämnder med rent verkställande uppgift. *Länsstyrelsen i Göteborgs och Bohus län* har anfört, att den proportionella valmetoden borde utan olägenhet kunna komma i användning även för val av de styrelser eller nämnder, som skulle utses för kommuners eller landstings särskilda förvaltningsuppgifter. Då särskilt landsting och stadsfullmäktige emellertid hade att verkställa en mångfald val, vilka icke berörde landstingets eller kommunens egna förvaltningsuppgifter, och den proportionella valmetodens utsträckning även till dessa med säkerhet skulle bli alltför betungande, syntes dock erforderligt, att en klar begränsning till nämnder och styrelser för de egna förvaltningsuppgifterna gjordes. I några yttranden har uttalats, att valnämnden borde utses proportionellt.

Däremot har den föreslagna utsträckningen av den proportionella valmetoden avstyrkts av *länsstyrelserna i Östergötlands, Blekinge och Skaraborgs län*, *stadsfullmäktige i 7 städer*, däribland *Stockholm och Linköping*, *kommunalfullmäktige i 40 kommuner* samt *styrelsen för svenska landskommunernas förbund*. Såsom uttryck för denna uppfattning må anföras följande citat ur några av de avgivna yttrandena.

Länsstyrelsen i Blekinge län:

Någon som helst anledning att ytterligare utvidga området för de politiska inflytelserna förefunnes icke. För övrigt hade redan i praktiken tämligen allmänt på överenskommelsens väg de intressen blivit tillgodosedda, som tillämpningen av den proportionella valmetoden skulle vara avsedd att främja, och ett fortgående på berörda linje syntes i alla avseenden vara att föredraga icke minst ur den synpunkten, att man då lättare kunde tillfredsställa önskemålet, att vid delegationers sammansättande få den rätte mannen på den rätta platsen. Skulle den proportionella valmetoden komma till tillämpning i större utsträckning än för närvarande vore fallet, borde den successiva förnyelsen av de nämnder, sty-

relser och delegationer, vid vilkas sammansättning valmetoden skulle användas, helt upphöra och samtliga ledamöter väljas för samma mandattid.

Länsstyrelsen i Östergötlands län:

Länsstyrelsen företrädde den uppfattningen, att det proportionella valsättet vore ägnat att skärpa partimotsättningarna och därför under inga förhållanden borde komma till begagnande, då det gällde att utse dugande och väl kvalificerade personer till nämnder och styrelser av helt opolitisk karaktär. Med utgående från nämnda principiella ståndpunkt ställde sig länsstyrelsen helt naturligt avvisande till tanken på den proportionella valmetodens utsträckta tillämpning vid val inom kommunala församlingar. En sådan utsträckning borde i varje fall icke göras mer omfattande än vad den sakkunnige föreslagit.

Karlskoga kommunalfullmäktige:

Något verkligt behov av sådan utökning, som nu ifrågasatts, syntes icke vara påvisat. Så länge den borgerliga kommunens beslutanderätt i många kommuner utövades av kommunalstämma och den kyrkliga alltid av kyrkostämman, kunde proportionellt val vid stämmor, med dess växlande tillslutning, aldrig åstadkomma den rättvisa, som avsåges med valmetoden. Frånsett det förhållandet, att det vore högst tvivelaktigt om den uppdelning i politiska partier, som framtvingades av den proportionella valmetoden, kunde vara till fördel i det kommunala förvaltningsarbetet, funnes åtskilliga nämnder, vilkas sammansättning efter politiska eller andra gruppsynpunkter komme att direkt strida mot ändamålet med deras verksamhet. Så t. ex. taxeringsnämnd, där redan föreskrift funnes, enligt vilken medlemmarnas praktiska verksamhet skulle vara avgörande, fattigvårdsstyrelse, där särskilt för en vidsträckt landskommun med indelning i rotar stor hänsyn borde tagas till medlemmarnas bostadsort. Nämnda mera vägande synpunkter kunde icke tillgodoses vid proportionella val. Redan tillämpning därav vid val av skolråd, där även medlems bostadsort hade viss betydelse, kunde medföra och hade medfört olägenhet.

Stockholms stadsfullmäktige hava uttalat, att något behov av nya lagbestämmelser i den riktning riksdagsskrivelsen angåve enligt stadsfullmäktiges mening knappast föreläge, enär genom den praxis, som vid de kommunala valen allmänt tillämpades, även med nuvarande bestämmelser erhöles den representation för olika meningsriktningar, som den proportionella valmetoden avsåge att trygga. Stadsfullmäktiges beslut i denna del har fattats med 39 röster mot 34, vilka avgåvos för ett uttalande om behovet av ytterligare utredning.

Beträffande frågan om den successiva förnyelsen inom fattigvårdsstyrelse, barnavårdsnämnd och nykterhetsnämnd har *styrelsen för svenska landskommunernas förbund* framhållit följande:

Det funnes icke något formellt hinder för bibehållande av en sådan ordning även vid proportionellt val, ehuru den proportionella valmetoden ju komme bättre till sin rätt vid val av större antal ledamöter samtidigt. Villkoret att minst en av ledamöterna i fattigvårdsstyrelsen och barnavårdsnämnden skulle vara kvinna, bleve däremot svårare att uppehålla vid tillämpning av den proportionella valmetoden. Beträffande däremot de villkor i övrigt, som gällde för barnavårdsnämndens sammansättning, vore nog dessa grundade på behov, som icke medgäve jämkning av desamma. Den proportionella valmetoden borde därför i detta fall begränsas till de ledamöter kommunen hade att välja jämlikt barnavårdslagen 3 § mom. d). Det finge också anses uteslutet att genom den proportionella valmetodens tillämpning betrygga sådan sammansättning av taxe-

ringsnämnden, som gällande förordning föreskreve. Skulle en utsträckning av den proportionella valmetodens användning inom landskommunerna komma till stånd, funnes enligt styrelsens mening ingen anledning att, såsom riksdagen ifrågasatt, begränsa användningen endast till de kommuner, som hade kommunalfullmäktige.

Rörande de yttranden, som avgivits av landsting och av styrelsen för svenska landstingsförbundet, får jag hänvisa till behandlingen av förslaget till ändringar i landstingslagen.

Såsom den nu verkställda utredningen visar, äro meningarna synnerligen delade rörande önskvärdheten av en vidgad tillämpning av den proportionella valmetoden på det område, varom här är fråga. Sålunda har å ena sidan framhållits, att en ökad användning av denna valmetod vore påkallad för att bereda de olika meningsriktningar, som finnas inom de väljande församlingarna, skälig representation bland de valda. Härvid har påpekats, att fall förekommit, då en majoritet i viss mån missbrukat sin ställning för att från de kommunala verkställighetsorganen utesluta lämpliga personer av annan uppfattning än majoriteten. Å andra sidan har gjorts gällande, att berörda fall numera hörde till undantagen samt att de olika partierna oftast till följd av frivillig överenskommelse erhöles skälig representation inom de valda organen. Till en dylik proportionell fördelning har ansetts bidraga, att frågor om val i regel förberedas av nämnd eller beredning, som utsetts med tillämpning av proportionell metod. Behovet av utsträckt tillämpning av denna metod skulle för övrigt, vad angår städerna, bliva svagare, därest det nu föreliggande förslaget till lag om kommunalstyrelse i stad upphöjes till lag. Enligt detsamma skall nämligen, när ärende beretts annorledes än genom drätselkammare eller allmänt beredningsutskott, kammaren eller utskottet erhålla tillfälle att yttra sig däröver. Härigenom vinnes bland annat, att ärendena alltid komma att behandlas av ett enligt proportionell metod tillsatt organ. Tydligt är även, att en ökad användning av nämnda metod medför vissa olägenheter. Även om större betydelse icke kan tillmätas den anförda omständigheten, att det proportionella valsystemet leder till att valen i vidgad omfattning ske efter partisynpunkter, får det ej förbises, att berörda system i en del fall kan försvåra en god rekrytering. Däremot kan naturligen systemet i andra fall medföra ökade möjligheter att till kommunala befattningar välja sakkunniga personer. Särskilda svårigheter uppkomma emellertid i fråga om de befattningar, för vilkas innehavare speciella kvalifikationer föreskrivas. Att såsom riksdagen för vissa fall ifrågasatt låta kravet på dylika kvalifikationer bortfalla, synes icke lämpligt, och någon god utväg för övervinnande av svårigheterna lär ej kunna anvisas. Naturligen är det riktigt, att proportionellt valsystem kan användas även med bibehållande av gällande regler om successiv förnyelse. Emellertid är det tydligt, att för ett fullt utnyttjande av det proportionella valsättets fördelar vid val av nämnder eller styrelser med jämförelsevis ringa antal medlemmar kräves, att alla medlemmarna väljas samtidigt. Märkas bör även, att vid borttagandet år 1922 av den successiva förnyelsen av kommunal- och municipalnämnd såsom skäl härför anfördes, att nämnda anordning stode i mindre god överens-

Departements-
chefen.

stämmelse med regeln, att val av ledamöter och suppleanter i dylik nämnd skall ske proportionellt. Med hänsyn till det anförda finner jag mig icke kunna föreslå någon allmän utvidgning av den proportionella valmetodens tillämpning vid de val, som ankomma på kommunal- och stadsfullmäktige. I likhet med den sakkunnige anser jag emellertid, att val av revisorer och revisorssuppleanter bör kunna ske proportionellt. Såsom den sakkunnige framhållit synes vid dylikt val kravet på minoritetens representerande vara särskilt välgrundat. Utvidgningen synes emellertid böra begränsas till kommunens eller stadens egna revisorer och sålunda ej gälla de andra revisorer, som på grund av särskilda föreskrifter utses av kommunal- eller stadsfullmäktige.

Beträffande frågan om vidgad användning av proportionellt valsystem vid val inom landsting kommer jag att yttra mig vid behandlingen av förslaget till ändringar i landstingslagen.

Mom. 2 i denna paragraf motsvarar L. § 21 mom. 2 och 3.

Den sakkunnige.

Rörande denna paragraf har *den sakkunnige* anført, att beslut om avhändande av fast egendom ansetts lika väl som beslut om inköp böra, när transaktionen avsåge genomförande av fastställd stadsplan eller tomtindelning, undantagas från bestämmelsen om kvalificerad majoritet, ävensom att det syntes riktigast att i punkterna c och d utbyta uttrycket »under det löpande året» emot »året näst före det, som höjningen avser»; eljest skulle nämligen bestämmelsen om kvalificerad majoritet i vissa fall kunna kringgås genom beslutets uppskjutande över årsskiftet.

Yttranden.

I en del av de inkomna yttrandena hava föreslagits sakliga ändringar i reglerna om användningen av kvalificerad majoritet. Bland annat hava *Stockholms stadsfullmäktige* yttrat:

Stadsfullmäktige ville för sin del uttala, att stadgandena om dubbelt flertal såsom förutsättning för rättsgiltigt beslut syntes böra ur kommunalförordningen utgå. Syftet med sagda bestämmelser vore givetvis att binda den kommunala beslutanderätten och inskränka kommunens rörelsefrihet. Enligt stadsfullmäktiges mening hade erfarenheten icke visat, att något behov av sådana inskränkningar föreläge, tvärtom kunde det i många fall vara till kommunens fördel, att den tveksamhet, som ofta gjorde sig gällande i fråga om lösningen av för staden betydelsefulla frågor eller igångsättande av viktiga nya företag, icke, såsom nu vore fallet, kunde med stöd av bestämmelserna om två tredjedels majoritet lägga hinder i vägen eller i varje fall avsevärt fördröja det slutliga avgörandet. Den grundliga utredning genom ett flertal olika organ, som inom stadens vittutgrenade förvaltning vore av nöden för alla större ärenden, innebure jämte den offentliga kritiken enligt stadsfullmäktiges mening fullt tillräckliga garantier emot förhastade beslut.

Styrelsen för svenska landskommunernas förbund har anført:

Det kunde ifrågasättas, om icke förvärv av fast egendom för tillgodoseende av författningsenliga åligganden såsom tomt till ålderdomshem m. m. liksom då inköpet avsåge genomförande av fastställd stadsplan eller tomtindelning, borde få ske med enkel majoritet. Då kommun vore pliktig att bygga ålderdomshem och uppföra byggnader för andra kommunala behov, borde icke författningen göra det möjligt för en tredjedel av de beslutande att kanske rent

provokatoriskt hindra detta genom att motsätta sig förvärv av byggnadstomt eller förhindra majoriteten att välja en tomt med för anstalten lämpligt läge. Någon fara kunde en i detta avseende vidgad rätt för majoriteten icke innebära.

Beträffande den i sakkunnigförslaget vidtagna ändringen i punkterna c och d har *länsstyrelsen i Jämtlands län* anfört:

Den föreslagna formuleringen torde medföra, att i vissa fall (om enligt c) anslag ifrågasattes under det år anslaget avsåge samt anslag närmast föregående år funnits för ändamålet eller (om enligt d) höjning ifrågasattes under det år anslaget avsåge av redan beslutat anslag, samt anslaget för ändamålet under det år, som närmast föreginge det, vilket höjningen avsåge, uppgått till minst det höjda beloppet, kvalificerad majoritet icke komme att erfordras, ehuru sådan krävdes med nuvarande formulering.

I enlighet med den princip för revisionsarbetet, som jag tidigare angivit, anser jag mig icke nu böra upptaga förslag om sakliga ändringar i gällande bestämmelser om kvalificerad majoritet. Denna fråga torde för övrigt icke kunna lösas utan en mera ingående utredning.

Den av länsstyrelsen i Jämtlands län framställda erinringen synes mig icke böra föranleda ändring i förslaget.

Med hänsyn till den föreslagna lagen om församlingsstyrelse har tillagts en bestämmelse om utskylder, som beslutas av kyrkofullmäktige.

Vid denna paragraf möter frågan om precisering av uttrycket nytt ändamål eller behov. Nämda spörsmål har vid flera tillfällen varit föremål för prövning i samband med behandlingen av reglerna om kvalificerad majoritet.

Vid anmälan i statsråd den 30 januari 1907 av den proposition, nr 29, i vilken — i samband med förslag till kommunal rösträtsreform — framlades förslag till de föreskrifter rörande kvalificerad majoritet, som ännu i huvudsak gälla, erinrade chefen för civildepartementet, *statsrådet Juhlin*, att redan enligt då gällande kommunalförordningar kvalificerad majoritet erfordrades för åstadkommande av beslut i vissa fall. Härefter fortsatte han:

Den tanke, som låge till grund för nämnda anordning, hade synts böra än vidare beaktas, då förändringar föresloges, som säkerligen skulle djupt ingripa i det kommunala livet. Erfarenheten hade visat, att de maktägande inom kommunerna mångenstädes beslutat företag eller ingått förpliktelser, som blivit för de skattdragande i hög grad betungande. Bestämmelserna därom, att vissa kommunala beslut skulle underställas myndigheternas prövning, vore icke väl ägnade att förekomma sådana mindre välbetänkta förvaltningsåtgärder. För åstadkommandet av någon garanti därutinnan syntes den naturligaste utvägen vara uppställandet av den fordran, att beslut, vilka kunde utöva kännbart inflytande på kommunens ekonomi under en följd av år, icke finge komma till stånd utan att uppbäras av en stadgad allmän mening inom kommunen. I sådant syfte borde stadgas, att till beslut i vissa frågor skulle erfordras två tredjedelar av de i omröstningen deltagandes röster efter röstvärdet.

Efter att hava framhållit att bland nämnda frågor vore avhändande av fast egendom eller därifrån härflytande rättighet samt inköp av fastighet, anförde departementschefen vidare. Såsom därmed likställda hade ansetts frågor om beviljande av anslag till nya företag eller behov samt om sådan ökning av anslag, som föranledde uttaxering för längre tid än fem år. Särskilt i frågor av nämnda art syntes varsamhet av nöden och kravet på kvalificerad majoritet

Departements-
chefen.

Nytt ändamål
eller behov.

Chefen för
civildeparte-
mentet 1907.

för åstadkommande av beslut välbetänkt. Av grunden för det ifrågasatta stadgandet syntes bliva tydligt, att med »nya företag eller behov» avsåges icke frågor av alltför underordnad vikt, utan i allmänhet sådana, som i sig innefattade ett nytt uppslag i den kommunala utvecklingen. evad uppslaget ginge ut på igångsättande av ett nytt kommunalt företag eller tillgodoseende av ett förut ej känt eller erkänt kommunalt behov. Med ledning av den för kommunen gällande utgiftsstaten komme det ej att möta någon större svårighet att avgöra, huruvida en viss fråga vore att hänföra under bestämmelsen eller icke.

Särskilda utskottet 1907.

Särskilda utskottet, nr 1, framhöll i sitt med anledning av propositionen avgivna utlåtande, nr 4, bland annat följande:

Särdeles angeläget syntes det utskottet vara, att kvalificerad majoritet gjordes till villkor för sådana beslut, vilka avsåge att föra in den kommunala verksamheten på nya banor, att anlita kommunens medel för ändamål, vilka förut ansetts vara för kommunens intressen främmande. Givet vore, att en bestämmelse i antydd riktning alltid måste bliva i viss mån svävande och att dess tillämpning komme att bero av ett förnuftigt skön efter de i varje fall föreliggande omständigheterna. Det syntes utskottet emellertid därvid i främsta rummet vara av nöden, att stadgandet icke erhöles en avfattning, som inbjöde till en alltför vittgående tolkning. Efter att hava redogjort för den i Stockholmsförordningen intagna föreskriften i ämnet och för vissa fall, då densamma ansetts tillämplig, fortsatte utskottet. En bestämd praxis hade sålunda utbildat sig i fråga om räckvidden av berörda stadgande. Det torde då ock vara lämpligt, att när den tanke, som uppbure detsamma, skulle föras ut på ett vidsträcktare lagstiftningsområde, den redan antagna ordalydelsen bibehölles oförändrad.

På grund härav föreslog utskottet, att det i propositionen använda uttrycket »nya företag eller behov» skulle utbytas mot »nya ändamål eller behov». Riksdagen godkände utskottets uppfattning.

Konstitutionsutskottet 1927.

Med anledning av en vid 1927 års riksdag väckt motion om ändrade bestämmelser angående kvalificerad majoritet vid vissa kommunala beslut anförde *konstitutionsutskottet* i sitt utlåtande, nr 20, bland annat:

Motionärernas uttalande, att bestämmelserna om kvalificerad majoritet för beviljande av anslag till nya ändamål eller behov blivit alltmera betydelselösa, innefattade enligt utskottets mening en överdrift. Emellertid syntes erfarenheten visa, att nämnda bestämmelser kunde bliva föremål för skilda tolkningar och att den begränsning av majoritetens beslutanderätt, som där avsetts, under vissa förhållanden kunde bliva av tvivelaktigt värde. Utskottet ville därför uttala önskvärdheten av att bestämmelserna erhöles en mera bestämd formulering; särskilt syntes ett klarläggande av innebörden i begreppet »nya ändamål och behov» vara önskvärd. Det syntes dock kunna förväntas, att berörda fråga skulle bliva föremål för uppmärksamhet i samband med den revision av kommunalförfattningarna, som igångsatts genom Kungl. Maj:ts beslut den 20 juni 1924.

Den sakkunnige.

Den sakkunnige har i sitt förslag upptagit stadgande, att till nya ändamål och behov skola hänföras sådana, för vilka anslag ej utgått under tio år näst före det år, som anslaget avser. I sin motivering har den sakkunnige anført, att han i enlighet med framställda önsknings sökt precisera begreppet »nya ändamål eller behov». Därvid hade han icke funnit någon bättre utväg än att fastställa en tidsgräns, inom vilken ett föregående beslut skulle falla för att

kunna åberopas. Detta stode i överensstämmelse med grunden för åtskillnaden mellan bestämmelserna i punkterna b), c) och d) och vore även praktiskt lämpligt för undvikande av tvivelsmål och misstag.

Den sakkunniges förslag har tillstyrkts av *länsstyrelsen i Gotlands län, Gotlands och Kristianstads läns landsting, stadsfullmäktige i Jönköping, Växjö och Halmstad* samt kommunalfullmäktige i 4 kommuner.

Yttranden.

I en del yttranden har gjorts gällande, att den föreslagna tiden borde förkortas. Sålunda hava *länsstyrelserna i Blekinge, Värmlands och Västmanlands län* föreslagit en tidrymd av 5 år. Samma tid har förordats av vissa stads- och kommunalfullmäktige.

Överståthållarämbetet har utan att vilja förorda den föreslagna definitionen dock ansett frågan om en ändamålsenlig och verksam bestämmelse angående dubbelt flertal vid avgörande av ärenden om anslag till nya ändamål och behov vara av den betydelse ur synpunkten av kommunernas sunda utveckling i ekonomiskt hänseende, att ett allvarligt försök till utformande av en dylik bestämmelse icke borde underlåtas. *Länsstyrelsen i Västernorrlands län* har framhållit önskvärdheten av att begreppet nya ändamål och behov än ytterligare förtydligas.

Den föreslagna bestämmelsen har däremot avstyrkts av *länsstyrelserna i Östergötlands, Kronobergs, Kalmar, Kristianstads, Skaraborgs, Örebro, Kopparbergs, Jämtlands och Norrbottens län, Hallands, Skaraborgs och Örebro läns landsting*, kommunalfullmäktige i 6 kommuner, stadsfullmäktige i 8 städer, däribland *Lund, Hälsingborg, Karlstad, Örebro och Falun*, ävensom *styrelserna för svenska stadsförbundet, svenska landstingsförbundet och svenska landskommunernas förbund*. *Länsstyrelsen i Jämtlands län* har till stöd för sin mening anført, att genom den föreslagna bestämmelsen angående vad som skulle hänföras till nya ändamål och behov, klargjordes visserligen den tvistefrågan, hur långt tillbaka i tiden en jämförelse skulle sträckas, men däremot icke frågan om själva identiteten mellan det ena och det andra ändamålet. Någon precisering därav torde ej heller kunna äga rum i själva lagen, utan måste överlämnas åt praxis. Samma uppfattning har uttalats av *länsstyrelsen i Kronobergs län*, som framhållit, att i avseende å tolkningen av begreppet nya ändamål och behov nog numera utbildat sig en så stadgad praxis, att några allvarligare svårigheter vid tillämpningen av den gällande bestämmelsen i allmänhet ej mötte. Även *stadsfullmäktige i Örebro* hava hållit före, att en fortsatt utveckling av en praxis, som, grundad på en reell prövning av föreliggande förhållanden, anpassade sig till syftet med stadgandet, komme att lämna den ledning vid stadgandets tolkning, som kunde anses erforderlig. Med hänsyn härtill kunde stadsfullmäktige icke förorda en föreskrift, som, om densamma än uteslöte tvivel och misstag, likväl medförde att kvalificerad majoritet komme att krävas även i fall, där skäl för påfordrandet av dylik majoritet icke föreläge. *Styrelsen för svenska landskommunernas förbund* har i denna del framhållit, att en tidsbegränsning icke gärna kunde »precisera» betydelsen av uttrycket nya ändamål eller behov, men inskränkte givetvis möjligheten för

den enkla majoritetens beslutanderätt och vore således en saklig ändring. Då en sådan icke syntes styrelsen påkallad, avstyrkte styrelsen densamma, så mycket mer som den föreslagna lydelsen lätteligen kunde föranleda missförstånd.

Styrelsen för svenska stadsförbundet har anfört i huvudsak följande:

Den avgränsning av begreppet, som föresloges, syntes knappast stå i god överensstämmelse med tillämpad praxis på området. Många prejudikat visade nämligen, att ett ändamål icke betraktats såsom nytt för kommunen, då anslag för detsamma utgått tidigare, ehuru icke på de senaste åren. Kontinuitet i tid och belopp syntes icke tillmätas någon avgörande betydelse. Icke heller syntes ändamålen behöva vara fullt identiska, blott de hade en liknande innebörd. Anslag exempelvis till viss folkbildande verksamhet hade ansetts motivera, att anslag till liknande annan verksamhet kunnat beviljas med enkel majoritet. Praxis vore dock i sistnämnda avseende något vacklande. Så hade t. ex. anslag till fri skolmaterial ansetts påkalla kvalificerad majoritet, ehuru anslag till viss fri sådan material redan beviljats. Om än praxis i sistnämnda avseende sålunda icke vore fullt tydlig och klar, torde den dock få anses bestämt hava fastslagit, att full identitet mellan ändamålen och viss tid mellan dessa identiska ändamåls tillmötesgående *icke* påfordrades. Bestämmelsen om kvalificerad majoritet torde vara tillkommen som en garanti mot missbruk av den utsträckta rösträtten. Den påfordrades därför under alla förhållanden vid vissa beslut av större vikt för kommuns ekonomi, såsom avhållande och inköp av fastighet, upptagande av lån, efterskänkande av oguldna utskylder samt i nu ifrågavarande fall, tillgodoseende av nytt ändamål eller behov. Med detta senare stadgande syntes hava avsetts att förhindra majoriteten att leda kommunens utveckling in på nya vägar, som kunde bliva i framtiden dyrbara för kommunen även om i det aktuella fallet inga större utgifter, som kunde påkalla lånemedel, vore behövliga. Det torde sålunda icke hava förutsatts någon relation i avseende å tidpunkten mellan i visst fall ifrågasatt anslag och ett tidigare av jämförbar natur.

Man syntes väl få giva den sakkunnige rätt däri, att den föreslagna lydelsen vore »praktiskt lämplig för undvikande av tvivelsmål och misstag», då den skulle utesluta all tveksamhet för framtiden om uttryckets innebörd. Men det torde kunna sättas starkt i fråga om bestämmelsen i realiteten skulle visa sig praktisk. Efter några exempel, avsedda att styrka detta påstående, har styrelsen förklarar sig finna den praxis, som numera utformar sig, i stort sett lycklig, varför en ändring, som skulle åstadkomma, att en reell prövning av uppkommande fall ersattes av en formell, rent schablonmässig sådan, icke syntes styrelsen önskvärd.

Departements-
chefen.

Den i sakkunnigförslaget upptagna nya bestämmelsen kan näppeligen sägas innebära någon precisering av uttrycket nytt ändamål eller behov. Densamma medför endast att, även om anslag tidigare lämnats till samma eller likartat ändamål, det ändamål eller behov, varom fråga är, dock skall betraktas som nytt. därest det tidigare anslagsbeviljandet ligger mera än tio år tillbaka. Stadgandet innebär sålunda en utvidgning av kravet på kvalificerad majoritet. Där emot ger detsamma ingen ledning för bedömande av den vanskliga frågan, när ett anslag ur saklig synpunkt skall anses som nytt. Naturligen medför den föreslagna avgränsningen en viss fördel, i det att den onödiggör allt hänsynstagande till beslut, som äro mera än tio år gamla. Denna fördel torde emellertid vara av obetydligt värde med hänsyn till det ringa antal fall, då ett beaktande av så

gamla beslut kan komma ifråga. Ehuru jag delar den uppfattningen, att det vore önskvärt att erhålla en precisering av uttrycket nytt ändamål eller behov, kan jag icke förorda det av den sakkunnige föreslagna stadgandet. En godtagbar precisering av omförmälda uttryck synes för övrigt knappast möjlig, och några större olägenheter torde ej vara att förvänta, därest det överlämnas åt praxis att fortfarande liksom hittills utforma lämpliga regler i detta hänseende.

Mom. 3 i denna paragraf motsvarar L. § 21 mom. 5.

Styrelsen för svenska stadsförbundet har funnit uttrycket »tillgängliga medel» ej fullt klart. Disponerandet av »tillgängliga medel» medförde ofta nog tvång att låna, något som stundom stode klart redan vid beslutets fattande. Även *länsstyrelsen i Västernorrlands län* och vissa kommunalfullmäktige hava hemställt om ett förtydligande av nämnda uttryck.

Yttranden.

Att närmare precisera innebörden av berörda uttryck torde icke vara möjligt. Det bör emellertid fasthållas, att beslut om anslag alltid måste noggrant angiva, hur anslaget skall bestridas. Enligt utslag av regeringsrätten kan anslag för en obestämd följd av år icke anvisas att utgå av »tillgängliga medel».

Departements-
chefen.

§ 14.

Första stycket av denna paragraf överensstämmer med L. § 21 mom. 4. I andra stycket har upptagits en ytterligare inskränkning i kommunalstämmans beslutanderätt.

Med hänsyn därtill att jag av skäl, som komma att beröras i det följande, föreslagit, att § 16 i sakkunnigförslaget skall utgå, har en jämkning blivit erforderlig i sista stycket av förevarande paragraf.

§ 15.

Beträffande denna paragraf, vilken motsvarar L. §§ 19 och 24, har *den sakkunnige* anfört, att i paragrafen sammanförts bestämmelserna om gottgörelse till kommunala förtroendemän, som utses av kommunalstämman. Det föresloges, att även för andra än kommunalstämмоordföranden ersättningen för kostnader för skrivmaterialier, postporton och dylika utgifter finge fixeras för ett år i sänder och ej skulle inräknas, när det bedömdes, om ersättningarnas sammanlagda belopp överstege vad kommunens ekonomiska bärkraft utan större olägenhet medgäve. Att icke heller ersättningar, som utginge enligt föreskrift i annan lag eller författning, direkt komme under sådant bedömande, hade förtydligats genom ändring av ordningen mellan de två sista momenten.

Den sakkunnige.

Motsvarande bestämmelser i fråga om städerna hava upptagits i II kap. 2 § 19 i sakkunnigförslaget och kap. 2 § 20 i det nu föreliggande förslaget till lag om kommunalstyrelse i stad.

I de inkomna yttrandena hava framställts ett flertal förslag till sakliga ändringar i omförmälda bestämmelser. Det har sålunda föreslagits bland annat, att föreskrifterna om ersättning till kommunala förtroendemän måtte helt borttagas, att ersättning till ordföranden för skrivmaterialier, postporton och dylika utgifter, samt arvodet till de i mom. 3 omförmälda funktionärerna måtte be-

Yttranden.

stämmas för hela tjänstgöringstiden, att dagtraktamentets belopp måtte höjas samt att reseersättning måtte utgå endast i det fall, att väglängden överstiger tjugu kilometer.

Stockholms stadsfullmäktige hava i anslutning till de föreslagna jämkningarna beträffande ersättning åt förtroendemän i stad anført följande:

De därom gällande bestämmelserna i kommunalförordningen för Stockholm i avseende å uppdraget såsom stadsfullmäktiges ordförande kunde icke anses tillfredsställande. Enligt stadsfullmäktiges mening borde stadsfullmäktige hava rätt att lämna ordföranden icke blott, såsom enligt kommunalförordningen för övriga städer, ersättning med belopp motsvarande beräkneliga utgifter för uppdraget utan även arvode för med uppdraget förenade besvär. De förpliktelser, som numera åvilade stadsfullmäktiges ordförande, vore av den omfattning och betydelse, att detta uppdrag måste anses väl jämförbart med andra kommunala förtroendeuppdrag, för vilka enligt gällande lag gottgörelse i form av arvode finge utgå. Den nuvarande ordningen måste i längden leda till en obehörig inskränkning av stadsfullmäktiges frihet att välja lämplig person till ordförande.

Departements-
chefen.

Anledning torde icke föreligga att nu vidtaga några sakliga ändringar i reglerna om ersättning för kommunala förtroendeuppdrag. Frågan om arvode till stadsfullmäktiges ordförande i Stockholm bör upptagas till prövning vid den blivande revisionen av den för huvudstaden gällande kommunalförordningen. Berörda fråga torde icke kunna lösas utan en ingående undersökning av alla på densamma inverkan omständigheter. Tydligt är emellertid, att ett avgörande i nämnda fråga kan komma att medföra verkningar även vad angår övriga större städer.

§ 16.

Denna paragraf motsvarar L. § 23 första och tredje styckena samt § 25 andra stycket ävensom sakkunnigförslaget § 17 och § 19 andra stycket.

Den sakkunnige.

Den sakkunnige har i sitt förslag utslutit den nuvarande bestämmelsen, att i kommunalstämmans protokoll skälen för beslut skola upptagas, men däremot föreslagit, att i protokollet skulle angivas, huruvida och i vilken ordning omröstning företagits. Såsom grund härför har framhållits, att förstnämnda bestämmelse vore betydelselös. Däremot vore, för händelse av underställning eller överklagande, av vikt, att i protokollet redogjordes för omröstning, där sådan ägt rum. Den sakkunnige har vidare ansett, att det borde vara tillåtet att uppdraga protokollsjusteringen åt särskilda justeringsmän, även om icke något ärende förekommit, som kunde sägas erfordra särskild skyndsamhet. Tid för justeringen måste, också när den ej skulle ske å stämma, på förhand bestämmas för tryggande av reservationsrätten, vilken skulle utövas sist vid justeringen. Enligt den sakkunniges förslag skulle tiden för justeringen bestämmas av stämman.

Jämväl i fråga om allmän rådstugas protokoll har föreslagits, att i protokollet skulle angivas, huruvida och i vilken ordning omröstning företagits.

Yttranden.

Länsstyrelsen i Stockholms län samt *styrelsen för svenska landskommunernas förbund* och vissa kommunalfullmäktige hava ansett, att det vore onödigt att i protokollet göra anteckning, huruvida omröstning ägt rum. Däremot vore det

av vikt, att där omröstning verkligen skett angåves, i vilken ordning omröstning företagits samt utgången av densamma. Kommunalfullmäktige i 2 kommuner hava framhållit, att i protokollet även skälet till beslutet borde antecknas, då det mången gång kunde vara av stor vikt att känna till detsamma. *Länsstyrelsen i Jämtlands län* har ansett att, om föreskriften angående protokollets innehåll icke efterlevdes, därav icke borde följa, att ett sålunda protokollrat beslut förklarades ogiltigt samt att en mindre kategorisk formulering därför borde användas.

Beträffande föreskrifterna om justering av kommunalstämmans protokoll har *länsstyrelsen i Västernorrlands län* anført, att med hänsyn till praktiska skäl och till nästan undantagslöst rådande praxis desamma borde ändras därhän, att föreskrift meddelades, att justeringen i regel skulle ske genom särskilda av stämman utsedda justeringsmän. Liknande anmärkning har framställts av kommunalfullmäktige i 1 kommun. På vissa håll har lämpligheten av att stämman bestämmer dag för protokollets justering ifrågasatts. *Växjö domkapitel* har påpekat, att bestämmelser saknades, huru skulle förfaras, i händelse justeringsman ansåge sig icke kunna vitsorda protokollets riktighet.

Såsom redan berörts har i en del yttranden föreslagits, att allt uppläsande av kommunala meddelanden i kyrkan skulle borttagas. Vad särskilt angår tillkännagivande om justering av protokoll har dess borttagande påyrkats av kommunalfullmäktige i 5 kommuner.

Med hänsyn därtill, att stämmans beslut kan komma att överklagas och i vissa fall skall underställas Kungl. Maj:ts eller länsstyrelsens prövning, torde det vara lämpligt att i protokollet alltid antecknas, huruvida omröstning skett. Fullgörandet härav torde icke medföra något egentligt besvär. Däremot synes det onödigt att upptaga skälen för beslutet. Ett riktigt och fullständigt angivande av skälen måste i många fall erbjuda betydande svårigheter.

Huruvida åsidosättande av bestämmelserna rörande protokollets innehåll skall medföra, att det beslut, som avses, blir ogiltigt torde icke kunna allmängiltigt besvaras. Ett avgörande härutinnan måste bliva beroende på prövning i varje särskilt fall. En ändring av bestämmelserna i den riktning, som föreslagits av länsstyrelsen i Jämtlands län, synes därför icke påkallad.

Då protokollsjusteringen numera i regel torde verkställas genom utsedda justeringsmän, har i tredje stycket dylikt förfarande angivits såsom det normala. Samtidigt har emellertid möjlighet bibehållits för stämman att själv verkställa justeringen antingen genast eller vid särskild stämma. Med hänsyn därtill, att ordföranden är ansvarig för protokollets förande, synes det riktigt, att han äger bestämma tid för verkställande av justering. Till förhindrande att justeringen uppskjutes allt för länge, torde dock en viss tid böra föreskrivas inom vilken justeringen skall äga rum. Den i S. stadgade tiden för justering å stämma, fjorton dagar, synes lämplig. För tillvaratagande av reservanternas rätt bör tiden för justeringens företagande tillkännagivas å stämman.

Någon särskild föreskrift torde icke erfordras rörande förfarandet, då justeringsman finner sig icke kunna bestyrka protokollets riktighet. Det torde ligga

Departements-
chefen.

i sakens natur, att han för dylikt fall skriftligen angiver sina anmärkningar mot protokollets innehåll. Frågan om protokollet kan anses justerat, när en eller flera justeringsmän framställt anmärkningar mot detsamma, lärers bliva att bedöma med hänsyn till anmärkningarnas beskaffenhet.

Det i sista stycket upptagna stadgandet — vilket överensstämmer med föreskriften i L. § 25 andra stycket och sakkunnigförslaget § 19 andra stycket — har ansetts böra sammanföras med de i förevarande paragraf givna reglerna om protokollet.

§ 17.

Paragrafen överensstämmer med L. § 23 andra stycket och sakkunnigförslaget § 18.

§ 18.

Denna paragraf motsvarar L. § 25 första stycket och sakkunnigförslaget § 19 första stycket.

Den sakkunnige.

Den sakkunnige har i sitt förslag upptagit bestämmelsen, att envar äger att taga avskrift av kommunalstämmans beslut och att utan lösen få avskriftens riktighet bestyrkt av ordföranden.

Yttranden.

Länsstyrelsen i Stockholms län, styrelserna för svenska stadsförbundet och svenska landskommunernas förbund samt kommunalfullmäktige i 7 kommuner hava ansett, att vad sålunda stadgats om ordföranden borde gälla även i kommunens förvaltning anställd befattningshavare.

Departementschefen.

Det torde ej vara erforderligt att i lagen bestämma, vem skyldigheten att bestyrka protokollsavskrift skall åligga. I lagen synes endast böra upptagas, att allmänheten äger rätt att kostnadsfritt få sådan avskrift bestyrkt. Det lärers sedermera bliva kommunalstämmans sak att besluta, huruvida skyldighet härutinnan skall åligga annan än stämmans ordförande.

§ 19.

Denna paragraf återgiver L. § 26.

Den sakkunnige.

Den sakkunnige har i sitt förslag tillagt en med L. § 36 mom. 4, första stycket, överensstämmande föreskrift att kommunalstämmans förhandlingar skola vara offentliga dock med rätt för stämman att för visst ärende besluta att överläggningen skall hållas inom lyckta dörrar.

Yttranden.

Rörande detta tillägg har *styrelsen för svenska landskommunernas förbund* anfört:

Något behov av en dylik begränsning av en sedan urminnes tider rådande offentlighet av de kommunala förhandlingarna hade icke gjort sig märkbart. Och att införa en så pass omtvistad nyhet blott för önskan att åstadkomma likformighet mellan kommunalfullmäktige och kommunalstämma förefölle icke att vara motiverat. Missbruk av rätten att hålla stämma inför lyckta dörrar skulle knappast komma att låta vänta på sig i orter, där man icke hade öppen blick för styrkan i det kommunala livets karaktär av offentlighet. Styrelsen avstyrkte införandet av bestämmelser om en dylik sekretess.

Kommunalfullmäktige i en kommun hava föreslagit den ändringen, att kommunalstämmans och kommunalfullmäktiges förhandlingar skulle vara offentliga för kommunens röstberättigade medlemmar. Det hade nämligen visat sig vara mindre lämpligt på flera sätt, att personer från andra kommuner trängde sig in och närvaro vid förhandlingarna och därvid opåkallat påverkade besluten i viss riktning.

I nu gällande förordning gives icke någon föreskrift, att kommunalstämman skall vara offentlig. Det har emellertid av ålder ansetts självklart, att så skall vara förhållandet. Värdet av offentlighet i det kommunala livet synes mig vara så stort, att denna gamla princip icke utan starka skäl bör övergivas. Någon olägenhet av att stämmorna hållas offentligt läser ytterst sällan kunna påvisas. Däremot kan det befaras, att möjligheten till sekretess skulle komma att missbrukas. Med hänsyn härtill har i nu föreliggande förslag det av den sakkunnige föreslagna undantaget från offentlighetsgrundsatsen uteslutits.

Departements-
chefen.

Kap. 3. Om kommunalfullmäktige.

§ 1.

Denna paragraf motsvarar L. § 28 mom. 1.

I skrivelse den 11 oktober 1922 har landshövdingen K. J. Bergström framhållit såsom brist i L., att däri icke stadgades skyldighet för ordförande i kommunalstämman att underrätta länsstyrelsen om kommunalstämmans beslut rörande fullmäktiges antal. I yttrande över framställningen har majoren E. von Heidenstam anfört, att det obestriddigen berott på ett förbiseende, att skyldighet icke ålagts kommunalstämman att meddela länsstyrelsen sina beslut om antalet fullmäktige.

Lands-
hövdingen
Bergström
1922.

Den sakkunnige har i anslutning till det gjorda påpekandet föreslagit skyldighet att underrätta länsstyrelsen om beslut rörande fullmäktiges antal. Enligt den sakkunniges mening behövde nämligen länsstyrelsen ej blott vid sammanräkning utan även i andra fall känna det för kommunalfullmäktige bestämda antalet.

Den sak-
kunnige.

Det av den sakkunnige förordade stadgandet har i sak oförändrat upptagits i föreliggande förslag.

§ 2.

Den sakkunnige har framhållit, att enär kommunalfullmäktige icke valdes å kommunalstämman, erfordrades om rösträtt och röstlängd hänvisande bestämmelser. Dessa bestämmelser hade i sakkunnigförslaget upptagits under §§ 2 och 3. Sistnämnda paragraf innehöll, att om upprättande av röstlängd och om röstlängdens bindande verkan stadgades i vallagen.

Den sak-
kunnige.

Styrelsen för svenska landskommunernas förbund har ansett, att sistberörda stadgande med hänsyn till innehållet i § 2 vore onödigt.

Yttrande.

Då i § 2 — enligt dess omarbetade lydelse — föreskrives, att rösträtt vid val av kommunalfullmäktige tillkommer envar, som äger rösträtt å kommunal-

Departements-
chefen.

stämma, synes det icke nödvändigt att hänvisa till de speciella reglerna om röstlängd och om dess bindande verkan. Att dessa regler skola gälla torde följa redan av stadgandet i § 2. Föreskriften i § 3 i sakkunnigförslaget har därför utesluts.

§ 3.

Denna paragraf motsvarar L. § 28 mom. 2, första stycket och § 4 i sakkunnigförslaget.

Den sakkunnige.

Den sakkunnige har med anslutning till L. § 41 och S. § 29 mom. 2 föreslagit, att följande personer, med hänsyn till sin ämbets- eller tjänstemannaställning, icke må vara kommunalfullmäktige, nämligen landshövding, landssekreterare, landskamrerare, länsassessor, domhavande eller allmän åklagare i orten, ej heller tjänstemän och betjante, vilka äro vid kommunens drätsel eller andra dess förvaltande verk anställda och för sin befattning redovisningsskyldiga. Rörande bestämmelsen om kommunens egna tjänstemän och betjante har den sakkunnige anfört, att stadgandet i inskränkande riktning förtydligats.

Yttranden.

I en del av de inkomna utlåtandena har yrkats, att förbudet för vissa statliga ämbets- och tjänstemän samt kommunala befattningshavare att vara kommunalfullmäktige måtte utgå. Framställningar härom hava gjorts av kommunalfullmäktige i 5 kommuner. Såsom skäl har framhållits, att erfarenheten från landsbygdens kommunala liv visat, att befattningshavare, som fölle under den föreslagna bestämmelsen, varit en värdefull tillgång vid besättande av kommunala förtroendeposter.

Förbudet för domhavande i orten att vara kommunalfullmäktig har avstyrkts av *länsstyrelserna i Kronobergs, Jämtlands och Norrbottens län* samt kommunalfullmäktige i 12 kommuner.

Mot bestämmelsen, att allmän åklagare i orten ej må vara kommunalfullmäktig, hava anmärkningar framställts av *länsstyrelserna i Jämtlands och Norrbottens län*, kommunalfullmäktige i 15 kommuner samt *föreningen Sveriges landsfiskaler*. Föreningen har såsom skäl för sin ståndpunkt anfört i huvudsak följande:

Den föreslagna nya bestämmelsen komme icke att få någon mera praktisk betydelse för annan av de uppräknade ämbets- och tjänstemännen än landsfiskal och möjligen domhavande. Av landsfiskalerna vore flertalet bosatt inom landskommuner. Om förslaget i förevarande del bifölles, skulle alltså dessa bliva obehöriga såsom kommunalfullmäktige. Ehuru kanske icke så många landsfiskaler hade sådant intresse för kommunala angelägenheter, att de låtit invälja sig bland sin orts kommunalfullmäktige, syntes det dock föreningen synnerligen olämpligt att hindra dem, som så ville, från dylikt inval. Deras ställning som åklagare torde knappast i något fall behöva komma i kollision med fullmäktigeuppdraget. Däremot måste det otvivelaktigt i flera hänseenden vara till nytta och av värde för fullmäktige att bland sig hava en tjänsteman, som måste antagas besitta större förmåga att sätta sig in i flertalet förekommande ärenden än många av de övriga fullmäktige. Det vore ju icke gärna möjligt för lantborna i gemen att rätt tolka och förstå alla de lagar och författningar, som reglerade det moderna samhället. Även om det finge förut sättas att kommunalfullmäktiges ledamöter tillhörde de mest upplysta och för

uppdraget bäst skickade inom socknen, vilket emellertid långt ifrån alltid vore fallet, torde det icke så sällan förekomma, att okunnighet i lagtolkningsfrågor förekomme. Att då från deltagande i dessa och andra frågors behandling utesluta ortens landsfiskal, vilken säkerligen kunde och även gjorde god nytta till kommunens bästa, om han vore intresserad för uppdraget, syntes föreningen icke lyckligt. En för uppdraget ointresserad landsfiskal komme för övrigt sannolikt icke att låta uppställa sig som fullmäktigkandidat. Genom sin intima kännedom om ortsbefolkningen och dess förhållanden, sin hela verksamhet, sin nära beröring med länsstyrelsen och andra myndigheter m. m. hade han dessutom ofta synnerligen goda förutsättningar att verksamt bidra till ett lyckligt resultat av fullmäktiges förhandlingar. Enligt sin instruktion borde landsfiskalen bl. a. ägna sin uppmärksamhet åt fattigvården, ävensom åt förhållanden, vilka inom visst område å landsbygden kunde påkalla tillämpning av bestämmelser i ordningsstadgan och byggnadsstadgan för rikets städer, brandstadgan, hälsovårdsstadgan och lagen om fastighetsbildning i stad samt, där så funnes erforderligt, i berörda hänseenden göra anmälan till länsstyrelsen. I dessa fall kunde det ofta vara till mycket stor nytta om landsfiskalen såsom medlem av kommunalfullmäktige kunde, innan eventuell anmälan gjordes, dryfta frågan med fullmäktige och inhämta deras mening. Han kunde därvid lämna upplysningar och lägga till rätta förhållanden, som vantolkats eller uppfattats oriktigt. Därigenom kunde behövliga bestämmelser lättare och mjukare genomföras än om anmälan alldeles oförberett delgäves kommunens beslutande myndighet.

Rörande stadgandet, att vissa kommunala tjänstemän och betjante ej finge vara kommunalfullmäktige har *styrelsen för svenska landskommunernas förbund* anfört i huvudsak följande:

Det kunde ifrågasättas, om nämnda begränsning av den personliga valbarheten vore motiverad. Dessa personers redovisning skedde icke direkt till fullmäktige. De svarade envar inför det förvaltningsorgan, hos vilket de vore anställda. Då det gällde valbarhet till en representativ församling förefölle det icke kunna hava någon menlig inverkan att även i kommunens tjänst anställda kunde vara valbara. Det bleve förenat med vissa svårigheter att konsekvent kunna utesluta alla dem, som hade redovisningsskyldighet till kommunen. Redovisningsskyldiga vore ju ledamöterna i alla förvaltningsorgan och även fjärdingsmän, men deras valbarhet vore icke ifrågasatt. Det funnes förtroendemän, som helt toges i anspråk för sitt uppdrag och som åtnjöt ett arvode, som svarade mot en anställd befattningshavares lön. Då innehavet av fullmäktigskapet i varje fall vore beroende av ett allmänt val, och från innehavarens sida finge anses förutsätta ett mer allmänt intresse för kommunala angelägenheter och ett större mått av förtroende från kommunens invånare, syntes det ifrågasatta hindret för kommunala befattningshavares valbarhet icke vara rättvist.

Liknande synpunkter hava framförts av *Kopparbergs kommunalfullmäktige*, som därutöver yttrat följande:

I många fall vore ifrågavarande personer de som besatte den största sakkännedomen. Deras antal vore i landskommuner så ringa att det knappast läte tänka sig, att de annat än genom sakskalet kunde öva något avgörande inflytande på besluten. Man finge alltså anse att det vore deras ställning som redovisningsskyldiga som skulle vara avgörande för valbarheten till fullmäktige. Det ifrågasattes emellertid icke vare sig i nu gällande förordning eller i sakkunnigförslaget annat än att kommunalnämndens ordförande och kassa-

förvaltare skulle vara valbara till fullmäktigeledamöter. Det finge väl anses obestriddigt, att dessa senare i minst lika hög grad kunde vara redovisnings-skyldiga till kommunen som t. ex. kommunalkamrerare eller fjärdingsmän.

Det ifrågasatta förbudet har avstyrkts även av *länsstyrelsen i Västmanlands län* samt kommunalfullmäktige i 10 kommuner.

Departements-
chefen.

Vad angår det av den sakkunnige föreslagna nya stadgandet om förbud för vissa statliga och kommunala befattningshavare att vara kommunalfullmäktige må anföras, att det knappast är lämpligt att från behörighet, varom här är fråga, utesluta domhavande och allmän åklagare i orten. Nämnda personer torde ofta tillföra den beslutande församlingen värdefulla kunskaper och praktisk erfarenhet. Det lär icke behöva befaras, att annat än i undantagsfall någon motsättning skall uppstå mellan de intressen de hava att företräda i sin tjänst och i egenskap av kommunalfullmäktige. Ej heller synes det lämpligt att från ledamotskap i kommunalfullmäktige utesluta de kommunala tjänstemän och betjante, som angivits av den sakkunnige. Stadgande härom skulle i en del fall kunna leda till att från behörighet såsom kommunalfullmäktige komme att uteslutas därtill lämpliga personer och skulle även kunna minska möjligheterna att tillfredsställande besätta vissa kommunala tjänster. Vad angår bestämmelserna rörande landshövding och vissa tjänstemän vid länsstyrelsen, torde desamma hava ringa praktisk betydelse, då nämnda personer i regel icke äro vare sig röstberättigade eller boende inom landskommun. Att bibehålla endast denna bestämmelse synes därför ej tillräckligt motiverat. Av nu anförda skäl har jag ansett mig böra utesluta det av den sakkunnige föreslagna tillägget.

§ 4.

Denna paragraf motsvarar L. § 28 mom. 2, andra och tredje styckena samt sakkunnigförslaget § 5.

Yttrande.

Länsstyrelsen i Västernorrlands län samt kommunalfullmäktige i 1 kommun hava ansett, att i lagen borde intagas bestämmelse om vem beslutanderätten i kommun skulle tillkomma under tid, som förflöte mellan den dag, då ett kommunalfullmäktigeval upphävts, och till dess att de nyvalda fullmäktige hunnit sammanträda.

Departements-
chefen.

Tillräckliga skäl torde icke föreligga att i lagen upptaga bestämmelser rörande det speciella fall, som avses i länsstyrelsens yttrande.

§ 5.

Paragrafen motsvarar L. § 29 mom. 1 och § 6 i sakkunnigförslaget. Först-nämnda paragrafs innehåll i övrigt liksom de följande §§ 30—33 hava överflyttats till lagen om kommunala och kyrkliga val.

Den sak-
kunnige.

Den sakkunnige har till motivering av sitt förslag anført följande:

Särskilt på grund därav, att med indelningen i valkretsar sammanhängde bestämmandet av antalet fullmäktige i varje valkrets, och med hänsyn till motsvarande föreskrifter i landstingslagen hade det ansetts praktiskt och principiellt riktigt att icke till vallagen överföra stadgandena om valkretsindelning.

För närvarande gällde, att »indelningen i valkretsar jämte antalet fullmäktige för varje valkrets bestämmes, efter därom av kommunalnämnden uppgjort förslag, av kommunalstämma» samt att Konungens befallningshavandes godkännande erfordrades för att giva gällande kraft åt beslut, vilka »röra kommunens indelning i valkretsar för val av kommunalfullmäktige», skoland sådant beslut antingen oförändrat fastställas eller ogillas.

I följd av underställningstvänet finge det anses förebyggt, att en olaglig eller olämplig valkretsindelning komme till stånd. Men, då beslut skulle oförändrat fastställas eller ogillas, kunde tillkomsten av en ny valkretsindelning och därav beroende valdistriktsindelning till följd av en helt obetydlig felaktighet i beslutet fördröjas så mycket, att den icke komme i tillämpning vid näst infallande val, utan först fyra år senare. Vid sådant förhållande hade den sakkunnige ansett sig böra föreslå beslutanderättens överlämnande åt länsstyrelsen, som säkerligen icke utan tvingande skäl komme att avvika från de kommunala myndigheternas framställning. Ett förkortande av den tid, som skulle återstå till valårets ingång, kunde ej föreslås, enär tillräckligt rådrum måste finnas för ändrande av valdistriktsindelningen.

Då fråga allenast vore om kommun med mera än 10,000 invånare, syntes det överflödigt att tala om kommunalstämmas beslutanderätt.

I några yttranden har föreslagits, att möjlighet i vissa fall borde finnas för kommuner med mindre än 10,000 invånare att besluta indelning i valkretsar. Yrkanden härom hava framställts av *styrelsen för svenska landskommunernas förbund, domkapitlet i Växjö* och kommunalfullmäktige i 2 kommuner. De skäl som därvid anförts hava varit i huvudsak följande:

Yttranden.

En gräns för valkretsindelningen vore givetvis nödvändig. Invånarantalet kunde emellertid icke ensamt för sig vara den faktor man borde räkna med vid bedömande av behovet av valkretsindelningen. Geografiska förhållanden hade därvid stor betydelse. Då emellertid författningen icke gärna kunde innehålla andra förutsättningar för obligatorisk uppdelning av kommun i valkretsar än invånarantalets storlek, borde det övervägas, om ej åt kommuner med ett invånarantal mellan t. ex. 5,000 och 10,000 borde medgivas rätt att själva besluta om valkretsindelning. Några sakliga invändningar mot en sådan anordning kunde icke göras i de fall då geografiska och andra förhållanden medförde att socknens invånare själva önskade detsamma och då i alla händelser länsstyrelsen i sista hand hade beslutanderätt i frågan.

Beträffande överflyttandet till länsstyrelsen av beslutanderätten rörande valkretsindelningen hava kommunalfullmäktige i 1 kommun uttalat, att tillräckliga skäl icke föreläge för en dylik förändring. Däremot har *länsstyrelsen i Jämtlands län* ansett den föreslagna ändringen innebära en förbättring, som vore ägnad att både påskynda förfarandet och betrygga tillgodoseendet av alla de synpunkter, som vid valkretsindelning borde iakttagas. *Länsstyrelsen i Norrbottens län* har hållit före, att avgörande lämplighetsskäl talade för att beslutanderätten överlämnades till länsstyrelsen. Emellertid har länsstyrelsen ifrågasatt, huruvida icke av skäl analoga med dem, som föranlett bestämmelsen om förbehållande åt kommunalstämman att inom föreskrivna gränser fixera kommunalfullmäktiges antal, jämväl i ärenden angående valkretsindelning stämman och icke fullmäktige borde jämte kommunalnämnden vara det å kommunens vägnar verksamma organet.

Departements-
chefen.

Naturligen kunna vissa skäl anföras för uppfattningen, att bestämmelserna om valkretsindelningen skola överföras till vallagen. Särskilt bör märkas, att reglerna rörande valkretsindelning vid val till andra kammaren hava sin plats i lagen om val till riksdagen. Emellertid har på de av den sakkunnige angivna grunderna omförmälda bestämmelser ansetts böra kvarstå i förevarande förslag.

Tillräckliga skäl torde icke föreligga att medgiva valkretsindelning i kommuner vilkas folkmängd icke överstiger 10,000. För att syftet med den proportionella valmetoden skall vinnas får antalet fullmäktige, som skola väljas i varje valkrets, icke vara alltför litet. Ett medgivande av valkretsindelning även i kommuner med 10,000 invånare eller därunder skulle därför lätt kunna leda till att antalet fullmäktige för hela kommunen bleve onödigt stort. Därtill kommer, att valkretsindelning i någon mån minskar möjligheterna för en rättvis fördelning av mandaten.

Vad angår förslaget att överflytta beslutanderätten rörande valkretsindelning till länsstyrelsen vill jag ansluta mig till den sakkunniges uppfattning. Genom överflyttningen torde vinnas, att förfarandet vid fastställande av dylik indelning påskyndas och sålunda risken för att indelningen icke skall komma i tillämpning å avsedd tid minskas. Endast sällan lär länsstyrelsen komma att avvika från kommunalfullmäktiges framställning.

Det synes icke erforderligt att i ärenden om valkretsindelning kräva medverkan av kommunalstämman. Handläggningen av dylika frågor torde böra tillkomma fullmäktige.

§ 6.

Denna paragraf innehåller en hänvisning till de bestämmelser i lagen om kommunala och kyrkliga val, som skola ersätta L. § 29 mom. 2—7 och §§ 30—33. I sakkunnigförslaget har denna hänvisning upptagits i § 7.

§ 7.

Paragrafen motsvarar L. § 36 mom. 1, första stycket, med enahanda tillägg som i kap. 2 § 5, första stycket ävensom sakkunnigförslaget § 8.

Riksdagen
1926.

Angående tidpunkten för val av ordförande och vice ordförande i kommunal- och stadsfullmäktige har riksdagen givit sin mening tillkänna. I en vid 1926 års riksdag inom andra kammaren väckt motion, nr 83, hemställde *herr Karlsson* i Vätö, att riksdagen måtte besluta sådana ändringar i förordningarna om kommunalstyrelse på landet och i stad att val av ordförande och vice ordförande i kommunal- och stadsfullmäktige — med undantag för det år, då allmänna kommunala val ägt rum — skulle väljas å sista sammanträdet året före det år valet avsåge.

I sitt med anledning av motionen avgivna utlåtande, nr 17, anförde *konstitutionsutskottet* bland annat:

Enligt utskottets mening talade goda skäl för att omförmälda val, särskilt för landsbygdens vidkommande, såsom regel borde äga rum under december månad för påföljande år, så att ordföranden och hans ställföreträdare redan vid

årets början kunde vara i funktion. Undantag därifrån borde givetvis äga rum det år, då nyval av fullmäktige skett; i dylikt fall borde valen i fråga förrättas vid de nyvalda fullmäktiges första sammanträde under året och alltså gälla det löpande året. Detta förfarande tillämpades ock på många håll. Även om förfarandet finge anses förenligt med nuvarande bestämmelser, syntes dock, då olika tolkningar förekommit, en tydlig lagändring i angiven riktning önskvärd.

Utskottet funne alltså syftet med motionen beaktansvärt. Då emellertid ett närmare överbäggande av frågan syntes påkallat och då, enligt vad utskottet inhämtat, spörsmålet komme att upptagas vid den utredning angående revision av kommunalförordningarna, som efter därom av riksdagen gjord framställning påbörjats, ansåg utskottet frågan icke påfordra någon vidare riksdagens åtgärd.

Utskottet hemställde, att motionen icke måtte föranleda till någon riksdagens åtgärd. Denna hemställan bifölls av riksdagen.

Den sakkunnige har genom utbyte av ordet »ärligen» mot uttrycket »för varje år» sökt tydliggöra, att valet bör ske före årets början, vilket emellertid mötte hinder, då fullmäktiges sammansättning skulle ändras vid årsskiftet. För sådana fall har den sakkunnige föreslagit en tilläggsbestämmelse, som ansluter sig till en åtminstone i flera städer förekommande praxis. Andra stycket av först nämnda moment ersättes genom hänvisningen i kap. 3 § 13, första stycket.

Den sakkunnige.

Samma bestämmelser om tid för valet hava beträffande ordförande i stadsfullmäktige upptagits i avdelning II av sakkunnigförslaget.

Länsstyrelsen i Gävleborgs län har ansett föreskriften att val av ordförande, där så kan ske, skall äga rum före årets början torde tarva ytterligare förtydligande än vad uttrycket »för varje år» angäve. Liknande anmärkning har framställts av kommunalfullmäktige i 4 kommuner samt *stadsfullmäktige i Malmö, Hälsingborg, Göteborg och Lidköping*. *Länsstyrelsen i Gotlands län* har förklarat att, ehuru bestämmelsen att kommunalfullmäktige skola för varje kalenderår utse ordförande och vice ordförande väl knappast kunde innebära hinder för fullmäktige att, där ordföranden eller vice ordföranden under uppdragstiden avginge, utse annan i hans ställe för den återstående tiden, en uttrycklig föreskrift därom dock vore på sin plats. Samma erinran har gjorts av stadsfullmäktige i Visby. *Stadsfullmäktige i Västerås* hava funnit det icke lämpligt att även för ett undantagsfall och för kort tid inrymma befogenhet för en avgående representation att bestämma över presidiet i en nytillträdande samt framhållit att den praxis, som på vissa håll utbildats att förlägga valet för varje år till ett extra sammanträde å första helgfria dagen i januari månad efter kallelse av äldste ledamoten, lämpligen borde lagfästas.

Yttranden.

För att tydligare utmärka, att val av ordförande och vice ordförande i regel skall ske före ingången av det år valet avser, har en ändring vidtagits i första stycket.

Departementschefen.

Då det måste anses olämpligt, att kommunalfullmäktige utse ordförande för tid efter utgången av deras egna mandat, har det föreskrivits, att för året efter det, då allmänna val av kommunalfullmäktige ägt rum, ordförandevalet alltid skall ske i januari månad samma år. Detta stadgande synes stå i överensstämmelse med riksdagens tidigare uttalade mening.

Med anledning av det yrkande, som gjorts av stadsfullmäktige i Västerås, vill jag framhålla, att stadgandet i paragrafens andra stycke möjliggör för stadsfullmäktige att året efter det, då allmänna val av fullmäktige ägt rum, sammanträda till ordförandeval första helgfria dagen i januari. Den omständigheten att kallelse till dylikt sammanträde skall utfärdas av person, som utsetts därtill av de förutvarande fullmäktige, torde ej medföra någon olägenhet.

§ 8.

Denna paragraf, som delvis ersätter L. § 36 mom. 4, sista stycket, innehåller särskilda bestämmelser om ordinarie och andra sammanträden av kommunalfullmäktige, vilka bestämmelser ansluta sig till föreskrifterna i S. §§ 33 och 34. Paragrafen överensstämmer med § 9 i sakkunnigförslaget.

§ 9.

Denna paragraf motsvarar L. § 36 mom. 1, tredje—sjätte styckena, och sakkunnigförslaget § 10.

Den sakkunnige.

Den sakkunnige har anfört, att paragrafen i tydlighetens intresse icke i den grad, som varit möjligt, inskränkts till hänvisningar till bestämmelserna om kommunalstämma. I överensstämmelse med därom framställt yrkande hade uttrycket »minst åtta dagar» utbytt mot det fullt otvetydiga »en vecka».

Yttranden.

Mot denna paragraf hava framställts en del av de anmärkningar, som anförts vid kap. 2 § 9. Det har sålunda hemställts, att kungörelsens uppläsande i kyrkan måtte borttagas, och att uttrycket församlingens kyrka måtte förtydligas, så att uttryckligen angäves att därmed avsåges den kyrka, till vilken församlingen vore hänvisad för högmässogudstjänst på den för kungörelsens uppläsande avsedda dagen. Därjämte har yrkats, att kungörandet i tidning såsom allt för kostsamt måtte avskaffas.

Riksdagen 1923.

Vad angår frågan om angivande av kungörelsetiden för sammanträde med kommunalfullmäktige må erinras, att sedan *herr Jeppsson* i en vid 1923 års riksdag inom andra kammaren väckt motion, nr 84, hemställt, att riksdagen måtte besluta sådan ändring i gällande stadgande i ämnet, att orden »minst åtta dagar» måtte ersättas med orden »minst en vecka», *konstitutionsutskottet* i sitt med anledning av motionen avgivna utlåtande, nr 7, yttrat bland annat:

Enligt utskottets mening hade vissa skäl anförts för en ändring av förevarande stadgande i den av motionären angivna riktningen. Berörda stadgande måste emellertid ses i samband med de bestämmelser, som annorstädes i kommunalförfattningarna meddelats angående sammanträdens och valförrättningars kungörande, varvid särskilt syntes böra uppmärksammas, att tidrymden åtta dagar även i andra fall än det av motionären avsedda förekomme i nämnda författningar. Nämnda stadganden kunde enligt utskottets mening väl förtjäna att underkastas en jämförande granskning i syfte att utröna, huruvida och i vad mån jämkningar kunde vara av behovet påkallade. Utskottet hölle före att nämnda spörsmål borde komma under övervägande vid den allmänna revisionen av kommunalförfattningarna.

Utskottet hemställde sålunda, att motionen icke måtte föranleda till någon riksdagens åtgärd. — Denna hemställan bifölls av riksdagen.

Av skäl, som anförts vid kap. 2 § 9, anser jag mig ej böra vidtaga ändring i reglerna om kungörelses uppläsande i kyrka. Departements-
chefen.

Att föreskriften om kungörelses intagande i tidning ej kan borttagas synes uppenbart. Emellertid anser jag mig icke i denna del kunna helt ansluta mig till den sakkunniges förslag. Detsamma innebär nämligen en utvidgning av nu gällande skyldighet att kungöra i tidning, i det att enligt förslaget sådant kungörande skall ske, där ej fullmäktige med kvalificerad majoritet beslutat annorlunda, under det att enligt gällande förordning kungörelsen skall införas i tidning endast då fullmäktige fattat beslut därom. En dylik utvidgning skulle kunna medföra en avsevärd ökning av annonskostnaderna utan motsvarande fördel, varför nu gällande regler torde böra bibehållas.

I enlighet med riksdagens uppfattning har såväl i förevarande paragraf som på vissa andra ställen uttrycket »åtta dagar» ersatts med »en vecka».

§ 10.

I denna paragraf, som motsvarar § 11 andra stycket i sakkunnigförslaget, upptagas bestämmelser svarande mot L. § 36 mom. 2.

Enligt sistnämnda lagrum skall ordförande eller ledamot av kommunalfullmäktige, som utan anmält och godkänt förhinder avhåller sig från sammankomst böta två riksdaler riksmünt och dubbelt så mycket om sammanträdet måste i anseende till de närvarandes fåtalighet inställas eller upplösas.

Den sakkunnige har föreslagit en höjning av böterna till fem respektive tio kronor. Den sakkunnige.

Den föreslagna höjningen av böterna har avstyrkts av *styrelsen för svenska landskommunernas förbund* samt kommunalfullmäktige i 16 kommuner. De skäl, som därvid anförts, hava varit i huvudsak följande: Yttranden.

De nuvarande böterna vore tillräckliga, då böternas verkan vore huvudsakligen moralisk och icke ekonomisk. En förhöjning skulle medföra alltför stort tvång samt föranleda onödigt tidsödande förhör med de anklagade. I vissa fall skulle för höga böter kunna leda till mindre skärpa i bedömandet av vad som vore laga förfall. Särskilt i Norrland, där med hänsyn till de stora avstånden kommunalfullmäktige ofta ej utan uppoffring kunde inställa sig till sammanträde, skulle en förhöjning medföra obilliga verkningar.

I likhet med den sakkunnige finner jag en höjning böra ske av ifrågavarande böter. Det i gällande förordning stadgade bötesbeloppet måste med hänsyn till numera rådande förhållanden anses orimligt lågt. Några ogynnsamma verkningar av en förhöjning torde icke vara att befara. Märkas bör även, att enligt landstingslagen landstingsman eller behörigen kallad suppleant, som uteblir, skall för varje dag han är frånvarande böta fem kronor men dubbelt om landstinget måste i anseende till de närvarandes fåtalighet inställas eller upplösas. Departements-
chefen.

§ 11.

Denna paragraf motsvarar L. § 36 mom. 3, varjämte här upptagits den i mom. 4 ingående regeln om lika rösträtt.

Paragrafen överensstämmer med sakkunnigförslaget § 11 första stycket och § 12.

Yttranden.

Mot bestämmelsen att ordföranden och vice ordföranden i kommunalstämman äga yttranderätt i kommunalfullmäktige har av kommunalfullmäktige i en kommun anmärkts, att bestämmelsen kunde såsom onödig uteslutas, då kommunalstämmans befogenhet inskränkts till ett sådant fåtal ärenden, varmed kommunalfullmäktige icke hade någon befattning, att nämnda förtroendeposter vore av långt mindre betydelse än ordförande- och vice ordförandebefattningarna i vilken kommunal styrelse som helst. *Länsstyrelsen i Västernorrlands län* samt kommunalfullmäktige i 6 kommuner hava ansett, att rätten att delta i kommunalfullmäktiges överläggningar borde utsträckas att gälla även ordförande och vice ordförande i fattigvårdsstyrelse och barnavårdsnämnd.

Såsom jag i det följande kommer att närmare beröra har från vissa håll även föreslagits, att kommunens revisorer skulle äga rätt att närvara vid fullmäktiges sammanträde och yttra sig vid behandlingen av revisionsberättelsen.

Departements-
chefen.

De framställningar, som gjorts rörande utvidgad rätt för kommunala förtroendemän att närvara vid kommunalfullmäktiges sammanträde, synas mig befogade. Det torde ofta för det kommunala arbetet vara av värde, att vid behandlingen hos fullmäktige av åtminstone viktigare frågor någon representant för det kommunala organ, som handhaft ärendets beredning, är tillstädes och utvecklar de synpunkter, som framkommit under den förberedande behandlingen. Av skäl, som jag senare kommer att angiva, synes det även lämpligt, att revisorerna äga delta i behandlingen av framställda revisionsanmärkningar och frågan om ansvarsfrihet. Med hänsyn till det anförda har ett tillägg gjorts till paragrafens andra stycke.

§ 12.

Paragrafen motsvarar L. § 36 mom. 4 i de delar, som icke upptagits i § 11 i föreliggande förslag ävensom sakkunnigförslaget § 13. Med hänsyn till den ändring, som vidtagits i kap. 2 § 20, har i förevarande paragraf upptagits en föreskrift om befogenhet för kommunalfullmäktige att i visst ärende utesluta offentlighet.

Den sakkunnige.

I den sakkunniges förslag har vid denna paragraf intagits ett stadgande, att protokoll vid kommunalfullmäktiges sammanträde skall upptaga de närvarande fullmäktiges namn. Samma bestämmelse har i avdelning II upptagits beträffande stadsfullmäktiges protokoll.

Yttranden.

Den föreslagna bestämmelsen rörande protokollet har avstyrkts av *länsstyrelserna i Stockholms, Blekinge, Kristianstads, Värmlands, Västmanlands, Kopparbergs, Västernorrlands och Jämtlands län* samt *domkapitlet i Västerås* och *styrelsen för svenska landskommunernas förbund* ävensom, såvitt angår kom-

munalfullmäktiges protokoll, kommunalfullmäktige i 31 kommuner och be-
träffande stadsfullmäktiges protokoll stadsfullmäktige i 3 städer. *Länsstyrel-
sen i Älvsborgs län* har föreslagit, att stadgandet måtte erhålla en något
ändrad lydelse. I yttrandena har gjorts gällande, att en uppräknig av de när-
varandes namn endast skulle tynga protokollet och icke medföra någon prak-
tisk nytta. Tillika har föreslagits, bland annat, att i början av varje valperiod
skulle i protokollet intagas en förteckning å samtliga fullmäktige, varefter i
protokollet för varje sammanträde borde antecknas de fullmäktige, som varit
frånvarande. På andra håll har det ansetts tillräckligt, att i protokollet an-
gäves antalet närvarande fullmäktige samt de frånvarandes namn.

Beträffande spörsmålet om upptagande av nya frågor inom fullmäktige har
styrelsen för svenska landskommunernas förbund anfört följande:

Om, som i förslaget vore ifrågasatt — kap. 2 § 12 — nya frågor endast
finge väckas vid fullmäktiges sammanträde, bleve följden den, att endera finge
fullmäktige oftare sammanträda eller ock komme fullmäktige att arbeta under
mycket ogynnsamma förhållanden. I medelstora kommuner hölle fullmäktige
ofta icke flera sammanträden under året än de ordinarie. För att få en motion
behandlad t. ex. på oktobersammanträdet, måste denna väckas vid marssam-
manträdet. Att skapa ett system, som medförde sådant resultat, kunde icke
anses lämpligt. Det kunde sägas, att nuvarande ordning i berörda avseende
vore tillfredsställande och följaktligen borde kunna bibehållas med den begräns-
ning ifråga om rätten att väcka ny fråga, att detta endast skulle tillkomma full-
mäktig. Genom att förslag till kommunalfullmäktige finge ingivas till full-
mäktiges ordförande även mellan sammanträdena, kunde ordföranden för bered-
ning remittera ärende till vederbörligt beredningsorgan och ärendet således vid
fullmäktiges därpå följande sammanträde föreligga berett. Den strävan till lik-
formighet mellan stadgandet för land och stad, som vore genomgående i för-
slaget, finge icke drivas så långt, att det försvårade ett praktiskt arbete och
förhållandena vore varandra så olika på landet och i städerna, att en skiljaktig-
het i berörda avseende vore väl motiverad.

Syftet med den av den sakkunnige föreslagna bestämmelsen rörande proto-
kollet är naturligen, att av detsamma skall otvetydigt framgå, vilka fullmäk-
tige varit närvarande och deltagit i avgörandet av varje ärende. För vinnande av
detta ändamål är det dock icke nödvändigt att för varje sammanträde uppräknä
de närvarandes namn. Det synes vara tillräckligt att, sedan fullmäktiges namn
till exempel vid valperiodens början angivits i protokollet, vid sammanträdet
antecknas namnen endast å de frånvarande. Då ett dylikt förfarande synes böra
möjliggöras, har stadgandet erhållit en något ändrad lydelse.

Den av styrelsen för svenska landskommunernas förbund framställda an-
märkningen beträffande sättet för väckande av ny fråga synes utgå från en
oriktig förutsättning. De av den sakkunnige föreslagna stadgandena i denna
del överensstämma helt med nu gällande föreskrifter. Sakkunnigförslaget
hindrar sålunda icke, att förslag mellan sammanträdena ingivas till fullmäk-
tiges ordförande och därpå efter vederbörlig beredning upptagas till avgörande
å sammanträde.

Departements-
chefen.

§ 13.

Paragrafen återgiver L. § 34 och sakkunnigförslaget § 14. *Den sakkunnige* har anført, att uttrycket »kommunen må besluta» bibehållits i syfte att utmärka, att sådant beslut kunde fattas av kommunalstämma, då kommunalfullmäktige ej ännu trätt i verksamhet. Reseersättningar åt fullmäktige syntes den sakkunnige av samma skäl som motsvarande ersättningar åt de i kap. 2 § 15 mom. 2 nämnda förtroendemännen böra vara underkastade den i nämnda paragraf mom. 5 stadgade inskränkningen.

Kap. 4. Om kommunalnämnd.

§§ 1 och 2.

Paragraferna motsvara L. §§ 37 och 38 samt sakkunnigförslaget § 1 och § 2 mom. 1.

Den sakkunnige.

Främst i nämnda moment har *den sakkunnige* upptagit en allmän föreskrift om kommunalnämndens förvaltningsuppgift. Rörande sista stycket i samma moment har den sakkunnige anført, att handhavandet av kommunala stadgar angående hälsovård och brandväsande icke numera kunde sägas vara utan vidare uppdraget åt kommunalnämnden. Emellertid har den sakkunnige ansett lämpligt att i lagtexten infoga en erinran om kommunalnämndens verksamhet enligt särskilda författningar. Denna erinran vore enligt sin ordalydelse icke avsedd att vara fullständig och behövde alltså ej kompletteras i anledning av nytillkommande uppgifter.

Yttranden.

Länsstyrelsen i Kronobergs län har ansett, att bestämmelsen i § 2 första punkten borde kompletteras med en föreskrift, varigenom egendom, vars förvaltning på grund av särskild föreskrift ankomme på annan myndighet, undantoges från nämndens förvaltning. I fråga om det i nyssnämnda punkt använda uttrycket »drätsel» har *styrelsen för svenska landskommunernas förbund* uttalat, att uttryckets egentliga innebörd för landsbygdens vidkommande vore oklart och att dess intagande i en ny lag knappast förefölle ändamålsenligt, särskilt med hänsyn till att revision av kommunallagarna påyrkats till stor del i avsikt att erhålla en lättförståelig text. Ett uttryck, som syntes fullt täcka ordet »drätsel» och som numera vunnit stor användning inom kommunalförvaltningen, vore ordet »medelsförvaltning». Nämnda ord vore begripligt för alla och finge anses som lämplig begreppsbestämning såväl i lagtexten som i rubriken till kap. 5. Att den avsikt att åstadkomma likformighet mellan lagens avdelning för landet och den för stad, som synbarligen föresvävat den sakkunnige, i nämnda detalj icke kunde fullföljas syntes vara av underordnad betydelse, allrahelst som konsekvenserna av begreppsbestämningens införande i avdelningen för landet icke kunnat genomföras beträffande förvaltningsorganets benämning.

Mot den i § 2 mom. 1 sista stycket i sakkunnigförslaget förekommande uppräknningen av de uppgifter, som enligt särskilda författningar åligga kommunalnämnden, hava anmärkningar framställts av *styrelsen för svenska stadsförbundet* samt kommunalfullmäktige i 3 kommuner. Anmärkningarna hava före-

trädesvis avsett intagandet i nämnda uppräknig av ärenden beträffande arbetslöshetsunderstöd. Det har emellertid även gjorts gällande, att förteckningen, då den ej vore fullständig, kunde giva anledning till missförstånd och därför borde uteslutas.

Att i detta sammanhang upptaga stadgande om undantag från kommunalnämndens förvaltning beträffande egendom, som på grund av särskild föreskrift skall förvaltas av annan myndighet, läser icke vara erforderligt. Det torde ligga i sakens natur, att i vederbörlig ordning meddelade föreskrifter kunna medföra undantag från de i nämnda paragraf givna allmänna reglerna.

Departements-
chefen.

Den i sakkunnigförslaget använda benämningen drätsel synes mig lämplig. Tolkningen av nämnda uttryck torde icke, såvitt angår landskommuner, erbjuda större svårigheter än beträffande städerna, där uttrycket sedan gammalt förekommer. För övrigt läser det i stället föreslagna uttrycket, medelsförvaltning, icke helt motsvara begreppet drätsel.

Det synes lämpligt, att här upptages en erinran om de uppgifter, som på grund av särskilda författningar åvila kommunalnämnden. Denna torde emellertid kunna göras mindre fullständig än i sakkunnigförslaget. Härigenom vinnes även, att uppräknigens karaktär av exemplifikation tydligare framträder.

§ 3.

De i sakkunnigförslaget under § 2 mom. 2 och 3 upptagna bestämmelserna, vilka motsvara L. §§ 39 och 55, hava vid överarbetningen intagits i förevarande paragraf.

Länsstyrelsen i Uppsala län har föreslagit ett förtydligande så till vida, att det borde uttryckligen föreskrivas, att kommunalnämnden äger fälla till vite för underlåtenhet att hörsamma nämndens kallelse.

Yttrande.

Vid tillämpningen av L. § 55 har viss tvekan försports, huruvida det tillkommer kommunalnämnden att fälla till där avsedda böter och viten. I syfte att tydligt angiva, att nämnden äger dylik befogenhet, har en jämkning vidtagits i lydelsen av andra stycket i förevarande paragraf.

Departements-
chefen.

Då det synes opraktiskt att kommunalnämnden för att få tredskande personer inställda för nämnden skall behöva vända sig till länsstyrelsen, som i sin tur beordrar polismyndigheten, har det föreskrivits, att nämnden skall kunna begära handräckning direkt hos sagda myndighet. Samma befogenhet tillkommer barnavårdsnämnd enligt 75 § i barnavårdslagen.

§ 4.

Denna paragraf motsvarar L. § 40 mom. 1. Mom. 2 av samma paragraf har ersatts genom en allmän bestämmelse i kap. 2 § 13, vartill kap. 3 § 12 hänvisar.

Med hänsyn till stadgandet i § 10, att suppleanterna böra i bestämd ordning kallas till tjänstgöring, har det ansetts lämpligt att här upptaga föreskrift, att ordningen mellan suppleanter, som ej utses genom proportionellt val, skall fastställas vid valet.

§ 5.

Denna paragraf motsvarar L. § 41 och § 42, första stycket.

I L. § 41 ingår efter en uppräknig av de personer, som icke må vara ledamöter av kommunalnämnd, stadgande att andra ämbets- och tjänstemän ej mot sin vilja kunna förpliktas att mottaga dylikt uppdrag.

Den sakkunnige.

Den sakkunnige har i sitt förslag i stället för uttrycket andra ämbets- och tjänstemän använt uttrycket andra i det allmännas tjänst anställda personer. Tillika har den sakkunnige framhållit, att stadgandet komme att äga blott ringa praktisk betydelse.

Yttranden.

Styrelsen för svenska landskommunernas förbund har ansett ändringen innebära en omtvistad utvidgning av den kategori, som har rätt till avsägelse och har uttalat att förslagets uttryck för övrigt vore mera obestämt än nu gällande och svårt att tolka. Liknande anmärkning har framställts av kommunalfullmäktige i 2 kommuner.

Departements-
chefen.

I kap. 2 § 5 i föreliggande förslag stadgas, att rätt att avsäga sig uppdraget såsom ordförande i kommunalstämma tillkommer bland andra ämbets- eller tjänsteman, som av sin befattning är hindrad att fullgöra uppdraget. Enligt första stycket av förevarande paragraf skall detsamma gälla i avseende å uppdraget att vara ledamot eller suppleant i kommunalnämnden. Det kan starkt ifrågasättas, huruvida skäl föreligger att härutöver tillerkänna ämbets- eller tjänsteman befogenhet att avsäga sig dylikt uppdrag. Avgörande för frågan, om rätt till avsägelse skall föreligga, synes böra vara, huruvida tjänstens fullgörande kan antagas i det särskilda fallet hindra uppdragets mottagande. Med hänsyn härtill har stadgandet i andra stycket av sakkunnigförslaget uteslutits i nu föreliggande förslag.

På grund av den ändring, som vidtagits i kap. 3 § 3 — kap. 3 § 4 i sakkunnigförslaget — har såsom ett andra stycke i förevarande paragraf upptagits förbud för vissa personer att vara ledamöter eller suppleanter i kommunalnämnd. Stadgandet överensstämmer i huvudsak med regeln i L. § 41 första stycket; dock hava här liksom i sakkunnigförslaget tillagts landssekreterare, landskamrerare och länsassessor. Nämnda tillägg ävensom stadgandet rörande landshövding torde hava föga praktiskt värde men har dock ansetts lämpligt såsom uttryck för en hävdvunnen princip.

§ 6.

Paragrafen motsvarar L. § 42, andra och tredje styckena.

§ 7.

Denna paragraf motsvarar L. § 43.

Yttranden.

Kommunalfullmäktige i en kommun hava föreslagit borttagande av förevarande bestämmelse. Däremot har stadgandet tillstyrkts av *domkapitlen i Linköping* och *Luleå*, av vilka förstnämnda domkapitel framhållit, att om syftet med bestämmelsen skulle kunna förverkligas, det måste stadgas, att pastor i dylika fall skulle erhålla särskild kallelse till sammanträdena ifråga, då det

eljest bleve honom omöjligt att kunna fullgöra, vad den föreslagna lagbestämmelsen väntade av honom.

Även om förevarande bestämmelse icke numera äger någon större praktisk betydelse, torde densamma dock lämpligen böra bibehållas. Med hänsyn till kyrkoherdens ämbetsuppgifter och ställning som ordförande i kyrkorådet, vilket bland annat har att i avseende å sedernas vård vaka över efterlevnaden av därom gällande författningar, synes det nämligen ändamålsenligt, att kyrkoherden erhåller säte i kommunalnämnden, då denna behandlar ärenden angående åtgärder till sedlighetens främjande. Skäl torde icke föreligga att i lagen införa stadgande, att kyrkoherden skall särskilt kallas till sammanträde, då till behandling föreligger ärende, varom här är fråga, så mycket mera som föreskrift icke gives om kallelse beträffande nämndens ledamöter. Det torde emellertid ligga i sakens natur, att ordföranden bör underrätta kyrkoherden om dylikt sammanträde.

Departements-
chefen.

§ 8.

Här intagna bestämmelser överensstämma med föreskrifterna i L. §§ 44 och 49 ävensom sakkunnigförslaget §§ 8 och 13.

Styrelsen för svenska stadsförbundet har anfört:

Yttrande.

Med nuvarande och föreslagna bestämmelser kunde det icke låta sig göra att entlediga en ordförande, med mindre han avginge ur nämnden. Ofta nog inträffade emellertid, att en duglig och rutinerad ordförande till följd av hopade kommunala uppdrag, på grund av ökat arbete i tjänst eller affärsrörelse eller på grund av försvagad hälsa funne sig föranlåten att lämna ordförandeskapet. Om han i dylikt fall ändock vore villig att kvarstå som ledamot och låta nämnden draga fördel av hans insikt och erfarenhet, vore det självfallet av stor betydelse att så kunde ske. Flera dylika fall hade förekommit i kommunala centralbyråns konsultationsverksamhet.

För kontinuiteten i det kommunala arbetet är det naturligen av vikt, att täta växlingar å ordförandeplatsen i kommunalnämnden såvitt möjligt undvikas. Med hänsyn härtill synes det lämpligt, att den som för viss valperiod valts till ordförande bibehåller denna befattning under hela valperioden.

Departements-
chefen.

§ 9.

Denna paragraf motsvarar L. § 45, med tillägg av föreskrift om rätt för länsstyrelsen att förordna om sammanträde.

§ 10.

Paragrafen motsvarar L. § 46.

Den sakkunnige har erinrat, att med hänsyn till bestämmelserna i § 6 erfordrades här föreskrift om suppleants inkallande vid uppkommen ledighet endast beträffande tiden till föreskrivet fyllnadsval efter ledamot, som icke utsetts vid proportionellt val.

Den sak-
kunnige.

Växjö domkapitel har ansett, att i paragrafen borde föreskrivas, att suppleanterna skulle kallas till tjänstgöring antingen efter bestämd nummerföljd eller så, att viss suppleant vid valet bestämdes skola inträda vid förfall för

Yttranden.

viss ordinarie ledamot. Domkapitlet befarade, att utan dylik ändring paragrafen komme att utrota det stundom använda smidiga valsätt, som i viss mån hade proportionsvalens fördelar utan att kräva så stor apparat som dessa, nämligen med gemensam lista med platserna på förhand reglerade efter styrkeförhållandet mellan partierna. Kommunalfullmäktige i 1 kommun hava gjort gällande, att föreskriften, att suppleanterna skulle inkallas i bestämd ordning, borde fullständigas med stadgande, att ordningen skulle bestämmas vid valet.

Departements-
chefen.

Sist omförmälda anmärkning har som jag redan berört beaktats vid förslaget omarbetande. Den föreslagna lydelsen innebär, att hinder ej möter för det av domkapitlet förordade förfaringssättet.

§ 11.

Paragrafen överensstämmer med L. §§ 47 och 48 dock med den ändringen, att det i förstnämnda paragraf stadgade bötesbeloppet höjts från 2 riksdaler till fem kronor. I den sakkunniges förslag hava dessa bestämmelser upptagits under §§ 11 och 12.

Mot den föreslagna höjningen hava framställts i huvudsak samma anmärkningar som vid kap. 3 § 10.

Av skäl, som anförts vid nyss nämnda paragraf, finner jag mig böra förorda omförmälda höjning.

§ 12.

Denna paragraf motsvarar L. § 50 samt sakkunnigförslaget § 14.

§§ 13 och 14.

Paragraferna motsvara L. §§ 51—53 samt sakkunnigförslaget §§ 15—17.

Den sak-
kunnige.

Den sakkunnige har i sitt förslag tillagt dels i § 16 en bestämmelse om tillkännagivande angående verkställd justering, vilken förutsattes för det längre fram föreslagna stadgandet om besvär över kommunalnämndens beslut, dels ock i § 15 ett påpekande, att kommuns räkenskaper skola föras i enlighet med givna föreskrifter, samt en erinran om möjligheten för kommun att anställa tjänstemän, som biträda vid utförande av de i paragrafen omförmälda göromålen.

Yttranden.

Föreskriften om tillkännagivande av justering av kommunalnämndens protokoll har avstyrkts av *länsstyrelserna i Södermanlands och Västmanlands län* samt kommunalfullmäktige i 21 kommuner. De skäl som härvid anförts hava varit i huvudsak, att dylikt tillkännagivande skulle bli för kommunerna tyngande och icke medföra någon praktisk nytta. *Styrelsen för svenska landskommunernas förbund* har framhållit, att genom bestämmelsen åsamkades kommunalnämnderna en avsevärd ökning i den stora arbetsbörda, som redan åvilade dem. I större kommuner hölles ofta regelbundna månadssammanträden. Den jämkning i denna nya tunga, som vore möjlig, borde följaktligen medgivas. Så kunde det ju anses obehöfligt att tillkännagiva protokollsjusteringen för de

fall, att nämnden endast behandlat ärenden, beträffande vilka besvärsrätt ej föreläge, såsom ifråga om yttranden och förslag. I en del utlåtanden har föreslagits, att, därest bestämmelsen om tillkännagivande av justering borttoges, besvärstiden skulle räknas från justeringsdagen, som i så fall skulle angivas, eller från sammanträdesdagen, varvid tillika borde stadgas, att justering skulle vara verkställd inom viss tid från nämnda dag. Det har även föreslagits, att meddelande om justering skulle införas i tidningarna.

Beträffande stadgandet i sakkunnigförslaget, att envar äger taga avskrift av kommunalnämndens protokoll och att utan lösen få avskriftens riktighet bestrykt av ordföranden, hava framställts samma anmärkningar som vid motsvarande stadgande i kap. 2 § 18.

Med anledning av regeln, att räkenskaperna skola föras i enlighet med givna föreskrifter, har *styrelsen för svenska stadsförbundet* framhållit, att stadgandet väl avsåge av nämnden, eventuellt av kommunalfullmäktige lämnade föreskrifter. Det vore emellertid av vikt att tydligare fastslå detta, så att stadgandet icke kunde tagas till intäkt för ett utfärdande i allmän författning av dylika föreskrifter. Å andra sidan hava kommunalfullmäktige i 1 kommun gjort gällande, att föreskrifter, varom här vore fråga, borde utfärdas av Kungl. Maj:t. *Styrelsen för svenska landskommunernas förbund* har ansett, att i lagen borde stadgas, vem som skulle meddela föreskrifter om räkenskapernas förande. Enligt styrelsens mening vore lagstiftning i ämnet ej önskvärd.

Vid stadgandet om rätt för ordföranden att tillsätta och entlediga biträden har *styrelsen för svenska landskommunernas förbund* framhållit, att antagandet och entledigandet av ifrågavarande biträden med fördel kunde överlämnas till kommunalnämnden, allrahelst som nämnden jämlikt § 18 i sakkunnigförslaget hade att antaga biträden för vissa uppgifter och den föreslagna skillnaden i sättet att anställa biträden icke kunde vara ändamålsenlig. Samma yrkande har framställts av kommunalfullmäktige i 1 kommun. *Styrelsen för svenska stadsförbundet* har ansett önskvärt, att skillnaden mellan av kommunen anställda tjänstemän och av ordföranden antagna biträden klarare markerades, och *länsstyrelsen i Östergötlands län* har yrkat, att stadgandet måtte förtydligas så att ordförandens skyldighet att själv bekosta avlöningen till de biträden, som av honom antoges utan tillstånd av kommunalrepresentationen, uttryckligen fastsloges.

Med hänsyn till det föreslagna stadgandet om rätt till klagan över kommunalnämnds beslut måste en lämplig tidpunkt bestämmas, från vilken besvärstiden skall räknas. Att till utgångspunkt taga dagen för sammanträdet hållande eller någon dag viss tid därefter torde icke vara lämpligt. Tiden för kommunalnämndssammanträde kungöres icke, och det kan ej krävas, att kommunmedlem, vilkens rätt beröres av nämndens beslut, skall hålla sig underrättad om sammanträdesdagarna. Bristande kännedom härom skulle emellertid, därest besvärstiden ställdes i förhållande till tiden för sammanträdet, kunna medföra rättsförlust. Någon bättre utväg lär icke kunna anvisas än upptagande av

Departements-
chefen.

föreskrift, att tillkännagivande om verkställd justering skall ske i den ordning, som gäller beträffande kommunalstämmas protokoll, samt att besvärstiden skall räknas från tillkännagivandet.

Vidkommande sättet för justerings verkställande och rätten att erhålla bestyrkande å avskrift av protokollet får jag hänvisa till vad jag tidigare anført.

Stadgandet, att räkenskaperna skola föras i enlighet med givna föreskrifter, avser naturligen samtliga i behörig ordning tillkomna föreskrifter. Emellertid synes det, såsom jag i det följande torde få närmare utveckla, icke lämpligt, att Kungl. Maj:t utfärdar föreskrifter rörande kommunernas bokföring. Det torde böra ankomma på kommunens beslutande organ att giva regler i detta avseende.

Tillräckliga skäl torde icke föreligga att beröva ordföranden rätten att antaga och entlediga biträden, varom här är fråga. Ej heller synes det erforderligt att i anmärkta hänseenden förtydliga de föreslagna bestämmelserna i ämnet.

§ 15.

Paragrafen motsvarar L. § 54 och § 56 första stycket samt sakkunnigförslaget § 18.

Yttranden.

Styrelsen för svenska landskommunernas förbund samt kommunalfullmäktige i 14 kommuner hava yrkat, att i likhet med vad fallet är för kyrkoråd och skolråd även kommunalnämnden borde medgivas rätt att tillsätta kassaförvaltare utom nämnden, detta med särskild hänsyn till, att ett flertal större kommuner måste tillsätta tjänstemän för handhavande av kassarörelsen. Det har även yrkats, att i lagen borde föreskrivas, att nämnden skulle utse kassakontrollant.

Departements-
chefen.

Den föreslagna ändringen, att kommunalnämnden skulle äga utse kassaförvaltare även utom nämnden, finner jag befogad. Skäl torde icke föreligga att upprätthålla den nuvarande olikheten mellan å ena sidan kommunalnämnd och å andra sidan kyrkoråd och skolråd. Därest kommunalnämnden erhåller befogenhet, som nyss nämnts, lärers ökad möjlighet vinnas för kommunerna att på ett enhetligt sätt ordna sitt kassa- och räkenskapsväsen.

Att i lagen intaga föreskrift om tillsättande av kassakontrollant synes icke lämpligt. Det torde böra överlämnas åt kommunerna att för varje särskilt fall ordna denna angelägenhet på lämpligaste sätt.

§ 16.

Beträffande § 19 i sakkunnigförslaget, vilken motsvarar nu förevarande paragraf, har *den sakkunnige* anført, att då i förevarande kapitel bland kommunalnämndens uppgifter framhållits uppgiften att uppbära kommunens inkomster och i övrigt handhava dess drätsel, hade det ansetts lämpligt att i en slutparagraf hänvisa till nästföljande två kapitel, som särskilt handlade, kap. 5 om kommuns drätsel och i sammanhang därmed om revision och ansvarighet samt kap. 6 om bland annat uppbörd av kommunalskatt.

I L. § 56 andra stycket föreskrives bland annat, att envar ledamot av kommunalnämnden ansvarar gemensamt med de övriga för de medel, nämnden haft under sin förvaltning, ävensom för de säkerhetshandlingar, mot vilkas antaglighet han icke gjort anmärkning till protokollet.

Den sakkunnige har i sitt förslag under § 3 upptagit stadgande, att ledamöter av kommunalnämnden, vilka, genom att överträda den föreslagna kommunallagen eller särskilt givna föreskrifter eller eljest, uppsåtligen eller av vårdslöshet tillskyndade kommunen skada, skulle jämte det ansvar enligt allmän lag, som kunde ifrågakomma, vara underkastade skyldighet, en för alla och alla för en, att ersätta skadan. Det sagda skulle äga motsvarande tillämpning i fråga om styrelser eller personer, som blivit utsedda för särskilda förvaltnings- eller verkställighetsbestyr.

Den sakkunnige.

Samma bestämmelse har föreslagits beträffande ledamöter av drätselkammare samt styrelser och personer, vilka i stad blivit utsedda för särskilda förvaltnings- och verkställighetsbestyr.

Den sålunda föreslagna ansvarigheten har avstyrkts av *överståthållarämbetet, länsstyrelserna i Kronobergs, Malmöhus och Norrbottens län samt stadsfullmäktige i Stockholm, Sölvesborg, Halmstad, Örebro och Hudiksvall* ävensom kommunalfullmäktige i 16 kommuner. De skäl, som härvid anförts, hava varit i huvudsak, att det utvidgade ansvaret vore mindre lämpligt, då här vore fråga om ofta oavlönade förtroendeposter, som man icke utan laga ursäkt kunde avsäga sig. Bestämmelserna skulle i hög grad försvåra en lämplig rekrytering. Särskilt skulle personer i god ekonomisk ställning avsäga sig inval i nämnder eller styrelser. *Styrelsen för svenska landskommunernas förbund* har anfört:

Yttranden.

Otvivelaktigt innebure en precisering av förutsättningarna, under vilka ett kommunalt förvaltnings- och verkställighetsorgan kunde ställas till ansvar för skada, som tillskyndades kommunen, en förbättring av gällande bestämmelser. Däremot hyste styrelsen stora betänkligheter mot utkrävande av eventuellt skadestånd solidariskt mellan ledamöterna. Uppdragen, som här vore fråga om, vore i allmänhet oavlönade förtroendeuppdrag, vilka ledamöterna icke annat än i vissa fall kunde avsäga sig, och de finge heller icke själva välja sina medansvariga. Under sådana omständigheter förefölle det, som skulle kravet på solidarisk ansvarighet vara att ställa allt för stora anspråk på dem, som finge bära den kommunala arbetsbördan.

De personer, som avses i förevarande paragraf, äro enligt 25 kap. 22 § strafflagen i straffrättsligt hänseende jämställda med statens ämbetsmän. Härav följer, att de, därest de genom överträdelse av lag eller särskilt givna föreskrifter eller eljest uppsåtligen eller av vårdslöshet tillskynda kommunen skada, äro förfallna till ämbetsbrott. Med tillämpning av allmänna rättsregler följer vidare, att de äro solidariskt ansvariga för uppkommen skada. Den sakkunniges förslag torde sålunda på denna punkt icke innehålla något mera än vad som redan gäller. Med hänsyn härtill kan jag icke biträda de anmärkningar, som framställts mot berörda förslag. Att i något avseende minska det ansvar, som nu gäller, torde icke vara tillrädligt. Emellertid synes det icke påkallat

Departementschefen.

att i förevarande lag upptaga särskilda föreskrifter i detta avseende. Ej heller torde det vara erforderligt att hänvisa till gällande rätt. Det föreslagna stadgandet har därför uteslutits.

Kap. 5. Om kommunens drätsel.

Rörande innehållet i detta kapitel har den sakkunnige anført, att man för närvarande i femte avdelningen av L. funne bestämmelser om skattskyldighet och uppbörd sammanförda med stadganden om utgifts- och inkomstförslag samt om räkenskaper, revision och ansvarighet. Det hade syntes angeläget att hålla dessa båda grupper av ämnen åtskilda och behandla de till den senare hörande i ett särskilt kapitel, för vilket uttrycket »om kommunens drätsel» kunde tjäna som en kortfattad rubrik.

§ 1.

Paragrafen motsvarar i huvudsak L. § 62 utom detta lagrums sista stycke, som återfinnes i § 2.

Den sakkunnige.

Beträffande innehållet i denna paragraf har *den sakkunnige* anført, att till en riktig uppställning av utgiftsförslaget ansetts höra, att i detsamma upptoges det löpande årets beräknade brist, vilken icke inginge i verkliga skulder. Med anledning av en mångenstädes förekommande praxis, enligt vilken en för ett år uppkommen behållning toges i anspråk först för andra följande året, föresloges en bestämmelse om rätt att på visst sätt beräkna löpande årets brist eller behållning. De i L. § 62, andra stycket d), förekommande orden »av kommunalnämnden» syntes böra uteslutas, enär det lika litet som i stad borde vara omöjligt att meddela särskilda föreskrifter om disponerande av anslaget eller delar därav.

Samma bestämmelser återfinnas i avdelning II i sakkunnigförslaget.

Yttranden.

Styrelsen för svenska landskommunernas förbund har beträffande uppställningen av utgifts- och inkomstförslagen anført i huvudsak:

Sakligt sett kunde det starkt ifrågasättas om anordningen ifråga vore att rekommendera. Det vore få landskommuner, som så noggrant följde en uppgjord stat, att täckning söktes vid årets slut för underskott i anslag, och lika litet vore det vanligt, att överskott redovisades på annat sätt än att det infördes i det därpå följande årets räkenskaper som kassabehållning. Skulle föregående årets verkliga brist eller behållning intagas i staten, som under löpande år uppgjordes för det därpå följande året, utan hänsyn till det löpande, mellanliggande årets beräknade brist eller behållning, borde detta förutsätta en budgetteknik, som icke vore så vanlig i landskommuner.

Länsstyrelsen i Kalmar län samt kommunalfullmäktige i 2 kommuner och stadsfullmäktige i 6 städer hava ansett, att det i fjärde stycket upptagna alternativet borde göras obligatoriskt, enär det vore det enda, som kunde giva nödig trygghet och stabilitet åt budgeten. Å andra sidan hava kommunalfullmäktige i 2 kommuner gjort gällande, att bestämmelsen borde utgå. *Styrelsen för svenska stadsförbundet* har anført:

Förevarande frågor hade varit föremål för ingående behandling i de utredningar om enhetlig bokföring m. m. för städerna, som pågått och fortfarande påginge inom stadsförbundet. Ett bestämt förslag på sagda punkt komme antagligen att framläggas av den kommitté, som arbetade med bokföringsfrågan. Med den alternativa formulering den sakkunniges förslag fått, syntes det stå kommittén öppet att gå in för vilketdera som helst av de två motsatta alternativen: beräknad eller verklig behållning. Icke heller ett blandat system med verklig behållning för räkenskapsår + beräknad behållning för löpande år syntes stå i strid med den föreslagna lydelsen. Ehuru ett lagstadgande om användande av den ena eller andra metoden måhända varit att föredraga hade styrelsen med hänsyn till vad sålunda anförts, icke något att invända mot den föreslagna lydelsen.

Stadsfullmäktige i Stockholm hava framhållit följande:

I en stad med samma budgetpraxis som Stockholm vore sakkunnigförslaget ägnat att medföra svårigheter. I Stockholm upptoges nämligen i staten icke det löpande årets beräknade brist eller behållning utan motsvarande poster för närmast föregående år. Ett bokstavligt genomförande av de föreslagna bestämmelserna skulle i en sådan stad alltså kunna medföra, att i övergångsårets budget måste upptagas behållning, respektive brist för två år. Denna svårighet borde vid förslaget slutliga avfattande uppmärksammas, och överhuvudtaget syntes det önskvärt, att den i rask utveckling stadda kommunala budgettekniken måtte i så ringa mån som möjligt bindas av detaljerade lagbestämmelser.

I detta yttrande har *överståthållarämbetet* instämt.

Kommunalfullmäktige i 1 kommun hava hemställt, att tiden för avgivande av specialförslag måtte framflyttas till den 25 september.

Det har synts mig lämpligt att giva denna huvudbestämmelse om den kommunala utgifts- och inkomststaten en sådan avfattning, att den kommer att avse staten såsom sådan, ej förslaget till stat. Den nu hävdvunna beteckningen utgifts- och inkomststat återfinnes för närvarande ej i de egentliga budgetparagraferna men väl i L. § 17, vari beröres den stämman, vid vilken »utgifts- och inkomststaten» skall fastställas. Av denna ändring följa vissa formella jämkningar.

Vad särskilt statens inkomstsida angår, hade den sakkunnige i b) utbytt det nuvarande uttrycket »anslag» mot »utskylder», som förfalla till uppbörd under det nästföljande året. I uttrycket »utskylder» torde ingå även skogsaccis, vilken enligt den nu antagna kommunalskattelagstiftningen i regel ej direkt tillföres budgeten utan inflyter till skogsaccisfonden, vilken i sin tur får i viss utsträckning anlitas, och nämnda uttryck bör fördenskull ej nu upptagas. Då uttrycket »anslag» emellertid numera vanligen förbehålles utgiftsidan — där det för övrigt synts lämpligt att även i lagtexten använda det samma — har jag funnit det lämpligt att sammanslå de gamla punkterna b) och c). Att även den gamla punkten d) sammanförts med de nu nämnda i en gemensam punkt, har berott därpå, att uttaxeringen innefattar så att säga två moment, mellan vilka kan förekomma ett moment med ianspråktagande av befintliga tillgångar. Såsom framgår av kap. 6 § 1, sker uttaxering av kommunal progressivskatt, innan skogsaccismedel, vilka ju vanligen hämtas från en fond, tagas i anspråk, varefter slutligen allmän kommunalskatt uttages.

Departements-
chefen.

I likhet med den sakkunnige finner jag det naturligt, att i budgeten vanligen upptages det löpande årets beräknade brist eller behållning. Särskilt i landskommuner torde detta förfaringssätt kunna förutsättas bli det normala. Det synes emellertid ej kunna möta väsentliga olägenheter att lagfästa nu i ett stort antal städer tillämpad praxis att i stället upptaga nästföregående årets brist eller behållning enligt räkenskaperna. Denna praxis är visserligen ett uttryck för en annan princip än den närmast till hands liggande men lär i de många fall, då den hittills tillämpats, ej hava medfört olägenheter. Såsom stadsfullmäktige i Stockholm påpekat, skulle ett förbud mot denna metod medföra, att vid övergången från densamma i sådana fall, där den förut tillämpats, under ett och samma år skulle upptagas behållning eller brist för två år. Detta skulle måhända på något håll medföra svårigheter. Då sålunda övervägande skäl synas tala för att låta sådana kommuner, som anse det lämpligt, tillämpa nu antydda praxis i stället för den normala, har jag funnit det önskvärt att i lagtexten giva ett fullt tydligt uttryck för denna tankegång.

Framflyttande av tiden för avgivande av specialförslag synes ej påkallat.

Naturligen hade det varit önskvärt, att i detta sammanhang bestämmelser kunnat meddelas om samverkan vid upprättande av statförslag mellan den borgerliga och den kyrkliga kommunens organ. Förslag till föreskrifter i detta hänseende framlades av kyrkofullmäktigsakkunnige i deras år 1922 avlämnade betänkande. Deras förslag i denna del ansågs emellertid av åtskilliga bland de däröver hörda myndigheterna mindre tillfredsställande, och frågan synes icke kunna lösas utan en förnyad utredning.

§ 2.

Paragrafen motsvarar i huvudsak L. § 62, sista stycket, samt § 63, första och andra styckena. Tredje stycket återfinnes i kap. 6 § 3; slutbestämmelsen i andra stycket och § 64 motsvaras av kap. 6 § 4.

Yttranden.

Rörande andra stycket i den sakkunniges förslag har *styrelsen för svenska landskommunernas förbund* anfört, att styckets lydelse syntes ansluta sig till en tid, då den kommunala förvaltningen på landet varit mindre utvecklad än den nu vore. Det borde tydligt angivas, att det vore kommunalstämman, respektive fullmäktige, som fastställde utgifts- och inkomststaten, samt att denna borde införas i eller vidfogas protokollet och att kommunalnämnden genom utdrag av detta skulle erhålla del av beslutet. Samma anmärkning har framställts av kommunalfullmäktige i 2 kommuner.

Departements-
chefen.

Den omständigheten, att § 1 upptager bestämmelser om utgifts- och inkomststatens innehåll, har medfört, att reglerna rörande statförslagets formella behandling sammanförts i § 2. Därvid har även iakttagits, att de olika kommunala organens befogenheter kommit till tydligt uttryck. Rörande tredje stycket märkes, att detsamma avfattats i närmare anslutning till gällande lydelse än enligt den sakkunniges förslag. Det torde även enligt den nu föreslagna lydelsen vara tydligt, att, om utgift föreslås, som skall täckas genom upplåning, särskilt beslut därom skall fattas i samband med utgiftens beviljande.

§ 3.

Paragrafen, som motsvarar en del av L. § 72, innehåller i första stycket föreskrift om tillsättande av revisorer. I anslutning hertill anser jag mig böra upptaga frågan om åstadkommande av effektivare kontroll och revision av kommunernas räkenskaper och förvaltning. Med detta spörsmål sammanhänger frågan om genomförande av enhetliga principer för kommunernas bokföring. Rörande dessa frågor vill jag erinra om följande.

Med anledning av en vid 1913 års riksdag inom andra kammaren väckt motion, nr 251, av *herr Hage*, anhöll riksdagen i skrivelse den 17 maj 1913, nr 116, att Kungl. Maj:t ville låta utreda, huruvida och i vilken utsträckning normerande bestämmelser från statens sida borde utfärdas till ledning för bokföringen av kommunernas räkenskaper samt för riksdagen framlägga de förslag, vartill utredningen gäve anledning. — Över framställningen inhämtades yttranden från bland andra statistiska centralbyrån samt styrelserna för svenska landstingsförbundet, svenska stadsförbundet och svenska landskommunernas förbund.

I en vid 1921 års riksdag väckt motion, nr 68, i andra kammaren hemställde *herr Andersson* i Igelboda, att riksdagen måtte för sin del antaga sådana ändringar av kommunallagarna, att val av kommunala revisorer komme att ske före ingången av det år, som revisionen skulle omfatta. *Konstitutionsutskottet* anförde i sitt med anledning av motionen avgivna utlåtande, nr 38, bland annat:

Syftet med motionen vore enligt utskottets mening så till vida värt beaktande, som det i många fall kunde innebära en fördel, att kommunala revisorer valdes redan före det års ingång, som revisionen skulle omfatta, då de därigenom sattes i tillfälle att omedelbart efter revisionsårets ingång genom aktivande på kommunens förvaltning förbereda sig på sitt revisionsuppdrag. Då emellertid kommunallagarna i sin nuvarande lydelse icke syntes lägga hinder i vägen för primärkommunerna att använda det av motionären förordade förfaringssättet, syntes någon lagändring icke vara av behovet påkallad. Motionens syfte borde i stället vinnas genom att man i de kommuner, där så ansåges lämpligt, begagnade sig av möjligheten att utse revisorer före revisionsårets början.

Utskottet hemställde, att motionen icke måtte föranleda någon riksdagens åtgärd. Denna hemställan bifölls av riksdagen.

Vid 1923 års riksdag hemställde *herr Hage* i en inom andra kammaren väckt motion, nr 88, att riksdagen måtte i skrivelse anhålla, att Kungl. Maj:t ville låta utreda, huruvida och på vilket sätt bestämmelserna om kommunal revision och väljande av revisorer m. m. kunde ändras på sådant sätt, att effektivare bestämmelser åstadkommes med avseende på kontrollerande och revision av kommunernas ekonomiska förvaltning. I motionen angavs vissa frågor, som vid utredningen borde upptagas till övervägande. Motionären ansåg sålunda, att det skulle utredas, »huruvida ej resp. länsstyrelser skulle kunna tillerkännas en kraftigare initiativrätt med avseende på kontrollerandet av räkenskaperna i kommunerna, där anledning därtill föreläge». Tillika borde enligt hans mening upptagas till granskning den frågan, »huruvida ej kommunerna skulle vara

skyldiga att, där skäl därtill föreläge, anställa eller anlita auktoriserade revisorer». Vidare ifrågasattes viss ändring i bestämmelserna rörande den tidpunkt, vid vilken revisorer skulle utses. En bestämmelse i kommunallagarna syftande till ett förtydligande av desamma på nämnda punkt skulle enligt motionärens uppfattning vara av betydelse. Han avsåg därutinnan antingen bestämmelser om *skyldighet* för kommunerna att tillsätta revisorer före ingången av det år revisionen avser, eller ock sådana ändringar, att *rätten* att välja revisorer i dylik ordning bleve tydligt angiven. Slutligen ifrågasatte motionären, »huruvida ej revisorerna särskilt i de fall, där de valdes för kommande år, borde tillerkännas en större befogenhet och rätt till ingripande i vissa fall än vad som nu är fallet».

I sitt med anledning av motionen avgivna utlåtande, nr 10, förklarade *konstitutionsutskottet*, att utskottet för sin del icke kunde ansluta sig till de uppslag, som i motionen givits för den ifrågasatta utredningen, samt anförde vidare:

En sådan anordning, att länsstyrelserna tillerkändes viss befogenhet i avseende å kontrollandet av kommunernas räkenskaper, kunde utskottet icke tillstyrka. Oavsett de principiella betänkligheter, som gjorde sig gällande mot en utvidgning av den kontroll över kommunerna, som författningarna lagt i länsstyrelsernas händer, hölle utskottet före, att en åt länsstyrelserna sålunda meddelad befogenhet att i vissa fall ingripa knappast skulle bliva av större praktisk betydelse.

Vad därefter anginge frågan om anställande eller anlitande av auktoriserade revisorer i kommunerna, vore det enligt utskottets mening uppenbart, att det skulle vara till fördel för den kommunala förvaltningen, om fackmässig revision i större utsträckning, än nu vore fallet, komme till användning. En utveckling i sådan riktning torde emellertid ej kunna annorledes än på frivillighetens väg främjas. Att för kommunerna stadga viss skyldighet i berörda hänseende kunde enligt utskottets mening ej gärna ifrågakomma. En sådan skyldighet måste nämligen antingen erhålla den innebörden, att viss myndighet skulle äga i förekommande fall påfordra anordnandet av en kvalificerad revision, eller ock få formen av lagbud, som under vissa bestämda förutsättningar föreskreve anordnandet av sådan revision. I förra fallet gällde vad redan sagts i fråga om vidsträcktare befogenheter för länsstyrelserna i avseende å den kommunala förvaltningen. I senare fallet skulle tydligtvis oöverkomliga svårigheter möta mot en sådan gestaltning av lagbudet, att det å ena sidan bleve tillämpligt å alla de fall, där dess tillämpning vore behövlig, å andra sidan icke nödigtvis tyngde kommunernas budget med utgifter för revision.

I avseende å frågan om revisorers tillsättande före ingången av det år, revisionen skall avse, erinrade utskottet om sitt uttalande vid 1921 års riksdag samt framhöll, att utskottet i allo anslöte sig till den mening, som där kommit till uttryck. Utskottet kunde sålunda icke tillstyrka en lagändring i den riktning motionären i första hand avsett, nämligen därhän, att kommunerna skulle *åläggas* att välja revisorer på förhand. Icke heller kunde utskottet finna det påkallat att i kommunalförfattningarna precisera den *rätt*, som kommunerna i berörda hänseende ägde och som redan på många håll tagits i anspråk. För den händelse kommunalförfattningarnas avfattning på berörda punkt kunde anses lämna utrymme för någon tvekan, syntes erforderlig rättelse lämpligen kunna företagas i samband med den allmänna formella revisionen av kommunallagarna.

Vad slutligen anginge förslaget att genom lagändringar utvidga de befogenheter, som tillkomme kommunernas revisorer, ville utskottet erinra, att revisorerna redan med gällande lagstiftning syntes äga möjlighet att i erforderlig utsträckning göra sig förtrogna med förvaltningens gång inom det område deras

granskning skulle avse. Att åter vidga deras befogenhet utöver den gräns, som gällande rätt uppdroge, vore enligt utskottets mening icke tillrådligt.

Utskottet hemställde, att motionen icke måtte föranleda någon riksdagens åtgärd. Riksdagen biträdde utskottets uppfattning.

Den sakkunnige har föreslagit stadgande, att revisorerna skola utses för granskning av det nästpåföljande årets förvaltning. Härom har den sakkunnige anført, att för närvarande revisorer i allmänhet utsåges i efterhand, d. v. s. för granskning av det löpande årets räkenskaper, även om lagtexten ej lade hinder i vägen för ett annat förfaringssätt. Efter att hava berört det 1923 gjorda uttalandet att ett åläggande för kommunerna att på förhand välja revisorer icke kunde tillstyrkas, varemot kommunens rätt att så förfara borde i händelse av behov förtydligas, har den sakkunnige framhållit, att han för sin del trott sig finna, att kommunernas valfrihet i sådant avseende lätteligen kunde medföra misstag och svårigheter, samt att en föreskrift om revisorernas utseende på förhand vore av beskaffenhet att i önskvärd riktning påverka uppfattningen av revisorernas uppgift och borde föranleda revisorerna att med uppmärksamhet följa förvaltningen under revisionsåret. Möjligheten för kommunalnämnden att rådföra sig med revisorerna saknade enligt den sakkunniges mening ej heller betydelse.

Den sakkunnige.

Enahanda bestämmelser hava upptagits beträffande städernas revisorer.

Frågan om den kommunala revisionen upptogs åter vid 1928 års riksdag. I Motioner 1928. en inom andra kammaren väckt motion, nr 47, av *herr Johansson* i Edsbyn hemställdes nämligen, att riksdagen måtte besluta sådana ändringar och tillägg i förordningen om kommunalstyrelse på landet, att effektivare kontroll och revision av kommunernas räkenskaper och förvaltning måtte vinnas och i sådant syfte föreskriva:

a) att revisorer för granskning av kommunalnämndens och andra av kommunalfullmäktige eller kommunalstämma utsedda styrelsers räkenskaper och förvaltning, som utses vid decembersammanträdet, skulle avse granskning, kontroll och revision av *kommande års* räkenskaper och förvaltning,

b) att de sålunda valda revisorerna måtte tillerkännas rätt, att när som helst under året hos räkenskapsförare för kommunens kassor få taga del av och inventera kommunens kassor, räkenskaper, uppbördslängder, restlängder, protokoll och alla övriga papper och handlingar, som rörde kommunens ekonomiska ställning, samt

c) att, i de fall kommun hade bankräkningar med en eller flera banker, föreskrifter måtte lämnas, att bankerna skulle vara skyldiga att minst en gång i kvartalet tillställa kommunens revisorer bankbesked om kommunens samtliga bankräkningars ställning.

I tre likaledes inom andra kammaren väckta motioner, nr 211—213, hemställde *herr Pettersson* i Hällbacken, att riksdagen måtte i skrivelse till Kungl. Maj:t anhålla om utredning och förslag till sådana bestämmelser, att kyrkostämma, kommunalstämma (kommunalfullmäktige) och allmän rådstuga (stadsfullmäktige) skulle äga rätt att utse revisorer för följande års räkenskaper samt att minst en av revisorerna skulle vara bokföringskunnig.

Konstitutionsutskottet hemställde i sitt med anledning av motionerna avgivna utlåtande, nr 7, på anförda skäl att motionen icke måtte föranleda någon riksdagens åtgärd.

I en vid utlåtandet fogad reservation förordade *herr Thulin m. fl.* avlåtande av skrivelse i ämnet. Till stöd härför anfördes bland annat:

Det spörsmål, som genom motionerna underställts riksdagens prövning, för-tjänade särskild uppmärksamhet. Försnillning av allmänna medel hade under det senaste årtiondet erhållit en oroväckande omfattning. Vad särskilt försnillning eller förskingring av kommunala medel beträffade hade på grund av upplysningar i tidningarna gjorts en sammanställning för de två senaste åren. Av densamma, som givetvis ingalunda kunde vara fullständig, framginge, att sammanlagt 2,000,000 kronor under nämnda två år gått förlorade för kommunerna genom brottsliga manipulationer. Den angivna siffran — av naturliga skäl en minimisiffra — vore skrämmande och syntes påkalla skyndsamma och effektiva åtgärder till förekommande i möjligaste mån av de angivna brottsliga manipulationerna.

Efter att hava omnämnt sakkunnigförslaget och uttalat, att en särskild framställning borde göras till Kungl. Maj:t om företagande av utredning för åstadkommande av en mera detaljerad och noggrann kontroll över kommunernas räkenskapsväsen, berörde reservanterna de uppslag i nämnda avseenden, som framkommit i motionerna, samt anförde vidare.

Vad först beträffade det framställda önskemålet, att minst en av de utsedda revisorerna borde vara bokföringskunnig, vore det otvivelaktigt, att det skulle vara till fördel för den kommunala förvaltningen, om en mera kvalificerad revision än vad nu ofta vore fallet komme till användning, men att i lag stadga skyldighet för kommunerna syntes dock ej lämpligt; ett dylikt stadgande skulle också medföra kostnader, som, särskilt för mindre kommuner, bleve betungande. Bakom motionärernas förslag låge emellertid en tanke, som borde ägnas beaktande. Det förekomme ofta, att till revisorer utsåges personer med ringa insikt i bokföring. Det vore givet, att dessa personer, så utan all ledning som de vore i fråga om granskning och revision av den kommunala medelsförvaltningen, icke kunde fylla sin uppgift och göra erforderligt gagn. Föga syntes ändras därutinnan, vare sig de utsåges före eller under revisionsåret. En åtgärd, som däremot i större omfattning skulle kunna bidra till en ändring i det anmärkta förhållandet, vore, att revisorerna hade att iakttaga en särskild instruktion över huru den kommunala revisionen skulle utföras. Alltför ofta vore revisorer, såväl av det allmänna som av enskilda företags räkenskaper, benägna att underskatta omfattningen av sitt uppdrag, och de plägade ej sällan gå förbi rätt så viktiga detaljer av revisionsmaterialet. Därest det funnes anvisningar, meddelade av statsmakterna i en särskild författning, beträffande vad revisorerna hade att iakttaga, skulle åtminstone i viss mån den tanke, som låge bakom förslaget att minst en av revisorerna borde vara bokföringskunnig, bli tillgodosedd. I en dylik instruktion skulle vidare, bland mycket annat, kunna bestämmas, att revisorerna skulle för varje kvartal genom infordrande av bankbesked kontrollera de kommunala kassorna.

I samband därmed borde till övervägande upptagas en annan åtgärd, som i sin mån skulle kunna medverka till en bättre sakernas ordning. Effektiviteten av kontrollen över ett företag skärptes i väsentlig grad därigenom, att granskning utan varsel kunde företagas. Den, som på obehörigt sätt manipulerat med omhänderhavda medel, träffades med en sådan anordning oförberedd av granskningen. Vetskapen om möjligheten av en dylik granskning, utförd med vederbörlig sakkunskap, hade en god moralisk effekt och verkade avhållande på många, som med ett dåligt ordnat granskningsväsen fölle offer för frestelsen. Det syntes därför böra övervägas, huruvida icke en dylik kontroll borde kunna

anordnas såsom ett led i den kommunala revisionen. Huruledes den skulle organiseras lämnade reservanterna oavgjort. Det skulle kunna tänkas, att den centralt ordnades genom någon därför särskilt anställd person i socialdepartementet eller att den uppdrogs åt någon landsstatstjänsteman, som då och då besökte någon eller några kommuner och verkställde en granskning utan varsel.

Det syntes reservanterna jämväl kunna upptagas till prövning, huruvida icke, till underlättande av revisionen och för ernående av översiktlighet över medelförvaltningen, det meddelades särskilda bestämmelser om de kommunala räkenskapernas förande. Förhållandena växlade visserligen på olika orter, men det låte väl tänka sig, att ett par olika typer för räkenskapernas förande, allt efter kommunernas storlek, uppställdes till efterföljd.

Jämväl andra åtgärder i förut angivna syfte låte tänka sig och syntes böra göras till föremål för överväganden.

Sedan båda kamrarna återförvisat ärendet till *konstitutionsutskottet*, anförde utskottet i sitt med anledning därav avgivna memorial, nr 39, bland annat:

I den vid utskottsutlåtandet fogade reservationen och under kamrarnas behandling av ärendet hade nya uppslag i frågan framkommit, vilka icke berörts i motionerna. Genom kamrarnas återremiss av ärendet hade detsamma sålunda till sin omfattning betydligt vidgats. Med anledning därav hade utskottet funnit sig föranlåtet att söka utreda frågan om kommunernas medelförvaltning i hela dess vidd. I sådant syfte hade utskottets begärt yttranden av svenska landstingsförbundet, svenska stadsförbundet och svenska landskommunernas förbund. Av vad sålunda bragts till utskottets kännedom framginge, att en undersökning vore påkallad, huruvida icke kommunalförfattningarnas bestämmelser angående kommunernas medelförvaltning borde kompletteras och omarbetas för åstadkommande av större trygghet i förvaltningen. Utskottet, som icke ansåge sig böra närmare ingå på de erforderliga lagstiftningsåtgärderna i berörda hänseende, ville därför föreslå, att frågan om kommunernas medelförvaltning upptoges till en allsidig prövning i sammanhang med slutbehandlingen av den sakkunniges förslag till revision av kommunallagarna.

Utskottet hemställde, att riksdagen i skrivelse till Kungl. Maj:t måtte an hålla, att Kungl. Maj:t i samband med behandlingen av det föreliggande förslaget till lag om kommunalstyrelse ville låta verkställa en allsidig utredning rörande frågan om kommunernas medelförvaltning.

Riksdagen biträdde utskottets uppfattning, varefter riksdagens beslut anmälades i skrivelse den 31 maj 1928, nr 319.

I det yttrande, som av *styrelsen för svenska landstingsförbundet* avgivits till konstitutionsutskottet, hade anförts bland annat följande:

Det spörsmål, som avhandlades i motionerna och utskottsutlåtandet, måste tillerkännas den allra största betydelse. Vad som rimligen kunde göras för stärkande av den ekonomiska kontrollen över den kommunala förvaltningen, borde icke underlåtas. Å andra sidan måste ihågkommas, att man befunde sig på ett område, där en reglering genom *lagstiftning* vore synnerligen svår att åstadkomma, framför allt med hänsyn till kommunernas olika storlek och de därav betingade skiljaktigheterna i finansförvaltningen. Den omständigheten, att förvaltning och kassarörelse framför allt i landskommunerna oftast handhades icke av tjänstemän utan av oavlönade förtroendemen, måste också helt naturligt beaktas. Ihågkommas borde till slut, att statsingripande på ifrågavarande område med åsidosättande av den kommunala självstyrelseprincipen lätteligen kunde leda till ett försvagande av det ansvar och den kontroll över den kommunala förvaltningen, som borde ankomma på de kommunala organen.

Styrelsen för svenska landstingsförbundet 1928.

Granskade man med hänsynstagande till omförmälda synpunkter de framförda förslagen, syntes man till en början böra till fullo instämma i kraven på att de kommunala revisorerna, som väljas i december, skulle granska och revidera räkenskaper och förvaltning för det närmast följande året. Berörda krav vore av gammalt datum och hade redan tillgodosetts för landstingens vidkommande. Ändrades kommunallagarna i överensstämmelse därmed, syntes några särskilda lagbestämmelser beträffande den rätt, som borde tillerkännas revisorerna, eller beträffande skyldighet för bank att tid efter annan tillställa revisorerna besked om kommunens samtliga bankräkningars ställning icke vara erforderliga eller ens lämpliga. Ihågkommas borde också, att införandet av omförmälda bestämmelser med avseende på revisorernas mandatstid under inga förhållanden finge leda därhän, att revisorerna på övriga organs bekostnad tillskansade sig ett otillbörligt inflytande på den kommunala förvaltningen. Råd och anvisningar beträffande löpande förvaltningsåtgärder med undantag för sådana, som direkt avsåge medelförvaltningen, borde revisorerna icke avgiva.

Vad därefter anginge den påyrkade lagbestämmelsen, att minst en av revisorerna borde vara bokföringskunnig, ansåge styrelsen att en dylik bestämmelse icke vore ägnad att leda till önskat resultat. Ej heller kunde styrelsen för sin del biträda den föreslagna åtgärden att tillskapa en författning om hur den kommunala revisionen skulle utföras och vad revisorerna hade att iakttaga. Motiven för styrelsens avvisande hållning gent emot en dylik lagstiftning hade redan i det föregående antytts. På grund av de olika förhållandena i kommunerna måste den föreslagna författningen antingen hållas i så allmänna ordalag, att den praktiska nyttan av densamma bleve synnerligen ringa, eller ock göras så vidlyftig och innehålla så många alternativ, att det skulle ställa sig synnerligen svårt att rätt tillämpa densamma. Huru en dylik författning än avfattades, komme den dock för den icke bokföringskunnige revisorn att i stort sett vara utan praktiskt gagn. Men det vore just för den icke bokföringskunnige, som författningen i fråga skulle vara avsedd. Nej, vad denne behövde vore icke en svårförstådd författning med ett fåtal eller en mångfald paragrafer, som han ovillkorligen skulle men icke kunde tillämpa, utan, vad behovet krävde och vad som skulle lända till stort gagn, vore enligt styrelsens mening vissa i enkel och lättförståelig form avfattade promemorior angående den kommunala penningförvaltningen och bokföringen med råd och anvisningar för de kommunala revisorerna. Dylika promemorior, en för landsbygdens primärkommuner, en för städerna och en för sekundärkommunerna, tjänande verkligt praktiska syften, borde, efter det att pågående utredningar avslutats, kunna åstadkommas genom de tre kommunförbunden. Promemoriorna borde av förbunden tillhandahållas kommunerna och noga studeras icke blott av de kommunala revisorerna utan jämväl av ledamöterna i de kommunala nämnderna och styrelserna. I berörda sammanhang ville förbundsstyrelsen för sin del uttala, att den egentliga penningkontrollen inom en kommun borde åstadkommas icke blott genom revisorerna och deras granskning utan i första hand av respektive förvaltningsnämnder själva och deras medlemmar, eventuellt genom särskild kassakontrollant. Denna penningkontroll i hela dess omfattning reglerades ofta nog, framför allt för städernas vidkommande, av särskilda av kommunerna själva antagna reglementen och instruktioner.

Reservanterna inom konstitutionsutskottet hade vidare ifrågasatt anordnande av »granskning utan varsel» såsom ett led i den kommunala revisionen. Angående sättet för en dylik kontrolls organiserande hade framförts alternativen: att den centralt ordnades genom någon därför särskilt anställd person i socialdepartementet eller att den uppdroges åt någon landsstatstjänsteman, som då och då besökte någon eller några kommuner och verkställde en granskning utan varsel. Berörda förslag måste styrelsen för sin del bestämt tillbakavisa. Redan

önskemålet att icke utan synnerligen tvingande skäl öka raden av statliga kontrollörer och inspektörer över den kommunala förvaltningen gjorde styrelsen betänksam mot förslaget. Denna betänksamhet ökades därigenom, att, såsom redan framhållits, den kommunala finansförvaltningen åtminstone i landskommunerna vanligen handhades icke av tjänstemän utan av kommunala förtroendemän. Redan under nuvarande förhållanden torde det ofta nog vara rätt svårt att förmå den för uppgiften lämpligaste mannen att åtaga sig den kommunala penningförvaltarens ansvarsfulla och arbetsamma uppgift. Det kommunala förtroendeeuppdraget handhades på lediga stunder och under kommunalt ansvar. Förtroendemannens kommunala räkenskaper kunde icke såsom ett affärskontors, som handhades av för ändamålet särskilt anställda och avlönade krafter, ständigt ligga färdiga och framförda till dags datum. Förtroendemannen kunde icke när som helst, då en statlig inspektör funne för gott, sätta till tid och arbete för tillhandahållande av räkenskaper och nödiga upplysningar för kontroll och revision. En dylik statlig kontroll och revision utan varsel skulle ovillkorligen kräva övergivande av förvaltningen genom förtroendemän och övergång till tjänstemannasystemet med ty åtföljande ökning av förvaltningskostnaderna åtminstone för de smärre kommunerna. Den skulle vidare utan tvivel försvaga vaksamheten och ansvaret hos de kommunala organ, som — vid sidan av det statliga — alltjämt skulle hava att kontrollera den kommunala penningförvaltningen. En utan varsel skeende revision borde under inga omständigheter avse annat än en kontroll, att icke försnillningar eller oegentligheter begåtts, och en dylik revision kunde ju, då revisorsval komme att avse det följande året, mycket väl företagas av kommunens ordinarie revisorer.

Styrelsen för svenska stadsförbundet hade i sitt yttrande anført i huvudsak följande:

Styrelsen för
svenska stads-
förbundet
1928.

Styrelsen delade till fullo den meningen, att syftet med motionerna vore synnerligen beaktansvärt. De på senaste åren även i städerna ovanligt talrikt förekommande förskingringarna av kommunala medel hade självfallet riktat de kommunala förvaltningarnas egen uppmärksamhet på de brister, som på många håll visat sig vidlåda revision och kontroll. I den fortlöpande konsultationsverksamhet, som utövades av stadsförbundets byrå, hade man också haft tillfälle konstatera, att strävanden allmänt gjorde sig gällande att söka få såväl löpande kontroll som årligen återkommande revision allt mera effektiv.

När man emellertid måste konstatera, att ännu mycket återstode att göra därvidlag, syntes förklaringen till berörda förhållande således mindre få sökas i bristande intresse för uppgiften än bland annat däri, att man rörde sig på ett område, där man hade ytterst stora svårigheter att övervinna. Nämnda frågor vore i själva verket betydligt komplicerade, och åtskilliga reformprojekt, som när de framkastades, tedde sig bestickande nog, visade sig vid närmare granskning föra med sig så framträdande olägenheter, att man måste ställa sig mycket tveksam om deras värde.

När det gällde att bedöma framkomna förslag till åtgärder på området, finge heller icke förglömmas, att förhållandena ställde sig mycket olika i olika kommuner. Först och främst vore förvaltningens omfång ytterst varierande och ställde redan på den grund olika krav på kontrollen. I den ena stadskommunen vore vidare kassaväsen och bokföring centraliserade, i andra icke. Den penningförvaltning hos en nämud eller styrelse, som i ena staden handhades av en förtroendeman (kassaförvaltare), ombesörjdes på annat håll av tjänstemän och på ett tredje av en central kassa.

Redan av nämnda skäl vore fullt likformiga regler svåra att åstadkomma. Det syntes ligga vikt på, att varje kommun finge ordna sitt revisions- och kon-

trollsystem efter vad som lämpade sig för dess förvaltning. I samma mån det använda systemet kunde anpassas efter de lokala behoven, torde det bäst fylla sitt syfte. Lagstadgade generella regler, som icke lämpade sig för en viss kommun, skulle för denna snarast vara ägnade att verka i motsatt riktning mot vad man avsett. Ett fastställande i en författning av de bestämda uppgifter, som skulle åligga revisorerna, skulle förmodligen lätt föra med sig, att i författningen till äventyrs förbisedda åtgärder ej heller komme till utförande. I lagstiftningsväg ålagda åtgärder, som för t. ex. en medelstor stad icke skulle kunna anses svåröverkomliga ur ekonomisk synpunkt, kunde kanske för ett mindre samhälle komma att verka onödigt betungande.

För sin del vore styrelsen av den bestämda meningen, att vägarna till en förbättrad revision och kontroll i vart fall i stadskommunerna icke i första hand ginge genom någon mera omfattande lagstiftning. Det vore säkerligen mindre lyckligt, om man läte sig påverkas av viss panikstämning till att gå in för en lagstiftning, som snävt bunde kommunerna på berörda område. Oavsett vad som kunde bliva stadgat i ena eller andra avseendet, komme effektiviteten i kontrollen dock alltid i varje kommun att bero dels på dess speciella efter förvaltningen noga avpassade system och dels och framför allt på valet av de personer, som skulle verkställa kontrollen. I städerna torde tämligen genomgående möjligheter yppa sig att för revisionen erhålla lämpliga förtroendemän, om man än därvid finge förutsätta, att snäva partisynpunkter vid valen finge träda i bakgrunden.

Av en viss vikt syntes också vara, att de erinringar, som gjordes av revisorerna, hos den ansvarsfrihetsbeviljande myndigheten mottoges med förståelse och, där de befunnas befogade, föranledde åtgärd. Vissa erfarenheter syntes giva vid handen, att så icke alltid vore förhållandet. Detta torde sammanhånga med, att revisorerna stundom ej alls vore företrädade inom fullmäktige, medan de klandrade förvaltningsnämndernas ledamöter där vore desto mer representerade. Ur nämnda synpunkt kunde måhända ifrågasättas ett stadgande, att någon av revisorerna skulle vara ledamot av den ansvarsfrihetsbeviljande myndigheten eller att revisorernas ordförande tillerkändes yttranderätt vid revisionsberättelsens föredragning, även om han icke vore stadsfullmäktig.

Om än någon mera ingående lagstiftning icke vore önskvärd på ifrågavarande område, borde å andra sidan naturligen med fullt fog kunna göras gällande, att den lagstiftning, som redan funnes, icke finge försvåra önskvärda reformer och att dess innebörd vore fullt tydlig och klar. Ur sagda synpunkt hade man för stadskommunernas del länge nog funnit en viss svårighet ligga i den omständigheten, att kommunalförordningen föreskrev val av revisorer först i slutet av det år, revisionen skulle avse. I stad efter annan hade man emellertid, sedan konstitutionsutskottet på sin tid förklarat ett sådant tillvägagångssätt icke stå i strid med kommunallagarna, börjat välja revisorerna i förväg. För närvarande skedde det i minst ett 70-tal städer. Efter tillkomsten av ett regeringsrättens prejudikat, som syntes hävda en mot utskottets tidigare uttalanden stridande uppfattning, hade mycken tveksamhet rått på berörda punkt. Där överklagande varit att befara, hade man stundom sökt sig fram på rena kompromisslinjer som t. ex. att låta vissa personer först under löpande år som siffergranskare följa förvaltningen för att sedan i december välja just dem till revisorer. Det syntes styrelsen vara av intresse att på området i vart fall få fullt klara bestämmelser.

Såsom under ärendets riksdagsbehandling framhållits, betydde emellertid själva omläggningen av tiden för valet icke allt. Kommunalförfattningarna behandlade revisionen som en *efter* förvaltningsåret under viss tid och i vissa former under magistratens ledning företagen eftergranskning, och *under* förvaltningsåret syntes revisorerna därför, om ensamt den av den sakkunnige föreslagna ändringen genomfördes, knappast äga vare sig rätt eller skyldighet att

granska förvaltningen. I motiveringen till förslaget talades också endast om möjlighet för myndigheterna att rådföra sig med revisorerna. — Ville man hava en granskning under förvaltningsåret, syntes det icke räcka enbart med ett nytt lagstadgande om tiden för valet.

Att taga bestämd ställning till frågan, huruvida en ändring borde ske på nämnda punkt eller icke, vore synnerligen svårt. Å ena sidan måste det anses önskvärt, att revisorerna kunde genom sin granskning under förvaltningsåret söka förhindra underslev och försvinnningar. Men å andra sidan torde det också få anses vara mycket värdefullt att bevara det gällande systemet, att en nämnd eller styrelse under förvaltningsåret själv svarade för förvaltningen och först i efterhand stode sitt ansvar gentemot fullmäktige. Möjligheten för en förvaltningsnämnd att rådföra sig med revisorerna kunde visserligen hava sina fördelar, men den risken vore väl heller icke helt utesluten, att revisorerna komme att trycka sin prägel på själva besluten och förvaltningsåtgärderna. Det kunde starkt ifrågasättas, om detta vore till fördel för en sund och målmedveten förvaltning. Om revisorerna skulle väljas i förväg, syntes det därför vara önskvärt, att deras rätt att revidera under året finge sin bestämda begränsning. En dylik granskning syntes icke böra hava annat syfte än att förhindra försvinnningar men under inga förhållanden omfatta någon re a l p r ö v n i n g av olika beslut. En dylik uppdelning syntes i praktiken visserligen icke vara så alldeles lätt att åstadkomma men borde ej heller få anses oöverkomlig.

Det syntes dock med fog kunna ifrågasättas, om man i diskussionen om den kommunala revisionen i själva verket icke ofta nog förblandat tvenne olika saker: revision och fortlöpande kontroll. Det skulle säkerligen vara ägnat att klara begreppen, om man hölle dessa två mycket strängt i sär. Revisionen vore en efterhandsgranskning, som författningsenligt toge sikte på räknenskaperna. Efter mera moderna begrepp finge den väl anses innefatta en granskning också av beslut och åtgärder ur den synpunkten, huruvida dessa stämma med gällande föreskrifter i allmänna eller lokala författningar och om de varit ägnade att främja kommunens bästa. Under själva förvaltningsåret behövde emellertid den för förvaltningen ansvariga myndigheten en fortlöpande kontroll för att vara i görligaste mån skyddad för obehagliga efterräkningar. Ville man strängt hålla i sär revisionen från den löpande förvaltningen, borde man låta denna senare under förvaltningsåret främst bliva föremål för en annan löpande övervakning än revisorernas. Detta skulle då ske inom ramen av själva förvaltningen genom att de, som bure ansvaret för viss förvaltning, kommunalnämnd, drätselkammare etc., ålades att genom utsedda kontrollanter, siffergranskare eller dylikt under året följa förvaltningen. Möjligen skulle vissa rapporter, åsyftande endast medelskontroll, av dessa kunna successivt överlämnas till revisorerna, om dessa valts före förvaltningsåret. I större förvaltningar vore givetvis kassareglementen, som meddelade tämligen minutiösa föreskrifter i kontrollväg, inrättande av revisionskontor eller stadsrevisorstjänster etc. olika redan praktiserade sätt att utöva denna fortlöpande och med efterhandsrevisionen icke sammanfallande granskning. Som en utgångspunkt syntes man i vart fall böra göra klart för sig, om och i så fall i vilken omfattning revisorerna skulle sörja även för den löpande kontrollen. Om särskilda anordningar med större fördel kunde träffas för den löpande kontrollen, syntes frågan om tidpunkten för revisorernas val få en mera sekundär betydelse.

Vad anginge detaljer i de framlagda förslagen, ville styrelsen ansluta sig till uppfattningen, att något generellt stadgande icke borde meddelas, att en av revisorerna skulle vara bokföringskunnig. Redan svårigheten att definiera uttrycket bokföringskunnig syntes utgöra ett skäl mot motionärens förslag på nämnda punkt. Styrelsen hade redan uttalat som sin mening, att kommunerna icke borde

bindas med alltför snäva föreskrifter, och behovet torde för städernas del som sagt i regel kunna fyllas utan alltför stora svårigheter.

När styrelsen så överginge till att yttra sig om reservanternas uppslag, finge till en början framhållas, att styrelsen delade dessas uppfattning, att ett genomförande enbart av sakkunnigförslaget icke vore tillfyllest. Motiveringen för denna mening vore redan angiven i det föregående.

Även till förslaget om en i n s t r u k t i o n för revisorerna hade styrelsen i viss mån redan angivit sin ställning. För städernas del bleve som nämnt dylika lokala instruktioner allt vanligare. Samlingar av dessa funnes tillgängliga till utlåning hos förbundet, och när i en stad uppgjordes förslag till dylik instruktion, skedde detta nästan alltid med ledning av nämnda material, ur vilket utplockades vad som ansåges lämpat efter de lokala förhållandena. Det ville synas sannolikt, att en instruktion, tillkommen på detta sätt, bra mycket bättre borde kunna väntas täcka behovet inom respektive kommun än en av statsmakterna meddelad författning. En dylik författning skulle dels vara generell, således antagligen icke passa för alla, dels uppgjord av någon myndighet utan egen intimare kännedom om kommunal förvaltning. Om generella anvisningar skulle göras, syntes det vara naturligare, att dessa tillkomme på initiativ av kommunerna själva i samarbete inom respektive förbund. Erfarenheten inom det dagliga arbetet hos förbunden torde dock snarast giva vid handen, att en långt driven standardisering och likformighet borde undvikas men möjligheter att utnyttja de samlade erfarenheterna noggrant tillvaratagas.

Under debatten i kamrarna hade framkommit en mycket stark opinion mot utskottsreservanternas tanke, att de kommunala kassorna skulle utan varsel granskas av en tjänsteman från socialdepartementet eller vederbörande länsstyrelse. Denna opinion funne styrelsen mycket förklarlig och synnerligen befogad. Förslaget syntes till en början innefatta ett ingrepp i den kommunala självstyrelsen av så allvarlig natur, att man på kommunalt håll närmast vore benägen att betrakta detsamma mera som ett lösligt framkastat projekt, framsprunget ur den panikstämning, som alstrats av de senare årens kommunala förskingringar, än ett verkligt allvarligt genomtänkt reformförslag. Det vore vidare svårt att riktigt klargöra, hur reservanterna tänkt sig att anordningen skulle verka. Skulle en tjänsteman från socialdepartementet systematiskt taga dessa stickprov, följande någon hemlig resplan, eller skulle han ingripa endast, när anledning föreläge? I sistnämnda fall torde det bli svårt att avgöra, när denna anledning skulle anses förefintlig. En av reservanterna hade i debatten tolkat förslaget så, att kommunerna själva skulle begära granskningen. Om stadsfullmäktige t. ex. skulle fatta formligt beslut om rekviderande av inspektören, bleve väl syftet med hans besök förfelat. Skulle åter enskild kommunalman eller revisor kunna taga initiativ, torde här kunna yppa sig föga önskvärda möjligheter att trakassera politiska motståndare eller personliga ovänner. En kontroll enbart därav, att inga förskingringsmanipulationer föreläge, torde slutligen svårigen låta sig verkställas utan en mera ingående granskning av själva förvaltningen.

Reservanterna hade till sist pekat på bokföringssystemets betydelse ur kontrollsynpunkt. Därvid hade helt visst berörts en faktor av verklig betydelse för den föreliggande frågan. Det vore självfallet, att viss bokföringsmetod icke i och för sig kunde omöjliggöra underslev. Men ju klarare och redigare bokföringen vore uppställd, desto större möjligheter torde föreligga för kommunens förtroendemän och i synnerhet dess revisorer att följa förvaltningen och observera försök till oegentligheter. Också ur andra synpunkter vore frågan om enhetlig bokföring av den vikt och betydelse för kommunerna, att en lösning av detta spörsmål måste anses vara högeligen önskvärd. Vad städerna anginge, hade frågan om åstadkommande av en enhetlig bokföring redan länge varit föremål för uppmärksamhet. Ett från stadsförbundets sida taget initiativ hade av-

satt ett första resultat i och med framläggande för förbundets kongress av ett förslag i ämnet. Med detta som utgångspunkt sysslade en kommitté inom förbundet med att söka åstadkomma ett definitivt förslag. I vad mån detta kunde lyckas, vore ännu för tidigt att yttra sig om. Lika litet vore styrelsen ännu i tillfälle att bedöma, huruvida det kunde anses önskvärt att lagstiftningsvägen få fastställda vissa föreskrifter, som den pågående utredningen kunde visa vara nödvändiga, eller om möjligheter komme att föreligga att lösa frågan genom frivillig anslutning från stadskommunernas sida. Under alla förhållanden syntes det önskvärt, att resultatet av utredningen avvaktades, innan statsmakterna ginge in för att lagstifta i bokföringsfrågan för städernas del. Det torde under alla förhållanden ligga i öppen dag, att enhetligheten i bokföringen icke ens för städernas del kunde komma att avse annat än vissa principer och uppställningsmetoder. Tanken att »uppställa till efterföljd ett par olika typer för räkenskapernas förande allt efter kommunernas storlek» måste nog förefalla grotesk, om därmed menades, att en stad av t. ex. Uddevallas storlek skulle nödgas söka använda antingen en uppställning, användbar för Stockholm, eller en användbar för en liten landskommun med 150 invånare.

Liknande synpunkter hade anförts av *styrelsen för svenska landskommunernas förbund*, som yttrat:

Styrelsen för svenska landskommunernas förbund 1928.

Frågan om kontroll av kommunernas medelsförvaltning vore en angelägenhet av stor betydelse. De många förskingringar av kommunala medel, som på senare tider förekommit, gjorde det angeläget, att alla de förslag, som kunde tänkas komma att förbättra tillståndet, borde komma under en sorgfällig prövning. Det förefölle emellertid, som skulle denna bristande ärlighet få tillskrivas den moral, som i vidsträckt kretsar blivit en följd av kristidens påfrestningar, och den överbelastning med arbete, som många kommunala förtroendemän då utsatts för. Nämnda förklaringsgrunder kunde givetvis icke få utgöra något försvar för ett vårdslöst handhavande av kommunala medel, men å andra sidan finge förhållandena icke föranleda åtgärder, som i något avseende äventyrade den kommunala självbestämmanderätten eller åstadkomme rubbningar i förvaltningssystem, som i andra avseenden vore tillfredsställande.

Beträffande de förslag, som framförts av motionärerna och reservanterna i utskottet, finge styrelsen anförda följande.

Mot förslaget att välja revisorer före räkenskapsårets början för granskning av det kommande årets räkenskaper kunde i och för sig icke vara mycket att erinra, ehuru styrelsen för sin del hülte före, att en sådan åtgärd icke kunde hava avgörande betydelse för revisorernas möjlighet att mera omsorgsfullt fullgöra sitt uppdrag. Det saknades dock icke utväg att även med nuvarande ordning välja revisorer, som med uppmärksamhet följt förvaltningen under året. Ehuru styrelsen icke avstyrkte förslaget, ville den dock varna för att giva det en räckvidd, som icke vore av behovet påkallad eller i varje fall icke kunde anses utan vidare följa av den föreslagna lagtexten. Ett sådant betraktelsesätt, som den sakkunnige gjort sig till tolk för, då han i motiveringen anförde: »Möjligheten för kommunalnämnden att rådföra sig med revisorerna saknar ej heller betydelse», delade icke styrelsen. Ett dylikt förhandsrådslag med dem, som kommunen utsett att kontrollera förvaltningen, skulle lätt kunna leda till att revisorerna tillägnade sig ett otillbörligt inflytande på förvaltningen. Å andra sidan kunde revisorerna därigenom komma att på ett betänkligt sätt på förhand binda sig för förvaltningsåtgärder, vilkas riktighet och lämplighet de senare skulle bedöma. Om det också icke borde förhindras, att förvaltningsorgan under hand inhämtade sakkunniga råd, var helst sådana stode till buds, borde eventuella rådslag med revisorerna icke givas officiell prägel.

Utskottet hade i sitt betänkande givit uttryck åt den meningen, att val av revisorer före räkenskapsårets början skulle innebära bland annat befogenhet för revisorerna att vidtaga alla de av herr Johansson i Edsbyn i dennes motion under moment b) omnämnda åtgärder, såsom att inventera kassor, granska räkenskaper o. s. v. Detta syntes emellertid vara att giva den ifrågasatta bestämmelsen en vidsträcktare innebörd än vad den rätteligen hade. § 72 i förordningen om kommunalstyrelse på landet och § 71 i förordningen om kommunalstyrelse i stad finge anses innehålla föreskrifter angående sättet och tiden för revisionens utförande och revisorernas rätt att taga del av kassors och räkenskapers ställning. Någon ändring därutinnan hade icke ifrågasatts i sakkunnigförslaget. Ansågs det önskvärt att åt revisorerna giva sådan befogenhet, som i motionen föreslagits, borde därför detta i lagen uttryckligen stadgas.

Mot en sådan anordning hyste styrelsen emellertid stora betänkligheter. Visserligen skulle revisorernas skyldighet att under löpande räkenskapsår kontrollera kassarörelsen kunna anses innebära ett trygghetsmoment beträffande medelns förvaltning. Men det kunde mycket starkt ifrågasättas, om det ansvar, som åvilade nämnder och styrelser, under dylika förhållanden kunde hava samma värde som eljest. Visserligen kunde författningarnas bestämmelser om ansvar för de medel, som nämnder och styrelser hade under sin förvaltning, bibehållas, även om revisorerna finge en utvidgad skyldighet till kassakontroll. Men skulle kommunen genom sina revisorer under löpande räkenskapsår utöva kassakontroll och granska räkenskaper och förvaltning, kunde den uppfattningen lätt uppstå, att detta egentligen vore den kontroll, som författningssenligt skulle utövas. Det kommunala förvaltningssystemet byggde emellertid genomgående på den grundsatsen, att varje nämnd och styrelse själv skulle välja, kontrollera och ansvara för sin kassaförvaltare. Brötes detta system genom att kommunen utsåge speciella kontrollanter, så vore det fara värt, att nämndernas ansvarighet för de medel de hade under sin förvaltning äventyrades.

Förbundet hade haft frågan om bokföring, kassakontroll och revision under utredning, ehuru arbetet icke fortskridit så långt, att något resultat ännu kunnat offentliggöras. Förbundets centralbyrå hade emellertid vid direkta förfrågningar om, hur en kassakontroll lämpligen borde ordnas, rekommenderat kommunerna att antaga reglementen, vari uttryckligen föreskrevs, att kommunens nämnder och styrelser själva skulle tillsätta kassakontrollanter, som utan varsel ett visst minsta antal gånger om året utövade kontroll på den kassarörelse, för vilken nämnden — styrelsen — vore ansvarig. En sålunda vald kassakontrollant torde onekligen utöva sitt uppdrag med samma om ej större effektivitet än vad revisorerna kunde göra. En sådan anordning hade dessutom den fördelen, att den icke i något avseende rubbade det ansvar, som åvilade respektive förvaltningsorgan.

Ehuru förbundet sålunda hittills inriktat sig på att få kommunerna att frivilligt genom antagande av reglementen giva nämnderna direkta ålägganden att utse kassakontrollanter, kunde det ju övervägas, huruvida icke direkt lagstadgande därom borde givas. Närmare föreskrift om, vad som borde åligga en kassakontrollant, torde dock lämpligast givas i av kommunen antaget reglemente.

Då styrelsen av princip vore emot detaljerade författningsbestämmelser om sättet för de kommunala uppdragens fullgörande, hade styrelsen heller inga sympatier för, att statsmakterna utfärdade en särskild instruktion för revisorerna. Visserligen skulle en dylik instruktion kunna vara till god vägledning för dem i deras arbete, men å andra sidan kunde knappast alla omständigheter, som revisorerna hade att taga hänsyn till, förutses. Det skulle följaktligen icke vara uteslutet, att revisorerna iakttagit alla i instruktionen angivna moment, men likväl icke uppmärksammat ett falsarium, därför att det rörde sig på ett i instruktionen icke förutsett område. Revisorerna skulle då kunna försvara sig med, att de iakttagit instruktionen.

Den vägledning, som revisorerna kunde hava behov av, kunde säkert givas bättre genom lämplig litteratur. I detta sammanhang ville styrelsen omnämna, att förbundets centralbyrå förberedde ett arbete om kommunal bokföring och revision.

Mot en lagstadgad instruktion för revisorer likaväl som mot fastställda formulär för den kommunala bokföringen talade även den omständigheten, att de kommunala förvaltningsbestyren icke borde kringgärdas med alltför detaljerade bestämmelser. Därigenom byråkratiserades den kommunala verksamheten onödigtvis, och det bleve förenat med stora svårigheter att uppehålla de kommunala förtroendeuppgifterna.

Beträffande förslaget om att minst en av revisorerna skulle vara bokföringskunnig skulle därom ingenting vara att säga, om bokföringskunniga personer alltid stode till buds inom kommunerna. Nu vore det ju, åtminstone i mindre landskommuner, så, att ingående kunskap i bokföring icke vore så allmän, och uttrycket bokföringskunnig vore ju också ett relativt begrepp, som i och för sig icke heller meriterade till skicklighet i revisionsarbete. Styrelsen delade den meningen, att det låge i kommunernas eget intresse att tillse, att sakkunskapen bleve vederbörligen företrädd bland revisorerna.

Vad styrelsen tidigare anfört beträffande en vidgad befogenhet för revisorerna att utöva kassakontroll kunde även sägas om tanken att giva särskild inom socialdepartementet anställd person eller landsstatstjänstemän i uppdrag att verkställa granskning av kommunernas kassor och räkenskaper. — Ansvar för den egentliga kassarörelsen skulle sannolikt förtryckas, om staten genom sådana åtgärder toge direkt del i kommunernas förvaltningsangelägenheter. Kontrollen från kommunens sida skulle därigenom kunna förslappas, då man i allmänhet skulle lita på statens kontroll. Därtill komme den omständigheten, att en sådan åtgärd på ett betänkligt sätt skulle inkräkta på kommunernas självbestämmanderätt — en omständighet, som gjorde, att styrelsen icke under några omständigheter kunde ge förslaget sin anslutning.

Det gäves dock en del mer allmängiltiga principer rörande den kommunala revisionen, vilkas intagande i författningen borde övervägas. Så skulle det icke sakna betydelse, att en viss kontinuitet i revisionsarbetet uppehöles genom att varje revisor finge deltaga i flera års granskning, samtidigt som ett ständigt omväxlande av samma person borde förhindras. Revisorernas antal kunde t. ex. bestämmas till tre och föreskrift utfärdas om antingen att minst *en* revisor skulle nyväljas varje år eller ock att valet skulle avse tre år med successiv förnyelse varje år. Vidare borde det uppdragas åt en av revisorerna att sammankalla till revisionen och en föredragande revisor utses med yttranderätt å fullmäktiges sammanträde vid behandling av revisionsberättelsen och dechargen. Det kunde vidare vara angeläget att genom uttryckliga bestämmelser hävda revisorernas rätt till allt material och sådana upplysningar, som hade sammanhang med förvaltningen och kassarörelsen.

Det kunde därjämte stadgas uttryckligt förbud för en ordförande i stämman eller fullmäktige, som tillika vore kassaförvaltare, eller för annan ledamot av nämnd eller styrelse, vars förvaltning stode under granskning, att leda förhandlingarna vid behandling av revisionsberättelsen och vid fråga om ansvarsfrihet för förvaltningen.

En del av berörda önskemål hade visserligen genom utvecklad praxis och givna prejudikat vunnit hävd, men saknaden av uttrycklig lagtext skapade ibland villrådighet och gjorde icke tillämpningen enhetlig.

Om styrelsen således icke kunnat ge de ifrågasatta åtgärderna sin odelade anslutning, finge styrelsen dock vitsorda, att kommunalförordningarnas bestämmelser om kommunernas medelsförvaltning vore knapphändiga och för-

åldrade och icke kunde anses tillgodose de behov, som numera gjorde sig gällande.

Förbundet hade i flera avseenden ägnat frågan om den kommunala kontrollen och revisionen sin uppmärksamhet. Utom den förut omnämnda utredning, som påginge därom, hade förbundets centralbyrå upplagt lämpliga räkenskapsböcker för den kommunala bokföringen samt formulär för längder och kort för redovisning och kontroll av restantier å kommunalutskylder m. m. Byrån utövade jämväl en omfattande konsultationsverksamhet rörande kassarörelsen och revisionen. Därjämte hade byrån avtalat med flera personer, som vore kvalificerade revisorer, vilka på begäran från kommuner ställdes till deras förfogande.

Yttranden.

Över riksdagens nyssnämnda skrivelse hava yttranden inhämtats i samband med yttranden över sakkunnigförslaget. För de därvid gjorda uttalandena vill jag redogöra i ett sammanhang.

En del av de hörda myndigheterna hava tillstyrkt, att en utredning måtte komma till stånd i det av riksdagen berörda avseendet. Uttalanden i denna riktning hava gjorts av bland andra *länsstyrelserna i Kristianstads, Skaraborgs, Värmlands, Örebro, Västernorrlands, Västerbottens och Norrbottens län. Länsstyrelsen i Uppsala län* har anfört:

Länsstyrelsen ville icke avstyrka den ifrågasatta utredningen men ville framhålla, att full effektivitet vid kontroll och revision av kommunernas räkenskaper och förvaltning svårligen kunde vinnas genom lagstiftningsåtgärder utan i främsta rummet berodde på de personers kvalifikationer, som hade att verkställa kontrollen och revisionen. Emellertid syntes de av den sakkunnige framlagda förslagen om revisorers utseende i förväg och om möjlighet att välja revisorer proportionellt vara ägnade att medföra förbättringar i nuvarande förhållanden. Något kunde måhända ytterligare vinnas med utarbetande, genom sakkunnig försorg, av formulär jämte anvisningar till räkenskaper och revisionsberättelser samt av normalinstruktion för revisorer, att tillämpas efter beslut av vederbörande kommuner. Frågan om anordnande av kassainventeringar under löpande året syntes även vara förtjänt av närmare utredning.

Länsstyrelsen i Östergötlands län har ansett, att lagstiftningen borde inskränka sig till att meddela föreskrifter om fortlöpande kontroll.

Däremot hava andra myndigheter uttalat, att ytterligare lagstiftningsåtgärder på förevarande område icke borde vidtagas. Denna ståndpunkt har intagits av *länsstyrelserna i Göteborgs och Bohus samt Älvsborgs län. Länsstyrelsen i Stockholms län* har ansett lämpligt, att resultatet av de inom landstingsförbundet, stadsförbundet och landskommunernas förbund pågående utredningarna i förevarande avseende avvaktades, innan lagstiftningsåtgärder vidtoges. Samma mening har uttalats av *länsstyrelsen i Södermanlands län. Länsstyrelsen i Kalmar län* har uttalat tvekan, huruvida lagstiftningsvägen kunde och borde anlitas för vinnande av ett önskvärt resultat.

Åtskilliga av de hörda myndigheterna hava biträtt de yttranden, som afgivits till konstitutionsutskottet av styrelserna för de kommunala förbunden. Bland övriga yttranden av mera allmän innebörd märkas följande.

Länsstyrelsen i Jämtlands län:

Att åtgärder i syfte att åstadkomma skarpare tillsyn över förvaltningen av kommunala medel påyrkats, vore synnerligen förklarligt under intrycket av

upprepade underrättelser om förskingringar av kommunala medel. Önskemålet syntes dock svårigen kunna realiseras genom allmänna lagbestämmelser. Redan den olika beskaffenheten av de svenska kommunerna i avseende å storlek, inkomster och utgifter utgjorde hinder för normalbestämmelser, som skulle kunna lämna något verkligt resultat. Detta gällde först och främst angående kommunernas bokföring. Men det vore också uppenbart, att en liten och fattig kommun icke kunde underkasta sig sådana kostnader för kontrollpersonal, som en förmögen kommun. Det förefölle därför sannolikt, att man icke kunde komma längre än att ställa vissa hjälpmedel till kommunernas förfogande. I berörda avseende borde först och främst de genom förbunden pågående utredningarna angående lämplig uppställning av olika typer av kommunal bokföring kunna göra god nytta. Vad anginge tillhandahållandet av sakkunniga revisorer syntes det icke uteslutet att länsstyrelsen skulle kunna ställa lämpliga tjänstemän till förfogande, vilka på begäran av viss kommun finge biträda med revision av dess räkenskaper. Om en sådan revision beslötes som en normal åtgärd för större kommuner, skulle därigenom sannolikt en större grad av trygghet kunna ernås, och kostnaderna därför skulle säkerligen bliva avsevärt lägre än utgifterna för anlitaandet i landsorten av auktoriserade revisorer.

Länsstyrelsen i Jönköpings län:

Att genom lagstiftning reglera den ekonomiska kontrollen mötte svårighet särskilt med hänsyn till kommunernas olika storlek och de därav betingade skiljaktigheterna i finansförvaltningen. Att, såsom ifrågasatts, låta någon statens tjänsteman i allmänhet utöva en flygande kontroll över de kommunala kassorna syntes vara olämpligt och innefatta ett obehövt ingrepp i den kommunala självstyrelsen. Dock borde statsmyndighet tillerkännas rättighet att i visst fall, då fråga av någon anledning uppstått om kommuns rätt till andel i allmänna medel — till exempel andel i skatteutjämningsmedel — verkställa kontroll av kommunala räkenskaper. Likaledes kunde det ifrågasättas, huruvida icke kommunerna — med undantag möjligen för de minsta — borde åläggas att antaga och för fastställelse till länsstyrelsen ingiva instruktion för sina revisorer, innefattande bland annat föreskrifter om kommunala medels hållande avskilda från andra medel samt om sättet för kommunala medels insättande och uttagande å bankräkning eller postgiro. Vägen till en förbättrad kontroll och revision torde dock icke i första hand böra gå genom lagstiftning. Efter att hava berört det arbete, som inom förbunden utförts för åstadkommande av förbättrade räkenskaper, yttrade länsstyrelsen slutligen, att genom dylika åtgärders vidtagande av de kommunala förbunden skulle en god början göras till vinnande av en effektivare kontroll och revision av kommunernas medelsförvaltning.

Vad härefter angår de särskilda förslag till åtgärder, som under utredningen berörts, märkes, att föreskriften, *att revisorererna skola utses för granskning av det kommande årets förvaltning*, tillstyrkts av länsstyrelserna i *Gollands, Jönköpings, Blekinge, Göteborgs och Bohus, Skaraborgs, Västmanlands, Gävleborgs, Jämtlands och Norrbottens län*, stadsfullmäktige i 6 städer, däribland *Malmö, Hälsingborg och Halmstad*, kommunalfullmäktige i 17 kommuner samt *styrelserna för svenska stadsförbundet och svenska landstingsförbundet*. Där emot har bestämmelsen avstyrkts av kommunalfullmäktige i 4 kommuner. *Styrelsen för svenska landskommunernas förbund* har anfört bland annat:

Beträffande den föreslagna anordningen att utse revisorer för granskning av det nästföljande årets förvaltning skulle därom icke vara något att erinra, om icke därmed avsåges att giva revisorererna en ställning, som icke kunde anses

vare sig erforderlig eller lämplig. Enligt styrelsens mening kunde det icke vara till fördel för förvaltningen eller kontrollen, att revisorerna i något avseende under löpande revisionsår ingrepe i förvaltningen, antingen detta skedde genom rådslag med förvaltningsorgan eller genom löpande kontroll av kassarörelsen. Därigenom kunde revisorerna på förhand bliva bundna, så att de vid revisionen ej objektivt kunde bedöma alla förvaltningsåtgärder. De finge del i ansvaret och kunde därför knappast utkräva ansvar hos dem, som rätteligen borde bära detta. Om därför förslaget om förhandsvalda revisorer bleve lag, vore det enligt styrelsens mening nödvändigt, att bestämmelser tillika meddelades, som förhindrade revisorernas ingripande i förvaltningen.

Överståthållarämbetet samt stadsfullmäktige i 5 städer, däribland *Stockholm* och *Södertälje*, ävensom *styrelsen för svenska stadsförbundet* hava uttalat, att det borde tillkomma kommunen att besluta, huruvida revisorerna skola utses i förväg. *Styrelsen för svenska stadsförbundet* har till motivering av sin ståndpunkt anført följande:

För sin del anslöte sig styrelsen obetingat till den av 1923 års konstitutionsutskott hävdade meningen, att ett val i förväg borde vara beroende av respektive kommuns eget beslut. Om revisorerna borde väljas före eller i slutet av förvaltningsåret vore en fråga, som intimt sammanhänge med, hur den fortlöpande kontrollen över förvaltningen vore ordnad. Vore kontrollen så lagd, att den ombesörjdes av de förvaltande myndigheterna själva, föreläge intet behov att för kontrollens skull välja revisorer för den rent parlamentariska revisionen i förväg. Enligt gällande bestämmelser ägde kommunens förvaltande myndigheter under förvaltningsåret själva svara för sina åtgärder och först i efterhand stå sitt ansvar gentemot stadsfullmäktige. I och med revisorernas utseende på förhand syntes den risken enligt många mening icke vara utesluten, att revisorerna komme att trycka sin prägel på själva besluten och förvaltningsåtgärder. Att tvinga kommunens beslutande myndighet att under alla förhållanden företaga revisorsvalen i förväg, oavsett hur den löpande kontrollen över förvaltningen inom kommunen vore ordnad och oavsett vilken uppfattning man hade av lämpligheten att låta förvaltningsnämnderna rådföra sig med revisorerna, syntes under inga förhållanden böra ifrågakomma. Kommunen borde i berörda fall beredas full valfrihet och det vore svårt att förstå, vilka misstag och svårigheter skulle kunna följa med en sådan valfrihet. Styrelsen funne således önskvärt att få till stånd en lagändring, som klart medgäve val av revisorer i förväg, men ville bestämt avstyrka, att en sådan anordning gjordes obligatorisk.

Mot det i motiven gjorda uttalandet om värdet av att de förvaltande organen äga möjlighet att rådföra sig med revisorerna hava anmärkningar framställts av stadsfullmäktige i 5 städer, däribland *Malmö*, *Hälsingborg* och *Halmstad*, samt kommunalfullmäktige i 5 kommuner. *Stadsfullmäktige i Halmstad* hava anført bland annat:

Det skulle säkerligen ej vara till gagn för den kommunala förvaltningen, om den praxis utvecklade sig, att de olika styrelserna skulle allt som oftast anordna rådplägnings med revisorerna för att på förhand försäkra sig om deras gillande av ett visst tillämnat beslut eller någon åtgärd. Revisorerna skulle därigenom så småningom komma att bliva ett slags bestämmande rådgivare, ledande till att styrelserna förlorade sin självständighet liksom revisorerna möjligheten att fritt utöva sin kritik över de förvaltande organens verksamhet.

Däremot har *länsstyrelsen i Östergötlands län* anført, såvitt nu är i fråga:

Mot förslaget hade invänts, att revisorerna därigenom frestades att obehörigen blanda sig i rena förvaltningsärenden. Enligt länsstyrelsens mening komme de sålunda antydda olägenheterna av den föreslagna reformen knappast i praktiken att visa sig särdeles betydande. Länsstyrelsen biträdde i berörda avseende fullständigt den av den sakkunnige företrädde ståndpunkten.

Länsstyrelsen i Göteborgs och Bohus län har ansett, att genom det klara uttalandet, att revisorernas uppdrag vore att utöva granskning, vore uteslutet, att revisorerna genom förhandsuttalanden eller direktiv beträffande ärendenas handläggning tillvällade sig inflytande på själva förvaltningen, vilken utveckling länsstyrelsen ansåge skulle vara synnerligen olämplig. *Stadsfullmäktige i Trälleborg* hava erinrat, att även om den föreslagna anordningen möjliggjorde för revisorerna att följa den kommunala förvaltningen under revisionsåret, revisionen varken kunde eller borde ersätta en fortlöpande inre kontroll av själva medelsförvaltningen.

I en del av de inkomna yttrandena har gjorts gällande, att föreskriften om revisorernas tillsättande för nästkommande år borde för att leda till önskat resultat fullständigas med *bestämmelser, att revisorerna ägde rätt att när som helst under räkenskapsåret taga del av räkenskaperna och verkställa kassainventering*. Det har även föreslagits intagande av föreskrift, att revisorerna skulle vara skyldiga att under året följa förvaltningen. Å andra sidan hava *stadsfullmäktige i Umeå* anført, att vad beträffade revisorernas rätt att under året få taga del av och inventera kommunens kassor, räkenskaper, uppbörds-längder, restlängder, protokoll och alla övriga papper och handlingar, som rörde kommunens ekonomiska ställning, ansåge stadsfullmäktige att något lagstadgande därom ej erfordrades, enär det vore givet, att, om revisorer utsåges för kommande år, de ägde rätt att under året granska räkenskaper, kassa och bankbesked.

I några yttranden har gjorts gällande, att *i kommunallagarna borde intagas detaljerade bestämmelser rörande revisorernas skyldigheter*. I andra har föreslagits, att för revisorerna skulle utfärdas särskild instruktion innehållande regler rörande revisionens utförande. Enligt vissa yttranden skulle föreskrift om utfärdande av dylik instruktion intagas i lagen. Rörande innehållet i en sådan instruktion hava *stadsfullmäktige i Växjö* anført:

Det vore säkerligen lämpligt att på ett eller annat sätt direktiv gäves revisorerna i fråga om t. ex. undersökning rörande fastighetsgravationer, banksättningar och i övrigt kapitalplacering, kontroll över utgifters anslutning till fattade beslut och föregående års räkenskaper samt eventuella anmärkningar däröver, skatteindrivningseffektivitet, utsökande av andra utestående fordringar, fastigheters och annan egendoms vård och underhåll, möjligheter till direkt eller indirekt besparande ändringar i förvaltningssystemet, inköp genom anbud eller eljest under gemensamt tillvaratagande av de särskilda kommunalinstitutens inom staden behov.

Vissa myndigheter hava framhållit, att i lagen borde intagas *föreskrifter om anordnande av fortlöpande kassakontroll* genom siffergranskare eller på annat sätt.

Kravet, att *en revisor skulle vara bokföringskunnig*, har avstyrkts av de myndigheter, som yttrat sig i frågan. Däremot har på vissa håll föreslagits be-

stämmelse, att hänsyn skulle tagas till de till revisorer föreslagna personernas kvalifikationer för uppdraget.

Länsstyrelsen i Västmanlands län har ansett, att det icke vore ur vägen att tillerkänna revisorerna eller åtminstone någon av dem rätt att vid behandling av revisionsberättelse yttra sig i den kommunala församlingen, även om han eller de icke där hade säte och stämma.

Jämväl förslaget, att *kommunernas räkenskaper skulle utan föregående varning granskas av någon statens befattningshavare*, har avstyrkts av samtliga de myndigheter, som yttrat sig därom. *Länsstyrelsen i Västmanlands län* har anfört:

Förslaget om en statsinspektör, som utan föregående varsel skulle granska den kommunala kassaställningen, hade mött ett sådant motstånd hos vederbörande förbundsstyrelser, vilka på till synes goda grunder avstyrkt förslaget, att detsamma icke borde genomföras. Däremot skulle möjligen den anordningen kunna tänkas, att där en viss minoritet inom kommunalrepresentation respektive stämma hemställde om utseende av en allmän revisor, länsstyrelsen skulle äga att utse ytterligare en revisor att deltaga i den kommunala revisionen.

Liknande synpunkter hava anförts av *länsstyrelsen i Gotlands län*, som ifrågasatt, huruvida icke åt kommun borde inrymmas rätt att, om sådant med viss majoritet beslötes, hos länsstyrelsen påkalla utseende av en revisor att deltaga i revisionen.

Däremot har på en del håll framhållits som ett önskemål, att sakkunniga revisorer eller konsulenter funnes tillgängliga för att vara huvudsakligen de mindre och medelstora landskommunerna behjälpliga med bokföring och dylikt samt utöva kontroll över räkenskapernas riktiga förande. Sålunda hava *stadsfullmäktige i Gävle* anfört bland annat:

Det förefölle, som om det kunde vara en uppgift för de kommunala förbunden att för konsultationer och vägledning tillhandahålla ett lämpligt antal auktoriserade revisorer, som specialiserat sig på kommunala räkenskaper och kunde stå de lokala förvaltningarna och revisorerna bi med råd och instruktioner. En dylik konsultationsverksamhet behövde icke ingripa i de särskilda kommunernas rätt att bestämma över räkenskaper och revision. Tanken på konsulterande revisorer skulle möjligen kunna så utvecklas, att förbunden samverkade vid upprättande av en central räkenskaps- och revisionsbyrå, som biträdde med uppläggande och avslutande av räkenskaper efter enhetliga och för skilda kommuntyper avpassade grunder, föresloge kontrollanordningar och på begäran verkställde revisioner. Finansieringen av en sådan byrå borde kunna byggas på avgifter från de kommuner, som direkt anlidade dess hjälp.

Vissa av de hörda myndigheterna hava föreslagit *införande av bestämmelser rörande den kommunala bokföringen*. Sålunda har *länsstyrelsen i Gotlands län* anfört, att klarhet och reda i bokföringssystemet vore en av de viktigaste faktorerna i fråga om kontroll å medelsförvaltning och det måste därför framstå såsom ett önskemål att allmänna föreskrifter i sådant hänseende kunde meddelas. Liknande synpunkter hava framförts av kommunalfullmäktige i 4 kommuner. Däremot har *länsstyrelsen i Västmanlands län* yttrat bland annat:

Ett genomfört räkenskapssystem för den kommunala bokföringen vore givetvis ägnat att medföra stor lättnad vid den kommunala revisionen. Emellertid

syntes det icke möjligt att i lagstiftningsväg ordna ett för kommuner av alla storleksklasser lämpat sådant system. I de avgivna yttrandena hade upplysts, att förslag till sådana formulär vore under utarbetande hos kommunalförbunden. Det syntes därför lämpligast att överlåta åt vederbörande beslutande myndighet inom kommunen att till efterrättelse antaga sådant. I lagstiftningen syntes emellertid böra intagas ett påpekande av att berörda fråga skulle bliva föremål för kommunens beslut.

Samma länsstyrelse har ansett, att en föreskrift därom, att kommunens kassaväsen skulle handhavas över postgiro, säkerligen skulle i hög grad stärka möjligheten till kontroll därå, men fråga vore, om ej förvaltningsapparaten därigenom bleve för tung. En utredning därom syntes böra ske.

Med anledning av de uttalanden, som gjorts rörande det inom de kommunala förbunden pågående arbetet för förbättrande av kommunernas räkenskapsväsen, vill jag rörande detta arbete meddela följande.

Styrelsen för svenska landskommunernas förbund uppdrog den 6 december 1927 åt förbundets centralbyrå att företaga en ingående utredning av frågan om kommunernas medelsförvaltning, bokföring och revision i syfte att åstadkomma ett praktiskt bokföringssystem för landskommunerna samt anvisningar för medelsförvaltningen i allmänhet och för revisionen. I anslutning härtill har centralbyrån utarbetat formulär för kassaböcker för de hos kommunerna vanligast förekommande kassorna, såsom kommunalnämndens, fattigvårdsstyrelsens och barnavårdsnämndens. Dessa kassaböcker ansluta sig till det formulär, som statistiska centralbyrån använder för inhämtande av uppgifter angående kommunernas finanser. Böckerna äro tillräckligt omfångsrika för att, där endast s. k. enkel bokföring förekommer, innehålla en fullständig redovisning över kommunens inkomster och utgifter samt för jämförelse mellan bok och stat. Kassaböckerna äro jämnväl fullt användbara för kommun, som önskar föra sina räkenskaper enligt s. k. dubbel bokföring. Vidare hava upplagts en del hjälpböcker av olika slag, varjämte blanketter för flera ändamål uppgjorts. Vad som återstår av utredningen är uppgörande av förslag till huvudbok med bokslut, en del ytterligare hjälpböcker samt en sammanfattande redogörelse över bokföringen. Arbetet härmed pågår för närvarande, och resultatet väntas inom kort komma att utgivas i tryck.

Efter åtskilliga förberedelser uppdrog *styrelsen för svenska stadsförbundet* den 9 december 1924 åt förbundets centralbyrå att med biträde av en sakkunnig person verkställa utredning och framlägga förslag rörande enhetligt ordnande av städernas budget- och räkenskapsväsen. Ett förslag i ämnet förelåg 1927. Samma år tillsatte styrelsen en kommitté för utredningens vidare bedrivande. Efter en principdiskussion uppdrog kommittén åt ett arbetsutskott att uppgöra förslag i ämnet. Inom arbetsutskottet hava utarbetats flera förslag till budgetuppställningar och bokföring för både större och mindre städer. Man har därvid sökt göra uppställningen sådan, att själva stommen skulle kunna användas i såväl stora som små städer. Huvudvikten har lagts på budgeten och beträffande bokföringen har man huvudsakligen sysslat med de ledande principerna. Vid ett sammanträde under försommaren 1929 enades kommittén in pleno om det

väsentliga i arbetsutskottets förslag. Utredningen har numera avslutats, och resultatet därav torde enligt uppgift komma att föreligga i tryck under februari månad innevarande år. Därest enighet vinnes om förslaget, lär man kunna räkna med att styrelsen överlämnar förslaget till städerna för att av dem frivilligt följas. Detta anses dock icke utesluta, att styrelsen framdeles, om förhållandena giva anledning därtill, kan komma att göra framställning om lagfästande av vissa principer på förevarande område.

Ehuru det ej direkt berör primärkommunernas räkenskaper, kan nämnas, att inom *landstingsförbundet* åtgärder övervägas för förbättrande av landstingens räkenskapsväsen. Förbundets styrelse beslöt emellertid 1927 att avvakta det arbete, som pågår inom stadsförbundet. Avsikten är, att sedan stadsförbundet framlagt förslag till räkenskaper för städerna, undersöka, huruvida dessa räkenskaper kunna anpassas för landstingen. Genom en av förbundsstyrelsen tillsatt kommitté, i vilken en representant för medicinalstyrelsen deltagar, pågår för närvarande arbete för vinnande av förbättrad uppställning av räkenskaperna för landstingens sjukvårdsanstalter.

Departements-
chefen.

Såsom under den nu verkställda utredningen framhållits, är det synnerligen önskvärt, att åtgärder vidtagas för åstadkommande av en effektivare kontroll och revision av kommunernas räkenskaper och förvaltning. Erfarenheten har visat, att förhållandena på detta område för närvarande icke äro tillfredsställande. De förskingringsbrott och andra oegentligheter, som föröfvats av kommunala förtroendemän och tjänst innehavare, hava i många fall underlättats genom bristfälligheter i bokföringen och slapp kontroll. Att åstadkomma en förbättring i detta hänseende är icke blott av vikt för kommunerna. Det är även ett statsens intresse att tillse, att de statsmedel till högst betydande belopp, som utbetalas till kommunerna, icke på grund av brister i bokföring eller kontroll komma i orätta händer.

Då det gäller att undanröja nu berörda missförhållanden möta emellertid betydande svårigheter. Till en del hava dessa sin grund i de olikheter, som råda inom olika kommuner. Den skillnad i omfattning, som förefinnes mellan kommunalförvaltningen i till exempel en stor stad och en liten landskommun, gör det omöjligt att reglera förhållandena på ett enhetligt sätt. Medan i en stor kommun en omfattande bokföring och ett därmed sammanhängande kontrollsystem äro nödvändiga, skulle införandet av liknande anordningar i en liten kommun vara ekonomiskt oförsvarligt och sakligt obehövt. Redan med hänsyn till dessa omständigheter synes det betänkligt att meddela allmänna bestämmelser i ämnet. Det torde böra överlämnas åt kommunerna själva att under samverkan med de kommunala förbunden söka finna de former, som bäst lämpa sig för deras särskilda förhållanden. Ett statligt ingripande i kommunernas självbestämmanderätt på detta område kan lätt medföra en byråkratisering av den kommunala förvaltningen och försvåra dess anpassning efter utvecklingens krav. Beaktas måste även, att en stor del av de kommunala förvaltningsuppgifterna handhaves av valda förtroendemän, som endast under åberopande av särskilda skäl kunna avsäga sig dylika uppdrag. Försiktighet måste naturligen iakttagas, då

det gäller att pålägga dessa förtroendemän ytterligare bördor och att i olika hänseenden kringskära deras rörelsefrihet. Åtgärder i detta syfte kunna minska möjligheterna att till kommunala befattningar erhålla de mest lämpade personerna. Ett för långt drivet statsingripande kan även komma att minska intresset hos dem, som böra hava ansvaret för den kommunala förvaltningen. Märkas bör slutligen, att värdet av de åtgärder, som på detta område kunna vidtagas, icke får överskattas. Intet bokförings- eller kontrollsystem kan helt omöjliggöra otillåtna åtgärder med kommunernas medel, och i sista hand kommer hederligheten i förvaltningen alltid att bliva beroende på valet av de personer, som utses till de kommunala förvaltnings- och kontrolluppgifterna. Nu anförda synpunkter måste hållas i minnet vid bedömande av de uppslag till åtgärder, som under utredningen framkommit.

Vad först angår förslaget om *införande av skyldighet för kommunerna att anlita auktoriserade revisorer eller att till revisor utse bokföringskunnig person* synes detsamma icke kunna tillstyrkas. På vissa håll torde auktoriserade revisorer icke vara att tillgå, och anlitaandet av sådan revisor skulle för många kommuner vara förenat med alltför stora kostnader. En föreskrift, att revisorerna eller någon av dem skall vara bokföringskunnig, skulle, med hänsyn till vanskligheten att närmare precisera nämnda behörighetsvillkor, bereda svårigheter i tillämpningen. Det synes vara lämpligast, att kommunerna erhålla frihet att till revisorer utse de personer de anse bäst skickade för uppdraget. Till värdefull hjälp för kommunerna torde vara, att de kommunala förbunden — såsom styrelsen för svenska landskommunernas förbund berört — ställa till förfogande kvalificerade personer, vilka kunna biträda vid revision.

Ej heller anser jag mig böra tillstyrka förslaget om upptagande av *stadgande, att varje revisor skulle deltaga i flera års granskning, och att samma person ej finge omväljas mer än ett visst antal år*. Naturligen är det önskvärt å ena sidan, att en viss kontinuitet erhålles i revisionsarbetet, och å andra sidan, att en person ej alltför länge får kvarstå såsom revisor. Att i detta hänseende uppställa allmänna regler synes emellertid icke lämpligt.

På sätt framgår av den lämnade redogörelsen har riksdagen uttalat, att det i många fall kunde vara fördelaktigt, att de kommunala *revisorerna utses för granskning av det nästföljande årets räkenskaper*. Härigenom erhålla revisorerna möjlighet att bättre följa förvaltningen och verkställa en effektiv revision. Erfarenheten har visat, att under revisionsåret kunna inträffa omständigheter, som påkalla omedelbart ingripande från revisorernas sida. Regeln att revisorerna skola väljas i förväg — vilken regel tillstyrkts i de flesta av de yttranden, som berört denna fråga — har för landstingens del upptagits i landstingslagen. Samma bestämmelse synes böra gälla även för kommunerna. Riksdagen har visserligen förordnat, att kommunerna skulle äga frihet att avgöra, huruvida revisorsvalet skulle avse det löpande eller det följande året, men att i detta hänseende tillerkänna kommunerna en valrätt, som icke givits landstingen, torde ej vara påkallat. Jag anser mig därför i denna punkt böra tillstyrka den sakkunniges förslag. Tydligt är emellertid, att valet av revisorer i förväg icke får leda till att revisorerna taga del i förvaltningen. En dylik utveckling skulle kunna

medföra ett minskande av ansvarskänslan hos de förvaltande organen och en begränsning av revisorernas möjlighet att sedermera fritt bedöma vidtagna åtgärder. Med hänsyn härtill måste möjligheten att under revisionsåret rådföra sig med revisorerna begagnas med största försiktighet. Den bör utnyttjas endast i undantagsfall och får icke föranleda, att revisorernas mening inhämtas rörande åtgärder liggande inom ramen för den sedvanliga förvaltningen. Märkas bör även, att revisionen — även om revisorerna utses i förväg — icke kan ersätta en fortlöpande kassakontroll. Anordnandet av sådan kontroll bör ankomma på dem, som närmast hava ansvaret för den kommunala förvaltningen.

Med hänsyn till den ståndpunkt jag sålunda intager är det tydligt, att jag icke kan biträda förslaget om intagande i lagen av föreskrift om *rätt för revisorerna att när som helst under året inventera kassor, taga del av räkenskaper, infordra bankbesked med mera*. Revision bör alltså huvudsakligen vara en efterhandsgranskning.

Däremot anser jag mig böra tillstyrka förslaget *att revisorerna erhålla rätt att närvara i den beslutande församlingen* och deltaga i debatten vid behandling av revisionsberättelsen och frågan om ansvarsfrihet. För närvarande lär ej sällan inträffa, att revisorerna icke äro företrädade inom dylik församling, under det de personer, mot vilkas förvaltning anmärkning framställts, hava tillfälle att där utveckla sin talan. Det är tydligt, att revisionen skulle vinna i effektivitet, därest revisorerna alltid hade tillfälle att vid behandlingen av nämnda ärenden framföra sina synpunkter. Erforderliga tillägg hava därför gjorts i de föreliggande förslagen.

Det har från olika håll vitsordats, att den kommunala revisionen i många fall är av ringa värde till följd av att revisorerna sakna kunskap om hur granskningen lämpligen bör verkställas. Med hänsyn härtill skulle det vara fördelaktigt, att i en *instruktion för revisorerna* angäves, vilka åtgärder böra av dem vidtagas. Att i detta hänseende meddela generella föreskrifter torde emellertid på grund av de olika förhållanden, som råda i skilda kommuner, icke vara lämpligt. En sådan instruktion måste, därest den skall kunna tillämpas i ett större antal kommuner, innehålla så allmänna regler, att den för icke bokföringskunniga personer — för vilka den naturligen företrädesvis är avsedd — kommer att vara till föga hjälp. Risk föreligger även, att granskningsåtgärder, som i visst fall kunna anses påkallade men av någon anledning icke angivits i en dylik instruktion, komma att försummas. Lämplig handledning för revisorerna synes böra meddelas i form av anvisningar och råd. För utfärdande av sådana torde medverkan kunna påräknas av de kommunala förbunden.

Av de allmänna synpunkter jag tidigare anfört torde följä, att jag icke kan tillstyrka förslaget om anordnande av en *statlig inspektion över kommunernas förvaltning*, vare sig denna inspektion skulle utövas av en tjänsteman i socialdepartementet eller någon befattningshavare hos länsstyrelsen. Ett dylikt ingrepp i den kommunala självstyrelsen måste anses särskilt betänkligt, då det här är fråga om förvaltning, som i stor utsträckning handhaves av förtroendemän. Härtill kommer svårigheten att praktiskt ordna en dylik inspektion, fram-

för allt att bestämma, när inspektion skall verkställas, ävensom olägenheterna av att skapa en ny grupp av statliga kontrollörer. En kontroll från statens sida av kommunernas förvaltning har även avstyrkts av riksdagen. Tydligt är emellertid, att ett visst övervakande av god ordning inom den kommunala förvaltningen utgör ett led i det arbete för främjande av länets utveckling och dess befolknings bästa, som åligger länsstyrelsen.

Naturligen vore det mycket önskvärt att kunna *fastställa vissa principer för kommunernas räkenskaper*. Ändamålsenlig uppställning av räkenskaperna är av stor vikt ej blott för själva förvaltningen utan även för ernående av en effektiv kontroll. Svårigheten att på detta område giva allmängiltiga regler har redan berörts, men vissa principer torde kunna angivas. Emellertid anser jag mig icke nu böra tillstyrka utfärdande av bestämmelser i detta ämne. Såsom redan anförts pågår för närvarande inom svenska stadsförbundet och svenska landskommunernas förbund arbete för åstadkommande av förbättringar i det kommunala räkenskapsväsendet, och detta arbete läser komma att avslutas inom en nära framtid. Det torde vara skäl att, innan ytterligare åtgärder vidtagas, avvakta resultatet av berörda arbete och de förändringar, som kunna följa därav. Stor vikt kommer härvid att ligga på det upplysningsarbete, som utföres av de kommunala förbunden, och det skulle antagligen vara av värde, om de genom anställda konsulenter eller på annat sätt kunde verka för övergång till ett lämpligt bokföringssystem. Först sedan erfarenhet vunnits rörande de åtgärder i detta hänseende, som av kommunerna frivilligt vidtagas, torde frågan om lagstiftning böra upptagas till förnyat övervägande.

Icke heller kan jag biträda förslaget om *åläggande för kommunerna att anställa kassakontrollant* eller vidtaga andra åtgärder för ordnande av en verksam löpande kontroll. Det synes böra överlämnas åt kommunerna att i detta hänseende anordna det kontrollsysteem, som kan anses lämpligast.

Vidkommande slutligen frågan om *skyldighet för kommunerna att anlita postgiro* kan jag meddela, att nämnda spörsmål för närvarande är under utredning inom finansdepartementet.

I detta sammanhang må nämnas, att riksdagen i skrivelse den 1 juni 1928, nr 330, anhållit, att Kungl. Maj:t ville låta utredningen rörande frågan om kommunernas medelsförvaltning omfatta jämväl frågan om vägdistriktens medelsförvaltning. Över skrivelsen hava yttranden inhämtats i samband med utlåtanden över sakkunnigförslaget. Sedan ärendet därefter överlämnats till kommunikationsdepartementet, har framställningen för fortsatt behandling hänskjutits till de sakkunniga, som — jämlikt därtill den 29 november 1929 erhållet bemyndigande — av chefen för nämnda departement tillkallats för att verkställa revision av bestämmelserna om väghållningsbesvärets utgörande på landet samt om städernas allmänna vägar.

§ 4.

Paragrafen innehåller bestämmelser, som äga sin motsvarighet i L. § 71. Yttranden.
I en del yttranden har föreslagits, att de i paragrafen angivna tiderna för

avlämnande av räkenskaper och specialredovisningar måtte framflyttas. I stället för den i första stycket bestämda tiden för räkenskapernas avlämnande till ordföranden i kommunalstämman eller hos kommunalfullmäktige har föreslagits, av 9 kommunalfullmäktige den 15 februari, av 12 kommunalfullmäktige den 1 mars och av 8 kommunalfullmäktige den 1 april. Såsom tid för avlämnande av de i andra stycket avsedda specialredovisningarna har föreslagits av 2 kommunalfullmäktige den 25 januari, av 8 kommunalfullmäktige den 1 februari, av 13 kommunalfullmäktige den 15 februari och av 2 kommunalfullmäktige den 1 mars. *Länsstyrelserna i Uppsala och Älvsborgs län* hava ansett de framställda önskemålen om förlängning av omförmälda tider behjärtansvärda. *Länsstyrelsen i Malmöhús län* har ansett, att de omförmälda tiderna — liksom den i § 5 angivna tiden för hållande av stämma eller fullmäktigsammanträde — borde göras beroende av kommunens beslut. Dock borde vissa sluttider angivas i lagen.

Kommunalfullmäktige i Västra Frölunda hava anfört i huvudsak följande:

I en stor kommun med utvecklad förvaltning och räkenskapsväsendet upptagande ett flertal böcker, som innehölle räkenskaper för flera år och för senaste räkenskapsåret tusentals allegat, måste endast ur transportsynpunkt vara olämpligt att överlämna dem först från kommunens kontor till kommunalstämmans ordförande och från denne till revisorerna. Att sedan dessa handlingar fräntoges kontoret, där de uppenbarligen dagligen behövdes vid förekommande göromål, måste vara en stor olägenhet, som komme att orsaka mycket förargelse och besvär, och det kunde knappast heller vara önskvärt för den myndighet, som stode i ansvar för handlingarna att överlämna dem till enskilda personer i deras bostäder. Det måste vara tillfyllest, att bestämmelsen funnes, att revisorerna skulle erhålla meddelande det räkenskaperna från viss dag låge för granskning tillgängliga.

Departements-
chefen.

Tillräckliga skäl torde icke föreligga att vidtaga någon ändring i fråga om tiden för avlämnande av nu omförmälda räkenskaper och särskilda redovisningar. De gällande tidsbestämmelserna lära i regel kunna följas, och en ändring i denna del skulle förkorta tiden för verkställande av revision och inskaffande av förklaringar över revisionsberättelsen.

Vad angår anmärkningen om det olämpliga uti att transportera räkenskaperna först till ordföranden och därefter till revisorerna vill jag framhålla, att de i paragrafen använda uttryckssätten icke avse, att räkenskaperna skola fraktas till omförmälda personer. Det torde vara tillräckligt, att räkenskaperna efter förutgående meddelande hållas vederbörande tillhanda. För att tydligare utmärka detta, har en jämkning vidtagits i ordalagen.

§ 5.

Paragrafen ansluter sig till L. § 72 andra punkten, första delen. Den ändring, som vidtagits i kap. 2 § 7, har föranlett en jämkning jämväl i förevarande paragraf.

§ 6.

Paragrafen motsvarar dels slutet av L. § 72, dels sista punkten av L. § 56, vilken av den sakkunnige modifierats i anslutning till 86 § i aktiebolagslagen.

Kap. 6. Om uttaxering och uppbörd.

I sakkunnigförslaget har kap. 6 erhållit rubriken: Om skattskyldighet och uppbörd. Då emellertid skattskyldigheten fastslås företrädesvis i kommunal-skattelagen och förevarande kapitel behandlar huvudsakligen uttaxering och uppbörd, har en jämkning skett i rubriken.

§§ 1—3.

Dessa paragrafer ersätta L. §§ 57 och 60 samt § 63 sista stycket och hava sin motsvarighet i sakkunnigförslagets §§ 1—4. De olikheter, som föreligga i förhållande till den sakkunniges förslag, äro i huvudsak betingade av den år 1928 genomförda kommunalskattereformen.

I samband med genomförandet av nämnda reform antogos vissa ändringar i kommunallagarna, vilka emellertid inskränktes till nödvändiga följdändringar. När nu en mera genomgripande omredigering av dessa lagar äger rum, synes det möjligt att giva anknytningen till kommunalskattelagen en mera preciserad form än förut.

Andra punkten i § 1 avser sålunda särskilt att klargöra, att utdebiterings-siffran för den allmänna kommunalskatten erhålles genom att slå ut det belopp, som återstår att täcka, sedan kommunens progressivskatt och skogsaccismedel tagits i anspråk, å tillgängliga skattekonor och skatteören, samt att, såsom självklart är, hänsyn härvid skall tagas till den senaste taxeringen. Av kommunalskattelagen framgår däremot, att envar är skyldig att erlägga allmän kommunalskatt för sina skattekonor och skatteören.

Med denna avfattning av § 1 skulle sakkunnigförslagets § 4 i sin senare del kommit att innehålla en upprepning. Ändring har därför skett.

Det i § 2 av sakkunnigförslaget liksom i L. § 60 förekommande uttrycket »kommunalutskyld» torde till sin innebörd ej vara fullt klart, och har därför utbytt mot »skatt till kommun». Lagrummet har även sammandragits, då det däri förut angivna första alternativet finnes inneslutet jämväl i det förut angivna andra alternativet. Avfattningen har gjorts i huvudsaklig anslutning till den nu för stad gällande lydelsen. Ändringen i andra stycket betingas därav, att den kommunala beskattningen numera regleras, utom av § 1, även av andra författningar. Hänvisningen till »lag och författning» innebär givetvis en hänvisning ej mindre till förevarande lag än även till andra lagar och författningar.

Den i § 3 av sakkunnigförslaget, motsvarande L. § 61, intagna regeln torde, om tillämpning därav numera ens kan ifrågakomma, ej vara behöflig, då missbruk av det slag, lagrummet en gång torde hava avsett att förekomma, numera ej behöver befaras. Då det däremot kan tänkas, att lagrummets existens skall kunna vålla undran och möjligen missförstånd, har det synts riktigast att låta detsamma utgå, vilket har till följd en omnumrering av de följande paragraferna.

§ 4.

Paragrafen motsvarar sista delen av L. § 63, andra stycket, och L. § 64 samt § 5 i sakkunnigförslaget.

Den sakkunnige.

Den sakkunnige har föreslagit bestämmelse, att formulär för debiterings- och uppbördslängd skulle fastställas av Kungl. Maj:t. Rörande föreskriften, att när kommun innefattar flera valdistrikt, längden skall uppläggas i särskilda delar, en för varje valdistrikt, har den sakkunnige framhållit, att den samma syntes äga betydelse allenast för upprättande av röstlängd, men dock bibehållits.

Yttranden.

Föreskriften, att formulär till debiterings- och uppbördslängd skall fastställas av Kungl. Maj:t, har avstyrkts i vissa av de inkomna utlåtandena. Beträffande stadgandet, att längden skall uppläggas i särskilda delar för olika valdistrikt, har *styrelsen för svenska landskommunernas förbund* erinrat, att debiterings- och uppbördslängden icke finge anses hava så omedelbart sammanhang med den kommunala röstlängden, att den kunde behöva uppläggas i särskilda delar för varje valdistrikt. En sådan uppdelning ansåges numera sakna praktisk betydelse. I större kommuner kunde en uppdelning av längden vara till nytta, men uppdelningen borde då företagas i överensstämmelse med de fjärdingsmannadistrikt — indrivningsdistrikt — i vilka kommunen vore indelad. Liknande anmärkning har framställts av kommunalfullmäktige i 2 kommuner. Härvid har framhållits bland annat, att det borde överlämnas åt kommunen att bestämma, huruvida längden skall uppläggas i olika delar.

Departementschefen.

Nu gällande regler beträffande sättet för klagomål rörande debitering av utskylder till kyrka och skola äro till sin innebörd oklara. Sannolikt förefaller dock, att dessa utskylder i berörda avseende helt följa utskylderna till den borgerliga kommunen. Klagomålen skola med denna uppfattning upptagas på kommunalstämma, ehuru stundom den borgerliga och den kyrkliga kommunen ej sammanfalla. I det följande föreslås ändrad ordning för klagan över den borgerliga kommunens debitering. Då det otvivelaktigt är sakligt lämpligast, att vid klagomål över debitering någon åtskillnad ej göres mellan den borgerliga och den kyrkliga kommunens utskylder, utan att dessa bliva enhetligt behandlade, har jag ansett det lämpligast att nu uttryckligen stadga härom. Särskild bestämmelse i dylikt syfte torde erfordras allenast i förevarande paragraf, varigenom de följande paragraferna bliva automatiskt tillämpliga å båda slagen av utskylder.

Enligt äldre bestämmelser krävdes för fastställande av formulär till debiterings- och uppbördslängd riksdagens medverkan. I samband med genomförande av kommunalskattereformen vidtogs sådan ändring i L. § 64, att formuläret skall fastställas av Kungl. Maj:t. Någon anledning att vidtaga ändring i denna nyligen antagna bestämmelse föreligger ej.

Såsom i utlåtandena framhållits lär det icke föreligga sådant samband mellan å ena sidan debiterings- och uppbördslängden och å andra sidan den kommunala röstlängden, att kommunens indelning i valdistrikt nödvändiggör att debiterings- och uppbördslängden upprättas i olika delar. Däremot torde det

vara lämpligt, att längden upplägges i särskilda delar, en för varje indrivnings-distrikt. Emellertid synes det icke erforderligt, att i lagen upptages föreskrift i detta hänseende. Det bör överlämnas åt kommunerna att besluta härom. I lagen bör endast stadgas, att, därest längden upplägges i olika delar, tillika skall upprättas sammandrag av delarnas slutsummor.

§ 5.

Paragrafen motsvarar L. § 65 och förra delen av § 66 samt § 6 och en del av § 7 i sakkunnigförslaget.

Den sakkunnige har framhållit, att kungörelsen syntes böra införas i samma tidningar, där tillkännagivande om kommunalstämma skulle ske. Anledning att från granskning och rättighet att göra anmärkningar utesluta kommun-medlemmar, som icke vore skattskyldiga, syntes den sakkunnige efter den allmänna rösträttens införande saknas, då anmärkning ej behövde avse den anmärkandes egen debitering. Sista punkten vore fortfarande, liksom med gällande lydelse av L. § 17 mom. 1, strängt taget överflödig, men hade dock ansetts kunna bibehållas.

Den sak-
kunnige.

I vissa av de inkomna yttrandena har gjorts gällande, att en omläggning borde ske av det för granskning av debiterings- och uppbördslängden föreskrivna förfarandet. Jag kan här hänvisa till redogörelsen i motiveringen till kap. 1 § 9.

Yttranden.

Länsstyrelsen i Stockholms län har ansett önskvärt, att bestämmelserna om besvär över den kommunala debiteringen omarbetades på sådant sätt, att besvär kunde anföras enligt de regler, som gälla för besvär över debitering av kronoutskylder.

Genom kommunalskattereformen hava genomgripande ändringar skett i sättet för fastställande av den kommunala skattskyldigheten. Denna bestämdes förr vid justering av debiterings- och uppbördslängden. Det förekom ock ofta, att skattskyldigheten till kommunalskatt blev en annan än skattskyldigheten till bevillning. I dylikt avseende må allenast hänvisas till jordägares skattskyldighet till fastighetsbevillning och arrendators skattskyldighet till kommunalskatt samt den omständigheten, att skattskyldigheten till fastighetsbevillning avsåg förhållandena vid årets början, medan den kommunala skattskyldigheten för fastighet avsåg förhållandena vid debiterings- och uppbördslängdens fastställande. Då förekom med andra ord vid debiterings- och uppbördslängdens fastställande stundom en reell prövning. Härutinnan är det nu annorlunda. Skattskyldigheten till kommunalskatt provas helt i taxeringsväg, och debiteringen inskränker sig till en räknefråga. Endast i ett fåtal speciella avseenden, såsom beträffande dissenters i fråga om utskylder till kyrkan, kan viss skattefrihet för de eljest skattskyldiga ifrågakomma. Vid dylikt förhållande synes den å ena sidan omständliga men å andra sidan otillräckliga formen med debiterings- och uppbördslängdens fastställande å kommunalstämma — även där kommunalfullmäktige finnas — ej längre praktisk. Det torde vara blott sällan, som skattskyldiga begagna sig av möjligheten att i den offentligen utlagda längden efterforska sin debitering, och det torde vara synnerligen vanligt, att de stäm-

Departements-
chefen.

mor, där längden fastställes, äro mycket fåtaligt besökta. Jag har därför funnit det riktigt att, ehuru frågan om uppbördsväsendets ordnande står på dagordningen, vidtaga den i verkligheten mycket enkla reformen att överlåta ansvaret för debiteringslängdens granskning åt kommunalnämnden och samtidigt utvidga rätten till debiteringsbesvär i huvudsaklig anslutning till vad som gäller om kronoutskylder. Någon olägenhet för kommunerna härutinnan torde ej förefinnas, då det, såsom nyss antytts, rör sig praktiskt taget blott om räknefrågor. För den skattskyldige däremot måste det framstå såsom en stor orättvisa att ej kunna få felräkning ändrad. Det må för övrigt framhållas, att berörda uppdrags överlämnande åt kommunalnämnden har sin förebild i städerna, där magistraten verkställer prövning av dylika frågor.

Förfarandets innebörd torde så klart framgå av lagtexten, att någon särskild utläggning därav ej synes erforderlig. Allenast huvudpunkterna må framhållas.

Den av kommunalnämnden upprättade debiterings- och uppbördslängden utlägges såsom förr till offentlig granskning, dels för att giva de skattskyldiga tillfälle att få ändring av eventuell felaktighet på ett så förberedande stadium, att hänsyn till rättelsen kan tagas vid debetsedlarnas utskrivande, dels för att giva kommunens medlemmar och andra, vilkas rätt därav kan bero — t. ex. utom kommunen bosatta medlemmar av församling, varav kommun utgör en del — tillfälle att taga del av längden. Anmärkningar skola framställas till kommunalnämnden före årets slut. Kommunalnämnden fattar skyndsamt beslut över anmärkningarna, varefter längden anses fastställd och länder till efterrättelse vid debetsedlarnas utfärdande. Över kommunalnämnds beslut i anledning av anmärkning kan besvär anföras i vanlig ordning, såvitt fråga är om anmärkning beträffande annan skattskyldigs debitering. Sådan talan må föras även av annan än den som framställt anmärkningen. Härefter kvarstår emellertid viss rätt att hos länsstyrelsen överklaga debitering, nämligen dels för den som blivit felaktigt debiterad, dels såsom hittills för kommunalnämnd, såvitt fråga är om för låg debitering. Den som vill klaga över egen debitering har dylik rätt under ett år från utskyldernas avfordrande, d. v. s. i regel debetsedelns mottagande, under det kommunalnämndens klagorätt gäller under kalenderåret efter det debiteringen ägt rum.

Motsvarande besvärsrätt har i 9 § stadgats vid ändring i debitering på grund av ändrad taxering. I dylikt fall har emellertid ansetts, att tillfälle först borde lämnas kommunalnämnden att själv vidtaga rättelse i händelse att någon finner sig oriktigt behandlad.

§ 6.

Denna paragraf överensstämmer med senare delen av L. § 66 och motsvarar del av § 7 i sakkunnigförslaget.

Den sakkunnige.

Den sakkunnige har i sitt förslag tillagt ett stadgande, att formulär för debetsedel skall fastställas av Kungl. Maj:t.

Motsvarande regel har av den sakkunnige upptagits beträffande stad.

Yttranden.

Det föreslagna tillägget har, såvitt angår landsbygden, avstyrkts av kommunalfullmäktige i 8 kommuner. Beträffande städerna hava anmärkningar mot

stadgandet framställt av *överståthållarämbetet* samt stadsfullmäktige i 18 städer, däribland *Stockholm, Uppsala, Malmö, Lund, Hälsingborg, Landskrona, Karlstad, Örebro* och *Sundsvall*, ävensom *styrelsen för svenska stadsförbundet*. Förbundsstyrelsen har till stöd för sin mening anfört bland annat följande:

Vad städerna anginge, förhölle det sig så, att å debetsedlarna stundom upptoges även avgifter av olika slag. Också i övrigt företedde debetsedlarna sinsemellan av lokala skäl betingade olikheter. Att för varje nödig funnen ändring underställa Kungl. Maj:t nytt formulär bleve givetvis tidsödande. Det syntes också svårt att inse, varför en kommun, som ägde beskatta sina medlemmar, icke skulle få själv bestämma, hur underrättelsen om beskattningens innebörd skulle vara uppställd och avfattad. Om feldebitering skedde, kunde ju ändring ske genom besvär. Det vore icke lätt att förstå, vilken den skattskyldiges rätt skulle skyddas genom nämnda byråkratiskt tunga föreskrift.

Enligt nu gällande bestämmelser äga landskommuner och städer att själva besluta rörande uppställningen av de debetsedlar de önska använda. Genom kungörelse den 31 maj 1929 har emellertid Kungl. Maj:t beträffande landsbygden framlagt ett formulär till debetsedel, som *må* användas. Detsamma är sålunda avsett endast att tjäna till ledning. I fråga om städerna har dylikt formulär icke upprättats.

Departements-
chefen.

Någon anledning att frångå den sålunda gällande ordningen synes ej föreligga. De fördelar, som skulle vinnas genom formulärens fastställande av Kungl. Maj:t, torde vara obetydliga. Därtill kommer, att det med hänsyn till de olika förhållanden, som råda på skilda orter, synes vara svårt att uppställa enhetliga formulär. Särskilt gäller detta beträffande städerna, där till följd av olika praxis beträffande de avgifter, som skola upptagas i samband med kommunalutskylderna, olika sätt för uppbörden m. m. olikheter betingas i debetsedlarnas uppställning. Den föreslagna nya bestämmelsen har därför uteslutits.

§ 7.

Denna paragraf motsvarar L. § 67 och sakkunnigförslagets § 8.

Den sakkunnige har framhållit, att sättet för kungörande närmare bestämts och hänsyn tagits till möjligheten, att kommunen anställt tjänstemän, vilka vore verksamma vid uppbörden. Vidare hade erinrats om kommunalnämndens ansvar för uppbörden.

Den sak-
kunnige.

Domkapitlet i Växjö samt kommunalfullmäktige i 3 kommuner hava föreslagit, att kungörandet av uppbördsstämman i kyrkan måtte avskaffas. I stället har föreslagits kungörelsens införande i ortstidning.

Yttranden.

Med hänsyn till den betydelse, som uppläsandet av kungörelser i kyrkan flerstädes äger, torde det icke vara lämpligt att borttaga bestämmelsen om offentliggörande på dylikt sätt av meddelande om uppbördsstämma. Däremot bör införas stadgande, att sådant meddelande, där det finnes lämpligt, må intagas i ortstidningar.

Departements-
chefen.

L. § 68 har såsom överflödig uteslutits i såväl sakkunnigförslaget som nu föreliggande förslag.

§ 8.

Paragrafen motsvarar L. § 69 och § 9 i sakkunnigförslaget.

Den sakkunnige.

Den sakkunnige har anført, att såsom förut nämnts rätt att göra anmärkning tillerkänts även icke skattskyldiga kommunmedlemmar. Att besvär skulle anföras i den beträffande kommunalstämmobeslut i allmänhet stadgade ordningen, vore självklart. En hänvisning till bestämmelsen om ränta å återburet skattebelopp hade tillagts.

Departements-
chefen.

Rörande innehållet i denna paragraf kan hänvisas till vad jag anført vid § 5.

§ 9.

Den sakkunnige.

Rörande denna paragraf, som saknar motsvarighet i L., men upptagits såsom § 11 i sakkunnigförslaget, har *den sakkunnige* anført, att den i huvudsak överensstämde med nuvarande praxis. Att den skattskyldige borde äga tillfälle att få efterdebitering i vanlig ordning prövad, syntes naturligt. Även här erfordrades en hänvisning till stadgandet om ränta å den skattesumma, som skulle återbäras. Detta, som återfunnes i förordningen den 2 maj 1919 angående rätt till ränta vid restitution av utskylder m. m., täckte efter ordalydelsen icke det fall, att taxering nedsattes eller undanröjdes oberoende av anförda besvär. I praxis syntes dock tvekan näppeligen kunna förekomma därom, att även i sådant fall ränta skulle utgå. Och skulle anförda förordning böra tolkas restriktivt, saknade den sakkunnige anledning att föreslå ändring, enär hänvisningen i § 11 vore förenlig också med den restriktiva tolkningen.

Departements-
chefen.

Rörande andra stycket i denna paragraf hänvisar jag till vad jag anført vid § 5.

§ 10.

Paragrafen motsvarar L. § 70 och sakkunnigförslaget § 12.

Den sakkunnige.

Rörande de i nämnda paragraf i sakkunnigförslaget intagna bestämmelserna har *den sakkunnige* anført följande:

Påföljden för uraktlåtenhet att gälda utskylderna hade skärpts till överensstämmelse med gällande uppbördsreglemente. Nuvarande föreskrift uppmunttrade, enligt erfarenhetens vittnesbörd, alltför mycket därtill, att skattskyldig låte avhämta utskylderna och ej bekymrade sig om att direkt eller genom anlåtande av s. k. intressekontor eller dylikt inbetala desamma. Det hade ansetts lämpligt att här liksom i S. undvika uttrycket uppbördsprovision och lämna öppet, huru de uttagna procenten skulle disponeras. Det hade uttryckligen sagts, att bestämmelserna avsåge varje särskild uppbördsstämma. För vinnande av överensstämmelse med bestämmelserna om kronoutskylder hade termen »avskrivning» utbytt mot »avkortning». »Avskrivningslängdens» (avkortningslängdens) avlämnande till utmätningsmannen saknade praktisk betydelse. Formulär till restlängd syntes, särskilt på grund av dess betydelse för uppgifterna till vallängden, böra fastställas av Kungl. Maj:t; så hade i viss mån redan skett genom restindrivningsförordningen år 1917.

Jämväl i fråga om städerna har den sakkunnige föreslagit, att restlängd skall upprättas efter varje uppbördsstämma, att restlängd skall upprättas enligt formulär, som fastställas av Kungl. Maj:t, samt att för underlåtenhet att erlagga utskylder skall gälla samma påföljd som enligt uppbördsreglementet.

Bestämmelsen, att restlängd skall upprättas efter varje uppbördsstämman, har föranlett anmärkning från *länsstyrelserna i Blekinge och Älvsborgs län* samt kommunalfullmäktige i 1 kommun och stadsfullmäktige i 3 städer. Förstnämnda länsstyrelse har härom anfört:

Inom flera kommuner hade till de skattskyldigas förmån anordnats s. k. restmöten någon kortare tid efter de ordinarie uppbördsstämmorna, varigenom skattskyldig bereddes ytterligare tillfälle att få inbetala sina utskylder utan erläggande av indrivningsavgift. För att denna förmån icke skulle berövas de skattskyldiga, särskilt de ekonomiskt mindre väl situerade, hemställde länsstyrelsen, att bestämmelsen om upprättande av restlängd lämpligen modifierades så att, där restmöten anordnats, restlängden icke behövde upprättas förr än efter sådant restmöte.

Styrelsen för svenska landskommunernas förbund, vilken såsom jag redan berört, ansett att debiterings- och uppbördslängden i större kommuner borde uppdelas i särskilda delar för varje fjärdingsmansdistrikt, har föreslagit, att jämväl restlängden måtte upprättas i enlighet därmed.

Rörande benämningarna avkortningslängd och avkortning har *länsstyrelsen i Södermanlands län* anfört, att desamma vore missvisande, och att de förut använda uttrycken borde bibehållas. Kommunalfullmäktige i 1 kommun hava hemställt, att ordet avkortningslängd måtte utbytas mot efterskänkningslängd, varigenom överensstämmelse skulle vinnas med bestämmelserna i kap. 2 om efterskänkande av kommunalutskylder.

Stadgandet, att restlängd skulle upprättas enligt formulär, som fastställles av Kungl. Maj:t, har, såvitt angår städerna, avstyrkts av stadsfullmäktige i 9 städer, däribland *Linköping, Malmö, Lund, Hälsingborg* och *Sundsvall*.

Den föreslagna höjningen av påföljden för underlåtenhet att gälda utskylderna har avstyrkts av *överståthållarämbetet* samt *länsstyrelserna i Stockholms, Södermanlands och Älvsborgs län* ävensom kommunalfullmäktige i 9 kommuner och stadsfullmäktige i 11 städer, däribland *Hälsingborg, Halmstad* och *Sundsvall*. De skäl, som härvid anförts, hava varit i huvudsak, att påföljden, vilken företrädesvis drabbade de mindre bemedlade, komme att träffa betydligt hårdare än vid indrivning av kronoutskylder, då kommunalutskylderna i regel uppginge till högre belopp, att höjningen näppeligen kunde antagas skola fylla sitt syfte att förmå notoriska skattesolkare att betala, samt att den nuvarande uppbördsprovisionen vore fullt tillräcklig.

Stadsfullmäktige i Stockholm hava anfört bland annat:

Förhöjningen sammanhänge nära med frågan om en lämpligare ordning över huvud taget för uppbörd och indrivning av utskylder. Då berörda spörsmål vore under utredning genom särskilda sakkunniga, borde man avvakta resultatet av utredningen, innan den av den sakkunnige väckta frågan upptoges till prövning. I varje fall ansåge fullmäktige önskvärdheten att ernå full likformighet med gällande bestämmelser i fråga om uppbörden av kronoutskylder icke utgöra tillräckligt skäl för ändring av kommunalförfattningarna på berörda punkt.

Styrelsen för svenska stadsförbundet ville icke uttala någon bestämd mening om lämpligheten av stämmoböternas förhöjande men framhölle vikten av att berörda fråga underkastades en mera ingående prövning, än som hittills syntes

hava skett, innan den sakkunniges förslag på denna punkt eventuellt accepterades. Att uppbördsreglementet gått in för en högre procentsats syntes icke i och för sig vara giltig anledning att höja också stämmoböterna för kommunalskatten. Skulle uppbörden av krono- och kommunalskatt förläggas till samma myndighet, bleve läget uppenbarligen ett annat. Frågan syntes intimt sammanhånga med hela uppbördsväsendets reformering.

Å andra sidan har förhöjningen tillstyrkts av *länsstyrelsen i Hallands län* samt kommunalfullmäktige i 1 kommun och stadsfullmäktige i 1 stad. *Styrelsen för svenska landskommunernas förbund* har förklarat, att lämpligheten av den ifrågasatta ökningen vore mycket omtvistad, samt anført, att en med sex procent ökad kommunalskatt givetvis kunde kännas betungande för dem, som skulle erlägga beloppen, men då indrivningen av kronoutskylderna löpte med denna provision, skulle, genom att kommunalutskylderna åsattes samma avgift, skälet till den förmånsrätt, som indrivningsmännen ofta ville giva kronoutskylderna, bortfalla.

*Restlängds
överlämnande
till länsstyrelse m. m.*

De i förevarande paragraf behandlade frågorna om uppdelning av restlängd, dess överlämnande till länsstyrelse och länsstyrelsens åligganden i samband härmed sammanhånga med den nu aktuella frågan om förbättrad kontroll över landsfiskalernas och med dem jämställda befattningshavares medelsförvaltning. Med anledning härav vill jag erinra om följande.

Enligt L. § 70 skall kommunalnämnden samtidigt med överlämnandet av restlängden till utmätningsmannen härom till länsstyrelsen insända skriftlig anmälan med uppgift å restlängdens slutsumma. Stadgandet avser att möjliggöra kontroll att utmätningsman vid inventering lämnar redovisning för samtliga till honom ankomna restlängder. Den sakkunnige har icke föreslagit någon ändring häri.

Frågan om skärpning av detta stadgande berördes emellertid i de förslag till skärpt kontroll över landsfiskalernas med flera medelsförvaltning, som den 4 april och den 28 oktober 1925 framlades av särskilda av riksräkenskapsverket för ändamålet tillkallade sakkunniga. De sakkunniga förordade nämligen, att den kommunala restlängden skulle överallt, där inventering hos utmätningsman verkställdes av landsfogde, insändas till länsstyrelsen, som hade att anteckna längden i särskild dagbok och därpå skicka den vidare till utmätningsmannen. De sakkunnigas förslag, över vilka åtskilliga myndigheter hördes, gävo anledning till vissa i administrativ ordning meddelade föreskrifter om användande av postgiro, redovisningsräkningar mellan utmätningsmannen och exekutionsbiträdena samt särskilda indrivningskvitton m. m. Däremot hava förslagen i nyss berörda hänseende icke föranlett något Kungl. Maj:ts beslut.

I skrivelse den 13 mars 1928 framlade *länsstyrelsen i Stockholms län* — under förmenande att genom förberörda nya kontrollföreskrifter tillräcklig garanti ej vunnits mot underslev hos utmätningsmännen — för den åtgärd Kungl. Maj:t kunde finna påkallad resultatet av en av länsstyrelsen företagen undersökning rörande möjligheterna för ökade garantier mot sådant underslev. Länsstyrelsen föreslog därvid bland annat meddelande av föreskrift, att av-

skrift av restlängden skulle överlämnas till länsstyrelsen samt att utmätningsmannens redovisning i anledning av restlängden skulle insändas till länsstyrelsen, som efter anteckning skulle översända handlingarna till den kommunala uppborgsmyndigheten. I avsikt att göra denna föreskrift effektiv föreslog länsstyrelsen därjämte, att kommun, som bruste i sin skyldighet att insända avskrift av restlängden till länsstyrelsen, skulle mista den kommunen nu i händelse av tillgrepp eller förskingring tillförsäkrade rätten till ersättning av statsmedel.

Frågan upptogs åter av riksdagens år 1928 församlade revisorer, vilka i sin berättelse till 1929 års riksdag, under § 24, ifrågasatte vissa kontrollföreskrifter med avseende å landsfiskalernas och dem underlydande fjärdingsmäns och exekutionsbiträdens medelsförvaltning, däribland stadgande, att, i överensstämmelse med länsstyrelsens i Stockholms län förslag, avskrift av restlängden skulle insändas till länsstyrelsen och utmätningsmans redovisning lämnas genom nämnda myndighet.

Över revisorernas nämnda uttalande inhämtades utlåtanden från riksräkenskapsverket och samtliga länsstyrelser. Av dessa myndigheter tillstyrkte *länsstyrelserna i Stockholms, Gotlands, Kopparbergs och Örebro län* vad revisorerna föreslagit angående restlängds insändande till och redovisningens lämnande över länsstyrelse. *Länsstyrelserna i Malmöhus och Jämtlands län* avstyrkte visserligen, att utmätningsmans redovisning skulle lämnas genom länsstyrelse, men förordade, att restlängden eller ock avskrift av densamma skulle insändas till länsstyrelsen. De flesta myndigheterna reste invändningar mot revisorernas förslag. Det framhölls sålunda, att systemet måste medföra ökning av arbetskrafterna hos länsstyrelserna och alltså medföra behov av högre anslag, samt att värdet av systemet icke skulle motsvara kostnadsökningen.

Efter prövning av vad revisorerna anmält och myndigheterna andragit, anhöll riksdagen i skrivelse den 16 maj 1929, nr 175, under punkten 4, att Kungl. Maj:t måtte låta verkställa utredning rörande anordnande av skärpt kontroll över landsfiskalernas och med dem jämställda befattningshavares medelsförvaltning ävensom övriga därmed sammanhängande spörsmål.

I anledning närmast av riksdagsskrivelsen tillkallade jag, jämlikt därtill den 1 november 1929 erhållet bemyndigande, särskilda sakkunniga att inom socialdepartementet biträda med verkställande av utredning och avgivande av förslag till ändrade föreskrifter, avsedda att, inom ramen av nuvarande organisation, beträffande landsfiskalernas och med dem jämställda befattningshavares medelsförvaltning förebygga oegentligheter eller underlätta deras uppdagande, ävensom andra därmed sammanhängande spörsmål.

På förfrågan, huruvida nämnda sakkunniga hade för avsikt att föreslå någon ändring i gällande kommunalförordningar, hava de sakkunniga den 19 december 1929 meddelat bland annat följande:

Enligt vad den undersökning, som av de sakkunniga företagits, givit vid handen, hade kommunalnämnderna ej så sällan underlåtit sin skyldighet att till länsstyrelsen insända skriftlig anmälan om restlängdens överlämnande till utmätningsmannen och uppgift å restlängdens slutsumma. Det hade emellertid på grund av undersökningsmaterielets ofullständiga beskaffenhet icke kunnat

utrönas, huruvida förskingringarna — såsom lätt kunnat ske och tidigare inträffat — även avsett medel upptagna å restlängd, som icke blivit av utmätningsmannen diarieförd och som till följd av kommunalnämndens försummade anmälningsskyldighet kunnat vid inventering hos utmätningsmannen undanhållas inventeringsförrättaren.

Kontrollen av utmätningsmännens debet beträffande de kommunala restlängdsmedlen, vilken dock vore grundläggande för medlens redovisning, kunde således icke för närvarande anses vara tillräcklig. Klart vore ock, att, i den mån kontrollen i fråga om andra delar av utmätningsmännens medelsförvaltning skärptes och bleve effektiv, nämnda lucka i kontrollbestämmelserna ökade risken av förskingring av restförda kommunalutskylder.

Tillstängandet av denna lucka hade de sakkunniga ansett icke kunna ske på annat sätt, än som föreslagits av de år 1925 av riksräkenskapsverket tillkallade sakkunniga, nämligen att restlängden skulle av kommunalnämnden insändas till länsstyrelsen för att av denna myndighet överlämnas till utmätningsmannen. I enlighet med vad som föreslagits i nämnda yttrande, ansåge de sakkunniga samma anordning böra införas beträffande stadsutskylder i stad, där länsstyrelsen vore överexekutor och alltså verkställde inventering hos utmätningsmannen, även där magistraten hade denna befattning. I annan stad gällde redan motsvarande anordning, då restlängden skulle avlämnas till magistraten och magistraten vid sina inventeringar hos utmätningsmannen vore i tillfälle kontrollera, att utmätningsmannen diariefört ankomna restlängder.

De sakkunniga hava under återopande av det nyss anförda föreslagit vissa ändringar i L. § 70 och S. § 70.

Vad angår L. § 70 innebär de sakkunnigas förslag, såvitt här är av intresse, att restlängd i kommun, där två eller flera exekutionsbiträden med skilda tjänstgöringsområden finnas anställda, skall upprättas särskilt för varje sådant område. Restlängden skall inom två månader efter uppbördsstämmans avslutande i två summerade exemplar överlämnas till länsstyrelsen, som om mottagandet meddelar kommunalnämnden bevis och i särskild liggare låter verkställa anteckning. Därefter skall länsstyrelsen översända de båda exemplaren av restlängden till utmätningsmannen i orten.

Vidkommande S. § 70 innebär de sakkunnigas förslag att i stad, där magistraten eller ledamot av magistraten icke är överexekutor, skall restlängden inom två månader efter uppbördsstämmans avslutande av magistraten insändas till länsstyrelsen, som om mottagandet meddelar drätselkammaren bevis och i särskild liggare låter verkställa anteckning. Därefter skall länsstyrelsen översända restlängden till utmätningsmannen i orten.

De sakkunniga hava vidare anført följande:

Förslagen att restlängderna skulle passera länsstyrelsen och att länsstyrelserna skulle lämna den kommunala uppbördsmyndigheten mottagningsbevis syntes icke förorsaka anmärkningsvärd ökning av länsstyrelsernas arbete.

Med förslaget att för landskommun restlängden skulle avlämnas i två exemplar och särskilt för varje fjärdingsmansdistrikt avsåge de sakkunniga, dels att underlätta arbetet för utmätningsmannen, som på grund av anordningen ej behövde verkställa avskrift till fjärdingsmannen, dels att påskynda indrivningen, i det att längden kunde omedelbart avgå till fjärdingsmannen för åtgärd, dels ock att öka kontrollen över utmätningsmannen, som därest viss utskyldspost icke skulle indrivas av fjärdingsmannen, måste härom underrätta fjärdingsmannen.

Det av länsstyrelsen till den kommunala uppbördsmyndigheten meddelade mottagningsbeviset borde bliva av grundläggande värde vid den kommunala revisionen, vilken även syntes komma att avsevärt underlättas vid genomförandet av de sakkunnigas tillämnade förslag att även utmätningsmannens interimis-redovisningar till kommunerna skulle bliva specifika.

Då enligt de sakkunnigas mening säkerhet icke komme att finnas, att icke restlängd, trots föreskrift att den skulle insändas till länsstyrelsen, kunde avlämnas till utmätningsmannen, så framt icke därmed vore förenad någon risk, föresloge de sakkunniga, att, där eljest ersättning av allmänna medel skulle erhållas för vad som tillgripits eller förskingrats av restförda kommunala utskylder, sådan ersättning ej skulle utgå, därest restlängden å utskylderna bort insändas till länsstyrelsen men i stället överlämnats direkt till utmätningsmannen.

Såsom i vissa av de inkomna yttrandena framhållits, torde på en del håll särskilda åtgärder pläga vidtagas för att underlätta erläggandet av förfallna utskylder efter uppbördsstämman slut. Ett dylikt förfarande synes böra få fortsätta. Med hänsyn härtill har första punkten i första stycket jämkats till överensstämmelse med nu gällande föreskrift.

Departements-
chefen.

I uppbördsreglementet behandlas såväl avkortning som avskrivning av kronoutskylder. Förstnämnda åtgärd må äga rum på grund av feldebitering, dubbeldebitering, fattigdom eller dödsfall. Skäl för avskrivning är däremot, att den skattskyldige icke kan anträffas eller att utskylderna på grund av hans vistelseort icke kunna uttagas. Avkortningen innebär ett efterskänkande av betalningsskyldigheten, under det att vid avskrivning betalningsskyldigheten alltjämt kvarstår.

Den terminologi, som sålunda användes i uppbördsreglementet, har icke upptagits i kommunalförordningarna. I dessa synes skillnad icke göras mellan avkortning och avskrivning. Vid framläggande den 16 april 1909 av det förslag till ändring av L. § 70, varigenom nämnda författningsrum erhöi sin i huvudsak ännu gällande lydelse, anförde föredragande departementschefen, att med hänsyn till bestämmelserna rörande upprättande av röstlängd för val till riksdagens andra kammare nämnda paragraf borde i vissa hänseenden undergå ändring. Då i röstlängden borde meddelas upplysning om dem vilka icke erlagt sina kommunalutskylder, förfallna till betalning under de tre sistförflutna åren, borde nämligen uppgifter härom tillhandahållas den som hade att upprätta röstlängden. De personer, vilka vid uppbördsstämman ej betalt sina utskylder, redovisades nog till största delen av restlängderna. Men då den av kommunalnämnden upprättade restlängden ej upptog dem, för vilka kommunalstämman dessförinnan kunde hava beviljat avskrivning, vore det tydligen erforderligt att upplysning meddelades även om dessa senare personer. Orsaken till avskrivning av utskylder vore väl i regel fattigdom eller den skattskyldiges vistande å okänd ort och de, för vilka på sådan grund avskrivning beviljats, vore ej röstberättigade vid riksdagsmannaval. En avskrivningsåtgärd kunde emellertid vara föranledd även därav, att kommunalstämman funnit att en utskyld för vilken någon blivit debiterad ej rätteligen bort honom påföras. I sådant fall borde tydligen den ifrågavarande personen oaktat han ej erlagt utskylderna

vara berättigad att deltaga i valet. Och således borde röstlängdens upprättare få del jämväl av de skäl, som åberopats till grund för beviljade avskrivningar. — I denna motivering sammanföras tydligen avskrivning och avkortning — i uppbördsreglementets mening — under benämningen avskrivning.

Med hänsyn till anförda omständigheter finner jag ej tillräckliga skäl att nu utbyta uttrycket avkortning mot avskrivning. Intetdera uttrycket omfattar samtliga de åtgärder, som avses. Det är emellertid önskvärt, att klarhet ernås angående innebörden av de åtgärder, varom fråga är, ävensom av terminologien. Det bör då märkas, att den ifrågavarande längdens betydelse är rätt inskränkt. I och för sig läser den numera ej äga betydelse för avgörande av frågor om rösträtt — det är kommunalnämnden, som till häradsskrivaren avlämnar uppgifter rörande försummad skattelikvid — utan läser snarast vara att betrakta såsom en verifikation till debiterings- och uppbördslängden, i det denna längds debiterade summa skall överensstämma med summan av dels influtna belopp, dels den nu ifrågavarande längdens slutbelopp, dels restlängdens slutbelopp. Det torde nu ej vara så ovanligt, att i restlängden icke uppföras sådana personer, av vilka ingen skatt kan väntas. För vissa sådana personer har måhända kommunen eller församlingen i laga ordning beslutat efterskänkande eller har på grund av ändring i debiteringen eller dylikt viss skattefordran förfallit, i vilket fall föreligger vad som i uppbördsreglementet benämnes avkortning, för andra har måhända kommunalnämnden funnit, att åtgärder tills vidare ej böra vidtagas, ehuru det ej finnes anledning avstå från möjligheten att senare försöka indrivning; i detta senare fall är fråga om avskrivning i uppbördsreglementets mening. Det synes mig lämpligt att här antaga denna terminologi och fördenskull benämna längden »avkortnings- och avskrivningslängd». Anteckning om avskrivnings- eller avkortningsorsaken torde med den nya terminologien äga mindre betydelse för rösträttens bestämmande; blott beträffande avskrivna utskylder står skatteskulden kvar. Däremot torde det för möjligheten att granska räkenskaperna vara av viss vikt, att nämnda orsak finnes antecknad, framför allt i sådana fall, där ej efterskänkande beslutats i laga ordning.

De förslag angående uppdelning av restlängd, dess överlämnande till länsstyrelse och länsstyrelses åligganden i samband härmed, vilka framlagts av förenämnda inom socialdepartementet tillkallade sakkunniga, äro av viss betydelse för erhållande av en förbättrad kontroll över utmätningsmännen. Genom desamma underlättas för inventeringsförrättare att fastslå utmätningsmans debet. Såsom de sakkunniga anført torde de föreslagna åtgärderna icke komma att förorsaka anmärkningsvärd ökning i länsstyrelsernas arbetsbörda. Det merarbete för de kommunala myndigheterna, som nödvändig göres genom föreskriften, att restlängd i kommun, där två eller flera exekutionsbiträden med skilda tjänstgöringsdistrikt finnas anställda, skall upprättas särskilt för varje sådant distrikt, synes ej avsevärt. Näppeligen kan heller den något ökade tidsutdräkten, innan utmätningsman erhåller restlängden, spela någon roll. Jag har därför ansett mig böra i förevarande paragraf upptaga bestämmelser i huvudsaklig

överensstämmelse med de sakkunnigas nämnda förslag. Beträffande de sakkunnigas förslag att, där eljest ersättning av allmänna medel skulle erhållas för vad som tillgripits eller förskingrats av restförda kommunala utskylder, sådan ersättning ej skall utgå, därest restlängden icke insänts i föreskriven ordning, anser jag mig i förevarande sammanhang icke böra göra något uttalande. Jag utgår härvid från, att de av mig nu senast förordade bestämmelserna äro lämpliga, även om de ej erhålla stöd av de föreskrifter, som avses med de sakkunnigas sistberörda förslag. Med prövningen av detta förslag torde därför böra anstå, till dess de sakkunniga inkommit med förslag beträffande de ytterligare åtgärder, vartill den av dem verkställda utredningen kan föranleda.

Däremot har jag ansett mig i visst avseende böra föreslå ett mindre tillägg i syfte att något utöka kontrollmöjligheterna, nämligen beträffande restlängdens riktighet, när denna insändes till länsstyrelsen. I dylikt avseende föreslås, att en rapport skall samtidigt insändas rörande uppbördsresultatet, innefattande dels uppgift å influtna belopp, dels uppgift å avskrivet och avkortat belopp.

Av skäl, som anförts i den sakkunniges yttrande, anser jag mig böra bibehålla förslagets bestämmelse, att restlängd skall upprättas enligt formulär, som fastställas av Kungl. Maj:t.

Den föreslagna skärpningen av påföljden för underlåtenhet att i rätt tid erlagga förfallna utskylder anser jag mig böra tillstyrka. Nu föreskriven uppbördsprovision synes vara allt för låg och innebär icke en tillräckligt kraftig påtryckning å försumliga skattebetalare. Det torde av flera skäl vara lämpligt, att samma regler gälla beträffande kommunal- och kronoutskylder. Med hänsyn därtill, att det måste dröja en avsevärd tid innan en reform av uppbördsväsendet kan bliva genomförd, synes det olämpligt att i avbidan på en dylik reform uppskjuta lösningen av nu förevarande detaljspörsmål. Jag har emellertid givit stadgandet en sådan avfattning, att uppbördsprovision allenast får uttagas å de belopp, som skolat erläggas vid stämman, men ej å sådana belopp, som skolat gäldas vid senare stämmor men som enligt kommuns beslut på grund av underlåtenheten att betala första delbeloppet jämväl anses hava förfallit till betalning.

Kap. 7. Om underställning och besvär.

§ 1.

Paragrafen motsvarar L. § 73.

Den sakkunnige har i sitt förslag intagit dels stadgande, att under upptagande av lån skulle i underställningsavseende inbegripas ingående av borgen, dels ock föreskrift, att Kungl. Maj:ts fastställelse erfordrades å bland annat förslag till nya eller förhöjda hamnpenningar.

Rörande förstnämnda ändring har styrelsen för svenska landstingsförbundet framhållit, att styrelsen funne densamma fullt riktig. I fråga om kvalificerad majoritet vore sagda företeelser redan likvärdiga, och prejudikat föreläge för att även beslut om ingående av borgen skulle underställas.

Den
sakkunnige.

Yttranden.

Beträffande underställning av beslut angående hamnpenningar har *styrelsen för svenska stadsförbundet* påpekat, att i allmän författning funnes bestämmelser rörande fastställelse av hamnavgifter, oavsett vem som vore hamnens ägare. Det syntes under sådana förhållanden oegentligt att i kommunallagen särskilt lagstifta om hamnavgifter i de fall, då kommun vore hamnens ägare.

Departements-
chefen.

Stadgandet att med upptagande av lån skall jämsställas ingående av borgen innebär endast ett fastställande av vad som redan tillämpas och synes i sak riktigt.

I likhet med stadsförbundets styrelse och på det av styrelsen anförda skälet anser jag opåkallat att upptaga föreskrift om underställning beträffande förslag till nya eller förhöjda hamnpenningar. Då fastställandet av övriga i paragrafen nämnda avgifter regleras genom särskilda bestämmelser, har den i paragrafen intagna exemplifieringen uteslutits.

§ 2.

Den
sakkunnige.

Den sakkunnige har i kap. 2 § 16 föreslagit en ny bestämmelse av innehåll, att där det på grund av särskilda omständigheter finnes erforderligt och kostnaden icke överstiger vad kommunens ekonomiska bärkraft utan olägenhet medgiver, kommunalstämma må besluta inrättande av tjänstebefattning för vissa bestämda förvaltnings- och verkställighetsbestyr, vilkas utförande eljest åligger kommunens valda förtroendemän.

Såsom motivering härför har den sakkunnige anført, att det hade, som det syntes på goda skäl, yrkats, att stadslignande samhällen på landet icke måtte vara utestängda från möjligheten att anlita tjänstemän för vissa förvaltnings- och verkställighetsbestyr. Då det vore svårt eller omöjligt att i lagen uppdraga en bestämd och tillfredsställande begränsning av de samhällen, där behov av en sådan ordning gjorde sig gällande och borde tillfredsställas, föresloges här allmänna förutsättningar och i en senare paragraf beslutets underställande, så att i varje särskilt fall länsstyrelsen finge tillfälle att pröva, huruvida berörda förutsättningar vore för handen.

Samma bestämmelse har i avdelning II upptagits under kap. 2 § 20. Härom har den sakkunnige framhållit, att då fråga allenast vore om inrättande av tjänstebefattning för bestyr, som eljest ålåde valda förtroendemän, hade det ej synts böra möta betänkligheter, utan fastmera, till förebyggande av olämplig byråkratisering, vara önskvärt, att för stad meddelades samma inskränkande bestämmelser som för landskommun.

I anslutning till nämnda stadgande har i förevarande paragraf, vilken motsvarar L. § 74, upptagits bestämmelse, att länsstyrelsens godkännande erfordrades beträffande beslut, som avsåge inrättande av tjänstebefattning, varom förmälades i kap. 2 § 16. I övrigt har den sakkunnige i paragrafen vidtagit den ändringen, att punkten om valkretsindelningen utgått i följd av vad i kap. 3 § 5 — kap. 3 § 6 i sakkunnigförslaget — föreslagits samt att, då vid prövningen av beslut om arvoden eller om tjänstebefattnings inrättande vore av vikt att känna icke blott utgifter och inkomster, utan även tillgångar och skulder, be-

skattningsobjektens summa och utdebiteringen inom kommunen, en allmännare beteckning av den föreskrivna tablåns innehåll föreslagits.

Vad angår stadgandet om underställningsplikt beträffande beslut om arvode hava stadsfullmäktige i 2 städer ansett, att bestämmelsen borde utgå såsom onödig. *Styrelsen för svenska landskommunernas förbund* har ansett det obehöfligt att varje år för godkännande anmäla beslut om arvode till förtroendemän. Det med underställningen avsedda syftet syntes vara vunnet om länsstyrelsens godkännande inhämtades första gången ett arvode beviljades innehavare av ett visst uppdrag och sedermera vid eventuell ökning av arvodet. Samma anmärkning har framställts av *länsstyrelsen i Älvsborgs län*.

Yttranden.

Bestämmelsen om inrättande av tjänstebefattning och den därmed sammanhängande regeln om underställning av beslut i sådan fråga har avstyrkts av ett mycket stort antal myndigheter och sammanslutningar. Avstyrkande yttranden hava sålunda avgivits av *överståthållarämbetet, länsstyrelserna i Stockholm, Kronobergs, Kristianstads, Hallands, Skaraborgs och Västerbottens län*, stadsfullmäktige i 25 städer, däribland *Stockholm, Uppsala, Växjö, Malmö, Halmstad, Göteborg, Karlstad, Örebro, Västerås och Sundsvall*, kommunalfullmäktige i 8 kommuner samt *styrelserna för svenska stadsförbundet, svenska landstingsförbundet och svenska landskommunernas förbund*. Sistnämnda förbunds styrelse har i denna fråga anfört följande:

Utan att på minsta sätt vilja göra gällande annat än att kommunerna på ett sparsamt och med hänsyn till ekonomiska verkningar ändamålsenligt sätt borde ordna sin förvaltning och i avseende å sin skuldsättning lojalt underordna sig gällande författning, ansågo sig styrelsen icke kunna tillstyrka den ytterligare skärpning i bestämmelserna om underställning, som förslaget innebure. Inrättandet av kommunala tjänstebefattningar, som bleve alltmera vanligt i större kommuner, vore icke utslag av något minskat intresse hos de kommunala förtroendemännen för de uppgifter de hade att fylla. Det vore i stället en naturlig följd av den ökade arbetsbörda, som, icke minst på grund av ålägganden från statens sida, numera belastade kommunerna. Arbetsbördan i större kommuner vore så stor, att personer ofta måste anställas, som helt finge ägna sig åt de kommunala uppgifterna, om dessa skulle kunna utföras på föreskrivet sätt. Att under sådana förhållanden fordra underställning av dylika beslut, som rörde rent administrativa angelägenheter, verkade som misstroende mot kommunerna — ett misstroende, som de icke syntes hava förtjänat. Kommunerna vore kända för försiktighet vid löners utmätande och de tillfällen till meningsskiljaktighet mellan länsstyrelserna och kommunerna beträffande bland annat fjärdingsmännens löner, till vilka polislagen givit anledning, vittnade icke om att kommunerna brustit i sparsamhet.

Styrelsen för svenska stadsförbundet har yttrat i huvudsak följande:

Då den sakkunnige föreslagit, att tjänstemän finge i landskommunerna samt köpingar och municipalsamhällen anställas endast efter länsstyrelsens prövning av de ekonomiska förhållandena, syntes detta innebära ett visst avsteg från hittills gällande rättsgrundsatser på kommunalförvaltningens område redan för landskommunernas del. Än betänkligare bleve förslaget emellertid för städernas del. Den sakkunnige har uppenbarligen på denna punkt låtit strävderna efter likformighet mellan lands- och stadsavdelningen i kommunallagen förleda till en formulering, som för städernas del möjligen kunde hava haft något berättigande vid tiden för kommunalförordningarnas tillkomst men knappast kunde anses stå i någon rimlig relation till de förhållanden, som nu

rådde i våra städer. »Förvaltnings- och verkställighetsbestyr» tillkomme som bekant åtminstone i något så när stora städer numera icke primärt förtroendemännen utan i regel särskilda tjänstemän. Dessa förhållanden uteslöte dock icke för städernas del olägenheter av förslaget. I städer, där man nu hade och i årtionden haft en stab av tjänstemän, skulle enligt förslaget nyinrättande av tjänster bliva beroende på länsstyrelsens prövning, där visst arbete tidigare utförts av förtroendemen. Om t. ex. en stad haft en drätseldirektör — förtroendeman — men måste ersätta honom med en tjänsteman, eller om en ordförande i en fattigvårdsstyrelse ansåges böra få till sitt biträde en jurist för fattigvårdsprocessernas förande eller ett skrivbiträde, skulle underställningsproceduren påkallas, hur många tjänstemän, staden än tidigare hade, och oaktat i sist anförda exempel fattigvårdslagen redan nu medgäve, att biträde anställdes hos fattigvårdsstyrelse bland annat »för att utföra några av de göromål, som åligga ordföranden». Medan enligt den nya polislagen en stad av länsstyrelsen kunde åläggas utgifter för sitt polisväsen, som stadens beslutande myndighet ansåge överstiga »stadens ekonomiska bärkraft», skulle samma stad av sin länsstyrelse med hänvisning till samma ekonomiska bärkraft kunna förvägras anställa nödighbefunna tjänstemän. En dylik konsekvens av en »formell» revision av kommunallagarna kunde man i städerna icke undgå att finna lika oväntad som egendomlig. Redan i sitt yttrande rörande lagstiftningen om ersättning åt kommunala förtroendemen hade styrelsen ställt sig avvisande mot tanken på underställning och prövning genom länsstyrelserna av kommunens ekonomiska bärkraft. Styrelsen befarade att underställningsproceduren skulle komma att inskränka sig »till en serie expeditionella handgrepp» utan inflytande på den sakliga prövningen. Då i nu föreliggande fall än starkare skäl talade mot underställning ville styrelsen i vart fall för städernas del kraftigt avstyrka sakkunnigförslaget på berörda punkt.

Utöver de skäl, som sålunda anförts, har ytterligare framhållits, att det föreslagna stadgandet innebure ett oberättigat intrång i den kommunala självstyrelsen. Bestämmelsen har även ansetts komma att erbjuda svårigheter i tillämpningen, då gränsen mellan de bestyr, som ålåg de valda förtroendemen, och dem, som åvilade de avlönade tjänstemännen, icke kunde klart angivas. Därtill komme, att beslut om inrättande av tjänstebefattning i regel krävde uttaxering för längre tid än fem år och redan på den grund måste underställas.

Å andra sidan hava *stadsfullmäktige i Gävle* anført, att stadgandet såsom en parallell till bestämmelserna om arvoden till förtroendemen hade visst fog för sig. Någon annan olägenhet än en viss omgång i dylika ärendens behandling vore väl icke heller att befara av förslagets genomförande. *Länsstyrelsen i Göteborgs och Bohus län* har ansett, att i och för sig intet vore att erinra mot bestämmelsen, vilken finge anses närbesläktad med bestämmelsen angående underställning av beslut om arvoden för vissa kommunala uppdrag, men då tvekan kunde råda om vilka förvaltnings- och verkställighetsbestyr, som vore av den art, att deras utövande eljest ålåg kommunens valda förtroendemen, syntes det länsstyrelsen erforderligt, att i lagtexten klart angäves, vilka bestyr som åsyftades.

Departements-
chefen.

Med hänsyn till vad jag tidigare anført rörande revisionsarbetets omfattning anser jag mig icke för närvarande böra vidtaga någon ändring i bestämmelserna om underställning av beslut rörande arvode.

Nu gällande författningar hava icke ansetts hindra vare sig lands- eller stadskommuner att anställa avlönade tjänstemän för fullgörande av uppdrag, som

eljest skulle åvila valda förtroendemän. Denna utveckling har blivit nödvändig i den mån kommunernas uppgifter vuxit och den kommunala förvaltningen blivit allt mera omfattande. Särskilt i de större städerna hava allt flera uppgifter överflyttats å tjänstemän. De av den sakkunnige uppställda reglerna komma därför närmast att verka såsom inskränkningar i den rätt att inrätta tjänstebefattningar, som redan tillkommer kommunerna. Enligt förslaget skall nämligen dels ett avvägande av kostnaden ske i förhållande till kommunens ekonomiska bärkraft, dels ock underställning krävas för att giva beslut om inrättande av tjänstebefattning gällande kraft. Vad först angivna begränsning angår, torde densamma i viss mån ligga i sakens natur och även vara påkallad med hänsyn till de villkor, som uppställts beträffande rätten att besluta om arvode till kommunala förtroendemän. Den föreslagna underställningsplikten synes mig däremot ägnad att ingiva betänkligheter. Densamma skulle komma att i tillämpningen innebära en ny begränsning i den kommunala självbestämmningsrätten, vilken begränsning näppeligen kan anses påkallad. Beträffande de kommuner — framförallt de större städerna — där tillsättandet av tjänstemän särskilt erfordras, torde länsstyrelsens prövning komma att bli rent formell. I regel torde även beslut om tillsättande av tjänstebefattning medföra utgifter under längre tid än fem år att bestridas genom uttaxering, och torde underställning redan på denna grund vara erforderlig. Med hänsyn till det anförda har jag ansett mig böra utesluta såväl bestämmelsen om tillsättande av tjänster som föreskriften om underställning av beslut i dylikt ärende.

Till förevarande paragraf har i sakkunnigförslaget även fogats ett stadgande av innehåll, att beslut om beviljande av anslag, vartill medel skulle anskaffas genom upplåning, skulle, för att bli gällande, underställas länsstyrelsen, vilken, där det efter inhämtade upplysningar om kommunens ekonomiska ställning funnes uppenbart, att upplåningen icke kunde ske utan Kungl. Maj:ts tillstånd, skulle förbjuda beslutets verkställande innan sådant tillstånd erhållits, men i annat fall skulle förklara hinder ej möta för verkställigheten.

Den
sakkunnige.

I motiveringen till detta stadgande har *den sakkunnige* anfört följande:

I en från finansdepartementet överlämnad promemoria hade framhållits vissa önskemål beträffande underställningsplikten. I promemorian erinrades om svåra olägenheter, som vållats därav, att kommunerna begagnat den fria upplåningsrätten eller tillgängliga medel till bestridande preliminärt av utgifter, vilka sedermera i samband med beslut om amorteringslån komme under Kungl. Maj:ts prövning, vadan uttryckliga bestämmelser därom, att beslut, som föranledde upplåning, skulle underställas Kungl. Maj:ts prövning, vore önskvärda. Om en viss av Kungl. Maj:ts prövning oberoende upplåningsrätt skulle i huvudsaklig överensstämmelse med vad nu gällde bibehållas, syntes emellertid den sålunda ifrågasatta vägen icke vara framkomlig, eftersom gränsen för den fria upplåningen växlade från år till år. Av samma skäl vore det även svårt att föreskriva, att beslut om en utgift, vartill medel skulle anskaffas genom upplåning, skulle angiva, huruvida upplåningen skulle ske med eller utan inhämtande av Kungl. Maj:ts tillstånd. Dessutom föreläge, såsom i promemorian antyddes, den möjligheten, att ett fullbordat faktum skapades och Kungl. Maj:ts prövning av ett beslut om upplåning prejudicerades genom ett företags påbörjande med medel, som anskaffades på ett annat sätt. Något medel att fullstän-

digt förebygga de överklagade missförhållandena vore den sakkunnige icke i tillfälle att anvisa. Han hade emellertid funnit sig böra i anslutning till föreskriften om kvalificerad majoritet såsom förutsättning för beviljande av anslag, vartill medel skola anskaffas genom upplåning, föreslå ett tillägg av innehåll, att sådana beslut även skulle underställas länsstyrelsen, vilken, där det efter inhämtade upplysningar om kommunens ekonomiska ställning funnes uppenbart, att upplåningen ej kunde ske utan Kungl. Maj:ts tillstånd, ägde förbjuda beslutets verkställande, innan sådant tillstånd erhållits.

Enahanda bestämmelse har för städernas del upptagits i avdelning II i sakkunnigförslaget.

Jämväl denna utvidgning av underställningsplikten har avstyrkts i det övervägande flertalet av de yttranden, i vilka denna fråga berörts. Densamma har sålunda avstyrkts av *överståthållarämbetet, länsstyrelserna i Östergötlands, Kronobergs, Malmöhus, Göteborgs och Bohus, Älvsborgs, Skaraborgs, Örebro, Västerbottens och Norrbottens län*, stadsfullmäktige i 25 städer, däribland *Stockholm, Uppsala, Linköping, Växjö, Malmö, Lund, Hälsingborg, Halmstad, Göteborg, Vänersborg, Karlstad, Örebro, Västerås och Gävle*, kommunalfullmäktige i 17 kommuner ävensom *styrelserna för svenska landstingsförbundet, svenska stadsförbundet och svenska landskommunernas förbund*. De viktigaste av de skäl, som åberopats mot den föreslagna bestämmelsen, har angivits av *länsstyrelsen i Göteborgs och Bohus län*, som yttrat:

Väl finge erkännas, att nuvarande system ägde brister och att olägenheter stundom uppstått därav, att kommunerna begagnat den fria upplåningsrätten eller tillgängliga medel till bestridande tillfälligt av utgifter, vilka först sedermera i samband med beslut om amorteringslån kommit under Kungl. Maj:ts prövning. Påtagligt vore ock, att förslaget i viss mån skulle motverka sådana missbruk, som nu understundom förekomme. Den ytterst tungrodda apparat, som genom det föreslagna preliminära underställningsinstitutet skulle tillskapas, kunde emellertid föranleda fullständig omöjlighet för en kommun att tillvarataga för densamma lämpliga tillfällen till åtgärder, som tarvade upplåning, exempelvis fastighetsköp, då försäljningsanbud givits begränsad giltighetstid. Att därigenom betydande förluster och i allt fall olägenheter av svårare art, än de som av nuvarande regler angående upplåningsrätten möjliggjordes, kunde för kommunerna uppkomma, syntes länsstyrelsen uppenbart. Länsstyrelsen ville även framhålla, att förslaget, sådant det formulerats, icke syntes utesluta den tolkning, att jämväl anslag, till vilka uttaxerade medel slutligt utginge men till vilka, intill dess nästa kommunalskatteuppbörd ägt rum, lånemedel måste anlitas, skulle bli föremål för underställning hos länsstyrelsen. Även den möjlighet att tillfälligt mellan uppbörderna upplåna medel, som väl i främsta rummet finge anses åsyftad med den jämväl i förslaget bibehållna rätten att inom viss marginal verkställa upplåning utan Kungl. Maj:ts medgivande, skulle på detta sätt kunna understundom bli illusorisk.

Länsstyrelsen i Östergötlands län har anfört i huvudsak:

Det botemedel, som föreslagits för undanröjande av de anmärkta missförhållandena, komme att medföra olägenheter av vida allvarligare beskaffenhet än dem, som vore förbundna med den nuvarande lagstiftningen i ämnet, och detta åtminstone i två hänseenden. För det första komme de föreslagna bestämmelserna att medföra, att länsstyrelserna på grundval av kommunernas ekonomiska förhållanden finge fatta beslut, som säkerligen komme att betraktas som obefogade ingrepp i den kommunala självbestämmanderätten. Länsstyrel-

sens erfarenheter från tillämpningen av polislagens föreskrifter om underställning av kommunernas beslut rörande polis- och fjärdingsmannalöner och den av dessa föreskrifter nödvändiggjorda inblandningen i kommunernas angelägenheter uppmuntrade icke till fortgående på samma väg. För det andra skulle den föreslagna reformen komma att medföra en synnerligen betydande ökning av länsstyrelsens arbetsbörda och redan på denna grund vara ägnad att väcka betänkligheter. Enligt förslaget skulle länsstyrelsen, om denna myndighet icke funne uppenbart, att till den ifrågasatta upplåningen erfordrades Kungl. Maj:ts tillstånd, förklara hinder ej möta för verkställighet av kommunens beslut i ämnet. En dylik avfattning av de föreslagna bestämmelserna måste under alla förhållanden anses mindre lämplig. Om nämligen en länsstyrelse skulle anse starka skäl tala för att ett lånebeslut borde underställas Kungl. Maj:ts prövning, men dock icke funne detta »uppenbart», skulle länsstyrelsen alltså — i viss mån i strid med sin egen övertygelse — förklara hinder ej möta för verkställighet av beslutet.

Styrelsen för svenska stadsförbundet har anfört bland annat:

Det framkomna förslaget innebure en betydande inskränkning i den kommunala självstyrelsen och dess antagande skulle tvivelsutan medföra avsevärda olägenheter för den kommunala förvaltningen. Det behövde endast erinras om, att kommunen exempelvis vid ett fastighetsförvärfv måste för att ej ett gynnsamt tillfälle skulle försittas, så snabbt som möjligt fatta och genomföra beslut om sådant anslagsbeviljande, som förutsatte lånefinansiering. Stundom behövde ett arbete igångsättas, medan årstiden vore tjänlig. Krisåren hade nödvändiggjort för städerna att vidtaga åtgärder för bostadsproduktionens höjande och för avhjälpande av arbetslöshetens följder. Städerna hade i allt större utsträckning fått en affärsdrivande verksamhet. Allt detta medförde att underställningsproceduren borde göras så smidig och så litet hindrande som möjligt. Den nu föreslagna lagstiftningen skulle verka i rakt motsatt riktning. I stället för sådana åtgärder, vilkas syfte vore att tillträpa varje möjlighet till missbruk av den kommunala upplåningsrätten, men vilka icke kunde smidigt nog anpassa sig efter det levande livets fördringar, syntes man böra fortgå på den redan inslagna vägen att i administrativ ordning söka länka den kommunala finanspolitiken i andra banor. För städernas del syntes erfarenheterna från arbetet inom stadsförbundets finansråd visa, att mycket av det man önskade vinna kunde genomföras utan lagstiftning och förvaltningen förlamande tvångsåtgärder. Önskvärt syntes vara, att Kungl. Maj:t i administrativ väg utfärdade en formlig föreskrift av ungefär samma innebörd som 1918 års cirkulär, i vilket Kungl. Maj:t uppmanat kommunerna att utan lagstadgande därom underställa alla beslut om anslag, för vilkas bestridande amorteringslån vore avsedda att i en framtid upptagas, ehuru medel tillsvidare kunde upplånas med anlåtande av den underställningsfria lånerätten. Det borde slutligen erinras därom, att det redan tillkomme magistrat och stadsstyrelse att tillse, att underställning skedde i de fall, då Kungl. Maj:ts tillstånd vore erforderligt. Det syntes därför svårt att förstå varför en extra kontroll i detta fall skulle utövas av länsstyrelserna, som ju icke i övrigt övervakade verkställigheten.

Stadsfullmäktige i Lidköping, Malmö och Gävle ävensom kommunalfullmäktige i 1 kommun hava ansett, att de påpekade missförhållandena bättre skulle undanröjas genom föreskrift att alla lånebeslut skulle underställas Kungl. Maj:ts prövning, därest fråga ej vore om lån, som skulle återbetalas inom en viss kortare tid.

Å andra sidan har den i sakkunnigförslaget upptagna bestämmelsen till-

styrkts av *länsstyrelserna i Stockholms, Gotlands och Hallands län* samt stadsfullmäktige i 1 stad och kommunalfullmäktige i 3 kommuner. *Länsstyrelsen i Stockholms län* har ansett den framförda invändningen att underställnings-skyldigheten på grund av den tidsutdräkt, som därigenom vållades med besluts verkställande, kunde medföra olägenheter icke förtjäna avseende samt har anført:

Lånets upptagande torde icke annat än i undantagsfall kunna ske, förrän beslutet därom vunnit laga kraft. Intet hindrade, att kommunen omedelbart efter beslutets fattande ingåve detsamma till länsstyrelsen, som i brådskande fall icke komme att underlåta att, i vad på länsstyrelsen ankomme, tillse, att den utredning, som erfordrades, föreläge i så god tid, att länsstyrelsens beslut kunde meddelas omedelbart efter det lagakrafttiden gått till ända. På de skäl den sakkunnige anført, tillstyrkte länsstyrelsen den föreslagna inskränkningen, vilken länsstyrelsen ansåge lämplig och ändamålsenlig.

Departementss-
chefen.

Erfarenheten har visat, att nu gällande bestämmelser rörande kommunernas upplåning lämnar utrymme för vissa missförhållanden. Med användande av den fria upplåningsrätten eller tillgängliga medel hava kommunerna i vissa fall preliminärt bestritt utgifter, vilka först sedermera, genom underställande av beslut om amorteringslån, kommit under Kungl. Maj:ts prövning. Härigenom har Kungl. Maj:t ställts inför ett fullbordat faktum och prövningen av lånefrågan i hög grad försvårats. Visserligen lära dessa missförhållanden under senare år hava avtagit. Härtill torde i främsta rummet hava bidragit den samverkan, som ägt rum mellan kommunerna och finansdepartementet, samt det arbete, som utförts av de kommunala förbunden. Det oaktat vore det emellertid önskvärt, att något medel kunde finnas, ägnat att förhindra missförhållanden av den art, som nu berörts. Dock synes den av den sakkunnige förordade utvägen icke lämplig. Till en början bör märkas, att den föreslagna underställningen icke kan helt råda bot på de anmärkta missförhållandena, då densamma dels avser endast beslut, vartill medel skola anskaffas genom upplåning, dels ock begränsar länsstyrelsens prövningsrätt till att bedöma, huruvida den beslutade upplåningen faller inom området för den fria lånerätten. Därtill kommer, att denna underställning är förenad med avsevärda olägenheter. Genom densamma skulle verkställigheten av kommunala beslut i många fall komma att fördröjas och kommunerna härigenom kunna tillskyndas ekonomisk förlust. Såsom i yttrandena framhållits torde det nämligen i många fall vara ur ekonomisk synpunkt nödvändigt, att ett fattat beslut omedelbart går i verkställighet. Därest samtliga lånebeslut — även de som avse rent tillfällig upplåning — skola underställas, kommer länsstyrelsernas arbetsbörda att avsevärt ökas, och viss risk föreligger att prövningen kommer att nedsjunka till en formalitet. Vad städerna angår föreligger redan skyldighet för magistraten eller stadsstyrelsen att tillse, att vederbörlig underställning äger rum. Vid nu anförda förhållanden anser jag mig icke kunna förorda den ifrågasatta inskränkningen i kommunernas självbestämmanderätt.

§§ 3—5.

Dessa paragrafer ersätta L. § 75, § 76 första och andra styckena samt § 77.

Den sakkunnige har i sin motivering anført följande:

Den
sakkunnige.

I § 3 hade infogats ett förbehåll för särskilda bestämmelser om överklagande; sådana finnes exempelvis beträffande val till taxeringsnämnd och valnämnd. Åt motsvarande förbehåll i § 5 hade givits en allmännare lydelse än för närvarande, så att otvetydigt innefattades sådana fall, då länsstyrelsens utslag icke finge överklagas. En genomgående omarbetning av föreskrifterna om besvär kunde visserligen synas önskvärd, men skulle i avseende å besvärsproceduren, för att bestämmelserna skulle bli lika fullständiga som rättegångsbalkens, leda till rätt stor vidlyftighet och torde med hänsyn till långvarig praxis icke vara nödvändig. Då med anledning härav paragraferna lämnats väsentligen oförändrade, hade det i och för sig ganska behjärtansvärda yrkandet på föreskrift om kostnadsersättning icke föranlett någon åtgärd.

Motsvarande stadgande återfinnes beträffande överklagande av stadsfullmäktiges och allmän rådstugas beslut.

Angående bestämmelsen i § 3 sista stycket i den sakkunniges förslag, att om klaganden försummade något av vad i paragrafen föreskrivits för besvärs anförande, beslutet finge gå i verkställighet, har *styrelsen för svenska landskommunernas förbund* anfört i huvudsak följande.

Yttranden.

Av formuleringen syntes framgå, att, om klaganden *icke* försummade något av vad som föreskrivits, beslutet *icke* kunde gå i verkställighet. Nu finnes det emellertid kommunala beslut, som måste gå i verkställighet, om icke det kommunala maskineriet helt skulle stoppa. Om valet av kommunalnämnd, för rättat i slutet av december, överklagades i slutet av januari och utslaget, först i länsstyrelsen och sedan i regeringsrätten, fölle, i bästa fall, några månader därefter, kunde kommunen icke vara utan kommunalnämnd under sagda tid. Om stämmans eller fullmäktiges beslut om utgifts- eller inkomststat överklagades såsom icke i laga ordning tillkommet, kunde icke uppgörande av uppbördslängd och hållandet av uppbördsstämmor uppskjutas, tills utslag fallit.

I huvudsak samma anmärkning har framställts av *stadsfullmäktige i Gävle*.

Styrelsen för svenska stadsförbundet har framhållit, att det lika litet i den föreslagna kommunallagen som i nu gällande bestämmelser finnes klart angivet, hur det skulle förfaras med verkställigheten i händelse av besvär, samt uttalat att berörda missförhållande borde avhjälpas.

Rörande § 4 har *styrelsen för svenska landskommunernas förbund* yttrat:

Av ordalydelsen framginge, att besvär kunde godkännas utan att verkställigheten förbjödes. Medan alltså en klagande, vars anförda skäl för överklagande icke vore av det starkare slaget, men som iakttog lagens former, skulle kunna, till dess utslag fallit hindra verkställigheten av ett beslut, skulle däremot besvärens godkännande i laga ordning icke med nödvändighet medföra, att beslutets verkställighet förbjödes. Det förefölle, som om bestämmelserna om besvär skulle behöva en grundlig bearbetning till större tydlighet och inbördes överensstämmelse.

Såsom den sakkunnige framhållit vore det önskvärt, att en omarbetning verkställdes av reglerna rörande besvär i kommunala mål. En sådan omarbetning, vilken skulle medföra upptagandet av ganska vidlyftiga bestämmelser, ligger emellertid utom ramen för den nu ifrågavarande revisionen. Med hänsyn härtill anser jag mig icke nu böra ingå på den svåra frågan om besvärs inverkan på verkställbarheten av kommunala beslut.

Departements-
chefen.

§ 6.

Paragrafen motsvarar L. § 78.

Den
sakkunnige.

Den sakkunnige har ansett, att det med hänsyn till omfattningen av kommunalnämndens befogenhet syntes önskvärt, att, efter förebild av § 42 i kyrkostämmoförordningen, en allmän bestämmelse om besvär över kommunalnämnds beslut meddelades. Då i kap. 4 § 16 — kap. 4 § 13 i förevarande förslag — intagits föreskrift om tillkännagivande angående kommunalnämndsbesluts justering, kunde denna bestämmelse inskränkas till en hänvisning till nästföregående paragrafer.

Yttranden.

Beträffande stadgandet om klagan över kommunalnämnds beslut har kommunalfullmäktige i 1 kommun anført, att rent principiellt kunde någon invändning däremot icke vara att göra. Emellertid hade icke såsom i kyrkostämmoförordningen från besvärsrätten uttryckligen undantagits beslut av verkställande och förberedande art. Ett sådant undantag syntes emellertid vara behöfligt, därest ej den kommunala verksamheten skulle bliva alldeles för tung. I stadsliknande kommuner vore det också många gånger nödvändigt, att nämnden kunde utan tidsutdräkt verkställa beslut av här omnämnd art, enär i annat fall ekonomiska värden måhända kunde tillspillogivas. Ett undantag i enlighet med vad som i berörda avseende gällde för kyrko- och skolråd borde således införas. Kommunalfullmäktige i 1 kommun hava hemställt, att bestämmelsen om besvär över nämndens beslut måtte utgå.

Departements-
chefen.

Den framställda erinran rörande besvärsrättens omfattning synes värd beaktande. Med hänsyn härtill har den i paragrafen givna begränsningen affattats i överensstämmelse med motsvarande stadgande i kyrkostämmoförordningen.

§ 7.

Denna paragraf motsvarar L. § 76 sista stycket.

I den sakkunniges förslag hade de bestämmelser, som i förevarande förslag intagits i denna paragraf, upptagits i kap. 6 bland reglerna om skattskyldighet och uppbörd. Emellertid synas dessa bestämmelser hava närmare sammanhang med föreskrifterna om besvär. Märkas bör även, att i L. stadgandet har sin plats bland besvärreglerna. En överflyttning till kap. 7 har därför syntes lämplig. Omformuleringen har skett i anslutning till bestämmelserna i kap. 6.

Kap. 8. Om köpingar och municipalsamhällen.

Såsom redan berörts har den sakkunnige i sitt förslag till kommunallag som en särskild avdelning intagit föreskrifter om köpingar och municipalsamhällen. Härom har den sakkunnige anført, att det ansetts lämpligt att i en särskild, tredje, avdelning, till vilken i I, kap. 1 § 1 hänvisades, upptaga bestämmelserna om köpingar och municipalsamhällen, vilka visserligen vore belägna på landet men dock icke utgjorde landskommuner i vanlig mening, utan antingen, nämligen i regel köpingarna, kommuner av särskild beskaffenhet, eller,

nämligen municipalsamhällena, ett slags ofullständiga kommuner med begränsade kommunala uppgifter. Köping, som icke utgjorde särskild kommun, vore väsentligen likställd med municipalsamhälle, ehuru begränsningen av dess kommunala uppgifter vore åtminstone formellt en annan.

Av skäl, som tidigare anförts, hava vid omarbetningen av den sakkunniges förslag bestämmelserna för land och stad uppdelats på två särskilda lagar. Det har därvid funnits lämpligt att såsom ett sista kapitel i lagen om kommunalstyrelse på landet upptaga de särskilda föreskrifterna om köpingar och municipalsamhällen.

§ 1.

Denna paragraf motsvarar L. § 79. Där har av den sakkunnige infogats en erinran om de för köping, som utgör särskild kommun, meddelade föreskrifter, vilka icke gälla för vanliga landskommuner. Den sakkunnige har ansett överflödigt att beträffande andra köpingar utsäga något mera än en hänvisning till bestämmelserna om municipalsamhällen.

§ 2.

Beträffande denna paragraf, vilken motsvarar L. § 80 mom. 1, första delen av första stycket, och mom. 5, med förtydligande i avseende å omfånget av köpings kommunala uppgifter, har *den sakkunnige* anfört följande:

Den
sakkunnige.

I angivandet av förutsättningarna för ett municipalsamhälles tillkomst hade företagits sådana jämkningar, som föranleddes av nyare lagstiftning. Utan vidare syntes vara klart, att, om förordnande skulle återkallas, i ett beslut därom borde för municipalsamhället beredas möjlighet till sådan fortsatt verksamhet, som kunde vara nödvändig för fullföljande eller avveckling av redan vidtagna åtgärder. Då municipalsamhälles uppgifter berodde därav, vilken eller vilka av ifrågavarande föreskriftsgrupper vore förklarade tillämpliga, måste områden, mellan vilka i berörda avseende någon olikhet rådde, i regel utgöra särskilda municipalsamhällen. För det ofta förekommande fall, att viss plats, särskilt sådan, som tillhörde järnväg, vore i visst avseende undantagen från föreskrifternas tillämpning, hade emellertid praxis funnit en sådan lösning vara opraktisk och obillig. I anslutning därtill hade sista stycket tillagts; av ordalydelsen framginge, att denna undantagsbestämmelse icke vore tillämplig, när särskilda förordnanden om de ifrågavarande föreskriftsgruppernas tillämpning meddelats för områden, av vilka det ena inginge i det andra.

Länsstyrelserna i Södermanlands, Kalmar, Göteborgs och Bohus samt Jämtlands län hava ansett, att till förebyggande av den missuppfattningen, att tillämpning av samtliga de under a)—d) upptagna stadgorna skulle erfordras, för att ett område skulle betraktas som municipalsamhälle, paragrafen borde förtydligas.

Yttranden.

I anslutning till den framställda anmärkningen har i förtydligande syfte en jämkning skett i paragrafens lydelse.

Departements-
chefen.

§ 3.

Paragrafen motsvarar återstående delen av L. § 80 mom. 1, för såvitt detta mom. ej innefattar valbestämmelser, vilka överflyttats till vallagen. Liksom i

sakkunnigförslaget har tillagts sådant undantag från hänvisningen till bestämmelserna för den egentliga landsbygden, att indelning i valkretsar för val av municipalfullmäktige icke skall företagas. Att municipalsamhälle har mera än 10,000 invånare har synts den sakkunnige vara alltför sällsynt för att kunna motivera de nödvändigtvis tämligen komplicerade bestämmelser, som skulle i vissa fall erfordras.

§§ 4 och 5.

Paragraferna motsvara S. § 80 mom. 2 och 4. Mom. 3 har såsom, särskilt efter vidtagen jämkning i redaktionen av § 80 mom. 1, överflödigt uteslutits. Beträffande § 5 har *den sakkunnige* anfört, att den rätt att göra framställning, som tillerkänts medlem av samhället, tydligen borde i främsta rummet tillkomma samhället självt.

Förslaget till lag om kommunalstyrelse i stad.

Rörande flertalet av de olikheter, som föreligga mellan å ena sidan detta förslag och å andra sidan S. och sakkunnigförslaget får jag hänvisa till vad som anförts vid motsvarande paragrafer i förslaget till lag om kommunalstyrelse på landet.

Kap. 1. Allmänna bestämmelser.

§ 1.

Denna paragraf innehåller bestämmelser hämtade från S. §§ 1 och 2.

§ 2.

Paragrafen motsvarar S. § 3 och sakkunnigförslaget § 6.

§ 3.

Denna paragraf motsvarar en del av S. § 1 och överensstämmer med sakkunnigförslaget § 2.

§§ 4 och 5.

Dessa paragrafer motsvara S. § 5, första och tredje styckena; andra stycket har ansetts kunna såsom överflödigt uteslutas. I sakkunnigförslaget hava motsvarande stadganden upptagits under §§ 3 och 4.

§ 6.

Paragrafen motsvarar § 5 i sakkunnigförslaget.
S. § 4 har såsom överflödig uteslutits.

§ 7.

Paragrafen överensstämmer med S. § 6.

§ 8.

Denna paragraf motsvarar S. § 7.

Magistraten i en stad har ansett, att obligatorisk stadsfullmäktiginstitution borde stadgas redan vid ett invånarantal av 1,000.

Yttrande.

Anledning torde icke föreligga att vidtaga ändring i nu gällande bestämmelser, så mycket mera som stadsfullmäktige för närvarande finnas tillsatta i samtliga rikets städer utom Skanör med Falsterbo.

Departements-
chefen.

§ 9.

Paragrafen motsvarar S. § 8, andra till och med fjärde styckena; första stycket äger motsvarighet i kap. 3 § 1.

Kap. 2. Om stadsfullmäktige.

I S. hava reglerna om allmän rådstuga upptagits i andra kapitlet, under det att bestämmelserna om stadsfullmäktige bilda förordningens tredje kapitel.

Den sakkunnige, vilken i avdelningen om kommunalstyrelse på landet först behandlat primärförsamlingen och därefter fullmäktige, har i avdelningen om kommunalstyrelse i stad upptagit föreskrifterna i motsatt ordning. Till stöd härför har den sakkunnige anfört i huvudsak följande:

Den sak-
kunnige.

Utan tvivel hade det varit önskvärt, om de båda avdelningarnas bestämmelser kunnat över hela linjen upptagas i samma ordning. Däremot hade emellertid mött ett hinder, som ansetts avgörande. Medan i stad beslutanderättens bibehållande åt primärförsamlingen, allmänna rådstugan, redan för närvarande utgjorde ett ytterst sällsynt undantag, utgjorde på landet kommunalstämmans beslutanderätt ännu den övervägande. Det skulle vara, om ej ologiskt, åtminstone i hög grad opraktiskt att för stad upptaga föreskrifterna om allmän rådstuga såsom grundbestämmelser, till vilka i kapitlet om stadsfullmäktige hänvisades. Däremot måste det anses såsom åtminstone alltför tidigt att vad landsbygden anginge uppställa fullmäktiginstitutionen såsom regel. Därtill komme, att de ärenden, som, även där fullmäktige funnes tillsatta, vore förbehållna primärförsamlingen, ägde större betydelse på landet än i stad. Olikheten i kapitelföljd kunde emellertid begränsas till allenast två kapitel.

I likhet med den sakkunnige finner jag lämpligt att vid behandlingen av reglerna om kommunalstyrelse i stad först upptaga bestämmelser om stadsfullmäktige och därefter föreskrifter om allmän rådstuga. Den omständigheten, att härigenom viss olikhet uppkommer mellan de båda lagarna för land och stad, synes vara av mindre betydelse.

Departements-
chefen.

§ 1.

Paragrafen motsvarar S. § 21.

§§ 2 och 3.

Dessa paragrafer motsvara S. §§ 9—11 och 13 samt en del av § 23 mom. 1.

§ 4.

Paragrafen motsvarar en del av S. § 23 mom. 1 ävensom §§ 29 och 30.

Den
sakkunnige.

Den sakkunnige har anført, att faktisk bosättning utom staden i enlighet med vad för kommunalfullmäktige torde gälla, upptagits såsom uteslutande valbarhet. Med tanke på städer under landsrätt hade domhavande i orten upptagits bland de på grund av ämbete obehöriga.

Yttranden.

Förbudet för domhavande i orten att vara ledamot av stadsfullmäktige har avstyrkts av *länsstyrelserna i Kronobergs och Jämtlands län* samt stadsfullmäktige i 2 städer. Härvid har framhållits, att ett dylikt förbud varken vore av behovet påkallat eller önskvärt, då det i många fall icke vore utan betydelse för korporation, varom här vore fråga, att inom sig hava tillgång till person med de kvalifikationer, som domhavande besutte.

Länsstyrelsen i Jämtlands län ävensom *föreningen Sveriges landsfiskaler* hava avstyrkt jämväl förbudet för allmän åklagare i orten att vara stadsfullmäktig. Föreningen har härvid åberopat de skäl, som av föreningen anförts till stöd för uppfattningen, att åklagare icke bör vara obehörig att vara kommunalfullmäktig.

Departements-
chefen.

Tillräcklig anledning synes ej föreligga att såsom den sakkunnige föreslagit från behörighet att vara stadsfullmäktig utesluta ledamot av rådstuvurätten eller domhavande i orten. Däremot torde det nu gällande förbudet beträffande åklagare böra bibehållas. Den olikhet, som sålunda kommer att föreligga mellan land och stad, synes motiverad med hänsyn därtill att i stad åklagaren är en kommunal tjänsteman.

§ 5.

Denna paragraf överensstämmer med S. § 31.

§ 6.

Paragrafen motsvarar S. § 22.

Den
sakkunnige.

Rörande innehållet i förevarande paragraf har *den sakkunnige* anført följande.

Då stadsfullmäktige kunde, så snart stadens folkmängd överstege 40,000, vara 60, hade det syntts lämpligt att från 25 till 30 utsträcka det högsta antal stadsfullmäktige, som finge väljas i en valkrets; antalet 30 kunde förekomma även i stad, som icke skulle fördelas i valkretsar, och inom landskommun finge i en valkrets väljas hälften av högsta möjliga antalet fullmäktige. I S. föreskrevs visserligen ej, såsom i L., underställning av beslut om valkretsindelning. Men då genom överklagande av sådant beslut i allt fall kunde föranledas betänkligt dröjsmål, hade tillräckliga skäl ansetts föreligga att även beträffande valkretsindelningen i stad föreslå beslutanderättens överlämnande åt länsstyrelsen, vilket ej kunde antagas förorsaka några praktiska olägenheter. Erinras finge, att valkretsindelningen för elektorval redan nu fastställdes av länsstyrelsen.

På grund av den åtskillnad, som i den föreslagna vallagen II, kap. 4 § 4, liksom i nu gällande föreskrift gjordes mellan land och stad, skulle tidsbestämmelsen i sista punkten kunnat i viss mån modifieras, men likformighet mellan första och andra avdelningarna hade dock ansetts övertvägande önskvärd.

Stadsfullmäktige i Halmstad hava ansett, att indelning i valkretsar icke bör ske i stad med mindre än 50,000 invånare, enär indelning av mindre städer i valkretsar icke behövdes samt erfarenheten visat, att sådan indelning ledde till uppenbara orättvisor till förfång för de mindre partierna. Stadsfullmäktiges uttalande i denna fråga har fattats efter omröstning med 17 röster mot 17, därvid ordförandens utslagsröst varit avgörande. Stadsfullmäktige hava vidare uttalat, att föreskriften att varje valkrets skall kunna omslutas med en sammanhängande gränslinje borde utgå, enär det vore svårt och ofta omöjligt att efterfölja föreskriften därom.

Yttranden.

Förslaget att överflytta beslutanderätten i fråga om valkretsindelning till länsstyrelsen har avstyrkts av *överståthållarämbetet* samt stadsfullmäktige i 5 städer, däribland *Stockholm* och *Halmstad*. De skäl, som härvid anförts, hava varit, att det vore naturligt och riktigt, att staden själv ägde besluta i dylika frågor. Några olägenheter av det nu tillämpade förfarandet hade icke försports, och en förändring skulle utan skäl öka länsstyrelsernas arbetsbörda. *Stadsfullmäktige i Malmö* hava ansett, att då länsstyrelsen säkerligen icke utan tungt vägande skäl kunde antagas avvika från de kommunala myndigheternas framställning, anledning saknades att motsätta sig den inskränkning i stadsfullmäktiges befogenhet, som här i likformighetens intresse föreslagits. Även *stadsfullmäktige i Hälsingborg* hava tillstyrkt förslaget.

Anledning synes icke föreligga att nu vidtaga några ändringar i de materiella reglerna om valkretsindelning.

Departements-
chefen.

Vad angår rätten att besluta angående dylik indelning kan jag ansluta mig till den sakkunniges förslag. Ett överflyttande av beslutanderätten till länsstyrelsen synes ägnat att medföra ett snabbare avgörande. I regel torde länsstyrelsen komma att följa stadsfullmäktiges framställning.

§ 7.

Paragrafen hänvisar till de bestämmelser i vallagen, som skola ersätta L. § 23 mom. 2 samt §§ 24—28.

§ 8.

Paragrafen motsvarar S. § 32, första och andra styckena; tredje stycket återfinnes i § 20.

§ 9.

Denna paragraf motsvarar § 9 sista stycket i sakkunnigförslaget.

Den sakkunnige har påpekat, att allmän rådstuga tydligen kan besluta om ställe för stadsfullmäktiges sammanträde endast innan stadsfullmäktige trätt i verksamhet.

Den
sakkunnige.

Häremot har *styrelsen för svenska stadsförbundet* anmärkt, att det syntes opåkallat, att allmän rådstuga skulle besluta om lokal för stadsfullmäktig-sammanträdens hållande, när fullmäktigeinstitutionen infördes. Det kunde ju

Yttrande.

icke bliva fråga om mera än ett första sammanträde, vid vilket fullmäktige själva kunde fatta beslut för framtiden.

Departements-
chefen.

Föreskriften om befogenhet för allmän rådstuga att besluta om ställe för hållande av stadsfullmäktigsammanträde torde kunna uteslutas. Den skulle komma att äga endast ringa praktisk betydelse.

§ 10.

Paragrafen motsvarar en del av S. § 33 samt § 34, ävensom sakkunnigförslaget § 9, första och andra styckena.

Yttranden.

Styrelsen för svenska stadsförbundet har framhållit, att det syntes något verklighetsfrämmande att tala om två ordinarie stadsfullmäktigsammanträden årligen. En omformulering, innebärande att antalet rättades efter behovet, hindrade självfallet icke en föreskrift, att vissa ärenden obligatoriskt skulle behandlas före viss dag på året.

I flera yttranden har gjorts gällande, att det — särskilt i fall då förklaring över i revisionsberättelsen framställda anmärkningar skall infordras — bleve svårt om ej omöjligt att efterleva stadgandet att beslut i anledning av berättelsen skall fattas å ordinarie sammanträde i maj. Det har därför föreslagits, att tiden för sammanträde, då revisionsberättelsen skall behandlas, måtte framflyttas. Yrkanden härom hava framställts av länsstyrelserna i *Kalmar* och *Malmöhus län* samt *stadsfullmäktige i Malmö, Lund, Trälleborg, Halmstad, Falkenberg, Göteborg* och *Söderhamn*. *Styrelsen för svenska stadsförbundet* har ansett det olämpligt, att budgeten *skall* fastställas under viss månad, för städernas del december. Visserligen vore det vanligt att så skedde. Men det syntes dock förekomma, att den på något håll avslutades tidigare. Där den första kommunaluppbörden utsatts relativt tidigt påföljande år, vore det av vikt, att statbehandlingen kunde avslutas så tidigt förhållandena medgäve, och någon risk för att densamma komme att framflyttas så långt från årsskiftet, att detta kunde menligt inverka på bedömandet av anslagsbelopp och dylikt, behövde knappast befaras; för landskommunernas del fastställdes ju också budgeten tämligen långt före budgetårets början. *Stadsfullmäktige i Halmstad* hava anført, att bestämmelsen om att vid ordinarie sammanträde i december skulle handläggas såväl utgifts- och inkomststat som val av de kommunala förtroendemännen vore svår att utan olägenhet efterfölja, i det att dessa ärenden vore av så vidlyftig art, att de lämpligen borde fördelas å skilda sammanträden. Sålunda hade stadsfullmäktige i Halmstad brukat företaga valen å novembersammanträdet och utgifts- och inkomststaten å decembersammanträdet. Önskligt vore, att den föreslagna lagbestämmelsen ändrades i överensstämmelse med denna, säkerligen även i många andra städer tillämpade praxis. Ej heller *stadsfullmäktige i Örebro* hava ansett av nöden att genom lagbestämmelse utesluta en tidigare budgetbehandling.

Departements-
chefen.

Föreskriften om två ordinarie stadsfullmäktigsammanträden om året synes med hänsyn till numera rådande förhållanden något oegentlig. Stadsfullmäktige torde regelbundet sammanträda flera gånger årligen. På grund härav har

föreskrivits, att ordinarie sammanträden skola hållas enligt ordning, som fullmäktige bestämma. I regel torde detta bestämmande ske i en av fullmäktige antagen arbetsordning.

Då det synes mindre lämpligt att föreskriva, att sammanträden för fattande av beslut rörande revisionsberättelsen samt för bestämmande av utgifts- och inkomststat och anställande av val skola hållas under viss månad, har i stället stadgats, att dylika sammanträden skola äga rum före viss angiven tidpunkt. Härigenom erhålla stadsfullmäktige större möjlighet att utsätta sammanträdena till lämplig tid.

Vad angår tidpunkten för sammanträde, då beslut skall fattas angående revisionsberättelsen, synes någon framflyttning önskvärd. Tiden har därför bestämts till före utgången av juni månad.

§ 11.

Paragrafen motsvarar S. § 35 och sakkunnigförslaget § 10.

Den sakkunnige har anført, att liksom enligt sistnämnda paragraf vore den personliga kallelsen det principala, men i övrigt närmade sig förslaget till vad beträffande kallelse till kommunalfullmäktiges sammanträde föreskrevs. Sålunda föresloges, att kallelsen skulle innehålla bestämd uppgift bland annat om överläggningsämnen för sammanträdet. En sådan föreskrift borde åtminstone icke vara svårare att efterleva i fråga om stadsfullmäktige, vilkas vanliga sammanträden säkerligen i allmänhet återkomme oftare än kommunalfullmäktiges.

Den
sakkunnige.

Stadsfullmäktige i Göteborg hava uttalat sig för att den i nu gällande förordning förekommande begränsningen, att kallelsen »såvitt möjligt är» bör upptaga de ärenden, som skola förekomma å sammanträdet, måtte bibehållas. Stadsfullmäktige hava erinrat, att med exempelvis den i gällande arbetsordning för Göteborgs stadsfullmäktige intagna föreskriften, att tre eller flera ledamöter av fullmäktige äga påyrka bordläggning av varje utlåtande, som icke minst en vecka varit i tryck för fullmäktige tillgängligt, varje fara för maktmissbruk med det nuvarande stadgandet i kommunalförordningen syntes vara utesluten. Samma anmärkning har framställts av *stadsfullmäktige i Hälsingborg, Falkenberg och Sundsvall*. Däremot hava *stadsfullmäktige i Halmstad* uttalat, att någon befogad anmärkning icke kunde göras mot den föreslagna lydelsen, då denna tillkommit i det berättigade syftet att skydda de frånvarandes rätt.

Yttranden.

Beträffande stadgandet i andra stycket har *styrelsen för svenska stadsförbundet* anført, att föreskrifterna om annonsering med fullständiga föredragningslistor åsamkade kommunerna stora kostnader, samt ifrågasatt, om ej en annonsering rörande tiden för själva sammanträdet med ett meddelande om föredragningslistans anslående vid lokalen kunde vara nog.

Vad angår föreskriften i fjärde stycket har *förbundsstyrelsen* framhållit, att om utebliven annonsering gjorde sammanträdet beslut olagliga, vore det icke mycket glädje med att sammanträdet finge hållas. Om sammanträdet beslut åter bleve lagliga, syntes bestämmelserna om annonsering skäligen illusoriska. *Länsstyrelsen i Malmöhus län* har påyrkat upptagande av bestämmelse, att den

omständigheten att stadsfullmäktigledamot icke kunnat kallas i följd av oanträffbarhet icke hindrar besluts fattande å sammanträdet.

Departements-
chefen.

Såsom i vissa yttranden påpekats synes det icke lämpligt att införa det i sakkunnigförslaget upptagna stadgandet, att kallelsen alltid skall innehålla uppgift å samtliga överläggningsämnen. I vissa fall torde det vara nödvändigt att ärende upptages till behandling, ehuru det ej angivits i kallelsen. Med hänsyn härtill synes den nu gällande inskränkningen: såvitt möjligt är, böra bibehållas. En sådan begränsning är påkallad med hänsyn till den ändring jag ämnar föreslå i § 17.

Ej heller torde man böra ändra den nu gällande bestämmelsen, att sådant tillkännagivande om sammanträde, som införes i tidning, skall innehålla uppgift å de ärenden, som skola förekomma. Kungörande av en dylik uppgift är av värde för dem, som önska följa behandlingen av viss fråga.

Det torde vara uppenbart, att regeln, att sammanträde må hållas utan hinder av att tillkännagivande om detsamma ej införts i tidning, innebär jämväl, att de fattade besluten ej på angivna grund äro ogiltiga. Föreskriften om annonsering bör dock bibehållas såsom erinran, att annonsering alltid skall verkställas. Anledning torde saknas att upptaga bestämmelser för det fall, att stadsfullmäktigledamot icke kan anträffas.

§ 12.

Paragrafen motsvarar S. § 40 och sakkunnigförslaget § 11 andra och tredje styckena.

§ 13.

Denna paragraf motsvarar S. § 38 med tillägg av den i § 41 intagna bestämmelsen, att varje fullmäktig äger en röst. I sakkunnigförslaget hava dessa bestämmelser upptagits i § 11 första stycket och § 12.

§ 14.

Paragrafen återgiver S. § 37 och sakkunnigförslaget § 13.

§ 15.

Denna paragraf motsvarar en del av S. § 36 samt sakkunnigförslaget § 14.

Den
sakkunnige.

Beträffande sistnämnda paragraf har *den sakkunnige* anført, att bestämmelsen om nödvändigheten av föregående utredning erhållit en allmänare lydelse, omfattande också förslag, som väckts annorledes än genom motion. Tillika hade, med anslutning till L., föreslagits dels undantag för vissa ärenden, dels, i syfte att trygga sammanhang i förvaltningen, att, när ärende beretts annorledes än genom drätselkammare eller sådant allmänt beredningsutskott, som i vissa städer tillsattes, tillfälle skulle beredas kammaren eller utskottet att yttra sig.

Yttranden.

Vad angår den allmänna regeln, att ärendena skola före behandlingen i stadsfullmäktige vara vederbörligen beredda, har *styrelsen för svenska stadsförbundet* anført:

Av stadgandena syntes närmast framgå, att ärendena från »högre myndighet» måste beredas i vanlig ordning, något som syntes strida mot nu tillämpad praxis. Den initiativrätt, som i praxis tillkomme nämnder och styrelser, hade ej heller lagfästs. Åtminstone vore det tvivelaktigt, om ett förslag, som avgivits till stadsfullmäktige av drätselkammaren, kunde anses »berett» av kammaren, ehuru det aldrig remitterats dit. En omformulering, som klart och tydligt toge hänsyn till gängse rättsuppfattning på denna punkt, syntes önskvärd.

Stockholms stadsfullmäktige hava — utan att därmed taga ställning till förslaget i vad det avsåge övriga städer — uttalat, att någon rubbning icke därav borde föranledas i den rätt *Stockholms stadsfullmäktige* enligt gällande kommunalförordning ägde att omedelbart pröva och avgöra ett vid sammanträde väckt förslag i det fall, att samtliga tillstädesvarande fullmäktige instämde i förslaget. I detta yttrande har *överståthållarämbetet* instämt.

Den föreslagna bestämmelsen, att i ärende, som beretts annorledes än genom drätselkammaren eller allmänt beredningsutskott, kammaren eller utskottet skulle erhålla tillfälle att avgiva yttrande, har tillstyrkts av *stadsfullmäktige i Malmö, Hälsingborg, Trälleborg, Halmstad, Göteborg, Gävle och Sundsvall*.

Däremot hava anmärkningar mot det föreslagna beredningssättet framställts av *länsstyrelserna i Uppsala och Jämtlands län* samt *stadsfullmäktige i 8 städer*. De skäl, som därvid anförts, hava sammanfattats av *stadsfullmäktige i Uppsala*, vilka framhållit följande:

Redan utan särskilt stadgande syntes den praxis allmänt råda, att alla frågor av central betydelse passerade drätselkammaren. Det kunde befaras, att ett stadgande om obligatoriskt överlämnande till drätselkammaren av alla ärenden skulle komma att verka onödigt tyngande på kammarens arbete och vålla tidsutdräkt med behandlingen av sådana frågor, som saklöst kunde gå drätselkammaren förbi. Stadgandet avsåge visserligen endast att drätselkammaren skulle beredas tillfälle att avgiva yttrande, men redan avgörande av frågan, huruvida tillfället skulle begagnas eller icke, förutsatte en viss prövning av varje ärende. För att endast taga ett exempel, kunde framhållas, att det för sammanhanget i förvaltningen skulle vara utan betydelse men för drätselkammarens egentliga arbete till stor olägenhet, därest alla av nykterhetsnämnden beredda frågor skulle behöva upptagas till diskussion i drätselkammaren.

Stadsfullmäktige i Örebro hava anfört, att om med allmänt beredningsutskott avsåges endast sådant, som i regel beredde alla ärenden, skulle det i Örebro bli nödvändigt antingen att med uppgivande av det i *stadsfullmäktiges* arbetsordning fastställda sättet för ärendenas beredning med fullmäktiges uppdelning på flera beredningsavdelningar eller också att varje ärende, som förelades *stadsfullmäktige*, skulle underställas drätselkammaren oavsett ärendets ekonomiska räckvidd.

Det torde vara en riktig princip, att alla ärenden — även de, som väckts annorledes än genom motion — före behandlingen hos *stadsfullmäktige* skola beredas av drätselkammaren eller annan kommunal styrelse, nämnd eller beredning. Denna princip synes böra tillämpas även i fråga om ärenden, som inkomma från högre myndighet, ehuru i vissa fall beredningen av ärenden, som

Departements-
chefen.

först handlagts av till exempel magistraten, kommer att bliva summarisk. Naturligen måste ett förslag, som framlägges för stadsfullmäktige av drätselkammaren, anses berett av denna, även om någon remiss till kammaren icke skett.

Såsom den sakkunnige föreslagit synes undantag från regeln om föregående beredning böra göras — förutom för val — beträffande ärende, som kräver skyndsam behandling och ej avser fråga av närmare angiven ekonomisk betydelse. Det av Stockholms stadsfullmäktige framförda önskemålet torde böra upptagas vid revisionen av förordningen om kommunalstyrelse i Stockholm.

Det i sakkunnigförslaget intagna stadgandet, enligt vilket drätselkammaren eller beredningsutskottet skulle erhålla tillfälle att yttra sig i alla ärenden, som ej beretts av kammaren eller utskottet, synes mig böra bibehållas. Därigenom tryggas i viss mån enhetligheten i stadens förvaltning och stärkes de centrala förvaltningsorganens ställning. Tydligt torde vara, att drätselkammaren eller beredningsutskottet kan besluta att beträffande viss grupp av ärenden, till exempel vissa ärenden, som handlagts av nykterhetsnämnden, icke avgiva yttrande. Därest man önskar tillgodose det nyss berörda syftet att stärka sammanhanget i förvaltningen, torde det icke vara lämpligt att med behandling i allmänt beredningsutskott jämställa den beredning, som äger rum genom stadsfullmäktiges fördelning på särskilda beredningsavdelningar. Härigenom ernås icke den enhetlighet, som vinnes, därest samtliga ärenden passera ett särskilt beredningsutskott.

§ 16.

Paragrafen motsvarar S. § 18 mom. 1 och 2, till vilket senare mom. hänvisas i S. § 41, sista stycket, ävensom sakkunnigförslaget § 15.

Yttrande.

Stadsfullmäktige i Borås hava funnit mindre lämpligt, att ordföranden har att bestämma dagen för ärendets fortsatta behandling, då genom de stridiga intressen som i samband med dagens utsättande kunde uppstå ordförandens opartiskhet åtminstone till skenet kunde sättas på alltför stora prov. Stadsfullmäktige hava föreslagit, att stadsfullmäktige i vanlig ordning skulle bestämma dagen eller att, om särskilt beslut därom ej fattats, ärendet skulle utsättas till nästkommande ordinarie sammanträde.

Departements-
chefen.

Anledning synes icke föreligga att i denna punkt frånga den sakkunniges förslag. Att i dylikt fall tillerkänna ordföranden beslutanderätt torde vara ur praktisk synpunkt lämpligt.

§ 17.

Paragrafen motsvarar en del av S. § 36 och sakkunnigförslaget § 16.

Den
sakkunnige.

Den sakkunnige har anfört, att han även för ordföranden i stadsfullmäktige föreslagit — huvudsakligen till skyddande av de frånvarandes rätt — skyldighet att tillse, att ej nya frågor företagas till avgörande.

Yttranden.

I en del av de avgivna yttrandena har gjorts gällande, att undantag borde stadgas från förbudet att upptaga ärende, som ej angivits i kallelsen. Yrkanden i denna riktning hava framställts av *länsstyrelserna i Uppsala, Blekinge och Malmöhus län* samt stadsfullmäktige i vissa städer, däribland *Uppsala, Häl-*

singborg, Göteborg, Söderhamn och Sundsvall. I vissa av dessa utlåtanden har påkallats undantag för ärenden, som kräva skyndsam handläggning och icke avse utgift eller avhändande av staden tillhörig egendom eller efterskänkande av någon stadens rättighet. I andra yttranden har uttalats, att ärende, som ej upptagits i kallelse, borde få företagas till avgörande, därest de närvarande enhälligt fattade beslut därom. Å andra sidan har bestämmelsen tillstyrkts av *stadsfullmäktige i Halmstad*. Liknande undantag hava i vissa yttranden förordats från den i andra stycket givna regeln, att ny fråga ej må avgöras vid det sammanträde, då densamma väckes.

Det föreslagna stadgandet om ordförandens skyldighet att övervaka, att ej andra frågor upptagas till avgörande än de, som angivits i kallelsen, synes mig böra bibehållas. En dylik regel är av betydelse för tillvaratagande av de frånvarandes rätt och synes vara ett naturligt komplement till föreskriften, att överläggningsämnen såvitt möjligt skola angivas i kallelsen. Emellertid torde nämnda regel ej kunna tillämpas undantagslöst. Såsom jag redan berört lär det understundom vara nödvändigt, att ärende upptages till slutligt avgörande, oaktat det ej angivits i kallelsen. Förutsättning härför synes böra vara, dels att ärendet är av brådskande beskaffenhet, dels ock att de närvarande enhälligt besluta, att ärendet skall upptagas. Att därutöver föreskriva, att ärendet ej får avse utgift eller eljest hava verkningar av ekonomisk art, synes ej lämpligt. Ofta torde nämligen sådan brådskande fråga, som bör upptagas, ehuru den ej angivits i kallelsen, medföra utgift. Jag anser mig därför böra föreslå, att till stadgandet i första stycket fogas ett undantag av det innehåll, som nyss berörts. Genom detta undantag göres ej avvikelse från de i § 15 givna reglerna om ärendenas beredning. Om enligt sistnämnda paragraf beredning är föreskriven, skall sålunda dylik beredning äga rum, även om ärendet upptages till avgörande utan att vara angivet i kallelsen. Sådan beredning torde i vissa fall kunna komma till stånd å samma dag, då frågan väckes.

Departements-
chefen.

§ 18.

Denna paragraf motsvarar delvis S. § 41 samt däri anförda § 18 mom. 4, 5 och 7 ävensom § 17 i sakkunnigförslaget.

Den sakkunnige har anført, att tillägget i mom. 2, sista stycket, om kyrko-fullmäktige föranletts av de särskilda bestämmelserna om Göteborg. Detta tillägg har erhållit ökad räckvidd genom de föreslagna bestämmelserna om församlingsstyrelse.

§ 19.

Första stycket överensstämmer med S. § 18 mom. 6, vartill hänvisning sker i S. § 41. Andra stycket innehåller en ytterligare inskränkning i stadsfullmäktiges beslutanderätt. I sakkunnigförslaget återfinnas dessa bestämmelser under § 18.

§ 20.

Paragrafen motsvarar S. § 17 och § 32, sista stycket, ävensom sakkunnigförslaget § 19.

§§ 21 och 22.

Paragraferna motsvara S. § 42, § 43 andra stycket och § 44 ävensom sakkunnigförslaget §§ 21 och 22 samt § 23 andra stycket.

Yttranden.

Rörande föreskriften, att ordföranden skall föra eller på sitt ansvar låta föra protokoll hava *stadsfullmäktige i Uppsala* anført, att bestämmelsen stode i dålig överensstämmelse med det regelmässiga förhållandet, att protokollet fördes av en utav stadsfullmäktige utsedd sekreterare och syntes rent av kunna leda till den tolkningen, att stadsfullmäktige icke ens om de så önskade ägde att själva utse sekreterare. *Magistraten i Söderhamn* har ansett att, om ordföranden, såsom naturligt vore, fortfarande skulle vara ansvarig för protokollet, han borde hava rätt att utse sekreterare.

Departements-
chefen.

Någon anledning att frågå principen, att ordföranden skall vara ansvarig för protokollets förande, lär icke föreligga. Av denna princip torde följa, att ordföranden även skall hava rätt att utse sekreterare.

§ 23.

Paragrafen motsvarar S. § 43 första stycket och sakkunnigförslaget § 23 första stycket.

Den
sakkunnige.

Rörande sistnämnda bestämmelse har *den sakkunnige* framhållit, att det med hänsyn till stadgandet i kap. 4 § 2 icke behövde särskilt föreskrivas att magistraten eller stadsstyrelsen skall, i den mån det ej sker genom stadsfullmäktiges egen försorg, tillställa vederbörande erforderliga protokollsutdrag.

Yttranden.

Länsstyrelserna i Södermanlands och Västmanlands län, domkapitlet i Växjö samt stadsfullmäktige i en stad hava föreslagit att i överensstämmelse med stadgandet beträffande kommunalstämmas och kommunalfullmäktiges protokoll bestyrkandet av avskrift av stadsfullmäktiges protokoll måtte ske utan lösen.

Departements-
chefen.

Tillräckliga skäl synas ej föreligga att i nämnda avseende vidtaga ändring i hittills gällande bestämmelser.

§ 24.

Paragrafen motsvarar S. §§ 39 och 45. I förhållande till nu gällande förordning företer paragrafen den ändringen, att ordföranden äger utvisa ej blott åhörare utan även stadsfullmäktige som förhålla sig oskickligt.

Kap. 3. Om allmän rådstuga.

§ 1.

Paragrafen motsvarar S. §§ 9—11 och § 14 mom. 2, andra stycket.

§ 2.

Beträffande innehållet i denna paragraf — som motsvarar sakkunnigförslaget § 3 — har den sakkunnige framhållit, att särskilt i anledning därav, att

stads område kunde innefatta i mantal satt jord, hade ifrågavarande bestämmelser ansetts böra upptagas. Det nuvarande förbehållet i S. § 9 erhöles sålunda fortfarande åtminstone någon giltighet, och det saknades anledning att formellt inskränka dess omfattning.

§ 3.

Paragrafen motsvarar S. § 12 och sakkunnigförslaget § 4. Sista stycket av förstnämnda paragraf bortfaller, enär stadsfullmäktigval icke skall hållas å allmän rådstuga.

§§ 4 och 5.

Dessa paragrafer motsvara S. § 14 mom. 1 och sakkunnigförslaget §§ 5 och 6.

§ 6.

Paragrafen motsvarar S. § 14 mom. 2, med uteslutande av första punkten, som förutsätter stadsfullmäktigvals hållande å allmän rådstuga, och av andra stycket, som flyttats till kap. 5 § 3 andra stycket. De ändringar, som föreslagits beträffande kap. 2 § 10, hava ansetts böra medföra ändringar jämväl i förevarande paragraf, vilken motsvarar § 7 i sakkunnigförslaget.

§ 7.

Denna paragraf motsvarar S. § 14 mom. 3 och sakkunnigförslaget § 8. Förstnämnda paragraf har kompletterats i anslutning till föreskrifterna om kommunalstämma. I stad med stadsfullmäktige förekomma, såsom för närvarande, endast extra allmänna rådstugor.

§ 8.

Paragrafen motsvarar S. § 15 och sakkunnigförslaget § 9.

Den sakkunnige har framhållit, att då individuell kallelse ej förekomme, hade uttrycket »kungörelse» använts. Att det principala offentliggörandet skulle ske genom anslag, syntes numera vara olämpligt, helst i fråga om kungörelser, som så sällan förekomme. Över huvud hade stadgandet avfattats i anslutning till bestämmelsen om kommunalstämmas kungörande.

Den
sakkunnige.

Även vid denna paragraf har hemställts, att föreskriften om kungörelses uppläsande i kyrka måtte avskaffas.

Yttranden.

På sätt jag tidigare anført synas nu gällande regler om kungörelse böra bibehållas oförändrade.

Departements-
chefen.

§ 9.

Paragrafen motsvarar S. § 20 och sakkunnigförslaget § 10.

§ 10.

Paragrafen, vilken motsvarar § 11 i sakkunnigförslaget, innehåller en hänvisning till de bestämmelser om stadsfullmäktige, som kunna äga tillämpning i fråga om allmän rådstuga.

Då allmän rådstugas förhandlingar, liksom kommunalstämmans, böra vara offentliga, har stadgande härom infogats i förevarande paragraf.

Kap. 4. Om magistrat och stadsstyrelse samt om drätselkammare.

Den
sakkunnige.

Den sakkunnige har för vinnande av motsvarighet till föreskrifterna rörande landsbygden i ett kapitel sammanfört bestämmelserna om stadskommunens allmänna verkställande organ.

Departements-
chefen.

Naturligen kan det ifrågasättas, huruvida det är lämpligt att i ett kapitel sammanföra föreskrifterna rörande å ena sidan magistraten och stadsstyrelsen och å andra sidan drätselkammaren och övriga verkställande organ. Magistraten eller stadsstyrelsen utövar i förhållande till kommunen en statlig kontrollfunktion och kan näppeligen anses såsom ett kommunens verkställande organ. Emellertid kan det ur praktisk synpunkt vara lämpligt att upptaga omförmälda bestämmelser i ett kapitel. Härigenom vinnes motsvarighet till bestämmelserna om landskommuner. Vidare är att märka, att 1928 års kommunalförvaltningssakkunniga, såsom jag redan berört, i sitt betänkande föreslagit sammanförande av de uppgifter, vilka nu åligga magistraten och drätselkammaren, till ett gemensamt organ, kallat stadsstyrelse. De härför erforderliga bestämmelserna böra naturligen hava sin plats i ett kapitel, och det torde för underlättande av dessa bestämmelsers eventuella infogande i den nu föreslagna lagen vara ändamålsenligt, att ej heller de regler, varom här är fråga, taga i anspråk mera än ett kapitel.

Det har vid flera tillfällen gjorts gällande, att en omorganisation borde ske av städernas förvaltning. Såsom jag redan framhållit är frågan om stadsförvaltningens ordnande ett av de sakliga spörsmål på kommunallagstiftningens område, som ligga utom ramen för det nu förevarande revisionsarbetet. Ett förslag till frågans lösning föreligger i nyssnämnda sakkunnigbetänkande. Med hänsyn härtill har jag ansett mig böra lämna åsido samtliga de förslag, som nu framkommit till mindre ändringar beträffande magistratens uppgifter samt förhållandet mellan magistraten och de kommunala organen. Det har även syns mig olämpligt att vidtaga några väsentliga sakliga ändringar i fråga om drätselkammarens organisation och uppgifter.

§ 1.

Paragrafen motsvarar S. §§ 46, 53 och 54.

§§ 2—7.

Dessa paragrafer motsvara S. §§ 47—52. I § 2 har vidtagits en jämkning, varigenom paragrafen bringats i överensstämmelse med reglerna i kap. 7 § 3.

§ 8.

Paragrafen återgiver den i S. § 55 intagna bestämmelsen, att i varje stad skall finnas en drätselkammare.

§ 9.

Paragrafen motsvarar återstående delen av S. § 55.

Den
sakkunnige.

Den i sista stycket av nämnda paragraf upptagna övergångsbestämmelsen har av *den sakkunnige* uteslutits såsom överflödigt. Den sakkunnige har fram-

hållit, att då för drätselkammaren skall finnas ett reglemente, det icke i lagen erfordrades så utförliga bestämmelser som angående kommunalnämnd.

Styrelsen för svenska stadsförbundet har häremot erinrat, att rörande drätselkammaren funnes mycket få stadganden i kommunalförordningen. Om man jämförde vad som i landsförordningen vore stadgat om kommunalnämnd, syntes skillnaden särdeles framträdande. Det kunde med fog sättas ifråga, om icke vissa bestämmelser om diskvalifikationsgrunder, rätt till avsägelse med mera borde införas i kommunallagen.

Yttranden.

Beträffande första stycket hava *länsstyrelsen i Kronobergs län* och *stadsfullmäktige i Växjö* framhållit, att bestämmelsen, att drätselkammaren har att förvalta stadens egendom, borde kompletteras med en föreskrift, varigenom egendom, vars förvaltning på grund av särskild föreskrift ankomme på annan myndighet, undantoges från drätselkammarens förvaltning.

Stadsfullmäktige i 3 städer hava ansett det i andra stycket förekommande uttrycket »granskning och godkännande» mindre lämpligt, då det givetvis kunde inträffa, att av magistraten upprättat förslag icke vunne stadsfullmäktiges eller allmänna rådstugans godkännande.

Stadsfullmäktige i Malmö hava gjort gällande, att till undvikande av osäkerhet den nuvarande bestämmelsen, att erforderlig ändring av redan gällande reglemente skall ske i samma ordning som för nytt reglementes upprättande är stadgad, borde bibehållas.

Av skäl, som den sakkunnige anført, finner jag obehövt att i lagen giva fullständigare bestämmelser rörande drätselkammare. Mot ett utarbetande av föreskrifter i detta ämne talar även att, såsom jag redan berört, frågan om omorganisation av städernas förvaltning måste upptagas till slutlig behandling i samband med genomförandet av en processreform.

Departements-
chefen.

Lika litet i fråga om drätselkammarens befogenheter som beträffande kommunalnämndens uppgifter synes det mig erforderligt att göra undantag för förvaltning av sådan egendom, som enligt särskild föreskrift skall förvaltas av annat organ.

Paragrafens andra stycke har i anslutning till de framställda erinringarna erhållit en något ändrad lydelse.

Det torde ligga i sakens natur, att ändringar i reglemente för drätselkammaren skola ske i samma form som reglementets antagande. Något förtydligande härutinnan synes ej erforderligt.

§ 10.

Paragrafen överensstämmer med S. § 56, första och tredje styckena, samt sakkunnigförslaget § 11. Den sakkunnige har framhållit, att på grund av den jämkade ordalydelsen i kap. 4 § 1 behövde ej kommunalborgmästaren här särskilt nämnas.

§ 11.

Paragrafen överensstämmer med kap. 4 § 16 i förslaget till lag om kommunalstyrelse på landet och § 12 i sakkunnigförslaget.

Kap. 5. Om stadens drätsel.

§ 1.

Paragrafen motsvarar S. § 60 med undantag av där förekommande bestämmelser om sättet för budgetförslagets tillkomst.

§ 2.

Paragrafen motsvarar delar av S. § 60 samt § 61 med ett ur § 63 hämtat tillägg.

Den
sakkunnige.

Den sakkunnige har anført, att i anledning av det vanliga och naturliga förhållandet, att utgifts- och inkomstförslagen i själva verket upprättades av drätselkammaren, hade han, som ej tilltrött sig att förorda magistratens eller stadsstyrelsens formella ersättande med drätselkammaren, något som också möjligen kunde i mindre städer medföra praktiska olägenheter, föreslagit, att magistraten eller stadsstyrelsen skulle handla »efter drätselkammarens hörande» och icke blott »med ledning av de från drätselkammaren infordrade upplysningar».

Yttranden.

Av de hörda myndigheterna hava *magistraterna i Södertälje* och *Ystad* samt stadsfullmäktige i *Jönköping*, *Hälsingborg* och *Halmstad* anslutit sig till den sakkunniges förslag, att utgifts- och inkomstförslagen skola upprättas av magistraten.

Däremot hava *länsstyrelserna i Malmöhus* och *Västernorrlands län* samt stadsfullmäktige i omkring 20 städer, däribland *Uppsala*, *Växjö*, *Malmö*, *Lund*, *Vänersborg* och *Sundsvall* ansett, att upprättandet av utgifts- och inkomstförslagen borde åläggas drätselkammaren. I en del yttranden har uttalats, att förslagen borde underställas magistratens granskning.

Styrelsen för svenska stadsförbundet har anført följande:

icke minst under de senaste årens svåra ekonomiska läge hade mycket arbete nedlagts på budgetens beredande och särskilda organ hade i flera städer tillskapats för ändamålet, s. k. budgetberedningar. Om det omfattande arbete, som i dessa nedlades, icke längre skulle utesluta budgetens behandling också i en särskild ytterligare slutinstans, syntes det bliva nödvändigt att slopa dylika beredningar. Budgetberedningarnas betydelse bortelimineras för övrigt även genom det föreslagna stadgandet, att magistraten skulle uppgöra statförslag »efter drätselkammarens hörande». Statens uppgörande skulle således komma att åvila drätselkammare, budgetberedning och eventuellt allmänt beredningsutskott för att icke tala om magistraten, som i vissa städer också ägnade statförslaget åtminstone en viss realbehandling. Då budgetberedningen syntes hava fungerat till belåtenhet och då dess borttagande säkerligen här och var skulle påkalla en omläggning av drätselkammarens arbete, som man icke funne vara av behovet påkallad, syntes det knappast vara önskvärt att tvångsvis framkalla en förändring, vars värde kunde vara rätt så tvivelaktigt.

Även stadsfullmäktige i 3 städer, bland dem *Göteborg*, hava uttalat önskvärldheten av att genom ändring i paragrafen möjlighet lämnades stadsfullmäktige att låta bereda utgifts- och inkomstförslaget även genom därför särskilt tillsatt beredning. Mot detta förslag har *magistraten i Göteborg* framhållit, att genom en sådan ändring hela syftet med bestämmelsen, nämligen att åstad-

komma en enhetlig behandling av budgetförslaget ur ekonomisk synpunkt, väsentligen förfelades. Magistraten har vidare anfört:

Därest åt bestämmelsen gäves sådan lydelse, som med stadsfullmäktiges beslut avsåges, kunde förväntas, att den hittills i Göteborg tillämpade ordningen för granskning av budgetförslaget genom en av stadsfullmäktige särskilt tillsatt beredning komme att bibehållas. Då den knappa tiden för budgetbehandlingen icke tillåte remiss av budgetförslaget även till drätselkammaren för saklig granskning av de delar av förslaget som icke uppgjorts av drätselkammaren, innebure detta, att tillräckliga garantier ej vunnes för att budgetförslaget underkastades en ur ekonomisk synpunkt fullt tillfredsställande granskning. Det kunde nämligen ej förutsättas, att de av stadsfullmäktige i budgetberedningen insatta förtroendemännen kunde ägna tillräcklig tid och besitta erforderlig sakkunskap för att verkställa sådan granskning av budgetförslaget, som kunde utföras inom drätselkammaren med biträde av dess tjänstemän. Därtill komme att genom en dylik ordning för budgetbehandlingen undandrogen drätselkammaren vederbörligt inflytande i ekonomiskt avseende på förvaltningsområden, som icke vore kammaren underlagda, samt att sålunda en enhetlig ledning ur ekonomisk synpunkt av stadens förvaltning ej vunnes.

I likhet med den sakkunnige anser jag mig böra bibehålla det nuvarande stadgandet, att utgifts- och inkomstförslagen skola upprättas av magistraten. Med hänsyn till flerstädes tillämpad praxis, enligt vilken den huvudsakliga budgetbehandlingen omhänderhaves av en särskild beredning, har emellertid föreskrivits, att magistraten därvid skall höra drätselkammaren eller särskild av stadsfullmäktige eller allmänna rådstugan tillsatt beredning.

Departements-
chefen.

§ 3.

Paragrafen ansluter sig delvis till S. §§ 14 och 33.

§§ 4—6.

Paragraferna motsvara S. §§ 71—73.

Med anledning av föreskriften i § 4, att räkenskaperna skola före den 1 april överlämnas till magistraten eller stadsstyrelsen, hava bland andra *stadsfullmäktige i Malmö, Lund, Hälsingborg, Landskrona, Halmstad, Göteborg och Sundsvall* förklarat, att det av praktiska skäl vore olämpligt att drätselkammarens omfattande räkenskaper skulle forslas till magistraten för att därifrån transporteras till platsen för revisionen samt att bestämmelsen därom numera ej heller efterlevts. Det vore tillfyllest, om föreskrift gäves, att räkenskaperna skulle vara för granskning tillgängliga från den 1 april.

Yttranden.

I anslutning till de framställda erinringarna har en redaktionell jämkning vidtagits i § 4 första stycket. Av de använda ordalagen torde framgå, att räkenskaperna icke behöva fraktas till magistraten utan att det är tillräckligt att de hållas tillgängliga.

Departements-
chefen.

Kap. 6. Om uttaxering och uppbörd.

§ 1.

Paragrafen ersätter S. § 57.

§ 2.

Denna paragraf motsvarar S. § 58.

Nuvarande S. § 59, upptagen såsom mom. 3 i § 2 av sakkunnigförslaget, har jag ansett böra utgå. Detta lagrum torde från början hava åsyftat en verklig differentiering av den allmänna kommunalskatten i städerna men har tillämpats i ytterligt begränsad omfattning. Den kommitté, som år 1917 framlade betänkande med förslag angående kommunala nybildningar, gjorde på sin tid förfrågningar hos rikets städer rörande tillämpningen av berörda lagrum. De svar, som inkommo från 90 av rikets städer, gävo vid handen, att skattedifferentiering i den ordning nämnda lagrum stadgade beslutats i allenast tre fall. Av redogörelsen för dessa tre fall framgår emellertid, att ehuru visserligen S. § 59 återopats vid beslutens fattande, det i två av fallen, avseende städerna Lund och Nyköping, ej rörde sig om en sådan skattedifferentiering, som lagrummet åsyftade, utan om avgifter för särskilda kommunala anordningar. Vad det tredje fallet, avseende Malmö stad, angår, har jag inhämtat, att berörda skattedifferentiering för flera år sedan upphört. På grund av anställda förfrågningar kan antagas, att stadgandet numera ej praktiskt tillämpas.

Däremot har det stundom inträffat, att stadgandet i fråga missuppfattats och att försök till felaktig tillämpning därav förekommit. Detta är naturligen ett skäl att, om stadgandets bibehållande ej påkallas av sakliga skäl, låta det samma utgå. Härtill kommer, att lagrummet enligt sin bokstav torde tillåta en ganska vittgående rätt att frånga kommunalskattelagens beskattningsgrunder. Om det också ej behövde riskeras, att detta stadgande i en gammal lag skulle i praktiken återupplivas och tillämpas i nya fall, är naturligtvis risken härför större, om stadgandets tillämplighet så att säga legaliserades i den nya lagen. Att ett dylikt återupplivande skulle strida mot grundsatserna för gällande kommunala beskattningsprinciper, torde vara otvivelaktigt. Starka skäl torde fördensskull tala för stadgandets borttagande.

§ 3.

Denna paragraf motsvarar S. § 62 och § 4 i sakkunnigförslaget.

§ 4.

Förevarande paragraf motsvarar S. §§ 63 och 64 samt § 5 i sakkunnigförslaget.

Den
sakkunnige.

Den sakkunnige har framhållit, att ehuru magistraten eller stadsstyrelsen upprättade vallängderna för särskilda valdistrikt i staden, syntes, enär uppgifterna om de för utskylder häftande skulle lämnas distriktvis, finnas ett visst praktiskt skäl att även här föreskriva uppbördslängdens uppläggande i

särskilda delar, en för varje valdistrikt. Men, särskilt enär uppbördsdistrikt och valdistrikt ej alltid sammanfölla, syntes det vara lämpligt att låta detta intresses tillgodoseende bero på de närmare föreskrifter, som magistraten eller stadsstyrelsen ägde meddela.

I andra stycket av § 5 i sakkunnigförslaget har den sakkunnige intagit bestämmelse, att debiterings- och uppbördslängden skall upprättas enligt formulär, som fastställas av Kungl. Maj:t.

Föreskriften om fastställelse av formulär till debiterings- och uppbördslängd har avstyrkts av stadsfullmäktige i 12 städer, däribland *Malmö, Landskrona, Hälsingborg, Trälleborg, Vänersborg, Karlstad* och *Örebro*, samt *styrelsen för svenska stadsförbundet*. Såsom skäl härför har framhållits i huvudsak, att det skulle bliva ett besvärligt hinder för städerna att på ett för de särskilda lokala förhållandena lämpligt och praktiskt sätt ordna uppbörden. Ofta inginge andra avgifter än den egentliga kommunalskatten i uppbörden. Däremot har bestämmelsen tillstyrkts av *länsstyrelsen i Gotlands län*.

Yttranden.

Såsom redan berörts vid behandlingen av motsvarande stadgande i förslaget till lag om kommunalstyrelse på landet, har i samband med kommunalskatte-reformens genomförande vidtagits sådan ändring beträffande landsbygden, att formulär till debiterings- och uppbördslängd skall fastställas av Kungl. Maj:t. I fråga om städerna bibehålls däremot den förutvarande regeln, att längden skall uppgöras i enlighet med de föreskrifter, som meddelas av magistraten. Denna anordning synes böra bibehållas. Några olägenheter därav hava icke försports, och med hänsyn till de olika förhållanden, som råda i skilda städer, torde det vara svårt att fastställa ett för samtliga lämpligt formulär.

Departements-
chefen.

§ 5.

Paragrafen motsvarar S. §§ 66 och 67 samt § 6 och första stycket av § 7 i sakkunnigförslaget.

Den av mig nu föreslagna ordningen för granskning av debiterings- och uppbördslängden skiljer sig ej väsentligt från den nu gällande. Några formella ändringar hava dock gjorts för att i möjligaste mån vinna överensstämmelse med motsvarande bestämmelser för landet.

Vad besvär över debitering angår innebär förslaget däremot en anordning i huvudsak lika med den som av mig föreslagits beträffande landet. Vissa olikheter i förhållande till landet betingas därav, att debiterings- och uppbördslängden i städerna ej behöva färdigställas före det löpande årets utgång.

Det i S. § 67 andra stycket nu förekommande stadgandet, att magistraten äger vid granskning av debiteringen i vissa fall överflytta skattskyldighet å annan person, torde numera vara överflödigt, då fråga allenast blir om rättelse av debitering, ej om ändring av skattskyldighet. Att magistraten äger vidtaga sådan rättelse, torde ligga i sakens natur. Någon motsvarighet till detta stadgande har därför ej upptagits vare sig i förevarande lagförslag eller förslaget till lag om kommunalstyrelse på landet.

§ 6.

Paragrafen motsvarar del av S. § 69 och de två sista styckena i § 7 enligt sakkunnigförslaget.

Den sakkunnige. *Den sakkunnige* har här liksom i motsvarande paragraf i avdelningen rörande landsbygden upptagit föreskrift, att debetsedlarna skola tillställas de skattskyldiga.

Yttranden. Beträffande detta stadgande har *styrelsen för svenska stadsförbundet* framhållit, att skattebetalarna visserligen med fog kunde göra anspråk på att få debetsedlarna sig tillställda men att å andra sidan dessa anspråk knappast rättvisligen kunde omfatta annat än försändande till den bostad, där vederbörande senast varit mantalsskriven, eller till annan uppgiven adress. Den föreslagna formuleringen syntes styrelsen kunna anses giva vid handen en skyldighet att efterspana avflyttad skattskyldig för att tillställa honom debetsedlarna, en tolkning, som kunde åsamka kommunerna betydande kostnader. Liknande erinringar hava framställts av stadsfullmäktige i 10 städer.

Departementschefen. Det av den sakkunnige föreslagna stadgandet, att debetsedlarna skola tillställas de skattskyldiga, synes lämpligt. En dylik föreskrift gäller redan nu för landsbygden, och det har icke visats, att tillämpningen av densamma medfört några svårigheter. Anledning synes ej föreligga att i detta hänseende hava olika bestämmelser för land och stad. Det torde vara tydligt, att den omständigheten, att debetsedel icke kunnat tillställas skattskyldig, ej befriar honom från plikten att å föreskriven tid erlägga de debiterade utskylderna.

§ 7.

Paragrafen motsvarar slutbestämmelsen i S. § 69 och § 8 i sakkunnigförslaget.

§ 8.

Denna paragraf motsvarar S. § 68 och § 9 i sakkunnigförslaget. Hänvisningen till S. § 76 har av den sakkunnige utbytt mot hänvisning till de allmänna reglerna om sökande av ändring i magistrats eller stadsstyrelses beslut.

Departementschefen. Angående lagrummets innebörd får jag hänvisa till mitt anförande vid § 5. Då kap. 7 ej innehåller någon uttrycklig bestämmelse om ordningen för överklagande av magistrats eller stadsstyrelses beslut, synes en direkt hänvisning till kap. 7 § 3 vara att föredraga framför sakkunnigförslagets mera allmänna formulering.

§ 9.

Paragrafen överensstämmer med kap. 6 § 9 i förslaget till lag om kommunalstyrelse på landet och § 11 i sakkunnigförslaget.

§ 10.

Denna paragraf motsvarar S. § 70 och § 12 i sakkunnigförslaget. Vissa ändringar hava dock skett i likhet med motsvarande bestämmelser för landet.

Kap. 7. Om underställning och besvär.**§ 1.**

Paragrafen motsvarar S. § 74. Med anledning av 1924 års lagstiftning om samhällets barnavård har den sakkunnige ansett, att slutorden i första stycket av sistnämnda paragraf borde strykas. Denna ändring har upptagits även i förevarande paragraf.

§ 2.

Förevarande paragraf ersätter S. § 75.

§ 3.

Denna paragraf motsvarar S. § 76.

Den sakkunnige har föreslagit en besvärstid för överklagande av stadsfullmäktiges eller allmänna rådstugans beslut av trettio dagar efter den dag, då stadsfullmäktiges protokoll offentligen upplästes eller allmän rådstugas protokoll justerades. Härom har den sakkunnige anført följande:

Den
sakkunnige.

Att ändring föresloges i bestämmelserna dels om besvärstidens längd, dels om utgångspunkten för besvärstidens beräkning motiverades genom önskvärdheten av överensstämmelse mellan föreskrifterna för landsbygd och för stad. Därtill komme, vad anginge den för stad gällande föreskriften om utgångspunkten för besvärstidens beräkning, att enligt denna föreskrift, i den mån den medförde annat resultat än vad för landsbygden gällde, besvärstiden komme att, som det syntes utan giltiga skäl, bliva för vissa klagande en annan än den allmänna.

Den föreslagna utsträckningen av besvärstiden har avstyrkts av överståthållarämbetet samt länsstyrelserna i Uppsala, Södermanlands, Kronobergs, Blekinge, Malmöhus, Göteborgs och Bohus samt Älvsborgs län, stadsfullmäktige i 20 städer, däribland Stockholm, Uppsala, Malmö, Lund, Hälsingborg, Trälleborg, Halmstad, Göteborg, Vänersborg, Karlstad, Örebro och Sundsvall ävensom styrelsen för svenska stadsförbundet. Skälen för avstyrkandet hava närmare utvecklats av förbundsstyrelsen, vilken anført i huvudsak:

Yttranden.

Den besvärstid, som ansetts tillräcklig år 1862, borde med hänsyn till utvecklingen sedan dess av kommunikationsanstalter av alla slag även nu anses tillräcklig och mer än tillräcklig. Om en utjämning ovillkorligen skulle ske, syntes en inskränkning av besvärstiden för landsbygden vara mera förenlig med nyss antydda utveckling, som också för landsbygdens del medfört stora förändringar. För städernas förvaltningar skulle helt visst en utsträckning medföra kännbara olägenheter. Den tid exempelvis, som förflöte från beslut om upptagande av lån och till dess ett eventuellt behövt lånetillstånd erhållits av Kungl. Maj:t, vore redan nu i regel så lång att en ytterligare förlängning genom lagakraftbevisets avvaktande under ännu 10 dagar borde undvikas. Vid beslut, som behövde snabb expedition, t. ex. beträffande arbetslöshetshjälp i ena eller andra formen, igångsättande av brådskande arbeten under tjänligaste årstid, måste det bliva synnerligen ovälkommet för städerna att få besvärstiden på föreslaget sätt ytterligare utökad. Styrelsen ville därför för sin del bestämt avstyrka förslaget i denna punkt.

Däremot hava *stadsfullmäktige i Gävle och Nässjö* icke haft något att erinra mot förslaget.

Departements-
chefen.

De skäl, som anförts mot den föreslagna förlängningen av besvärstiden, synas mig beaktansvärda. Att endast för vinnande av likformighet mellan reglerna för land och stad vidtaga en ändring, som för städerna skulle medföra betydande olägenheter, torde ej vara lämpligt. I fråga om utgångspunkten för besvärstidens beräkning kan jag emellertid ansluta mig till sakkunnigförslaget.

§§ 4 och 5.

Dessa paragrafer motsvara S. § 77, första och andra styckena, samt § 78 ävensom sakkunnigförslaget §§ 4 och 5 samt kap. 6 § 10.

§ 6.

Den
sakkunnige.

Den sakkunnige har i denna paragraf intagit dels i fråga om besvär över drättselkammararens beslut hänvisning till särskilda författningar och till drättselkammararens reglemente, dels en erinran om magistratens eller stadsstyrelsens överinseende över drättselkammaren.

Yttranden.

Styrelsen för svenska stadsförbundet har beträffande första stycket i denna paragraf anført:

Det torde kunna ifrågasättas, om ej rätten till besvär över drättselkammararens beslut borde fastslås i kommunallagen och ej lämnas åt respektive drättselkammarreglementen. Exempel finnes för närvarande därpå, att ett drättselkammarreglemente medgäve anförande av besvär över kammararens beslut hos stadsfullmäktige, en säkerligen aldrig i kommunallagarna avsedd anordning. Oftast saknade drättselkammarreglementena föreskrifter om besvärsrätt och enligt föreliggande prejudikat tillkomme det då magistraten med hänsyn till dess allmänna kontroll över stadens förvaltning att pröva anförda besvär. Det torde också influera på frågan, om drättselkammarhandlingarnas offentlighet, om besvärsrätt finnes eller ej, och även av berörda grund syntes generella regler vara att föredraga. Det vore emellertid önskvärt med likartade besvärregler för samtliga kommunala nämnder och styrelser.

Jämväl *stadsfullmäktige i Malmö och Gävle* hava framhållit behovet av tydliga bestämmelser om rätt till klagan över drättselkammararens beslut.

Departements-
chefen.

Såsom jag tidigare framhållit torde det icke vara möjligt att nu verkställa en fullständig reglering av frågan om besvär över kommunala myndigheters beslut. Med hänsyn härtill anser jag mig icke heller böra vidtaga annan ändring i förevarande bestämmelser än att som skett i sakkunnigförslaget hänvisning intages till gällande bestämmelser om besvär över drättselkammararens beslut.

§ 7.

Denna paragraf motsvarar S. § 77 sista stycket och sakkunnigförslaget kap. 6 § 10.

Förslaget till lag om kommunala och kyrkliga val.

Vid behandlingen av de här föreslagna bestämmelserna avser jag med den sakkunniges förslag, såvida ej för särskilt fall annat uttryckligen angives, hans förslag till vallag andra avdelningen. Med utkastet avses det inom ecklesiastikdepartementet uppgjorda utkastet till lag om kommunala val.

Kap. 1. Allmänna bestämmelser.

§ 1.

I fråga om denna paragraf, varigenom lagförslagets räckvidd angives, får jag hänvisa till vad i det föregående därom redan anförts.

§ 2.

Paragrafen, vilken motsvarar kap. 1 § 2 i den sakkunniges förslag, hänvisar till annorstädes meddelade bestämmelser om valkretsar vid val av landstingsmän samt kommunal-, stads- och kyrkofullmäktige. Sådana bestämmelser återfinnas i landstingslagen samt i nu framlagda förslag till lagar om kommunalstyrelse på landet och i stad samt om församlingsstyrelse. För val av municipalfullmäktige skall enligt förslaget till lag om kommunalstyrelse på landet kap. 8 § 3 valkretsindelning icke förekomma.

Kap. 2. Om valdistrikt och valförrättare.

§ 3.

Enligt gällande bestämmelser begagnas samma valdistriktsindelning vid val till riksdagens andra kammare, vid val av landstingsmän på landet samt vid val av kommunalfullmäktige. Stadganden om valdistriktsindelning vid dessa val finnas i lagen om val till riksdagen 31 §, landstingslagen 11 § 1 mom., första till och med tredje styckena, samt L. § 29 mom. 2, första stycket.

*Valdistrikt
vid val av
landstings-
män samt
kommunal-
och stadsfull-
mäktige.*

Vad val av stadsfullmäktige ävensom av landstingsmän i stad beträffar, finnes ej någon valdistriktsindelning i samma bemärkelse, som vid nyss berörda val. Här gäller i stället enligt föreskrift i 9 § första stycket i lagen den 20 maj 1921 med vissa föreskrifter i fråga om val av kommunal-, municipal- och stadsfullmäktige samt av landstingsmän, att magistraten eller stadsstyrelsen äger förordna, att val samtidigt skall äga rum å flera lokaler, avsedda för särskilda delar av staden eller av valkrets i staden. Dessa röstupptagningsdistrikt behöva ej med nödvändighet sammanfalla med de valdistrikt vid val till andra kammaren, vari staden må vara indelad.

Föreskrifterna om överensstämmelse i valdistriktsindelningen vid val av riksdagsmän samt val av landstingsmän på landet och kommunalfullmäktige infördes efter förslag av *kommunalförfattningssakkunniga* i deras den 20 januari 1920 avgivna betänkande I. Till stöd för förslaget i denna del anförde de sakkunniga bland annat följande:

*Kommunal-
författnings-
sakkunniga
1920.*

Då den i lagen om val till riksdagen omnämnda valnämnden skulle taga enhanda befattning med den kommunala röstlängden som med den politiska,

kunde bristande överensstämmelse mellan valdistriktsindelningen icke längre få förekomma. Enligt vallagen skulle på landsbygden i varje valdistrikt finnas en valnämnd. Sammanföle nu icke valdistriktet för riksdagsmannaval med det för landstingsmannaval eller kommunalfullmäktigval, komme tydligen ovisshet att råda, vilken valnämnd, som skulle taga befattning med den kommunala längden. En överensstämmelse mellan valdistriktsindelningar för politiska och kommunala val på landsbygden vore vidare praktiskt taget ofrånkomlig, om man skulle kunna förverkliga planen på att sammanföra den kommunala och den politiska längden i en handling. Röstlängderna skulle ju uppläggas i särskilda delar, en för varje valdistrikt, och om då dessa valdistrikt ej vore desamma för de kommunala som för de politiska valen komme lätteligen för häradsskrivaren ovisshet och osäkerhet att uppstå, huru de sammanförda längderna rätteligen borde uppläggas.

De sakkunniga berörde även frågan om åstadkommande jämväl för städernas del av överensstämmelse i valdistriktsindelningen för politiska och kommunala val samt anförde därom:

Magistraten vore vid val av stadsfullmäktige och landstingsmän oförhindrad att bestämma om röstupptagning inom olika delar av staden, vilket utan svårighet och oberoende därav att röstlängden icke vid upprättandet blivit upplagd särskilt för varje sådan del läte sig göra, emedan längden uppställdes och när som helst efter utskrivningen kunde uppdelas efter rotar eller kvarter. Magistraten vore därvid obunden av regler och icke pliktig att vid de olika valen för röstupptagning uppdelade staden på samma sätt. Det kunde sålunda inträffa, att valdistrikten vid riksdagsmannaval samt röstupptagningsställena vid stadsfullmäktigval och landstingsval icke sammanföle.

Då de särskilda röstupptagningsställena för olika delar av stad i motsats till valdistrikten på landsbygden icke förutsatte vare sig röstlängdens upprättande i särskilda delar eller särskild myndighets prövning av varje del, låge det i sakens natur, att de förhållanden, som för landsbygden nödvändiggjorde likformiga bestämmelser om valdistriktsindelning, icke föreläge beträffande valdistrikt och röstupptagningsställena i stad. Icke heller syntes av någon annan anledning vara påkallat, att uppdelningarna av staden för röstupptagning vid de olika slagen av val sammanföle.

Den sakkunnige.

Enligt den sakkunniges förslag skall även vid val av stadsfullmäktige samt av landstingsmän i stad verklig valdistriktsindelning äga rum. Valdistrikten skola helt sammanfalla med distrikten vid val till riksdagens andra kammare.

Den sakkunnige har härom anfört följande:

Även i stad hade valdistriktsindelning ansetts böra vara den enda formen för vals fördelning på »flera lokaler, avsedda för särskilda delar av staden eller av valkrets av staden», och föresloges sålunda, att § 9, första stycket, av lagen med vissa föreskrifter i fråga om val den 20 maj 1921 skulle upphöra att gälla. Allenast därigenom syntes nämligen en klar och bestämd ordning kunna vinnas. Att indelningen i valdistrikt vore underkastad länsstyrelsens prövning syntes icke vara ägnat att väcka betänkligheter. Då indelningen i valdistrikt vore enhetlig och även vad riksdagsmannaval angående skedde inom valkrets för fullmäktigval, kunde det ej vidare såsom nu inträffa, att skiljaktighet rådde mellan valdistrikten och de särskilda delar av staden, för vilka enligt 1921 års lag olika lokaler bestämts.

Yttrande.

Länsstyrelsen i Jämtlands län har anfört, att möjligheten att anordna särskilda vallokaler utan distriktsindelning syntes hava medfört praktiska för-

delar och, såvitt länsstyrelsen hade sig bekant, icke några olägenheter, varför denna möjlighet borde bibehållas.

Den sakkunniges förslag, varigenom överensstämmelse åstadkommes mellan valdistriktsindelningen vid andrakammarval, å ena, samt motsvarande indelning för val av stadsfullmäktige och landstingsmän i stad, å andra sidan, har jag funnit mig böra, på de av den sakkunnige anförda grunderna, tillstyrka. Jag vill härvid påpeka, att av de myndigheter, som hörts över den sakkunniges förslag, ingen stadsmyndighet haft några erinringar mot förslaget i denna del. Bestämmelser i förevarande avseende torde emellertid lämpligen böra infogas i lagen om val till riksdagen 31 §. Förslag har därför utarbetats till ändring av, bland annat, sistnämnda paragraf, vilket kommer att anmälas av chefen för justitiedepartementet. Paragrafen har enligt förslaget ändrats i ytterligare ett hänseende. I stället för hänvisningen i nuvarande mom. 4 till förordningen om landsting har direkt angivits, att, där delar av landskommun höra till olika valkretsar för landstingsmannaval, varje sådan del skall bilda ett valdistrikt, där icke ytterligare delning i valdistrikt skall förekomma. Man vinner härmed — förutom att en sådan direkt föreskrift står i överensstämmelse med paragrafens avfattning i övrigt — att i föreliggande förslag stadgandet om valdistrikt vid val av landstingsmän samt kommunal- och stadsfullmäktige kan begränsas till en hänvisning till vad i lagen om val till riksdagen stadgas om valdistrikt vid val till andra kamraren. Denna hänvisning har intagits i mom. 1 av förevarande paragraf.

Departements-
chefen.

I avseende å valdistrikt vid val av municipalfullmäktige har den sakkunnige anført, att han med anledning av svårigheter, vilkas lösande skulle för sällan förekommande fall kräva komplicerade bestämmelser, icke föresloge någon valdistriktsindelning för sådana val.

Valdistrikt
vid val av
municipal-
fullmäktige.
Den sak-
kunnige.

Yttrande.

Länsstyrelsen i Göteborgs och Bohus län har härom anført följande:

Länsstyrelsen funne det vara en brist i förslaget, att detsamma uteslöt möjligheten av valdistriktsindelning för municipalfullmäktigval. I länet finnes ett municipalsamhälle, Älvsborgs, med en folkmängd den 31 december 1927 av 9,303 personer. Att där behandla hela samhället som ett valdistrikt för municipalfullmäktigval vore uppenbarligen olämpligt och detta så mycket mera, som samhället direkt motsvarade fyra av de valdistrikt för andra allmänna val, vari Västra Frölunda kommun vore indelad. Låt vara vid sidan av lagen hade länsstyrelsen av praktiska skäl nödgats att vid 1926 års municipalfullmäktigval inom Älvsborgs municipalsamhälle tolerera, att valet skedde distriktsvis med tillämpning av den för kommunen fastställda valdistriktsindelningen, och önskvärt vore givetvis, att en åtgärd, som sålunda praktiskt sett visat sig nödvändig, också av lagen erkändes som tillåten. Då någon svårighet sällan syntes föreligga att så ordna valdistriktsindelningen för kommuner med större municipalsamhällen, att vissa av valdistrikten tillsammans direkt motsvarade municipalsamhället, skulle frågan enligt länsstyrelsens mening på ett enkelt sätt lösas genom att, där förhållandena på detta sätt föreligga, utan vidare erkänna valdistrikten ifråga såsom valdistrikt jämväl vid municipalfullmäktigval.

Vad länsstyrelsen sålunda anført finner jag värt beaktande. Det synes lämpligt, att valdistrikt, som tillhopa helt sammanfalla med ett municipal-

Departements-
chefen.

samhälle, få tjäna såsom valdistrikt jämväl vid municipalfullmäktigval. En dylik ordning medför naturligen stora praktiska fördelar. Där dylik överensstämmelse ej är för handen, torde det vara nödvändigt, att municipalsamhället i dess helhet utgör ett valdistrikt vid val av municipalfullmäktige. Att detta kan föranleda vissa olägenheter vid val inom större municipalsamhällen är uppenbart. Det torde emellertid kunna antagas, att länsstyrelserna vid indelning i valdistrikt komma att beakta lämpligheten av att större municipalsamhällen såvitt möjligt sammanfalla med två eller flera valdistrikt. I enlighet med det anförda har mom. 2 i förevarande paragraf avfattats.

Valdistrikt
vid val av
kyrkofull-
mäktige.

Kyrkofullmäktigs
sakkunniga.

Mom. 3 första punkten i denna paragraf överensstämmer med § 3 mom. 2 i utkastet och motsvarar § 23 mom. 2, första punkten, i kyrkofullmäktigsakkunnigas förslag till lag om församlingsstyrelse. Härom anförde de sakkunniga bland annat följande:

Föreskriften att det kyrkliga valdistriktets gränser skulle rättas efter det borgerligas vore nödvändig för att ej bestämmelserna om valkretsindelning för olika slag av val (riksdagsmannaval, kommunalfullmäktigval och kyrkofullmäktigval) måtte allt för mycket invecklas. Understundom kunde dock inträffa, att församlingsdistriktet ej helt sammanföll med det borgerliga valdistriktet. Därest någon, vanligen mindre, del av en församling inginge uti en angränsande, till annan församling i övrigt hörande kommun, måste någon regel givas för, varest de röstberättigade i det särskilda valdistrikt för kyrkofullmäktigval, som därigenom uppkomme, skulle avlämna sina röster.

Yttrande över
utkastet.

Länsstyrelsen i Göteborgs och Bohus län har i sitt yttrande över utkastet anført bland annat:

Svårigheten att exempelvis i en större stad följa församlingsgränser vid valkrets- och valdistriktsindelning för riksdagsmannaval och borgerliga val måste beaktas. Av kap. 3 § 6 i utkastet till lag om församlingsstyrelse framginge, att denna svårighet i viss mån uppmärksammas, i det att där föreskrivits att valkretsarna för kyrkofullmäktigvalen borde »såvitt möjligt» sammanfalla med valkretsarna för val inom den borgerliga kommunen. Till vad nytta en allenast ungefärlig överensstämmelse mellan de kyrkliga och de borgerliga valkretsarna skulle tjäna, kunde dock med skäl frågas, då den väl icke i någon mån kunde underlätta användandet av gemensamma valorgan eller gemensamma röstlängder. Att försöka lösa detta invecklade problem genom att bilda egna valdistrikt för kyrkofullmäktigvalen av de rester av församlingarna eller församlingskretsarna, som icke kunnat direkt inpassas i den borgerliga valdistriktsindelningen, syntes dock vara en långt ifrån praktisk nödfallsutväg. Än mera invecklades frågan, när det gällde kyrkofullmäktigval för samfälligheter, där församlingsdel understundom erhöle samma ställning, som eljest tillerkändes församling.

Departements-
chefen.

Att de kyrkliga valdistrikten sammanfalla med valdistrikten för de borgerliga valen synes ur flera synpunkter lämpligt. Såsom kyrkofullmäktigsakkunniga anført förekomma dock understundom fall, där en sådan överensstämmelse icke är möjlig. Ibland sammanfaller församling icke helt med den borgerliga kommunen. Även eljest inträffar, att de valkretsar, vari församling bör vara indelad för kyrkofullmäktigval, icke överens-

stämma med de valkretsar, vari den borgerliga kommunen är indelad för kommunal- eller stadsfullmäktigval. Genom det av länsstyrelsen i Göteborgs och Bohus län påpekade stadgandet i utkastet till lag om församlingsstyrelse föreskrives emellertid, att valkretsindelningen för kyrkliga val skall verkställas på sådant sätt, att valkretsarna i den utsträckning detta låter sig göra helt sammanfalla med de borgerliga valkretsarna.

De delar av församling eller valkrets, som icke direkt kunna inpassas i den borgerliga valdistriktsindelningen, skulle enligt första punkten av förevarande moment bilda egna valdistrikt. För att minska olägenheterna härav har i andra punkten intagits stadgande, att delar av församling eller valkrets, vilka delar skulle var för sig bilda eget valdistrikt, kunna av länsstyrelsen förenas till ett distrikt. Stadgandet torde företrädesvis böra tillämpas, då en mindre del av församling, vilken enligt första punkten eljest skulle utgöra eget valdistrikt, kan sammanslås med ett intilliggande distrikt. Dock kunna även andra fall tänkas, då sammanslagning kan äga rum, exempelvis med hänsyn till beräknat mindre deltagande i det kyrkliga valet.

Fjärde momentet av förevarande paragraf motsvarar § 3 mom. 3 i utkastet och överensstämmer delvis med kap. 2 § 4, första stycket, i den sakkunniges förslag ävensom med § 23 mom. 2, andra punkten, i kyrkofullmäktigsakkunnigas förslag till lag om församlingsstyrelse. Det är avsett att ersätta L. § 29 mom. 2, andra stycket, samt landstingslagen 11 § 1 mom. sista stycket.

§ 4.

Denna paragraf, som överensstämmer med L. § 29 mom. 3 och kap. 2 § 1 mom. 2 i den sakkunniges förslag, upptager den allmänna regeln, att röst rätt må utövas endast vid valförrättning för det valdistrikt, där den väljande är mantalsskriven.

§ 5.

I första momentets första stycke hava intagits stadganden motsvarande L. § 29 mom. 4, första stycket, och föreskriften under a) i 2 mom. 11 § landstingslagen. Stycket ersätter även i viss mån S. § 23 mom. 1, andra punkten. Bestämmelserna i detta stycke skola äga tillämpning jämväl i fråga om stadsfullmäktigval i Stockholm. Första momentets andra stycke motsvarar, med det tillägg som betingas av § 3 mom. 2 i föreliggande förslag, föreskrift i L. § 80 mom. 1, första stycket. Första och andra punkterna i andra momentets första stycke motsvara § 24, första stycket, i kyrkofullmäktigsakkunnigas förslag till lag om församlingsstyrelse. Tredje punkten i detta stycke kompletterar föreskriften i § 3 mom. 3, andra punkten. Fjärde punkten motsvarar § 24 andra stycket i kyrkofullmäktigsakkunnigas nyssnämnda förslag. I andra, tredje och fjärde styckena av andra momentet äro intagna bestämmelser angående särskild ledamot eller deputerad vid kyrkliga val.

Genom den i mom. 1 intagna hänvisningen till de i lagen om val till riksdagen givna reglerna om magistratens deputerade bliva de särskilda föreskrifter,

som meddelats genom kungörelsen den 8 september 1922 om magistrats i stad fördelning på avdelningar samt sammansättning vid valförrättningar överflödiga. I nämnda kungörelse föreskrives, att vid offentliga valförrättningar magistrat må, utan hinder av vad däremot stridande må vara föreskrivet i den för magistraten gällande arbetsordningen, fördela sig på två eller flera avdelningar ävensom till ledamöter att vid dylika förrättningar biträda magistraten förordna erforderligt antal därtill lämpade personer, dock att ordföranden å varje avdelning skall hava fullgjort vad i lag och författning är föreskrivet för kompetens att förvalta domarämbete.

Allmänna
valmansför-
bundet 1929.

I detta sammanhang vill jag anmäla, att *allmänna valmansförbundet* i skriftelse den 13 september 1929 till chefen för justitiedepartementet, vilken skrivelse överlämnats till socialdepartementet, anfört följande:

Efter de senaste stadsfullmäktigvalen hade inom högerpartiets organisationer en ganska allmän önskan gjort sig gällande, att man skulle kunna till ett annat år få sådana bestämmelser genomförda, att stadsfullmäktigvalet i en stads olika valkretsar skulle kunna äga rum på en och samma dag, såsom skedde vid val till andra kammaren. De olägenheter, som vore förenade med nuvarande bestämmelser i detta avseende, vore dels sådana som drabbade valorganisationerna och tidningspressen, dels sådana som drabbade de enskilda medborgarna. För valorganisationernas och tidningspressens del innebure nuvarande anordningar, att valrörelsen utsträcktes över en längre tid. I städer med många valkretsar vore denna olägenhet givetvis mest framträdande. Den utsträckta valrörelsen medförde, att mycket arbete av samma slag måste göras 2, 3, 4 och 5 gånger, att man måste söka hålla intresset vaket i hela staden genom tidningspressens förmedling likaledes en längre tid, och att just av dessa båda anledningar kostnaderna för alla valorganisationer bleve ofantligt mycket större än de behövde vara om valen kunde äga rum på samma dag. För de enskilda medborgarnas del vore också olägenheterna av nuvarande system påtagliga. De bleve av press och partier oroade under en betydligt längre tid än eljest behövde vara fallet. Det vore fullt ursäktligt om under sådana förhållanden dels de, som redan fullgjort sin röstning, funne den utsträckta valrörelsen besynnerlig, och dels de, som, när första valet ägde rum, hade en eller annan vecka kvar tills det bleve deras tur, bleve nervösa och olustiga för hela valförrättningen. Valorganisationerna i städerna finge varje gång göra dylika erfarenheter av stämningarna, och tidningsredaktionerna kunde också vittna därom.

Enligt vad högervälledningarna i några städer förvissat sig om delades missnöjet med det nuvarande systemet av de ledande inom andra partier. Det syntes alltså enligt förbundets uppfattning vara ett ganska allmänt önskemål, att en lagändring komme till stånd som möjliggjorde för vederbörande myndigheter att utlysa val i samtliga valkretsar i städerna på samma dag. Någon saklig anledning till att hava olika bestämmelser vid andrakammarval och stadsfullmäktigval föreläge väl icke heller. Det hade ju visat sig, att det gått utmärkt bra att få kompetenta valförrättare vid andrakammarvalen, och alla resonerade därför nu så, att någon svårighet att få lika kompetenta valförrättare vid stadsfullmäktigvalen icke borde kunna förefinnas.

I berörda sammanhang ansåge sig förbundet också böra omnämna, att förbundet fått underrättelse om, att man i Lund räknade med, att magistraten, om den vore intresserad för saken, hade möjlighet att även med nuvarande lagbestämmelser åstadkomma en enda valdag. Möjligt vore att detta kunde

gå för sig i Lund, där det antagligen finnes större tillgång på juridiskt bildade personer. I de flesta andra städer torde emellertid en sådan utveckling vara omöjlig utan lagändring.

Med hänsyn till vad sålunda anförts föresloge förbundet, att åtgärder måtte vidtagas för att för 1930 års riksdag framlägga sådana förslag till ändring i S., att lagfaren ledamot icke längre skulle behöva vara valförrättare vid stadsfullmäktigval.

Att bestämmelserna i mom. 1 första stycket skola äga tillämpning även i Stockholm, torde icke böra föranleda någon ändring i § 6 mom. 2 första stycket av kommunalförordningen för Stockholm. Departements-
chefen.

De av allmänna valmansförbundet påpekade faktiska hindren för vals förrättande på en och samma dag inom samtliga valkretsar i stad bortelimineras vad angår andra städer än Stockholm därigenom, att även vid kommunala val i stad de i lagen om val till riksdagen givna stadgandena angående magistratens deputerade skola tillämpas. Där föreskrivas icke särskilda kompetensfordringar för ordföranden. En sådan ändring av nu gällande föreskrifter, vilken även överensstämmer med den sakkunniges förslag, har synts mig väl motiverad. Någon saklig anledning till olika bestämmelser i avseende å valförrättarna vid val till riksdagens andra kammare och vid kommunala eller kyrkliga val i stad torde icke föreligga. Till frågan om den ytterligare lagändring, som erfordras beträffande Stockholm, skall jag återkomma i det följande.

Vad angår valförrättare vid kyrkliga val samt särskild ledamot eller deputerad vid samma val får jag åberopa vad chefen för ecklesiastikdepartementet därom tidigare anført. Här må endast tilläggas, att i fråga om särskild ledamot eller deputerad bestämmelserna i stort sett utformats i överensstämmelse med de föreskrifter, som enligt lagen om val till riksdagen gälla för ledamot i valnämnden. Ifrågavarande ledamot skall hava samma ställning vid valförrättningen som annan ledamot av valnämnden eller magistraten eller annan deputerad. Dock har besvär över val av sådan särskild ledamot eller deputerad eller av suppleant ansetts böra prövas av domkapitlet.

Kap. 3. Om röstlängd.

Den sakkunnige har i sitt förslag upptagit stadganden om röstlängd under kapitel 4. Paragraferna 1—4 och 15 i detta kapitel motsvara huvudsakligen nu gällande bestämmelser i L. § 14 mom. 1—4, S. § 13, förordningen om kommunalstyrelse i Stockholm § 5 mom. 2—5, landstingslagens 5 §, andra stycket, förordningen om kyrkostämma, samt kyrkoråd och skolråd § 6, andra stycket, samt förordningen om kyrkostämma samt kyrkoråd och skolråd i Stockholm § 5 mom. 2. Från kungörelsen den 29 januari 1921 om upprättande av röstlängd för val till riksdagens andra kammare och av kommunal röstlängd samt angående den i avseende härå vissa myndigheter åliggande uppgiftsskyldighet har den sakkunnige hämtat föreskriften under § 3 om vad som skall iakttagas beträffande de i allmänhet röstberättigade, som sakna rösträtt å kyrkostämma eller i municipalsamhälles angelägenheter.

Den
sakkunnige.

Paragraferna 5—14 och 16 innefatta bestämmelser om röstlängds framläggande till granskning och om kungörelse därom, om underrättelse till person, som i längden upptagits såsom icke röstberättigad, om framställande av anmärkning mot längden och om underrättelse till den, mot vilkens rösträtt anmärkning framställts, om prövning av sådan anmärkning samt om längdens justering ävensom om klagan över valnämndens eller magistratens beslut.

Utkastet.

I utkastet återfinnas bestämmelser angående röstlängd under kapitel 3. Med hänsyn till att ur sistnämnda förslag uteslutits föreskrifterna om val till riksdagen hava här §§ 5—14 och 16 i sakkunnigförslaget ersatts med hänvisning till vad i lagen om val till riksdagen stadgas i de ämnen, som behandlas i nyssnämnda paragrafer. Vidare hava vissa smärre jämkningar vidtagits i övriga paragrafer.

Departements-
chefen.

Vid överarbetningen av utkastet hava vissa ändringar verkställts och en del tillägg gjorts, betingade av de kyrkliga valen. Sålunda har, bland annat, intagits stadgande därom att, där valdistrikt för val av landstingsmän samt kommunal- eller stadsfullmäktige omfattar två eller flera distrikt för kyrkliga val eller delar av sådana distrikt, röstlängden skall ytterligare uppdelas så, att en särskild del kommer på varje kyrkligt valdistrikt eller del därav. Tillägget är nödvändigt för möjliggörande i varje fall av röstlängdens användning vid de kyrkliga valen. Därjämte har föreskrivits, att i röstlängden jämväl skall antecknas, då en person saknar rösträtt på den grund, att han är medlem av icke territoriell församling. Enligt förslagen till lag om församlingsstyrelse och till lag om församlingsstyrelse i Stockholm saknar nämligen medlem av icke territoriell församling rösträtt inom den territoriella församling, där han är bosatt, och det synes i följd härav nödvändigt, att anteckning verkställas i röstlängden, utvisande att han ej äger rösträtt i sistnämnda församling.

Kap. 4. Om valdag.

Bestämmelser angående valdag m. m. återfinnas i den sakkunniges förslag under kapitel 5.

§ 11.

Första momentet motsvarar § 2 mom. 1 i den sakkunniges förslag och överensstämmer med landstingslagen 9 §. första till och med tredje styckena.

Andra momentets första stycke överensstämmer med L. § 29 mom. 4, andra stycket, samt sakkunnigförslaget § 3 mom. 1, första stycket. Momentets andra stycke är avsett att ersätta L. § 80 mom. 1, andra stycket, jämte en del av hänvisningen i första stycket och motsvarar sakkunnigförslaget § 3 mom. 1, andra stycket.

Tredje momentet motsvarar S. § 23 mom. 2, första stycket. Momentet överensstämmer, bortsett från några mindre väsentliga formella olikheter, med § 3 mom. 2 i sakkunnigförslaget.

I fjärde momentet hava bestämmelser meddelats angående tiden för val av kyrkofullmäktige.

I femte momentet göres förbehåll i anledning av de särskilda föreskrifterna i kommunalförordningen för Stockholm § 6 mom. 2 samt förslaget till lag om församlingsstyrelse i Stockholm kap. 2 § 7.

I utkastet upptogs samma bestämmelser, som nu gälla, i fråga om den tid, inom vilken val av stadsfullmäktige skulle äga rum. Motsvarande tidsbegränsning upptogs för val av kyrkofullmäktige.

Utkastet.

Länsstyrelsen i Östergötlands län har ansett de i utkastet föreslagna tiderna för kyrko- och stadsfullmäktigvalen mindre lämpliga. Därest dessa val skulle företagas så sent på hösten, som i utkastet angivits, syntes möta mycket stor svårighet för länsstyrelserna — om dessa myndigheter trots allt skulle företaga sammanräkningar för dessa val — att utan stark och för arbetets omsorgsfulla utförande menlig forcering av arbetet, för vilket säkerligen julhelgen måste tagas i anspråk, medhinna dessa sammanräkningar före det nya årets inträde.

Yttrande.

I anslutning till de i förevarande paragraf meddelade bestämmelserna angående förbud i vissa fall att sammanföra val vill jag här något ingå på frågan om vals sammanförande.

Sammanförande av val.

På grund av en inom andra kammaren väckt motion, nr 23, av herr Olsson i Gävle m. fl. anhöll 1925 års riksdag i skrivelse till Kungl. Maj:t den 22 april 1925, nr 130, om utredning och förslag till sådana ändringar i gällande förordningar, att val av kommunal- och stadsfullmäktige finge äga rum vid samma förrättning som val av landstingsmän.

Genom proposition, nr 107, framlade Kungl. Maj:t för 1926 års riksdag förslag till lagändringar, åsyftande att tillgodose de sålunda framförda önskemålen. Vid anmälan i statsråd den 12 februari 1926 av nämnda förslag yttrade chefen för socialdepartementet, statsrådet Möller — sedan han framhållit, att från vissa håll den synpunkten framförts, att man skulle låta anstå med valsammanförandet till dess utredning och förslag angående den allmänna formella revisionen av kommunallagarna och en allmän kommunal vallag låge färdiga — bland annat, att det syntes riktigast att omedelbart tillgodose kravet på möjlighet till valsammanföring. Genom ett dylikt tillvägagångssätt vunne man också enligt föredragandens mening den väsentliga fördelen, att man så att säga kunde pröva sig fram till en lämplig lösning av förevarande spörsmål, och att man, då det gällde att i en blivande kommunal vallag skapa ett slutgiltigt system, kunde draga fördel av erfarenheter från höstvalen 1926 och därvid tillämpade bestämmelser.

De framlagda förslagen antogs i huvudsak oförändrade av riksdagen, varefter nu gällande bestämmelser angående valsammanföring utfärdades genom särskilda lagar den 21 maj 1926.

Genom cirkulär från socialdepartementet den 29 september 1926 till länsstyrelserna i samtliga län anmodades härefter — under framhållande att det vore av vikt att erhålla kännedom dels angående den omfattning, i vilken gemensamma valförrättningar förekommit vid landstings- och kommunvalen under hösten 1926, dels ock angående de erfarenheter, som kunde hava gjorts beträffande olägenheterna av gemensamt förrättande av flera val — länsstyrelserna att, sedan tillfälle att i ärendet avgiva yttrande beretts magistraten i de städer i länet, där valen förrättats gemensamt samt röstsammanräkning ägt rum, inkomma med redogörelse i angivna hänseenden för

länets vidkommande, därvid särskilt borde angivas, huruvida såsom följd av gemensam valförrättning kassering av valsedlar förekommit i någon större omfattning, samt, om så varit förhållandet, vilka de oftast förekommande kassationsgrunderna varit. Därest i något hänseende ändring i de i avseende å gemensamma valförrättningar meddelade bestämmelserna ansåges påkallad, skulle detta tillika angivas.

På grund av cirkulärskrivelsen inkommo till socialdepartementet redogörelser i fråga om gemensamt förrättade landstingsmänna- och fullmäktigval från länsstyrelserna i samtliga län samt från magistraterna i 26 städer. Vidare avgav svenska landstingsförbundets byrå, vilken erhållit tillfälle taga del av dessa redogörelser, en på grundval härav upprättad sammanfattning av erfarenheterna vid sammanförande av ifrågavarande val. Redogörelserna ävensom nämnda sammanfattning överlämnades därefter till den sakkunnige och hava tagits i övervägande vid fullgörandet av den sakkunniges uppdrag. Av den verkställda utredningen framgår bland annat följande:

Valsammanföring av landstingsmänna- och fullmäktigval ägde vid omförmälda val rum i 41 procent av samtliga de städer och i 59 procent av samtliga de landskommuner, där dylik sammanföring kunnat ske. Svenska landstingsförbundets byrå har härtill anmärkt, att den relativt stora utsträckning, i vilken valsammanföring praktiserats och som måste anses såsom ett uttryck för att reformen verkligen motsvarade ett allmänt känt behov, förefölle för städernas vidkommande så mycket mera anmärkningsvärd, om vederbörlig hänsyn toges därtill, att författningarna i ämnet utkommit så sent, att sannolikt i flera fall stadsfullmäktige avslutat arbetet före sommarferierna och att följaktligen särskilda svårigheter förelegat att träffa avgörande i ärendet före den 15 juli. Även för landskommunerna syntes den sena tidpunkten för författningarnas utfärdande varit ägnad att i någon mån reducera antalet valsammanföringar. I varje fall vore dock ådagalagt, att den under den tidigare diskussionen uttalade uppfattningen, att något verkligt intresse för en dylik valsammanföring icke förefunnos i orterna, saknat grund.

Såsom totalomdöme om de förrättade valen framhålles i flertalet utlåtanden antingen att allt i stort sett fungerat tillfredsställande eller att inga särskilda eller i varje fall inga mera betydande olägenheter kunnat förmärkas. I en del redogörelser utsåges direkt, att de gemensamma valen medfört påtagliga fördelar eller överträffat de förväntningar, som knutits till desamma.

Vissa anmärkningar såväl av mera allmän som av speciell beskaffenhet hava emellertid framställts. Beträffande de speciella erinringarna, vilka till stor del röra förväxling och kassation av valsedlar, vill jag yttra mig i det följande under vederbörliga paragrafer. Rörande de allmänna anmärkningarna må följande anföras.

Några myndigheter hava framhållit att omgång och dröjsmål vållats med röstdelnarnas avgivande. Vidare har påpekats, att större krav på grund av de gemensamma valförrättningarna måste ställas på valförrättarna och att reformen medfört väsentligt ökat arbete för dem omedelbart efter röstningens avslutande. Man har även påstått, att reformen medfört ökade kostnader till följd av förhyrande av ökat antal vallokaler och anlitande av större antal valförrättare. En länsstyrelse har anmärkt, att systemet medfört viss långrandighet i protokollsskrivningen och från olika håll har framhållits att reformen medfört ökning i sammanräkningsarbetet. Vad angår anmärkningen, att omgång och dröjsmål vållats med röstdel-

larnas avlämnande, må emellertid framhållas att från flera håll uttalats, att förrättningarna gått raskt undan och kunnat fortgå med ungefär samma snabbhet som förut; några myndigheter hava till och med förklarat, att reformen varit tidsbesparande.

Vidkommande sammanförande av kyrkliga val med kommunala val får jag erinra, att kyrkofullmäktigsakkunniga i sitt betänkande förordade, att kyrkofullmäktigvalen, där så låte sig göra, skulle utsättas att äga rum samtidigt med kommunal- respektive stadsfullmäktigvalen. Genom en sådan anordning uppnåddes, anförde de sakkunniga, att valmännen mindre ofta behövde besväras med särskilda, nära varandra påkommande valförrättningar. I de utlåtanden och yttranden, som på sin tid avgåvos över nämnda betänkande, hävdades emellertid i allmänhet den ståndpunkten, att de kyrkliga fullmäktigvalen under inga förhållanden borde förrättas samtidigt med de borgerliga valen.

Vid val, där länsstyrelse har att verkställa sammanräkning, torde svårigheter kunna uppkomma för styrelsen att medhinna sammanräkningen före det nya årets ingång, om valet finge hållas så sent som beträffande kyrkofullmäktigvalen föreslagits i utkastet. Med hänsyn härtill har jag funnit lämpligt att i föreliggande förslag upptaga bestämmelse, att val av kyrkofullmäktige för församling, som består av enbart landsbygd eller av landsbygd och stad — i likhet med vad som gäller i fråga om kommunalfullmäktige — skall förrättas senast den 20 oktober.

Departements-
chefen.

Som jag ämnar närmare beröra vid behandlingen av § 42 i föreliggande förslag, förordar jag, att sammanräkning av stadsfullmäktigval liksom hittills skall verkställas av magistraten ävensom att sammanräkning vid val av kyrkofullmäktige för stadsförsamling skall företagas av samma myndighet. Vid sådant förhållande synes anledning icke föreligga att ändra tiderna för stadsfullmäktigvalen och valen av kyrkofullmäktige för stadsförsamlingar.

Vad angår sammanförande av val, hava de nu gällande bestämmelserna härom, såsom torde framgå av den redogörelse jag nyss lämnat, i huvudsak visat sig lämpliga. För kyrkliga val har jag dock ej ansett mig kunna förorda, att dessa må förrättas samtidigt med kommunala val. Ett visst hinder härför synes möta redan däri, att särskild ledamot eller deputerad, enligt vad som föreslagits vid § 5, må utses att tjänstgöra i valnämnden eller magistraten såsom valförrättare vid kyrkligt val. Jag delar även de betänkligheter chefen för ecklesiastikdepartementet uttryckt mot sammanförande av kyrkliga och borgerliga val. Oaktat det är avsett, att kyrkofullmäktigvalen i regel icke skola förrättas samma år som kommunala val, torde uttryckligen böra föreskrivas, att sammanförande av kyrkligt val med kommunalt val ej må äga rum.

Däremot synes det synnerligen lämpligt, att där två kyrkliga val skola förrättas inom en församling eller del av församling, dessa val förrättas i samband med varandra. Jag förordar också, att ett sådant sammanförande, där det kan äga rum, göres obligatoriskt. Sammanförande är möjligt dels då kyrkofullmäktige skola väljas såväl för kyrklig samfällighet som för församling, vilken helt eller delvis ingår i samfälligheten, dels ock då fullmäktige

skola tillsättas både i församling och i skoldistrikt, som utgör del av församlingen. Skola åter tre kyrkliga val — såsom är tänkbart — äga rum inom en församling eller församlingsdel, böra ej samtliga dessa val företagas i samband med varandra. För detta fall har därför i föreliggande förslag givits en särskild undantagsbestämmelse. Valdagen för val av kyrkofullmäktige för kyrklig samfällighet kommer vid valens sammanförande att bestämmas av de beslutande kyrkliga organen för de i samfälligheten helt eller delvis ingående församlingar, för vilka kyrkofullmäktige jämväl skola väljas. Likaså kommer församlingens beslutande organ att, där sammanförande kan ske, bestämma dagen för val av kyrkofullmäktige för skoldistrikt, som utgör del av församlingen. Där sammanförande ej kan äga rum, skall samfällighetens eller skoldistriktets organ bestämma dagen för fullmäktigval för samfälligheten respektive skoldistriktet.

§§ 12—19.

Genom lagen den 20 maj 1921 hava vissa föreskrifter meddelats i fråga om val av kommunal-, municipal- och stadsfullmäktige samt av landstingsmän. Som en följd av den av mig tillstyrkta valdistriktsindelingen även vid kommunala val i stad bör — såsom också den sakkunnige förordat — 9 §, första stycket, av nämnda lag upphöra att gälla. Huvuddelen av föreskrifterna i lagen skola ersättas med förevarande paragrafer. De bestämmelser, som innefattas i 7 §, andra och tredje samt femte och sjätte styckena, i lagen äga motsvarigheter i §§ 33 och 34 av föreliggande förslag. Stadgandet i 7 § första stycket har intagits i § 22 mom. 1, första stycket; bestämmelsen i fjärde stycket av samma paragraf torde däremot av skäl, som jag vill framhålla vid behandlingen av § 33 i föreliggande förslag, böra upphöra att gälla. Bestämmelserna i 6 §, första stycket, första punkten, och andra stycket, hava intagits i § 20 mom. 4 av föreliggande förslag. De bestämmelser i lagen, som motsvara nu ifrågavarande paragrafer, hava här kompletterats med föreskrifter av enahanda innehåll i fråga om val av kyrkofullmäktige. I sakkunnigförslaget motsvaras paragraferna av §§ 4—8 och 10—12; § 9 i sakkunnigförslaget motsvarar 7 § i lagen.

En princip beträffande reglerna om sammanförande av val är, att den väljande alltid skall hava tillfälle att på en gång avlämna röstsedel för båda valen. Dessa böra alltså pågå mellan samma klockslag. Redan med nuvarande bestämmelser torde också gälla att, då två val utsättas att äga rum å samma dag och det ena av valen enligt nu behandlade stadganden utsträcker till flera dagar, exakt samma utsträckning skall äga rum beträffande det andra valet. Då det synes lämpligt, att detta kommer till direkt uttryck i lagen, har stadgande därom upptagits under § 15.

Paragraferna 17 och 18 motsvara 8 § och 9 § andra stycket i 1921 års lag samt §§ 10 och 11 i sakkunnigförslaget. För köping och municipalsamhälle har ansetts lika litet som för stad finnas behov därav, att valet de särskilda förrättningsdagarna hålles på olika ställen. Däremot kan för vidsträckta kommuner eller valdistrikt på landet med högst 3,000 invånare vara önskvärt,

att valet endera förrättningsdagen äger rum å annan tillgänglig lokal än den sedvanliga; i sådana kommuner eller valdistrikt kan även en tredje förrättningsdag å särskilt ställe stundom vara önskvärd.

Vad angår de nya föreskrifterna om val av kyrkofullmäktige, ansluta sig dessa i fråga om församling eller valdistrikt på landet till reglerna för val av kommunalfullmäktige och i fråga om församling eller valdistrikt i stad till reglerna för val av stadsfullmäktige och landstingsmän för stad.

Kap. 5. Om vals kungörande och förrättande.

Bestämmelser angående vals kungörande, förrättande och avslutande m. m. återfinnas i den sakkunniges förslag under kapitel 6.

§ 20.

Första momentet, som motsvarar § 1 mom. 1 i den sakkunniges förslag, ersätter landstingslagens 11 § 2 mom. c) samt en del av hänvisningen i 3 mom. av samma paragraf. Tillräcklig anledning att, som den sakkunnige föreslagit, föreskriva, att kungörelsen skall innehålla erinran om den skyldighet, som för vissa fall åligger valförrättare att ofördröjligen till den myndighet, som har att verkställa sammanräkning av de vid valet avgivna rösterna, insända valhandlingarna, har icke ansetts föreligga.

Andra momentet, som motsvarar § 1 mom. 2, med undantag för detta moments sista punkt, i den sakkunniges förslag, är avsett att ersätta L. § 29 mom. 4, tredje stycket, tredje och fjärde punkterna, och en del av den allmänna hänvisningen i § 80 mom. 1 samt en del av bestämmelserna i S. § 23 mom. 2. På grund av likheten med kungörelse om allmän rådstuga torde — såsom den sakkunnige anfört — ifrågavarande kungörelse böra utfärdas av magistraten eller stadsstyrelsen, icke blott av dess ordförande. Bestämmelser om utsättande av valdag m. m. »särskilt för varje valdistrikt» äger uppenbarligen betydelse blott för stad; ett uttryckligt angivande av denna inskränkning har emellertid syntts överflödigt.

Tredje momentet innefattar bestämmelser angående kungörelse om val av kyrkofullmäktige.

Fjärde momentet motsvarar 6 §, första stycket, första punkten, och andra stycket av samma paragraf i lagen den 20 maj 1921 med föreskrifter i fråga om val av kommunal-, municipal- och stadsfullmäktige samt av landstingsmän.

I fråga om Stockholms stad skall enligt femte momentet, som har sin motsvarighet i den sakkunniges förslag § 1 andra momentets sista punkt, gälla vad särskilt är stadgat om kallelse till val av stadsfullmäktige och kyrkofullmäktige.

§ 21.

I L. § 29 mom. 6, första stycket, S. § 24 mom. 2, första stycket, kommunalförordningen för Stockholm § 10 mom. 2, andra stycket, samt landstingslagen 11 § 2 mom. e) första stycket återfinnes stadgandet i första styckets andra punkt. Övriga bestämmelser bliva först genom denna paragraf uttryckligen tillämpliga på de val, varom här är fråga. Bestämmelserna överens-

stämma med lagen om val till riksdagen 57 §. Paragrafen motsvarar § 2 mom. 2 i sakkunnigförslaget.

§ 22.

Paragrafen motsvarar § 3 i den sakkunniges förslag.

Första momentet äger motsvarighet i L. § 29 mom. 4, tredje stycket, första och andra punkterna, S. § 23 mom. 2, andra stycket, kommunalförordningen för Stockholm § 10 mom. 2, första stycket, samt landstingslagen 11 § 2 mom. b) och 3 mom. ävensom i 7 §, första stycket, av lagen den 20 maj 1921 med vissa föreskrifter i fråga om val av kommunal-, municipal- och stadsfullmäktige samt av landstingsmän. Vissa av dessa lagrum böra jämföras med stadgandena om behörighet att utfärda kungörelse, i vilka stadganden behörighet att bestämma vallokal och valtider förutsättes.

Med anledning av den i detta moment intagna bestämmelsen angående uppehåll i valförrättning på grund av högmässogudstjänst må erinras om följande.

*Uppehåll i
valförrättning
på grund av
gudstjänst.*

I fråga om val av kommunalfullmäktige och av landstingsmän på landet gäller nu att, där allmän gudstjänst å valdagen hålles inom kommunen, uppehåll skall göras för den tid gudstjänsten pågår. Angående val av stadsfullmäktige samt av landstingsmän i stad gäller att, där allmän gudstjänst å valdagen hålles inom staden, uppehåll skall göras för den tid gudstjänsten pågår. I lagen om val till riksdagen 58 §, enligt den lydelse detta lagrum hade före ikraftträdandet av lagen den 12 maj 1927, stadgades med avseende å val till andra kammaren, att vid förrättande av sådant val skulle, där allmän gudstjänst hölles inom valdistriktet, uppehåll göras för den tid gudstjänsten påginge.

Vid 1926 års riksdag väcktes i andra kammaren av *herr Wiklund* en motion, nr 18, åsyftande ett förtydligande av föreskrifterna om uppehåll i valförrättning på grund av allmän gudstjänst. Motionären framhöll därvid, bland annat, att stor meningsskiljaktighet rått i fråga om tillämpningen av nyssnämnda stadgande i lagen om val till riksdagen. Han ansåg, att det låge närmast till hands för att råda bot härför, att lagändring vidtoges, som låte innehållet framstå i full klarhet. Därvid påpekade motionären även önskvärdheten av att i samband med en ändring i lagen om val till riksdagen jämväl motsvarande stadganden i kommunallagarna bleve föremål för ändring.

I sitt i ärendet avgivna utlåtande, nr 7, yttrade *konstitutionsutskottet*, att den tveksamhet, som föreläge rörande innebörden av nämnda bestämmelse i lagen om val till riksdagen, enligt utskottets mening borde undanröjas genom lagändring. Utskottet föreslog därför, att riksdagen hos Kungl. Maj:t måtte anhålla om utredning och förslag i ämnet. Därvid borde jämväl motsvarande bestämmelser i de kommunala författningarna bliva föremål för prövning. Denna hemställan bifölls av riksdagen, som i skrivelse den 24 februari 1926, nr 44, anhöll om utredning i bland annat nu berörda hänseende.

I anledning av riksdagsskrivelsen inhämtades utlåtanden från samtliga länsstyrelser. I dessa utlåtanden förordade det övervägande flertalet av myndigheterna ändring i det dåvarande stadgandet i lagen om val till riks-

dagen om uppehåll i valförrättning på grund av gudstjänst. Merendels utgingo myndigheterna härvid från, att meningen med berörda stadgande vore, att uppehåll skulle göras, då allmän gudstjänst hölles i församling, vartill valdistriktet hörde, och föreslogo lagändring i enlighet härmed. Flera myndigheter betonade därvid uttryckligen, att överensstämmelse i förevarande avseende borde råda mellan lagen om val till riksdagen och kommunalförordningarna. Tre länsstyrelser föreslogo, att uppehåll blott borde göras under högmässogudstjänst. Tre länsstyrelser ifrågasatte, huruvida föreskrift om uppehåll på grund av allmän gudstjänst över huvud borde bibehållas. En länsstyrelse ansåg, att bestämmelserna för kommunala val borde gälla även för val till riksdagens andra kammare; en annan ansåg, att bestämmelserna för kommunala val borde bringas att överensstämma med då gällande stadgande i lagen om val till riksdagen.

Vad angår val till andra kammaren anmäldes riksdagsskrivelsen och den sålunda förebragta utredningen i statsrådet den 24 februari 1927 av dåvarande chefen för justitiedepartementet, *statsrådet Thyren*. Departementschefen förordade därvid, att stadgandet i lagen om val till riksdagen om uppehåll i valförrättning under gudstjänst skulle utgå. I överensstämmelse härmed avfattades det förslag till lag om ändring i vissa delar av lagen den 26 november 1920 om val till riksdagen, som genom proposition, nr 188, framlades för 1927 års riksdag.

I en med anledning av propositionen inom andra kammaren väckt motion, nr 306, hemställde *herr Petersson* i Lerbäcksbyn *m. fl.* bland annat, att i lagen om val till riksdagen måtte intagas bestämmelse därom att, där allmän gudstjänst å valdagen hölles inom församling, till vilken valdistriktet eller del därav hörde, uppehåll i valförrättningen skulle göras för den tid gudstjänsten påginge.

I utlåtande nr 17 anförde *konstitutionsutskottet* bland annat:

Såsom i motionen framhållits, syntes den lösning Kungl. Maj:t ville giva åt förevarande spörsmål näppeligen varit avsedd med riksdagens skrivelse. Utskottet funne det ej vara förenligt med god borgerlig och kyrklig ordning, att valförrättning påginge samtidigt med högmässogudstjänst i orten.

Utskottet ville sålunda, i överensstämmelse med den uppfattning, som kommit till uttryck i utskottets år 1926 i ämnet avgivna utlåtande, föreslå, att i ifrågavarande paragraf av lagen om val till riksdagen stadgades, att uppehåll i valförrättningen skulle göras under den tid, då högmässogudstjänst påginge i den församling, till vilken valdistriktet hörde. Det syntes böra utsägas, att endast högmässogudstjänst skulle föranleda avbrott i valförrättningen. Till annan gudstjänst kunde hänsyn icke skäligen tagas, då det skulle föranleda upprepade avbrott i valförrättningen. Det vore givetvis önskvärt, att avbrott av ifrågavarande anledning överhuvud i möjligaste mån undvekes, och utskottet förutsatte, att tiden för gudstjänst skulle, där så erfordrades, kunna för sådant ändamål jämkas. Särskilt för de fall, där ett valdistrikt vore delat på flera församlingar, eller där högmässogudstjänst hölles på flera ställen inom en församling å olika tider, syntes dylikt behov böra beaktas. Att i lagen giva bestämmelser därutinnan kunde ej lämpligen ske, utan förlitade sig utskottet därpå, att de kyrkliga myndigheterna skulle tillse, att högmässogudstjänster å valdagen hölles å sådana tider, att avbrott i valförrättningen på grund därav skedde i minsta möjliga utsträckning.

Vad utskottet sålunda anført vann riksdagens bifall. Med anledning av riksdagens beslut föreskrevs härefter genom förenämnda lag den 12 maj 1927, att, där vid val till andra kammaren högmässogudstjänst å valdagen hålles i den församling, till vilken valdistriktet hör, uppehåll skall göras för den tid gudstjänsten pågår.

Den sakkunnige.

Den sakkunnige har i sitt förslag upptagit samma föreskrift rörande uppehåll i valförrättning för gudstjänst, som nu finnes beträffande val till riksdagens andra kammare.

Länsstyrelsen i Göteborgs och Bohus län har förmenat, att, med hänsyn till att högmässogudstjänst för församling, som saknade kyrka, plägade hållas i kyrkan inom någon grannförsamling, »i församling» med fördel kunde ändras till »för församling».

Departements-
chefen.

Någon anledning till olika bestämmelser i fråga om uppehåll i valförrättning för gudstjänst vid val till riksdagens andra kammare och vid nu ifrågasvarande val synes icke föreligga. Av samma skäl har den av länsstyrelsen i Göteborgs och Bohus län framställda anmärkningen icke föranlett någon ändring i stadgandet. För kommunala och kyrkliga val har därför här givits samma föreskrift, som enligt lagen om val till riksdagen 58 § i dess nuvarande lydelse gäller i fråga om andrakammarval.

Andra momentet överensstämmer vad angår val av landstingsmän med landstingslagen 9 § fjärde stycket. Motsvarande bestämmelser finnas i L. § 29 mom. 4, sista stycket, S. § 23 mom. 2, sista stycket, samt kommunalförordningen för Stockholm § 8 mom. 3, vilka lagrum, de båda förstnämnda helt och det sistnämnda delvis, ersättas av stadgandena i detta moment. Likaså ersättes av förevarande stadganden viss del av hänvisningen i L. § 80 mom. 1 tredje stycket.

I fråga om sammanförande av val får jag hänvisa till vad som anförts därom vid § 11. Här vill jag dock anmäla, att länsstyrelsen i Kopparbergs län i anledning av socialdepartementets cirkulär den 29 september 1926 föreslagit en föreskrift av innebörd, att röstavlämnandet vid gemensamma val skulle ske vid olika bord, varför skulle erfordras dubbla röstlängder och två urnor samt måhända en utökning av valnämnden. Anordningen vore enligt länsstyrelsens uppfattning ägnad att förebygga användning av felaktiga valsedlar samt skulle medföra, att förrättningen ginge fortare. Jag har emellertid icke funnit anledning föreslå en uttrycklig föreskrift i det avseende länsstyrelsen påyrkat. Bestämmelserna enligt föreliggande förslag lära — liksom de hittills gällande — icke lägga hinder i vägen för det förfaringssätt länsstyrelsen föreslagit.

§ 23.

Paragrafen har sin motsvarighet i sakkunnigförslaget § 4 och motsvarar L. § 29 mom. 5, första—tredje, sjunde och — utom sista punkten — nionde styckena, S. § 24 mom. 1, första—tredje, sjunde och — utom sista punkten — nionde styckena, kommunalförordningen för Stockholm § 10 mom. 1 första—tredje, sjunde och — utom sista punkten — nionde styckena samt landstings-

lagen § 10 första—fjärde, åttonde, tionde och — utom sista punkten — elfte styckena.

Genom lagarna den 21 maj 1926 möjliggjordes anbringande å valsedel vid fullmäktig- och landstingsmannaval av beteckning i ord för det slag av val sedeln avsåge. Bestämmelsen härom ingick bland de bestämmelser, som då meddelades i syfte att förebygga förväxlingar vid samtidiga valförrättningar.

*Obligatorisk
valbeteckning
vid gemen-
samma val.*

Den sakkunnige har nu föreslagit föreskrift om obligatorisk valbeteckning å valsedel avgiven vid val, som förrättas å samma dag och inför samma valförrättare som annat val, och till stöd härför anført följande:

Den sak-
kunnige.

När särskilda val förrättades samtidigt och inför samma valförrättare, vore valbeteckning nyttig till undvikande därav, att en för ett visst val avsedd valsedel avlämnades vid ett annat val. Antagligen skulle partiernas valledningar i regel sörja därför, att av dem tillhandahållna valsedlar innehölle valbeteckning. En lagbestämmelse om obligatorisk valbeteckning syntes dock vara önskvärd.

Frågan om obligatorisk valbeteckning har berörts redan vid ett tidigare tillfälle. I propositionen till 1926 års riksdag, nr 107, däri, såsom förut angivits, förslag framlades angående sammanförande av val, framhöll nämligen föredragande departementschefen, att flera myndigheter — *länsstyrelserna i Södermanlands, Kronobergs, Blekinge, Kristianstads, Västmanlands, Värmlands, Västerbottens och Norrbottens län samt stadsstyrelsen i Katrineholm* — och *svenska landskommunernas förbund* i avgivna yttranden hållit före, att påskrift eller stämpel å valsedel borde föreskrivas såsom obligatorisk. Därvid hade från en del håll uttryckligen framhållits, såsom konsekvens av stadgande om obligatorisk påskrift eller stämpel, att valsedel, som icke vederbörligen stämplat, borde kasseras. Föredraganden tillstyrkte emellertid icke en sådan obligatorisk påskrift å valsedel. Såsom skäl mot en sådan bestämmelse anförde han, att om dylik föreskrift infördes detta givetvis skulle leda därhän, att sedel, som icke vore försedd med lagstadgad beteckning, måste kasseras. Valförrättaren kunde, då valkuvertet överlämnades till honom, väl kontrollera, att detta hade lagstadgad påskrift, men att sedeln hade sådan påskrift kunde allenast väljaren tillse. Förslagets genomförande skulle sålunda, anförde föredraganden, efter allt att döma skapa nya kassationsanledningar.

I anledning av den sakkunniges förslag hava nu åter vissa myndigheter yttrat sig i frågan.

Yttranden.

Stockholms stadsfullmäktige, i vilkas yttrande överståthållarämbetet instämt, har anført bland annat:

Även om syftet med den föreslagna bestämmelsen finge anses behjärtansvärt — i verkligheten komme detta syfte genom vederbörande valorganisationers försorg helt visst att bliva liksom hittills i huvudsak tillgodosett — måste stadsfullmäktige avstyrka densamma med hänsyn till de därav följande nya grunderna för kassation.

Magistraten i Stockholm har avstyrkt förslaget.

Länsstyrelsen i Jämtlands län har ansett en lagbestämmelse om obligatorisk valbeteckning icke vara önskvärd samt därvid anført:

Vid kommunalfullmäktigval förekomme oftare än vid övriga val separatlistor, vilka utgjorde uttryck för lokala intressegrupperingar, fristående från de politiska skiljelinjerna. Sådana gruppbildningar kunde ju vara fullt berättigade. Beträffande dylika listor kunde man icke antaga, att föreskriften om obligatorisk valbeteckning alltid skulle komma att iakttagas och underlåtenhet därutinnan skulle tydligen föranleda kassation, vilken således komme att huvudsakligen gå ut över ett visst slag av listor. En sådan påföljd syntes dock knappast vara befogad.

Däremot har den sakkunniges förslag uttryckligen tillstyrkts av *länsstyrelserna i Stockholms, Uppsala och Kalmar län*. Sålunda anför länsstyrelsen i Stockholms län, att bestämmelsen väl kunde synas sträng men att den, om den också icke vore absolut nödvändig, dock vore synnerligen önskvärd såsom undanröjande största delen av svårigheterna för valförrättarna att verkställa sammanräkning vid samtidiga val.

Särskild färg på valsedlar och valkuvert för olika val.

En annan fråga, som även sammanhänger med sammanförande av val, torde böra här i korthet beröras. Jag åsyftar vissa förslag, som framställets om särskild färg på valkuvert och valsedlar för olika val. Även detta spörsmål berördes i nyssnämnda proposition, nr 107, till 1926 års riksdag. Föredragande departementschefen framhöll sålunda, att i en del utlåtanden föreslagits antingen olika färg på valkuverten eller också olika färg beträffande såväl valkuvert som valsedlar. Även här invände föredraganden, att förslaget, att valsedeln ovillkorligen skulle vara av viss föreskriven färg, olika för olika val, måste skapa nya kassationsanledningar. Att utan synnerligen trängande skäl frångå bestämmelsen, att valsedlarna skola vara av vitt papper syntes föredraganden för övrigt böra undvikas även om annan färg än vit icke gjordes obligatorisk, detta bland annat av den anledningen, att valhemligheten härigenom i högre grad än vid systemet med vita sedlar skulle kunna äventyras. Beträffande förslaget om färgade kuvert, en färg för vartdera valet, syntes fördelen av en föreskrift i sådant syfte sannolikt bliva så gott som ingen, om icke motsvarande stadgande komme att avse jämväl valsedlarna. Fördelen av en sådan allenast valkuvert gällande föreskrift syntes, anförde föredraganden vidare, inskränka sig därtill, att därigenom valförrättaren finge något lättare att sortera kuverten före räkningen. Men denna fördel syntes icke vara av den räckvidd, att den ensamt kunde motivera ett frångående av det nuvarande systemet.

Yttranden.

Av myndigheterna, som yttrat sig i anledning av socialdepartementets cirkulär den 29 september 1926, har *länsstyrelsen i Kalmar län* ifrågasatt, huruvida det icke vore lämpligt, att för undvikande av förväxling använda valsedlar av olika färg för varje val. Liknande synpunkt har även framställts av *magistraten i Trälleborg*, som förordat en föreskrift av innebörd, att valkuverten för de olika valen skulle vara olika färgade samt att röstsedlarna vid de olika valen erhöles samma färg som kuverten.

Beträffande paragrafen i övrigt har *länsstyrelsen i Malmöhus län* för att hindra att en väljargrupp i avsikt att obehörigen stärka sitt rösttal såsom väljarbeteckning använde ett ord eller en ordsammanställning, som lätteligen

kunde uppfattas endast utgöra beteckning för valet, föreslagit en bestämmelse av innehåll, att som väljarbeteckning icke finge användas ord eller ordsammanställning, som helt eller huvudsakligen utgjordes av valbeteckning.

Den sakkunniges förslag om obligatorisk valbeteckning å sedlarna vid samtidigt förrättade val har jag ej ansett mig böra tillstyrka. Tillräckliga skäl att på denna punkt vidtaga ändring i nu gällande föreskrifter synas icke hava förebragts. Därjämte strider förslaget mot en princip, som år 1926 i viss mån var vägledande vid prövningen av frågan om de föreskrifter, som vore erforderliga och önskvärda till förebyggande av förväxlingar vid samtida valförrättningar, nämligen att bestämmelserna, i den mån kontrollen över att de efterlevas ankommer på valförrättaren, böra äga obligatorisk giltighet, medan däremot, där någon sådan kontroll icke kan utövas av valförrättaren, bestämmelserna böra hava formen av anvisningar på förfaringsätt, som lämpligen kunna begagnas men icke skola vara obligatoriska. Huvudsakligen betingas principen av omsorgen att icke genom bestämmelserna skapa nya kassationsanledningar eller nya anledningar till vals upphävande.

Förslagen om föreskrift angående färgade valsedlar eller valkuvert har jag även funnit mig böra avstyrka. Jag vill härvid påpeka, att något hinder ej möter att, då två val företagas samtidigt, använda kuvert av olika färg för vardera valet, något som genomgående torde hava tillämpats vid 1926 års val. Ej heller har jag ansett mig böra tillstyrka det av länsstyrelsen i Malmöhus län framställda förslaget. Något behov av föreskrifter i detta hänseende synes icke föreligga.

§ 24.

Paragrafen motsvarar § 5 mom. 2 i sakkunnigförslaget och överensstämmer i motsvarande delar med landstingslagens 10 §, femte—sjunde styckena och sista punkten i elfte stycket, L. § 29 mom. 5, fjärde—sjätte styckena och sista punkten i nionde stycket, S. § 24 mom. 1, fjärde—sjätte styckena och sista punkten i nionde stycket, samt kommunalförordningen för Stockholm § 10, mom. 1, fjärde—sjätte styckena och sista punkten i nionde stycket.

§ 25.

Paragrafen motsvarar L. § 29 mom. 5, åttonde och tionde—trettonde styckena, S. § 24 mom. 1, åttonde och tionde—trettonde styckena, kommunalförordningen för Stockholm § 10 mom. 1, åttonde och tionde—trettonde styckena samt landstingslagens 10 §, nionde och tolfte—femtonde styckena.

Den sakkunnige har upptagit bestämmelser angående valsedels ogiltighet under § 6.

Enligt den sakkunniges förslag skulle vissa föreskrifter angående valsedlars giltighet, som infördes i kommunallagarna i samband med bestämmelserna om sammanförande av val, upphöra att gälla. Jag åsyftar härmed *dels* föreskriften att, om valsedel, som avgivits vid visst val, förrättat å samma dag som annat val, befinnes vara försedd med valbeteckning

Departements-
chefen.

Valsedlar med
valbeteckning
för ett sam-
tidigt förrät-
tat annat val.

för det senare valet, detta icke föranleder, att sedeln ogillas, *dels ock* föreskriften att, om i ett valkuvert, som lämnats vid val, förrättat å samma dag som annat val, två valsedlar finnas, av vilka den ena är försedd med valbeteckning för det först avsedda valet och den andra för det andra valet, allenast den förra sedeln skall räknas. Bestämmelserna avse att förebygga onödiga kassationer.

Till belysande av, huru dessa föreskrifter verkat vid valen hösten 1926 får jag meddela, att å landsbygden i 12 län, varifrån sifferuppgifter i oförmälda hänseende lämnats i anledning av cirkuläret den 29 september 1926, sammanlagt 3,862 valkuvert med sedlar för kommunalfullmäktigvalet avgivits vid landstingsmannavalet och 4,193 valkuvert med sedlar för landstingsmannavalet avgivits vid fullmäktigvalet, och att i städerna Eskilstuna, Visby, Kristianstad, Hässleholm, Landskrona och Trälleborg sammanlagt 411 dylika kuvert med förväxlade sedlar förekommit vid landstingsmannavalet och 363 vid stadsfullmäktigvalet. Inom 8 län, varifrån sifferuppgifter såväl rörande antalet förväxlade sedlar som antalet på denna grund kasserade sedlar föreligga, blev vid landstingsmannavalet ingen enda av 2,198 förväxlade sedlar förklarad ogill. Vid kommunalfullmäktigvalet blevo 451 av 2,351 förväxlade sedlar kasserade. I städerna Eskilstuna, Visby, Landskrona och Trälleborg, där vid landstingsmannavalet antalet förväxlade sedlar var 368 och vid stadsfullmäktigvalet 330, blev vid intetdera valet någon enda av dessa sedlar förklarad ogill.

Ganska enstämmigt uttala myndigheterna, att förväxling icke förekommit i större omfattning. Av redogörelserna att döma har kassation på grund av förväxling endast förekommit i mycket ringa utsträckning. Såsom den vanligaste kassationsorsaken anges så gott som genomgående, att valsedel uteslutande upptagit namn å icke valbara personer. Av utlåtandena framgår vidare, att den av de gemensamma valen föranledda kassationen endast undantagsvis utövat eller kunnat utöva någon inverkan å valresultatet.

Emellertid hava i yttrandena med anledning av nyssnämnda cirkulär även framställts erinringar angående bestämmelsernas innehåll och deras inverkan på röstsammanräkningen. *Länsstyrelsen i Malmöhus län* har sålunda anført, att dessa bestämmelser närmast tillfredsställde ett formellt rättfärdighetskrav, men att den praktiska fördelen därav visat sig vara skäligen ringa samt att den teoretiska fördelen borde vägas mot den praktiska olägenheten i form av väsentligen ökat arbete för sammanräkningsmyndigheten, vilken olägenhet syntes vara uppenbar. *Länsstyrelsen* har därför hemställt, att bestämmelserna måtte helt upphävas. Vid frånvaro av dessa bestämmelser syntes man, enligt länsstyrelsens förmenande, icke behöva befara kassering av valsedlar i nämnvärd omfattning. Vidare har *länsstyrelsen i Västmanlands län* anført, att det förhållandet att valsedlar, försedda med annan än för valet avsedd partibeteckning, måst godkännas, förorsakat länsstyrelsen ett onödigt extra arbete, samt ifrågasatt, att dylika sedlar skola kasseras, under påpekande, att desamma ytterst sällan förekomme i den omfattning, att de kunde inverka på valutgången. Samma tanke har framkastats av *länsstyrelsen*

i Kronobergs län samt av magistraterna i Torshälla och Västerås, därvid magistraten i Torshälla anført, att ett godkännande av sådana sedlar fullkomligt slumpartat lände till fördel eller till nackdel för ett parti, under det att magistraten i Västerås — som därjämte påpekat att de med oriktig valbeteckning försedda sedlarna vållat extra besvär vid den i övrigt omständliga sammanräkningen — framhållit, att en röstsedel, avgiven av en person, som så helt saknade intresse för den valhandling han utförde, att han icke ens toge hänsyn till vilket slag av röstsedlar han använde, utan vidare syntes kunna lämnas utan avseende vid röstsammanräkningen. Länsstyrelsen i Värmlands län har vitsordat, att granskningen av felaktigt avgivna röstsedlar påtagligen varit ägnad att öka arbetet vid de för länsstyrelsen så betungande röstsammanräkningarna. Ytterligare har såsom en mindre tillfredsställande konsekvens av garantibestämmelserna mot kassering av röstsedlar till följd av valsammanföring anmärkts av länsstyrelserna i Stockholm, Jönköpings, Malmöhus, Göteborgs och Bohus, Älvsborgs, Värmlands, Örebro samt Jämtlands län ävensom magistraten i Torshälla, att ett parti, som vid de särskilda valen använde en och samma partibeteckning, vid förväxling av röstsedlar i konkurrensen med andra partier tillfördes alla sina röster, under det att ett parti, som använde olika partibeteckningar, finge dylika röstsedlar hänfödda till en särskild A-grupp, vilken i och för sig bleve utan betydelse för valets utgång.

Såsom förut angivits innebär den sakkunniges förslag, att bestämmelserna, som nyss berörts, skola upphöra att gälla. Den sakkunnige har i stället föreslagit en uttrycklig föreskrift av innebörd, att valsedel för det fall den enligt därå anbragt valbeteckning avsåge annat val än det, varvid den avgivits, skulle vara ogill. Till motivering har den sakkunnige anført följande:

Den sakkunnige.

Härför talade, att i dylika fall väljarens verkliga avsikt vore allt annat än klar och att sådana sedlar, vare sig väljarbeteckningen saknade eller ägde överensstämmelse med en för det andra valet avsedd väljarbeteckning, komme att, för såvitt de över huvud finge någon praktisk verkan, förrycka valet, antingen genom införande i sammanräkningen av ett nytt parti (kartell, fraktion) eller genom ändring av namngrupperna. Enligt de offentliggjorda erfarenheternas vittnesbörd hade det samtidiga hållandet av olika val redan första gången förlupit utan alltför talrika misstag. Farhågan för så kallad masskassering torde därför icke kunna tillräckligt motivera den mildare nu gällande regeln, vilken hos väljaren förutsatte en avsikt, när det dock efter all sannolikhet allenast föreläge ett föga ursäktligt misstag. I åtskilliga fall, då valsedel enligt nu gällande lag vore ogill, skulle det finnas minst lika starka skäl att låta valsedeln tillgodoräknas visst parti.

Stockholms stadsfullmäktige, i vilkas yttrande överståthållarämbetet instämt, hava yttrat följande:

Yttranden.

Om vid stadsfullmäktigval avgäves valsedel utan valbeteckning, eller med valbeteckning för det samtidigt förrättade elektorsvalet, eller tilläventyrs jämte valsedel för det senare valet, kunde ett dylikt förbiseende knappast giva anledning till någon tvekan om väljarens avsikt vid valet, och hans röst borde följaktligen även, såsom för närvarande, komma den menings-

riktning och de personer till godo, som hans valsedel tillkännagåve att han önskade stödja.

Magistraten i Stockholm har avstyrkt den sakkunniges förslag i förevarande avseende.

Däremot har *länsstyrelsen i Jämtlands län* anført, att länsstyrelsen ansåge den felaktigheten, att valsedel enligt därå anbragt valbeteckning avsåge annat val än det, varvid den avgivits, innebära ett misstag, som icke borde i jämförelse med andra, såsom ogiltighetsgrunder behandlade misstag, lämnas utan påföljd. Även *länsstyrelsen i Kalmar län* har tillstyrkt förslaget i denna del.

Departements-
chefen.

De bestämmelser, om vilka nu är fråga, hava införts i syfte att förebygga onödiga kassationer på grund av sammanförande av val. Den verkställda utredningen beträffande 1926 års val har visat, att bestämmelserna också verkat i sådan riktning. I motsats till den sakkunnige finner jag därför utredningen mera tala för ett bibehållande än ett hävande av dessa bestämmelser. Märkas bör jämväl, att någon säker uppfattning icke kan grundas på de erfarenheter, som hittills vunnits, då bestämmelserna ännu endast prövats vid nyssnämnda val. På grund av det anförda har jag icke ansett mig böra tillstyrka de av den sakkunnige i denna del föreslagna ändringarna.

Den sak-
kunnige.

Den sakkunniges förslag innehåller vidare, såsom en konsekvens av förslaget om obligatorisk valbeteckning för vissa fall, föreskrift därom att valsedel, som saknar valbeteckning, då sådan är föreskriven, är ogill.

Ytterligare innebär den sakkunniges förslag ändring av nu gällande bestämmelser i det fall, att i ett valkuvert finnas flera likalydande valsedlar. Nu gäller, att om dessa valsedlar till antalet äro två, får en sedel räknas, men att i annat fall alla valsedlarna äro ogilla. Den sakkunnige har icke ansett det böra för godkännande av en sedel föreskrivas, att de likalydande valsedlarna skola vara blott två. Ej heller flera likalydande valsedlar syntes nämligen vara ägnade att göra väljarens avsikt tvivelaktig.

Yttranden.

Malmöhus läns landsting har härom anført följande:

Visserligen kunde den nuvarande begränsningen till högst två likalydande valsedlar i samma kuvert ur rationell synpunkt anses mindre hållbar, men fråga vore dock, huruvida den icke, allmänmänskligt bedömd, läte sig åtminstone delvis försvara. Utan berättigad anmärkning syntes nämligen förefintligheten av tvenne lika lydande sedlar i samma kuvert kunna karaktäriseras såsom ett misstag av den röstande, för vilket han icke borde straffas så hårt, att hans röst förklarades ogill, men genast förekomsten av tre stycken sedlar, i synnerhet då sådant i upprepade fall inträffade, väckte gärna misstanken om en viss bestämd avsikt. På grund därav ville landstinget ifrågasätta, huruvida icke nu gällande bestämmelser borde i förevarande hänseende bibehållas.

Länsstyrelsen i Malmöhus län har instämt i landstingets yttrande och därjämte anført, att flera valsedlar i ett kuvert, genom tjockleken av valkuvertets innehåll, skulle kunna användas som kännetecken för viss röstning.

Länsstyrelsen i Norrbottens län har ansett giltig anledning icke vara för handen att godkänna en valsedel för det fall att tre eller flera likalydande

sedlar inlagts i samma kuvert. Länsstyrelsen funne det ursäktligt om en valman av misstag inlade två sedlar, men att, om kuvertet innehölle ett större antal, skäl finnes att misstänka antingen någon bestämd avsikt eller ock okynne, vilket icke synts länsstyrelsen böra genom lagstiftningen uppmuntras.

I motsats till nämnda myndigheter har *länsstyrelsen i Jämtlands län* uttryckligen anslutit sig till den sakkunniges uppfattning därom, att då flera än två lika lydande valsedlar finnas i ett valkuvert, en av dem bör få räknas som giltig.

Länsstyrelsen i Göteborgs och Bohus län har föreslagit, att bland ogiltighetsgrunder för valsedel även borde upptagas uppställande av namnen på annat sätt än som föreskrivits i nästföregående paragraf.

Länsstyrelsen i Södermanlands län har förmält, att vid sammanräkning av de vid val till riksdagens andra kammare avgivna röster befunnits, att i ett vart av 13 valkuvert funnits jämte en valsedel ett innerkuvert till valsedelsförsändelse av äkta make. Länsstyrelsen har under åberopande härav föreslagit bestämmelse, som tydligt angäve, att en sådan sedel vore ogill.

På grund av den ställning jag redan intagit till förslaget om obligatorisk valbeteckning å valsedlarna vid samtidigt förrättade val har föreskriften om ogiltighet för visst fall av valsedel, som saknar valbeteckning, här uteslutits.

Departements-
chefen.

I fråga om den sakkunniges förslag, att då ett valkuvert innehåller flera än två likalydande valsedlar, en sedel skall anses giltig, har jag funnit de skäl myndigheterna anfört häremot bärande. Jag förordar alltså en återgång därutinnan till nu gällande formulering.

Att i förevarande sammanhang, utöver vad som föranledes av den sakkunniges förslag, ingå på frågan om nya kassationsanledningar, synes mig icke lämpligt. Jag har därför icke ansett nödigt upptaga till prövning den nya ogiltighetsgrund, som föreslagits av länsstyrelsen i Göteborgs och Bohus län.

Däremot finner jag länsstyrelsens i Södermanlands län anmärkning visa på en lucka i nu gällande föreskrifter. Jag har med anledning härav i föreliggande förslag upptagit bestämmelse om det fall, som länsstyrelsen avser. Motsvarande bestämmelse synes vid tillfälle böra inflyta i lagen om val till riksdagen.

§ 26.

Paragrafen överensstämmer med § 7 i den sakkunniges förslag och motsvarar L. § 29 mom. 6, andra stycket, S. § 24 mom. 2, andra stycket, kommunalförordningen för Stockholm § 10 mom. 2, tredje stycket, och landstingslagens 11 § 2 mom. e), andra stycket. Därjämte har för sammanhangets skull hit flyttats bestämmelsen, att till varje väljare utlämnas ett valkuvert.

Länsstyrelsen i Uppsala län har ifrågasatt om icke, sedan preliminär sammanräkning genom valnämnden införts, det föreskrivna förfarandet med intryckning av stämpel å valkuvert skulle kunna till lättnad för valnämnden efterskänkas.

Yttrande.

Vägende skäl torde tala för länsstyrelsens erinran. För de fall, i vilka enligt vad jag i det följande ämnar föreslå preliminär rösträkning kommer att företagas, har alltså i denna paragraf undantag gjorts från regeln om anbringande av stämpel å valkuvert. Vad angår förslag, som framställts om

Departements-
chefen.

olika färgade valkuvert vid sammanförande av val, får jag hänvisa till vad jag därom anfört vid § 23.

§ 27.

Paragrafen överensstämmer i huvudsak med § 8 i den sakkunniges förslag och motsvarar L. § 29 mom. 6, tredje—sjätte styckena, S. § 24 mom. 2, tredje—sjätte styckena, kommunalförordningen för Stockholm § 10 mom. 2, fjärde—sjunde styckena, samt landstingslagens 11 § 2 mom. e), tredje—sjätte styckena, vartill mom. 3 hänvisar.

Att bestämmelserna om valsedelsförsändelser, såvitt angår de val, om vilka här är fråga, inarbetats i föreliggande förslag har föranlett vissa avvikelser från sakkunnigförslaget.

§ 28.

Denna paragraf motsvarar kap. 1 § 1 i den sakkunniges förslag till lag om valsedelsförsändelser och är avsedd att ersätta §§ 8 och 9 i lagen den 30 juni 1920 om rätt för vissa väljare att utan inställelse inför valförrättare avgiva valsedel vid vissa kommunala val samt om behandling av valsedelsförsändelse.

Yttranden.

Mot den sakkunniges förslag hava *överståthållarämbetet, Stockholms stadsfullmäktige och stadsfullmäktige i Örebro* samt *svenska stadsförbundet* anfört, att några olägenheter med den nuvarande ordningen, enligt vilken makar ägde utöva rösträtt för varandra även i fall de vore röstberättigade i olika valdistrikt eller i olika valkretsar, icke kunde påvisas. Magistraten i Stockholm har härom anfört följande:

Den nuvarande bestämmelsen hade av magistraten tolkats så, att makar ansetts äga utöva rösträtt för varandra även om de vore röstberättigade i olika valdistrikt eller till och med i olika valkretsar. Denna tolkning syntes leda till ett rättvist resultat, då ju indelningen i valkretsar och valdistrikt vore avsedd att underlätta valförrättningen och icke att beröva valmännen någon av de befogenheter, som de skulle äga, därest en sådan indelning icke funnes. Fallet inträffade icke så sällan i Stockholm, särskilt vid stadsfullmäktigvalen, då röstlängden hänförde sig till förhållandena, sådana de förelåge mer än ett år tillbaka i tiden, under vilken långa mellantid ett stort antal äktenskap hunnit ingås. Den, som ville under angivna förhållanden avlämna valsedelsförsändelse för maken, hade då att med intyg styrka sin egen rösträtt vid valet. Såvitt magistraten kunnat finna, hade några olägenheter av denna praxis ej yppats.

Departements-
chefen.

Vad myndigheterna sålunda anfört har beaktats, och återgång till nu gällande formulering har därför skett i föreliggande förslag.

§ 29.

Paragrafen motsvarar kap. 1 §§ 2 och 3 i den sakkunniges förslag till lag om valsedelsförsändelser samt överensstämmer i huvudsak med § 10 i 1920 års lag.

§ 30.

Paragrafen motsvarar kap. 1 § 4 i den sakkunniges förslag till lag om valsedelsförsändelser och § 11 i 1920 års lag.

§ 31.

Denna paragraf hänvisar till bestämmelserna under kap. 6 i föreliggande förslag om rätt för väljare att i vissa fall ingiva valsedel till den myndighet, som har att verkställa röstsammanräkning.

§ 32.

Paragrafen överensstämmer med § 9 i den sakkunniges förslag och motsvarar L. § 29 mom. 6, åttonde stycket och nionde styckets första punkt, S. § 24 mom. 2, åttonde stycket och första punkten i nionde stycket, kommunalförordningen för Stockholm § 10 mom. 2, nionde stycket och tionde styckets första punkt, samt landstingslagen 11 § 2 mom. e), åttonde stycket och första punkten av nionde stycket, till vilka sistnämnda bestämmelser mom. 3 hänvisar.

§ 33.

Paragrafen är avsedd att äga tillämpning såväl då val förrättas endast en dag som då val äger rum å flera förrättningsdagar. Mom. 3 skall dock ej tillämpas å sista eller enda förrättningsdagen vid val, där slutlig sammanräkning verkställs omedelbart efter röstningens avslutande eller där preliminär rösträkning ifrågakommer.

I den sakkunniges förslag motsvarar paragrafen dels kap. 5 § 9 utom sista stycket dels ock kap. 6 § 10 första och andra momenten samt fjärde momentets sista stycke. Bestämmelserna i kap. 5 § 9 sista stycket i den sakkunniges förslag, vilka bestämmelser blott hava avseende å fall, där preliminär rösträkning företages, hava intagits i § 34 mom. 2.

Av nu gällande bestämmelser äger paragrafen motsvarigheter i dels 7 § av lagen den 20 maj 1921 med vissa föreskrifter i fråga om val av kommunal-, municipal- och stadsfullmäktige samt av landstingsmän dels ock L. § 29 mom. 6, nionde—elfte styckena, S. § 24 mom. 2, nionde och tionde styckena, kommunalförordningen för Stockholm § 10 mom. 2, tionde och elfte styckena samt landstingslagen 11 § 2 mom. e), nionde—elfte styckena, vartill mom. 3 hänvisar.

Vid kap. 5 § 9 har den sakkunnige anfört följande:

De i 1921 års lag § 7 meddelade särskilda föreskrifterna avsåge insändandet till länsstyrelsen av de varje dag avlämnade valkuverten. Dessa föreskrifter, styckena 2—6, skulle kunna bibehållas oförändrade, om ej, särskilt för beredande av snar kännedom om det huvudsakliga valresultatet, föresloges allmänna bestämmelser om preliminär sammanräkning genom valförrättaren. Under förutsättning av detta förslags godkännande erfordrades särskilda bestämmelser i avseende på sammanförandet till den preliminära sammanräkningen av de å olika förrättningsdagar avlämnade valsedlarna.

När inom något eller några valdistrikt val vore utsatt till flera dagar än inom andra till samma valkrets hörande valdistrikt, ökades antalet av de fall, då valresultatet i ett valdistrikt kunde bli känt, innan röstningen i ett annat distrikt vore avslutad, och alltså kunde tänkas påverka denna. Detta förhållande, som borde tagas i betraktande vid prövningen av frågan, huruvida över huvud en preliminär rösträkning vore önskvärd, kunde givetvis ej få vare sig medföra hinder däremot, att val utsattes till mera

Den sakkunnige.

än en dag, eller föranleda, att en eljest föreskriven preliminär sammanräkning icke skulle i detta fall äga rum. Ett förslag till den preliminära sammanräkningens anordnande vid sådant val hade alltså bort framläggas.

Departements-
chefen.

Under nästföljande paragraf kommer jag att föreslå, att preliminär rösträkning obligatoriskt skall företagas vid val av landstingsmän, för vilket slutlig sammanräkning ej verkställas omedelbart efter röstavgivningens slut, så ock vid val av kommunalfullmäktige och municipalfullmäktige ävensom av kyrkofullmäktige för församling, som består av enbart landsbygd eller av landsbygd och stad. I de fall, där preliminär rösträkning sålunda skall äga rum, måste tydligen de valkuvert, som avgivits en tidigare förrättningsdag, förvaras hos valförrättaren intill dess hela valet avslutats för att vara att tillgå vid den preliminära rösträkningens företagande. I de fall, där preliminär rösträkning enligt föreliggande förslag ej ovillkorligen skall äga rum, är magistraten, enligt vad jag i det följande kommer att föreslå, sammanräknande myndighet. Föreskriften i 7 § fjärde stycket av 1921 års lag blir sålunda överflödig i föreliggande förslag. De båda sista styckena av nyssnämnda paragraf äga motsvarigheter i § 34.

Den sakkunnige har föreslagit, att omslagen och protokoll från föregående förrättningsdag eller förrättningsdagar skulle omhändertagas av ordföranden. Lämpligare och i överensstämmelse med gällande föreskrifter för förfarandet, då valförrättaren har att verkställa den slutliga sammanräkningen och sådan ej företages omedelbart efter röstningens avslutande, synes vara att föreskriva, att omslagen jämte protokollet skola läggas i säkert förvar.

§ 34.

Rätten enligt första momentet att verkställa slutlig sammanräkning omedelbart efter röstningens avslutande finnes i nu gällande förordningar uttryckt i S. § 24 mom. 2, tionde stycket, kommunalförordningen för Stockholm § 10 mom. 2, elfte stycket samt i 12 § 2 mom. landstingslagen.

Preliminär
rösträkning.

De i mom. 2 intagna bestämmelserna angående preliminär rösträkning vid vissa kommunala och kyrkliga val ansluta sig i huvudsak till stadgandena i mom. 3—5 av § 69 i lagen om val till riksdagen.

Val till andra
kammaren.

Rörande tillkomsten av sistnämnda bestämmelser samt innebörden av desamma vill jag framhålla följande.

Riksdagen
1924.

Uti en vid 1924 års riksdag inom första kammaren av herr *Gustav Hansson m. fl.* väckt motion, nr 28, hemställdes, att riksdagen måtte vidtaga sådana ändringar i lagen om val till riksdagen, att i densamma stadgades, att valnämnd, efter det valkuverten räknats och deras antal antecknats i protokollet, skulle öppna kuverten och företaga en sammanräkning för utrönande av huru rösterna fördelade sig emellan de olika partibeteckningarna, samt därom göra anteckning i valprotokollet och sedan detta skett inlägga de olika valsedelstyperna i omslag för att i vederbörlig ordning insända dem till länsstyrelsen.

I utlåtande, nr 32, över motionen anförde *konstitutionsutskottet* bland annat, att utskottet icke funnit sig kunna tillstyrka en omedelbar lagändring i enlighet med vad motionärerna föreslagit, utan ansåge frågan böra underkastas närmare utredning. Utskottet ansåge vidare, att vissa åtgärder samtidigt borde tagas under övervägande, åsyftande att det slutliga valresultatet skulle kunna framläggas med mindre tidsutdräkt.

Enligt hemställan av utskottet anhöll riksdagen i skrivelse den 6 juni 1924, nr 319, att Kungl. Maj:t ville låta verkställa utredning, huruvida sådan ändring skulle kunna företagas i lagen om val till riksdagen, att resultatet av val till andra kammaren tidigare, än då skedde, bleve bekant, ävensom för riksdagen framlägga de förslag, vartill utredningen kunde föranleda. Riksdagen ifrågasatte härvid i första hand införande av preliminär rösträkning genom vederbörande valförrättare.

Med anledning av riksdagens hemställan verkställde revisionssekreteraren S. Dahlqvist enligt uppdrag av chefen för justitiedepartementet en utredning rörande de ändringar i vallagen, som kunde finnas påkallade för tillgodo-seende av de i riksdagens skrivelse framförda önskemålen. Härvid upptogs till behandling spörsmålet om preliminär rösträkning och framlades förslag till anordnande av sådan sammanräkning. De åtgärder, som i sådant av-seende föreslogos, voro huvudsakligen följande:

Dahlqvists
förslag.

Sedan valkuverten räknats öppnade för konstaterande av deras antal och jämförelse med anteckningarna i röstlängden samt föreskrivna anteckningar verkstälts, skulle valsedlarna uttagas ur kuverten och en förberedande sammanräkning därav verkställas. Någon för den slutliga sammanräkningen bindande prövning skulle därvid ej äga rum, men, därest vid den förberedande granskningen skulle befinnas uppenbart, att valsedel enligt vallagens stadganden vore ogill, skulle sådan valsedel ej medräknas utan vid sammanräkningen läggas åsido, därvid i det fall, att valsedel vore ogill på den grund att i ett valkuvert funnes två eller flera valsedlar eller andra papper än valsedel, valkuvertets innehåll åter skulle inläggas i kuvertet för att i sådant skick insändas. Angående antalet av dylika såsom uppenbart ogilla betraktade valsedlar skulle anteckning ske i valprotokollet med särskilt angivande av antalet valkuvert, däri funnits två eller flera valsedlar eller annat papper. För rösternas sammanräknande skulle valsedlarna med undantag av dem, som ansetts uppenbart ogiltiga, ordnas efter partibeteckning och sammanräkningen avse utrönandet av antalet röster, som tillfallit varje parti, varom anteckning skulle verkställas i protokollet. Härmed ansågs syftet med den preliminära sammanräkningen hava i huvudsak uppnåtts. Någon sammanräkning för bestämmande av ordning mellan namnen å partiets valsedlar ansågs icke kunna ifrågakomma. Ej heller ansågs det böra ifrågakomma att utstricka den preliminära röstsammanräkningen jämväl till underpartier och fraktioner.

Över det sålunda framlagda förslaget avgåvos yttranden av överståthållar-ämbetet och länsstyrelserna i samtliga län.

Yttranden över
förslaget.

I fråga om innehållet i dessa yttranden torde jag få hänvisa till det sammandrag av desamma, som meddelats i propositionen nr 188 till 1927 års riksdag, sid. 15—23.

Vid anmälan av förslaget i statsråd den 24 februari 1927 anförde chefen för justitiedepartementet, *statsrådet Thyrén*, bland annat följande:

Chefen för
justitiedepartem-
tentet 1927.

Om det berättigade i önskemålet att valresultaten bleve tidigare bekanta syntes skilda meningar knappast förekomma. Lika allmänt erkändes emellertid, att en förändrad anordning i detta syfte icke borde genomföras, om den kunde medföra ett äventyrande av röstsammanräkningens tillförlitlighet. I första hand måste därför provas, huruvida i detta hänseende betryggande garantier stode att vinna.

Bland de utvägar, som för det angivna syftet kunde komma under övervägande, hade i riksdagsskrivelsen i främsta rummet hänvisats till preliminär rösträkning av vederbörande valförrättare.

Emot en dylik anordning hade från några länsstyrelser gjorts gällande, att valhemlighetens bevarande skulle komma att äventyras genom en röstsammanräkning i de särskilda valdistrikten. Till stöd för denna uppfattning syntes dock knappast kunna åberopas något starkare skäl. Om de i lag stadgade formerna för valsedlarnas inläggande i valkuvert bleve iakttagna — och härutinnan förutsattes icke i detta sammanhang någon ändring — syntes valhemligheten icke beröras av att valkuverten efter valets avslutande bleve öppnade redan i vallokalen.

Föredraganden övergick härefter till bedömande av frågan om valförrättarnas kompetens att företaga en preliminär rösträkning samt framhöll, att om, såsom han ärnade föreslå, vid den preliminära rösträkningen inför valförrättaren vissa åtgärder vidtoges för att denna sammanräkning skulle äga rum under betryggande former, hinder icke syntes möta mot förslagets genomförande. Vidare anförde föredraganden:

Såsom en fördel av den föreslagna anordningen syntes ock kunna framhållas, att därigenom en viss lättnad komme att inträda i länsstyrelsernas arbete med röstsammanräkningen. Det ofta synnerligen tidsödande arbetet med valkuvertens brytande skulle nämligen icke komma att utföras hos länsstyrelsen.

Vad anginge frågan, huru långt sammanräkningen borde sträcka sig — om den borde begränsas till den första å valsedeln förekommande partibeteckningen eller om den borde gälla även underparti- och fraktionsbeteckningarna — ville föredraganden, i anslutning till vad från några länsstyrelser sida hemställts, förorda det senare alternativet. Det vore nämligen självfallet, att resultatet av en röstsammanräkning, som allenast gällde den första beteckningen, skulle äga ett jämförelsevis ringa intresse. Då denna beteckning säkerligen i många fall komme att avse en s. k. valkartell, vore det för bedömande av partiernas ställning givetvis nödvändigt att äga kännedom om huru det röstetal, som samlats under denna gemensamma beteckning, fördelade sig på de i kartellen ingående partierna. Därtill komme, att valkarteller ofta inginges kretsvis, vilket föranledde att siffror, som erhållits från kretsar, där partierna gått fram vart för sig, ej skulle kunna sammanställas med motsvarande siffror från andra kretsar, där kartellbildning ägt rum. Skulle över huvud taget valförrättarna åläggas bestyret med en förberedande rösträkning, syntes det vara ett befogat krav, att denna verkställdes på sådant sätt, att dess resultat kunde tillgodogöras i avsedd utsträckning. En sammanräkning i denna omfattning ansågs möjlig att genomföra utan nämnvärt merarbete.

Beträffande de närmare bestämmelserna rörande förfarandet vid sammanräkningen syntes i huvudsak böra gälla följande. De valsedlar, ifråga om vilka valförrättaren funne anledning antaga, att de vore ogiltiga — vare sig anledningen låge i valkuvertets yttre beskaffenhet eller i dess innehåll — borde ej ingå i den förberedande sammanräkningen utan därvid läggas å

sido. För att icke någon omständighet av betydelse vid den prövning länsstyrelsen senare hade att verkställa i fråga om valsedlarnas giltighet, skulle bliva obeaktad, syntes i dylikt fall valsedeln åter böra inläggas i sitt valkuvert. Skulle i valkuvertet hava nedlagts mer än en valsedel eller jämte valsedel annat papper e. d., borde hela innehållet i valkuvertet åter inläggas däri. För att förhindra att under transporten ett valkuverts innehåll fölle ut, syntes valkuvertet böra inläggas i ett nytt kuvert, som tillslötas.

I anslutning till från några länsstyrelser sida gjord hemställan, förordades, att efter den preliminära sammanräkningen varje partis valsedlar inlades i särskilda omslag, försedda med påskrift om partibeteckning, antal valsedlar och valdistriktet. De valkuvert, vilka innehölle de såsom ogiltiga ansedda sedlarna, borde ävenledes läggas i särskilt omslag, varå skulle antecknas antalet dylika valkuvert och valdistriktet. Ett eller flera dylika omslag borde därpå inläggas i ett gemensamt ytteromslag, som förseglades i enlighet med vad därom vore föreskrivet.

I protokollet borde anteckning göras om antalet valsedlar inom de karteller, partier eller fraktioner, vilkas valsedlar gjorts till föremål för sammanräkning, antalet valkuvert, innehållande valsedlar, vilka ansetts ogiltiga, samt antalet förseglade ytteromslag.

Därest sammanräkningen icke kunde bringas till slut å den dag, då valet hölles, borde rörande valsedlarnas förvaring i huvudsak gälla samma regler som i motsvarande fall gällde ifråga om sammanräkningar hos länsstyrelsen.

Genom förenämnda proposition, nr 188, till 1927 års riksdag föreslog här efter Kungl. Maj:t riksdagen att antaga ett förslag till lag om ändring i vissa delar av lagen om val till riksdagen. Förslaget äsyftade bland annat införande av bestämmelser angående preliminär rösträkning enligt de av chefen för justitiedepartementet förordade principerna.

I sitt med anledning av propositionen och vissa motioner avgivna utlåtande, nr 17, förklarade *konstitutionsutskottet*, att utskottet funne de av Kungl. Maj:t föreslagna reglerna för förfarandet vid den preliminära rösträkningen i stort sett ändamålsenliga och lämpliga. Dock hade utskottet funnit sig böra göra en del detaljanmärkningar i såväl sakligt som formellt hänseende. Sålunda förordade utskottet vissa sakliga ändringar i förslaget och anförde härom bland annat följande:

Konstitutions-
utskottet
1927.

I syfte att förebygga oegentligheter vid valsedlarnas sortering hade införts en bestämmelse, att sedan antalet valkuvert och antalet personer, vilka enligt anteckningarna i röstlängden avlämnat sina röster, räknats, nämnda båda antal skulle tillkännagivas, innan valkuverten öppnades.

Enligt propositionen skulle i det fall, att ett valkuvert icke innehölle giltig valsedel, dess innehåll återinläggas i valkuvertet, som i sin tur skulle inläggas i ett annat kuvert, vilket tillslötas. Propositionens formulering täckte emellertid icke det fall, att ett valkuvert icke alls innehölle någon valsedel — vore tomt eller innehölle annat än valsedel. Utskottet hade i sitt förslag till lagtext sökt giva uttömmande regler i berörda hänseende. Vidare hade utskottet föreslagit, att, därest ett valkuvert innehölle allenast en valsedel och denna antoges vara ogill, sedeln icke skulle återinläggas i sitt kuvert. Det syntes nämligen lätt kunna inträffa, att i detta fall ogiltighetsanledningen icke upptäcktes förrän på ett senare stadium av förrättningen, då sambandet mellan valsedeln och valkuvertet redan brutits och det till valsedeln hörande valkuvertet icke längre kunde identifieras. Något behov för länsstyrelsen att vid den definitiva sammanräkningen hava tillgång till val-

kuvertet syntes icke heller föreligga i dylika fall. Valsedlar, vilka utgjort ett valkuverts enda innehåll och antoges vara ogilla, skulle därför enligt utskottets förslag allenast läggas åsido. Innehölle ett valkuvert annat än en enda valsedel, eller vore det tomt, syntes däremot ett dylikt förhållande observeras genast vid kuvertets öppnande, varför det i propositionen föreslagna förfarandet i dylika fall vore möjligt att genomföra. I dessa fall behövde även länsstyrelsen tillgång till valkuverten för att avgöra frågan om eventuellt ineliggande valsedlars giltighet.

Utskottet föresloge i huvudsaklig överensstämmelse med propositionen, att varje grups valsedlar skulle inläggas för sig i ett eller vid behov flera omslag, därå antecknades de ineliggande sedlarnas antal och väljarbeteckning. Enligt utskottets förslag skulle de kuvert, i vilka av valförrättaren i vissa, förut anmärkta fall inlagts valkuvert, inläggas för sig i ett eller flera omslag samt de ogilla valsedlar, vilka utgjort ett valkuverts enda innehåll, likaså inläggas för sig.

I propositionen föresloges, att ett eller flera av förut angivna omslag skulle inläggas i gemensamt ytteromslag, vilket skulle förseglas. Utskottet föresloge, att varje omslag, i vilket valsedlar eller valkuvert inlagts, skulle förseglas, varigenom bestämmelser om ytteromslag undvekes. Det ökade arbetet med sigilleringen, utskottets förslag medförde, syntes icke kunna tillmätas nämnvärd betydelse. Alla de förseglade omslagen borde givetvis insändas eller inlämnas till länsstyrelsen i en försändelse, därom likväl några lagbestämmelser icke syntes behövas.

I propositionen föresloges bestämmelser av innebörd, att om sammanräkningen av valförrättaren icke kunde bringas till slut samma dag, valet ägt rum, förrättningen skulle kunna avbrytas. I en motion hade föreslagits, att dessa bestämmelser skulle utgå eller i varje fall ersättas av andra bestämmelser, som uteslöte, att syftet med den preliminära sammanräkningen äventyrades. Utskottet funne de i motionen framförda synpunkterna beträffande förevarande fråga beaktansvärda, och föresloge utskottet en bestämmelse i lagen av innehåll, att förrättningen *bör* utan avbrott bringas till slut. Ett kategoriskt påbud därom syntes vara allt för strängt, då i undantagsfall ett avbrott kunde vara betingat av särskilda omständigheter. För sådana fall föresloge utskottet mera detaljerade bestämmelser än Kungl. Maj:t, dels ur synpunkten att betrygga ordningen och säkerheten vid förrättningen, dels ock ur synpunkten att hindra längre uppskov, än som vore oundgängligen påkallat. Sålunda funne utskottet ur förstnämnda synpunkt erforderligt, att om avbrott skulle göras, detta skedde efter det att valkuverten öppnade räknats och deras antal jämförts med antalet personer, som enligt anteckningarna i röstlängden deltagit i valet, samt nämnda båda antal tillkännagivits, men innan valkuverten öppnats. Ur sistnämnda synpunkt funne utskottet lämpligt föreslå en bestämmelse, att förrättningens fortsättning icke finge uppskjutas längre än till dagen efter valet. Slutligen föresloges en bestämmelse, att vid förrättningens avbrytande tid för densammas fortsättande skulle tillkännagivas.

Konstitutionsutskottets förslag bifölls av riksdagen, varefter genom lag den 12 maj 1927 om ändring i vissa delar av lagen den 26 november 1920 (nr 796) om val till riksdagen i sistnämnda lag infördes bestämmelser om preliminär rösträkning vid val till riksdagens andra kammare.

Kommunala
och kyrkliga
val.

Riksdagen
1927.

Vad härefter angår frågan om preliminär rösträkning vid kommunala och kyrkliga val, må erinras, att vid 1927 års riksdag i två likalydande motioner, nr 72 i första kammaren av herr *Möller m. fl.* och nr 125 i andra kammaren av herr *Vennerström m. fl.*, hemställdes, att riksdagen ville hos

Kungl. Maj:t anhålla, att den i riksdagsskrivelsen nr 319 år 1924 begärda utredningen om sådan ändring i lagen om val till riksdagen, att resultatet av val till andra kammaren tidigare än då skedde bleve bekant, måtte utsträckas att omfatta även landstingsval och kommunalfullmäktigval, samt att av utredningen föranledda förslag måtte snarast möjligt för riksdagen framläggas.

Till stöd för sitt förslag anförde motionärerna bland annat följande:

Sedan 1924 års riksdagsskrivelse avlåtits, hade erfarenhet vunnits, att det reformkrav, som riksdagen då uppställt, icke borde begränsas till andra-kammarvalen. Vid 1926 års landstingsval hade det väckt starkt och allmänt missnöje, att sammanräkningarna mångenstädes dröjt så lång tid efter valet. Atskilliga länsstyrelser hade visat en utpräglad obenägenhet att inom rimlig tid verkställa sammanräkningarna, och i något län hade det hänt, att allmänheten nödgats vänta en hel månad, innan slutligt besked om valresultatet kommit. Oavsett partiställning hade pressen enhälligt uttalat sitt beklagande av denna långsamma tågordning och påyrkat en sådan anordning, varigenom valresultatet omedelbart efter valförrättningens slut kunde åtminstone i summarisk form komma till allmänhetens kännedom. Enligt pressens samstämmiga uppfattning skulle en dylik reform avsevärt stimulera valintresset. Man syntes sålunda stå i samklang med en allmän och stadgad mening, om man påyrkade, att den av riksdagen redan beslutade utredningen måtte omfatta även landstingsvalen.

Det syntes också kunna ifrågasättas, om icke den preliminära sammanräkning, som föresloges för val till andra kammaren och landstingen, även borde komma till stånd vid kommunalfullmäktigval. För stadsfullmäktigvalens vidkommande kunde dock särskilda åtgärder för en snabbare sammanräkning anses onödiga, alldenstund redan nu magistraterna så gott som undantagslöst verkställde sammanräkningen omedelbart efter valen. Det vore visserligen sant, att kommunalfullmäktigvalen icke ägde någon politisk betydelse eller vore föremål för ett allmänt riksintresse. Men å andra sidan finnes knappast något skäl, varför den lokala valmanskåren skulle vid ett kommunalfullmäktigval undanhållas det preliminära besked om valresultatet, som skulle ges den vid valen till andra kammaren och landstingen. Detta så mycket mindre som utvecklingen gått i den riktningen, att landstingsval och fullmäktigval ofta förrättades på samma dag. Därtill borde läggas, att de praktiska svårigheter, som vore förenade med ett preliminärt sammanräkningsförfarande, torde vara mindre vid fullmäktigvalen.

I utlåtande, nr 2, över motionerna anförde *konstitutionsutskottet* bland annat:

De skäl, som legat till grund för 1924 års riksdagsskrivelse, syntes i viss utsträckning äga giltighet även i fråga om de kommunala valen. Vissheten om att resultatet av ett val snabbt bleve bekant vore i sin mån ägnad att höja intresset för valen, och åtgärder i angiven riktning kunde möjligen medföra ett ökat valdeltagande. Behovet av en ändring framträdde särskilt i fråga om landstingsmannavalen, vilka i viss mån hade politisk karaktär och sålunda i detta avseende kunde likställas med val till riksdagen. Vad kommunalfullmäktigvalen beträffade, syntes visserligen icke samma skäl för införande av en snabbare procedur vid rösträkningen föreligga, men utskottet ansåge dock, att även denna fråga borde upptagas till prövning. För stadsfullmäktigvalens vidkommande syntes särskilda åtgärder för påskyndande av sammanräkningen knappast vara behövliga.

Utskottet funne sig alltså böra hemställa om utredning i det av motio-

nerna angivna syftet. Vid utredningen borde de synpunkter, som i riksdagsskrivelsen av år 1924 anförts i tillämpliga delar beaktas. Den rösträkning genom valförrättare i distrikten, varigenom ett snabbare offentliggörande av valresultaten skulle möjliggöras, borde alltså vara av blott preliminär karaktär och icke föregripa den definitiva röstsammanräkningen genom vederbörande valmyndigheter.

Enligt utskottets mening borde den föreslagna utredningen icke sammankopplas med ovanberörda fråga om snabbare offentliggörande av valresultaten vid val till andra kammaren.

I enlighet med hemställan av utskottet anhöll riksdagen i skrivelse den 8 mars 1927, nr 58, att Kungl. Maj:t ville låta verkställa utredning, huruvida sådana ändringar kunde vidtagas i gällande föreskrifter angående landstingsval och kommunalfullmäktigval, att utgången av dessa val tidigare bleve känd, ävensom för riksdagen framlägga de förslag, vartill utredningen kunde föranleda.

I detta sammanhang må även erinras att chefen för justitiedepartementet i sitt förut omförmälda anförande till statsrådsprotokollet den 24 februari 1927 även berörde nu ifrågakarande spörsmål. Han anförde sålunda, att det syntes böra tagas under övervägande, huruvida ej vissa av de ändringar i vallagen, som han föreslagit, och särskilt i vad dessa ändringar avsåge preliminär rösträkning borde föranleda ändring jämväl i kommunallagarna. Han häntydde härvid på de vid riksdagen väckta motionerna i ämnet och konstitutionsutskottets utlåtande i anledning av desamma samt framhöll, att enligt vad han inhämtat komme inom socialdepartementet att företagas i detta hänseende erforderlig utredning. Då emellertid allmänna kommunala val ej ägde rum förrän år 1930, syntes frågan ej behöva underställas 1927 års riksdag.

Över riksdagens skrivelse den 8 mars 1927 inhämtades yttranden från samtliga länsstyrelser.

Av dessa yttranden inhämtas i huvudsak följande:

Länsstyrelserna i Södermanlands, Jönköpings, Kronobergs, Gävleborgs, Väster-norrlands och Västerbottens län hava tillstyrkt införande av preliminär röst-räkning vid landstingsmannaval och kommunalfullmäktigval. I tillstyrkande riktning hava även *länsstyrelserna i Uppsala, Gotlands, Malmöhus, Skaraborgs* och *Norrbottnens län* yttrat sig. Nämnda myndigheter hava emellertid framhållit, att denna ståndpunkt föranleddes av det förhållandet, att bestämmelser angående preliminär rösträkning införts i fråga om val till andra kammaren och att samma omständigheter, som legat till grund för ett sådant införande, kunde återopas även för likartade bestämmelsers införande vid nu ifrågakarande val. Jämväl *länsstyrelsen i Hallands län* har tillstyrkt preliminär rösträkning vid dessa val.

Länsstyrelserna i Kristianstads, Örebro, Västmanlands och Kopparbergs län hava tillstyrkt införande av preliminär rösträkning vid landstingsmannaval, men förklarar sig hysa betänkligheter ifråga om preliminär rösträkning vid kommunalfullmäktigval.

Länsstyrelsen i Göteborgs och Bohus län har tillstyrkt införande av preliminär rösträkning endast vid landstingsmannaval å landsbygden. I fråga om stadsvalkretsar har länsstyrelsen förklarat sig anse redan nu gällande bestämmelser tillfyllest.

Chefen för
justitie-
departementet
1927.

Yttranden över
riksdags-
skrivelsen.

De sålunda tillstyrkande myndigheterna hava, i den mån de yttrat sig däröver, förordnat bestämmelser motsvarande de nu för val till riksdagens andra kammare gällande. *Länsstyrelsen i Göteborgs och Bohus län* har emellertid ifrågasatt, att den preliminära rösträkningen skulle inskränkas till att avse kartell- och partibeteckningar.

Övriga myndigheter hava ställt sig betänksamma inför den ifrågasatta reformen, därvid likväl *länsstyrelsen i Östergötlands län* uttalat den uppfattningen, att reformen vore i och för sig önskvärd. Samtliga sist avsedda myndigheter hava ansett lämpligt att avvakta, huru de preliminära sammanräkningarna komme att utfalla, vilka skulle företagas i fråga om 1928 års andrakammarval. Även åtskilliga av de i princip tillstyrkande myndigheter hava ansett ett sådant uppskov lämpligt.

Mot reformen hava *länsstyrelserna i Stockholms, Göteborgs och Bohus, Västmanlands samt Jämtlands län* anmärkt, att landstingsmän- och kommunalfullmäktigval ofta förrättades på en och samma dag. Detta försvårade den preliminära sammanräkningens utförande. Åtskilliga omkastningar av valsedlar kunde föranledas därav, så att landstingsvalsedlar inlades i kuvert avsedda för fullmäktigval och tvärtom. Härigenom ökades valbeteckningarnas antal och frågor om ogillande uppkomme i större omfattning. *Länsstyrelsen i Jämtlands län* har i detta sammanhang anført, att, om reformen skulle genomföras, fordrades, utöver stadganden, motsvarande de i fråga om valen till andra kammaren meddelade, föreskrifter för att undvika att valkuvert, som avgivits vid vart och ett av samtidigt hållna val till landstingsmän och kommunalfullmäktige, sammanblandas, samt för att betrygga att sammanräkningen av de särskilda valsedlarna skedde var för sig.

Mot reformen har vidare *länsstyrelsen i Göteborgs och Bohus län* anført, att risk föreläge, särskilt vid kommunalfullmäktigval, att allmänheten komme att misstänka valförrättarna för valfusk. *Länsstyrelserna i Östergötlands och Kalmar län* hava ansett, att reformen icke, såsom förutsatts, skulle vara ägnad att stimulera valintresset. Härutöver har mot reformen anmärkts, att kommunalfullmäktigval icke vore politiska samt att landstingsmannavalens politiska inflytande inträdde först långt efter det de ägt rum. *Länsstyrelsen i Stockholms län* har framhållit, att valsedlarna vid kommunalfullmäktigvalen på grund av dessas opolitiska karaktär företedde en mångfald skiftningar med avseende å valbeteckningar, som försvårade uppdelningen och bedömandet huruvida de vore giltiga.

Särskilt mot preliminär rösträkning vid kommunalfullmäktigval hava flera anmärkningar framställts.

Sålunda har *länsstyrelsen i Kristianstads län* anført, att vid kommunalfullmäktigval ej vore ovanligt, att de röstande ginge fram med en gemensam lista, s. k. gemensamhetslista, vilken emellertid sällan bleve en verklig samlingslista, utan tvärtom genom strykningar och tillskrivningar av nya namn, åstadkomme en verklig förbistring mellan namnen. Härigenom våldades stora svårigheter vid uträkningen. *Länsstyrelsen i Göteborgs och Bohus län* har även framhållit, att mångenstädes begagnades gemensamma listor eller gemensamma partibeteckningar, och anført, att en sammanräkning, som då endast toge hänsyn till väljarbeteckning ej fyllde något förnuftigt ändamål. *Länsstyrelsen i Kristianstads län* har framhållit, att det större antalet kommunalfullmäktige, som skulle väljas, försvårade uträkningen. Vidare hava *länsstyrelserna i Västmanlands och Stockholms län* påpekat, att kommunalfullmäktigval endast ägde lokalt intresse. Man har även framhållit, att intresset vid kommunalfullmäktigval vore knutet till personvalet och att det icke ens ifrågasatts, att valnämnden skulle inlåta sig härpå. Ytterligare har framhållits, att något särskilt intresse av snabbare sammanräkning vid

kommunalfullmäktigval icke försports. I sådan riktning hava länsstyrelserna i *Kristianstads* och *Örebro län* uttalat sig.

Länsstyrelsen i Västmanlands län har anført, att förevarande önskemål kunde i fråga om kommunalfullmäktigvalen i väsentlig mån tillgodoses genom en sådan ändring i kommunalförordningen för landet, att röstsammanräkningen finge av länsstyrelsen företagas omedelbart i den mån valhandlingarna inkomme.

Emellertid hava flera länsstyrelser vitsordat, att lång tid förflöte, innan valresultatet med nu gällande bestämmelser bleve offentliggjort. *Länsstyrelserna i Östergötlands, Jönköpings och Hallands län* hava räknat med tids- och arbetsbesparing för länsstyrelserna, om reformen komme till stånd. Och *länsstyrelsen i Östergötlands län* har ytterligare anført, att det för underlåtande av valnämndernas arbete och förebyggande av felaktigheter, vore av viss betydelse, att procedurerna vid de olika valen, riksdags-, landstings- och kommunalfullmäktigvalen, i minsta möjliga mån avveke från varandra.

Utredning
angående er-
farenheterna
vid 1928 års
val till andra
kammaren.

I anledning av den framställda anmärkningen, att det vore lämpligt avvakta, huru de preliminära sammanräkningarna komme att utfalla vid 1928 års andrakammarval, får jag anmäla, att en utredning verkstälts i syfte att erhålla upplysning, huruvida vid dessa val olägenheter uppkommit genom preliminär rösträkning. Genom cirkulär den 30 oktober 1928 anmodade jag nämligen överståthållarämbetet och länsstyrelserna i samtliga län att inkomma med redogörelse för de erfarenheter, som gjorts i nyssberörda hänseende, samt därvid tillika angiva, huruvida av dylik anledning ändring i något avseende kunde anses påkallad i de vid nämnda val tillämpade föreskrifterna. Rörande innehållet i de med anledning av cirkuläret avgivna yttrandena vill jag meddela följande:

Medan några av de hörda myndigheterna icke ansett några olägenheter hava uppkommit med det nya systemet utan i stället vitsordat, att valförrättarna med framgång löst sin nya uppgift, samt framhållit, att syftet med den preliminära sammanräkningen syntes hava vunnits, hava i de flesta av yttrandena påpekats, att felaktigheter och misstag begåtts av valförrättarna i större eller mindre omfattning. I allmänhet angivas dessa felaktigheter hava varit av mindre betydelse. Vid kommande valförrättningar, då valförrättarna erhållit större vana vid bestämmelsernas tillämpning, anses de också kunna väsentligt inskränkas. *Länsstyrelsen i Skaraborgs län* har emellertid, då det ej synts länsstyrelsen möjligt att genom ändrade bestämmelser avlägsna vådorna av den nya ordningen och ernå önskvärd trygghet eller att kunna överlämna sammanräkningen åt någon myndighet, som ägde vederbörlig kompetens, förordat återgång till förut gällande ordning.

Vad angår de påpekade felaktigheterna och misstagen, hava myndigheterna mera allmänt påpekat, att det faktiska valmaterialet i flera fall icke överensstämte med uppgifterna i valprotokollen eller i röstlängden. En del av dessa myndigheter hava därvid framhållit den risk för felaktigt valresultat, som föreläge, där antalet befintliga sedlar överstege antalet i valnämndernas protokoll redovisade sedlar. Det låge nära till hands — anföra sist avsedda myndigheter — att antaga, att förekomsten av dylika övertaliga sedlar berodde därpå, att valnämnderna av misstag medtagit förekommande dubbel-sedlar bland de giltiga. Länsstyrelse vore ej berättigad förklara de övertaliga valseدلarna utan inverkan på valet.

Vidare har påpekats, att valförrättarna icke kunnat hålla i sär de olika omslagen. Det har därför från flera håll ifrågasatts gemensamt omslag för

sådana valkuvert, med eller utan innehåll, och sådana valsedlar, som antagits vara ogilla, vilka enligt gällande bestämmelser skola inläggas i särskilda omslag. Till stöd härför har anförts, att något oundgängligt behov av uppdelning i två grupper icke syntes förefinnas samt att med sammanförandet i gemensamt omslag förenkling av protokollen skulle ernås såväl ifråga om den preliminära som den slutliga röstsammanräkningen. Tre länsstyrelser — i *Södermanlands, Kopparbergs* och *Västerbottens län* — hava därjämte ifrågasatt, om ej enahanda tillvägagångssätt överhuvud borde föreskrivas för samtliga de fall, som omhandlas i vallagens 69 § 3 mom. styckena b) och c).

Magistraten i Stockholm — vars yttrande återopats av *överståthållarämbetet* — har föreslagit, att uttrycklig föreskrift skulle meddelas om huru borde förfaras, då redan själva valkuvertet i och för sig befunnes vara i sådant skick, att valförrättarna utan kuvertets öppnande kunde konstatera, att detsamma icke borde godkännas och dess eventuella innehåll alltså icke medräknas vid röstsammanräkningen. Det kunde exempelvis tänkas, att någon valman råkat komma i tillfälle att själv i valurnan nedlägga ett kuvert, som icke blivit stämplat eller varit behäftat med brist i annat avseende. Vid avfattandet av en dylik föreskrift borde måhända ej förbises, att ordföranden vid valförrättningen kunde hava genom värdslöshet vid granskningen av de från valmännen mottagna kuverten själv varit vållande till att ett i något avseende felaktigt kuvert nedlagts i valurnan. För sådant fall kunde det möjligen synas hårt mot valmannen att hans valkuvert kasserades.

Länsstyrelsen i Södermanlands län har ifrågasatt, om ej föreskrift borde meddelas, att de av valnämnderna vid de preliminära sammanräkningarna öppnade eller eljest mottagna valkuverter, i den mån dessa ej skulle insändas till länsstyrelsen, skulle förvaras av valnämnd intill dess valet vunnit laga kraft. Särskilda föreskrifter vore ju meddelade angående storleken, beskaffenheten och stämplingen av valkuvert och upphävande av val hade förekommit på grund av överträdelse av berörda föreskrifter. För att påstådd felaktighet härutinnan skulle kunna visas och bedömas, måste i de flesta fall de valkuvert kunna företes, mot vilka anmärkning framställt.

Länsstyrelsen i Kopparbergs län har föreslagit, att det tydligt skulle i lagen framhållas, att de giltiga valsedlarna skola uttagas ur kuverten och att dessa kuvert ej skola insändas till länsstyrelsen.

Flera länsstyrelser hava påpekat, att reformen ej, såsom antagits, medfört lättnad i länsstyrelsernas arbete med röstsammanräkningen. Tvärtom hade de felaktigheter, som förekommit, ofta medfört försvårat och ökat arbete för länsstyrelsen. *Länsstyrelsen i Örebro län* har ansett att den genom valkuvertens brytande och sedlarnas ordnande vunna besparingen mer än väl motvägs redan av det omständliga förfarandet vid brytandet av de olika kuvertomslagen samt bedömandet av dessas innehåll och upptagande av de olika besluten i protokollen. Endast en av de länsstyrelser, som yttrat sig över nu förevarande spörsmål, nämligen *länsstyrelsen i Gävleborgs län*, har ansett, att länsstyrelsens arbete i rätt så avsevärd grad minskats.

I den sakkunniges förslag hava intagits bestämmelser, avseende införande av preliminär rösträkning vid kommunala val. Bestämmelserna återfinnas i den sakkunniges förslag § 10 mom. 3—5. Härom har *den sakkunnige* anfört följande:

Den
sakkunnige.

Den av riksdagen år 1927 begärda utredningen beträffande utsträckning av preliminär rösträkning till kommunala val vore visserligen icke ännu slutförd. Emot utsträckningen kunde även återopas, att man först vid 1928 års andrakammarval erhöle erfarenhet om verkningarna av en anordning med

preliminär sammanräkning, och att skälen för sådan anordning vore svagare, i den mån ett val kunde anses sakna allmän betydelse och politisk karaktär.

icke desto mindre hade den sakkunnige ansett sig böra föreslå likformighet på ifrågavarande område. Sådan likformighet vore uppenbarligen redan i sig själv mycket önskvärd. Genom återgång beträffande riksdagsmannaval till den äldre anordningen kunde likformigheten givetvis icke vinnas annat än i det föga sannolika fall, att överväldigande svårigheter och olägenheter skulle vid tillämpningen framträda. Det syntes vara omöjligt att i avseende på val, som sammanräknades av länsstyrelse, annorledes än genom anordnande av preliminär sammanräkning tillfredsställa de starka krav, som framkommit på snabbt offentliggörande av valresultaten. Även med den största tänkbara, permanenta eller tillfälliga, förstärkning av länsstyrelsens arbetskrafter måste ett stort och ständigt växande antal sammanräkningar kräva en ganska lång tid. Härtill komme, att de definitiva sammanräkningarna ofta nog måste avsevärt fördröjas i följd av kommunikationsförhållandena och nödvändigheten att efter förberedande granskning av valhandlingarna införskaffa erforderliga upplysningar. Genom anordnande av preliminär sammanräkning möjliggjordes även att förlägga även sammanräkningen för stadsvalkrets till länsstyrelse utan att därigenom kännedomen om det huvudsakliga valresultatet försenades. Den kompetens, som förutsattes för preliminär sammanräkning, vore större vid fullmäktigval än vid riksdagsmannaval endast för så vitt svårigheterna kunde antagas ökas med antalet av dem, som skulle väljas. För att emellertid i någon mån lätta valnämndens prövning och förekomma misstag, som svårigen skulle stå att rätta, föresloge den sakkunnige en uttrycklig och tydlig bestämmelse, att innehållet i ett valkuvert skulle återinläggas i valkuvertet, ej blott då valkuvertet innehölle annat än en valsedel, utan även då innehållet utgjordes av mera än en valsedel.

Det borde i detta sammanhang framhållas, att man vid bedömande av den preliminära sammanräkningens värde och lämplighet icke finge förbise, att i följd av densamma resultatet i ett valdistrikt kunde bliva känt i ett annat till samma valkrets hörande distrikt, innan röstgivningen därstädes avslutats. Att den definitiva sammanräkningen kunde giva annat resultat än den preliminära läge i öppen dag. Vid dragande av politiska eller andra slutföljder av det preliminära resultatet måste man rimligen taga hänsyn till den större eller mindre sannolikheten av en sådan eventualitet. Även den definitiva sammanräkningens resultat kunde ju för övrigt undanröjas eller ändras efter överklagande.

I alla förekommande fall syntes det vara endast sällan, som, åtminstone i större valdistrikt, den preliminära sammanräkningen lämpligen kunde företagas efter den ganska sena timme, då röstgivningen slutade. Den sakkunnige hade emellertid icke ansett sig böra föreslå ändring i stadgandet, att valförrättning »bör utan avbrott bringas till slut». Den nästföljande punkten, enligt vilken den preliminära sammanräkningen kunde, därest särskilda skäl föreläge, uppskjutas till påföljande dag, syntes nämligen bereda erforderlig lättnad.

Yttranden.

Av de myndigheter, som yttrat sig över den sakkunniges förslag på denna punkt, hava vissa länsstyrelser delvis upprepat anmärkningar, som framställts i tidigare utlåtanden i ämnet. Här torde endast behöva framhållas följande:

Länsstyrelsen i Stockholms län har med hänsyn till de goda erfarenheter, vilka vunnits vid andrakammarvalen, intet att erinra mot den föreslagna

utsträckningen av den preliminära sammanräkningen. Vidare tillstyrkes reformen av *stadsfullmäktige i Stockholm, Gävle och Örebro*.

Magistraten i Lysekil har funnit stor tveksamhet råda rörande lämpligheten av preliminär rösträkning.

I motsats till länsstyrelsen i Stockholms län hava *länsstyrelserna i Södermanlands och Skaraborgs län*, vilka, såsom förut angivits, tidigare tillstyrkt den ifrågasatta reformen, nu, med hänsyn till erfarenheterna vid andrakammarvalen, avstyrkt densamma. I avstyrkande riktning hava vidare kommunfullmäktige i 3 kommuner yttrat sig.

Två länsstyrelser — i *Göteborgs och Bohus* samt *Skaraborgs län* — hava anfört, att valnämnderna icke visat sig vuxna sin nya uppgift.

Länsstyrelsen i Jämtlands län har ansett, att valhemligheten komme att äventyras, om förslaget bleve genomfört, samt att väl stora anspråk komme att ställas på valnämnderna, varjämte enligt länsstyrelsens förmenande reformen vore onödig.

Länsstyrelsen i Västmanlands län har framställt den detaljanmärkningen, att, då två val samtidigt förrättats, omslagen borde förses med anteckning jämväl om valbeteckning på det att sammanblandning av valsedlar lättare skulle kunna undvikas vid valens sammanräkning inför länsstyrelsen.

Som jag förut angivit innebar utkastet, att bestämmelserna för kommunala val även skulle vara tillämpliga i fråga om kyrkliga val. Preliminär rösträkning skulle sålunda äga rum även vid dessa senare val.

Utkastet.

Av de myndigheter, som yttrat sig över utkastet, hava några berört denna fråga.

Yttranden
över utkastet.

Länsstyrelsen i Skaraborgs län har förklarat, att förfarandet, enligt länsstyrelsens förmenande, innebure sådana allvarliga risker för valsäkerheten, att stora betänkligheter mot detsamma måste hysas.

Länsstyrelsen i Göteborgs och Bohus län har anfört: Då utkastet förutsatte möjligheten av gemensamma förrättningar för val av kyrkofullmäktige för församling och dylikt val för samfällighet, därav församling utgjorde del, skulle exempelvis de olägenheter, som länsstyrelsen på goda grunder befara av preliminära rösträkningar vid andra val än sådana av politisk betydelse, i full omfattning göra sig gällande även för de kyrkliga valen, om utkastets förslag angående dylika sammanräkningar upphöjdes till lag.

Magistraten i Stockholm har bland annat anfört: Gällande bestämmelse om den preliminära sammanräkningens avbrytande och fortsättande hade givit anledning till tvekan, huruvida ett dylikt fortsättande ovillkorligen måste äga rum på samma vallokal och av samma valförrättare. Ehuru enligt magistratens mening denna tolkning vore den, som bäst överensstämde med bestämmelsens ordalag, torde härutinnan ett förtydligande vara önskvärt. Magistraten ansåge det därvid kunna ifrågasättas, huruvida icke ett fortsättande av förrättningen å annan vallokal och jämväl av andra valförrättare borde medgivas. Atminstone i huvudstaden användes i stor utsträckning vallokaler av mera tillfällig beskaffenhet, såsom skolsalar och dylikt, vilka endast disponerades för själva valdagen och därefter ånyo toges i anspråk för sina ordinarie ändamål. Likaså tjänstgjorde i betydande utsträckning såsom valförrättare personer, vilka endast för själva valdagen stode till magistratens förfogande. Vid riksdagsmannavalet 1928 hade icke något dylikt avbrytande av den preliminära sammanräkningen förekommit, detta förmodligen delvis på grund av de livliga uppmaningar, som från magistratens sida riktats till valförrättarna att om möjligt undvika sådant avbrytande. Hade emellertid uppskov i något fall måst ske, hade därav kunnat upp-

komma betydande svårigheter. Lämpligast hade under sådana förhållanden varit att kunna fortsätta förrättningen i själva rådhuset och med anlitande av magistratens och rådhusrättens egen personal.

Länsstyrelsen i Malmöhus län har här uttalat sig mot den ändring den sakkunnige ifrågasatt i syfte att förtydliga, att innehållet i ett valkuvert skall återinläggas i valkuvertet, även då innehållet utgöres av mer än en valsedel, och därvid anført: Det förtydligande, som avsetts med ändringen, hade icke uppnåtts. Orden »annat» och »mera» fordrade nämligen olika betoning på ordet »en» för att kunna beteckna olika fall. För övrigt syntes efter ändringen uttrycket »senare fallet» ej vara användbart. Därest annan avfattning än den, som förekomme i lagen om val till riksdagen, ansåges nödvändig, varom länsstyrelsen icke vore övertygad, syntes följande stadgande vara att föredraga: »Befinnes — — — utgöras av mera än *en* valsedel eller av en eller flera valsedlar jämte annat, skall, efter det att i förekommande fall innehållet återinlagts, valkuvertet» etc.

Departements-
chefen.

Den preliminära rösträkningen åsyftar att göra valutgången tidigare känd och därigenom öka intresset för valet.

Enligt den ordning, som nu gäller, är — vad angår här ifrågavarande val — tidsutdräkten innan valresultatet bekantgöres störst vid val av kommunal- och municipalfullmäktige samt av landstingsmän å landsbygden. Vid dessa val, där enligt såväl gällande bestämmelser som nu föreliggande förslag länsstyrelsen är sammanräknande myndighet, råda i stort sett samma förhållanden, som på sin tid föranledde införande av preliminär rösträkning vid val till andra kammaren. Vid bedömandet av spørsmålet, huruvida preliminär röst räkning även bör införas vid sistnämnda kommunala val, synes emellertid nu hänsyn böra tagas jämväl till de erfarenheter, som beträffande sådan rösträkning redan gjorts vid val till andra kammaren. Av den gjorda utredningen framgår, att dessa erfarenheter varit i övervägande grad goda. Valförrättarna hava i stort sett visat sig äga förmåga att tillfredsställande verkställa den preliminära rösträkningen. Härtill kommer, att man torde kunna påräkna ännu bättre resultat, sedan valförrättarna blivit mer erfarna på området. Erfarenheterna från andrakammarvalen synas därför stödja införandet av preliminär rösträkning jämväl vid andra val. Vid övervägande, huruvida preliminär rösträkning bör föreskrivas vid kommunalfullmäktigval och landstingsmannaval på landet, bör ytterligare en omständighet beaktas. Dessa val kunna företagas och hava också i ej ringa utsträckning företagits vid gemensam valförrättning. Uppenbart är, att vid sådan gemensam förrättning valförrättarnas arbete även med de preliminära rösträkningarna kommer att ökas och att stor noggrannhet måste iakttagas för undvikande av sammanblandning av valsedlarna för de olika valen. Dessa svårigheter för valförrättarna synas dock överkomliga. Då enligt föreliggande förslag länsstyrelsen skulle hava att verkställa den slutliga sammanräkningen även vid kyrkliga val för annan församling än stadsförsamling, synas de skäl, som tala för preliminär rösträkning vid de båda slag av borgerliga val, som nyss nämnts, kunna åberopas även för sådan sammanräkning vid oförmälda kyrkliga val. Med hänsyn till det sålunda anförda förordar jag införande av preliminär rösträkning vid kommunal- och municipalfullmäktigval samt, i de fall där

länsstyrelsen är sammanräknande myndighet, vid val av landstingsmän och kyrkofullmäktige. Företagandet av denna preliminära rösträkning bör vara obligatoriskt.

Vid landstingsmannaval i stadsvalkrets föreligga ej samma skäl, som tala för preliminär rösträkning vid nyssberörda val. Sammanräkningen av landstingsmannaval i sådan valkrets skall nämligen enligt gällande, i föreliggande förslag bibehållet stadgande börja inom fyra dagar efter valförrättningarnas avslutande. Tidsutdräkten innan valresultatet bekantgöres är därför betydligt mindre vid sist avsedda val. Landstingsmannavals utgång är emellertid av intresse icke blott inom valkretsen utan inom hela länet. Intresset är ej heller begränsat till valresultatet inom en viss valkrets utan omfattar utgången av samtliga landstingsmannavalen inom länet. Det kan därför synas mindre lämpligt att föreskriva preliminär rösträkning vid vissa landstingsmannaval, men ej vid andra. Med hänsyn härtill har jag funnit mig böra förorda införande av preliminär rösträkning även vid landstingsmannaval i stadsvalkrets. Företagandet härav bör liksom vid övriga landstingsmannaval vara obligatoriskt, dock med undantag för de fall, där magistraten omedelbart efter valförrättningens slut verkställer slutlig sammanräkning.

I fråga om stadsfullmäktigval gäller, att sammanräkningen skall påbörjas inom sju dagar efter valförrättningens avslutande. Såsom förut angivits ansåg 1927 års riksdag, att särskilda åtgärder för påskyndande av sammanräkningen för stadsfullmäktigvalens vidkommande knappast vore behövliga. Enligt den sakkunniges förslag skulle preliminär rösträkning äga rum jämväl vid dessa val. Emellertid innebar detta förslag, såsom jag redan tidigare antytt, att länsstyrelsen vid dessa val skulle verkställa den slutliga sammanräkningen. Jag har, såsom jag närmare vill beröra vid § 42, funnit mig böra frångå den sakkunniges förslag i sistnämnda hänseende och förorda bibehållandet av nuvarande ordning. Sammanräkning av stadsfullmäktigval skall också enligt föreliggande förslag företagas inom samma tid från valförrättnings avslutande, som nu är stadgad. De bestämmelser i förevarande hänseende, som sålunda föreslås för stadsfullmäktigval, skola enligt föreliggande förslag gälla jämväl vad angår kyrkliga val för stadsförsamling. Tydligt är att ofta skäl icke föreligga att företaga preliminär rösträkning vid stadsfullmäktigval och vid kyrkliga val för stadsförsamling. Dock kan i städer, omfattande flera valkretsar — i synnerhet om samtidigt med stadsfullmäktigval förrättas val av elektor för utseende av ledamöter av riksdagens första kammare eller om flera kyrkliga val samtidigt äga rum — avsevärd tid förflyta innan det slutliga valresultatet kan bekantgöras. Någon anledning att utesluta möjligheten till företagande av preliminär rösträkning vid dessa val torde icke förefinnas. Jag vill därför tillstyrka, att rätt tillägges magistraten eller stadsstyrelsen, att, där den så finner lämpligt, besluta om vidtagande av preliminär rösträkning även vid stadsfullmäktigval och kyrkliga val för stadsförsamling. I enlighet härmed har mom. 3 avfattats. På grund av hänvisningen i lagen om val till riksdagen till vad för val av stadsfullmäktige är stadgat kommer rätt att förordna om preli-

minär rösträkning att, vid bifall till vad jag nu föreslagit, tillerkännas magistraten även vid val av elektor för utseende av ledamöter av riksdagens första kammare.

Tillräckliga skäl torde icke föreligga att bibehålla den av den sakkunnige föreslagna formuleringen av mom. 3 b), vilken avser att tydligare utmärka, att innehållet i ett valkuvert skall återinläggas i kuvertet ej blott då kuvertet innehåller annat än en valsedel utan även då innehållet utgöres av mera än en valsedel. Den förordade lydelsen synes — såsom länsstyrelsen i Malmöhus län anført — något oegentlig. Det kan även ifrågasättas, huruvida ett förtydligande i denna punkt är erforderligt. Ej heller de övriga ändringsförslag i olika hänseenden, som av myndigheterna framställts, har jag funnit mig böra förorda.

Kap. 6. Om rätt för väljare att i vissa fall ingiva valsedel till den myndighet, som har att verkställa röstsammanräkning.

§ 35.

Denna paragraf motsvarar kap. 2 § 1 i den sakkunniges förslag till lag om valsedelsförsändelser och § 1 i lagen den 30 juni 1920 om rätt för vissa väljare att utan inställelse inför valförrättare avgiva valsedel vid vissa kommunala val samt om behandling av valsedelsförsändelse. Bestämmelserna i sistnämnda paragrafs sista stycke hava något modifierats med anledning av de nya bestämmelserna om kvinnas tillträde till statstjänst.

Yttranden.

Länsstyrelsen i Kalmar län har ansett, att rätt till valsedelsförsändelse borde tillkomma även personalen vid telegrafverket.

Kommunalfullmäktige i en kommun hava påyrkat, att rätt måtte beredas avsidens boende röstberättigade att i likhet med vissa yrkes- och tjänstegrupper på förhand få avgiva sina röster till länsstyrelsen.

Departements-
chefen.

Skäl att i förevarande sammanhang ingå i prövning av spörsmålet om utvidgning av rätten till valsedelsförsändelser synas mig icke finnas.

§ 36.

Paragrafen motsvarar kap. 2 § 2 i den sakkunniges förslag till lag om valsedelsförsändelser samt § 2 i 1920 års lag.

Såsom den sakkunnige framhållit synes ej finnas anledning att, när röstningen pågår mera än en dag, förbjuda valsedelsförsändelsers anordnande ännu sista dagen; väljaren kan ju i det längsta hava trott sig bliva i tillfälle till personlig inställelse. Ej heller torde beträffande ankomsttiden erfordras någon strängare regel, än att försändelsen skall hava inkommit före röstsammanräkningens början, dock senast å dagen efter sista omröstningsdagen.

§ 37.

Förevarande paragraf motsvarar kap. 2 § 3 i den sakkunniges förslag till lag om valsedelsförsändelser och § 3 i 1920 års lag.

Länsstyrelsen i Uppsala län har anfört följande:

Ytirande.

I en mängd fall av mycket olika art måste en tjänstförrättande prästman meddela intyg. Det förefölle, som om han borde kunna duga att vara ojävigt vittne vid anordnande av valsedelsförsändelse. Paragrafen skulle vinna på att utökas med en punkt, där det stadgades, att i församling inom valdistriktet tjänstgörande prästman vore berättigad ehuru ej pliktig att tjänstgöra som ojävigt vittne. För vissa väljare syntes man härigenom kunna underlätta begagnandet av denna rättighet.

Det av länsstyrelsen berörda spörsmålet synes falla utom ramen för det nu föreliggande revisionsarbetet.

Departements-
chefen.

§ 38.

Paragrafen motsvarar kap. 2 § 4 samt kap. 3 § 4 mom. 1, första stycket, och en del av mom. 2 i den sakkunniges förslag till lag om valsedelsförsändelser och överensstämmen i huvudsak med § 4, första stycket, av 1920 års lag. Det har syntts lämpligt att i denna paragraf — liksom fallet är i motsvarande nu gällande stadgande — angiva genom vilkas försorg kuverten skola tillhandahållas.

§ 39.

Paragrafen motsvarar kap. 2 § 5 i den sakkunniges förslag till lag om valsedelsförsändelser och § 4 tredje—åttonde styckena i 1920 års lag. Det har, i huvudsaklig överensstämmelse med kungörelsen om vittnen vid anordnande av valsedelsförsändelse vid kommunala val m. m. den 20 maj 1921 § 4, i lagen utsagts, att det icke åligger vittne att besörja försändelsens befordran annorledes än genom dess överlämnande åt posten eller att bekosta postavgifter.

§ 40.

Paragrafen motsvarar kap. 2 § 6 i den sakkunniges förslag till lag om valsedelsförsändelser samt § 5 i 1920 års lag.

§ 41.

Paragrafen motsvarar kap. 2 § 8 i den sakkunniges förslag till lag om valsedelsförsändelser samt § 7 i 1920 års lag.

Kap. 7. Om rösternas sammanräknande och valets avslutande.

Bestämmelser motsvarande dem, som upptagits i detta kapitel, återfinnas merendels i kap. 6 av den sakkunniges förslag.

§ 42.

Enligt den sakkunniges förslag skulle vid alla kommunala val den slutliga sammanräkningen verkställas av länsstyrelsen. Den sakkunnige har framhållit, att bortsett från likformighetsintresset härför syntes tala huvudsakligen följande skäl:

Den sak-
kunnige.

Klagomål över sammanräkning av stadsfullmäktigval kunde — i motsats mot förhållandet vid kommunalfullmäktigval och vid landstingsmannaval,

även sådant, som sammanräknats av magistrat eller stadsstyrelse — fullföljas i två instanser, vilket måste förorsaka dröjsmål med det slutliga avgörandet. Hos stadsstyrelser, och måhända även magistrater, i mindre städer kunde icke med säkerhet påräknas erforderlig kompetens. Även i större städer vore sammanräkningarna så fåtaliga, att önskvärd rutin näppeligen kunde av vederbörande förvärfvas och bibehållas, medan förhållandet vore ett annat hos länsstyrelserna. Slutligen finge anföras, att misstag vid avgivande av valsedelsförsändelser kunde lätteligen förekomma, då en väljare skulle beträffande särskilda val adressera valförsändelse till olika myndigheter; i detta sammanhang hade det särskild betydelse, att nu vid landstingsmannaval för stad sammanräkningen för en av staden och landsbygdsområde bestående valkrets verkställdes av länsstyrelsen och för en av två eller flera städer bestående valkrets av magistraten eller stadsstyrelsen i den folkrikaste staden. Dessa olägenheter kunde endast delvis avhjälpas genom formulären till ytterkuvert.

Invändas kunde givetvis, att länsstyrelsens arbetsbörda komme att ökas. Men även om ökningen i vissa fall vore ganska avsevärd, torde denna invändning dock ej böra tillmätas avgörande betydelse, då det i allt fall regelmässigt torde vara av nöden att anlita extra personal. Den för sammanräkning erforderliga tiden komme för övrigt att avsevärt minskas i följd av den föreslagna preliminära sammanräkningen, särskilt enär valkuvertens öppnande och valsedlarnas uttagande redan i förväg undanljorts.

Yttranden.

Den sakkunniges förslag, i vad därigenom röstsammanräkning, som nu är överlämnad åt magistraten eller stadsstyrelsen, skulle verkställas av länsstyrelsen, har avstyrkts av *länsstyrelserna i Östergötlands, Malmöhus, Älvsborgs, Örebro, Västernorrlands, Jämtlands och Västerbottens län* samt stadsfullmäktige i 3 städer och stadsstyrelsen i 1 stad.

För samma förslag hava länsstyrelserna i *Stockholms, Kalmar* samt *Göteborgs och Bohus län* ävensom stadsfullmäktige i 2 städer yttrat sig.

Mot förslaget har anförts, att icke några bärande skäl för detsamma framförts och att det komme att medföra försenad kännedom om valresultaten. Likformighetskravet vore i detta fall rent teoretiskt och i praktiken tämligen betydelselöst.

Vidare har anförts, att de nu sammanräknande myndigheterna visat sig fullt kompetenta för sammanräkningen. Sålunda har *länsstyrelsen i Östergötlands län* yttrat, att erfarenheten icke syntes hava visat någon bristande kompetens hos dessa myndigheter för uppgiften i fråga, något som heller icke av förslagsställaren påståtts. De lokala myndigheterna hade ock lättare än länsstyrelserna att identifiera och i vederbörande röstlängder igenfinna de olika kandidaterna, och det hade i många fall — vid sammanräkningar för kommunalfullmäktigval — visat sig nödvändigt för länsstyrelsen att inhämta upplysningar hos ortsmyndigheten.

Vad angår den sakkunniges anmärkning att klagomål över sammanräkning av stadsfullmäktigval nu kunde fullföljas i två instanser har *länsstyrelsen i Östergötlands län* anført, att denna olägenhet kunde avhjälpas genom föreskrift om anförande — i likhet med vad rörande borgmästarval vore gällande — direkt hos regeringsrätten av besvär över stadsfullmäktigval.

Beträffande anmärkningen, att misstag vid avgivande av valsedelsförsändelser lätt kunde förekomma under nuvarande förhållanden, har samma länsstyrelse

framhållit, att det inom länet i något eller några enstaka fall förekommit, att dylik försändelse inkommit till felaktig myndighet, som emellertid befordrat försändelsen vidare till adressaten. Någon olägenhet för väljarna förorsakades knappast därigenom, särskilt i betraktande av den ytterst inskränkta omfattning, i vilken rätten för vissa yrkesmän att rösta medels valförsändelse tagits i anspråk.

Länsstyrelserna i 7 län hava understrukit det tidsödande arbete för länsstyrelserna, röstsammanräkningarna utgöra; från några håll har därvid även påpekats, att den preliminära rösträkningen ej visat sig verka tids- och arbetsbesparande för länsstyrelserna.

Såsom jag redan vid ett par tillfällen framhållit, kan jag ej förorda den sakkunniges förslag att göra länsstyrelsen till sammanräknande myndighet för samtliga kommunala val. Övervägande skäl synas mig tala för bibehållande av den nuvarande ordningen. Magistraterna och stadsstyrelserna torde i allmänhet hava visat sig väl skickade för sammanräkningsproceduren. Nämnda myndigheter hava även en ofta önskvärd personkännedom. Därjämte kan det slutliga valresultatet framläggas betydligt tidigare än om länsstyrelsen har att verkställa sammanräkningen. Som ett vägande skäl mot länsstyrelsernas övertagande av den slutliga sammanräkningen vid samtliga kommunala val må jämväl framhållas den ökning i länsstyrelsernas arbetsbörda, som därigenom skulle vållas.

Vad angår den sakkunniges anmärkning, att klagomål över sammanräkning av stadsfullmäktigval nu kunna fullföljas i två instanser, vill jag redan här påpeka, att enligt § 56 i föreliggande förslag besvär över sådant val alltid skall anföras direkt hos Konungen.

I fråga om kyrkliga val för stadsförsamling synes lämpligt föreskriva samma regler som i fråga om stadsfullmäktige. Vid val för annan församling torde däremot länsstyrelsen böra verkställa sammanräkningen.

§ 43.

Paragrafen motsvarar första och andra styckena av § 12 i den sakkunniges förslag. Bestämmelserna skola ersätta stadganden i L. § 29 mom. 7, första stycket, S. § 24 mom. 2, tionde stycket, samt i landstingslagens 12 § första och andra moment. Vissa föreskrifter i paragrafen hava sin motsvarighet i fastställda protokollsformulär.

Vid kommunalfullmäktigval skall enligt nu gällande bestämmelser sammanräkningsförrättning kungöras minst sex dagar förut i kommunens kyrkor. Vid landstingsmannaval, där länsstyrelsen har att verkställa sammanräkningen, skall kungörelse om sammanräkning ske minst sex dagar därförut i en eller flera av valkretsartens mest spridda tidningar. I stad, som bildar egen valkrets för landstingsmannaval, skall, där sammanräkningen ej äger rum omedelbart efter röstningens avslutande, vid valförrättningen tid och ställe för sammanräkningen tillkännagivas. För annan stadsvalkrets för landstingsmannaval skall tid och ställe för sammanräkningen sist dagen därförut kungöras i en eller flera av ortens mest spridda tidningar. Vid

Departements-
chefen.

stadsfullmäktigval plägar ock kungörelse utfärdas, om sammanräkningen ej verkställas omedelbart efter röstningens avslutande.

Den sakkunnige.

Enligt den sakkunniges förslag skulle kungörande av sammanräkning vid samtliga val ske genom en eller flera av ortens mest spridda tidningar. Den sakkunnige har härtill anført, att det ansetts vara i skyndsamhetens intresse önskvärt och med hänsyn till förrättningens art icke möta betänklighet, att även beträffande fullmäktigval tillkännagivandet skedde genom tidningarna.

Yttrande.

Departementschefen.

Länsstyrelsen i Södermanlands län har ifrågasatt lämpligheten härav.

Det av den sakkunnige föreslagna sättet för kungörande av sammanräkningsförrättning synes mig lämpligt för de fall, då sammanräkningen ankommer på länsstyrelsen. Där sammanräkningen verkställas av magistrat och ej äger rum omedelbart efter valets förrättande, torde däremot kungörelse böra ske sist dagen före sammanräkningsförrättningen genom en eller flera av ortens mest spridda tidningar.

§ 44.

Första momentets stadganden överensstämma med föreskrifter enligt fastställda protokollsformulär för röstsammanräkning vid kommunalfullmäktigval, stadsfullmäktigval och landstingsmannaval. Momentet motsvarar § 12, tredje stycket, i den sakkunniges förslag. I lagen om val till riksdagen 77 §, första och andra styckena, finnas med momentets i huvudsak överensstämmande föreskrifter.

Andra momentet motsvarar kap. 2 § 7 i den sakkunniges förslag om valsedelsförsändelser. Den är avsedd att ersätta § 6 i lagen den 30 juni 1920.

Tredje momentet motsvarar § 12, fjärde stycket, i den sakkunniges förslag. Bestämmelserna i momentet överensstämma i huvudsak med givna föreskrifter enligt protokollsformulär. Bestämmelserna motsvara i huvudsak lagen om val till riksdagen 78 §.

§ 45.

Paragrafen överensstämmer med § 13 i den sakkunniges förslag och motsvarar första momentet av L. § 30, av S. § 25, av kommunalförordningen för Stockholm § 11 och av landstingslagen 13 §.

§ 46.

Denna paragraf, som överensstämmer med § 14 i den sakkunniges förslag, motsvarar L. § 30 mom. 2—4, § 31 och § 32 mom. 1, S. § 25 mom. 2—4, § 26 och § 27, första stycket, kommunalförordningen för Stockholm § 11 mom. 2—4, § 12 och § 13, första stycket, ävensom landstingslagen 13 § 2—5 och 7 mom., sistnämnda moment i vad det ej avser suppleanter.

§ 47.

Paragrafen motsvarar § 16 i den sakkunniges förslag och överensstämmer med landstingslagens 13 § 6 och 7 mom., det sistnämnda momentet i vad det har avseende å suppleantval.

§ 48.

Denna paragraf motsvarar § 15 i den sakkunniges förslag samt L. § 32 mom. 2, S. § 28 mom. 1, kommunalförordningen för Stockholm § 14 mom. 1 och landstingsförordningen 13 § 8 mom.

§ 49.

Paragrafen motsvarar § 17 i den sakkunniges förslag och innehåller bestämmelser, som ersätta L. § 29 mom. 7, andra och femte styckena, S. § 27, andra och tredje styckena, kommunalförordningen för Stockholm § 13, andra och tredje styckena, samt landstingslagen 12 § 4 mom. Uppskov eller avbrott, som i mom. 2 förutsättes, torde knappast annat än i följd av oförutsedda omständigheter förekomma, men sådana kunna tänkas inträffa vid alla sammanräkningar.

§ 50.

Paragrafen motsvarar L. § 29 mom. 7, fjärde stycket, samt landstingslagens 12 § 1 mom., andra stycket, och 2 mom., fjärde stycket. I den sakkunniges förslag äger paragrafen sin motsvarighet i § 18.

Vid sistnämnda paragraf har *den sakkunnige* anfört, att ordet »genast» i gällande författningar utbytt mot »ofördröjligen», i huvudsakligt syfte att möjliggöra röstlängdernas utlånande åt statistiska centralbyrån, när sådant erfordrades.

Den sakkunnige.

Länsstyrelsen i Uppsala län har anfört följande.

Yttrande.

Vid besvär över val syntes jämväl röstlängderna böra av länsstyrelsen insändas till Konungen. På grund därav syntes med återställande av röstlängderna lämpligen böra anstå, i avvaktan på besvärstidens utgång.

Med hänsyn till vad sålunda anförts har ordet »ofördröjligen» utslutits i föreliggande förslag.

Departementschefen.

§ 51.

Paragrafen, som motsvarar § 19 mom. 2 i den sakkunniges förslag, översensstämmer med 12 § 5 mom. landstingslagen.

Under § 19 mom. 3 har *den sakkunnige* föreslagit, att jämväl underrättelse om utgången av fullmäktigval skulle meddelas i länskungörelserna. Den sakkunnige har nämligen, särskilt efter införande av preliminär rösträkning, funnit officiellt kungörande av det definitiva sammanräkningsresultatet för fullmäktigval vara önskvärt.

Häremot hava från några myndigheters sida rests invändningar. Sålunda har *länsstyrelsen i Södermanlands län* ifrågasatt om med hänsyn till de för statsverket betungande kostnaderna sådant kungörande borde ske. *Länsstyrelsen i Kristianstads län* har anfört följande:

Yttranden.

Enligt länsstyrelsens mening kunde ett sådant kungörande näppeligen anses vare sig behövt eller lämpligt. Särskilt efter förrättade allmänna kommunalfullmäktigeval för — såsom i Kristianstads län vore förhållandet — ett åttiotal valdistrikt med 15—30 fullmäktige i varje kommun skulle ett dylikt kungörande draga stora kostnader och utrymme utan att, såvitt läns-

styrelsen kunde finna, bliva till praktisk nytta, då ingen toge del av länskungörelsernas uppgifter. Därest, såsom nu skedde, underrättelse genom protokollsutdrag meddelades ordföranden i kommunalstämman respektive kommunalfullmäktige syntes detta vara fullt tillräckligt.

Länsstyrelsen i Östergötlands län har likaså ansett, att utgifterna för publicerandet ingalunda motsvarade nyttan av detsamma.

Departements-
chefen.

Det föreslagna kungörelseförfarandet beträffande utgången av fullmäktigval synes mig vara av jämförelsevis ringa värde. Då härtill kommer, att kostnaderna skulle bliva avsevärda, hava bestämmelser härom uteslutits i föreliggande förslag.

§ 52.

Första momentet motsvarar § 20 mom. 2 i den sakkunniges förslag. Momentet innefattar hänvisning till landstingslagens 21 §, första stycket, vilket stadgande ansetts icke lämpligen böra utbrytas ur sitt sammanhang.

Andra momentet motsvarar § 20 mom. 1 i den sakkunniges förslag. Det avser att ersätta L. § 32 mom. 3, första—fjärde styckena, S. § 28 mom. 2, första—fjärde styckena och kommunalförordningen för Stockholm § 14 mom. 2, första—fjärde styckena.

Enligt nyssnämnda nu gällande stadganden skall förrättning avseende ny röstsammanräkning av kommunalfullmäktigval kungöras minst sex dagar förut i kommunens kyrkor. Vidare skall förrättning avseende ny röstsammanräkning av stadsfullmäktigval kungöras minst åtta dagar förut.

Den sakkunnige.

Enligt den sakkunniges förslag skulle beträffande kungörande av ny röstsammanräkning gälla samma regler som för den ursprungliga sammanräkningen, det vill säga kungörelse skulle alltid ske genom tidningarna minst sex dagar före förrättningen.

Yttranden.

Länsstyrelsen i Östergötlands län har framhållit, att statsverket skulle tillskyndas ganska avsevärda utgifter genom införande i tidning av kungörelse om sammanräkning för utseende av efterträdare åt avgången kommunal- eller municipalfullmäktig samt att med hänsyn till det ringa intresse allmänheten visade för dessa förrättningar en sådan kungörelse vore skäligen onödig.

Länsstyrelsen i Södermanlands län har ifrågasatt om sådant kungörande som här föreslagits, borde ske, enär en eller flera sammanräkningar efter avgångna fullmäktige förekomme nästan varje vecka året runt, och de redan för statsverket så betungande kungörelsekostnaderna skulle komma att ytterligare höjas i ej oväsentlig mån.

Departements-
chefen.

Vad myndigheterna anfört synes värt beaktande. Sammanräkningar för utseende av efterträdare förekomma redan nu i mycket stor utsträckning, och antalet sådana sammanräkningar kommer att betydligt ökas med införandet av kyrkofullmäktige. Förslaget att kungörelse om dylika sammanräkningar skall ske genom tidningarna kommer alltså tydligen att förorsaka statsverket stora kostnader. Något större allmänt intresse för dessa förrättningar lär emellertid icke finnas. Av de intresserade torde förrättningarnas utgång oftast kunna på förhand beräknas. Med hänsyn härtill har jag ej funnit mig böra tillstyrka den sakkunniges förslag i denna del.

En återgång till nu gällande föreskrifter har ej heller synts mig önskvärd, utan förordar jag på grund av det anförda, att bestämmelser om kungörande av ny sammanräkning helt uteslutas.

Föreliggande förslag innefattar ytterligare en avvikelse från gällande bestämmelser. I förslaget är nämligen icke föreskrivet, att den nya sammanräkningen skall igångsättas på fullmäktiges anmälan. Det har synts mig, till förekommande av missförhållanden, uppkomna på grund av underlåtenhet att göra sådan anmälan, lämpligt att ej göra den sammanräknande myndighetens befogenhet att företaga ny rösträkning beroende på dylik anmälan.

§ 53.

Paragrafen motsvarar § 21 i den sakkunniges förslag. I vad den angår fullmäktig har paragrafen motsvarighet i L. § 32 mom. 3, femte stycket, S. § 28 mom. 2, femte stycket, och kommunalförordningen för Stockholm § 14 mom. 2, femte stycket. Landstingsman nämnes blott för fullständighetens skull och till undvikande av missförstånd vid tillämpning av § 55.

§ 54.

Denna paragraf motsvarar § 22 i den sakkunniges förslag. Bestämmelserna äga motsvarighet i L. § 32 mom. 3, sjätte stycket.

Under § 23 mom. 2 har den sakkunnige föreslagit, att underrättelse om utgången av ny röstsammanräkning för utseende av fullmäktig skulle meddelas i länskungörelse. Av skäl, som anförts vid § 51, har detta stadgande uteslutits.

§ 55.

Förevarande paragraf motsvarar i den sakkunniges förslag § 24 och i nu gällande författningar L. § 32 mom. 4, S. § 28 mom. 3 och kommunalförordningen för Stockholm § 14 mom. 3, med ett tillägg, som i förevarande avseende likställer landstingsmän med fullmäktige.

§ 56.

Paragrafens första stycke motsvarar § 25 mom. 2, första stycket i den sakkunniges förslag. I gällande författningar motsvarar det 14 § första stycket i landstingslagen och L. § 33.

Redan nu är föreskrivet, att klagan över landstingsmannaval, även där magistrat verkställt sammanräkningen, skall föras direkt hos Konungen. Motsvarande förhållande gäller jämlikt lagen den 14 mars 1921 om val av borgmästare i stad med magistrat samt av rådmän och magistratssekreterare i Stockholm. Genom de bestämmelser, som här föreslås, skulle denna regel gälla även stadsfullmäktigval och val av kyrkofullmäktige i stadsförsamling. Härmed vinnes, att det slutliga avgörandet kommer att föreligga tidigare vid dessa val än vad nu är fallet vid stadsfullmäktigval. Mot förslaget kan anmärkas, att man för vissa fall kan ifrågasätta, om magistrater och stadsstyrelser äga sådan kompetens i förevarande frågor, att besvär över deras beslut böra få anföras direkt hos Konungen. De svårigheter vid prövning av klagomål, som kunna uppkomma på grund av valförrättares bristande

Departementss-
chefen.

kompetens, äro dock överkomliga och uppvägas säkerligen av den fördel, som otvivelaktigt vinnes med allenast en prövande instans.

Andra, tredje och fjärde styckena motsvara samma stycken av § 25 mom. 2 i den sakkunniges förslag. Andra och tredje styckena äga motsvarighet i 14 § i landstingslagen andra och tredje styckena. Fjärde stycket saknar motsvarighet i gällande bestämmelser men har tillagts i tydlighetens intresse.

Den
sakkunnige.

Den sakkunnige har anfört bland annat följande:

I landstingslagen 14 §, andra stycket, stadgades, att, om den valde skiljdes från uppdraget och icke i följd av besvären annan person förklarats vara vald, till ordinarie landstingsman skulle inkallas den närmast i ordningen varande suppleanten. Med hänsyn till de grunder, enligt vilka ordningen mellan suppleanterna bestämmes, syntes emellertid detta stadgande åtminstone icke alltid leda till riktiga resultat. Om exempelvis den valde landstingsmannen skildes från uppdraget av det skäl, att han ej vore valbar, hade hans namn vid sammanräkningen bort betraktas som obefintligt och de för honom särskilt upptagna suppleantnamnen icke komma i betraktande. Rättelse kunde i sådana och jämförliga fall vinnas genom ny sammanräkning utan anställande av nytt val, då det ju vore i och för sig mest önskvärt, att besvären ledde till samma resultat, som skulle förelegat, om vid sammanräkningen riktigt förfarits. I anledning därav och tillika för att framhålla regeringsrättens befogenhet att i alla avseenden draga slutföljden av den valdes skiljande från uppdraget hade den sakkunnige föreslagit en mera allmänt hållen lydelse. Något skäl, varför — bortsett från suppleantinstitutionen — andra regler borde gälla för fullmäktigval än för val av landstingsmän, torde icke föreligga.

Yttranden.

Länsstyrelserna i Södermanlands och Kristianstads län hava ifrågasatt lämpligheten av — såsom den sakkunnige föreslagit — införande i länskungörelserna av underrättelse om fullmäktiges skiljande från uppdraget.

Departements-
chefen.

I överensstämmelse med den ståndpunkt jag intagit vid § 51 har här utslutits det av den sakkunnige ifrågasatta kungörelseförfarandet, så vitt angår fullmäktig. I övrigt har jag anslutit mig till den sakkunniges förslag.

Kap. 8. Särskilda bestämmelser.

Kapitlet motsvarar kap. 7 i den sakkunniges förslag.

§§ 57 och 58.

Paragraferna motsvara §§ 1 och 2 i den sakkunniges förslag.

§ 59.

Paragrafen motsvarar § 3 i den sakkunniges förslag. Med hänsyn till att de kyrkliga valen skola förrättas inför borgerlig valförrättare har det ansetts lämpligt, att den borgerliga kommunen även vid dessa val tillhandahåller lämpliga vallokaler och bestrider kostnaden för de anordningar, som avses i § 27.

§ 60.

Första momentet motsvarar kap. 3 § 2 i den sakkunniges förslag till lag om valsedelsförsändelser och § 12, andra stycket, samt § 13 i 1920 års lag

om rätt för vissa väljare att utan inställelse inför valförrättare avgiva val sedel vid vissa kommunala val samt om behandling av valsedelsförsändelse.

Andra momentet motsvarar kap. 3 § 3 i den sakkunniges förslag till lag om valsedelsförsändelser och äger motsvarighet såväl i 1920 års lag § 4 andra stycket som i kungörelsen den 21 maj 1926 angående kuvert till valsedelsförsändelse vid vissa kommunala val § 3, sista stycket.

Tredje momentet motsvarar vissa bestämmelser i kap. 3 § 4 i den sakkunniges förslag till lag om valsedelsförsändelser. Dess föreskrifter äga motsvarigheter i 1920 års lag § 14, i nyssnämnda kungörelse den 21 maj 1926 § 3 ävensom i kungörelsen den 20 maj 1921 om vittnen vid anordnande i vissa fall av valsedelsförsändelse vid kommunala val m. m. §§ 2 och 3

§ 61.

Paragrafen motsvarar § 3, andra stycket, i den sakkunniges förslag till vallag ävensom kap. 3 § 4 mom. 1, sista stycket, i hans förslag till valsedelsförsändelser.

§§ 62 och 63.

Paragraferna komplettera lagens föregående bestämmelser. Det har ansetts lämpligt att tillerkänna Kungl. Maj:t rätt att meddela särskilda föreskrifter i fråga om val för kyrklig samfällighet och särskilt skoldistrikt.

Förslaget till lag om proportionellt valsätt vid val inom landsting, å kommunalstämma m. m.

Denna lag är avsedd att ersätta stadgan om proportionellt valsätt vid vissa val inom landsting och stadsfullmäktige m. m. den 13 juni 1913.

§ 1.

Paragrafen motsvarar § 1 i stadgan.

Rörande innehållet i denna paragraf har *den sakkunnige* anfört:

Det hade måhända varit önskvärt att i lagen upptaga även förutsättningarna för användande av proportionellt valsätt. Därför skulle emellertid hava förutsatts så många lagändringar, särskilt i kyrkostämmoförordningen och landstingslagen, att den sakkunnige ansett det icke böra ifrågakomma. Vid sådant förhållande hade den nuvarande uppräknningen av förtroendemän, vilken måhända skulle behöva tid efter annan kompletteras, synt vara ändamålslös och kunna ersättas genom ett angivande allenast av de väljande församlingarna. Vid val enligt riksdagsordningen § 6 mom. 7 skulle suppleanter icke utses, vadan det utan vidare vore klart, att förslagets §§ 7, 8 saknade tillämpning å sådant val.

Visserligen har omarbetning nu verkställts av kyrkostämmoförordningarna, men det synes dock lämpligt att såsom den sakkunnige föreslagit i denna lag icke angiva förutsättningarna för användande av proportionellt valsätt. Bestämmelser härom torde böra kvarstå i lagarna om den borgerliga och den kyrkliga kommunens organisation. Förevarande lag bör endast reglera

Den
sakkunnige.

Departements-
chefen.

förfarandet i de fall, då enligt nyssnämnda bestämmelser val skall vara proportionellt.

Lagen bör naturligen gälla även beträffande val, som verkställas inom kyrkofullmäktige.

§ 2.

Den
sakkunnige.

I den sakkunniges förslag hade tillämpningen av denna paragraf begränsats till val å kommunal- och municipalstämma samt allmän rådstuga ävensom inom kommunal-, municipal- eller stadsfullmäktige. Den sakkunnige yttrade i sin motivering:

De i § 2 upptagna bestämmelserna avsåge förfarandet vid proportionellt val och syntes alltså hava sin lämpligaste plats i denna lag. För undvikande av rubbningar i landstingslagen och kyrkostämmoförordningen hade dock landsting och kyrkostämma lämnats utanför paragrafens tillämpningsområde. Paragrafen motsvarade L. § 18, fjärde stycket, § 20 mom. 2 och § 40 mom. 2, jämförda med § 36 mom. 4, sista stycket, samt S. § 16, andra stycket, § 36, andra stycket, och § 56, andra stycket. Emot utsträckning till stad av vad för landskommun gällde, torde så mycket mindre kunna möta betänklighet, som föreskrifterna vore väsentligen fakultativa. Att även i stad fall kunde förekomma, då de behövde tillämpas, syntes obestridligt. Jämföras kunde lagen om val till riksdagen § 14.

Departements-
chefen.

Såsom den sakkunnige påpekat torde de i denna paragraf intagna reglerna böra hava sin plats i förevarande lag. Då en omarbetning nu verkställts av förordningarna angående kyrkostämma, hava paragrafens bestämmelser kunnat utsträckas att gälla även val å sådan stämma. I samband härmed hava bestämmelserna gjorts tillämpliga jämväl å val inom landsting. Att dessa regler böra gälla också i fråga om val inom kyrkofullmäktige synes uppenbart.

§§ 3—8.

Dessa paragrafer överensstämma med 2—7 §§ i stadgan. Åt sista paragrafen har liksom i sakkunnigförslaget givits en något förändrad redaktion, avsedd att bättre utmärka, att vid valet skall bestämmas den ordning, vari suppleanter skola inkallas.

Förslaget till lag om ändring i vissa delar av förordningen den 23 maj 1862 (nr 33) om kommunalstyrelse i Stockholm.

Av skäl, som tidigare berörts, hava i denna lag vidtagits endast de ändringar, som blivit nödvändiga genom valbestämmelsernas överflyttande till den särskilda lagen om kommunala och kyrkliga val samt de i övriga kommunallagar verkställda ändringarna.

§ 5.

Mom. 2—5 torde böra ersättas av en hänvisning till de i lagen om kommunala och kyrkliga val givna reglerna om upprättande av röstlängd och om röstlängdens bindande verkan.

§ 6.

Sedan i lagen om kommunala och kyrkliga val intagits föreskrifter, att stad skall vara indelad i valdistrikt och att röstberättigad äger utöva rösträtt allenast vid valförrättning för det valdistrikt, där han är mantalsskriven, synes det i förevarande paragraf mom. 2 andra stycket upptagna stadgandet böra uteslutas.

Vid behandlingen av § 5 i förslaget till lag om kommunala och kyrkliga val redogjorde jag för innehållet av en skrivelse den 13 september 1929 från allmänna valmansförbundet. Förbundet framhöll däri, bland annat, att en allmän önskan gjort sig gällande, att stadsfullmäktigval i en stads olika valkretsar skulle kunna äga rum på en och samma dag, samt att hinder här emot mötte på grund av gällande föreskrift, att en av valförrättarna vid dessa val skulle vara lagfaren. Nämda hinder kommer, såsom jag påpekade vid berörda paragraf, ej längre att förefinnas vid bifall till förslaget till lag om kommunala och kyrkliga val. På grund härav torde det, om förslaget bifalles, icke böra vålla svårigheter att anordna stadsfullmäktigval i en stads olika valkretsar på samma dag. I fråga om Stockholm synes emellertid även föreskriften i förevarande paragraf mom. 2, fjärde stycket, att ordningen för valkretsarnas sammankallande skall ombytas dem emellan så, att varje valkrets får i sin tur börja valet, förhindra att valen inom valkretsarna förrättas på samma dag. Som det emellertid även i Stockholm är av intresse att valen kunna äga rum på en och samma dag, vill jag förorda, att det i sistberörda stycke intagna stadgandet upphäves.

§§ 8 samt 10—14.

I stället för § 8 mom. 2 och 3 samt §§ 10—14 torde böra infogas en hänvisning till de i lagen om kommunala och kyrkliga val givna reglerna om valdistrikt, om vals förrättande och avslutande så ock om förfarandet, när stadsfullmäktig avgår före mandattidens utgång.

§ 45.

Såsom i annat sammanhang berörts har en skärpning föreslagits av den i förordningarna om kommunalstyrelse på landet och i stad stadgade påföljden för underlåtenhet att i rätt tid erlägga kommunalutskylder. Motsvarande ändring bör göras i förevarande paragraf. Tydligt torde vara att, där kommunalutskylder indrivs gemensamt med utskylder till församling, indrivningsavgiften skall beräknas å det sammanlagda beloppet.

Förslaget till lag om ändrad lydelse av 5, 7—15, 32 samt 58 §§ i lagen den 20 juni 1924 (nr 349) om landsting.

5, 7—15 §§.

Såsom redan berörts framhöll *kommunalförfattningssakkunniga* i sitt den 31 januari 1923 avgivna betänkande IV med förslag till lag om landsting m. m. bland annat, att vid lagförslagets uppställning och vid avfattningen

av bestämmelserna om val av landstingsmän beaktats, att en kommunal vallag gång efter annan bebådats, samt att i en sådan vallag, som alltså syntes vara att motse, skulle sammanföras samtliga kommunallagars med varandra likartade stadganden om sättet för de kommunala representantvalens förrättande och därmed sammanhängande frågor. Vid anmälan i statsråd den 19 mars 1924 av de sakkunnigas förslag förklarade chefen för socialdepartementet, *statsrådet Malm*, att han godkände de sakkunnigas förslag, så vitt anginge ärendets formella behandling, bland annat därför, att genom den förändrade uppställningen ett överförande framdeles av valbestämmelserna till en tilltänkt för kommunala val gemensam vallag i hög grad underlättades.

De sakkunniga ävensom departementschefen åsyftade med sina nyssberörda uttalanden det förhållandet, att antalet lagrum under kapitel 2 i de sakkunnigas förslag — motsvarande samma kapitel i gällande landstingslag — i högre grad, än som eljest varit önskligt, begränsats i syfte att möjliggöra bibehållandet av detta antal, om större delen av kapitlet skulle komma att överföras till en särskild vallag. De sakkunniga hade även i betänkan- det framlagt förslag till kapitlets uppställning efter det en sådan utbrytning ägt rum.

Den
sakkunnige.

Enligt den sakkunniges förslag skulle dels de bestämmelser, som motsvara stadganden i hans förslag till vallag, utgå ur landstingslagen, dels ock kvarstående bestämmelser i landstingslagens andra kapitel ordnas under paragrafer på sådant sätt, att det nuvarande paragrafantalet bibehölles. I anledning av den föreslagna vallagen hade, anför den sakkunnige, 5 §, andra stycket, kunnat förenklas. I 7 § erfordrades, efter uppdelningen av 8 §, ändring i hänvisningarna.

Departements-
chefen.

Den sakkunniges förslag till ändrad uppställning av de bestämmelser, som efter valstadgandenas utbrytande komma att kvarstå i landstingslagens andra kapitel, överensstämmer i princip med kommunalförfattningssakkunnigas uppfattning. Däremot skiljer sig förslaget i utformningen från vad de sakkunniga förordat. Skiljaktigheterna nödvändiggöras huvudsakligen därav, att vissa stadganden, som enligt kommunalförfattningssakkunnigas mening skulle överflyttas till vallagen, enligt den sakkunniges förslag bibehållits i landstingslagen. Sist avsedda stadganden synas med hänsyn till omfattningen av det förslag till lag om kommunala och kyrkliga val, som jag tidigare förordat, böra kvarstå i landstingslagen. Det av den sakkunnige här framlagda förslaget torde, efter några redaktionella ändringar, böra tillstyrkas.

32 §.

Denna paragraf innehåller föreskrifter angående tillämpning av proportionell valmetod vid vissa val inom landsting.

Riksdagen
1928.

Som jag redan i samband med behandlingen av förslaget till lag om kommunalstyrelse på landet kap. 2 § 13 erinrat, har riksdagen i skrivelse den 16 mars 1928 anhallit, att Kungl. Maj:t täcktes låta utreda, i vilken utsträckning den proportionella valmetoden kunde komma till användning, utöver vad som redan vore stadgat, vid på landsting, stads- och kommunal-

fullmäktige ankommande val, ävensom för riksdagen framlägga de förslag, vartill utredningen kunde giva anledning. I fråga om de närmare motiven till riksdagsskrivelsen får jag hänvisa till vad jag därom tidigare anfört.

För innehållet i en del av de yttranden, som avgivits över riksdagsskrivelsen, har jag redogjort vid behandlingen av nyssnämnda paragraf i förslaget till lag om kommunalstyrelse på landet. Rörande de utlåtanden, som avgivits av landsting och av styrelsen för svenska landstingsförbundet, vill jag framhålla följande:

Yttranden.

Blekinge och *Värmlands läns landsting* hava utan att ingå på själva sakfrågan tillstyrkt, att en utredning måtte komma till stånd i det av riksdagen angivna hänseendet.

Södermanlands läns landsting har, under framhållande att landstinget ansåge en utsträckning av den proportionella valmetoden vid val inom landsting lämplig, förklarat sig icke hava något att erinra mot det framställda förslaget om utredning härutinnan.

Följande landsting hava tillstyrkt eller förklarat sig icke hava något i princip att erinra mot en utsträckning av den proportionella valmetoden i enlighet med den av riksdagen uttalade uppfattningen, nämligen *Jönköpings läns landsting*, *Kalmar läns norra* och *Kalmar läns södra landsting*, *Kristianstads*, *Göteborgs* och *Bohus*, *Älvsborgs*, *Västmanlands* samt *Västerbottens läns landsting*. Ej heller *Östergötlands läns landsting* har funnit anledning avstyrka en sådan utsträckning men har därvid anfört följande:

Landstinget hade visserligen för egen del icke funnit, att tillämpning av det nu gällande valsättet skulle vara förenat med några olägenheter, men som en vidsträckt användning av den proportionella valmetoden allenast innebure en konsekvens av de lagbestämmelser, som för närvarande gällde för de flesta val torde det vara svårt att av principiella skäl motsätta sig densamma. Mot en utvidgad tillämpning av ifrågavarande valmetod vid val av styrelser och delegationer syntes ej heller av praktiska skäl någon vägande invändning kunna göras. Däremot hyste landstinget för sin del vissa betänkligheter i fråga om införandet av proportionellt valsätt jämväl vid val till sådana förtroendeuppdrag, där de personliga kvalifikationerna för uppdraget och icke den politiska partigrupperingen borde vara avgörande för valens utgång. Sålunda syntes med visst fog anmärkning kunna riktas mot förslaget om proportionella val vid utseendet av revisorer, ty dessa val borde framför allt avse att tillföra den kommunala revisionen personer med bästa möjliga insikter och erfarenhet i den kommunala förvaltningen och bokföringen m. m. Landstinget ansåge emellertid, att även ett fullständigt genomförande av det proportionella valsättet troligen icke komme att medföra, att vid valen hänsyn icke skulle i tillbörlig utsträckning tagas till vederbörande kandidaters lämplighet i varje särskilt fall för uppdragen.

Gotlands läns landsting har förklarat, att den proportionella valmetoden vid val inom kommunal-, municipal- och stadsfullmäktige samt landsting borde utsträckas att även omfatta val av förvaltande myndighet.

Kopparbergs läns landsting har anfört:

Landstinget hade intet i princip att invända emot den föreslagna utsträckningen av den proportionella valmetodens användning till val av styrelser och direktioner för landstinget direkt underlydande institutioner samt

andra nämnder med förvaltande och verkställande uppgift. Däremot syntes icke kunna ifrågakomma, att berörda valmetod skulle komma till användning vid sådana val, som enligt skilda författningar åläge landstinget och avsäga andra funktioner än sådana, som vore hänförliga till landstingets egen verksamhet.

En utsträckning av den propotionella valmetodens användning, begränsad till revisorer och revisorssuppleanter, har förordats av *svenska landstingsförbundets styrelse*, i vars yttrande *Skaraborgs* och *Örebro läns landsting* instämt. Samma förslag har framställts av *Uppsala* och *Malmöhus läns landsting*. *Styrelsen för svenska landstingsförbundet* har härvid anfört följande:

För att erhålla en föreställning om räckvidden av den ifrågasatta reformen för landstingens vidkommande hade styrelsen företagit en undersökning av vilka val för närvarande förrättas av landstingen. Ur de resultat, som vid denna undersökning erhållits, meddelades till en början följande uppgifter angående antalet så att säga permanenta delegationer, styrelser och nämnder inom landstingens egen förvaltning.

	Antal
Förvaltningsutskott	25
Övriga centrala styrelser och nämnder, såsom epideminämnder, barnmorskestyrelser, veterinärstyrelser, dispensärstyrelser, distriktssköterskestyrelser, blindnämnder, lönenämnder, allmänningssstyrelser m. fl.	220
Styrelser och direktioner för landstingens sjukvårdsinrättningar, såsom lasarett, sjukstugor, tuberkulossjukhus, epidemisjukhus, hem för kroniskt sjuka, sinnessjukvårdsanstalter och sinnesslöanstalter	410
Styrelser för undervisningsanstalter, såsom folkhögskolor, lanthushållsskolor, småskoleseminarier, skyddshem och dövstumskolor	164
Styrelser för arbetsförmedlingsanstalter och arbetshem	30
	Summa 849

Härtill komme de permanenta, landstingsförvaltningen ej direkt tillhörande, delegationer, vars ledamöter helt eller delvis utsåges av landstingen, såsom poliskollegier, markegångsdeputerade, skogsvårdsstyrelser, inskrivningsnämnder, inskrivningsrevisioner, mönstringskommissioner för hästutskrivning, automobilkommissioner, fastighetstaxeringsnämnder, avgäldsnämnder, personer valbara till expropriationsnämnder, sakkunniga för avgivande av förslag vid utarrendering av kronans domäner, terminsavgiftsnämnder, styrelser för sparbanker och för spritbolag m. fl.

En grupp för sig utgjorde de val av revisorer av olika slag, som landstingen hade att förrätta både vad anginge den egentliga landstingsförvaltningen och institutioner utanför densamma.

Till slut komme, om man bortsåge från förstakammarvalen, valen av de ordinarie och tillfälliga utskott samt av valnämnder, som landstingen hade att förrätta för pågående landstingsmöten, samt val av tillfälliga beredningar, som fungerade vid sidan av förvaltningsutskotten. Liksom ifråga om förvaltningsutskotten kunde valen av samtliga hithörande delegationer redan nu förrättas proportionellt.

Allt som allt syntes man kunna uppskatta det antal val av olika slag, som landstingen hade att förrätta, till över 2,000, eller inemot 100 val per landsting. Av dessa kunde för närvarande allenast vid pass 150 st., d. v. s. 6 per landsting, förrättas proportionellt. Den nu påyrkade reformen skulle sålunda medföra en mångdubbling av sistnämnda slags val. Redan inför dessa siffror måste man bliva betänksam mot förslagets genomförande för

landstingens vidkommande. En blick på de delegationer, som landstingen hade att utse, gäve också vid handen, att de politiska partisynpunkterna mycket litet hade eller borde hava att göra med flertalet av dessa val. Det gällde oftast att, oberoende av parti, välja personer, som sutte inne med verklig kompetens på respektive områden. Ofta nog vore det av vikt att tillse icke att de olika partierna utan att de olika delarna av landstingsområdet bleve vederbörligen representerade. Ihågkommas borde till slut, att det utan undantag vore den inom alla landsting förekommande valnämnden eller -utskottet, som uppgjorde förslag till dessa val och att denna nämnds förslag så gott som undantagslöst accepterades av landstingen. Valnämnden utsåges ju, där så önskades av visst antal ledamöter, med tillämpning av den proportionella valmetoden. Under sådana förhållanden syntes redan nu partisynpunkterna kunna komma till sin rätt vid de olika valen, och att utan tvingande skäl genom ett allmänt införande av den proportionella valmetoden ytterligare politisera de på landstingen ankommande valen finge icke anses tillrådligt.

Styrelsen kunde sålunda icke tillstyrka den i riksdagsskrivelsen ifrågasatta utsträckningen av den proportionella valmetoden till samtliga på landstingen ankommande val, utan ansåge, att härutinnan i stort sett den nuvarande ordningen borde bibehållas oförändrad. Den enda utvidgning av den proportionella valmetoden inom landstingsförvaltningen, som styrelsen för sin del kunde biträda, gällde landstingets egna revisorer och deras suppleanter, ifråga om vilka kravet på minoritetens representerande syntes vara särskilt välgrundad. Bestämmelse härom borde inryckas i 32 § av landstingslagen.

Däremot har den ifrågasatta utsträckningen av den proportionella valmetoden avstyrkts av *Hallands och Gävleborgs läns landsting*.

Ur *Hallands läns landstings* yttrande torde följande citat få lämnas:

Landstinget hyste ganska stora betänkligheter mot utsträckning i förelagten riktning av ifrågavarande valmetod. Synnerligen stora svårigheter yppade sig nämligen att tillämpa densamma, då det gällde successiv förnyelse av nämnder, styrelser och delegationer eller då det vore fråga om att utse personliga suppleanter eller ock då de valda skulle besitta vissa särskilda kvalifikationer. En successiv förnyelse av styrelser och nämnder förekomme mycket ofta och det vore tillika av synnerligen stor vikt, att en sådan förnyelse ägde rum för att icke äventyra kontinuiteten i en styrelses förvaltningsåtgärder. Vid användning härvid av den proportionella valmetoden vore det icke möjligt, att den proportionella rättvisa man velat uppnå, kunde komma till sin rätt, utan resultatet måste i regel bliva det rakt motsatta. Ävenledes bleve frågan om förfaringssättet, då de valde skulle besitta vissa särskilda kvalifikationer så gott som olöslig. Visserligen kunde man föreskriva, att i dylika fall samtliga val skulle underställas viss myndighet för fastställelse, men då återstode att lösa frågan huru man skulle förfara, därest fastställelse ej vunnes, en fråga, som bleve synnerligen aktuell för landstingens vidkommande med sammanträden en gång om året. Landstinget finge därför för sin del avstyrka den ifrågasatta utsträckningen.

I överensstämmelse med vad jag förordat i fråga om utsträckning av den proportionella valmetodens användning vid val, som ankomma på stads- och kommunalfullmäktige, finner jag mig böra tillstyrka, att de revisorer och revisorssuppleanter, som landstinget jämlikt 53 § landstingslagen har att utse, skola kunna väljas med tillämpning av proportionellt valsätt. Där-

Departements-
chefen.

emot avstyrker jag ytterligare utvidgning av möjligheten att använda proportionell valmetod vid de inom landsting förekommande valen. Till stöd härför kan jag åberopa de skäl, som jag anfört för mitt ståndpunktstagande i fråga om val inom stads- och kommunalfullmäktige. Jag vill härvid även framhålla de synpunkter, som anförts av styrelsen för svenska landstingsförbundet.

58 §.

Uppdelningen av nuvarande 8 § har medfört nödvändigheten att ändra den i 58 §, sista stycket, förekommande hänvisningen.

Förslaget till lag om ändrad lydelse av vissa paragrafer i lagen den 13 juni 1919 (nr 293) om ordning och villkor för ändring i kommunal och ecklesiastik indelning.

De i 18, 19 och 22 §§ av denna lag föreslagna ändringarna äro av formell natur och betingas av den verkställda omarbetningen av förordningarna om kommunalstyrelse på landet och i stad. Övriga ändringar äro erforderliga med hänsyn till det föreslagna införandet av kyrkofullmäktige.

Förslaget till lag om införande av lagen om kommunalstyrelse på landet m. m.

Den sakkunnige.

Rörande behovet av en särskild promulgationslag har *den sakkunnige* anfört såvitt nu är ifråga:

Enär de nuvarande L. och S. vore avsedda att var för sig ersättas med mera än en av de nya lagarna, vore det oegentligt att i någon särskild av dem förklara upphävda mera än vissa delar av de äldre lagarna. Med hänsyn till härav följande olägenheter och även för undvikande av upprepning i övergångsbestämmelserna hade den sakkunnige ansett sig böra föreslå en särskild lag om ikraftträdande av den nya lagstiftningen och upphävande av den äldre.

Vad angår den föreslagna lagens innehåll har den sakkunnige framhållit följande:

Vid avfattandet av §§ 3, 4 hade ledning hämtats från övergångsbestämmelserna i landstingslagen 61, 65 §§. Under den i § 3 tillagda bestämmelsen om »ändringssökande» innefattades framställning om ändring i uppbördslängden. Stadgandet om beståndet av val, som före lagens ikraftträdande ägt rum, föranleddes särskilt av föreslagna ändringar beträffande behörighetsvillkor för de valda, men syftade även på det fall, att revisorer valts för löpande året; om revisorer icke i förväg valts, måste sådana väljas för nämnda år och utöva sitt uppdrag även efter den nya lagstiftningens ikraftträdande. Att med avseende å val, som uteslutande avsåge tid efter lagens ikraftträdande, de nya bestämmelserna skulle tillämpas, torde böra särskilt uttalas. Självklart och med vanlig praxis överensstämmande syntes vara, att Kungl. Maj:t kunde med avseende å tiden efter lagens ikraftträdande i förväg utöva befogenheten att utfärda särskilda bestämmelser och fastställa formulär.

I likhet med den sakkunnige finner jag lämpligt, att bestämmelserna om den nya lagstiftningens ikraftträdande meddelas i en särskild lag. Departements-
chefen.

Beträffande lagens innehåll ansluter jag mig i huvudsak till sakkunnigförslaget. Av lagen följer, att de nya föreskrifterna skola tillämpas vid de val av landstingsmän samt kommunal-, municipal- och stadsfullmäktige, som skola förrättas under år 1930. Beaktas bör, att det för möjliggörande härav i vissa fall torde vara nödvändigt att i stad före valen verkställa ny distriktsindelning för val till andra kammaren. På grund härav synes den ändring av 31 § i lagen om val till riksdagen, som kommer att föreslås av chefen för justitiedepartementet, böra träda i kraft redan den 15 maj 1930. Länsstyrelserna böra tydligen i nu avsedda fall upptaga frågan om ny valdistriktsindelning i så god tid, att deras förslag kunna för yttrande underställas stadsfullmäktige vid det sammanträde, som plägar hållas i juni månad. De föreslagna nya bestämmelserna rörande debitering m. m. av kommunalskatt böra givetvis ej tillämpas å utskylder för tidigare år än 1931. Då enligt den föreslagna ordningen val av revisorer för granskning av den kommunala förvaltningen skola ske för det nästkommande året och kunna vara proportionella, torde revisorsval för år 1931 böra i enlighet med de nya reglerna äga rum under år 1930. Stadganden i dessa ämnen hava intagits i §§ 3 och 4.

Föredraganden uppläser härefter de sålunda omarbetade förslagen till lag om kommunalstyrelse på landet; lag om kommunalstyrelse i stad; lag om kommunala och kyrkliga val; lag om proportionellt valsätt vid val inom landsting, å kommunalstämma m. m.; lag om ändring i vissa delar av förordningen den 23 maj 1862 (nr 33) om kommunalstyrelse i Stockholm; lag om ändrad lydelse av 5, 7—15, 32 samt 58 §§ i lagen den 20 juni 1924 (nr 349) om landsting; lag om ändrad lydelse av vissa paragrafer i lagen den 13 juni 1919 (nr 293) om ordning och villkor för ändring i kommunal och ecklesiastik indelning; samt lag om införande av lagen om kommunalstyrelse på landet m. m. och hemställer, att förslagen måtte genom proposition föreläggas riksdagen till antagande.

Med bifall till denna av statsrådets övriga ledamöter biträdade hemställan förordnar Hans Kungl. Höghet Kronprinsen-Regenten, att proposition i ämnet, av den lydelse bilaga till detta protokoll utvisar, skall avlätas till riksdagen.

Ur protokollet:

Åke Karlholm.

*Bilaga A.***Utkast**

till

Lag om kommunala val.

Härigenom förordnas som följer:

Kap. 1. Allmänna bestämmelser.

§ 1.

Kommunala val, som avses i denna lag, äro val av landstingsmän, kommunalfullmäktige, municipalfullmäktige, stadsfullmäktige och kyrkofullmäktige.

§ 2.

Om valkretsar vid val av landstingsmän, kommunalfullmäktige, stadsfullmäktige och kyrkofullmäktige är särskilt stadgat.

Kap. 2. Om valdistrikt och valförrättare.

§ 3.

Mom. 1. Vid val av *landstingsmän* eller av *kommunalfullmäktige* eller *stadsfullmäktige* skall varje kommun eller, där kommun är för fullmäktigval delad i valkretsar, varje valkrets bilda ett valdistrikt, där icke på grund av bestämmelserna i lagen om val till riksdagen del av kommunen eller av valkretsen utgör valdistrikt vid val till riksdagens andra kammare, i vilket fall sådan del bildar eget valdistrikt även vid val, som avses i detta moment. Höra delar av kommun till olika valkretsar för landstingsmannaval, skall varje sådan del bilda ett valdistrikt, där icke enligt vad nyss nämnts ytterligare delning i valdistrikt förekommer.

Mom. 2. Vid val av *kyrkofullmäktige* skall varje församling eller, där församling är för dylikt val delad i valkretsar, varje sådan valkrets bilda ett valdistrikt, där icke på grund av bestämmelserna i lagen om val till riksdagen delar av församlingen eller av valkretsen ingå i olika valdistrikt vid val till riksdagens andra kammare, i vilket fall varje sådan del bildar eget valdistrikt vid val av kyrkofullmäktige.

Mom. 3. Beslut om distriktsindelning enligt lagen om val till riksdagens andra kammare skall, där det icke på anförda besvär undanröjts, träda i tillämpning på landet beträffande kommunala val, som förrättas enligt den under nästföljande år upprättade röstlängden, och i stad å tid, som angives i beslutet.

§ 4.

Röstberättigad äger utöva valrätt allenast vid valförrättning för det valdistrikt, där han är mantalsskriven.

§ 5.

Kommunala val förrättas för varje valdistrikt på landet inför den valnämnd, som enligt lagen om val till riksdagen har att förrätta val till riksdagens andra kammare för distriktet, samt i stad inför magistraten eller sådana dess deputerade, som avses i nämnda lag.

I municipalsamhälle, som ej utgör särskilt valdistrikt, skola vid val av municipalfullmäktige municipalstämman ordförande och två av stämman utsedda personer vara valförrättare. Ordet föres av municipalstämman ordförande.

Kap. 3. Om röstlängd.

§ 6.

Varje år skall röstlängd för kommunala beslut och val upprättas, på landet och i stad, där magistrat ej finnes, av den tjänsteman, som verkställer debitering av utskylder till kronan, samt i annan stad av magistraten eller, där särskilda tjänstemän äro förordnade för nämnda debitering, av dessa under magistratens inseende.

§ 7.

Röstlängd upprättas för varje kommun. Äro i kommun flera valdistrikt, skall längden uppläggas i särskilda delar, en för varje valdistrikt. Finnes inom kommun eller valdistrikt municipalsamhälle, skall för dettas område särskild underavdelning uppläggas.

Om röstlängd vid ändring i kommunal indelning gäller vad särskilt är stadgat.

§ 8.

I röstlängden skola enligt mantalslängden för året upptagas alla invånare inom valdistriktet, vilka uppnått eller under kalenderåret uppnå en ålder av tjugutre år, med angivande för var och en, huruvida han äger eller saknar rösträtt i avseende å kommunala beslut och val samt landstingsmannaval.

Envar sådan person, om vilken upplysning ej vinnes, att han den 10 juni brister i något av vad lag stadgar såsom villkor för rösträtt i ena eller andra avseendet, antecknas i längden såsom röstberättigad, dock att i fråga om den, som först under kalenderåret uppnått eller uppnår den för rösträtt i visst avseende särskilt föreskrivna åldern, anmärkes, att han icke är i sådant avseende röstberättigad förr än efter utgången av löpande kalenderår.

Där en vid kommunala beslut och val röstberättigad person vare sig saknar rösträtt å kyrkostämma och vid val av kyrkofullmäktige på den grund, att han är främmande religionsbekännare eller anmält sig till utträde ur svenska kyrkan, eller ock saknar rösträtt å municipalstämma och vid val av municipalfullmäktige av det skäl, att han häftar för honom påförda utskylder till municipalsamhället, skall om förhållandet göras anteckning i längden.

Närmare föreskrifter i avseende å röstlängdens upprättande, så ock om skyldighet för myndigheter att lämna erforderliga uppgifter till införande i

längden meddelas av Konungen. Omfattar valdistrikt två eller flera kyrkoförsamlingar eller delar av församlingar, ankommer på Konungen att förordna om röstlängds uppläggande i särskilda delar eller underavdelningar, en för varje församling eller del av församling.

§ 9.

Senast den 30 juni skall röstlängden vara upprättad och avsänd eller avlämnad på landet till valnämndens ordförande och i stad till magistraten, där ej denna själv verkställt upprättandet.

Envar äger att under behörig tillsyn taga del av röstlängden ävensom göra avskrift därav.

Vad i lagen om val till riksdagen stadgas om röstlängds framläggande till granskning och om kungörelse därom, om underrättelse till person, som i längden upptagits såsom icke röstberättigad, om framställande av anmärkning mot längden och om underrättelse till den, mot vilkens rösträtt anmärkning framställts, om prövning av sådan anmärkning samt om längdens justering ävensom om klagan över valnämndens eller magistratens beslut skall äga motsvarande tillämpning beträffande kommunal röstlängd.

§ 10.

Mom. 1. Har mot röstlängd, som blivit i föreskriven ordning framlagd, anmärkning ej förekommit, eller har med anledning av framställd anmärkning beslut givits och rättelse, där sådan ifrågakommer, gjorts i röstlängden, länder längden i den mån ej enligt mom. 2 rättelse skall verkställas, till ovillkorlig efterrättelse, intill dess ny röstlängd på föreskrivet sätt kommit till stånd.

Mom. 2. Har på klagan, som förts i samband med besvär över valförättning eller annan omröstning, röstlängden i någon del förklarats felaktig, skall, sedan beslutet vunnit laga kraft, länsstyrelsen, ändå att felaktigheten ej föranlett omröstningens upphävande, låta i längden införa av förklaringen föranledd rättelse.

Kap. 4. Om valdag m. m.

§ 11.

Mom. 1. Val av *landstingsmän* skall förrättas tredje söndagen i september månad eller i stad, där magistraten så beslutar, närmast därförut infallande lördag.

Valet må dock utsättas till annan dag under tiden från och med den 13 till och med den 30 september, därest samma år, då valet skall äga rum, på landet av kommunalstämman eller kommunalfullmäktige å ordinarie sammankomst i mars månad och i stad av stadsfullmäktige eller allmänna rådstugan å ordinarie sammankomst i maj månad så beslutes med minst två tredjedelar av de i omröstningen deltagandes röster. Bestämmes annan valdag än tredje söndagen i september, skall underrättelse därom meddelas länsstyrelsen före juli månads utgång det år, då valet skall äga rum.

Mom. 2. Val av *kommunalfullmäktige* skall förrättas under tiden från och med den 13 september till och med den 20 oktober. Valdag bestämmes det år, då valet skall äga rum, av kommunalstämman eller kommunalfullmäktige, med iakttagande av att beslut, varigenom valet bestämmes till dagen för landstingsmannaval i valdistriktet, skall fattas före den 15 juli.

I fråga om val av *municipalfullmäktige* skall vad nu är sagt äga motsvarande tillämpning, dock må val av municipalfullmäktige icke förrättas å samma dag som landstingsmannaval för samhället. Där kommunalfullmäktigval i kommun, varav samhället utgör del, icke förrättas å samma dag som landstingsmannavalet, må municipalstämman eller municipalfullmäktige besluta, att municipalfullmäktigvalet skall äga rum å samma dag som kommunalfullmäktigvalet.

Mom. 3. Val av *stadsfullmäktige* skall förrättas under tiden från och med den 13 september till och med november månads utgång. Magistraten utsetter för staden eller, där staden är indelad i valkretsar, för varje valkrets dag, då valet skall förrättas. Val må dock ej förrättas å samma dag som landstingsmannaval för staden, därest icke stadsfullmäktige eller allmänna rådstugan före den 15 juli det år, då valet skall äga rum, sådant beslutar, i vilket fall magistraten har att utsätta valet till den sålunda bestämda dagen.

Mom. 4. Val av *kyrkofullmäktige* skall förrättas under tiden från och med den 13 september till och med november månads utgång. Valdag bestämmes det år, då valet skall äga rum, av kyrkostämman eller kyrkofullmäktige.

Mom. 5. Beträffande Stockholms stad gäller vad särskilt är stadgat om tid för förrättande av val av stadsfullmäktige och kyrkofullmäktige.

§ 12.

Mom. 1. I landskommun, vars invånarantal överstiger 3,000, skall med de i §§ 14 och 15 angivna undantagen val av kommunalfullmäktige utsättas att äga rum å två på varandra följande dagar, av vilka den ena skall vara en söndag.

I sådan kommun skall ock med enahanda undantag landstingsmannaval utsättas att äga rum, förutom å den i § 11 mom. 1 åsyftade dagen, jämväl å dagen närmast efter eller enligt valnämndens beprövande närmast före sagda dag.

Är kommun delad i valdistrikt, skola stadgandena i detta moment i stället äga tillämpning å varje valdistrikt, vars invånarantal överstiger 3,000.

Föreskrifterna i detta moment hava icke avseende å köping, som utgör särskild kommun.

Mom. 2. I församling på landet, vars invånarantal överstiger 3,000, skall med de i §§ 14 och 15 angivna undantagen val av kyrkofullmäktige utsättas att äga rum å två på varandra följande dagar, av vilka den ena skall vara en söndag.

Är församling delad i valdistrikt, skola stadgandena i detta moment i stället äga tillämpning å varje valdistrikt, vars invånarantal överstiger 3,000.

§ 13.

I fall, som avses i § 12, skall valförrättningen äga rum å sedvanligt ställe. Endera förrättningsdagen må valet dock äga rum å annan tillgänglig lokal, därest valnämnden med hänsyn till samfärdsförhållandena eller andra förhållanden inom kommun, församling eller valdistrikt prövar det erforderligt.

§ 14.

Utsättes jämlikt § 13 val att endera förrättningsdagen äga rum å annan lokal än den sedvanliga, äger valnämnden jämväl, där förhållandena det påkalla, bestämma, att valförrättning å lokal, som senare användes, icke skall taga sin början förrän å andra dagen efter näst föregående förrättningsdag, dock att endera förrättningsdagen alltid skall vara en söndag.

§ 15.

Där synnerliga skäl därtill äro, må beträffande kommun, församling eller valdistrikt, som avses i § 12, val enligt valnämndens bestämmande utsättas att äga rum jämväl en påföljande tredje förrättningsdag å annan tillgänglig lokal än den, där förrättning under första eller andra dagen skall hållas. Utsättes valet sålunda jämväl till en tredje förrättningsdag, äga föreskrifterna i § 14 tillämpning.

§ 16.

Väljare är oförhindrad att avgiva sin röst vilken av de för valet utsatta förrättningsdagarna han önskar å den för denna dag bestämda lokalen.

§ 17.

Mom. 1. På valnämnden ankommer, huruvida den i § 12 mom. 1 stadgade utsträckningen av tiden för val skall äga rum vid val av kommunalfullmäktige eller landstingsmän i köping, som bildar egen kommun, samt i annan kommun på landet eller valdistrikt därinom, som icke uppnått ett invånarantal överstigande 3,000.

Finnes sådan utsträckning böra äga rum, skall gälla vad i § 16 föreskrives samt för annan kommun på landet än köping och för valdistrikt inom sådan kommun jämväl vad i §§ 13—15 stadgas.

Vid val av municipalfullmäktige äger, där municipalsamhället utgör särskilt valdistrikt, valnämnden och i annat fall municipalstämman ordförande bestämma, att den i § 12 mom. 1 stadgade utsträckningen av tiden för val skall äga rum, och gäller i sådant fall vad i § 16 föreskrives.

Mom. 2. På valnämnden ankommer, huruvida den i § 12 mom. 2 stadgade utsträckningen av tiden för val skall äga rum i församling på landet eller valdistrikt därinom, som icke uppnått ett invånarantal överstigande 3,000.

Finnes sådan utsträckning böra äga rum, skola bestämmelserna i §§ 13—16 äga tillämpning.

§ 18.

Val av stadsfullmäktige eller av landstingsmän för stad eller av kyrko fullmäktige för församling i stad må efter magistratens bestämmande utsträckas att hållas två på varandra följande dagar. Förordnas om sådan utsträckning, skall gälla vad i § 16 stadgas.

§ 19.

Utsättes val till särskilda dagar, skall i den kungörelse, som utfärdas angående valet, tydligt angivas, vilka dagar valet skall hållas samt å vilken lokal förrättningen skall för varje särskild förrättningsdag äga rum. För detta ändamål erforderliga underrättelser skola ifråga om landstingsmannaval av valnämnden eller magistraten meddelas länsstyrelsen före juli månads utgång det år, då valet skall ske.

I kungörelsen skall ock meddelas vad i § 16 är sagt.

Kap. 5. Om vals kungörande och förrättande.

§ 20.

Mom. 1. När val av *landstingsmän* skall äga rum, låter länsstyrelsen därom i god tid förut utgå kungörelse, som uppläses i kyrkorna och införes i ortstidningar.

I kungörelsen skall upptagas:

- a) antalet av dem, som skola väljas inom valkretsen; samt
- b) dag för valet samt valtider och valställe för varje valdistrikt.

Kungörelsen skall tillika innehålla erinran om den skyldighet, som enligt § 34 åligger valförrättaren, att ofördröjligen till länsstyrelsen insända de förseglade omslag, som avses i § 33 mom. 3, ävensom valprotokoll och röstlängd.

Mom. 2. Om val av *kommunalfullmäktige*, *municipalfullmäktige* eller *stadsfullmäktige* skall i den beträffande kommunalstämma eller allmän rådstuga föreskrivna ordningen kungörelse utfärdas: i stad av magistraten, beträffande val av municipalfullmäktige i municipalsamhälle, som ej utgör särskilt valdistrikt, av municipalstämmans ordförande samt i övriga fall av valnämndens ordförande. I kungörelsen skall angivas antalet av dem, som skola väljas, samt, särskilt för varje valdistrikt, dagen och tiderna för valet ävensom valstället noggrant utsättas.

Mom. 3. Om val av *kyrkofullmäktige* skall i den för kyrkostämma föreskrivna ordningen kungörelse utfärdas: i stad av magistraten samt på landet av valnämndens ordförande. I kungörelsen skall angivas antalet av dem som skola väljas samt, särskilt för varje valdistrikt, dagen och tiderna för valet ävensom valstället noggrant utsättas.

Mom. 4. Beträffande kungörelse om val, som skall hållas å särskilda dagar, meddelas ytterligare bestämmelser i § 19.

Mom. 5. I fråga om Stockholms stad gäller vad särskilt är stadgat om kallelse till val av stadsfullmäktige och kyrkofullmäktige.

§ 21.

Val äger rum inför öppna dörrar. Ej må därvid tal hållas eller tryckta eller skrivna upprop till de väljande tillåtas inom vallokalen.

Det åligger de närvarande att ställa sig till efterrättelse de föreskrifter, som valförrättaren för ordningens upprätthållande och valförrättningens behöriga fortgång finner skäl meddela. Uppstår oordning, som ej kan avstyrras, äger valförrättaren att avbryta förrättningen.

I vallokal skall exemplar av denna lag finnas anslaget.

§ 22.

Mom. 1. Val skall fortgå minst två timmar före klockan tre eftermiddagen samt å landet minst två timmar efter klockan fem eftermiddagen och i stad minst två timmar efter klockan sju eftermiddagen. Där högmässogudstjänst å valdagen hålles i den församling, till vilken valdistriktet hör, skall uppehåll göras för den tid gudstjänsten pågår. Vad nu är stadgat gäller, där val hålles å särskilda dagar, med avseende å varje förrättningsdag.

Vallokal och valtider för varje valdistrikt bestämmas i stad av magistraten och på landet av valnämnden eller i fall, som avses i § 5 andra stycket, av municipalstämman ordförande. Om beslut beträffande vallokal och valtider vid landstingsmannaval skall underrättelse meddelas länsstyrelsen före juli månads utgång det år, då valet skall äga rum.

Mom. 2. Där kommunalt val förrättas å samma dag som annat sådant val eller val av elektor för utseende av ledamöter av riksdagens första kammare, skola valen förrättas i samband, så att tillfälle beredes väljare, som äger utöva rösträtt vid flera än ett av valen, att samtidigt avgiva sina röster.

§ 23.

Val är omedelbart och sker med slutna sedlar. Därvid skola begagnas valsedlar av vitt papper utan kännetecken. Nederst å valsedels framsida må vara såsom valbeteckning anbragt ett av orden »landstingsmannaval», »kommunalfullmäktigval», »municipalfullmäktigval», »stadsfullmäktigval» eller »kyrkofullmäktigval» eller annan beteckning i ord för ifrågavarande val. Ovanför namnen skall såsom väljarbeteckning å valsedel utsättas partibeteckning (partinamn eller annan beteckning i ord för viss grupp av väljare eller för viss meningsriktning). Ovanför partibeteckningen må såsom ytterligare väljarbeteckning förekomma en kartellbeteckning (beteckning i ord för två eller flera vid valet samverkande partier) och mellan partibeteckningen och namnen en fraktionsbeteckning (beteckning i ord för viss grupp av väljare eller viss meningsriktning inom partiet).

Valsedel bör innehålla tydlig uppgift å den eller de utseddans namn, titel eller yrke och hemvist, så ock den beteckning i övrigt, som kan vara nödig för att fullt otvetydigt utmärka, vem eller vilka åsyftas.

Är något namn å valsedel överstruket, eller framgår med avseende å något där förekommande namn ej fullt otvetydigt, vem därmed åsyftas, eller upp-tager valsedel namn å någon, som ej är valbar, anses sådant namn såsom

obefintligt. Äro å valsedel eller särskild del därav upptagna flera namn, än enligt § 24 är i förekommande fall medgivet, anses det eller de sista, övertaliga namnen såsom obefintliga.

Där särskilda val förrättas å samma dag inför samma valförrättare, skall å valsedel vara anbragt valbeteckning, som ovan sägs.

§ 24.

Valsedel skall upptaga namnen antingen i en följd, det ena under det andra, eller ock på sätt formulär 1 vid denna lag utvisar.

I förra fallet må namnen å valsedeln vara högst dubbelt så många som det antal landstingsmän eller fullmäktige valet avser, dock att, där endast en landstingsman skall utses, valsedel må innehålla tre namn. Namnen gälla själva landstingsmanna- eller fullmäktigvalet, samt, i den mån de icke därvid tagas i anspråk val av suppleanter för landstingsmän eller av efterträdare för fullmäktige.

I senare fallet må å sedelns vänstra sida upptagas högst två namn utöver det antal landstingsmän eller fullmäktige valet avser. Dessa namn skola uppföras vart för sig i de särskilda rummen och gälla själva landstingsmanna- eller fullmäktigvalet samt, i den mån namnen icke därvid tagas i anspråk, val av suppleanter eller efterträdare. För suppleantvalet eller efterträdarvalet må dessutom i motsvarande rum å sedelns högra sida uppföras högst två namn för vart och ett av de för själva landstingsmanna- eller fullmäktigvalet upptagna namnen. Upptager rum å sedelns högra sida två namn skola de förekomma det ena under det andra. För val av suppleant eller efterträdare särskilt upptaget namn, som saknar motsvarande namn för själva landstingsmanna- eller fullmäktigvalet, anses såsom obefintligt.

§ 25.

Ogill är valsedel:

till vilken använts annat än vitt papper;

å vilken finnes något kännetecken, som kan antagas vara med avsikt där anbragt;

vilken saknar valbeteckning, då sådan är föreskriven;

vilken upptager valbeteckning å annat ställe än nederst å framsidan;

vilken saknar partibeteckning;

vilken upptager parti-, kartell- eller fraktionsbeteckning å annat ställe än ovanför namnen;

vilken upptager flera än tre beteckningar ovanför namnen;

vilken enligt därå anbragt valbeteckning avser annat val än det, varvid den avgivits;

vilken icke upptager något giltigt namn.

Finnas i ett valkuvert två eller flera likalydande valsedlar, skall allenast en sedel räknas. Finnas i annat fall än nu sagts i ett valkuvert två eller flera valsedlar, äro de alla ogilla.

§ 26.

Vid valförrättning skola kuvert av ogenomskinligt papper, lika till storlek och beskaffenhet, tillhandahållas väljarna för det ändamål, varom förmäles i § 27. Till varje väljare utlämnas ett valkuvert. Å valkuvert skall vara tydligt anbragt valbeteckning för valet. Innan valkuvert utlämnas, skall därå intryckas en stämpel utvisande det valdistrikt, där valförrättningen äger rum. Blanketter till valsedlar skola jämväl tillhandahållas å vallokalen.

Omedelbart före röstningens början skall ordföranden visa de närvarande, att valurnan är tom.

§ 27.

Väljarna äga avgiva sina röster i den tur de anmäla sig hos valförrättaren.

I vallokalen skola till lämpligt antal finnas avskilda platser, avsedda att möjliggöra för envar att med valhemlighetens bevarande inlägga sin valsedel i kuvertet. För sådant ändamål skola dessa platser vara inrättade med skärmar eller dylikt, dock så anordnat, att för såväl valförrättaren som allmänheten är synligt, när en plats är upptagen; och åligger det valförrättaren att vaka över att väljares förehavande därstädes ej kan av någon iakttagas. Efter det väljaren vid någon av omförmälda särskilda platser inlagt sin valsedel i kuvertet och tillslutit detsamma, har han att utan dröjsmål personligen överlämna det till ordföranden. Sedan denne förvissat sig, att den, som avlämnar valkuvertet, är i röstlängden upptagen såsom röstberättigad, ävensom tillsett, att kuvertet är försett med vederbörlig valbeteckning samt behörigen stämplat men eljest på utsidan omärkt, nedlägger ordföranden kuvertet i valurnan, i sammanhang varmed i röstlängden vid väljarens namn göres anteckning, att rösträtten utövats. Valkuvert, som saknar vederbörlig valbeteckning eller stämpel, eller som är å utsidan märkt med annat kännetecken, skall ej mottagas.

Väljare, som på grund av kroppsligt fel är oförmögen att i föreskriven ordning avgiva sin röst, äger att till biträde vid röstningen anlita den han själv därtill utser.

§ 28.

Äro äkta makar båda röstberättigade i samma valdistrikt, må den ena av dem ingiva valsedel genom andra maken. Vill väljare begagna dylik rätt, skall valsedelsförsändelse anordnas tidigast fjorton dagar före dagen för valets början. Valsedelsförsändelse skall anses vara anordnad den dag, då det i § 29 omförmälda vittnesintyget underskrives.

§ 29.

För valsedelsförsändelse, som avses i § 28, skall användas ett innerkuvert och ett ytterkuvert, vilka tillhandahållas genom kommunens eller församlingens försorg. Ej må för ändamålet annat kuvert brukas. Om beskaffenheten av kuvert och om väljarens rätt att kostnadsfritt erhålla kuvert sägs i § 59.

Väljaren skall själv frivilligt inlägga sin valsedel i innerkuvertet och tillsluta detta samt i närvaro av ett ojävigt vittne inlägga innerkuvertet i ytterkuvertet, vilket omedelbart därpå tillslutes av väljaren. En å ytterkuvertet anbragt förklaring att sålunda tillgått skall därefter av väljaren egenhändigt undertecknas. Vid namnet tecknas uppgift å det valdistrikt väljaren vid tiden för valet tillhör och hans hemvist inom valdistriktet.

Vittnet intygar å ytterkuvertet, med angivande av dag och ort för intygets meddelande, att väljaren egenhändigt undertecknat nämnda förklaring.

§ 30.

Äkta make, som vill avgiva valsedel för andra maken, avlämnar vid valförrättningen till valförrättarens ordförande valsedelsförsändelse, varom sägs i §§ 28 och 29. Finnes, att båda makarna äro i röstlängden upptagna såsom röstberättigade, att ytterkuvertet är sådant, som avses i § 29, samt att därå äro tecknade förklaring av väljaren och vittnesintyg i behörigt skick, och förekommer ej skälig anledning, att ytterkuvertet blivit efter tillslutandet öppnat, bryter ordföranden ytterkuvertet; i annat fall skall det ej mottagas.

Sedan ordföranden därefter tillsett, att innerkuvertet är tillslutet och utan annat märke än ändamålsbeteckningen, stämplas detsamma och nedlägges i valurnan, i sammanhang varmed i röstlängden vid väljarens namn göres anteckning, att rösträtten utövats.

Är innerkuvertet ej tillslutet eller ej sådant, som avses i § 29, eller finnes å dess utsida annat märke än ändamålsbeteckningen, skall det ej mottagas.

§ 31.

Ej må någon i annan ordning än nu är sagd utöva sin rösträtt; dock att om rätt att i visst fall ingiva valsedel till länsstyrelsen gäller vad i kap. 6 stadgas.

§ 32.

Mom. 1. Då uppehåll i valförrättningen sker, skall valurnan omsorgsfullt förseglas under minst två närvarandes sigill samt därefter sättas i säkert förvar; och bör, innan förseglingen vid förrättningens fortsättande borttages, valförrättaren inför öppna dörrar förvissa sig, att sigillen äro obrutna.

De väljare, som, då uppehåll för gudstjänst eller eljest göres i valförrättningen eller då valförrättningen skall sluta, äro tillstädes i vallokalen eller, om utrymme där saknas, å anvisad plats därintill men ej då hunnit deltaga i valet, äga rätt att i den tur de anmäla sig avlämna sina valsedlar.

Mom. 2. Har val förrättats å särskilda dagar, skall med avseende å sådant val gälla:

a) När å annan förrättningsdag än den sista alla, som vid det för förrättningens slut fastställda klockslaget äga tillträde till valet, avlämnat sina röstsedlar, förklarar ordföranden röstningen för dagen avslutad.

b) Omedelbart därefter upptagas valkuverten ur valurnan och räknas öppnade. I det protokoll, som i överensstämmelse med särskilda av Konungen fastställda formulär samt i formulären givna anvisningar skall

föras vid förrättningen, antecknas antalet valkuvert. Jämväl räknas och upptages i protokollet antalet av de personer, som enligt anteckningarna i röstlängden deltagit i valet. Därefter tillkännagives såväl antalet valkuvert som antalet av nyssnämnda personer.

c) Sedan dessa åtgärder vidtagits, inläggas valkuverten i ett eller flera hållfasta omslag, som omsorgsfullt förseglas under minst två närvarandes sigill och förses med påskrift angivande valet och förrättningsdagen. De sålunda åsatta sigillen skola därefter avtryckas å protokollet. Därjämte skall i protokollet antecknas antalet omslag, vari valkuverten inlagts. Där särskilda val samtidigt förrättas inför samma valförrättare, skall dessutom anteckning om detta förhållande göras i protokollet för vardera valet.

d) Sedan valprotokollet för dagen upplästs och dess riktighet bekräftats av ordföranden och två av de närvarande, avslutas förrättningen för dagen.

e) Protokollet och nämnda omslag omhändertagas av ordföranden.

f) Å sista förrättningsdagen skall ordföranden, sedan han inför öppna dörrar förvissat sig, att de sigill, som åsatts nämnda omslag, överensstämma med de å protokollet avtryckta och äro obrutna, uttaga valkuverten och, efter det desamma räknats, nedlägga dem öppnade i valurnan. Vid valprotokollet för sista förrättningsdagen fogas protokoll för föregående förrättningsdag eller förrättningsdagar.

§ 33.

Mom. 1. När alla, som vid det för valförrättnings slut fastställda klockslaget äga tillträde till valet, avlämnat sina valsedlar, förklarar ordföranden röstningen avslutad.

Mom. 2. Omedelbart därefter uttagas valkuverten ur valurnan och räknas öppnade. I det protokoll, som i överensstämmelse med särskilda av Konungen fastställda formulär och i formulären givna anvisningar skall föras vid förrättningen, antecknas antalet valkuvert. Jämväl räknas och upptages i protokollet antalet av de personer, som enligt anteckningarna i röstlängden deltagit i valet. Därefter tillkännagives såväl antalet valkuvert som antalet av nyssnämnda personer.

Mom. 3. a) Sedan i mom. 2 föreskrivna åtgärder vidtagits, öppnas valkuverten och uttages innehållet.

b) Befinnes därvid ett valkuvert vara tomt eller dess innehåll utgöras av annat eller mera än en valsedel skall, efter det att i senare fallet innehållet återinlagts, valkuvertet inläggas i ett annat kuvert, som tillslutes. Antalet sålunda tillslutna kuvert räknas, varefter kuverten inläggas i ett eller flera omslag. Å varje omslag antecknas, att detsamma innehåller dylika kuvert ävensom dessas antal.

c) Förekommer anledning antaga, att valsedel, som utgjort ett valkuverts enda innehåll, är ogill, lägges sedeln åsido. Antalet sålunda åsido-lagda valsedlar räknas, varefter sedlarna inläggas i ett eller flera omslag. Å varje omslag antecknas, att detsamma innehåller dylika valsedlar, ävensom dessas antal.

d) De valsedlar, vilka icke enligt bestämmelserna under b) och c) återinlagts i sina valkuvert eller lagts åsido, ordnas i grupper sålunda, att sedlar, vilka äro likalydande med avseende å väljarbeteckning (kartell-, parti- och fraktionsbeteckning), sammanföras i en grupp. Antalet valsedlar i varje grupp räknas, varefter sedlarna i varje grupp för sig inläggas i ett eller flera omslag. Å varje omslag antecknas de inneliggande valsedlarnas väljarbeteckning samt antal.

e) De omslag, varom i detta mom. förmäles, skola, utöver ovan föreskrivna anteckningar, förses med anteckning, utvisande valdistriktet, där förrättningen äger rum. Omslagen skola vara av hållfast beskaffenhet samt omsorgsfullt förseglas under minst två närvarandes sigill, vilka sigill avtryckas å protokollet.

Mom. 4. I protokollet skall, utöver vad i mom. 2 sagts, ytterligare antecknas:

a) antalet valkuvert, vilka enligt bestämmelserna i mom. 3 b) inneslutits i andra kuvert, jämte antalet omslag, vari dessa kuvert inlagts;

b) antalet valsedlar, vilka enligt bestämmelserna i mom. 3 c) lagts åsido, jämte antalet omslag, vari dessa sedlar inlagts;

c) antalet valsedlar i varje sådan grupp, som omförmäles i mom. 3 d), samt gruppens väljarbeteckning jämte antalet omslag, vari gruppens sedlar inlagts.

Där särskilda val förrättas å samma dag inför samma valförrättare, skall dessutom anteckning om detta förhållande göras i protokollet för vart och ett av valen.

Mom. 5. Förrättningen bör utan avbrott bringas till slut. Därest särskilda skäl föranleda avbrott, må förrättningen icke avbrytas i annan ordning än att, sedan de i mom. 2 föreskrivna åtgärderna vidtagits, verkställandet av de i mom. 3 och 4 föreskrivna åtgärderna i sin helhet uppskjutes, dock icke längre än till påföljande dag. Innan förrättningen sålunda avbrytes, skall tid för densammas fortsättande tillkännagivas; och skola valkuverten inläggas i omslag, vilka förseglas under minst två närvarandes sigill. Dessa omslag jämte andra till valet hörande handlingar skola därefter läggas i säkert förvar; och förrättningen må ej ånyo företagas, innan valförrättaren inför öppna dörrar förvissat sig, att de åsatta sigillen äro obrutna.

§ 34.

Sedan valprotokollet upplästs och dess riktighet bekräftats av ordföranden och två av de närvarande, avslutas valförrättningen, med erinran om blivande röstsammanräkning inför länsstyrelsen. Valförrättaren insänder därefter ofördröjligen till länsstyrelsen dels de förseglade omslag, som avses i § 33 mom. 3, dels ock valprotokollet och röstlängden. Sker insändandet med posten, skall försändelsen assureras.

Att, när val förrättas å särskilda dagar, vid protokollet för sista dagen skall fogas protokoll för föregående dag eller dagar, sägs i § 32 mom. 2.

Kap. 6. Om rätt för väljare att i vissa fall ingiva valsedel till länsstyrelsen.

§ 35.

Väljare, som tillhör någon av nedanstående yrkes- eller tjänstegrupper, må i den ordning i detta kapitel föreskrives avgiva valsedel genom försändelse omedelbart till länsstyrelsen. Denna rätt må dock ej utövas i annat fall än då, enligt vad vid tiden för försändelsens anordnande kan tagas för visst, hinder för väljarens personliga inställelse vid valförrättningen möter på grund därav, att yrkets eller tjänstens utövning betingar hans vistande utom valdistriktet vid den tidpunkt, då röstningen äger rum.

Hindret skall styrkas på sätt i § 39 stadgas.

Den rätt nu är sagd tillkommer:

- a) den, som utövar militärtjänst;
- b) den, som utövar sjömansyrket eller såsom deltagare för egen eller annans räkning i fiske i öppen sjö eller i annan egenskap tillhör besättning eller annan personal å fartyg;
- c) den, som tillhör personalen vid svensk beskickning eller svenskt konsulat;
- d) den, som tillhör personalen vid statens järnvägar eller vid enskilt järnvägsföretag eller vid postverket, tullverket eller lots- eller fyrväsendet.

Rätt att avgiva valsedel genom försändelse omedelbart till länsstyrelsen tillkommer jämväl äkta make till den, som tillhör personalen vid svensk beskickning eller svenskt konsulat, där vid tiden för försändelsens anordnande kan tagas för visst, att hinder för väljarens personliga inställelse vid valförrättningen möter på grund därav, att väljaren är bosatt å makens tjänsteort.

§ 36.

Valsedelsförsändelse må ej anordnas tidigare än trettio dagar före den dag, då valet skall börja, och ej heller senare än dagen för röstningens avslutande. Valsedelsförsändelse skall anses vara anordnad den dag, då det i § 39 omförmälda vittnesintyget underskrives.

Valsedelsförsändelse skall hava inkommit till länsstyrelsen före röstsammanräkningens början och ej senare än dagen efter den, då röstningen avslutades.

§ 37.

Mom. 1. Vid anordnande av valsedelsförsändelse skall väljaren anlita ojävigt vittne.

Vistas väljaren inom riket, skall såsom vittne anlitas på landet ordförande eller ledamot i valnämnd eller i kommunalnämnd samt i stad tjänsteman, som förordnas av magistraten.

Vistas väljaren utom riket, skall såsom vittne anlitas svensk konsul eller ock, där väljaren tillhör besättning eller annan personal å svenskt fartyg, dettas befälhavare eller, i händelse av förfall för denne, hans närmaste man.

De personer, som nämnts i detta moment, äro pliktiga att, när de där-om anmodas, tillhandagå väljaren såsom nu är sagt.

I fråga om viss grupp av väljare äger Konungen förordna, vilka personer ytterligare må anlitas såsom vittne.

Mom. 2. Är väljaren ej personligen känd för vittnet, åligger det honom att styrka sin identitet antingen genom intygande av trovärdig person eller ock medelst prästbevis, debetsedel, arbets- eller sjöfartsbok eller annan tillfyllestgörande handling.

§ 38.

För valsedelsförsändelse skall användas ett innerkuvert med vidhängande blankett och ett ytterkuvert, vilka tillhandahållas utom riket genom statsverkets och inom riket genom kommunens eller församlingens försorg. Ej må för ändamålet annat kuvert brukas. Om beskaffenheten av kuvert och om väljarens rätt att kostnadsfritt erhålla kuvert sägs i § 59.

§ 39.

Väljaren skall i enrum inlägga sin valsedel i innerkuvertet och tillsluta detta.

Därefter skall i vittnets närvaro å den innerkuvertet vidhängande blanketten tecknas noggrann upplysning angående de av väljarens yrke eller tjänst förorsakade omständigheter, som hindra hans personliga närvaro vid valföretagningen, ävensom förklaring, att han frivilligt och i enrum inlagt sin valsedel i kuvertet och själv tillslutit detta. Vad sålunda tecknats å blanketten skall egenhändigt underskrivas av väljaren. Tillika skola å blanketten angivas yrke eller tjänsteställning, valdistrikt, som väljaren vid tiden för valet tillhör, och hans hemvist inom valdistriktet, så ock de omständigheter i övrigt, angående vilka Konungen föreskriver, att uppgift härvid skall meddelas.

Vittnet skall å blanketten vitsorda de omständigheter, vilka av väljaren angivits såsom förfallogrund, och intyga, att väljaren egenhändigt skrivit sitt namn å blanketten, såsom ovan sagts, samt att han omedelbart dessförinnan befunnit sig i enrum, ävensom angiva dag och ort för intygets meddelande.

Innerkuvertet med vidhängande blankett skall av väljaren i vittnets närvaro inläggas i ytterkuvertet. Detta tillslutes och adresseras till den länsstyrelse, som har att sammanräkna de vid valet avgivna rösterna. En å ytterkuvertet anbragt uppgift, att det innehåller väljarens valsedel, skall dessförinnan egenhändigt underskrivas av väljaren. Tillika angives det valdistrikt väljaren tillhör och hans hemvist inom distriktet. Därefter skall försändelsen av väljaren personligen överlämnas till nyssnämnda länsstyrelse eller genom posten eller annorledes tillställas samma myndighet. Överlämnas försändelsen åt posten, skall den rekommenderas. Vittne, som enligt § 37 har skyldighet att på sätt där sägs tillhandagå väljare, åligger ock att, då särskild anhållan därom framställles, ombesörja försändelsens postbefordran mot gottgörelse för postavgifter.

§ 40.

Då valsedelsförsändelse ankommit till länsstyrelsen, skall anteckning där-
om, med uppgift å dagen för ankomsten, ske i bok, som upplagts för ända-
målet. Försändelserna förvaras under lås.

§ 41.

Närmare föreskrifter för tillämpning av stadgandena i §§ 37 och 39 med-
delas av Konungen.

Kap. 7. Om rösternas sammanräknande och valets avslutande.

§ 42.

Länsstyrelsen skall vid offentlig förrättning, som skall äga rum så snart
omständigheterna medgiva det, verkställa sammanräkning av de vid valet
avgivna rösterna. Om förrättningen utfärdas särskild kungörelse med upp-
gift i förekommande fall å den ordningsföljd, vari sammanräkningen, därest
hinder icke möter, kommer att företagas för olika val; sådan särskild kun-
görelse skall senast sex dagar före förrättningens början införas i en eller
flere av ortens mest spridda tidningar.

Det åligger länsstyrelsen att i god tid före förrättningen tillse, att val-
protokoll, röstlängd och omslag, som avses i § 33 mom. 3, inkommit från
samtliga de valdistrikt, vilkas röster skola sammanräknas, samt att, där så
ej skett, från försumlig valförrättare infordra vad som felas. Länsstyrelsen
verkställer även förberedande granskning av nämnda handlingar och inskaffar,
där dessa härvid finnas icke vara i behörigt skick, på lämpligt sätt de
upplysningar rörande anledningen härtill, vilka prövas erforderliga.

§ 43.

Mom. 1. Å utsatt tid och ställe verkställer länsstyrelsen inför öppna
dörrar sammanräknandet av de vid valet avgivna rösterna. De från val-
förrättarna insända valprotokollen uppläsas och granskas, och sigillen å in-
sända omslag jämföras med de sigill, som äro avtryckta å protokollet. Före-
kommer därvid ej skälig anledning, att omslaget blivit efter tillslutningen
öppnat, brytes förseglingen. I annat fall lämnas omslaget orubbat, och de
däri inneslutna valsedlarna inverka ej på valet.

Mom. 2. Hava valsedelsförsändelser ankommit, räknas desamma och antalet
jämföres med den över sådana försändelser förda boken. Därefter brytas för-
sändelsernas ytterkuvert. Har försändelse ankommit senare än i § 36 är
sagt eller är ytterkuvertet ej sådant eller ej försett med sådan påskrift,
som föreskrives i §§ 38 och 39, eller förekommer skälig anledning, att ytter-
kuvert efter tillslutandet blivit öppnat, lämnas kuvertet obrutet och är
däri innesluten valsedel utan verkan på valet.

Sedan ytterkuverten brutits, granskas innerkuverten med vidfästade blan-
ketter. Finnas därvid flera kuvert härröra från samma väljare, äro de alla
ogilla och läggas orubbade åsido.

I övrigt skall tillses:

att den som avgivit valsedelsförsändelsen är i röstlängden upptagen såsom röstberättigad och icke har inför valförrättare utövat sin rösträtt, att han jämlikt § 35 är behörig att avgiva valsedelsförsändelse, att valsedelsförsändelsen anordnats inom tid, som stadgas i § 36, och i enlighet med föreskrifterna i §§ 37—39, samt

att innerkuvertet är utan annat märke än ändamålsbeteckningen.

Brister något i nu nämnda hänseenden, lägges innerkuvertet orubbat åsido såsom ogillt. I annat fall avskiljes blanketten, i sammanhang varmed i röstlängden vid väljarens namn antecknas, att rösträtten utövats. Sedan därefter de godkända innerkuverten sammanblandats med varandra, uttagas och granskas valsedlarna.

Mom. 3. Sedan valprotokollen upplästs samt valsedlarna uttagits såväl ur de från valförrättarna insända, i § 33 mom. 3 under b)—d) omförmälda omslagen som ur de valkuvert, som ankommit i valsedelsförsändelser, prövar länsstyrelsen valsedlarnas giltighet och meddelar de beslut, som föranledas av valsedlarna och protokollen, med hänsyn jämväl till enligt vad ovan är sagt inhämtade upplysningar.

§ 44.

För rösternas sammanräknande ordnas valsedlarna efter väljarbeteckningar (kartell-, parti- och fraktionsbeteckning) sålunda, att valsedlar med samma första beteckning sammanföras i särskilda grupper, här nedan benämnda A-grupper.

Förekomma inom A-grupp valsedlar med en andra väljarbeteckning, ordnas A-gruppens sedlar efter sådan beteckning i särskilda grupper, här nedan benämnda B-grupper. Till A-gruppen hörande sedlar med endast en beteckning bilda en särskild B-grupp.

Förekomma inom B-grupp valsedlar med en tredje väljarbeteckning, ordnas B-gruppens sedlar efter sådan beteckning i särskilda grupper, här nedan benämnda C-grupper. Till B-gruppen hörande sedlar med endast två beteckningar bilda en särskild C-grupp.

§ 45.

Mom. 1. a) För varje C-grupp bestämmes i erforderlig utsträckning genom särskilda sammanräkningar ordning mellan de namn å C-gruppens valsedlar, vilka ej avse allenast val av suppleant eller efterträdare. Vid varje sammanräkning gäller valsedel allenast för ett namn.

b) Vid första sammanräkningen gäller valsedel för det namn, som står först å sedeln. C-gruppens valsedlar ordnas i namngrupper så, att sedlar med samma första namn bilda en namngrupp.

Valsedlarna inom varje namngrupp räknas, och deras antal utgör namngruppens rösttal. Samma tal är också jämförelsetal för det namn, som står först på namngruppens valsedlar.

Det namn, vars jämförelsetal är störst, erhåller första platsen i ordningen.

c) Vid varje följande sammanräkning gäller valsedel för det namn, vilket, bortsett från namn, som redan erhållit plats i ordningen, står främst å sedeln.

Den eller de namngrupper, vilkas valsedlar vid närmast föregående sammanräkning gällde för det namn, som erhöll plats i ordningen, upplösas, och nämnda valsedlar ordnas i nya namngrupper så, att sedlar, som vid den pågående sammanräkningen gälla för ett och samma namn, bilda en namngrupp; däremot bibehållas övriga befintliga namngrupper oförändrade. Valsedlarna inom varje nybildad namngrupp räknas, och deras antal utgör namngruppens rösttal.

För de namn, för vilka finnas gällande valsedlar, beräknas rösttal och jämförelsetal.

Rösttalet för ett namn är lika med rösttalet eller sammanlagda rösttalet för den eller de namngrupper, vilkas valsedlar gälla för namnet. Jämförelsetalet för ett namn är lika med dess rösttal, där icke namngrupp av valsedlar, som gälla för namnet, deltagit i besättandet av förut utdelad plats. Har så skett, erhålles namnets jämförelsetal genom att dela dess rösttal med namngruppens platstal, ökat med 1, eller om flere namngrupper av valsedlar, som gälla för namnet, deltagit i besättandet av förut utdelad plats, med dessa namngrupperers sammanlagda platstal, ökat med 1. Platstalet för en namngrupp motsvarar den del, namngruppen tagit i besättandet av plats eller platser, som förut utdelats, och beräknas sålunda, att namngruppens rösttal delas med största jämförelsetalet vid sammanräkningen närmast före namngruppens bildande. Bråktal, som uppkommer vid delning, beräknas i decimaler, två till antalet; höjning av den sista decimalsiffran må ej äga rum.

Det namn, vars jämförelsetal är störst, erhåller plats i ordningen.

Mom. 2. För varje B-grupp bestämmes i erforderlig utsträckning genom särskilda sammanräkningar ordning mellan de namn å B-gruppens valsedlar, vilka ej avse allenast val av suppleant eller efterträdare. Därvid anses namnen å varje C-grupps valsedlar förekomma i den jämlikt mom. 1 bestämda ordningen och tillämpas i övrigt de i nämnda moment angivna grunderna.

Mom. 3. För varje A-grupp bestämmes i erforderlig utsträckning genom särskilda sammanräkningar ordning mellan de namn å A-gruppens valsedlar, vilka ej avse allenast val av suppleant eller efterträdare. Därvid anses namnen å varje B-grupps valsedlar förekomma i den jämlikt mom. 2 bestämda ordningen och tillämpas i övrigt de i mom. 1 angivna grunderna.

Mom. 4. Skola genom valet två eller flera platser besättas, fördelas de mellan de olika A-grupperna sålunda, att platserna, en efter annan, tilldelas den A-grupp, som för varje gång uppvisar det största av nedan angivna jämförelsetal. Plats, som blivit en A-grupp tilldelad, besättes genast så, att A-gruppens första plats tillerkännes den, vilkens namn är det första i ordningen inom A-gruppen, A-gruppens andra plats den, som bär andra namnet i ordningen, A-gruppens tredje plats den, som bär tredje namnet i ordningen, och så vidare efter samma grund, ändå att den, som är berättigad

till platsen, redan fått sig tillerkänd plats från en eller flera andra A-grupper.

Jämförelsetalet är lika med A-gruppens rösttal, så länge A-gruppen ännu icke fått sig någon plats tilldelad. Därefter beräknas jämförelsetalet för varje gång så, att A-gruppens rösttal delas med det tal, som motsvarar antalet av A-gruppen tilldelade platser, ökat med 1. Har samma person erhållit platser från två A-grupper, skall dock, vid beräkning av det antal platser, som utdelats, vardera platsen anses blott såsom en halv plats; har någon erhållit platser från tre A-grupper, anses varje sådan plats såsom en tredjedels plats; och så vidare efter samma grund.

Har en A-grupp redan fått sig tilldelad plats så många gånger, som motsvarar de å A-gruppens valsedlar upptagna namn, vilka ej avse allenast val av suppleant eller efterträdare, skall den uteslutas från vidare jämförelse.

Mom. 5. Skall blott en plats besättas, tillfaller platsen den, vilkens namn står främst i ordningen inom den A-grupp, som, enligt vad i mom. 4 sägs, har största jämförelsetalet.

Mom. 6. Mellan lika rösttal eller jämförelsetal skall, där så erfordras, skiljas genom lottning.

§ 46.

Hava vid valet landstingsmän eller fullmäktige icke blivit till föreskrivet antal utsedda, anställs ofördröjligen nytt val för utseende av det felande antalet och, vid val av landstingsmän, jämväl av suppleanter. Äro landstingsmän men ej suppleanter valda till erforderligt antal, skall vid valet bero.

§ 47.

Sedan val av landstingsmän avslutats, skola suppleanter utses sålunda, att för varje landstingsman inom den A-grupp, för vilken han blivit vald, företagas så många, dock minst två, nya sammanräkningar, som A-gruppen erhållit platser. Har landstingsman fått sig tillerkänd plats från flera A-grupper, anses han vald för den A-grupp, från vilken plats först tilldelades honom.

Vid varje sammanräkning tages hänsyn blott till de valsedlar, vilka upptaga landstingsmannens namn och på grund därav gällde för detta namn vid den sammanräkning, då namnet tilldelades plats i ordningen inom A-gruppen. Varje valsedel gäller såsom hel röst. Med iakttagande av att namn å någon, som blivit genom valet utsedd till landstingsman eller till suppleant för den landstingsman sammanräkningen avser, anses såsom obefintligt, skall röstvärdet tillgodoräknas det namn, som står främst av de för den ifrågavarande landstingsmannen särskilt upptagna suppleantnamnen eller, om sådant namn ej finnes, det namn för själva landstingsmannavalet, som står främst å sedeln, eller, om ej heller sådant namn finnes, det namn som står främst bland samtliga suppleantnamnen å valsedeln. Den som erhållit högsta rösttalet är vald till suppleant för den landstingsman sammanräkningen avser.

De för varje särskild landstingsman valda suppleanterna intaga plats i den ordning, i vilken de blivit utsedda.

§ 48.

Mom. 1. Vid rösternas sammanräknande användas blanketter och föres protokoll i överensstämmelse med formulär, som fastställts av Konungen, och i formulären givna anvisningar.

Mom. 2. Kan förrättningen icke på en dag bringas till slut eller finnes eljest nödigt att uppskjuta eller avbryta densamma, skola alla valsedlar inläggas i omslag, vilka förseglas under minst två närvarandes sigill. Dessa omslag jämte andra till valet hörande handlingar skola därefter läggas i säkert förvar; och må förrättningen ej ånyo företagas, innan länsstyrelsen inför öppna dörrar förvissat sig, att de åsatta sigillen äro obrutna.

Mom. 3. Samtliga valsedlar vid varje val inläggas, de godkända och de underkända särskilt, i omslag, vilka, innan förrättningen avslutas, förses med minst två närvarandes sigill. De sålunda inlagda valsedlarna skola förvaras, vid val av landstingsmän till dess valet vunnit laga kraft eller, i händelse av besvär, dessa blivit avgjorda, samt vid annat val intill utgången av den tid, för vilken valet gäller.

§ 49.

Valets utgång kungöres omedelbart genom uppläsning av valprotokollet. Med protokollets uppläsning är valet avslutat, varefter inkomna röstlängder ofördröjligen återställas till vederbörande.

§ 50.

Mom. 1. Efter röstsammanräkning för val av landstingsmän åligger det länsstyrelsen att översända avskrift av protokollet över förrättningen till landstingets expedition samt att utan lösen skyndsamt låta tillställa var och en landstingsman och suppleant ett utdrag av detsamma i vad det rör honom, gällande detta protokollsutdrag såsom fullmakt för den valde.

Länsstyrelsen låter ock i länskungörelserna meddela underrättelse om valets eller valens utgång.

Mom. 2. Underrättelse om utgången av fullmäktigval meddelas i länskungörelserna.

§ 51.

Mom. 1. Avgår *landstingsman* under den för honom bestämda tjänstgöringstiden, inkallas enligt vad särskilt är stadgat till ordinarie landstingsman den suppleant, som enligt den mellan suppleanterna bestämda ordningen bör i stället inträda.

Mom. 2. Avgår *fullmäktig* före den bestämda tjänstgöringstidens utgång skall ny sammanräkning av länsstyrelsen företagas vid offentlig, på sätt i § 42 sägs kungjord förrättning.

Den nya sammanräkningen äger rum inom den A-grupp för vilken den avgångne blivit vald. Blev den avgångne vald för flera A-grupper, skall sammanräkningen ske inom den A-grupp, från vilken plats först tilldelades honom. Vid den nya sammanräkningen tages hänsyn blott till de valsedlar, vilka upptaga den avgångnes namn och på grund därav gällde för detta

namn vid den sammanräkning, då namnet tilldelades plats i ordningen inom A-gruppen. Varje valsedel gäller såsom hel röst.

Röstvärdet skall, med iakttagande att namn å någon, som blivit genom valet utsedd till fullmäktig, anses såsom obefintligt, tillgodoräknas det namn, som står främst bland de för den avgångne fullmäktigen särskilt upptagna efterträdarenamnen eller, om sådant namn ej finnes, det namn för själva fullmäktigvalet, som står främst å sedeln, eller, om ej heller sådant namn finnes, det namn, som står främst bland samtliga efterträdarenamnen å sedeln. Den som erhållit högsta rösttalet inträder såsom fullmäktig i den avgångnes ställe. Mellan lika rösttal skiljer lotten.

Efter sammanräkningens avslutande skola valsedlarna åter inläggas under försegling.

§ 52.

Avgår jämväl enligt § 51 utsedd landstingsman eller fullmäktig före utgången av den tid, för vilken han blivit utsedd, förfares på enahanda sätt, som i nämnda paragraf är sagt; och skall vid ny sammanräkning för utseende av fullmäktig, hänsyn såsom förut tagas blott till de valsedlar, vilka upptaga den först avgångnes namn och gå grund därav gällde för detta namn vid den sammanräkning, då namnet tilldelades plats i ordningen inom A-gruppen.

§ 53.

Mom. 1. Vid sammanräkning, som avses i § 51 mom. 2 eller § 52 låter länsstyrelsen i överensstämmelse med formulär, som fastställts av Konungen, och däri givna anvisningar föra protokoll, som upptager de föreliggande omständigheterna samt vem på grund därav skall inträda i den avgångnes ställe. Valets utgång kungöres omedelbart genom uppläsning av nämnda protokoll. Med protokollets uppläsning är förrättningen avslutad.

Mom. 2. Underrättelse om utgången av ny röstsammanräkning för utseende av fullmäktig meddelas i länskungörelserna.

§ 54.

Finnes icke någon, som enligt de i § 51 eller 52 givna bestämmelserna kan inträda i stället för avgången landstingsman eller fullmäktig, skall platsen stå obesatt intill utgången av den tid, för vilken den avgångne varit vald.

§ 55.

Är någon missnöjd med val, må han däröver anföra besvär hos Konungen; och skall han, vid förlust av talan, sist inom trettio dagar efter den dag, då valet avslutats, ingiva sina till Konungen ställda besvär till länsstyrelsen, som genom kungörelse, vilken införes i en eller flera av ortens mest spridda tidningar, utsätter viss kort tid, inom vilken förklaring över besvären må avlämnas till länsstyrelsen. Sedan den för förklarings avgivande bestämda tiden tilländagått, har länsstyrelsen att ofördröjligen insända besvären jämte de förklaringar, som inkommit, ävensom protokoll över valet, valsedlarna och övriga valet rörande handlingar till Konungen för att i regeringsrätten skyndsamt föredragas och avgöras.

Skiljes den valde från uppdraget, skall länsstyrelsen ofördröjligen underrättas därom. Länsstyrelsen låter sådan underrättelse införas i länskungörelserna samt vidtager, om icke i följd av besvären över valet annan person förklarats vara vald, för inkallande till ordinarie landstingsman av närmast i ordningen varande suppleant eller för förnyad sammanräkning den åtgärd, som av beslutet över besvären må föranledas. Har hela valet upphävts, förordnar länsstyrelsen om ofördröjligt företagande av nytt val för den tid, som avsetts med det upphävda valet, eller för den återstående delen därav, samt om tid och ställe för valet.

Vid nytt val gäller i övrigt vad om allmänt val är föreskrivet.

Vad i denna paragraf är stadgat skall äga motsvarande tillämpning i fråga om förrättning för ny röstsammanräkning.

Kap. 8. Särskilda bestämmelser.

§ 56.

I ärenden rörande val är det envar tillåtet att, under iakttagande av behörig tid och ordning, på eget äventyr till myndighet insända handlingar i betalt brev med posten.

Om valsedelsförsändelse är särskilt stadgat.

§ 57.

Infaller å söndag eller annan allmän helgdag tid, då åtgärd för talans fullföljande eller bevarande sist bör företagas, må åtgärden vidtagas å nästa söckendag.

§ 58.

Valnämnden eller magistraten åligger ombesörja, att de anordningar, som avses i § 27, ordentligen verkställas. Kostnaden för dessa anordningar och för kungörande, som åligger valnämndens ordförande eller magistrat, samt utgifter för stämplat, valkuvert och de i § 33 omförmälda omslagen skola gäldas vid val av kyrkofullmäktige av församlingen och i övriga fall av kommunen, vilken jämväl har att tillhandahålla lämpliga vallokaler.

I fråga om val av municipalfullmäktige skall vad i denna paragraf är stadgat om valnämnd och om kommun äga motsvarande tillämpning å municipalstämman ordförande och å municipalsamhället.

§ 59.

Mom. 1. Innerkuvert och ytterkuvert till valsedelsförsändelse skola vara av ogenomskinligt papper och försedda med ändamålsbeteckning samt, vad vart och ett val angår, lika till storlek och beskaffenhet.

Formulär till innerkuvert och ytterkuvert samt till blankett, som skall vidhänga innerkuvert, ävensom till ändamålsbeteckning, förklaring, uppgift och vittnesintyg fastställas av Konungen.

Mom. 2. Väljare äger att av person, vilken jämlikt § 37 må anlitas såsom vittne vid anordnande av valsedelsförsändelse, på begäran utan avgift erhålla kuvert till sådan försändelse.

Mom. 3. För valdistrikt på landet har ordföranden i valnämnden och för stad magistraten ej mindre att i god tid före varje val på lämpligt sätt lämna väljarna underrättelse om de personers namn och adresser, vilka inom valdistriktet eller staden må enligt § 37 anlitas såsom vittnen vid anordnande av valförsändelser och av vilka väljarna äga erhålla kuvert till sådan försändelse, än även att tillse, att erforderliga kuvert i god tid före valet finnas tillgängliga hos nämnda personer.

Kommun eller församling äger att från länsstyrelsen på rekvisition mot ersättning bekomma dylika kuvert.

I fråga om val av municipalfullmäktige skall vad i denna paragraf är stadgat om ordförande i valnämnd samt om kommun äga motsvarande tillämpning å municipalstämmans ordförande samt å municipalsamhället.

§ 60.

Vad i denna lag stadgas i avseende å magistrat skall i stad, där magistrat ej finnes, gälla om den för staden tillsatta styrelsen.

I fråga om Stockholms stad skall vad i denna lag föreskrives om länskungörelser avse den tidning, vari överståthållarämbetets kungörelser vanligen intagas.

Formulär 1.

Formulär till valsedel att användas i visst fall enligt § 24
i lagen om kommunala val.

Plats för 1—3 väljarbeteckningar, nämligen:	för kartellbeteckning.
	för partibeteckning.
	för fraktionsbeteckning.
Plats för valbeteckning.	

Valsedelns storlek och antal rum å sedeln må lämpas efter behovet.

Vänstra sidan är avsedd för landstingsmannan- eller fullmäktignamn och suppleant- eller efterträdarenamn; högra sidan är avsedd för särskilda suppleant- eller efterträdarenamn.

Såsom valbeteckning må nederst å valsedelns framsida vara anbragt ett av orden »Landstingsmannaval», »Kommunalfullmäktigval», »Municipalfullmäktigval», »Stadsfullmäktigval» eller »Kyrkofullmäktigval» eller annan beteckning i ord för ifrågavarande val. Att i visst fall valbeteckning skall vara anbragt å valsedeln, sägs i § 23 sista stycket.

*Bilaga B.***Utkast**
till**Lag om proportionellt valsätt vid val inom landsting, å kommunalstämman m. m.****§ 1.**

Skall enligt gällande föreskrifter annat val inom landsting än riksdagsmannaval eller ock val å kommunalstämma, municipalstämma, allmän rådstuga eller kyrkostämman eller inom kommunalfullmäktige, municipalfullmäktige, stadsfullmäktige eller kyrkofullmäktige vara proportionellt, skola därvid de i denna lag givna bestämmelserna lända till efterrättelse.

§ 2.

Vid valet utses av och bland de i valet deltagande erforderligt antal personer att vid valförrättningen biträda ordföranden.

Där ordföranden med avseende å befarad tidsutdräkt eller av annan anledning finner det nödigt, äger han att, sedan valsedlarna avlämnats och innan sammankomsten upplöses, utsätta annan dag för valförrättningens fortsättande och avslutande. Då så sker, skola av och bland de i valet deltagande utses minst två personer att såsom vittnen närvara vid den fortsatta valförrättningen, och skall valurnan, i vilken de avlämnade valsedlarna förvaras, omsorgsfullt förseglas under minst två närvarandes sigill samt därefter sättas i säkert förvar. Innan förseglingen vid förrättningens fortsättande borttages, skall ordföranden i vittnenas närvaro förvissa sig, att sigillen äro obrutna. Särskild kungörelse om dag för valförrättningens fortsättande erfordras ej.

§ 3.

Val skall förrättas med valsedlar, å vilka före namnen utsatts partibeteckning (partinamn eller annan beteckning i ord för viss grupp av de väljande eller för viss meningsriktning), men vilka i övrigt äro omärkta.

Namnen skola å valsedeln uppföras i en följd, det ena under det andra.

Valsedlarna skola för att bliva gällande vara enkla, slutna och fria från överstrykningar. Sedel må ej upptaga flera, men väl färre namn än det antal personer valet avser. Där något namn å sedeln är tvetydigt, gäller den dock för övriga namn.

§ 4.

De avgivna valsedlarna skola ordnas i grupper, så att sedlar med samma partibeteckning bilda en grupp.

Inom varje grupp skall, till den utsträckning, som erfordras för utseende av det antal personer valet avser, bestämmas ordning mellan namnen å gruppens valsedlar. Härvid iakttages:

a) Upptaga valsedlar till antal av mera än hälften av hela antalet valsedlar inom gruppen (gruppens rösttal) samma första namn, blir detta namn det första i ordningen; upptaga valsedlar, som hava samma första namn och utgöra mera än två tredjedelar av gruppens rösttal, jämväl samma andra namn, blir detta namn det andra i ordningen; upptaga valsedlar, som hava samma första och samma andra namn samt utgöra mera än tre fjärdedelar av gruppens rösttal, jämväl samma tredje namn, blir detta namn det tredje i ordningen; och så vidare efter samma grunder.

b) I den mån ordningen inom gruppen icke kan enligt nyss angivna grunder bestämmas, skola särskilda sammanräkningar av namnens rösttal verkställas. Vid varje sådan sammanräkning gäller valsedel såsom hel röst, där icke något av sedelns namn erhållit rum i ordningen. Annan valsedel gäller såsom halv röst, där ett av sedelns namn erhållit rum i ordningen; såsom tredjedels röst, där två av namnen uppförts i ordningen; såsom fjärdedels röst, där tre av namnen uppförts i ordningen; och så vidare efter samma grund. För varje gång kommer det namn närmast i ordningen, som erhållit högsta rösttalet.

Till protokollet antecknas för varje grupp dess rösttal samt, där de under a) angivna grunderna tillämpats, antalet av de valsedlar, som upptaga samma första namn eller samma första och andra namn, och så vidare, men eljest, för varje särskild sammanräkning, röstvärdet för de olika valsedlarna och det rösttal, som uträknats för varje namn.

§ 5.

Mom. 1. Skola två eller flera platser besättas, fördelas de mellan de olika valsedelgrupperna sålunda, att platserna, en efter annan, tilldelas den grupp, vilken för varje gång uppvisar det största av nedan angivna jämförelsetal. Plats, som blivit en grupp tilldelad, besättes genast så, att gruppens första plats tillerkännes den, vars namn är det första i ordningen inom gruppen, gruppens andra plats den, som bär andra namnet i ordningen, gruppens tredje plats den, som bär tredje namnet i ordningen, och så vidare efter samma grund, ändå att den, som är berättigad till platsen, redan fått sig tillerkänd plats från en eller flera andra grupper.

Jämförelsetalet är lika med gruppens rösttal, så länge gruppen ännu icke fått sig någon plats tilldelad. Därefter beräknas jämförelsetalet för varje gång så, att gruppens rösttal delas med det tal, som motsvarar antalet av gruppen tilldelade platser, ökat med 1. Har samma person erhållit platser från två grupper, skall dock vid beräkning av det antal platser, som utdelats, vardera platsen anses blott såsom en halv plats; har någon erhållit platser från tre grupper, anses varje sådan plats såsom en tredjedels plats; och så vidare efter samma grund.

Har en grupp redan fått sig tilldelad plats så många gånger, som motsvarar antalet namn å gruppens valsedlar, är den utesluten från vidare jämförelse.

Mom. 2. Skall blott en plats besättas, tillfaller platsen den, vars namn står främst i ordningen inom den grupp, som har största rösttalet.

§ 6.

Mellan lika rösttal eller jämförelsetal skall, där så erfordras, skiljas genom lottning.

§ 7.

Vid val av suppleanter skall vad här ovan är stadgat i fråga om val av ledamöter äga motsvarande tillämpning.

§ 8.

Den ordning, vari suppleanter böra inkallas till tjänstgöring i stället för ledamot, skall bestämmas enligt följande regler:

a) Suppleant, utsedd från grupp med samma partibeteckning som den grupp, från vilken ledamoten blivit vald, har företräde framför övriga suppleanter, och av dessa har den företräde, som utsetts från grupp med högre rösttal.

b) Av suppleanter från samma grupp har den företräde, vars namn blivit tidigare uppfört i den jämlikt § 4 bestämda ordningen inom gruppen.

Den ledamot eller suppleant, som fått sig tillerkänd plats från två eller flera grupper, anses vald för den grupp, från vilken plats först tilldelats honom.

*Bilaga C.***Utkast****till****Lag om ändrad lydelse av vissa paragrafer i lagen den 13 juni 1919 (nr 293) om ordning och villkor för ändring i kommunal och ecklesiastik indelning.**

Härigenom förordnas, att 18, 19, 22, 38, 40, 42, 43 och 45 §§ i lagen den 13 juni 1919 om ordning och villkor för ändring i kommunal och ecklesiastik indelning skola, 18 § i nedan angivna del, erhålla följande ändrade lydelse:

18 §.

Är nybildad — — — ävensom kommunalnämnd.

Är nybildad kommun stad, som i kap. 4 § 1 mom. 2 lagen om kommunalstyrelse i stad avses, skall Konungens befallningshavande inom samma tid förordna kommunalborgmästare, vilken har att ofördröjligen hålla allmän rådstuga för val av kommunalrådmän.

Skall i — — — av indelningsändringen.

19 §.

I landskommun eller köping, som ändras eller nybildas, må med uppgörande av utgifts- och inkomstförslag för första året efter indelningsändringens ikraftträdande anstå utöver den i kap. 5 § 2 lagen om kommunalstyrelse på landet stadgade tid, dock att utgifts- och inkomststatens bestämmande skall ske inom november månads utgång.

22 §.

Konungen må efter därom gjord framställning bestämma beloppet av den upplåning, som av nybildad kommun må beslutas utan underställning, intill dess de i kap. 7 § 1 lagen om kommunalstyrelse på landet och kap. 7 § 1 lagen om kommunalstyrelse i stad i sådant hänseende meddelade bestämmelser kunna tillämpas.

38 §.

Vid ändring i församlingsindelning äge stadgandena i 13 och 14 §§ motsvarande tillämpning i fråga om utövandet av församlings beslutanderätt.

40 §.

Skall ny församling bildas, åligge det domkapitlet att så fort ske kan under året innan indelningsändringen träder i kraft och sist före den 1 oktober förordna präst att föra ordet i församlingens kyrkostämma och hos dess kyrkofullmäktige samt i dess kyrko- och skolråd.

I nybildad församling må under året innan indelningsändringen träder i kraft fullmäktige och befattningshavare i församlingen utses oberoende av

eljest gällande bestämmelser om tid för dylikt val; och skall i fråga om beräklandet av deras tjänstgöringstid så anses, som om denna börjat först med ingången av nästföljande året.

Fullmäktige skola omedelbart efter valet övertaga handhavandet av dem tillkommande uppgifter; och skola jämväl befattningshavare, som utses före den nya församlingsindelningens ikraftträdande, genast träda i utövning av sina befattningar med befogenhet att vidtaga sådana åtgärder, som erfordras i anledning av indelningsändringen.

42 §.

Stadgandet i 22 § skall hava motsvarande tillämpning i fråga om församling, intill dess den i kap. 6 § 1 lagen om församlingsstyrelse meddelade bestämmelsen om lån, som må beslutas utan underställning, kan tillämpas.

43 §.

Stadgandet i 23 § äge motsvarande tillämpning angående beslut i församling.

45 §.

Vad i denna lag är stadgat angående församling gälle i tillämpliga delar skoldistrikt, vars angelägenheter handläggas å kyrkostämma eller av kyrkofullmäktige, ändå att dess område icke sammanfaller med församlingens område.

INNEHÅLLSFÖRTECKNING.

	Sid.
Lagförslag	2
Förslag till lag om kommunalstyrelse på landet	2
Förslag till lag om kommunalstyrelse i stad	26
Förslag till lag om kommunala och kyrkliga val	47
Förslag till lag om proportionellt valsätt vid val inom landsting, å kommunalstämma m. m.	72
Förslag till lag om ändring i vissa delar av förordningen den 23 maj 1862 (nr 33) om kommunalstyrelse i Stockholm	75
Förslag till lag om ändrad lydelse av 5, 7—15, 32 samt 58 §§ i lagen den 20 juni 1924 (nr 349) om landsting	76
Förslag till lag om ändrad lydelse av vissa paragrafer i lagen den 13 juni 1919 (nr 293) om ordning och villkor för ändring i kommunal och ecklesiastik indelning	80
Förslag till lag om införande av lagen om kommunalstyrelse på landet m. m.	82
Historik	84
Allmänna synpunkter	91
Revision av kommunallagarna	91
Särskilda lagar för land och stad	95
Särskild vallag	97
Paragrafföljden	106
Övriga lagförslag	108
Särskild motivering	109
Förslaget till lag om kommunalstyrelse på landet	109
Förslaget till lag om kommunalstyrelse i stad	216
Förslaget till lag om kommunala och kyrkliga val	237
Förslaget till lag om proportionellt valsätt vid val inom landsting, å kommunalstämma m. m.	285
Förslaget till lag om ändring i vissa delar av förordningen den 23 maj 1862 (nr 33) om kommunalstyrelse i Stockholm	286
Förslaget till lag om ändrad lydelse av 5, 7—15, 32 samt 58 §§ i lagen den 20 juni 1924 (nr 349) om landsting	287
Förslaget till lag om ändrad lydelse av vissa paragrafer i lagen den 13 juni 1919 (nr 293) om ordning och villkor för ändring i kommunal och ecklesiastik indelning	292
Förslaget till lag om införande av lagen om kommunalstyrelse på landet m. m.	292
Bilagor.	
Utkast till lag om kommunala val	294
Utkast till lag om proportionellt valsätt vid val inom landsting, å kommunalstämma m. m.	317
Utkast till lag om ändrad lydelse av vissa paragrafer i lagen den 13 juni 1919 (nr 293) om ordning och villkor för ändring i kommunal och ecklesiastik indelning	320